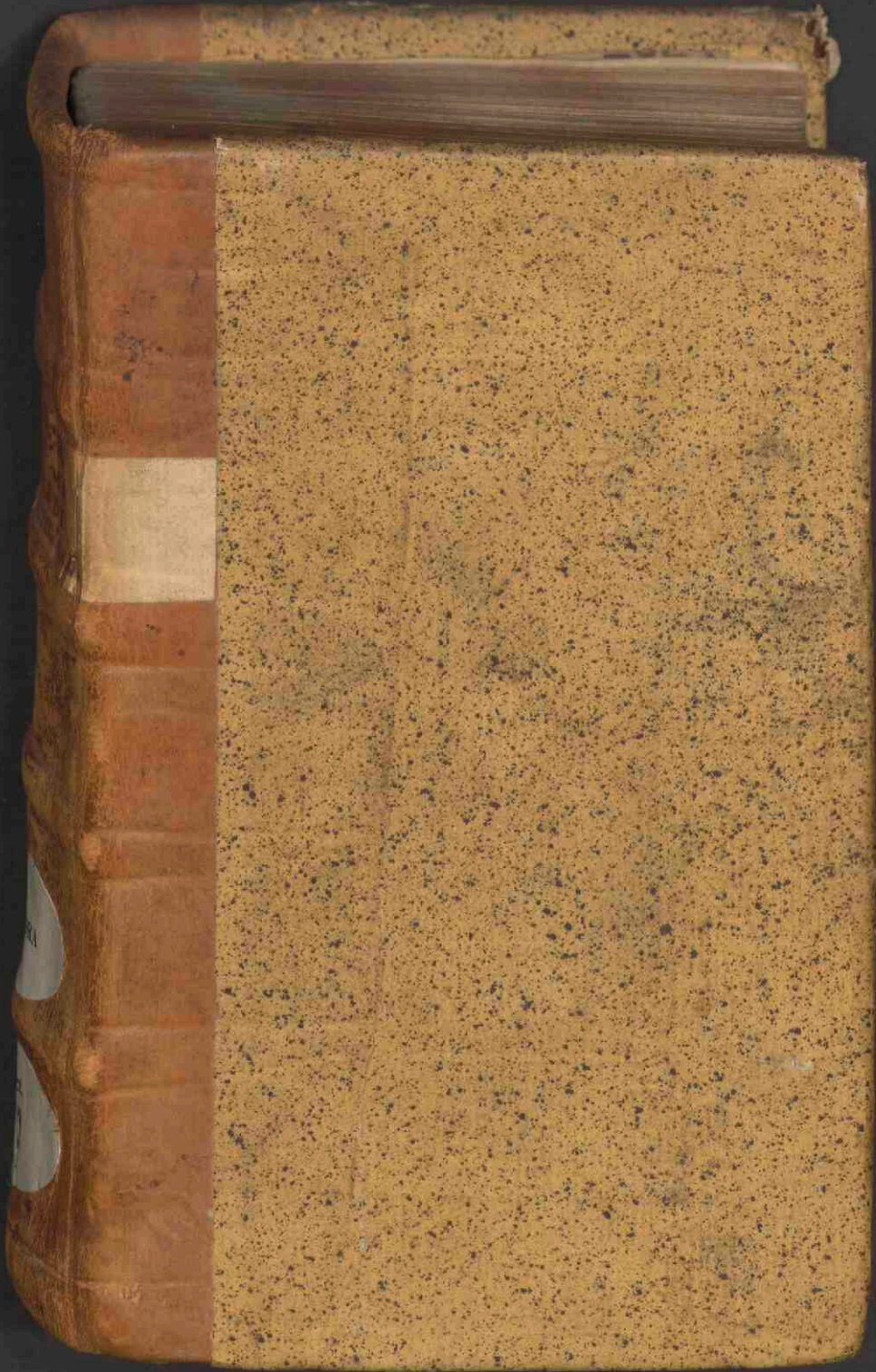

Doctrinae Jesuitarum praecipua capita : a doctis quibusdam theologis (quorum libri sequente pagina continentur) retexta, solidis rationibus testimoniisque sacrarum scripturarum & doctorum veteris Ecclesiae confutata.

<https://hdl.handle.net/1874/416848>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

G. WHITAKERI
Responsiones
L. HUMFREDI
Pharisaism. Vets. N.

RARIORA

E oct.

80

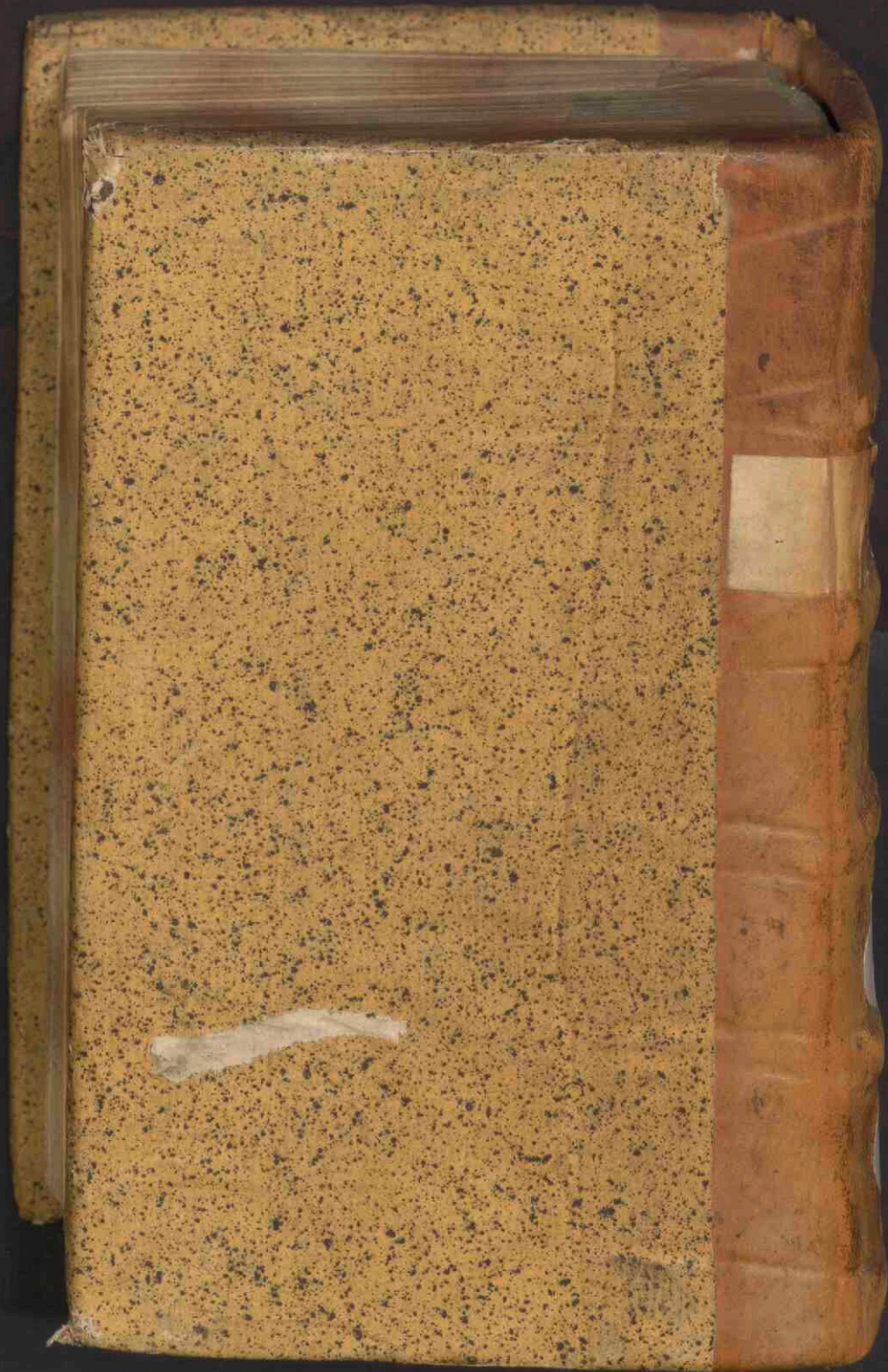
U.B.U.

3

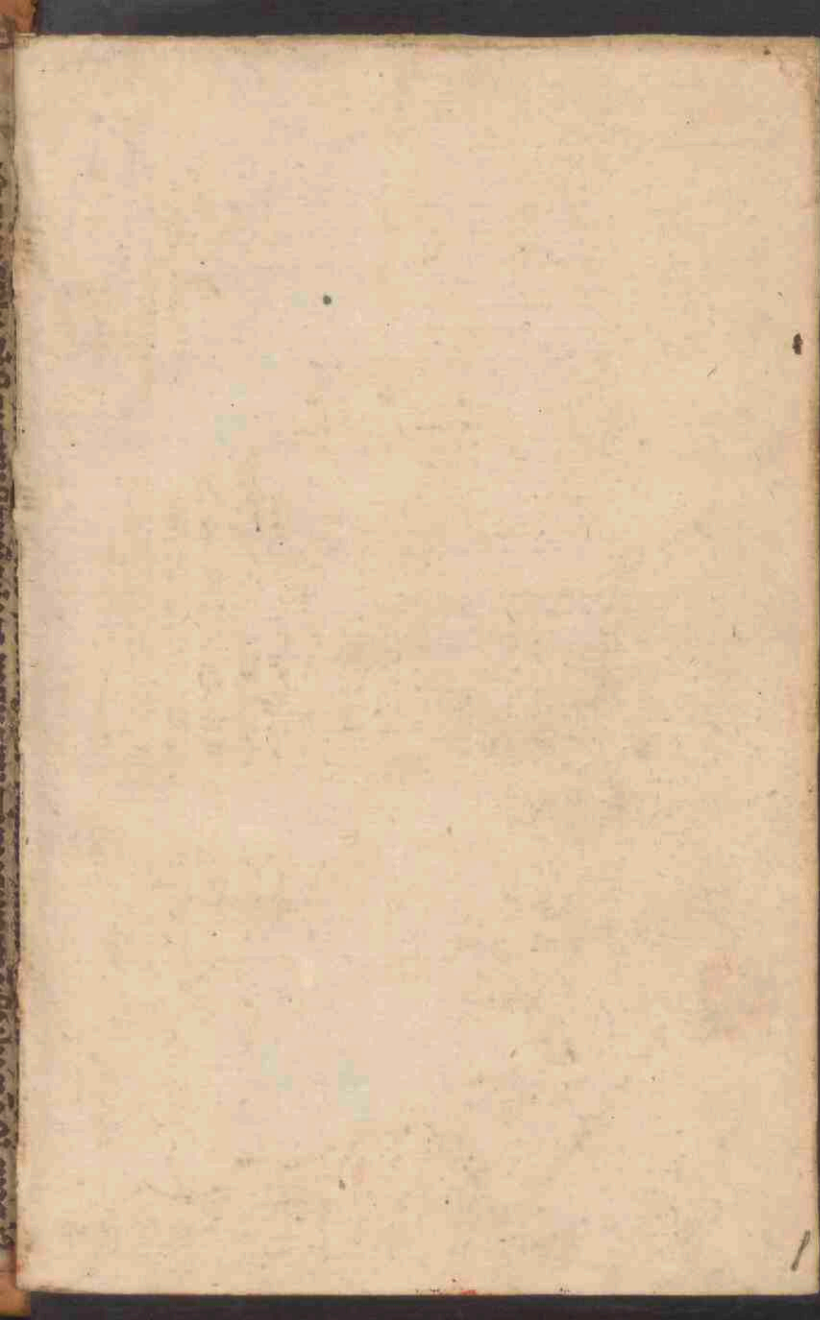
Handwritten text in a cursive script, possibly a title or a list of contents, including the word "Index".

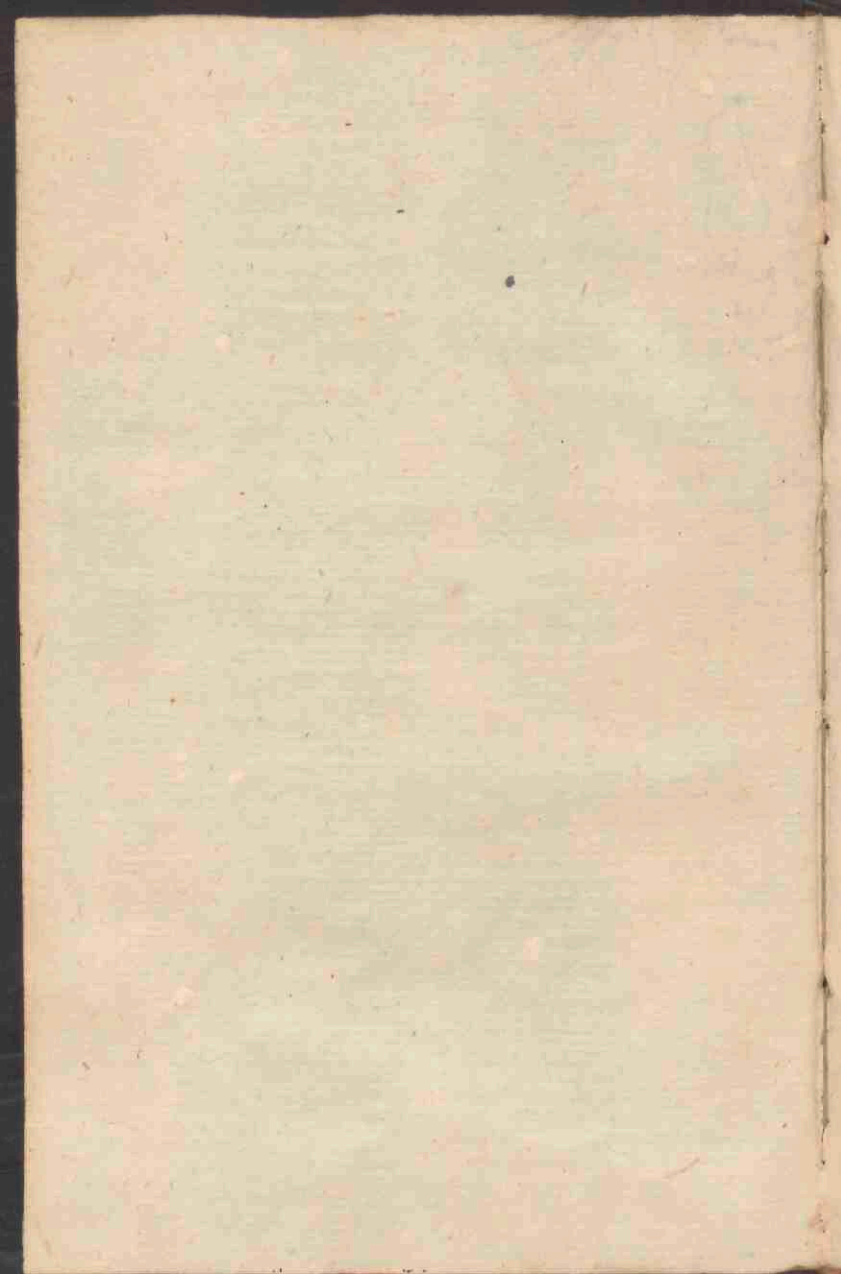

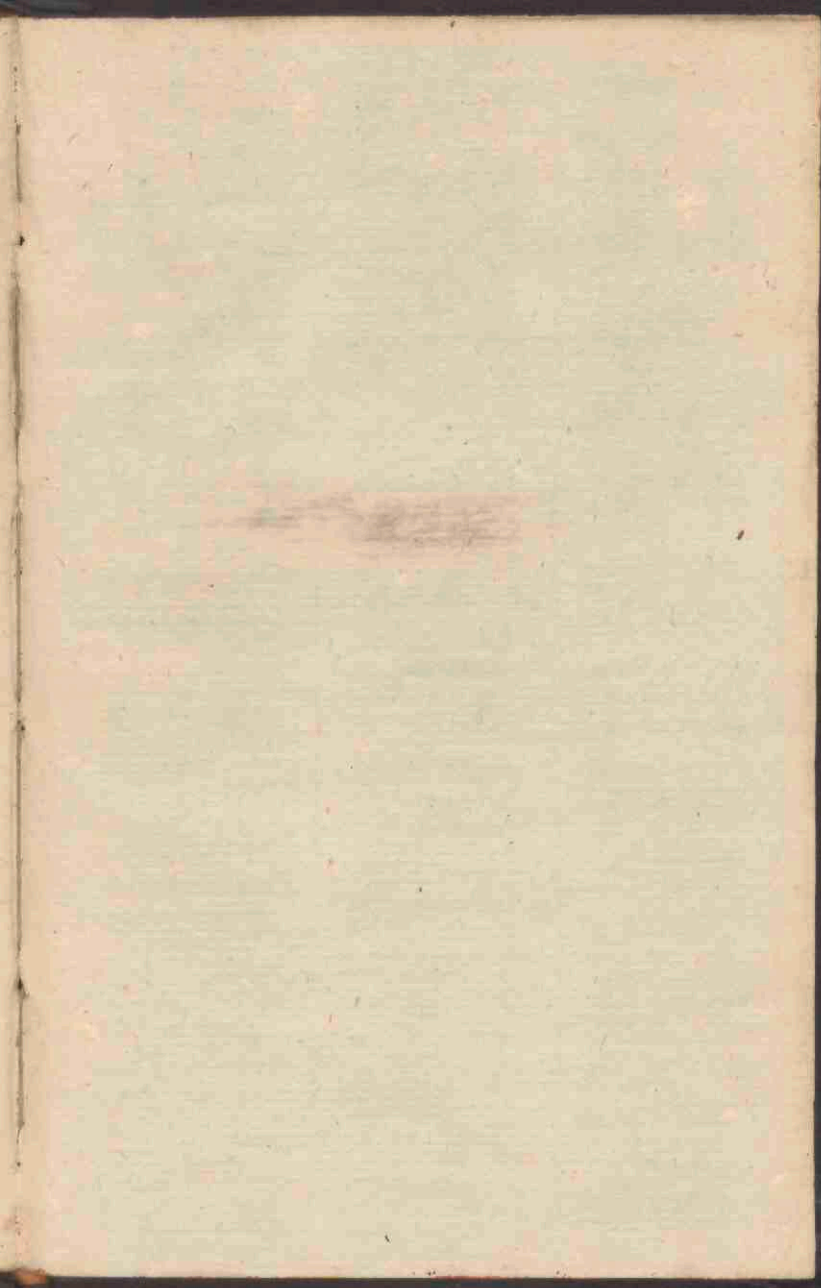

tomg 7° 11° subijunct^o
volim. Feed^{ti}

Ed 80 (Paris)

RESPONSIONIS

AD DECEM ILLAS

RATIONES, QVIBVS

fretus EDMVNDVS CAMPIANVS certamen Ecclesiæ Anglicanæ ministris obtulit in causa fidei, Defensio contra Confutationem IOANNIS DVÆI Scoti, Presbyteri Iesuitæ:

Authore GVILIELMO VVHITAKERO

Theologia in Academia Cantabrigiensi
professore Regio.

Id est responsio
vvhitakeri ad
Dvæi

IN HOC LIBRO CONTROVER-
siaz pleraque omnes, quæ inter nostras & pontificias
Ecclesias intercedunt, breuiter ac dilucidè pertra-
ctantur.

tom. III.

R V P E L L Æ,
A P V D T H E O P H I L V M R E G I V M
M. D. LXXXV.

RESPONSIONES

AD DECISIONES

RATIONUM, QVIBVS

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

nonnulli dicitur, quod

EVANGELII

ET EPISTOLARUM

IN QUINQUE LIBROS

EVANGELII

HONORATISSIMO,
ATQVE EXCELLENTIS-

simo viro, Guilielmo Cecilio Baroni Burgleiensi, nobilis equestris ordinis Gartherij Sodali, summo Angliæ Thesaurario & Cantabrigiæ Academiæ Cancellario.

QVOD initio futurum suspicabar, Honoratissime vir, cum primùm aliquid contra Campianum scripsi, vt Iesuitarum societatem grauius irritarem, & memet in medios maximorum certaminum fluctus conicerem, id euertus ipse iam dudum luculentè quidem comprobauit. Cùm enim mox variis multorum aduersariorum reprehensionibus conuiciisque passim exagitor,

(.) ij.

EPISTOLA

tum libro tãdem pleno totĩque vi-
ribus oppugnor. Prodiit enim supe-
riore anno Duræus quidam Scotus,
presbyter ac Iesuita, homo & suo iu-
dicio doctĩssimus, & aliorũ opinio-
ne non ineptus, à quo mea ad Cam-
piani rationes brevis respõsio volu-
mine plusquã modico cõfutatur. Eũ
librum tu primũ nactus allatum
Parisiis è collegio Iesuitarum, ad me
mittis, qui quanquam nihil habuit,
quod expectationi meæ satisfecerit,
aut non contemni potiũs meritò de-
buerit, cũ tamẽ scirem legi à mul-
tis laudarique Duræum, & meam à
nostris hominibus, præsertim Aca-
demicis, defensionem desiderari, nõ
inuitus istum laborem subij, vt cum
Duræo confligerem, & nostram cõ-
tra põtificias calumnias religionem
iterum defenderem. Etsi enim qui
sectam illam sequuntur incredibili-
ter importuni sunt ac pertinaces, nec
sibi

DEDICATORIA.

sibi aliquid probari sinunt, quod cū
 Ecclesiæ Romanæ superstitione pu-
 gnet, sperabam tamen fieri posse, vt
 eorum aliqui ad librorū nostrorum
 lectionem libera mēte veróque stu-
 dio accederent, atque illas præiudi-
 catas opiniones, quibus imbuti ac
 præoccupati fuerant, ad tempus de-
 ponerent. Quod si facere vellent, e-
 quidem mihi persuadēbam cūm sa-
 lute cuique sua nihil antiquius esse
 debeat, in eam illos curam cogitatio-
 nēmq; venturos aliquādo, vt causam
 hāc omnē tam necessariā penitus in-
 telligerent, quid enim aut turpius
 est, quā in incertis dubiisq; rebus af-
 sentiri: aut periculosius, quā in do-
 ctrina cælesti ac salutari perniciosè
 errare, & tamē velle perpetuò in er-
 rore persistere? Pereant omnino ne-
 cesse est, qui primū operam dant,
 vt possint errare: deinde sic retinent
 errores, quos semel amplexi sunt, vt

EPISTOLA

se rectius sentire, atque ad sanctam fidem reduci nunquam patiantur. Hi quidem in sua desperatione relinquendi sunt, quos Dominus in efficacem fraudem coniecit, ut mendacio crederet & perirent. Reliquos hortor, qui maiore veritatis salutisque suae studio tenentur, ut nostra etiam legant, nec ita penitus ad illas opiniones adhaerescant, quas à pontificiis Magistris didicerunt, ut omnes sibi vias praeccludant ad sanam mentem redeundi. Verum isti omnes id faciant, quod illos facere Dominus voluit, in quibus aut seruandis atque ad veritatis cognitionem euocandis, aut contra perdendis gloriam ipse suam declarabit. Mihi imprimis propositum fuit nostris hominibus consulere ac prodesse, quos & praestigias pontificias melius cognoscere, & in ea, quam ex sacris literis edocti sunt, religione firmiores, peri-

DEDICATORIA.

peritiorésque fieri cupiebam: maxime cum id nunc pontifex cum suis operis multò quàm vnquam vehementiùs moliatur, vt incautos capiat, & quàm plurimos in suã nassam pelliciat. Erit autem in hoc libro cuius manifestũ, qui potest aliquid rectè iudicare, pontificiã omnẽ superstitionem indignã esse homine Christiano, & niti puerilibus argumētis: nostrã verò, quã ex diuinis scripturis totã hausimus, sanctam religionem certissima Dei ipsius auctoritate, & optimis rationibus cõprobari. Iam quod multi mirantur, tam frequētes apud nos restare reliquias Papistarum, in hac tanta tãmque diuturna luce Euangelii, quã nobis Dominus concessit, eius rei causam facile vident, qui statũ ecclesiæ nostræ perspectũ habent. Cũ enim plurimis passim ecclesiis verbi ministeriũ desit, sine quo religio nunquã florebit,

fieri aliter non potest, quin superstitione vigeat, & pontificiis multi faueant, quibus id maximè conducit euerti ministerium, verbū nusquam audiri, ignorantiam vbique dominari. Sic enim populo quiduis facile vel persuadetur vel imperatur. At verbum Dei, si nactum fuerit legitimum & stabile ministerium, cladē infert superstitioni, & regnum illud tenebrarū dissipat, quemadmodum illustris multarum ecclesiarum experiētia testatur. Id cū tu satis pro tua sapiētia videas, Nobilissime Cecilii, nō persequar: hoc vnum dicam, contra pontificios parū aut libris aut legibus profici, quousque firmū atque idoneum ministerium in ecclesiis constitutum fuerit. Redeo ad Duræum, quem ad te nunc non liberum & solutum, qualis ad meas manus peruenit, sed vinctum & perpetuo custode, ne nocere possit, committatum

DEDICATORIA:

mitatum remitto. Si quid ecclesiæ la-
bores mei prodesse possunt, illud est
quod cupio: tibi pro meritis in me
tuis nullam referte gratiam possum
ampliolem, quàm vt ecclesiæ in eo
loco, in quo positus sum, pro viribus
meis diligenter inseruiam. Vale,
Cantabrigiæ, pridie Calend. Sept.

1583

Amplitudinis tue studiosissimus,
Guilielmus Whitakerus.

GUILIELMVS

VVHITAKERVS

Ioanni Duræo.

 VM Responſionem ad Campia-
 ni rationes meam exiguo li-
 bello, prout cauſa poſtulabat, e-
 ditam tibi reſutadam ſumeres
 Duræe, eo te conſilio atque ani-
 mo ad ſcribendum veniſſe video, vt nõ mo-
 dõ que ego Campiano reſponderam diluere
 videreris, ſed multõ magis quicquid tua fa-
 cultas in cauſe pontificie deſenſione preſta-
 re potuit, totũ expromeres. Itaque locos com-
 munes perſequeris, orationem dilatas, cre-
 bras longasque digreſſiones inſtituis, autho-
 rum verbis & testimonijs totas paginas re-
 ferriſ, perpetua atque inuſitata conuicia in
 omni loco quaſi quedam condimenta & le-
 nocinia dictionis tue conſectaris. Hinc illud
 tandem extitit luculentum Confutatio-
 nis volumen tuum, in quo eſſi proculdubio
 tibi ipſi mirificè placuiſti, quàm parũ ta-
 men illam cauſam adiuueris, quam tuo pa-
 trocinio

AD DVRÆVM.

trocinio defensam esse cupiebas, efficiam, ut
 spero, cuius in hoc libro facile manifestum.
 Tu verò rectius multò fecisses, si disputatio-
 nem omnem concisius angustiusque conclu-
 sisses, & punctis breuibus argumētorum di-
 sertè atque accuratè egisses, præsertim cum
 tam multis iam dudum utrinque conscriptis
 voluminibus res ad certum controuersie sta-
 tum peruenerit, in quo discutiendo ac peni-
 tus pertractando veritas & victoria consti-
 tit. Quod cum ita sit, quis non meritò mire-
 tur & otium tuum, & immodicam Confuta-
 tionis tue magnitudinem, cui si detracta es-
 sent quæcunque sine ipsius detrimento deci-
 di desiderari que possunt, nihilque omnino
 ad argumentum & causam faciunt, ea vix
 quicquam in lucem exilius ac tenuius pro-
 diisse constaret. Scripturæ quidem, quas in o-
 mni Theologica disceptatione frequentissi-
 mas esse oportebat, ita in tuo libro rara con-
 spiciuntur, ut omnes planè intelligant nul-
 lum esse genus argumentorum, quo minùs
 utaris ac delecteris, quàm sacrarum litera-
 rum authoritatem. Cum enim nullus libri
 tui tam magni locus multiplice testimonio-
 rum varietate vacat, tum scripturæ sic om-
 nino raris locis apparent, ut quando sparsas
 remotissimis spacijs in obscura nocte stellas

EPISTOLA

aspicimus, aut uvas in uite post uindemiam quarimus. Ego ad meum officium pertinere sensi, non uerbis tecum decertare, aut que passim extra causam à te proiecta sunt refellere, cum refutationem nullam mereantur, sed in ipsa argumentorum contentione diligenter ac penitus uersari. Quare quicquid in tuo libro aliquam rationis probabilitatem speciemque habuit, id suo loco tuis uerbis descripsi ac proposui, reliquam uerborum pompam, in qua nihil momenti fuit, prætermisi. Nec uerò metuo, ne tu me parum egisse tecum ingenuè crimineris. Senties enim rem fuisse tibi cum aduersario, qui potuit argumenta à uerbis secernere, nec ullum cuiusquam argumenti tui aculeum refugere uoluit. Quando autem facile existimote tam nobilem opinione tua Theologum patronumque pontificium deinceps mecum in istis causis congressurum, & noua praelia facturum, propono tibi illam scribendi optionem, quam esse aquisimam, atque ad quaestiones explicandas accommodatissimam omnes fatebuntur. Primum quis sit in omni loco controversiæ status queratur, tum argumenta in alterutram partem dialecticè & breuiter exposita proferantur, ex quo argumentorum conflictu tandem elici atque elu-

AD DVRÆVM.

*elucescere veritatē necesse est. Si istam cōdi-
 tionem recusabis, diffidētiam profectō tuam
 egregiē testatam facies. Pluribus hīc tecum
 non agam, neque aliquid ad tuam prafa-
 tionem Academicis nostris inscriptam re-
 spondebo. Si te effecturū aliquid speras, ner-
 uosē disputes, inertes declamationes, fictas
 suspiciones, putidas calumnias post-
 hac mittas oportet. Οὔτε ἐκ θύμ-
 ρας λόγῃ, οὔτ' ἐκ τοιούτων
 λόγων ἀήρ ἀγα-
 θὸς γίνεται.
 Vale.*

LIBRORUM CAPITULA

Liber 1.	De Sacris literis.
Liber 2.	De Sacramentis & sententia.
Liber 3.	De Ecclesia.
Liber 4.	De Conciliis.
Liber 5.	De Partibus.
Liber 6.	De Firmamentis parvum.
Liber 7.	De Historia.
Liber 8.	De Paradoxis.
Liber 9.	De Sophismatibus.
Liber 10.	De Omni genere Testium.

LIBRORVM CAPITA.

De Sacris literis.	Liber 1.
De Sacrar.literarũ sententia.	Liber 2.
De Ecclesia.	Liber 3.
De Conciliis.	Liber 4.
De Patribus.	Liber 5.
De Firmamentis patrum.	Liber 6.
De Historia.	Liber 7.
De Paradoxis.	Liber 8.
De Sophismatis.	Liber 9.
De Omni genere Testium.	Liber 10.

PRIMVS LIBER,
DE SACRIS LITERIS.

DVRÆVS, Folio 4.

CVM variæ sunt hæreticorum fraudes, tum
illam mihi (P^rV hitakere) tota quidē respon-
sione sed maxime in initio exprimere videris. Est
enim cum summam vestrorum hominum dissiden-
tiam Edmundus Campianus luce clarius osten-
derit, adeo nullam agnoscis, ut ne in leuissimi me-
tus suspicionem eos aliquando incidisse admittas.
Quod rectene, an secus feceris, non est diffici-
le iudicare. Quis enim maior dissidentia esse po-
test, quam diuinus ipsis codicibus vim & manus
inferre?

WHITAKERVS.

IVM hæreticorum varias semper
exitisse fraudes intelligo, Du-
ræ, tum me nec hæreticum esse,
nec illarum artium, quibus hæ-
retici vtuntur, peritum profiteor.
Quo maiorem à te mihi factam
esse iniuriam conqueri merito possum, quod cum
apertè Campiano responderim, & nullā vnquam
fallendī voluntatem ostenderim, vbiq; tamen
fraudis, mendacii, calumniæ in tuo libro accusor.
Id quàm piè verèque feceris, erit deinceps in re-
liquo sermone, fauente Christo, manifestum. E-

A. J.

nimuerò si fraudes odisti & simplicem argumen-
torum explicationem desideras, si que veras ratio-
nes è suis principijs, locisque sumptas, ab omni
fallacia & fuco alienas ingenuè confectaris, spe-
ro ex hac nostra concertatione id te còmodi pet-
cepturum, vt infinitas tuorum fraudes sentias, &
te hactenus in perniciosis miserisque erroribus
versatum esse fatearis. Ego certè vt semper vinci
potiùs malui, quàm fraude vincere videri, ita nùc
tecum bona fide agam, & nullam plagam decli-
nabo, quam mihi causa inflixerit, & id mihi so-
lummodo proponam, vt Christus vincat, hæreti-
cus cadat: tēque vicissim oro, vt mentem liberam,
ab omni præiudicio ac Sophistica semotam ad
legendum afferas, nec quid defendendum susce-
peris, sed quid defendi possit & debeat, expēdas.
Ita mecum redibis in gratiam, & fugies illorum
fraudes, qui te nimium diu cum tuo damno dece-
perunt. Quare bonis auspicijs ad rem, librūque
tuum veniamus, & quam nobis Campianus diffi-
dentiam ac desperationem obiecit, eam tu clarif-
simè demonstratam fuisse dicis, ac mihi qui talem
nullam agnoui, succenses. Mitte istam, Duræ,
Campiani tui fictam de nostra diffidentia quere-
lam. Qui timidi sunt, possunt alijs ignaniam ex-
probrare, nec vlla causā est, quam obrem vos tan-
topere metuamus, quos certum est, nunquam in
prælio posse consistere, nisi scripturæ cogantur in
ordinem, & Christus è prælio victus excedat. Nos
si causæ diffidimus, amentes sumus, quam non mi-
nus certam ac veram esse scimus, quàm lucere so-
lem, & Christum esse veræ religionis ac doctrinæ
magistrū. Si enim fallimur, nos Christus, Prophe-
tæ, Apostoli fefellerunt, quorum instituta doctri-
nāque defendimus: & si nostra falsa sunt, quæ
tandem possunt istis esse veriora? Tantum ergo
abest,

abest, vt aliquid desperemus, vt contra palam religionem nostram profiteri cum summa *περὶ πάντων* nunquam dubitemus: & semper hactenus parati fuimus *αὐτοῦ ἀπολόγηται*, quotiescunque occasio po-
1. Pet. 3. 15,
 stularer, vt rationem eius spei, quæ in nobis est, redderemus, erimulq; in posterum (spero) tanto acriores veraque fiducia pleniores, quanto vehementius à vobis oppugnamur. Noli ergo nimium tibi, Duræ, tuisue commilitonibus confidere, aut de tuorum aduersariorum diffidentia polliceri. Affer quam potes vim, quæ arma, quos socios, quem apparatus: senties nec animos nobis, nec vires deesse, nec tibi ante victoriam triumphandi causam fuisse. De vi autem quam diuinis codicibus illatam à nobis esse dicis, postea respondebo, quando ad discutiendam librorum Apocryphorum authoritatem accedimus, quos à diuinis scripturarum libris secernere tantum abest à vi atque iniuria, vt qui hos ad illos tanquam pares adiungit, quod vos facere soletis, vim scripturis veram afferre meritò videantur.

DVRÆVS, Fol. 4. & 5.

Et tamen hic tu nobis miram tuorum fiduciam predicas. Thraſonice ſant. Sed illud velim mihi respondeas. forſiſne tibi an inimicus potius miles videtur, qui non alia lege manus cum hoſte conferere audeat, quam vt illi liceat, hoſtis quibus voluerit armis interdiceret ſibi qua libuerit ſumere? Hic veſter pugnandi mos eſt, vt nullis neque Eccleſia Catholica, neque Conciliorum, neque ſanctorum Patrum armis feriri vos ſinatis. Sola igitur nobis (forſiſſimi milites) ſcripturarum arma relinquitis, atque vinam hac integra: veteres nimirum hæreticos imitati, de quibus Tertullianus

A. ij.

anus de præscriptis aduersus hæreticos: Ista hæresis quædam scripturas non recipit, &c. Et quam unquam diuinationem cum Catholicis instruxistis, cuius vos non maxime postea pœnitue-rit. Exemplis non immorabor. Vnus omnium v. star Campianus ipse est, cum quo mihi a disputatio rariores conciones vestras, cœnæque effecti: & quam infeliciter hæc vobis prælia cesserint hætenus, vel summi ducis vestri exemplo discite, qui se ab Eckio Catholico sacerdote victum sentiens, in hæc verba prorupit, Nec propter Deum hæc res cœpta est, nec propter Deum finietur.

WHITAKERVS.

2 Dum veram nostrorum hominum fiducia[m] constantiamque prædico, nihil facio, quod dignum sit huius contumeliæ acerbitate. Sed mitto probra, quæ tibi doleo tam fuisse trita, atque ad id quod quæris, respondeo: quando erit instituta de religione quæstio, vt vtra pars duarum aut plurimum verum defendat, intelligatur, id nisi ex Canonicis scripturis cognosci ac diiudicari nullo modo posse. Qui ergo volunt in hac causa vincere, istis duntaxat armis vti debent, quæ sola sunt in hoc genere pugnæ legitima. Non enim quemadmodum in bello fas est quoduis telum arripere, quo hostem ferias, ita in hac religiosa militia licet quicquid ad manum venerit in aduersarium torquere: sed aut promenda arma sunt ex scripturarum & Spiritus sancti armamentario, aut hostis nullus unquam prosternetur. Nam hominum iudicia incerta sunt, nec plagam dare mortiferam possunt: si vis hæreticum interficere, eum debes scripturis armatus aggredi, aut frustra Ecclesiam, Concilia, Patres ob-

tres obliicies, quæ sine scripturis nihil omnino in hac pugna valent. Propheta ait *Totus sermo Dei purgatissimus est, clypeus est recipientibus se ad ipsum. Ne aducito ad verba eius.* Et quæcunque sunt viro Dei necessaria, ea ex scripturis perenda sunt, siue doctrinam veram confirmare, siue falsam refutare, siue vllam officij sui partem exercere instituit, quemadmodum clarissimè Apostolus ad Timotheum scribit. Hoc gladio spiritus omnes aduersarij veritatis concidunt & iugulantur. Cùmque innumeræ in ecclesia hæreses antea actis temporibus extiterint, nulla vnquam hæctenus oppressa fuit aliis, quàm scripturarum, armis: atque id Patres ipsi summa consensione docent, ex scripturis solis & hæreses damnandas, & omnes de religione controuersias constituendas esse. Itaque Constantinus Patres Nicenos hortatur, vt cum Euangelici atque Apostolici libri, & veterum Prophetarum oracula nos perspicuè doceant, quid de diuinis sentire oporteat, *καὶ τῶν δευτέρων λόγων*, hoc est, ex sacris literis, sumant explanationem eorum, quæ in quæstionem vocantur. Quod & in illo Concilio obseruatum fuit Contra Arrium, & in omnibus deinceps pijs Conciliis valuit aduersus omnes omnium temporum hæreticos. *Non enim relictus est* (vt inquit Hilarus) *hominum eloquijs de Dei rebus, præterquam sermo Dei: omnia reliqua & arcta, & conclusa, & impedita sunt, & obscura.* Quare Augustinus cùm legitimæ disputationis formam præscribit, id imprimis monet, vt *codices canonici præsto sint: ut rē posse ad inquisitionis terminum perducere.* Et tamen nostram rides pugnandi rationem, quia nullis Ecclesiæ, Conciliorum, Patrum armis feriri volumus, nosque fortissimos milites *εὐρωμῆς* vocas, quia sola scripturarum arma relinquimus. Quid?

Num potes istis armis vlla inuenire meliora? aut quamobrem nos, quia his confidimus, reprehendis? An hæc tibi tuisque non sufficient? Dic nunc (quæso) Duræ, vtrorum censes causam esse potiore, nostramne, qui solis scripturis contenti sumus, atque his muniti & nostra defendere, & aliena euertere possumus, an vestram, quæ salua esse non potest, si solis scripturis nitatur? Itaque initio statim cogeris fateri te inerram nudumque in aciem prodire, si sola tibi scripturarum arma relinquuntur.

Etsi verò Ecclesiæ suffragia, Conciliorum decreta, Patrum scripta, quæcunque sacris literis consonant, suscipimus ac probamus, tamen religionis auctoritatem ex ipso Deo pendere intelligimus, eaque de causa fidem nostram, quam in Dei voce constitutam esse oportet, hominum placitis submittere nolumus, & nobis scripturas reseruamus, vobis alia omnia libenter relinquimus, quæ cum scripturis non conueniunt. In quo quid aliud facimus, quam quod antiqui Patres & fecerunt ipsi, & nos etiam facere docuerunt? Nam quod Ecclesiam, & Concilia, & Patres nobis opponis, atque hac armatura fretus in prælium descendis, nosque sola scriptura armatos his copiis vinci posse speras: audi quid tibi respondeat Augustinus, *Proinde, inquit, siue de Christo siue de eius Ecclesia, siue de quacunque alia re, que pertinet ad fidem vitamque nostram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit, Licet si nos, sed omnino quod sequutus adiecit, si Angelus de celo vobis annunciauert praterquam quod in scripturis Legalibus & Euangelicis accepistis, Anathema sit.* Vides ergo scripturarum arma non contra homines tantum, sed etiam contra Angelos firma esse, siquæ Ecclesia aliquid attulerit, præter quam quod
in ipsis

August. contra
gra liter
Peril Donat.
li. 3. cap. 6.

in ipsis scripturis traditum fuerit, nullo modo audiendam esse. Cuiusmodi iam hæc tua arma erunt, non bello sacro, sed Anathemati deuota: Quid verò nunc deinde facies? An ad Concilia confugies? Si Augustinum audires, non tu istis armis tantopere consideres. Potuit enim Concilius Augustinus Maximinū Arrianum vrgere, sed hoc tamen modo pugnare noluit: Itaque iubet Concilia à disputatione prorsus remoueri, *Nec ego Nicenum, nec tu Ariminense debes tanquam praiudicaturus proferre Concilium. Scripturarum authoritatibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet.* Hanc concertandi legem, quam Augustinus æquissimam putauit, cur non admittis? In Patribus verò quodnam tibi contra scripturas præsidium esse possit, qui suam ignorantiam ingenuè confitentur, & nunquam audiri, nisi quando scripturas rectè interpretantur, à quoquam postulant, & Lectori liberum relinquunt de ipsorum scriptis iudicium? Quare si nos omnem legitimam disputationem ad scripturarum authoritatem reuocamus, rectè facimus, atque his armis tecti oppugnari possumus, vinci nunquam profectò possumus. Sed de his tuis armis plura post nobis dicenda sunt. Quòd verò optas vt hæc vobis arma integra relinquuntur, libero te ista cura. Vtere scripturis dum volles, Duræe, & nos scripturarum telis aggredere: nunquam nos de iniuria conqueremur, nec genus hoc pugnae iniquum esse clamabimus, vt vos soletis, quo minus vincant ij, quorum erunt hæc arma meliora: Cum verò vel scripturas Apocryphas obtruditis, vel hominum inuenta cum diuinis oraculis commiscetis, talem quidem pugnam meritò repudiamus, nec illam vnquam contra nos valore patiemur. Neque verò, quando

August. contra
Maximi.
lib. 3. cap. 14

Scripturas supposititias explodimus, vereri debemus, ne nos illa Tertulliani sententia attingat, quam recitas, *Ista heresis non recipit quasdam scripturas*. Hæc enim ille de priscis hæreticis dixit, qui vel Prophetarum libros, vel totum vetus Testamentum, vel Noui Testamenti partes non pulas respuerunt. Nos scripturas recipimus, & quidem integras, nullaque syllaba diminutas, quemadmodum omnes intelligunt, qui æquo iudicio præditi sunt. Qui verò *vestras adiectiones & detractiones* considerabit, quibus scripturas *ad dispositionem instituti vestri interuertitis*, vt Tertullianus loquitur, is hæc verba multò rectius ad vestram sectam pertinere iudicabit.

Disputationes verò nostras cum hominibus vestris institutas nullas scio, quarum nos vnquam poenitere oporteat, nec tu vllam potes ex tam multis, quæ intra annos paucissimos in variis locis habitæ sunt, commemorare vobis honorificam ac salutarem. Euolue annales, & exitum disputationum intuere. Quoties Lutherus, Melancthon, Zuinglius, Bucerus cum aduersariis cōgressi sunt, testatur orbis victos semper pontificios abijisse, & nostrum numerum in dies factum esse auctiorem. Exempla disputationum, quibus te nolle immorari dicis, prudenter à te prætermissa sunt. Fortè nimirum Bernensem intelligis, in qua postquam Conradus Trégerus Augustinianus causæ pontificiæ patronus sensit nulla sibi concedi nisi scripturarum arma, quod tibi etiam iniquissimum videtur, repente aufugit, nec ingredi sermonem voluit: vnde mox in Bernensium finibus consequutus est papismi interitus: aut Posiacenam, quam pontificij deseram reliquerunt, in qua Cardinalis Lotharingus egregiam suæ timiditatis ac diffidentis confessionem

fessionem edidit, *Vtinam*, inquit, *aut ille mutus,*
aut nos surdi fuissetis: aut Londinensem, in qua
 pontificij præsulles, vt disputarent, nullis induci
 conditionibus potuerunt. Hæc illa sunt aliæque
 huiusmodi exempla, quorum nos nunquam certè
 pœnitebit, & quorum recordationem vobis mo-
 lestissimam esse necesse est. Et quanquam victi
 toties fractas has & dissectas copias instauratis,
 ac nos denuò in certamen euocatis, quid tamen
 aliud facitis, quàm vobis ipsis manus affertis?
 Nunquam mihi crede Duræ disputando, scri-
 bendo, docendo vincetis. Erunt semper, quo-
 rum vos sapientiæ ac spiritui nunquam resistetis.
 Vestræ artes aliæ sunt, quæ nisi plus vobis, quàm
 istæ profuissent, iam dudum periissetis. Nam quod
 de Campiano, & concionibus, cœnisque nostris
 narras, in eo nimium vanis tuorum rumusculis
 tribuis. Campianum vellem ipse disputantem
 audisses, ei que tanquam astipulator assedisses:
 credo non illum tantum esse virum iudicasses, vt
 nostras conciones, ac cœnas rariores facere pos-
 set. Nec verò nunc templa nostra minùs quàm
 prius populis referta sunt, vt tu suspicaris, qui si
 vestrarum concionum & cœnarum orbitatem re-
 putasses, nunquam de nostra infrequentia me-
 minisses. Si qui disfluunt, mirum non est: non
 enim omnes ex nobis sunt: nam si fuissent ex no-
 bis, omnino permanissent nobiscum. Horum
 discessu, qui quouis doctrinæ vento circumfe-
 runtur, nos nullum damnum accepimus, & vobis
 istas non inuidemus accessiones. Postremò quod
 de Eckio & Luthero scribis, indignum est respon-
 sione. Lutherum Eckius vicit? Quis id vnquam
 præter te dixit? Nimium faues tuis Duræ, quan-
 do cum Luthero Eckium comparas, qui quan-
 quam erat audax, & gloriæ cupidus, plus tamen

1. Ioan. 2. 19.

semper pontifici suo, quàm Luthero nocuit. Dum enim decreta hominum contra scripturas defendit, Luthero victoriam semper illustrem præbuit. Illa autem verba, quæ commemoras, Lutherus non de suo instituto, quod sanctissimum fuisse ipsa exordia testantur: sed de aduersariorum suorum, atque huius imprimis Eckij importunitate protulit, qui non tuendæ religionis ac veritatis studio, sed honorum ac munerum spe inducti sunt, vt Luthero repugnarent, nullumque finem reclamandi facerent. Quod ergo Lutherus, de suis aduersariis dixit, id tu parum ingenuè Coctum tuum sequutus, ad ipsum Lutherum transfers, qui tantum abfuit ab ista impietate, vt si vel minimum initio à pontifice impetrare potuisset, mox quieuisset: quando nihil pontifex emendari patitur, coactus est Christi Euangelium ac doctrinam à pontificiis sacrilegiis vindicare. In quo nihil aliud, nisi Dei gloriam suique officij rationem spectauit.

D V R Æ V S, Fol. 5.

Eo vos infamia deuenisse, quaritur Campianus, vt sanctorum maiestatem Bibliorum foedissime violaueritis. Quod tu dum factum negas, quid aliud quàm sacrilegium mendacio cumulas? Iacobi epistolam Lutherus (inquit Campianus) cōtentiosam, tumidam, aridam stramineā, flagitiosus Apostata nōminat, atque indignam ceter spiritu Apostolico. Hæc tu nimium acerba, nimium impia ac blasphema præceptoris tui cōtra officiosè admodum mollire studeas. Culpā à Luthero in alios pulchre deriuas. Eusebium nimirum, inquis, de illa epistola scribit, iscor os reddere tua. Velim omnes id intel-

intelligere, eam epistolam, quæ Jacobo affinitur, esse adulterinam. *Quid à te fraudulētius, quid malitiosius citari potuit? Nihil enim aliud Eusebius, quam hanc epistolam à quibusdam Iacobini non haberi dixit. vobis de enim libri dicuntur, qui alterius esse auctoris putatur, quam illius cui vulgò ascribuntur. Verum hanc de Authore dubitationem nihil de Canonica eius auctoritate detraxisse satis illa quæ sequuntur verba indicant: quibus scribit illam à plurimis Ecclesiis publice receptam esse, & non alio eam loco habet, quam epistolam Iude, quam ab illo reiectam fuisse neque vos ipsi dicere audent.*

WHITAKERVS.

3 Qualem te simus deinceps habituri existis principiis præsentio. Optarem potius rem fuisse mihi cum aduersario modestiore, ut verborum acerbitate prætermissa, Christianam de religione contentionem disquisitionemque institueremus. Tu statim egressus es carcere prorumpis ad conuicia, & nobis insaniam, sacrilegia, mendacia, impia, blasphema conuicia, fraudem, malitiam exprobras. Hæc ornamenta sunt & lenocinia dictionis tuæ. Ego tibi pro his iniuriis conscientiam mentemque meliorem exopto. Respondi Campiano Lutherum de epistola Iacobi odiosissimis verbis accusanti, non esse Lutheri nouum hoc de illa epistola iudicium, & testem Eusebium adduxi, qui hæc epistolam disertè *adulterinam* nominat. Quod verbum si fuit in Eusebio tolerandum, quid Lutherus admisit, quâobrem magni criminis reus ageretur, si mi

Euseb. lib. 2
CAP. 23.
EUSEB. W.S. VO.
D. VET. C.

nus fortè de hac epistola honorificè scripsit? Eusebium dicis id tantùm voluisse, hanc epistolam à quibusdam Iacobi non haberi, in quo vim & verbis & sententiæ Eusebij manifestam affers. Primum enim non ait à quibusdam hanc epistolam Iacobi non haberi, vt tu affirmas, sed palàm suum iudicium verbis apertissimis declarat, *ιστέον ὅτι ὁ βίβρατος ὁύτος, hoc est, intelligendum, hanc epistolam esse quidem adulterinam.* Deinde, si non fuit cōscripta à Iacobo, à quo tandem eam fuisse scriptā existimemus? Quisquis ille fuit, se quidem Iacobum, Dei, & Domini Iesu Christi seruum vocat. Aut ergo Iacobus huius epistolæ author erat, aut omni modo adulterinam esse epistolam constat. Nam quos spiritus sanctus voluit sacras scripturas edere, ij nūquam solent aliena & supposititia nomina libris suis præfigere. Perinde ergo valet siue illam dicas esse *ἀπόκριτον*, siue à Iacobo scriptam esse neges. Ita vt tuam interpretationem vel maximè recipiamus, hanc epistolam ab Eusebio improbatam esse, necesse est fateamur. Verùm aliud dicere Eusebium satis ex ipsis verbis liquere potest. Cùm enim istam adulterinam esse dixisset, mox subiungit rationem, *quandoquidem non multi veteres eius meminerunt.* Ex quo satis perspicimus, non adulterinam ab Eusebio vocari, quia scripta non sit à Iacobo, sed tamen ab alio non minoris authoritatis viro, sed quia non putauit Eusebius illam in numero scripturarum Canoniarum ponendam esse, quod inde colligit, quia fuit vetustis authoribus ignota. Si enim germana ac *θεοπνευστος* fuisset, illam etiam antiqui Patres agnouissent. Hæc Eusebij est de hac epistola ratiocinatio, quæ tuam interpretationem profus euertit. Atque hoc etiam magis perspicuum est ex iis, quæ in hoc loco consequuntur, Cùm enim

ait

ait hanc epistolam esse cum reliquis publicè receptam, in plurimis Ecclesiis, satis indicat à nonnullis fuisse repudiata[m] vt verè adulterinam. Si nondam intelligis mentem Eusebij, lege quid alibi scribat, & noli negare quod est apertissimum. Enumerat Eusebius libros omnes noui Testamèti, quorum alios vocat *ὁμιλοῦμένους*, id est, certos & exploratos, de quibus nemo dubitat: alios verò *ἀπιλομένους*, hoc est dubios, nec receptos ab omnibus: quo in numero hanc Iacobi epistolam relinquit, quod non fecisset, si illam aut ab Apostolo Iacobo, aut à viro Apostolico conscriptam fuisse iudicasset. Tum vt planiùs intelligas veteris Ecclesiæ de hac epistola iudicium, admonendus es eam esse etiam ab Origene prætermittam, quando Canonicos Noui Testamenti libros enumerat, quemadmodum apud Eusebium legitimus, ex quo illam Origeni visam esse minimè Canonicam & genuinam manifestum est. Hæc clara sunt nec tuis tenebris obscurari possunt. Potui te etiam pontificiorum testimoniis vrgere, quibus nondum constat de huius epistolæ authoritate, quò deinceps in Lutherum horum exemplis æquior esse discas.

Sed tuum nunc argumentum expendamus, quo nihil hanc dubitationem de Canonica huius Epistolæ authoritate detraxisse concludis. Scribit enim Eusebius Iacobi & Iudæ Epistolas in plurimis ecclesiis publicè receptas esse, ex quo efficitur has epistolas Eusebio visas esse Canonicas. Sic te disputare tui magistri docuerunt? Eusebius ait has epistolas esse in plurimis ecclesiis receptas, ergo illas esse Canonicas confitetur. Contrà meliùs valebit, Eusebius ait has epistolas non esse ac omnibus receptas, ergo non putat esse Canonicas. Verùm vt omnes planè sentiant, nul-

ὁ δὲ δημοσιεύσας.

Euseb. lib. 3. cap. 25.
Euseb. lib. 6. cap. 25.

Lib. 3. cap. 3.
 δεδμημοσι δ
 μέρων.
 Lib. 3. c. 25.

ibid.

Iam in argumento isto vim inesse, alium ex Eusebio locum proferam. Librum Pastoris, quem Hermæ vulgo tribuunt, Eusebius in ecclesijs receptum fuisse scribit, quem tamen ἐν νότοις numerat. Quare, quod has epistolas in ecclesijs publicè vulgatas lectasque affirmat, id illarum Canonicam authoritatem non euincit. Quod verò ais, ne ipsos nos dicere audere, Iudæ epistolam ab Eusebio reiectam fuisse, tunc audes aut potes negare, idem esse Eusebij de vtrisque hisce epistolis iudicium? aut nescis hanc ab Eusebio positam esse in libris ἀπὸ πλεγομένων? Iam recognosce, Durge, locum hunc omnem, & nisi planè habes in animo vitium interpretationis tuæ defendere, atque in errore persistere, istis tam veris, tamque perspicuis assentieris. Ita enim veteres, ut vides, non tantum de auctore huius epistolæ, sed etiam de authoritate dubitarunt.

DVRÆVS, Fol. 6.

Hieronymum deinde velut alterum causa tua patronum profers. Epistola Iacobi (inquit Hieronymus) ab alio quodam sub eius nomine edita asseritur: sed quid hoc ad rem? Num quia quosdam asseruisse refert ab alio sub Iacobi nomine editam, mox de illius authoritate dubitare censendus est? Quid ergo de Caluino dices, qui disertis sanè verbis epistola ad Hebræos Paulum esse scriptorem negat? Quod si Hieronymum integrum protulisses, sycophantam te esse atque impostorem facile omnes vidissent. Sic enim sequitur, Licet paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem. Quid ad huius epistolæ authoritatem confirmandam apertius ab Hieronymo dici potuit.

WHI.

WHITAKERVS.

4 Ex his verbis Hieronymi satis intelligimus, fuisse olim de huius epistolæ autore dubitatum, quæ dubitatio ipsam epistolæ auctoritatem ac fidem necessarîo attingit. Qui enim dubitant Iacobusne hanc epistolam ediderit, cuius in epistolæ exordio nomen inscribitur, an eam alius aliquis Iacobo affinixerit, sub eiusque nomine diuulgarit, ij planè iudicant, nescire se, quid de huius epistolæ auctoritate statuant. Tum si Hieronymo ipsi visa est hæc epistola esse Iacobi, cur non illorum suspicionem improbat, qui eam ab alio quodam editam asseriebant? Cùm enim narrat sic asseri, nec quod asseritur sibi displicere significat, quis non ipsum ita vt asseritur, seu fuisse fateatur? At Calvinus, inquis, Paulum epistolæ ad Hebræos, scriptorem fuisse disertis verbis negat. fateor. Num verò hanc epistolam sub Pauli nomine editam scribit? Nihil ergo dissimilius esse potuit. Nam Iacobi epistola ipsum Iacobi nomen tanquã authoris sui refert. Quare qui negat hanc epistolam scriptam esse à Iacobo, is epistolam supposititiam vocat, ei que fidem omnem derogat. At in illa ad Hebræos epistola nusquã Pauli nomen reperitur: nihil ergo est, quo minus illam nõ esse à Paulo editam, & tamè esse Canonicã teneamus. Sed hic in me petulãtius incurris, tua que probra iactas. Quamobrem verò, & que huius offensionis causa fuit? *Hieronymum* (inquis) *mutulum protulit*, atque aliquid prætermisi: Imò ne hoc quidè, *Duxæ*, prætermisi, quod tu prætermisissimum criminaris. Sic enim in libro meo scripsi, *Verum, inquis, recepta deinceps fuit: idque et iã Hieronymus affirmat,*

Hieron. in
Catal.Pag. 10.
lin. 12.

Nihil ergo dissimulaui, & te tam acerbum sine causa fuisse miror. Sed quid si epistolam hanc Hieronymus scribit paulatim obtinuisse auctoritatem? Ergo illud erit falsum, olim fuisse dubiam huius Epistolæ auctoritatem? Si fuisses tam æquus, tamque attentus, quam debebas, non fuisse hanc epistolam ab omnibus probatam animaduertisses, vel ex eo, quod eam Hieronymus paulatim *procedente tempore* auctoritatem obtinuisse dicit. Quod enim paulatim, & temporis decursu auctoritatem acquirit, id initio statim summam auctoritatem non habuit: hæc autem Epistola paulatim auctoritatem obtinuit: ergo auctoritate aliquando caruit. Et qualem verò auctoritatem obtinuit? Sic Græcè Hieronymus loquutus est, *αὐθεντίας πρὸς ἐπιλόβετο*. .i. *auctoritatem quandam obtinuit*. Quid scribi tenuius remissiùsque potuit? Siccine de Canonicis scripturis, & diuinis libris loquendum erat, *paulatim, & tempore procedente, & quandam auctoritatem obtinuerunt*. Satis ergo manifestum est, quid de hac Epistola Hieronymus iudicauerit. Et ut hanc Epistolam ait quandam auctoritatem obtinuisse, sic etiam de Hermæ libro scribit, eum in quibusdam Orientalibus Ecclesiis publicè lectum fuisse: nec proinde tamè, opinor, Hermæ Pastorem in libris Canonicis recensebis. Quare quod tu apertissimè dicis ad huius Epistolæ auctoritatem comprobandam, id mihi incertissimum atque obscurissimum videtur: & tibi nunc etiam videri existimo. Alia ergo posthac apertiora afferas oportet, si nos aliquid docere cupias.

D V R Æ V S,

DVRÆVS, Fol.7.

De qua ut fuisset aliquando dubitatum, quis nō videt deinceps potuisse ab Ecclesia recipi? Nō le verò te querere, ais, quo iure recipi potuerit temporis successione, qua semel fuit repudiata. Num tu ignoras de Apocalypsi Ioannis, & de duabus illis epistolis, aliisque libris, quàm multi olim dubitârunt, de quibus nunc dubitare nefas est? Et ut tuis te vinculis arctius constringam, cùm dubitatum fuisse de Iacobi epistola paulò antè notâris, si nulla deinceps temporum successione quam initio non habebat, fidem obtinere potuit, nec adhuc quidem Canonica censenda est. Quid ergo sibi vult, quod mox subiungis, Eam nos quidem suscipimus, &c. Quò hic te vertes? Bene tamen habet, quòd tam bellè vobis cum magno vestro propheta Martino Luthero conveniat. Audiamus Ioannis Calvini, Deus bone, cuius viri iudicium à te prolatum. Ego quia, &c. Sileant ergo omnes, autòs ipse scilicet. Quid plura? Nisi ut Gregorij vos Nazianzeni verbis alloquar. Si Calvinus vester Moses est, nubem ipse quoque ingrediatur: &c. Vobis sat scio vester Calvinus Moses est.

WHITAKERVS.

5 Id mihi verò, Duræ, dubium nūquam fuit, possitne liber aliquis, de quo nonnulli dubitârunt, deinceps sine vlla dubitatione recipi: sed liceátne quem librum constat olim pro adulterino ac suppositicio habitum fuisse, eum paulatim tacita approbatione Canonicum fieri. Si enim

Epistola Iacobi spuria est, quemadmodum Eusebius scribit. sique illam non Iacobus, sed alius quidam sub nomine Iacobi edidit, quemadmodum à nonnullis affirmari Hieronymus auctor est, nec ab initio semper auctoritatem insitam propriamque habuit, nunquam certe temporum spacio Canonica fieri potuit, quæ non Canonica fuit aliquando. Quicquid enim Canonicum est, id semper Canonicum fuit, nisi forte posse homines putemus, qui libri non sunt Canonici, eos auctoritate sententiæque sua Canonicos creare. Si ergo fuit Epistola Iacobi merito unquam repudiata, nec auctoritatem diuinam habuit, cum primum prodiit in lucem, nullis unquam poterit hominum iudiciis comprobari. Sed utcumque fuerit à nonnullis olim huius epistolæ suspecta fides, tamen nulla fuit legitima huius suspicionis causa, neque illam omnis Ecclesia repudiavit, quemadmodum ex Eusebio cognoscimus: & illam nos quidem suscipimus, ac probamus, ab eorumque iudiciis prorsus dissentimus, qui vel nunc illam non recipiunt, vel olim respuerunt. Simile nostrum est de cæteris illis libris, quorum meministi, iudicium. Omnes recipimus, colimus, pro diuinis & Canonicis agnoscimus. Quid potes amplius postulare, aut quorsum nobis litem non nostram impingis? Accusa veteres, quos de his libris durius & iniquius iudicasse constat: si illi tuam nullam reprehensionem meruerunt, quid Lutherum, quid alios criminaris, qui nihil dicunt, quod illi non dixerunt: denique, quod iniquissimum est, quid nobis molestus es, qui nec veteres, nec recentiores in hoc iudicio sequimur aut probamus? Verum hæc me vinculis quibusdam constringis. Dixi enim fuisse olim de Iacobi epistola dubitatum: si ergo non potuit fidem obtinere temporum successione, ne adhuc quidem Canonica censenda erit. Fuit
qui-

dem de hac epistola dubitatum, sed nec ab omni Ecclesia, & immeritò. Quanquam ergo paulatim obtinuit auctoritatem, id est, recepta atque agnita publicè fuit, tamen diuinam auctoritatem ab eo vsque tempore habuit, quo primùm scripta à Iacobo in manus hominum venit. Sic me ex tuis vinculis laqueisq̃ue expediui. Nec debes nobis vitio vertere, quòd à Luthero dissentiamus. Quamquam enim Lutherum perspicimus nõ sua primùm opinione commotum de libris illis dubitasse, sed in eo veterum vestigia sequutum esse, tamen nobis Lutheri hac in re displicere iudicium palam profitemur. Lutherum, si placet, aggredere, cù eoque litiga, quamobrem veterum quorundam sententiam de hac epistola iniquiorem admiserit. Caluinum verò quare nunc exagitas? an quia hæc epistolam non repudiavit, reprehendendus à te Caluinus fuit: Ita & Lutherum de hæc epistola dubitantem, & Caluinum non dubitantem insectaris. Siue ergo hoc, siue illud dicimus, tuum maledictum non effugimus. *Esperare* verò tuas, quibus nimium delectaris, prætermitto. Nec propheta nobis Lutherus est, nec Moses Caluinus, nec nos à cuiusquam hominis ore pendemus: nec illud, *αὐτὸς ἔφα*, cuiquam nisi Deo soli deferimus. Vobis quidem p̃otifex Romanus non modò propheta aliquis est, sed prophetis omnibus & Apostolis maior, par Christo, quasi quidam in terris Deus, vt tute intelligis, & agnoscis.

D V R Æ V S, Fol. 8.

*Sed denuò ad Lutheri tui defensionem recurris.
Negas itaque Iacobi epistolam stramineam, humidam,
& indignam spiritu Apostolico vocari. Audi igitur*
B. ij.

In præf.
in nou. Te-
stament.

Lutheri verba, Iacobi epistola (inquit) contentiosa, tumida, arida, straminea, indigna est Apostolico spiritu. Ectū quidem valde puer es si ignoras, Lutheri etiamnum discipulos in magistri sententia permavere. Vitus Theodorus ait, Epistola Iacobi in aliquot locis reprehensibilis est, &c. Vt Magdeburgenses, reliquosque prætermittam, Pomeranus in cap. 4. ad Roman. illam epistolam negat reliquis libris annumerari posse, qui iustitiam fidei prædicant. Tibi verò, VVitakeri, ignosco, qui exemplaria VVitembergæ tantum, vel Argentorati excusa legeris. Nam quæ Iena olim cæta fuerunt vidisses, rem tam certam tam audacter non negares. Hanc tam rigidam præceptoris sententiam molles Lutherani correxerunt, veterum hæreticorum ingenium imitati, de quibus Tertullianus, de præscript. Cæterum nec suis præsidibus reuerentiam noverunt. Mentior etiam si non à regulis suis variant inter se, &c.

W H I T A K E R V S.

6 Nec mea Lutherus defensione indiget, nec ego in animo habui Duræ, vt hanc Lutheri opinionem defenderem, nec de cuiusquam hominis priuata defensione magnopere laboro. Quum tamen viderem accusatum à Campiano Lutherum, vt ego putabam, iniustè, licuit mihi falsum crimen verbo notare. Itaque Iacobi epistolam esse his contumeliis, quas Campianus commemorat, à Luthero affectā negaui, quia in Lutheri libris nihil tale potuit reperire. Tu iam verba ipsa profers, quæ tamen nec vidi vnquam, nec qui se vidisse

disse diceret, conueni. Vt cunque se res habet non magni refert. Nobis enim Lutheri quæque dicta minimè præstanda sunt. Quanquam mihi planè suspectam esse fidem tuam profiteor, & te aliorum fictis auditionibus nimium tribuisse suspicor. Primum enim vidi quandam Lutheri præfationē antiquissimam, editam anno 1525. Wittembergæ, in qua Iacobi epistolam præ Petri ac Pauli epistolis stramineam vocat. Sed hoc cum tuis conferendū non est. Deinde cum alij pontificij volunt ostendere Iacobi epistolam à Luthero stramineam esse dictam, hanc ipsam præfationem, atque hæc verba proferunt, de tuis nullam mentionem faciunt. Denique cum videam in quadam præfatione hanc epistolam præ alteris stramineam dici, non existimo in eadem præfatione ἀπὸ λόγῳ, & tumidam & aridam, & contentiosam, & stramineam, & spiritu Apostolico iudignam nominari. Quare dum nouā hanc editionem tuā video, ἐπιζητῶ malo, quàm aliquid temerè in alterutram partem affirmare. Nec ita fui rerum imperitus, vt quid nonnulli Lutheri discipuli de hac epistola iudicauerint, ignorarem. Nihil ergo opus fuit vt Theodori Viti, aut Magdeburgensium, aut Pomerani iudicia recitares, & paginas tuas testimoniis compleres otiosis. Quid enim si illi Iacobi epistolam reiiciunt? Ergo est perspicuum hanc epistolam à Luthero aridam, tumidam, contentiosam, stramineam, Apostolico spiritu indignam appellari?

Sed mihi tamen pro tua humanitate ignoscis, qui nullas viderim nisi Argentineses, aut Wittembergenses editiones. Vidi verò latinam Francofordiensem, nec tamen in istis omnibus hæc tua videre potui. At si Ienensem legissem, rem tam certam nunquam profectò negassem. Vix credo temet legisse Duræ, nec causam vllam vi-

deo, cum Wittembergensem nactus sim vetustissimam, quam obrem Ienensem desiderem. Lutheri præfationes wittembergæ editæ sunt ab ipso Luthero, in quibus facile acquiesco, quia nullas integras magis ac genuinas agnosco. Nam quod de mollibus rigidisque Lutheranis narras, dic obsecro, erantne Ienenses illi rigidiores Lutherani quam Lutherus ipse, cum viueret Wittembergæ, suamque Bibliorum Germanicam versionem cum præfationibus Wittembergæ ederet, mirum mihi videtur quæ fieri possit, ut in Ienensi editione nonnulla posita sint, quæ in Wittembergensi desiderantur. Erat nimirum Lutherus si tibi credimus, mollis Lutheranus. Sed quid tuas coniecturas refello, aut tempus in istis discutiendis tero, aut mihi ipsi iniuriam facio? Ut maximè constaret, de quo tantopere contendis, ad rem tamen nihil omnino faceret. Quod ex Tertulliano affers, quorsum spectet nescio. Noster enim præses non Lutherus, sed Christus est, nec nos Lutherani, sed Christiani sumus, nec Lutheri regulam, sed Christi doctrinam vocemque sequimur. Vestra hæc cura esse debet, de præsidibus regulisque vestris cogitare.

DVRÆVS, Fol. 9.

Ac ne mirum tibi hoc de Lutheranis videatur, recordare, si placet, quam sæpe à Philippo Melanchthone loci illi communes inuersi sunt ac mutati. Et tuus ipse Calvinus quam multa ex prioribus suorum operum editionibus sustulit? Exemplum si postulas, quam grauius ille
 © acer.

& acerbe in Henricum Anglia regem inuectus est. in cap. 1. Osee, in cap. Amos? Si quis hæc à Caluino scripta esse negat, quod in quibusdam exemplaribus iam minime legantur, ridiculus plane sit.

WHITAKERVS.

7 Quis vnquam docto cuiquam homini vitio dandum esse duxit, quòd sua scripta mutaret, emendaret, auget, resecaret, expoliret. Non enim statim assequi possumus, quæ summa sunt & perfectissima: nec turpe est, quod malè scriptum fuit, reuocare, Οὐδὲν ἀνὴρ ἀναβί' ὀρεῖ: & tritum est sermone prouerbum, δὲ ἕτεροι ἄλλοις ἄλλοις. Præclarè Augustinus, *Magna sapientia est (inquit) reuocare hominem, quòd malè loquutus est.* Atque hæc sapientia ipse imprimis vsus est Augustinus, qui tam multa in suis libris correxit. Quod cum honestissimum semper & sanctissimum habitum sit, nihil Melanchthon, nihil Calvinus, nihil quisquam author inusitatum aut reprehensione dignum fecit, quando aut addidit aliquid suis scriptis, aut detraxit. Luthero autem facillè ignosco, si quid fortè aliquando scripsit inconsideratè, præsertim quum id ipse ab omnibus suis lectoribus efflagitauerit. Sic enim scribit. *Ante omnia oro piuum lectorem, & oro propter Dominum nostrum Iesum Christum, ut ista legat cum iudicio, imò cum multa miseratione, & sciat me fuisse aliquando Monachum.* Quid peti æquius, aut sanctius potuit? Calvinum verò cur hic introduceres causa nulla fuit, nisi vt veteris cuiusdam offensionis memoriam refricares. Scripsit ille non-

Decret.

Caus. 22. q.

4. ca. 10.

Luther in
prafatione
Operum.

nulla in regem celeberrimum Henricum Octauum asperiora. Fateor, nec defendo. Persuasus enim à quibusdam fuerat, cum esset regi delatum nomen summi capitæ Ecclesiæ sub Christo, id illi concessum esse, vt de religione quicquid vellet, statuere posset. Si quæris à quo fuerit in hâc fraudem inductus, ex ipso potes cognoscere eodem in loco, ex quo tu hic nonnulla decerpisti. Fuit enim Stephanus Gardinerus, quemadmodum ipse disertè scribit: *Sed vbi* (inquit) *impostor ille, qui postea fuit Cancellarius, &c.* Huius impostoris calumniis fictisq; sermonibus deceptus Caluinus, in illum titulum acerbius inuectus est. Postquam autè erratum rescieuit, nec regi tantam licentiam datam esse eo nomine intellexit, sententiâ & genus scribendi mutauit. In quo & hic venia, & ille iustissimo odio dignissimus fuit.

Calui. in A
mos 7.

DVRÆVS, Fol. 10.

Vt cunq; sit (ais) habuit Lutherus in hoc iudicio consententem primæ & purissimæ Ecclesiæ antiquitatem, & tamen nos dimisso Luthero, non aliter de hac Epistola iudicamus, quàm vos ipsi. *Spectatum admissi risum teneatis? Quid est enim tam ridiculum, quàm miseri hominis defensionem suscipere, moxque eundem abiectio clypeo deserere?* Illud præterire non possum, si habuit Lutherus purissimam Ecclesiam secum consententem, vos tamen aliter iudicatis, vos ergo à purissimæ Ecclesiæ antiquitate descinistis. Hic est nimirum spiritus ille vertiginis, quo noui Evangelicæ estis afflati.

WHI-

WHITAKERVS.

8 Risum tuum non moror: lachrymas vix te-
neo, cum hanc tuam nugandi voluntatem video.
Lutheri iudicium nec probavi vnquam nec sum
conatus defendere: de illis duntaxat probrosis no-
minibus, quibus Iacobi epistolam à Luthero no-
taram ac damnatam esse scripsit Campianus, re-
spondi, quod mihi facere licuit, vt tamen Lutheri
in me defensionem minimè susceperim. Quid hinc
igitur tãto hiatu risuque dignum fuit, vt omnem
in me viciniam concitares? Et quem tu miserum
hominem vocas, eum ego semper esse beatũ non
dubito, Deũque precor vt tuam tibi miseriam
notam ac perspectã faciat, & pedes tuos in viam
pacis referat. Sed hinc aliquid est, quod nullo mo-
do præterire potuisti. Si enim (inquis) habuit Lu-
therus purissimæ primæque Ecclesię consensio-
nem, tum nos à purissimæ Ecclesię antiquitate descui-
mus, quia Lutheri iudicium improbamus. Magnũ
hoc verò fuit, & minimè prætermittendũ, in quo
nihil est, quod tuo acumini respondeat. Habuit
Lutherus Ecclesię primæ & purissimæ consensio-
nem, quia hanc epistolam multæ Ecclesię primis
illis temporibus repudiabant, quemadmodum ex
Eusebio discimus, quæ tamen non sunt eo nomi-
ne reprehensæ, vt nefariæ, flagitiosæ, blasphemæ:
harum Ecclesiarum Lutherus iudicium, atque ex-
emplum sequutus est, nos potiùs ad illas accedi-
mus, quæ Iacobi epistolam recipiebant. Itaque &
possumus à Luthero dissentire, nec tamen à pu-
rissimæ Ecclesię consensione desciscere. Purissi-
mas enim Ecclesias dixi, non quæ sincerissimè de
hac epistola iudicârunt, sed quæ optimis purissi-
misque temporibus florebant. Non ergo iste no-
stræ vertiginis, sed tuæ temeritatis spiritus fuit.

DVRÆVS, Fol. 10.

Placet tamen quòd animos resumis. Lutherus enim cum iustificationem hominis nulla ex parte operibus tribuendam contenderet, nullamque sibi elabendi viam admissa hac epistola patere videret, illius auctoritatem reiecit. Tu verò ais, Spondeo ac promitto, quicquid ex hac epistola attuleris, id nos libentissimè suscepturos. Tum adiungis, Nostrum illud dogma est verissimum, hominem sola fide iustificari. Id Paulus planissimè docet, quanquam solius fidei disertè non meminit. At ego contra falsissimum esse dogma vestrum assenvero. Paulus sanè nunquàm nos sola fide iustificari ait, nec planissimè, nec disertis verbis, imò & planissimè & disertis verbis, sola nos fide iustificari negat. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et rursus, Si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Quid his verbis apertius, quid disertius dici potest?

WHITAKERVS.

9 Quid Lutherus de Iacobi epistola staterit, id meà nihil interest: Illam ego non dubito esse diuinam & sacrosanctam, tantum abest, ut in ea aliquid esse putem, quod cum nostro de sola fide dogmate, aut cum ylla piæ religionis parte pugnet. Itaque tibi etiam repromitto, quicquid ex hac epistola protuleris, id apud me perpetuò vim diuinam atque auctoritatè habiturum. Nostrum autem illud de iustificatione solius fidei dogma, certissimis nititur scripturarum fundamentis,

*His argumentis
desinit nos
opugnare, &
Rom. 2.
dicens
hominem
sola fide
iustificari.*

2. Cor. 13.

damentis, nec vlllo Iacobi verbo, quod nos huic epistolæ infensiores faciat, infirmatur. Quamquam autem illud vocabulum (*sola*) in Paulinis scriptis minimè reperitur, tamen nostram de sola fide sententiam Paulus clarissimè exponit, ut de ea non minùs dubitemus, quàm si totidem verbis proposita fuisset. Primum enim cum scribit nos fide iustificari, id si volumus germanè explicare, perinde valet, ac si nos sola fide iustificari dicat. Nam fides spectat rem alienam, id est, Dei misericordiam in Mediatore promissam. Hæc misericordia nos sola iustificat, atque hanc misericordiam sola fides apprehendit, quare fidei ipsius nomen per se positum solius fidei vim obtinet. Deinde Paulus nihil cum fide, in hoc quidem negotio copulat, ergo solam fidem sufficere docet. Si enim nihil habet in nobis iustificandis adiunctum, tum nos solam iustificare constat. Quicquid autem videri possit aliquid omnino ad iustificationem conferre, id totum à fide in iustificatione remouetur. Quid enim est, quod in hac causa putes esse cum fide coniungendum? Opera, opinor. Ergo si opera disiunguntur, reliquum est, & necessarium nos sola fide iustificari. Au- Rom. 3.28.
 di igitur loquentem suis verbis Paulum, Colligimus fide iustificari hominem *χωρὸς ἔργων νόμου*, id est, *absque operibus legis*. Iterum, *Ei qui non operatur*, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua pro iustitia. Iterum propterea *ex Rom. 3.20.*
operibus legis nulla caro iustificabitur in conspectu eius. Iterum, sicut etià David pñuciat beatum eum hominem cui De^o imputat iustitiã *absque operib^o*. Et in Rom. 4.6.
 alia epistolâ disertius, sciētes nõ iustificari hominem *ex operib. legis*, *καὶ μὴ διὰ τῶν ἔργων τοῦ νόμου*, hoc Galat. 2.16.
 est, nisi p fidē Iesu Christi. Quid dici potuit, quod nostrã sententiã magis cõfirmaret? Si enim non ex

Ephes. 1. 8. 9.

Rom. 3. 24.

operibus legis, & si non nisi per fidem iustificamur, tum illud consequatur est necesse, sola nos fide iustificari. Huc accedit, quòd nos gratis & Dei dono iustificatos esse scribit, quod omnem meritorum rationem excludit. Gratia enim (inquit Apostolus) estis seruati per fidem, idque *non ex vobis. Dei donum est*, ne quis glorietur. Et alibi, Iustificantur autem *gratis eius gratia*. Si tibi ista, Duræ, minus sufficiunt, sanè mihi abundè satisfaciunt, petòque vt huic argumento respondeas: Si absque operibus legis iustificamur, si ei, qui non operatur, sed credit in eum qui iustificat impium, fides sua pro iustitia imputatur: Si ex operibus legis nullus homo iustificatur, si iustitia absque operibus imputatur, si gratis, si gratia, si dono Dei, denique si non nisi per fidem iustificamur, tum sola fide iustificamur: antecedens verum est: igitur & consequens. Quid ergo particulam hanc (solam) requiris, quam vides tam multis *isodidymis* abundè compensatam? Qui enim te, corpore, & non nisi mente cogitare dicit, is te sola mente cogitare affirmat. Quanquam autem nos sola fide iustificari ex Scripturæ sentètia verissimè defendimus, tamen non id volumus, eam fidem, qua iustificamur, esse solà, quemadmodum deinceps dicemus. Tu iam còtrà nostrum dogma falsissimum esse dicis, quod quidem nullo iudicio, nullo argumento, nulla scriptura facis.

Rom. 2. 13.

Paulum verò non modò nusquam affirmare nos sola fide iustificari, sed hoc ipsum etiam planissimè negare contendis. Hoc tu nunquam scripsisses, si Paulum intellexisses, quem tui magistri parùm fideliter interpretantur. Id potes ex his duobus testimoniis perspicere, quæ nunc protulisti. Nam quòd primùm ait Apostolus, *Non qui audiunt, sed qui præstant legem iustos fore,*
vanam

vanam Iudæorum spem ac confidentiam euertit, qui quod legem quotidie audirent, beatos se ac iustos esse sibi persuadebant, cum tamen legem multis modis violarent. Quare Apostolus negat satis ad iustitiam esse, vt legem audias & cognoscas, nisi etiam legi satisfacias. *Si perpetuo in illis* Esai. 64. 9.
stetissemus (inquit Propheta) *seruati fuissetus*. Lex enim nullos iustos esse pronúciat, nisi qui legem omnem præstiterint. Hæc igitur verba ad eos pertinent qui legis iustitiam sequebantur, & se legis obseruatione iustos esse existimabant. Si illam iustitiam consecretaris, fac quod lex præcipit, & eris hoc modo iustus. Sed nihil minus potes, quam legem præstare: itaq; ad aliam iustitiam confugas, est necesse, quæ non operanti, sed credenti imputatur, nisi te fortè Abrahæ, Dauide, Paulo iustiorè esse putas, qui non præstanda lege, sed credendo iusti fuerunt. Duplex ergo iustitia est, legis, & Euangelij. Legis iustitiã istis verbis Apostolus definit, qua nullus vnquam homo præterquam Christus vnus, iustus esse potuit: Euangelij ea iustitia Ioan. 5. 6.
est, vt quisquis in Christum crediderit, non pereat, sed vitam æternam habeat. Iustus enim ex fide sua viuet. Hic ergo locus nihil contra fidei iustitiam valet, imò illam magis stabilem facit. Cùm enim iustitia legis in perfectissima legis obediẽtia cõsistat, & legi nullus homo obtemperare possit, hinc efficitur, nullam esse in lege, sed quærendam esse nobis aliam in Euangelio iustitiam, quæ est remissio peccatorum, & reconciliatio, & iustitiæ Christi imputatio, gratis propter Christum Mediatorem donata. Galat. 3. 41.

Quod deinde Apostolus ait, Omnem fidem sine charitate nihil esse, fidem intelligit miraculorum, quemadmodum cum ex ipsis verbis constat, tum Chrysostomus, & Oecumenius verè in- 1. Cor. 13. 2. Chrysostomus in hunc locum.

Oecumenius
in hunc locū

terpretantur. Sic enim apud Oecumenium legimus, *πιστιν ἄν ἢ τὴν τῆς πίσως κοινὴν ἢ καθολικὴν λέγει, ἀλλὰ τὸ χάρισμα τὸ τῆς πίστεως. ἢ γὰρ τὸ χάρισμα τοῦ εἶδος ὁμοιότητος ἔστω τῆς πίστεως λεγόμενον.* Vides Apostolum ex huius interpretis sententia non de cōmuni Christianorum fide, sed de alio quodā dono fidei loquutū esse. Quanquam ut de vera fide intelligi hunc locū demus, quid tandē aliud ex eo colliges, quā verā fidem à charitate nunquam posse separari, quod est verissimum? Oportet enim hominē iustum vera charitate præditū esse, nec fides vnquam, qua iustificamur, carere potest charitate. Et si ergo hæc tibi verba aperta ac disertā admodum videntur, nihil tamen ostendunt, quod cum nostro de solius fidei iustificatione dogmate, minus conueniat.

DVRÆVS, Fol. 10. II.

Ambros. in
c. 3. ad Ro.

De scripturarum statione deiectus, ad Patres confugis, quos ne à limine quidem salutasse videris. Ambrosius sola nos fide iustificari dixit, non ut ea qua fidem consequuntur opera à iustificatione excluderet, sed illa potius qua in lege veteri fieri solebant. Sic enim ille eo in loco, Gentilem, dicit Paulus, pro certo habere quod iustificetur credens, nulla faciens opera legis. Eadēque de Pauli verbis Augustini sententia, de fide & operis. ca. 14. Cū dicit Apostolus arbitrari se iustificari hominem per fidem sine operibus legis, non hoc agit, ut percepta ac professā fide, opera iustitiæ contemnantur, sed ut sciat se quisque per fidem iustificari, etiā si legis opera non præcesserint. Et de grat. & liber.

bér. arbi. ca. 7. Ambrosius suam ipse sententiam difertis verbis expressit, in ca. 13. ad Rom. Manifestum est, inquit, quia vnusquisque operibus suis, aut iustificabitur aut condemnabitur. Ex fide denique iustificari hominem sine operibus legis ideo quis rectè dixerit, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cetera, quæ propriè nunciantur opera.

WHITAKERVS.

10 Nihil est quod metuum Duræ, ne tu mihi scripturarum possessionem eripias, præsertim cum scripturis aut rarò admodum vtaris, aut imperitè ac pueriliter omninò abutaris. Sed Patres tibi procul dubio in primis familiares sunt, qui quasi illorum seruus atriensis fuisses, me ad fores nunquam limenq; ædium earum in quibus illi habitant, accessisse dicis. Tu foelix, qui non modò salutare Patres à limine, sed cum illis etiam viuere ac pernoctare tam diu potuisti. Quanquam cur me Parrum tantùm hospitem esse diceres, nulla causa fuit. Tu enim in isto libro, in quo quàm esses Parrum studiosus, demonstrare cupiebas, nihil attulisti, quod mihi nouum atque inauditum fuerit. Noli ergo de tua multiplici scientia nimium gloriari, atque hanc nobis imperitiam exprobrare. Sed nunc ad rem. Ambrosium ais non illa opera excludere, quæ fidem consequuntur, sed illa potiùs, quæ in veteri lege fieri solebant. Hic ergo sensus erit Ambrosij, Sola fide iustificamur, id est non iustificamur vllis operibus quæ in lege veteri præscribuntur: sic sola fides opera tantùm ceremonialia, cuiusmodi sunt circumcisio, neomeniæ, Sabbati veneratio, à iustificatione remouet. Negare primùm non potes, quin nos sola fide iustificari Ambrosius affirmet,

atque hanc Pauli mentem & doctrinam esse scribat: in quo palam vobiscum pugnat, qui hoc axioma damnatis, quod tamen Ambrosius Paulinum esse statuit. Cùm verò Paulum putauit Ambrosius opera duntaxat ceremonialia excludere, hic à Pauli sententia longissimè abetrauit, atque aliter de Pauli mente Augustinus, & Hieronymus iudicarunt. Si vis ergo hanc Ambrosij interpretationem tueri, Hieronymum & Augustinum malos Pauli interpretes fuisse statuas, est necesse. Id tantùm volui isto Ambrosij testimonio declarare, hoc dogma atque hoc axioma Paulinum & Apostolicum esse, Nos sola fide iustificari. Atque vt Ambrosium intelligas in ea non fuisse sententia, vt nos operibus nostris iustificari existimaret, ipsum audi Ambrosium in alio loco sic scribentem: *Non operibus iustificamur, sed fide: quoniam carnalis infirmitas operibus impedimento est: sed fidei claritas factorum obumbrat errorem, qua meretur veniam delictorum.* Quod de Renatorum operibus intelligendum est, quoniam in iis, quorum corda fides non purgauit, carnalis infirmitas non modò magnum impedimentum bonis operibus affert, sed ne patitur quidem aliquid ex se nisi impium ac vitiosum proficisci. Augustinus verò, quem deinde profers, illorum vanam opinionem refellit, qui fidem mortuam, & operibus vacuam iactabant, quemadmodum ex postremis verbis capit is illius cognoscimus. *Quousque igitur falluntur* (inquit) *qui fide mortua sibi vitam perpetuam pollicentur?* Nos talem fidem inutilem quidem esse confitemur. Verùm hic mihi, Duræ, visus es, si locum ipsum vidisti, nonnullam conscientia tuae piagam intulisse. Cùm enim Augustini verba recitas, aliquid prætermittis, quod tuam defensionem maximè lædit. Sic in Augustino sequitur:

Sequitur

Ambrosij de
Iacob. & vita
beata lib. 2.
cap. 2.

August. de fi-
de & operib.
cap. 14.

Sequuntur enim iustificatum, non procedunt iustificandum. In quo iustificationem nostram operibus adimit, quia facit iustificationem operibus priorem: Sic non bona opera iustificationem pariunt, sed iustificatio bona opera procreat. Hæc clausula tibi parum placuit: quapropter præcidendam putauisti, cautè quidè, sed parùm religiosè. Quod autem alibi Augustinus probat non sufficere fidem, si quis malè uiuat, sed oportere fidem per dilectionem operari, libenter sanè agnosco. Nec erat opus Ambrosio, qui diceret fore, ut unusquisque operibus suis aut iustificaretur, aut condemnaretur. Idem enim est, quod Apostolus ait, Deum unicuique redditurum secundum opera ipsius. Sunt enim opera omnibus manifesta, & mentem cuiusque facillè produnt: quia sunt testimonia vel fidei cuiusquam, vel perfidiæ. Erit ergo expeditum iuxta opera iudicium, sed non proinde sequitur quenquam ex operum merito coram Deo iustificari, quia vita æterna est donum Dei, & qui operibus iustificantur, habent quòd gloriantur, cum tamen id ne Abrahæ quidem contigerit.

August. de
grat. & lib.
arbit. ca. 7.

Rom. 2. 6.

Rom. 6. 23.

Rom. 3. 27.

Rom. 4. 2.

Illud verò tuum commentum, quod postremò subiungis, dici nos fide iustificari sine operibus, quia fides prima datur, ab omnibus meritò expulsum est. Quomodo enim erit fides prima, cum vos ipsi charitatem fidei formam faciatis? Si est enim fidei forma charitas, fide charitas prior esse debet, quia forma est causa eius rei, quæ formatur. Verùm fidei scriptura non principium tantum iustificationis nostræ, sed totam iustificationem tribuit. Qui sermonem meum audit, (inquit Christus) & credit ei qui misit me, habet vitam æternam. Hæc est voluntas patris mei, ut qui videt filium, & credit in eum, habeat vitam æter-

Ioan. 5. 24.

Ioan. 6. 40.

Ioan. I. 12.

nam: & ego suscitabo eum ultimo die. Si ergo iustificatio nostra & salus in vita æterna consistit, tum nobis integram iustificationem ac salutem fides affert. Quotquot (inquit Apostolus) receperunt eum, dedit eis potestatem ut filii Dei fierent: tum mox adiungit, & quomodo Christus recipiatur exponit: *Qui credunt in nomen eius*, fides ergo Christum, in quo omnes iustitiæ nostræ partes expletæ sunt, recipit, eoque nos, non ut sophistæ somniant, aptos ad iustitiam nostris operibus conficiendam, sed perfectè verèque iustos facit. Sed tu iustitiam quandam tibi proponis operariam, ac meritoriam, & vis tuis benefactis æternam vitam mercari. Precor Deum, ut tandem intelligas nihil esse hac tua spe atque opinione vanius, & veram iustitiam ac salutem in Dei nos propter Christum amplectentis, & peccata nobis remittentis misericordia quæras.

DVRÆVS, Fol. II.

Basilias verò, quem eadem imperitia profers, cum nos sola in Christum fide iustificari ait, illa demum operare iucit, qua solis liberi arbitrii viribus facta ad salutem sufficere superbi quidam homines existimabant. Totius enim concionis hic scopus est, ut ad humilitatem fideles hortetur, ne quis superbia elatus in suis viribus fiduciam collocat. Bonis verò, Christi anorum operibus, ex gratia fideoque manantibus, quantum ipse ad veram coram Deo iustitiam consequendam ponderis inesse crediderit, illa satis ostendunt in Psal. 110. Ne dicat quisquam sapientiam hanc in sola consistere scientia, subiicit intellectus bonus & c. non enim satis est fides, nisi & vitæ conversatio fidei

fidei conueniens accedat. *Et in Psal. 117. Ne-
scientiam tibi satisfacere putes, propterea
adiecit, qui ambulant in viis eius. hoc est, qui
timent & ambulant. Multi namque sunt, qui
cum fide satis accurata corruptè viuant, idcò-
que omnium sunt miserrimi. Viæ verò Do-
mini conuersationes sunt secundum virtu-
tem, quibus in cælum tendimus. *Hæc ille, Ten-
dere autè in cælum, nihil aliud est, quàm iustificari.**

WHITAKERVS.

II. Essem quidem valde imperitus Duræ, si
te nescirem imperitum hoc in loco Basilii inter-
pretem extitisse. Ita enim Basiliius perspicuè cla-
rèque loquitur, vt hanc tuam frigidam atque in-
doctam commentationem facile respuat. Etenim
postquam omnia homini detraxisset, quæ possunt
ampla & gloriosa existimari, tum quid sit in quo
vera materia gloriandi consistat, postremò docet,
idque Prophætæ verbis, In hoc gloriatur, qui glo-
riatur, se intelligere & cognoscere me, me esse
Iehouam, id est, vt Paulum sequutus Basiliius op-
timè interpretatur, omnem nostram & sapien-
tiam, & iustitiam, & sanctificationem, & redem-
ptionem in vno Christo collocari. Tum sequitur
apud Basilium, *Hæc enim perfecta est & integra
gloriatio in Deo, cum quis non effertur, sua iustitia,
sed se vera iustitia vacuum esse nouit, sola vero in
Christum fide iustificari.* Ita vides non esse aliquid
nostræ iustitiæ tribuendum, quippe cum vera
iustitia careamus, & in sola Christi iustitia ac-
quiescendū. Iam si sumus *ἐν δεξιῶν δίκαιοσιν υἱὸς ἀγαθῶν,*
vt Basiliius scribit, id est, vera iustitia indigemus,
satis intelligimus nullam esse in nostris operibus

Ierem. 9. 24.

1. Cor. 1. 30.

31.

Basil. in ho-
de Humi-
liis.

in agno.

in agno.

iustitiam quærendam, nec aliter nos posse quàm sola in Christum fide iustificari. Nunc quàm te peritè Basilio respondeas videamus. Basilium ais his verbis ea demum opera reiicere, quæ solis liberi arbitrii viribus fiunt, non ex gratia fidèque manant. Sic te Duræ putas boni interpretis officio defunctum esse? Quis enim nescit, quæ ante gratiam & fidem opera fiunt, iustitiam non afferre, cùm peccata sint, atque ex natura corrupta ac vitiosa profluant? Verùm de quo operum genere loquutus Basilius sit, ex ipso Basilio multò meliùs, quàm ex tuis coniecturis intelligemus. Nam vt planè constet non tantùm de iis operibus loquutum esse Basilium, quæ liberi arbitrii viribus fiunt, fidemque & gratiam præcedunt, Pauli Apostoli exemplum adducit, quem & gratia & fide præditum fuisse non negabis. Sic enim proximis verbis apud Basilium sequitur, καὶ κενχάρις Παῦλος ὄντι τῷ κατὰ φύσιν αὐτῆς δικαιοσύνης. In eo (inquit) Paulus gloriatur, quòd suam iustitiam contemnat, quæ atque iustitiam illam quæ ex Deo est, per Christum in fide. Ita enim omnem suam iustitiam Paulus non modò Pharisaicam, sed quamcunque etiam repudiat, ac deprecatur, & solam fidei iustitiam sibi relinquit, eaque confidit. Cùm enim omnia præstitisset opera bona, quæ præstari à quoquam poterant, vt nullius rei sibi conscius esset, tamè in eo se esse iustificatum negavit: absit à me (inquit) gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. *Vides Apostolū* (inquit Origenes) *non gloriantē super iustitia sua, neque super castitate, neque super sapientia, neque super cæteris virtutibus vel actibus suis.* Deinde cùm Petri etiam deinceps Basilius meminerit, quem fidelem fuisse & gratia præditum, opinor concedes, nō tantùm illa liberi arbitrii opera reiecta à Basilio facilè intelligere potuisti.

Philip. 3. 9.

1. Cor. 4. 4.

Gal. 6. 14.

Origen. in
Rom. 3. 13.

potuisti. Etsi enim charitate & amore Christi omnes alios (vt Basilius inquit) superauit, tamen cecidit & Dominum negauit. Sic Basilium vides solius fidei iustitiam omnibus omnium operibus opponere, illúmque esse vera iustitia præditum, qui suis operibus diffusus, in Christi solius iustitia spem omnem salutis posuit. Nam hæc quæ affert testimonia ex Basilij commentariis, id tantum docent, solam nudámque scientiam, & illam fidem, quæ duntaxat in cognitione versatur, non sufficere ad salutem, quod quidem nos apertissimè semper profiteamur. Itaque *in viis Domini ambulandum, & pijs conuersationibus* in cælum tendendum nobis esse affirmamus, atque hanc omnem Basilij orationem libentissimè suscipimus. Sed hîc tuum argumentum non est prætermittendum. Sic enim disputas: Bonis operibus tendimus in cælum, ergo bonis operibus iustificamur. Consimile est, ac si isto modo concludamus. via Flaminia tendimus Romam, ergo via Flaminia est causa proficiscendi Romam. Sunt opera bona instar quidem viæ, atq; in iis nos versari, & ad vitam æternam contendere debemus: sed antè sumus iustificati, quàm hanc viam ingredimur. Donec enim nos Christus in gratiam receperit, pedesque nostros in viam pacis deduxerit, ab ea via quæ in cælum tendit, toto cælo aberramus. Præclare Augustinus, *Ea ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quamuis videantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videntur esse, vt magna vires, & cursus celerrimus præter viam.* Quantum verò Basilius operum nostrorum meritis tribuat, his verbis indicat: *Manet sempiterna requies illos, qui in hac vita legitime certauerunt, non ob eorum merita factorum, sed de munificentissimi Dei gratia in qua sperauerunt.*

August. in
psalm 31. in
præfat.

Basil. in Psal.
114.

ὁ κτ' ὁφείλι-
μα ἴσθ' ἕως αὐτ.

D V R Æ V S, Fol. 12.

Quod ex Nazianzeno adducis, incautis te Lectoribus impinere velle scis arguit. Nihil enim aliud ille, quam diuinis de rebus non temerè, sed ad sobrietatem, ut Paulus loquitur, sapiendum docet. Non ergo bonis operibus iustificari hominem negat, sed sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, non esse homini ad salutem necessariam docet, cum sine ea sola fides sufficiat. Quid verò absurdius, quam hinc Nazianzenum opera exclusisse putare: Vt omittam, non vestro eum more dicere nos Christi iustitiam sola fide apprehendere, sed fidem ipsam nostram iustitiam appellare.

WHITAKERVS.

12. Nullum locum sine aliqua tua nostrum accusatione prætermittis, cuius omnem æquitatem Lectori æstimandam facilè relinquo. Lutherum Campianus tuus reprehendit, quia nos sola fide iustificari docuit: ego sic antiquos etiam Patres docuisse & scripsisse ostèdo: quare aut Lutherum nihil noui tradidisse, aut Patres antiquos eodem crimine accusandos esse contendo, quorum eadem vox, eademque sententia fuit. Adduxi autem Nazianzenum isto modo loquentem: *Διχαιοσύνη μὲν γὰρ ἔστι τὸ πνεῦμα μόνον.* id est, *Iustitia quidem est, vel credere tantum*, quibus verbis soli fidei iustitiã tribuit. Si enī τὸ πνεῦμα μόνον sit iustitia, tum iustitia in sola fide consistit, quod nos verissimè docemus ac defendimus. Quid tu nunc ad hanc Nazianzeni tam illustrem sententiam respondes? Non negat (inquis) hominem bonis operibus iustificari. Sola nos fide iustificari affirmat, ergo bonis operibus

Nazianze.
αὐτοῦ ἰουστιτίας.

ribus nos iustificari negat. Id enim tantum postulat vt credas, atque in credendo iustitiam collocat. Satis ergo perspicue remouet à iustitia præter fidem omnia. At (inquis) id tantum docuit, sublimem rerum cognitionem non esse homini ad salutem necessariam. Si ergo rerum diuinarum cognitio, quæ res egregia ac præclara est, nullum hominem iustificat, quandoquidem fides tantæ cognitionis experta sufficit ad iustitiam, tum operibus iustitiam, vel tua confessione derogat. Si enim qui omnem ætatem consumpsit in hoc pulcherrimo opere, vt rerum diuinarum cognitione abundare possit, tamen iustitiæ nullam partem affectus est, profectò operibus nostris iustitiam nõ acquiri necesse est fateamur. Quod enim præstantissimo operi denegatur, id leuioribus concedi nullo modo potest. Et Nazianzenus non de certo quodam genere factorum loquutus est, sed generalem sententiam pronunciauit, atque id tantum cuius homini necessariũ esse dixit, vt corde crederet ad iustitiam, & ore confiteretur ad salutem, quemadmodũ Apostolus docuit. Fidem enim veram confessio sequitur, vt causam effectus. Sic fidei Apostolus & iustitiam & salutem assignat, quia confessionem fides gignit, & postquam in Christum credidimus, atque hac fide veram iustitiam accepimus, confessione tanquam via ad salutem progredimur. Appellat autem fidem Nazianzenus iustitiam nostram, non quòd ipsa nos sua dignitate meritoque iustos reddat, sed scripturarum more, quia Christi iustitiam apprehendit. Sic enim ait, Confitere lingua, & crede Christum ex mortuis resurrexisse, & seruaberis. Iustitia enim est etiam credere tantum. Sed hoc ita leue fuit, vt tibi ipsi dignum, quod ommitteres, videretur.

Rom. 10. 10.

DVRÆVS, Fol.12.13.

Ad Iacobi epistolam redeamus. Quando Iacobus (inquis) negat hominem iustificari ex fide tantum, & ex operibus iustificari affirmat, loquitur de fide ficta & simulata. Quis aliquando veterum sic hunc locum exposuit? Absit tamen ut de ficta Iacobum fide loquutum in py ac Catholici hominis mentem cadat. Quorsum enim diceret, cum illa nihil efficacitatis habeat, que non modo nihil saluti conducit, verum etiam noxia valde est? Ergo illum de vera Christianaque fide, loquutum esse necesse est. Quod ex allato Abrahami exemplo luce clarius constat. An tu fictam in Abrahamo fidem fuisse existimas? Et tamen sola, quam habuit, fide licet verissima iustificatum non esse Iacobus diserte pronunciat. Quid quod de qua Apostolus fide loquatur, illa satis ostendunt. Tu credis (inquit) quod vnus est Deus, bene facis. Ad eone demens eris, ut qui ficta fide Deum esse credit, bene tu eum facere existimes? Nihil ergo hac noua interpretatione putidius. Nam si de falsa fide fuisset loquutus, nunquam profecto dixisset, videatis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantum.

WHITAKERVS.

13 Iam ad Iacobum denuo accedis, eumque non de ficta & mortua, sed de vera fide loquutum esse tuum more demonstras. Ego vero de ficta fide loqui Iacobum, quemadmodum Campiano responderam, certissimis argumentis euincam. Sic enim sermonem Apostolus instituit: Quæ utilitas (fratres mei) si quis dicat se fidem habere, opera

verò non habeat. Ex hoc principio obscurum non est, qualem Iacobus fidem significet, in quadam inani verborum iactatione positam, nullis operibus comprobata. Quæ enim fides opera non habet, ea ficta est: de hac autem fide, quæ operibus caret, Iacobus loquitur, quemadmodum ex ipsis verbis liquet, Quare perspicuum est de ficta fide hunc Apostolum loqui. Id quod ex sequentibus etiam magis manifestum est. Nam de eiusmodi fide loquitur, quæ nudis & egentibus, non nisi verbis atque operatis succurrat, *Abite cum pace, calefite, & saturamini*, nihil verò præster, quod illi desiderent. Hæc ficta fides est, quam etiam Iacobus, quia factis caret, mortuam vocat. Si verò 15. mortua est, ergo ficta est. Tum concludit, eam demùm veram esse fidem, quæ operibus demonstrari possit, cuiusmodi cum illa non sit, falsam 16. etiamque esse sequitur. Sed illud quod subiungit, 17. omnem dubitationem tollit, Visne enim doceri, 18. quam fidem Iacobus neget esse ad iustitiam & salutem efficacem? Id potes ex istis verbis cognoscere: *Tu credis Deum unum esse, rectè facis: & Dæmones credunt & contremiscunt.* De fide ea loquitur, quæ in ipsos etiam Dæmones cadit: at ea fides ficta est, & simulata, & mortua, ergo hæc 19. illa fides est, qua nos sola iustificari Iacobus negat. Nunc mihi ad tuam Confutationem facilis responsio ostenditur. Primùm enim, quòd quæris quis veterum sic locum istum exposuerit, ut omnès veteres hunc locum aliter explicarent, ego tamen ipsis verbis fretus sic omnino explicandum esse contenderem. Sed æquius fuit, quando istam expositionem improbas, ut quis veterum aliter hunc locum exponeret, ipse declarares. Tamen petitioni tuæ satisfaciam. Sic enim dico hunc locum ab Augustino expositum esse, cuius hæc verba sunt:

August. de
de fide &
operi. ca. 14.

August. in
Psalm. 31.
in præfat.

August. de
grat. & lib.
arbit. c. 7.

August. de
fide & op.
cap. 14.

*Iacobus vehementer infestus est eis, qui sapiunt fidem sine operibus valere ad salutem, ut illos etiam demonibus compareret. Vides ergo Iacobum ex Augustini sententia, de fide ficta operumque vacua loqui: Nā dæmoniacam esse fictam nemo dubitat. Atque ex hac Iacobi disputatione ad extremum colligit, Quousque igitur falluntur, qui fide mortua sibi vitam perpetuam pollicentur? Et alio in loco Augustinus, Iacobus, inquit, in Epistola sua contra eos, qui volebant bene operari, de sola fide presumentes, ipsius Abrahæ opera commendauit. Ero vnus Augustini iudicio contentus, quousque tu nobis veterum aliquem ostenderis, qui locum hūc aliter putarit exponendam. Restat nunc ut tuas ratiunculas excutiamus, quibus hāc verissimam expositionem nostram euertere conaris. Quorsum, inquis, id diceret, cū ficta fides non modò nihil ad salutē conducatur, sed ei etiam noxia sit. Ficta hæc fides, cōtra quam Iacobus disputat, est nuda religionis notitia, cuius externa professione multi sibi iusticiam ac salutem promittebant. Hanc falsam quorundam persuasionem Iacobus diluit, eaque fide, quæ tantum in ista rerum diuinarum cognitione consistit, neminem iustificari posse conuincit. Hanc esse Apostoli mentem ex Augustino discere potuisti, cuius hæc verba sunt: *Homines non intelligentes, quod ait Apostolus, Arbitramur iustificari hominem per fidem sine operibus legis, putauerunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiam si male viuat, & bona opera non habeat. Tum mox: Ipsa est fides, quæ fideles Dei separat ab immūdis Dæmonibus: Nam & ipsi, sicut dicit Apostolus Iacobus, credunt & contremiscunt, sed non bene operantur.* Et alibi, *Quoniam (inquit) hæc opinio tunc fuerat exorta (fidem mortuam iustificare) Apostolica epistola, Petri, Iōannis, Iacobi, & Iudæ contra eam maxime dirigunt inter-**

tionem, ut vehementer astruant fidem sine operibus nihil prodesse. Adiungis, id ex Abrahami exemplo manifestum esse, & quæris an ego fictam in Abrahamo fuisse fidem existimem. Nullo modo Duræ? Abraham enim veram viuamque fidem fuisse scriptura prædicat, quod fuit ex illius operibus atque obedientia manifestum. Hanc veram Abraham fidem, quam ille suis factis declarauit, horum inani opinioni dissimillimam fuisse Apostolus contendit. Quod autem ais, Iacobum pronunciare, Abrahamum non fuisse sola fide iustificatum, licet verissima, id ego apud Iacobum nusquam inuenio. Ait quidem Iacobus illum operibus iustificatum esse, hoc est, iustum declaratum, quia veræ fidei, qua iustificamur, fructus veros protulit, quando Isaacum obtulit. Itaque hunc non mortua, sed vera fide præditum fuisse res ipsa comprobauit, qualem isti homines iactitabant, non ostendebat. Atque hoc est, quod Abraham angelus dixit, Gen. 22. 12. Nunc expertus sum te timere Deum, cum non subtraxeris filium tuum vnicum à me. Hoc facto iustificatus fuit Abrahamus, quia se verè in Deum credere testatus est, atque eo modo ut Apostolus ait, impleta scriptura fuit, & omnes verum esse perspexerunt, illum Deo credidisse, atque hoc ei ad iustitiam imputatum esse. In quo fidei solius iustitiam Iacobus nullo verbo violauit.

Id verò quod sequitur, *Adeonè demens es, ut qui ficta fide Deum esse credit, eum bene facere existimet*: Vide (quæso) quorsum spectet, & tecum reputa quem ista oratio perstringat. Non enim mea hæc sunt, sed Apostoli, quæ reprehendis. Sic enim Iacobus: *Tu credis Deum vnum esse, benè facis: & Dæmonia credunt, & contremiscunt.* Quòd ergo istos homines bene credere affirmat,

idipsum etiam credere dæmones docet, ex quo hanc fidem, qua bene credunt vnum esse Deum, fictam esse intelligimus, cum eam Iacobus dæmonibus etiam tribuat. Si eum, qui hoc dicit, dementem vocas, in spiritum sanctum atque in Apostolum apertissimè blasphemus es, à quo edocti sumus impios homines, & dæmones vnum esse Deum credere, & rectè, quia non falluntur multorum Deorum falsa opinione, & credunt quod est verissimum, quòdque omnes credere, ecessariò debent. Quod autem nos Iacobus ex fide tantum iustificari negat, id de hac inani, ficta, mortua, imaginaria, caduca, diabolica fide intelligendum esse, totum Apostoli argumentum clarissimè euincit.

DVRÆVS, Fol. 13, 14.

Iacobus, *inquis*, hominem iustificari ait ex operibus, id est, iustum comprobari, declarari, demonstrari. *Magna scilicet Apostolo curæ fuit, qua demum ratione iustitiæ opinionem apud homines consequeremur, de vera autem iustificatione, qua coram Deo iusti efficiamur, non fuit sollicitus. Apage verò has nugas, vide etiam obsecro, (si quid videre potes) quàm sibi bellè ista cohæreant, fidem illam vestram operibus comprobari, demonstrari, declarari, quæ tamen omnia nihil esse aliud, quàm inquinamenta, & sordes, & veram iniquitatem apud Deum asseritis. Quid hoc monstri est VVhizakere? Eundem hunc errorem, quem tãto vos studio iueri conamini, Eunomio heretico Augustinus tribuit, ad Quod vult d. hæres. 54. Quod verò asfers ex Augustino lib. 83. quest. 76. commentum*
vestrum

vestrum planè refellit, & Catholica ecclesia dogma cõfirmat. Quis enim unquam Catholicus operibus vel fidem precedentibus, reclamante Paulo, iustitiam tribuit, vel sequentibus, asserent e Iacobo, negavit? Næstra certè hæc somnia sunt, qui neque precedentibus fidem operibus, nec sequentibus quicquã tribuendum esse doceris. Atque hæc quidè de iustificationis dogmate breviter scribo. Rem enim hæc pro dignitate tractare alterius loci esse intelligis.

 WHITAKERVS.

14 Interpretationem huius loci nostram, quia commouere atque euertere non potes, eludere tamen aliquo modo conaris, & tum clamas, *Apage has nugas*: quæ si tibi displiceant nugæ, nihil est, quòd nobis succenseas: tux enim sunt, nõ nostra. Quis enim nostrum hunc Apostolum dixit id tantum docere voluisse, quemadmodum possis iustitiæ quandam opinionem apud homines conciliare, de vera autem iustitia nihil tradidisse? Quasi qui præscribit, quibus iudiciis atque argumentis te vera iustitia præditum esse comprobes, is minimè sit de vera iustificatione sollicitus. Cùm enim Iacobus iustitiæ fructus proponit, veramque iustitiam, ex necessariis & perpetuis effectis demonstrat, nõne veram iustitiam à falsa iustitiæ opinione distinguit, & de vera iustificatione, qua coram Deo iusti sumus, se esse sollicitum declarat? Sin id minimè tibi curandum videretur, possimúsne iustitiam nostram hominibus testatam facere, vt nos esse iustos omnes intelligant, quam obrem Apostolus ait, *Ostende mihi fidem tuam ex operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus*

meis fidem meam? Nullam ergo fidem Iacobus putat esse veram, nisi quæ possit factis veræ fidei propriis agnosci, nec ulli iustificantur coram Deo (infantes semper excipio) nisi qui se iustos esse veris operibus testantur. Deinde istam interpretationem non ipsi inuenimus, sed ab iis accepimus, quorum tu iudicium respicere non potes, quia nec Lutherani fuerunt, & summa semper autoritate apud tuos valuerunt. Sic enim Thomas (Deus bone, ut tuis verbis utar, quantus vir?) hunc huius Apostoli locum exposuit. *Hic loquitur de operibus sequentibus fidem, quæ dicuntur iustificare, non secundum quod iustificatio dicitur iustitiæ infusio, sed secundum quod dicitur iustitiæ exercitatio, vel ostensio, vel consummatio.* Hunc tu nugatum esse minime dices, Duræ, nec debes de tuo magistro tam iniquè iudicare. *Consummationis* autem vocabulum quam vim habeat, ex aliis eiusdem verbis discere, *consummata est, id est, augmentata, & comprobata, & ostensa. Gen. 22. Nunc cognoui quod timeas Deum.* Sic etiam Glossa ordinaria in illum locum scribit, Abrahamum esse iustificatum sine operibus sola fide, sed tamen oblationem filii fuisse testimonium fidei iustitiæ. Quid amplius desideras, aut quid scribi illustrius à quoquam potuit?

Thomas A-
qui, in Ia-
cob. 2.

Glossa ordi-
na in Iacob.
2.

Sed iam progredere, ut soles, & cum monstro, nescio quo, dimicas. Nos enim nullum huiusmodi monstrum, quale tu fingis, agnoscimus, & qualecunque est, tuum esse affirmamus. Obsecro enim Duræ, tuamque cōscientiam appello (si forte non omnem conscientiam præiudicio amisisti) nostrumne hoc dogma est, Iustificatorum & renatorum opera nihil aliud esse, quam inquinamenta, & sordes, & veram iniquitatem? Sicine puta-

putabas quemquam desipere, ut tibi ista scribēri crederet? Piorum opera dicimus esse Dei dona, Deo placere, iisque amplissimam & promitti, & persolui mercedem: tamen non esse perfecta, quemadmodum lex diuina postulat, nec omni vitio carere, propter illam peccati contagione, quæ naturam nostram corrumpit, nec penitus in hac vita extirpari potest. Opera verò piorum sic Deus probat, quemadmodum pios ipsos suscipit. Etsi enim pij multis vitiis laborant, illos tamen Deus propter Christum amat: sic opera nostra, quamquam non omnino perfecta, recipit Deus, ac remuneratur, sibi que grata esse testatur. Verum ut opera Sanctorum nihil sint aliud, quam sordes, quam inquinamenta, quam iniquitas, id à nostra sententia longissimè alienum esse profiteor.

Eunomio verò quòd nos similes esse dicis, in eo nobis omnibus luculentam iniuriam facis. Sic de Eunomio scribit Augustinus, *Fertur etiam vsque adeò fuisse bonis moribus inimicus, ut asseneraret quòd nihil cuiquam obesset quorumlibet perpetratio, ac perseverantia peccatorum, si huius, quæ ab illo docebatur, fidei particeps esset.* Hoc nos dicimus? hoc docemus? Christus suam causam, nostramque innocentiam vindicet. Honestam vitam Eunomius à vera fide disiunxit, nos veram fidem nunquam à sanctis moribus separamus: omni sceleri impunitatem Eunomius concessit, nos vitam æternam nullis, nisi qui plè sancteque viuunt, pollicemur. Itaque Eunomium, flagitiosæ vitæ magistrum, atque omnes perditæ sectæ discipulos damnamus. Tamen tu nobis Eunomianam sententiam impingis. Augustinus in eo loco, in quo duorum Apostolorum sententias conciliat, fidei iustitiam tribuit, operibus adimit: hoc nostrum commentum, ut tu ais, non refellit. Deinde, Iacobum de

August. ad.
Quodvult.
cap. 54.

inani fide loquutum esse scribit: sic enim ait, *Et*
 Augu. qua f. *alius dicit, inanem esse fidem sine operibus: Quare*
 83. q. 76: *quod Abrahamum Iacobus operibus iustificatum*
esse dicit, id intelligit, eum fuisse nō inani sed ve-
ra fide & iustitia præditum, vetæque iustum suis
factis declaratum: hoc vestrum commentum pa-
lām refellit. Operibus verò tantū nos deferi-
mus, quantum esse omnino deferendum ex scri-
pturis didicimus. Non enim ex operibus nostris
nouum nobis Christum fabricamur, vt eorum nos
meritis iustos fieri, & vitam cælestem consequi
speremus. Hæc opera, hanc iustitiam, hoc cælum
vobis libenter relinquimus. Sed hanc causam alio
loco tractabis: nam hactenus nihil profectò docti
hominis existimatione dignum attulisti.

D V R Æ V S, Fol. 14. 15.

Tobiam, Ecclesiasticum, Maccabæos, atque al-
ios complures libros è Canone repente vos disfun-
xisse Campianus asserit. Quo in loco mirum quàm
tua exultet oratio, quòd Sapientiam, quæ vulgò
Salomonis inscribitur, & Iesū filij Syrach librum,
& Judith, & Tobiam in Canone non esse Hiero-
nymus asserat: sed vide, ne ante victoriam trium-
phum canas. Quis enim non miretur tantum Theo-
logum nondū didicisse nō omnes Canonica scriptu-
ra libros eodem tempore ab vniuersa Catholica
Ecclesia receptos fuisse? Et olim de nonnullis sacre
scripturae libris à plerisque dubitatum fuit, de qui-
bus ne vos ipsi quidem nunc dubitandum esse, di-
cere audetis. Hos libros Hieronymus Iosephum
sequutus in Canone non esse asseruit. Certè in Con-
cilio. 3. Carthag. Can. 47. suscepti sunt cuius Con-
cilij

cily Canones Synodus Constantinopolitana probavit. Can. 2. & Florentinum in epist. Eugen. ad Armenios, & Tridentinum. Neque obscurum est multis ante Lutherum seculis ab omnibus prorsus Ecclesiis in Canone habitos atque receptos fuisse. Rē diculē verò Caietanum nobis obiicit. Quamquam sit in ea re multò quàm decebat arrogantius loquutus, quod ante nos Catharinus, & Canus censuerunt.

WHITAKERVS.

15 Magnum illud crimen fuit, quod nobis Campianus obiecit, quando nos sacros libros, & quidem repentē è Canone dispunxisse scripsit, quasi omnes audacia, quicumque in ecclesia extiterunt, vicissemus, & qui libri semper habitū pro Canonicis fuerunt, subitò de Canone sustulissimus. Itaque Hieronymum & Epiphanium adduxi, quorum scripta cum nostro de his libris iudicia consentiunt, vt omnes nullum librum repentē à nostris dispunctum esse perspicerent. Quando autem negare non potes, quin horum Parum sententia eadem planè fuerit quæ nostra est, aliquid tamen quod responderes excogitasti, quod cuiusmodi sit, omnes cupio considerare. Non omnes (inquis) Canonica scriptura libri eodem tempore ab vniuersa Ecclesia recepti sunt. Hoc quidem, quod dicis aliquid fuisse, si hos libros Hieronymus in medio reliquisset, nec suum de illis iudicium palàm pronunciaffet. Cùm verò hos omnes Hieronymus tam sæpè Canonicos esse neget, & diserrè Apocryphos vocet, in eo perpetuū Ecclesiæ iudicium proculdubio declarauit. Nisi enim hos esse Apocryphos Ecclesia iudicasset,

Hierony. in
prolog. Ga-
leat.
Epiphan. de
mensu. &
ponder.

Hieronym.
præfat. in li.
Salomon.

non eos Hieronymus semper in Apocryphis numerasset: disertè autem scribit, *Ecclesiã legere quidem illos libros, sed tamen inter Canonicas scripturas non recipere*, quod de Christianorum ecclesia intelligendum est, quando quidem Iudæorum ecclesia hos libros ne quidem legit aliquando. Quale igitur eo tempore, quo Hieronymus vixit, ecclesię fuerit de istis libris iudicium, ex hoc Hieronymi testimonio, clarissimè cognosci potest. Deinde cum ipse hos libros Hieronymi ætate nõdum receptos fuisse fatearis, doce ergo quo primùm tempore fuerint ab vniuersa ecclesia recepti, vt quando Canonici esse cæperint, intelligamus. *Certe* (inquis) *in Concilio 3. Carthag. in librorum Canonicorum numerum ascripti sunt.* At hoc Concilium non fuit Oecumenicum: nõdum igitur hos libros ab omni Ecclesia probatos esse intelligo. Imò (inquis) huius Concilii Canones Oecumenica synodus Constantinopolitana probauit. Ita non ante septingētos ferè annos à Christo vel tua confessione recepti hi libri ab vniuersa Ecclesia fuerunt. Quid interim de florētissimis illis superiorum temporum Ecclesijs statuemus, in quibus hi libri non sunt publicè recepti atque approbati? Iam ergo si tempus ipsum reputemus, quod inter horum librorũ editionem atque hoc Concilium Constantinopolitanum intercessit, plusquàm mille annos fluxisse reperiemus, ex quo Ecclesiasticus, Iudith, Tobias, liber Maccabæorum, Sapientia, Baruch & reliqui dicuntur esse à suis authoribus cõscripti. Hinc sequitur hos libros plusquàm mille annis sine auctoritate Canonica iacuisse, quod de diuinis sacrisque libris sine scelere affirmari nõ potest. Quis enim dixerit, Ecclesiam tam multorum seculorum libros tam multos à Spiritu sancto ecclesię commendatos nec recepisse, nec agnouisse? Augustinus

nus quando quærit unde intelligi possit qui libri
 Canonici sint, duarum rerum necessariam esse cō- August. con-
tra Faustum
lib. 33. c. 16.
 siderationem docet, ut habeant priuūm testimo-
 niū illius ecclesiæ, in qua author vixit, deinde
 continuam subsequēntis ecclesiæ contestationem.
 His autem libris vtrūque deesse animaduerto.
 Nam Iudæorum ecclesia eos semper repudiavit,
 à qua tamen, si Canonici fuissent, recipi omnino
 debuissent: nec sequēs ecclesia pro Canonicis ha-
 buit, quemadmodum ex omnium ferè Patrum li-
 bris, & temporum historia cognoscimus. Orige-
 nes apud Eusebium non plures agnoscit veteris
 Testamenti libros Canonicos, quàm quos Hebræi Euseb. lib. 6.
cap. 25.
ἐν διαθήκῃς.
 recipiūt. Cyrillus Hierosolymitanus eosdem tan- Cyril Hie-
rosoly.
κε. λ. η. δ.
 tum ab omnibus Christianis suscipiendos & legē-
 dos esse acerrimè contendit, aitque Apostolos, &
 veteris ecclesiæ Episcopos, qui nobis erant multò
 sapientiores, hos solos ecclesiæ tradidisse. *πρὸς δὲ
τὰ ἀποκρυφὰ μὴ ἐν ἔξει κορυὸν*: cum Apocryphis (in-
 quit) nihil tribere sit. Nihil aut disertius aut vehe- Athanas in
Synop in
Princip.
 mentiū dicitur potuit. Athanasius in Synop̄i hos i-
 p̄s enumerat, tum adiungit, *Præter istos autem
sunt adhuc alij eiusdem veteris instrumenti libri, non
Canonici, qui Catechumenis tantum leguntur.* Na- Nazianzen.
περὶ τῶν
βιβλίων.
 zianzenus eundem numerū proponit in versibus, *ἀρχαίας μὲν γινώσκον
ἀθικὰ δὲ ἄλλ' εἰκοσι βιβλίους, τοῖς τῶν ἑβραίων ἡγάμασιν βιβλίων.*
*ἀντιθέτως. .i. veteris Testamenti libros viginti duos
posuit, Hebræorum literis pares.* Rufinus author
 antiquus, vel quisquis illè fuit, qui Symboli ex-
 positionem edidit, quam in Cypriani libris le-
 gimus totidem omnino recenset Canonicos: de Cyprian. in
exposi. Sym.
Hieron.
Epiphani.
 reliquis sic scribit, *Sciendum tamen est, quòd
& alij libri sunt qui non Canonici sed Ecclesiastici
à maioribus appellari sunt, ut est sapientia, & c.*
 Illis annūmera Hieronymū atque Epiphanium,

quorum idem est de libris Canonicis atque Apocryphis testimonium. Hi Patres tam multi, tam clari, qui tam variis & temporibus, & locis vixerunt, non minùs apud nos in hac causa valere debent, quàm si ipsam Ecclesiam illorum temporum loquentem audiremus. Nam qui erât his illustriores, aut si illius ecclesiæ iudicium scire volumus, quos potiùs quàm istos consulemus? At hi, vt vides, eosdem agnoscunt Canonicos libros, quos ipsi nos agnoscimus: eosdem pro Apocryphis reijciunt, quos ipsi reijcimus.

Quid tu nunc his testimoniis conuictus, habes quod respondeas? *De nonnullis (inquis) libris olim dubitatum fuit, de quibus vos non auderis nunc dubitare.* At de his libris Ecclesia Iudæorum, quæ sola olim Christi vera Ecclesia fuit, & hi Patres minimè dubitarunt. Nam illa Iudæorum Ecclesia hos libros semper reprobauit, & hi Patres nullos libros in Canonicis numerant, nisi quos Iudæi pro Canonicis habuerunt. Quicquid est enim in veteri Testamento Canonicum, id Iudæis traditum fuit, quemadmodum Apostolus ad Romanos disertè scribit, *Eis credita sunt eloquia Dei*: at hi libri Iudæis traditi non sunt, quia ne Hebraicè quidè scripti sunt: Dei igitur eloquia nō sunt. Et vetus quidem Testamētum illud est: Habent Mosen & prophetas: Exorsus à Mose & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis de ipso. Omnes ergo veteres scripturæ Mose ac prophetis continentur. Studens eis persuadere (inquit de Paulo Lucas) ex lege Mosis & prophetis: Omnia (ait Christus) quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis, & Psalmis de me: atque Apostolus Ecclesiam in fundamento prophetarum, & Apostolorum ædificatam esse scribit, quia doctrina prophetica & Apostolica nititur. Cùm autem hi li-

bri

Rom. 3. 2.

Luc. 16. 39.

Luc. 24. 27.

Act. 18. 23.

Luc. 24. 44.

Ephes. 2. 20.

bri à prophetis nec scripti nec approbati fuerint, certè prophetici nõ sunt. Et Apostolus ait, Deum olim loquutum esse Patribus per prophetas: cum ergo hi prophetæ minimè fuerint. Deum non esse per illos loquutum sequitur.

Heb. 1. 1.

Hic tu mihi Concilium Carthaginensè obiectis, ego tibi Laodicenum refero, quod illo non multò antiquius fuit, in quo iidem libri veteris Testamenti recensentur, quos nostræ ecclesiæ pro sacris & Canonicis agnoscunt, nec vlli omnino alij: clarèque præcipitur, *ne aliqui præterea legantur, & in auctoritatem recipiantur.* Carthaginensè autè Concilium in suo Catalogo, quinque libros Salomonis recenset, cum tamen non nisi tres esse Salomonis satis constet. Nam Sapientiæ liber Græcè scriptus est, vt veteres iudicarunt, & Ecclesiasticum non Salomon, sed filius Syrachii composuit: & Canonicos hos libros Concilium vocauit, quia morum norma peti ex illis potest, non quia fidei normam continent, quemadmodum Caietanus obseruauit. Constantinopolitanum verò Concilium, inquis, huius Carthaginensis Canones approbavit, Quid miri? Nam & Laodicensi etiam Canones sanciuit, in quo illi negantur esse Canonici, & omnino vel legi prohibentur: & Canones etiam Apostolicos approbavit, in quibus tres Maccabæorum libri in Canonicis ponuntur, cum tamen Carthaginensè duos tantum nominet, & Sapientiæ, Iudith, Tobie, libri prætermittantur. Et vide verò etiam atque etiam Duræ, ne huic Concilio nimium tribuas, à quo nostri Honorium Pontificem Romanum pro hæretico damnatum esse, cum hæresis nõquam possit in Papam cadere, vt tu existimas. Quid verò Florentinum, & Tridentinum decreuerit, nihil est, quod mihi narres, qui nulla horum Conciliorum auctoritate commoueor.

Concil. Laod. cap. 59.

ὅτι ἀγνόησαν βιβλία.

Constanti. Concil. Can. 2. Act. 12.

Apost. can. 85.

Quòd autem ais, non obscurum esse multis ante Lutherum seculis hos libros pro Canonicis ab omnibus prorsus Ecclesiis receptos fuisse, quasi post Carthaginensis & Constantinopolitani concilii decreta nullus vnquam Christianus de illis dubitarit, quemadmodum isti solent contendere post Ecclesię sententiam nefas esse aliter omnino iudicare, nulli quidem obscurũ esse potest, quàm hoc à te dicatur inconsideratè. Ego contra palàm verèque affirmo hos libros nunquam vllis temporibus ab omni Ecclesia pro Canonicis & diuinis habitos fuisse, quod paucis testimoniis apertissimè demonstrabo. Post Synodum Constantinopolitanam Damascenus vixit, & suos de Orthodoxa fide libros edidit, in quibus non plures, quàm viginti duos veteris Testamenti libros numerat. Sapientiam Salomonis & Iesu librum laudat quidè, sed in sacris nõ reponit. De Tobia verò & Iudith, & Maccabæorum historiis ne verbo sanè meminit. Hugo de S. Victore, hoc libros legi quidè ait, *Sed in corpore textus, aut in Canone authoritatis scribi negat.* Lyranus de libris Apocryphis idè prorsus statuit, quod nos, quem doctum fuisse virum, & rerum peritum, & Romanę ecclesię alumnum nõ ignoras. Hugo Cardinalis magnam apud te auctoritatem habeat est necesse, nisi tibi Cardinales parùm Catholici videntur, aut minùs quàm oportuit sapientes. Huius hi versiculi sunt qualescunque: *Restant Apocrypha, Iesus, Sapientia, Pastor: Et Maccabeorum libri, Iudith, atque Tobias. Hi quòd sunt dubij, sub Canone non numerantur: Sed quia vera canunt, Ecclesia suscipit illos.* Si quemadmodum hos ecclesia recipiat, quæris, ipse tibi Cardinalis respondeat: *Tales (inquit) recipit ecclesia, non ad probationem fidei, sed ad morum instructionem.*

Damascen.
cap. 58.
in Græc. version.

Hugo de S.
vict. in prolog.
lib. priori de sacramen.
cap. 7.
Lyran. in prolog. in lib.
Apocryph.

Hugo Card.
in Prolog.
Iosuz.

In prolog.
Hierony. in lib. Regum.

structionem. Ne verò hunc tantùm Romanæ Ecclesiæ Cardinalem sic sensisse putes, Caietanum etiam Cardinalem nosti totum esse in hac causa nostrum. Ex his horum scriptis, non obscure perspicimus libros illos, quos nostræ Ecclesiæ Apocryphos esse statuunt, nunquam hætenus ab omni Ecclesia pro Canonicis & sacrosanctis habitos fuisse. Cum Caietano Canum & Catharinum litigare facillè patior: quanquam nihil est, quamobrem non vnum Caietanum multis Canis & Catharinis anteponam. Sed bene habet: Romani Cardinales hos libros non esse Canonicos testantur, qui si fuissent ab omni Ecclesia pro Canonicis recepti, id illi ignorare minimè profectò potuissent. Cùm autem non illi modò, sed alii etiam celeberrimi authores hos esse Canonicos negent, quàm tu verè dixeris esse hos ab omni prorsus Ecclesia habitos pro Canonicis, facillè nunc omnes iudicare possunt.

Caietanus
in sine comment.
in histor. vet. Testament.

DVRÆVS, Fol. 15. 16. 17.

Quòd nos ais Apocryphos libros, & traditiones quasdam à scriptis sacris Dei scripturis exæquare, tui in hoc factus es similis. Atque, ut veteri fertur prouerbio, Simia semper simia est. Quibus enim hereticis olim familiare non fuit, ad solum Dei verbum scriptum prouocare? Nos Patrum vestigijs inherentes, Paulo potius quàm vobis parebimus: State (inquit) & tenete Traditiones, quas didicistis. Et Tertullian. de Coron. milit. Hanc si nulla scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de Traditione manauit. Ergo quæ-

D. iiii.

ramus an & Traditio non scripta non debet recipi. *Et Basil. de Spiritu sancto. cap. 27.* Quæ aâ habemus à doctrina scripto prædita, quædam rursus ex Apostolorum Traditione. *Et Augustinus de Cypriano lib. 5. contra Donat. cap. 26.* Ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam Traditionem. *Et lib. 2. de Baptif. contra Donatif. de Baptismo non repetendo loquens:* Quam consuetudinem credo ab Apostolica Traditione venisse. *Et lib. 10. de gen. ad lit. ca. 23. de paruulorum Baptismo,* Nec omnino credenda nisi Apostolica esset Traditio. *Denique ad Ianuar. Episto. 118.* Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, &c. *Et ad Cassulaum,* In his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura: mos populi Dei, vel instituta Maiorum pro lege tenenda sunt.

 WHITAKERVS.

Decret. I.
Sess. 4.

16 Si Traditiones ἀγράφαι, Duxæ, sacris literis exæquandas esse negas, nec tui quidem es, nec tuorum similis. Nam Tridentinum Cōcilium vnâ cum veteris nouique Testamenti libris Traditiones etiam pari pietatis affectu & reuerentia suscipit ac veneratur. Quorsum ergo tuum illud de Simia prouerbum spectauit, nisi quod vestras illas traditiones simiis magis quàm Christianis contentaneas esse iudicares? *Sed omnibus, inquis, hæreticis familiare semper fuit ad solum Dei uerbum scriptum prouocare.* Non fuit. Quàm multi enim hæretici scripta quædam occulta, & libros Apocryphos,

phos, & traditiones tacitas venditabant? An necis quantum Manis sui fundamento tribuerint Manichæi? Quid alios commemorem, qui scripturas contemnebant, chartas suppositias afferebant? Et semper hæreticorum illud vestrum familiare fuit, nolle in solis scripturis acquiescere. *Aufer* (inquit Tertullianus) *hæreticis, quæ cum Ethnicis sapiant, ut de scripturis solis quæstiones suas sistant, & stare non poterunt.* Quare ad solas scripturas prouocare non hæreticorum est, sed eorum qui quæstiones hæreticas euertere ac refutare volunt. Paulus autem, in cuius vestigiis vellem inhæres, Traditionis nomine doctrinam traditam significat, quam primò verbis post scriptis Thessaloniceenses docuit. Hanc doctrinam verbis scriptisque expositam iubet Thessaloniceenses Apostolus tenere, non de incertis quibusdam traditioneulis laborare. Tertullianus in libro Præscript. se solis scripturis contentum esse satis indicat. Sic enim ait: *Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelium. Cum credimus, nihil desideramus, ultra credere: hoc enim primum credimus, non esse quod ultra credere debeamus.* Ita vides cum primum cæpimus Euangelio credere, nihil aliud quod credamus desiderari. Sic quidem Tertullianus scripsit Catholicus: post autem factus Montanista multas Traditiones commemorat ex illius hæreseos instituto. Quanquam ex illis tam multis Traditionibus, de quibus in libro de Corona militis tantopere cõtendit, nullas Ecclesia nunc vestra præter vnâ Crucis signandæ retinet. Næ tu malus es Romanæ Ecclesiæ patronus, qui Montanistam Tertullianum pro traditionibus vestris loquentem introducis, & illas tamen Traditiones vrges, quibus Ecclesia Romana iam olim vti desit. Basi-

Tertull. de
resurrect.
carnis.

2. Theſ. 2. 15.

Tertull. de
præscrip.

Basil. *μετα*
πιστοι.

επει ου γινηται
ουδ μη γαρ
γερμινον.

August. con-
tra Episto-
lam Petil.
cap. 7.

lium verò Erasmus in hoc loco corruptum esse putat, quod èd magis credibile est, quo ipsum a libi aliter omnino scripsisse clarissimum est. Sic enim habet, *Manifesta est à fide defectio, & crimen superbia, vel reuicere aliquid eorum quæ scripta sunt, vel introducere aliquid eorum quæ scripta non sunt.* Vt cunque res habet, has Basilii Traditiones vestra Ecclesia plerasque iamdudum abrogauit, quod minimè oportebat, si erant Apostolicæ. Augustinus autè quanta semper grauitate scripturarum *αποκριται* defendit, vt nihil omnino admitteret, nisi quod scripturarum autoritate comprobari posset? Sic enim Petiliano respondet, *Auferantur illa de medio, quæ aduersus nos inuicem, non ex diuinis Canonis libris, sed aliunde recitamus.* Apostolicam verò Traditionem in eo loco, in quo de Cypriano loquitur, doctrinam scriptis Apostolicis traditam vocat. Et baptesimum nō esse repetendum, pia est & Apostolica Traditio, quia scripturis consentanea est, & ex scripturis confirmari potest. Sic paruulorum baptesimum Apostolica traditione comprobatum esse fateor, quia sunt clarissima scripturæ testimonia, quibus Christianorū infantes baptizandos esse intelligimus. Illa autem quæ vbique obseruantur, multum proculdubio valent: sed vestra huiusmodi non sunt. Nullam enim potes traditionem Romanam proferre, quam nos improbemus, si illam toto terrarum orbe semper obseruatam esse euiceris. Denique in rebus mediis, de quibus nihil scriptura certi in alterutram partem statuit, morem populi Dei, maiorūmque instituta concedo magni esse facienda. Tamen vos nec pro Dei populo agnoscimus, nec pro maioribus nostris veneramus. Hæc tibi sufficiet de Traditionibus hoc quidem

quidem in loco respondisse, in quo ut tam multa de traditionibus tuis diceres nulla causa postulauit. Nos ergo tuas tibi Simias ac Traditiones relinquimus, & solis Veteris ac Noui Testamenti Canonicis scripturis, quibus perfectissimam doctrinam homini Christiano ad omnes religionis ac salutis partes necessariam, planissimè doceri minimè dubitamus, cōtenti semper esse volumus.

D V R Æ V S, Fol. 18.

Apocryphos verò libros nos non nisi ut Apocryphos recipimus. Nisi enim hi libri, quorum Canonicam auctoritatem defendimus, inter Canonicos numerentur, eodem argumento reliquos omnes reuiciatis oportet, cum eadem ecclesie Catholica auctoritate omnes commendentur. Quid te igitur tam insolenter iactitas? Si vel librum vllum (inquis) vel libri particulam, quam diuina auctoritate conscriptam & munitam esse constat, à nobis damnatam euiceris, non repugno quo minùs causa omni cecidisse videamur. Conditionem accipio, & te iam causa cecidisse affirmo. Non enim librorum modò particulas, sed libros integros Maccabeorum, Judith, Tobia, Hester, aliòsque iisdem argumentis te repudiare euicimus, quo olim Catholici hereticos euicerunt. Vna enim est ecclesie vox, vnus spiritus, vna auctoritas.

WHITAKERVS.

17 Quos libros veteris simul & recentis ecclesie testimonio apocryphos esse constat, eos vos pro Canonicis habetis, & legendos ecclesie

non modò ad morum institutionem, sed ad fidei etiam, & doctrinæ confirmationem proponitis: quod quidem non esse faciendum tam multis celeberrimorum authorum sententiis, tamque firmis scripturarum argumentis demonstrauit. Et tamen mihi, nescio, quam ecclesiæ vocem obiicis, quæ hos libros commendauit. Quam hæc tandem nobis ecclesiam narras? An hi tam multi Patres, quos testes adduximus, ab ecclesia alieni fuerunt, aut ecclesiæ vocem ignorarunt, aut eam nobis referre minùs potuerunt? Tu hæc ecclesiæ vocem fuisse dicis, illi negant: tibi ego credam, illos errasse statuas? At qui libri verè Canonici sunt, i cum illius Ecclesiæ, in qua scripti sunt, tū sequentium ecclesiarū testimonio comprobantur. Quamquam enim de quibusdam aliquæ ecclesiæ ad tempus dubitarunt, tamen iidem sunt ab aliis pro Canonicis suscepti, quod de Apocryphis vestris dici nullo modo potest, quos ab omni ecclesia repudiatos esse liquet. Qui enim ad vetus Testamentum Apocryphi libri pertinent, nunquam sunt à Iudæorum antiquis ecclesiis recepti: & legi tantum in Christianorum ecclesiis ad aliquam morum vtilitatem permitti sunt. Quare verissimè dixi, nullum librum, nullam libri particulam à nobis damnatam esse, quam diuina authoritate conscriptam esse constabat. Nam hos libros, quos reiiicimus, diuina authoritate conscriptos aut munitos esse, tu nunquam probare posses, si vitam omnem in hoc labore consumeres. Veteres autem hæretici, qui libros Canonicos repudiarunt, eo argumento reuicti sunt, quòd libros, quos Ecclesia & scriptos initio pro diuinis agnouit, & deinceps perpetuò tanquam Canonicos conseruauit, repente inani furore abiicerent. Sic Faustum lib. 28. cap. 2. Manichæum Augustinus refutauit. Tu nunc vide an

August. contra
Faustum
lib. 28. cap. 2.

de an hoc tibi argumentum conueniat, vt quem-
admodum ille de Euangelio Matthæi non esse
dubitandum disputauit, quia ex illo tempore, quo
Matthæus ipse in terris vixit, in ecclesia agnitus
& approbatus fuit, sic tu libros Sapientiæ, Iudith,
Tobiæ, Ecclesiastici, Maccabæorum, ab eo tempo-
re, quo primum in lucem prodierunt, certa suc-
cessionum ferie semper in Ecclesia valuisse do-
ceas. Id nisi potes euincere, frustra nobis obscu-
ra Ecclesiæ tuæ voce obstrepis.

DVRÆVS, Fol. 18.

*Et quia non dubitas ad vnā scripturæ par-
ticulam pronocare, ecce tibi non vnā sed plures,
Omnis spiritus (inquit Ioannes) qui soluit Ie-
sum, ex Deo non est, Hæc verba Nestoriani o-
lum hæretici expunxere. Socra. li. 7. cap. 32. Ubi a-
pud vos ista leguntur? Maior particula, quæ
mulieris adulteræ historiam complectitur, quam ab
inimicis fidei sceleris impunitatē vxoribus suis da-
re meruentibus, de codicibus sublata fuisse Augu-
stinus testatur. An non idē iuu. Beza præstitit, in
e. 8. Ioannis, vbi mira impudētia Eusebium, Chry-
sostomum, Theophylactum hanc historiam aut re-
iecisse? Sunt & alia huiusmodi permulta, ex qui-
bus quā tibi infelicitē tanta tua iactatio cesse-
rit, vides.*

August. de
adulter. con-
iug. li. 2. c. 7.

WHITAKERVS.

18 Hic te nobis admodum ieiunum præbes, vt
tibi bonam causam defuisse omnes perspiciant.

Nulli scripturarum libri, nullæ librorum partes nullæ particulæ à nostris resectæ sunt: quod quæadmodû tu falsum esse doceas, meamque iactationem reprimas, cõsideremus. Quæris autem vbi ista apud nos legantur. *Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est.* Equidem nusquam legi fateor, nec legenda esse censeo. Non enim ista in Græcis exemplaribus leguntur, & si quid hîc peccatum fuit, nos minimè sumus accusandi, qui librorum vetustissimam authoritatem sequimur. An tu enim omnes ecclesias Græcas damnare audes, quæ aliter, multoque melius legunt. *Omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est?* Quasi hoc minùs ad Nestorium refellendum valeat, quàm quod in vulgata editione legitur, *Omnis spiritus qui soluit Iesum.* Quid de Cypriano statues, qui nostram lectionem sequutus est? Quid de Augustino, qui vtramque posuit? Illud autem multo grauius est, quod de mulieris adulteræ historia subiungis, quam ab antiquis quibusdam de codicibus suis sublatam esse testatur Augustinus. Quid ea res ad nos spectat, si nonnulli veteres hanc historiam sustulerunt? An nos huius criminis rei erimus, qui illam historiam in libris ecclesiisque nostris legimus? Hic nobis narras quid Beza præstiterit, quasi id nostram quicquã interesset, quid de hac historia Beza iudicarit. Et tamen hanc historiam Beza de nullo libro sustulit, quemadmodû potes ex omnibus conuersionis Bezanæ exemplaribus perspicere. Sed hîc tibi locus satis cõmodus visus est, in quo nonnullum impetum in Bezam faceres: itaque occasionem etsi prorsus alienam arripis, multaque dicis, quæ iuuenem modestum minimè decebant. Mihi non est necesse pro Beza respondere, cuius eximie virtutes in omnibus sanctorum ecclesiis celebrantur, nec tuis

maledi-

1. IOAN. 4. 3.

Cyprian. li. 2.
ca. 8. testim.
contra Iu-
dæos.
August. ad
Pollent. li. 2.
cap. 7.

maledictis obscurari possunt. Sic tu quàm mea mihi iactatio infeliciter cesserit, præclare docuisti.

DVRÆVS, Fol. 19.

Hierarchias (*inquis*) vestras, gradusque multiplices Angelorum libèter ignoramus: atque hanc scientiam vobis omnem permittimus, quibus hæc mysteria Dionysius ille patefecit. *Non magnopere miror, si postquam omnè è terris ordinem tollere cepistis, tandem impudentia in caelum ora tollatis, & pro sanctissima Angelorum hierarchia confusam quandam in calo vixiã inducere conemini. Sed quis adeo demens est, qui non Dionysio Pauli discipulo, quàm Caluino, aut Beza, aut Luthero fidem habere malit.*

WHITAKERVS.

19 De Angelis respondi Campiano, quod homini modesto satisfacere potuisset. Etsi enim Angelorum patrocinium concedimus, cuiusmodi scripturæ tradiderunt, tamen illas Hierarchias Angelorum, quas Dionysius ille, quisquis est, exposuit ac descripsit tam multis verbis, libèter ignoramus, nec vobis istam scientiam inuidemus. Etenim cum illa omnis cælestium regionum ac functionum descriptio Dionysiana, nullis scripturarum testimoniis nitatur, ingenium curiosum delectare poterit, mentem non poterit firma

Dionys. de
cælest. Hierarch.

fide, solidâque scientia stabilire. Tu cùm nos argumentis vincere deberes, verborum potiùs petulantia refutandos iudicasti. Mirari te negas, *Si postquam omnem è terris ordinem sustulimus, impudentia in cælum ora rollamus.* Atque hoc tu quidem nimis vehementer. Sed quem nos tandem ordinem sustulimus? Mitte iracunda verba, & quod probare instituisti, argumentis non maledictis confice. Eum nos ordinem seruamus, quem Christus in Ecclesia sua seruari voluit: alios ordines, quos hominum ambitio inuexit, quantumuis splendidos, & gloriosos, faciliè quidem contemnimus.

Quomodo autem sumus in cælum impudentes? nimirum pro Angelorum Hierarchia confusam in cælo ἀναρχίαν inducimus. Siccine ais Duræ? Nisi illas nobis Hierarchias Dionysius prodidisset, metuendum fuit, ne quis cælum temerè moueri, aut Angelos nullo imperio contineri, aut ἀναρχία cuncta diffluere & dissipari existimaret? Vt demus esse Angelorum mirificum ordinem, Dionysio tamè quomodo credemus, qui nec Propheta fuit, nec Apostolus, nec author priscis hominibus notus, cùm illius ante Gregorium nullus Pater mentionem faciat? Irenæus de Angelorum statu multò modestiùs scripsit, quàm iste Dionysius, sic enim habet: *Dicant nobis quæ sit inuisibiliù natura, enarrent numerum Angelorum, & ordinem Archangelorum, demonstrant thronorum Sacramenta, & doceant diuersitates dominationum, principatum, potestatum, atque virtutum. Sed non habent dicere.* At ista omnia noster Dionysius aperuit, si illi fidem adhibere volumus, quæ tamen non posse narrari putat Irenæus. *Sed fuit* (inquis) *Pauli discipulus:* itaque illi potiùs credere debemus, quàm Caluino, Bezæ, Luthero. Nos verò iis fidei pluri-

Iren. li. 2. ca.

34.

plurimum tribuemus, qui, quod docent, scripturatum auctoritate clarissimè demonstrant. Dionysium ergo sine scripturis loquentem minimè curamus, & qui scripturas proferunt, Dionysius omnibus sua somnia narrantibus semper anteponemus. Pauli verò fuisse hunc discipulū quomodo persuades? Noli enim putare posse nos diuitiū pasci fabulis. Quamobrem enim non ipse Paulus ista nobis mysteria enunciauit, qui raptus in tertium cælum multò plura & vidit & audiuit, quàm iste Dionysius. Illa si Paulus Magister tacuit, cur hic discipulus diuulgauit? Sed hic Pauli discipulus nunquam fuit, quemadmodum faciliè intelligi potest, si huius libros cum illius cōparemus: sed plura post de pseudodionysio isto erunt alio loco dicenda.

2 Corin. 12.2.

DVRÆVS, Fol. 19.

Paulus (inquis) Ἐπιφάνειαν καὶ Ἄγγελον damnat. Vtinam scripturas tu non ino arbutio, sed Ecclesie Catholice iudicio interpretari didicisses, atque ex Epiphano, Chrysostomo, Theophilacto, Oecumeno, Theodoro, aliisque Patribus, quem hic Angelorum cultum Paulus prohibeat intellexisses. Eū nimirum, quem in orbem parens ille vester Symon Magus inuexit, qui sacrificia Angelis offerenda, illisq; ue esse mediatores nostros docuit, quod mediatoris munus maiestati Christi non satis conuenire existimaret. Adde deinde: Ioannem Angelus semel atque iterum ab hoc cultus genere reuocauit. Quid? tu Ioannem adeò rudem fuisse dominique cultus ignarum existimas, ut, ni prohib-

buisse Angelus, & grauissimum idololatriæ crimen fuerit admissurus? Longissimè profectò ab omni Idololatriæ crimine Apostolus abfuit, sed eorum personam factò illo suo tunc induit, qui Angelos tanquam Deos adorandos, & oblatiis sacrificiis colendos existimabant, quod sibi cum reuictum ait, prophetico more solum Deum summo hoc honore colendum docuit.

WHITAKERVS.

20. Scripturas non ad Ecclesiæ cuiusquam iudiciū accommodandas, sed ecclesiarū omnium interpretationem ad scripturas exigendam esse didici. Sunt enim scripturarum interpretationes non ex hominum cogitationibus metiendæ, sed ex ipsis scripturis sumendæ, quæ quidem seipsas abundè interpretantur, si nos ipsi attentos & dociles præbemus. Tibi verò nulla interpretatio placet, nisi quam te Ecclesia tua docuit, quo minùs mirandum est, tales esse plerasque tuas, quas affers interpretationes, vt nihil à Spiritus sancti mente fingi magis alienum possit. Angelorum *Honoriæ* Paulus apertè prohibet. Quis hoc aliter interpretari possit, quàm vt omnè Angelorū cultū à Paulo vetitū esse fateatur? Tu me ad ecclesiæ tuæ iudiciū reuocas. At tua ecclesia colendos Angelos esse docet, quos Paul' mihi, ne colerè interdixit. Et quorsum verò tuæ Ecclesiæ iudiciū desiderè? quasi nihil sciri possit, nisi tua Ecclesia priùs cõsulatur. Id perinde est, ac si scripturas suas Dominus omnibus tradidisset, sensum autè scripturarū apud Romanū pontificè collocasset. Non enim ignoro quàm angustis finibus ecclesiæ Catholicæ iudiciū circūscribas. Epiphaniū tu quidè & Chry

Chrysoſtomū & Oecumeniū nominas: at quando
 iſti ſcripturas. aliter interpretantur, ac tuo pon-
 tifici viſum eſt, tum horum iudiciū negatur eſſe
 Catholicū: ita ad extremum nihil eſt Catholi-
 cum, niſi quod pontifici placere conſtat. Has ego
 Catholicas interpretationes dico eſſe priuatas:
 nec cauſa vlla eſt cur quiſquam magis Romani
 pontificis, quā Lutheri, aut cuiuſquam Eccleſiæ
 doctoris iudicio aſtrictus eſſe debeat. Sed quomo-
 do Paulū hoc loco tui Patres interpretantur? Ni-
 mirum eum cultū damnant (ſi tibi credimus) qui
 in ſacrificiis offerendis conſiſtit. Ita hic erit Pauli
 ſenſus, Non oportet Angelos colere, hoc eſt, non
 oportet Angelis tāquam mediatoribus ſacrificia
 offerre. Hic tuus eſt Catholicus ſenſus, vt quan-
 quā Angeli aſſiduē à nobis coluntur, atq; adoran-
 tur, niſi tamen illis victimas immolamus, & eos
 novos mediatores facimus, nihil peccemus. At
 Paulus de ſacrificiis nullum verbum fecit, ſed o-
 mnem Angelorum cultum damnauit. Quāle autē
 hoc tuum argumentum eſt, Patres docent, non eſ-
 ſe Angelis vt mediatoribus quibuſdam ſacrificia
 offerēda, ergo inuocādos eſſe Angelos concedūt.
 Angelis quidē nec ſacrificia, nec preces fieri de-
 bēt, quia vtrumque vni Deo debetur. *Vos* (inquit Luc. 11. 2.
 Chriſtus) *cū precamini, dicite, Pater noſter qui eſt*
in celis. Solus ergo Deus, qui noſter eſt cęleſtis: pa-
 ter, precibus à nobis inuocandus eſt. Et propheta Pſal. 50. 15.
 Dauid, *Immola Deo ſacrificium laudis:* Et Hoſea, Hoſea. 14. 3.
Omniem aufer iniquitatem, & accipe bonum, &
reddemus vitulos labiorum noſtrorum: Et Apo-
 ſtolus, *Per ipſum offeramus hoſtiam laudis ſem-*
per Deo, id eſt, fructum labiorum conſitentium na-
mini eius. Ex his noſtra precum & gratiarum ſa-
 crificia ſoli Deo offerenda eſſe intelligimus. Qui
 ergo angelos inuocant, ac precantur, eos hic A-

postolus non minus quàm Simonem Magum angelos sacrificijs colentem damnauit.

Quòd autem Chrysoftomum & Oecumenium ais, hæc verba de Simone interpretari, nihil mihi apud istos inuenio. Chrysoftomus piè Paulū interpretatur, cuius ego interpretationem libenter amplector: *Sunt* (inquit Chrysoftomus) *quidam qui dicunt non oportere per Christum accedere ad Deum, sed per Angelos: illud enim maius esse, quàm ut nobis contingat. Sic Oecumenius ex Photio, Erant* (inquit) *aliqui qui in hypocrisi humilitatis prohibebant eos dono Christi accedere, utpote indignos tantis: & Angelis aduocatis uti oportere, qui nos ad Deum adducant.* Ita vos humilitatis cuiusdam & indignitatis excitatione ad Angelos ac sanctos confugitis, qui vos Deo commendent, eumq; vobis propitiū reddant. Quare omnem Angelorū cultum Paulus impium esse docet, & qui Angelos colebant, eos olim vetus Ecclesia hæreticos iudicauit. Alterum verò locum multò adhuc indignius atque imperitius interpretaris, dū tuam Catholicam interpretationem sequeris: quam tamen tantum abest, ut putem esse Catholicam, ut eam nulli vnquam venisse in mentē, præterquam tibi, facillè credam. Voluit angelum Ioannes adorare: Ioannem angelus non permittit. Quid inquis? *Tu Ioannē adeò rudē existimas, ut Idololatriæ crimen fuerit admissurus?* Non id existimo, Durge. Tamen victum angelici splendoris, ac maiestatis magnitudine Ioannem plus angelo, quàm oportuit, detulisse honoris ac reuerentiæ video: in quo humanæ naturæ infirmitatem agnosco. Tuam nūc Catholicam interpretationem audiamus. *Induit* (inquis) *eorum personam hoc facto Ioannes, qui angelos tanquam deos adorandos, & sacrificijs oblati colendos existimabant.* Num quid ergo etiam sacrificij

Chrysoft. in
Colof. 2. h. m.
7. in hæc ver-
ba. Oecumē.
in Colof. 2. c.

August. ad
Quod uult. c.
39. de Ange-
licis.

Apocal. 19. &
22. 8. 9.

ficii huic angelo Ioannes obtulit? Id enim facien-
 dum fuisset, si illorum hominum personam, qui
 sacrificiis angelos colendos putabant, induisset.
 Sed quis æquo animo ferat huius interpretationis
 futilitatem? Quasi non multò meliùs verbis
 doceri, ne angelis sacrificia facerent, quàm ista
 collusionem potuissent: aut quis Ioannem fictè ali-
 quid & simulatè fecisse putet? *Ego* (inquit) *cecidit*
ut adorarem. Tu contrà negas, illum cecidisse ut
 adoraret. Rectè Augustinus Hieronymo in simili
 causa, *Si vllum vel leuissimum mendacium in scri-*
pturis admittimus, totius scripturæ auctoritatem e-
uertimus. Et quando Ioannem Angelus iussit, ne
 ira faceret, causamque adiunxit, *Conseruus enim*
sum tuus, & fratrum tuorum, prophetarum, & eorum
qui seruant verba libri huius, Deum adora, satis indi-
 cat, fecisse aliquid Ioannem, quod fieri non oport-
 uit, & clarissimè docet, angelos à nullis piis ado-
 randos esse, quia sunt piorum *σύνδουλοι*, Deòque soli
 omnem adorationem deberi. Mihi ad hanc tam
 certam interpretationem ex ipsis verbis natam
 sufficiet vnus Thomæ tui testimonium addidisse. Thom. in
Apoc. 19.
 Sic ille in hunc locum scripsit, *Cecidi ante pedes*
eius, ut adorarem eum: scilicet adoratione dulci, ad
referendum ei gratias, & ad dandum ei reueren-
tiam. Iterum in caput 22. *Cecidi ut adorarem, ado-*
ratione scilicet latrice. Si nec *λατρεία* angelis, nec
δουλεία deferenda est, nullo ergo modo colendi
 angeli sunt. Sic me non pœnitet scripturas tuo
 more interpretari nunquam didicisse.

D V R Æ V S, Fol. 20.

Tobie cerie librum, rãquam scripturam sacram
illi citarunt, quorũ nos grauissimam auctoritatem,
leuitati tue anteponendam esse semel. Atque ut
 E. iij.

Augustinum, Chryſoſtomum, Innocētium omittam, Cyprianus prolato ex Tobia libro Testimonio rem grauiſſimam confirmauit, matrimonia cum infidelibus non eſſe contrahenda: Epiſto. 52. lib. de mort. lib. de bono pat. lib. de oper. & eleemo. Irenaeus inter prophetas contumelia à Gnoſticis affectos Tobiam numerat, lib. 1. c. 24. Hilarius ex 12. Tobia Angelorum interceſſionem probauit. Ambroſius librum de Tobia integrum ſcripſit. Iſidorus aut Eccleſiam hunc librum & alios inter diuinos honorare & predicare: Iſid. Etymo. li. 6. c. 1. Hieronymi nimirum iudicium ſequutus, qui hunc librum licet in Canone non habeatur (Iudaorum Canonem intelligit) tamen uſurpari ab Eccleſiaſticis uiris reſtatur preſat. comment. in Ionam. Cum tu Tobiam reuicis, Anglicanas certè Synagogas ueſtras impie ſuperſtitionis damnas, quæ in ipſo cultu diuino hunc librum non raro legunt.

 WHITAKERVS.

---

21 Tobia librum in ſcriptis Canonicis potèdum eſſe multis testimoniis perſuadere conaris, quæ tamen vnicum argumentum efficiunt, infirmum admodum, & vix vlla reſponſione dignum. Sic enim diſputas, Patres antiqui Tobia librum citarunt, ergo Tobia librum Canonicum eſſe neceſſariò ſequitur. Neque enim, quia ex hoc libro nonnulla Patres testimonia ſumpſerunt, ex eo colligi poteſt librum ipſum Canonicum eſſe, niſi id priùs conſtiterit, ex quocunq; libro Patres aliquod testimonium produxerint, illum librum eſſe in diuinis & Canonicis ſcripturis numerandum. At Eſdrae libros, quos Romana Eccleſia, & illud recentiſſimum Concilium Tridentinum in Apocryphis reliquit, Patres citarunt, Cyprianus, Auguſtinus, Ambroſius in re magna, vt animas vnâ

Cypri. Epiſt.

74.

Ambroſ. de

bon. mort. c.

10.

Auguſt. in

quaſt. veter.

ac noui. Te-

ſtam. q. 109.

cum corporibus minimè mori doceat, atque alij:
 Nunc si tuum argumentum valet, mihi quoque
 pro horum librorum authoritate concludere li-
 cebit, Quicumque libri à Patribus citantur, Ca-
 nonici sunt: Liber tertius & quartus Efdrà à Pa-
 tribus citantur: sunt igitur Canonici. Deinde
 Hieronymus testatur ex Hermetis libro multos
 scriptores veteres testimonia vsurpasse, quem ta-
 men Ecclesia vestra nondum in horum librorum
 numerum cooptavit. Quanquam quid coner
 hoc argumentum argumentis refellere? Quis
 nescit Thomam vestrum Dionysij, veterum Pa-
 trum, philosophorum vbique testimoniis uti?
 In eo verò quis non videt quàm tecum ipse pu-
 gnes, cum Tobix librum Irenæi, & Cypriani, &
 Hylarii iudiciis Canonicum esse contendas, &
 tamen hos libros Hieronymi ætate nondum esse
 in Canonem receptos antè dixeris, idque mihi
 Hieronymum proferenti responderis. At hic an-
 tiquiorum Patrum ætate pro Canonicis habitos
 esse affirmas: ita nihil te habere certi & explora-
 ti, in quo acquiescas, satis quidem manifestum
 est, quod etiam ex hoc loco magis liquere po-
 rest. Etsi enim suprâ hos libros ab Hieronymo
 palàm reiectos esse minimè negare potuisti, nunc
 tamen persuasum nobis esse cupis, de Iudæorum
 tantum Canone loqui Hieronymum, quod qui
 semel Hieronymum inspexerit, falsum esse facili-
 limè perceperit. Sic enim Ecclesiæ de omnibus
 Apocryphis iudicium exponit, quando de libris
 Sapientiæ & Ecclesiastici scribit, *Sicut ergo Iudith*
& Tobia, & Maccabæorum libros legit quidem Ec-
clesia, sed eos inter Canonicas scripturas non recipit.
ita & hæc duo volumina legat ad edificationem plebis,
non ad authoritatem Ecclesiasticorum dogmatum con-
firmendam. Non ergo hos libros Hieronymus de

Hieron. in
Catal.

2. de 1. de T

1. de 1. de T

1. de 1. de T

Hierony. in
præfat. in li.
Salom.

Hieron. in
præfat. in li.
paralip.

Tobi. 6. 9. &
3. 3.

Theff. 6. 11.
&c.

Tob. 5. 15.

Iudæorum tantum, ut tu dicis, sed de Catholica etiam Christianorum Ecclesie sincero Canone exclusit. Et alio in loco Hieronymus, *Apocrypha nescit Ecclesia: ad Hebræos igitur reuertendum est, unde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt.* De libris autem Apocryphis satis antè multa diximus, ex quibus nostrum de illis libris iudicium comprobauimus. De singulis nunc seorsim non est necesse dicere, quanquam nullus est, qui non suo aliquo iudicio deprehendi possit.

Quale enim hoc est, quod in Tobie libro legimus, cordis & hepatis suffimento dæmones fugari, illito felle cæcitatem depelli? Quis vnquam Propheta, aut Apostolus, dæmones hoc modo abigendos esse docuit? Paulus vniuersam Christiani hominis *πεννησίαν* descripsit, qua recti nullis dæmonum viribus superemur. Hoc verò mirificum telum, quo hunc dæmonem Tobias repulit, nunquam nobis commendauit. Sunt huiusmodi multa quæ diuinam scripturarum maiestatem ac spiritum parùm redolent. Ut interim prætermittam quòd iste Raphael se Azariam, & filium Hananiae esse mentiatur, quod boni Angeli nunquam faciunt. Ad Anglicanas verò quod attinet Ecclesias, quas tu contumeliosè Synagogas vocas, legunt illæ quidem ex istis libris aliquos, sed eos p̄b̄ Canonicis non agnoscunt. In vestris etiam Ecclesiis legendæ sanctorum solenni ritu recitantur, quas tamen infinitis mendaciis, & fabulis, & superstitione plusquam anili refertas esse, quis nunc dubitat?

D V R Æ V S, Fol. 22.

De loco (*inquis*) Ecclesiastici parùm labo-
ro, nec arbitrii libertatem credam, quamuis
hic cen.

hic centies affirmet. *Tam altas in animo tuo radices fatum illud Stoicorum egit, nihil ut scripturae honore digneris, quod arbitrij libertatem tam aperte probare videatur. Patere tamen ut à tribunali tuo ad alios iudices appellemus, Cyprianum, Clementem Alexandrinum, Innocentium primum, Gregorium Nazianzenum, Ambrosium, Chrysostomum, Epiphaniū, aliosque huiusmodi, ut de Conci. Carthag. tertio, & Florent. nihil dicam. Censura verò tua rationem sanè grauem addis, hominis libertatem peccato amissam docet scriptura, docent Sancti Patres, docet ipsa cuiusque experientia. Praclare: sed ego tibi totidem verbis respondeo, Neque scriptura docet, neque Patres, neque vlla cuiusquam experientia. Illud verò quàm ridiculum? Illa verba de genere humano intelligi possunt, cuiusmodi in Adamo fuerat aliquando. Nisi te cæcus fati amor impediret, facile hunc auctorem cerneretis primi hominis conditionem pro argumento attulisse, ut in nobis liberum arbitriū confirmaret. Si volueris (inquit) mandata seruare, seruabunt te: & apposuit tibi aquā & ignem, &c.*

 W H I T A K E R V S.

22 Ecclesiastici libro tantum tribuo, quantum ei vetus Ecclesia sensit esse tribuendum, ut quanquam in illo multa agnosco præclara morum præcepta, nullum tamen fidei fundamentum ex eo petendum esse satis intelligam. Itaque quum de humani arbitrij libertate disputatur, ea qualis & quanta sit, ex nulla huius libri sententia, sed

tantum ex Canonica scripturae autoritate disci
 atque existimari posse defendo. Nec tamen dixi,
 vt tu me dicentem introducis, Arbitrii libertatem
 non credam, quantumuis hic centies affirmet, sed,
*quantumuis hic centies affirmet, Coram hominibus
 esse vitam & mortem.* Tu mea verba praecidis, vt
 sententiam facias videri duriolem. Nam iste nec
 centies, nec semel nostrum arbitrium esse libe-
 rum affirmauit. De fato quod interponis, sic extra
 rem est, vt ne circa rem quidem sit. Fatum ego,
 & illam omnem Stoicorum fatalem *opinionem*, vt di-
 uinae prouidentiae, ac potentiae aduersariam auer-
 sor, nec ista opinio vel fata quidem vnquam fuit
 in animo meo, nedum radices, vt tu ais, altas egit.
 Sed quid frustra orationem rationis experte pro-
 fundis? Estne enim consequens, si hominem car-
 nalem, nondum fide & Spiritu sancto donatum,
 nihil ex sese velle posse dicimus, quod vere bonum
 sit, & voluntati diuinae consentaneum, vt fatum
 Stoicorum iuuere ac defendere videamur? Si
 enim quia homines non renati non possunt non
 male agere, & male necessario agunt, ideo omnia
 fato eueniunt: tum quia Angeli necessario bene
 agunt, & daemones necessario male, liberam Dei
 prouidentiam fato astringemus. Possunt homines
 communes istas & ciuiles actiones liberè procu-
 rare, ea tantum arbitrii libertate carent, quae in fi-
 dei officii versatur, quia antequam eos filius li-
 berauit, serui sunt peccato. Tuum ergo fatum ni-
 hil hic habet quod agat, nisi forte nos fato fieri
 bonos existimes: & prius fatum Stoicorum nobis
 perluaseris, quam hoc tuum argumentum: Homi-
 nes ante fidem non possunt velle, aut cupere, aut
 perficere aliquid, quod Deo gratum sit, ergo fa-
 to sunt omnia, bene & commodè conclusum esse
 demonstraris. Verum hic a meo tribunali ad iudi-
 ces

ces prouocas, qui tamen nullum pro te iudicium pronunciant. Ego te à tribunali in scholas retraham, atque vt hoc mihi argumentum probes postulabo: Cyprianus, Clemens, & alij Patres antiqui vsi sunt testimoniis huius libri, ergo hic liber est Canonicus. Vtuntur enim Patres testimoniis aliorum etiam librorum, quos ipsi Canonicos esse nunquam dicitis quemadmodum supra docui, ex quo perspicuum est, hanc librorum citationem nullius argumenti vim habere. Censuram verò meam rationem satis grauem addidi, quo minus ex huius libri autoritate arbitrij humani libertatem credere, quia hominis libertatem peccato amissam scriptura docet, Patres testantur, ipsa cuiusque experientia confirmat. Tu hæc omnia totidem verbis negas sine ratione. Ego tibi de mea ratione satisfaciam. Apostolus ait, Homo *λογος* non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, nec potest ea intelligere: ex his sic argumentum instituo. Si homo solius nature viribus & facultate præditus non potest percipere & cognoscere ea quæ sunt spiritus Dei, hoc est, in quibus vita æterna & salus consistit, tum multò minus aut velle ea, aut præstare potest, nam intelligentiam voluntas sequitur: At antecedens verum est, si Apostolo credimus: ergo etiam consequens. Itaque Apostolus alio in loco scribit, Deum esse qui efficit in nobis, & vt velimus, & vt efficiamus, pro gratuita sua beneuolentia. Si verò nulli aliquid velle aut efficere possunt, nisi quos Deus sua gratuita beneuolentia, sua *ευδοκία* complexus est, & in quibus hoc ipse efficit, vt velle possint, tum nihil bene velle aut facere reliquos constat, in quibus nihil tale efficit, & quos nulla *ευδοκία* profequitur. Deus ipse de hominum voluntate aperte iudicauit: cuius tu iudicio contentus esse debes, *Omne figmentum cogitationum cordis humani duntaxat in malum est idque omni tempore.* Si quicquid

1. Cor. 2. 14

Philip. 2. 13

Gen. 6. 5.

cogitat, semper & malè cogitat, quam tandè boni arbitrii libertatem habet, antequam fide & spiritu sancto renouatur. Cùm hæc mihi argumèta scitè dissolueris, quod te nunquam facturum scio, alia tibi proponam, interim his te refutasse sufficiet. Patres non multos proferam: Augustinus ait, *Nam libero arbitrio malè utens homo, & se perdidit & arbitrium ipsum.* Ambrosius clarissimè, *Licet insit homini bonum nolle, tamen nisi donatum nõ habet bonum velle: & illud contraxit natura per culpã hoc recipit natura per gratiam.* Bernardus piè, *Id totum gratia Dei est, quod creamur, sanamur, & saluamur.* De experientia quid dicam? Ut mihi milles experientiam tuam narres, ego tamen talem esse hominum naturã ex scripturis didici, ut nullius experientie vocem audiam, quæ volûtati non renatæ tantam libertatem viresque tribuat. Hæc autem huius authoris verba dico posse de primo illo hominis integro statu, deque toto humano genere, cuiusmodi in Adamo fuit ante peccatum, intelligi. Id tibi ridiculum videtur, quod ego minimè moror. Locum ergo ipsum ἀγαλιόου. Sic de primo homine: *Ipse à principio cùm fecit hominem, permisit ipsum consilio ipsius, & adiecit mandata ac præcepta.* Ea verò sunt quæ mox explicat, *Si volueris mandata seruare, seruabunt te.* Si enim Adamus Dei mandatis paruisset, saluus perpetuò mansisset. *Et apposui tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam: ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur.* De Adamo nimirũ intelligenda hæc sunt, cui illa mandata ac præcepta data fuerunt. Adamo enim aquam & ignem, vitam & mortem obtulit, ei que optionem fecit, ut vtram vellet, eligeret. Ride nũc quantum voles: quanquam Theologum & Iesuitam argumentari quàm ridere magis consentaneum

August. En-
chirid.
cap. 30.
Ambros. de
vocat. gent
cap. 9.

Bernard. de
lib. arbit.

Ecclesiast. 15.
14. & c.

neum fuit. Verùm vt demus errasse de libero arbitrio hunc Syrachii filium, nihil tamen risu tuo dignum affirmabimus. Nam & alibi etiam errauit, quando ait verum Samuelem, postquam obdormiuisset prophetasse, & vocem suam è terra extulisse, & regi mortem ipsius demonstrasse. Non sunt enim sanctorum animæ sagarum euocationibus atque exorcismis infestæ, quia mox è corporibus egressæ in certam ac perpetuam pacem transferuntur, & in Abrahamæ sinu collocantur, è quo nullis possunt veneficiis extrahi.

Eccles. 46.23

D V R Æ V S, Fol. 21 & 22.

Maccabæorum (inquis) librum minùs curo quod addis, quem Epiphanius, Hieronymus, Athanasius, Cyprianus exploserunt, id ceteris tuis fallacijs annumerari debet. Nam hi libri à nulla unquam Ecclesia repudiati sunt. Atque vt Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium, Chrysostomum, Innocentium omittam, Augustinus ait, Maccabæorum libros non quidem Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet. de Ciuit. lib. 18. ca. 6. A Iudæis autem in Canone non sunt recepti, quia illis in more positum fuit, vt nullus scripturarum Canoni liber ascriberetur, quem non propheta aliquis probasset. Christiani verò ab Ecclesia Catholica iudicio pendeant oportet. Iudæis (inquis) præceptum non fuit, aut positum in more, vt sacrificia precèsque pro mortuis facerent. Quis verò nescit religiosum hunc pro mortuis orandi morem fuisse olim, atque etiam nunc esse Iudæis celeberrimum? Nisi fortè tu ignores etiam hodie extare Machabæorum librum apud Iudæos, &c. Tandem

concludis. Ea est verborum in Græco exemplari perturbatio, ut integram veramque sententiam vix elicias. *Bene habet: quod vix fit, fit.* Quod vero Campiano meliorem de ipsius eruditione opinionem polliceris tuam, si locum illum tibi commode reddat, quid aliud, quam tuam ipse ignorantiam Academicis prode? En tibi qua per auctorem illam Spiritus sanctus conscripsit, *πρωταυθενος τε κειτανοσασματα κατὰ ἀνδρολογίαν &c.* Quid hic non planum?

 WHITAKERVS.

---

13. Antequam ad ea accedo, quæ hîc à te deferuntur, horum librorum auctoritatem non esse Canonicam & sacrosanctam breuiter demonstrabo. Argumenta autem ex ipsis libris depromi multa possunt, ut nulla petantur aliunde. Spiritus sanctus nunquam solet profani auctoris libros contrahere, atque ex illis epitomas conscribere: At secundus liber Maccabæorum totus ex quinque Iasonis Cyrenæi voluminibus contextitur, quem admodum ex auctoris confessione intelligimus. Deinde multæ sunt secundi, primique libri ἀπλογία τῆς certæ & manifestæ, ut nulla possint probabili defensione conciliari. In primo libro Iudas occisus à Bacchidis exercitu narratur anno 152. regni Seleucidarum: at in secundo literas scribit anno 188. annis triginta sex, postquam mortuus est. De Antiochi Epiphanis morte primus liber non congruit cum secundo. Nam in primo correptus morbo Antiochus Philippum regno præficit, & Antiochi filii tutorem constituit, & moritur in lecto: at in secundo lapidibus obruitur in fano Nanaæ: & tamen in eodem libro alia etiam eiusdem Antiochi
2. Mac. 2.24.
1. Mac. 9.3.
2. Mac. 1.10.
1. Mac. 6.8.
&c.
2. Mac. 1.16.
2. Mac. 9.28.
- Antiochi

tiochi mors narratur ex morbo teterrimo. Mon-
 strum fuisse oportet, cui tam multæ mortes vix e-
 ripere vitam potuerunt. At spiritus sanctus nun-
 quam secum ipse pugnat. Postremò quisquis istos
 libros scripsit, tenuitatem suam agnoscit, & veniã
 petit, ex quo satis diiudicari potest, hunc librum ^{2. Mac. 15.}
 humano, non diuino spiritu conscriptum fuisse. ³⁹
 Nunquam enim spiritus sanctus tali excusatione
 vitur, aut non assequitur quod voluit, aut exiliter
 & tenuiter scribit. Nunc ad tua venio, & quòd hos
 libros ab Hieronymo, Epiphano, Athanasio, Cy-
 priano explosos esse dixi, id ex ipsis verbis horum
 Patrum manifestum est, quæ à nobis antè recitata
 sunt. Tu tamen eos à nulla Ecclesia repudiatos es-
 se affirmas. Quid? Ne à veterè quidem Iudæorum
 Ecclesia? Id minimè, opinor, dices. Cur autem illa
 Ecclesia, quæ Dei vera Ecclesia fuit, hos libros re-
 pudiauit, si erant Canonici? Immane scelus admi-
 sisset, si sacras Dei scripturas, & libros verè Cano-
 nicos respuisset. Si Christianorum ecclesiam intel-
 ligis, id quoque illustrissimis testimoniis refutau-
 it. Atque vt planè perspicias, causam à te malam nõ
 bene esse defensam, pontificis ego te Romani au-
 thoritate redarguam. Gregorius ille Magnus li-
 bros Maccabæorum negat esse Canonicos. Sic e- ^{Grego. in}
 nim clarè & disertè scribit: *De qua re non inordi-* ^{Iob. lib. 19.}
nate agimus, si ex libris licet non Canonicis, sed ta- ^{cap. 16.}
men ad edificationem Ecclesie aditis, testimonium
proferamus: tum ex secundo Maccabæorum Elea-
 zari mortem narrat. Nullum potes augustius &
 locupletius testimonium desiderare. Pontifex Ro-
 manus ipse suis verbis Maccabæorum libros non
 esse Canonicos apertè declarauit. Quid tu mi-
 hi nunc Tertullianum, Cyprianum, cæteros ob-
 iicias, qui nihil nisi quædam ex his libris testi-
 monia citarunt? At citauit etiam Gregorius, &

tamen non esse Canonicos perspicuè fatetur. Verùm Augustinus (inquis) Canonicos vocat: verùm Gregorius (inquam) qui ducentis post Augustinum annis vixit, esse Canonicos negat. Vtrū vtri anteponas tibi deliberandum relinquo. Et quid sibi Augustinus velit, non est difficile iudicare. Canonicos enim vocat, nō quia sacris & verè Canonicis æquales putavit, sed quia leguntur in Ecclesijs Christianorū ad vitæ morumque pietatem, nec penitus, vt in Ecclesia Iudæorum, reiciuntur. Sic enim scribit, *Quorum supputatio temporum, non in scripturis sanctis, quæ Canonice appellantur: sed in alijs inuenitur, in quibus sunt & Maccabæorum libri: quos non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet, propter quorundam martyrum passiones, vehementes, atque mirabiles.* Ita primū scripturas sanctas & Canonicas esse negat, tum pro Canonicis haberi scribit, hoc est eiusmodi qui in Ecclesia legantur. Id ex alijs Augustini verbis magis adhuc dilucidum erit. *Maccabæorum scriptura (inquit) recepta est ab Ecclesia non inutiliter si sobriè legatur, vel audiat, maxime propter illos Maccabæos.* Siccine Augustino loquendum fuit, si hunc librum verè Canonicum esse existimavit, *Nō inutiliter recipitur si sobriè legatur, propter hoc aut illud.* Cū autem doces, cur hos libros Iudæi minimè receperint, omnem eorum authoritatem ipse infringis. Si enim antequā hi libri scripti sunt multis annis, vt tu cōfiteris, nullum Iudæi prophetam habuerūt, tum hos libros non esse Canonicos, vel tuo iudicio confirmas. Qui enim libros Canonicos ediderunt, eorum & illustis authoritas fuit, & doctrina diuino testimonio testata ac comprobata. At hi libri nec à prophetis scripti, nec à prophetis approbati sunt: igitur certam & diuinā authoritatem nullam habere possunt.

August. de
ciuit. lib. 18.
cap. 36.

August. con
tra Gauden.
lib. 2. cap. 23.

Imò (inquis) Christiani debent à Catholicæ Ecclesiæ iudicio pendere. Primùm Ecclesia Catholica nunquã potest è libris non Canonicis facere Canonicos: deinde ecclesia Catholica nunquam vllis temporibus hos libros Canonicos esse iudicauit, idque testimoniis iam penè infinitis euicimus. Frustra ergo huic causę iudicium Ecclesiæ prætendis. De libro Machzor parùm sanè laboro, nec id dico, nunc Iudæos pro mortuis nõ precari. Scio enim illis esse libros *memoriales*, quos in synagogis suis legunt, eosque nunc precibus quibusdam pro mortuis vti solere nõ ignoro. Itaque non id tibi fuit tanto labore confirmandũ, de quo minimè dubitabam, Mea enim hæc verba sunt, *Neque id Iudæis præceptum, aut positum in more fuit, vt sacrificia precēsque pro mortuis facerent.* Ita me de antiquis Iudæis loquutum esse vides, quibus nec præceptum, nec in more positum fuit, vt preces & sacrificia pro mortuis fecerunt. Cùm autem omnia sacrificiorum genera vel rerum minimatum in lege Domini tam diligenter cõmemorantur, hoc tamen pro mortuis sacrificium nunquam legitur aut institutum aut commendatum. Ex quo incredibile videri possit, aut Iudam vt pote virum tam pium huiusmodi sacrificium mādare, aut sacerdotes probare voluisse. De verborum autem perturbata compositione rectene, aut secus scripserim, peritũ lectorem facilè patior iudicare. Tibi verò expeditam & planam sententię constructionem videri minimè miror, qui tantos fecisti in Græcis progressus, quantos nostri Academici vix sperare possunt. Verùm vt tibi tantam Græci sermonis scientiam tribuam, quantam ipse postulas, id tamen sine meo damno atque incommodo, vt spero faciam.

DVRÆVS, Fol. 23.

Illud (ais) Iudæ de Onia infomnium, vt
 Somnium prætermittis. Adeo te conceptum di-
 uorum odium trāuersum egit, vt neque multa in
 diuinis literis per somnium reuelata videas; neque
 hoc somnium fide dignum vocari illa scriptura re-
 ferente, quam tot tantique Patres pro Canonica ha-
 buerunt: neque erectos diuinitus huius somnii nar-
 ratione Iudeorum animos. Vobis ergo diuorum ir-
 risoribus vanum videatur hoc somnium: Iudeis sa-
 ne olim fidelibus, quibus adeo sanctorum invocatio
 familiaris erat, vt Christum Heliam inuocasse pe-
 tarent, cum diceret, Heli, heli, Lamafabaētani, &
 sanctæ Ecclesie Patribus, qui diuorum semper in-
 tercessionem probarunt, fidei ac religionis plenissi-
 mum visum est.

WHITAKERVS.

24 Conuitium audio, argumentum nullum
 video. Num enim qui diuos inuocandos esse ne-
 gat, id diuorum odio faciat est necesse? Quāquam
 ego Deum vnum veneror, diuos nullos agnosco:
 & hanc diuorum multitudinem vobis colendam
 atque inuocandam non inuitus relinquo, quibus
 diui tam multi nullum iam dudū Deum relinque-
 runt. Nunc vt tu Iudæ illud infomnium compro-
 bes, paucis discutiamus. Et primū quod me vi-
 dere negas multa in diuinis literis per somnium
 fuisse reuelata, non ita cæcus sum, Duræ, vt istuc
 quidem minimè videam. Sed hinc tamen nullam
 vim sentio solidæ rationis. Quid, si enim mul-
 ta sunt prophetis per somnium patefacta, ideone
 erit

erit mihi necesse, vt quodque perscriptum in Apocryphis libris insomnium pro diuino testimonio suscipiam? Nam esse hunc librum Canonicum nunquam probabis, quem ita multi Patres & veteres & recentes, ita inuisita argumenta, & semper olim fuisse, & nunc esse Apocryphum oportere clamant ac persuadent. Quid si verò huius somnij narratio Iudæorum animos nonnihil confirmauit? In bello multa sunt quæ militum animos commouere atque excitare possunt, vt alacres ad pugnandum veniant. Sed hoc leue argumentum est, Iudæi audito Iudæ insomnio spem bonâ victoriæ conceperunt, ergo hoc insomniū inuocandos esse sanctos, vt illi pro nobis vota faciant, diuino testimonio cõfirmat. Nō enim vel Oniam hęc vel Jeremiam isti inuocant, sed ad vnum Deum sese conuertunt.

2. Mac. 15. 21.

Mat. 27. 47.

Verum illud proculdubio pulcherrimum est, quod subiungis, Iudæi putant Christum Heliam inclamasse, cum diceret, Heli, Heli, Lammafabachani, ergo Iudæis olim familiaris fuit Sanctorū inuocatio. Si ita familiaris Iudæis ista fuit mortuorū inuocatio, miror eius nullā vel in veteri, vel in nouo Testamēto extare mentionem. Nam hęc Iudæi Heliam à Christo vocari dicunt, non quia illis positum in more fuit, vt vel Heliam, vel quemquam mortuum inuocarent, sed quia Christo illudere & insultare petulantius voluerunt, vt cū ille Deum suum inclamaret, hi Eliam nunc ab eo inuocari per crudelissimā irrisionem dixerint, quafi à Deo desertus, ad Heliam confugisset. His argumentis pontificia mortuorum hominum inuocatio defenditur, quæ si parū firma forsā alicui viderentur, æquo animo ferat est necesse. Nā hæc causa nō præstat meliora. Patribus verò tuis deinceps, quādo illos in mediū produxeris respōdebo.

DVRÆVS, Fol.24.25.

Baruchum (ais) apud Hebræos nec legi. nec haberi testatur Hieronymus. *Quid tum postea? Nondum, credo, didicisti prophetiam Baruch tanquam partem Hieremie quandam à veteribus scriptoribus fuisse habitam, quod te Augustinus docere potuit libro 18. de ciuit. cap. 33. Omitto alios Patres, qui non maiorem huius libri quam Hieremie scriptis auctoritatem tribuunt. Quod petis cur duos Esdræ libros posteriores in Canone minime numeremus, unico verbo respondeo, quia nunquam hos libros Ecclesia Catholica recepit. Hæc est enim librum vos inter Canonicos numerare gaudeo: illud miror quod mox addis, quantum Hebraicè diuina auctoritate conscriptum est. Perinde ac si Canonica scriptura, diuinaque auctoritatis regula haberi Hebraica lingua debeat. Illud eiusdem est impietatis, quod Danielis illa capita scriptura sacra honore non dignaris. Vel turpiter ignoras, vel malitiose dissimulas, quid Origenes olim Iulio Africano de huius historia fide dubitanti responderit. Tu verò ad Hieronymum nos remittis. Lege (inquit) quæ habet Hieronymus in præfatione in Daniele. Ego ut par pari referam, legere te iubeo, quæ de hac re idem Hieronymus Rufino eandem ipsi, quam tu nunc calumniam inferenti respondit. lib. 2. Apol. Neque verò solus hæc capita Hieronymus probauit, sed Origenes, Tertullianus, Cyprianus, Augustinus, Chrysostomus, ceterique Ecclesie Patres. Quid quod neque hæc Iosephus ut indigna fide prætermiserit? lib. 10. ca. 12.*

WHITA-

WHITAKERVS.

25 De Baruchi libro diferta sunt Hieronymi Hieron. præfat. in Hieron. verba, *Librū Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus.* Tibi fufficit Hieronymo respondiſſe, *Quid turn poſtea?* Nonne enim animaduertis quantum hoc vel negligentia, vel audacia crimen fuiſſet, vt Baruchi librum prætermitteret Hieronymus, ſi pars eſſet aliqua Ieremiæ? Hieronymus autem hunc librum prætermiſit, ergo nullam eſſe Ieremiæ partem ſine omni controuerſia putauit. Quanquam autem in Latinis codicibus cum Ieremiæ prophetia Baruchi liber coniungitur, tamē vt hunc librum vel partem Ieremiæ, vel illi parem aliquo modo eſſe exiſtime- mus, nullis rationibus induci poſſumus. Si enim vel Ieremias librum hunc, vel Baruchus ipſe ſcripſiſſet, id quidem vterque Hebraicè feciſſet, non Græcè aut Latinè. At librum Baruch nec legi nec omnino haberi apud Hebræos teſtatur Hieronymus: illum igitur nec Baruchus ſcripſit, nec Ieremias, nec quiſquam denique propheta. Si verò hanc prophetiam non ſcripſit Baruchus, cuius ea eſſe dicitur, à quo tandem illam conſcriptam atque editam fuiſſe cenſeamus? Sed hic nobis vetus tuum argumētum reponis, Auguſtinus, Chryſoſtomus, Ambroſius, Baſilius, alijque Patres huius libri nonnullis interdum teſtimoniis vtuntur, ergo liber ipſe totus Canonicus eſt. Ego tibi ſæpius respondi, hac horum locorum citatione non euinci Canonicam librorum authoritatem. Tum enim non illos modò Eſdræ duos libros pro Canonicis habendos, ſed alios etiam in hunc numerum aſciſcendos eſſe ſequitur, quos tamē eſſe Canonicos ne ipſi quidem concederis. An tu verò

Thom in
Epist. iudæ.

nescis Iudam Apostolū in Epistola sua Apocryphi libri testimoniū citauisse? Sic eam Aquinas tuus scribit, *Sed liber de quo assumpsit hoc testimoniū, est Apocryphus.* Tū paulō pōst: *licet. n. de Apocryphis testimoniū veritatis assumere.* Iam ergo quid restat, nisi vt hunc librū tuo argumēto & iudicio Canonicum esse statuamus, quem tamē omnis vetustas hactenus meritō reprobauit? Non enim opinor Apostolo minus, quā Patribus tribues, vt si Apostolus potuit librum Apocryphum citare, posse etiam Patres fateare. Et hos duos Apocryphos Efdra libros non debuit Ecclesia vestra reiicere, si qui citantur à Patribus libri, sint omnes Canonici: hos enim etiam Patres, vt lūprā diximus, citauerunt. Sed tua defensio nūquam sibi cōstat. Cū enim hos libros, quos Ecclesiæ nostræ in Apocryphis verē numerant, non antē Hieronymi ætatem pro Canonicis habitos esse concedis, tamen Cyprianum, & Eusebium, & Clementem Alexandrinum adducis, ex quorum citatione hos libros esse Canonicos persuadeas.

De Hesterꝑ libro nobis gratularis, & tamē quod dico, *quantum Hebraicè diuina authoritate conscriptum est*, quid sibi velit miraris: tum quæris, nū Hebraica lingua pro Canonicæ scripturæ, & diuinæ authoritatis regula haberi debeat. Ego vicissim quæro, an tu censeas librum aliquem in Noui Testamenti scripturis posse numerari, quem Latine scriptum esse constet? Nec tamē linguam proinde Græcam Canonicæ scripturæ regulam facias. Illa verò additamenta, quæ ad librum Hesteræ atextuntur, nec scripta sunt Hebraicè, vt cætera, nec cum iis satis congruunt, quæ sine dubio Canonica sunt. Vt vnum pro multis exemplum afferam, Hamanem fuisse Agagæum in vera historia legitmus: erant autem Agagæi genere Amalechita: At
illæ

illæ Apocryphæ accessiones eundem Macedonem vocât. Tu me verò doceas velim, quemadmodum qui Agagæus est, Macedo esse possit. Illa verò Danielis tria supposititia capita, si impium est sacræ scripturæ honore non dignari, impius certè Hieronymus fuit, qui ista omnia nō modò reiecit, sed etiam pro fabulis habuit, suo que veru iugulauit. Sic enim Hieronymus, *Qui apud Hebræos nec Susanna habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis Draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe disperse sunt, veru anteposito eoque iugulante subiecimus.* Quid autem Iulius Africanus dubitauerit, apud Eusebium lego, quid ei Origenes responderit, non inuenio. Nec verò quicquam ad rem facit, quos Origenes eximios sensus in libro Susannæ obseruarit. Hic iam mihi Hieronymum proferenti vt par pari referas, Hieronymū obiicis. Hoc cine verò est Hieronymo respondere, aliam mihi ex Hieronymo sententiā obtrudere? Sed ego Hieronymum cum Hieronymo facilè conciliare possum. Cùm enim esset à Ruffino accusatus, quòd illa scripta fabulas appellasset, vt huius verbi inuidiam declinaret, nō ita se quidem sensisse, sed quid Hebræi dicere solerent exposuisse respòdit. Nam de libris istis suam profectò Hieronymus sententiā nunquam mutauit, sed quia vidit eos in nonnullis Ecclesijs consuetudine quadam legi, tantquam fabulas damnare, ac prorsus respuere videri noluit, præsertim cum id ei Ruffinus inimicus obiecerit, à quo se omni modo in odiū trahi intellexit. Quanquā negari non potest, *vasfrè respondere Hieronymum: quemadmodum Erasmus scitè notauit: siquidem ex ipsa Prefatione planè apparet, eū ita sensisse.* De Hieronymo latis nūc multa tibi retorti nec iā expectas, vt ad illud tuū tritū, sanè malū ar-

Erasmus in
amot. in
hūc locum.

gumentum, quod toties refutaui. iterum respondeam. Nam ut centies has particulas à Patribus citatas esse demonstraris, nihil tamen omnino minus effeceris, quam ut illorum auctoritatem vindicaris. Iosephi quorsum memineris, nescio; nisi ut tibi ipse plagam aliquam inferres. Cum enim ea se tantum narraturum profiteretur, quæ in voluminibus Hebraicis præscripta sunt, quid de cæteris libris iudicarit, satis indicat.

DVRÆVS, Fol. 26.

Angit te verò vehementer, quòd Augustini sententiam Campianus sequatur. Respondes autem Canonicos ab Augustino libros vocari, qui mendacis fabulisq; pleni nò sunt. O præclarum Augustini interpretem: hoc unum tuo acumini desit, quòd nullo illius testimonio tam subitem tuam interpretationem probaris. Quòd verò ex Caietano affers, Canonicos hos libros à quibusdam Concilijs atque Augustino dictos esse, quia morum ex his nò doctrina regula peti potuit, nimis profecto ieiunum est. Dixi enim supra quanti apud Catholicos sit illius de scripturarum Canone sententia. Legisti (credo) qua illi Melchior Canus iam pridem respondit lib. 2. c. II. In Augustinum rursum incurris. Quòd tantopere (ais) contendit Augustinus, extrudi extra Canonem nullo modo oportere librum Sapientiæ, id ipse viderit Augustinus. Hunc librum Hieronymus nominatim extrusit. Hic ego Academicos appello omnes. Paulò antè scripsisti Hieronymum ab Augustino re atque iudicio minime dissentire: nunc Augustinum
Sapien-

*Sapientia librum in Canone posuisse ais, Hieronymum verò nominatim extruiffe. Hac ego qui co-
hæreant, non satis video: Tu qui ut alter Gorgias
nihil ignorare videris Academicis, si potes, ex-
plica.*

WHITAKERVS.

26 Augustini sententiam, tam facilè & com-
modè expediui, vt eam mihi non magnopere mo-
lestam fuisse existimare posses. Nec verò si quid
Augustinus dixisset, quod nobis in hac causa re-
pugnaret, eo tamè angi debuiffem, cum alia mihi
tam multa argumenta suppeterent, quibus vnus
iudicium Augustini non potuit officere. Libros
illos, qui in nostris Ecclesiis Apocryphi habètur,
ab Augustino Canonicos vocari non nego, Quid
ergo? Discessit à tam multis Ecclesiis & Patribus
Augustinus, à quibus illi libri negàtur esse Cano-
nici? aut si hos Augustinus Canonicos esse puta-
uit, huius sententiam tam multorum & antiquio-
rum, & parium, & recètiorum iudiciis antepone-
mus? vno tam multos omnium ætatù Patres præ-
ponderari non oportet. Verùm nihil est, quam-
obrem Augustinum à cæteris discrepare suspice-
mur. Canonicos enim appellat, qui possunt in
Christianorum Ecclesiis legi, vt ex illis sumantur
virtutis documèta & pietatis exempla, quemad-
modum suprà ostendimus. Sic enim Augustinus
Canonicos Apocryphis opponit: Apocryphos
autè vocat non vt Hieronymus, qui legi possunt in
Ecclesiis ad edificationem plebis, non ad dogmatum
Ecclesiasticorum confirmationē, sed qui falsis multis
referti sunt, quemadmodū ex ipso Augustino per-
spicuu est. Vis enim doceri quem librū Augusti-

Hieron. præ-
fat. in lib. Sa-
lomon.

August. de
citat. lib. 15.
c. 23.

August. con-
tra Adimant.
c. 17.

nus Apocryphū dicat. Ipsum audi loquētē Augusti-
nū: *In Apocryphis etsi inuenitur aliqua veritas, tamē
propter multa falsa nulla est Canonica authoritas.* Et
in alio loco, *Manichei legūt scripturas Apocryphas:*
quod de quibusdā cōmentitiis scriptis intelligit.

August. de
doctrin. Chri-
sti. lib. 2. c. 8.

Iam quod me præclarum Augustini interpre-
tem vocas, nihil vereor, quin possim hanc inter-
pretationem defendere, doctisque omnibus pro-
bare: eamque nunc Augustini testimonio confir-
mani, vt hoc etiam meo acumini non deesse in-
telligas. Atque hanc fuisse Augustini mentem ex
ipso loco disci potest, in quo Canonicos libros
enumerat. Cū enim hunc modū tenere iubet in
Canonicis scripturis, vt eas, quæ ab omnibus ac-
cipiuntur Ecclesiis Catholicis, præponamus eis,
quas quædam non accipiunt, satis manifestum
est vel ipsius iudicio ex his libris esse aliquos, de
quibus non tantū dubitare, sed quos etiam vt
parum Canonicos reiicere licuit. Si enim omnes
Augustinus tãtæ esse fidei atque authoritatis sen-
sisset, quantæ sunt Prophetica atque Apostolica
scripta, nunquam Lectori liberum reliquisset, vt
huius vel illius Ecclesiæ præiudicium sequeretur,
sed vniuersos sine vlla controuersia aut dubitati-
one suscipiendos esse statuisset.

Caieta. in fi-
ne commēt.
in histor. vet.
Test.

Te verò Caietanus (vt video) non nihil quidem
angit, qui tibi tam palàm Ecclesiæ Romanæ Car-
dinalis aduersatur, quem quia nullo modo potes
ad tuum sensum interpretari, respuere coactus
es vix satis pro dignitate Romani Cardinalis:
Scribit Caietanus verèque scribit, Canonicos
hos ab Augustino & quibusdam Conciliis libros
nūcupari, non quòd sint cæteris Canonicis pares,
aut doctrinæ ex illis norma sumi possit, sed quia
morum quidem præclaram regulam continent: &
omnes Theologiæ studiosos monet, vt quando ab
antiquis

antiquis interdum dici Canonicos legunt, id de morum non doctrinæ Canone intelligant, librosque omnes veteris Testamenti ad Hieronymi libram exigant. Est hoc clarissimum Romani Cardinalis & quidem celeberrimi pro nostris Ecclesiis cōtra pontificios iudicium, quo isti quàm sint cōmoti & offensi vehementer, dici non potest. Tu hoc ieiunum dicis, cui tamen nihil ieiunum videri debuit, quod sit profectum à Cardinale, nisi fortè nunc ieiuniores Cardinales sunt, quàm olim fuerunt. Te verò bene pastū planèq; saturum esse oportet, cui sunt ieiuni Cardinales. Quid illi verò Canus respondeat, id meâ nihil interest: eruditum quidem fatetur, & pium vocat, sed tamen Erasmi ingenio & nouitatibus deceptum esse dicit. Mirum verò falli ab Erasmo tantum Cardinalem potuisse. Sed huius Cardinalis iudicium Canus nullis argumentis refutauit, & si Cano licuit à Caietano dissentire, mihi quoque liceat Cani iudicium improbare.

Tandem omnem in me Academiam excitas: credo, quia tuis ipse viribus diffidis. Quæ verò huius clamoris causa fuit? Dico Augustinum & Hieronymum consentire, tamè Augustinum affirmo librum Sapientiæ in Canone posuisse, quem Hieronymus nominatim extrusit. Hæc tu qui coherant, non satis vides. Si tu id non vides, æquumne est omnes mihi Academicos irasci? Nimis te incitatum video, cum primùm aliquid cōcreperit, mox classicum canis, & quasi Hannibal ad portas venisset, totam urbem tumultu complēs. Iterum dico Augustinum & Hieronymum non pugnare. Quod enim Augustinus de libro Sapientiæ contendit, non id eo animo fecit, vt hunc librum esse germanè Canonicū persuaderet, sed vt à quorundam illum calumniis defenderet, qui nullâ ei

authoritatem tribuebant, & in nullo eum numero habebant: sic quidem, ut cum primum legi aliquid ex illo libro cepisset, statim respueret. Quare Augustinus ad eum hunc librum ab istis contemni iniquo animo tulit, atque hanc illorum temeritatem reprehendit. Ita hunc facili negotio sedatum tumultum puto, & te posthac modestiorem esse cupio.

D V R Æ V S, Fol. 27.

Sed (ais) cum testimonium ex illo libro citasset Augustinus, reclamatum est à nonnullis fratribus, qui aderant, non fuisse de libro Canonico adhibitum. Quid verò responderie Augustinus, tuo more tacuisti. Qua fronte nonnullorum fratrum reclamationem omnium Episcoporum, fidelium, Laicorum, pœnitentium, catechumenorum consensui, quem pro huius libri auctoritate confirmanda Augustinus attulit, opponere audes? Ac ne veteres scriptores, qui huius libri ut sacri meminerunt, enumerem, tuus ipse Melito hunc inter ceteros librum Canonicum numeravit. Neque Hieronymus hunc ipse librum ex Canone extrusit, sed tantum in Hebræorum canone non esse asseruit. Illud verò quàm insulse? Nec si omnes (inquis) suos Ecclesia calculos contulisset, præbere illi robur potuisset, nisi suum antè propriumque robur diuinitus habuisset. Quasi Catholicorum quisquam aliis, quàm diuinis libris Ecclesia calculum adhiberi dixerit, ac non potius qui libri diuini sint, qui verò minime, ab Ecclesia declarati: ut illa non diuinos libros faciat, sed tales à Deo factos esse declaret.

W H I T A.

WHITAKERVS.

27 Quòd librum Sapientiæ ab Augustino citatum nonnulli fratres Catholici mox auditum exploferint, totùmque illud testimonium, quod ex hoc libro Augustinus adduxit, communi sententia vocèque respuerint, id quidem, quantumuis Duræ reclames, contra huius libri auctoritatem permultum faciat est necesse. Si enim erant & pii, & docti, & in scripturis exercitati, vt eos fuisse constat, libri Canonici testimonium nunquam profectò repudiasent, præsertim cum se tam faciles & æquos præberent, vt si quod huius libri testimonio confirmare Augustinus voluit, id *precedentibus Catholicis tractatoribus* placuisse ostenderet, minimè repugnarent. Ex quo quàm prorsus abiectè ac fastidiosè de libro isto senserint, existimari potest. Quid iam verò istis responderit Augustinus consideremus, quandoquidem id à me fuisse prætermissum conquereris. Num verò horum Augustinus temeritatem, impudentiam, sacrilegium insectatur, qui librum Canonicum reiecerint? Nequaquam: Neque hoc illis magnopere vitio vertit. Sic autem ait, *Quasi & excepta huius libri attestazione res ipsa non clara sit, quam volumus hinc doceri.* Et concludit, *oportet ut istum librum Sapientie omnibus tractatoribus anteponant*: quod ego & Augustino libenter, & tibi concedam, vt huius libri auctoritatem, quàm omnium tractatorum, potiozem esse fatear. Quòd verò Episcoporum, fidelium, laicorum, pœnitentium, catechumenorum, consensionem istis opponit, id eò facit, vt non esse tam facilè huius libri sententiam repudiandam persuadeat, *quia meruit* (vt inquit) *in ecclesia Christi de gradu lectorum Ec-*

August. de
Prædest.
sanct. c. 14.

clesiæ Christi tam longa annositate recitari, & cum veneratione diuina authoritatis audiri. Cùm ergo hunc librum nonnullæ Ecclesiæ legant, & eius doctrinam vt vtilẽ suscipiant & agnoscant, ab istis fratribus contemnũ non oportuisse contendit, maximè cùm huius testimoniũ sententia Canonicorum librorum suffragiis cõprobetur. Nam librum Sapietiæ ab omnibus Ecclesiis receptum non fuisse ipse testatur alio in loco Augustinus. Bene autem & scitè facis, qui veteres scriptores non enumeras: tandem enim (vt spero) huius argumenti, quo tu iam sæpe vsus es, infirmitatem sensisti. Melitoni nolim te aliquid debere existimes. Si enim librum Sapietiæ Canonicum esse docuit, reliquos tuos non esse Canonicos confirmauit. An tu enim ea lege tam multos libros amittes, vt hunc vnum lucreris? Quamquam credibile est, quemadmodum doctissimis hominibus videtur, Sapietiæ nomine ipsum Prouerbiorum librum significari, quo vera Salomonis sapientia continetur.

Hunc autem librum ab Hieronymo non extrudi è Canone, non dicam qua fronte, sed qua mente affirmaris equidem miror. Lege enim Hieronymi præfationem in libros Solomonis, in qua hunc librum *ἡδαιμαγρον* vocat, & inter Canonicas scripturas non recipi tradit, & legi in Ecclesia ad ædificationem plebis, non ad dogmatum confirmationem permittit. Et quando apud Hebræos nusquam reperiri, & Græcam eloquentiam redolere, & à Philone Iudæo scriptum esse nonnullis veteribus videri scribit, nonne è Canone penitus extrudit? Et in alio loco Hieronymus *vt scire* (inquit) *valeamus quicquid extra hos est, inter Apocrypha esse ponendum. Igitur Sapietia, &c.* Sic in omni hac causa semper habes aduersarium Hieronymum;

August. de
ciuit. Dei.
lib. 27. cap.
20.

Euseb. lib.
4. cap. 26.

Hieron. in
præfat. in
lib. Salom.

ronymum, qui non de Hebræorum tantum ut tu
 nis inconsideratè respondes, sed de sincero
 Christianorum Canone loquutus est. Ait enim Hieron. in
 Ecclesiam hos libros legere quidem, sed inter Ca-
 nonicas scripturas non recipere, quod de Chri-
 stianis Ecclesiis intelligendum est, quia illi in Iu-
 dæorum ecclesiis nunquam vel legebantur. Iam
 verò, si nullam aliam Ecclesiæ auctoritatem tri-
 buis, nisi scripturæ approbandæ, & declarandæ, &
 adiudicandæ, quemadmodum videris, in eo tibi
 facile assentior, peròque ut in hac sententia per-
 petuò maneat. Potest enim Ecclesia veras scriptu-
 ras à commentitiis scriptis discernere. Sed aliam
 sibi ecclesia vestra potestatem sumit, nec libros
 modò diuinos agnoscit, & tales esse declarat, sed
 qui diuini non sunt, diuinos facit. Nam libros A-
 pocryphos, non Canonicos, fabulis conspersos,
 quales hos esse, de quibus contendimus, vetustas
 iudicauit, Canonicos & diuinos esse statuit, qui
 certè diuini nunquam aut fuerunt, aut sunt, aut
 erunt, si vel ratio, vel scriptura, vel maiorum a-
 thoritas valere poterit. Et iam antè diximus, quòd
 cuiquam sufficiat, & quod nunquam refelli pos-
 sit: atque ad illos tam multos Patres (si te multi-
 tudo delectat) pores etiam Hilarium adiungere. Hilar. in
 Si his contentus non eris, nescio quid tibi satisfacere
 possit. prolog. ex-
 planat. Psal.

Atque hîc mihi de Ecclesiæ auctoritate remis-
 sius multò loqui videris, quàm alii vestri soliti
 sunt, quando hoc solum approbandi & decla-
 randi ius Ecclesiæ tuæ relinquis. Nam Pighius Pigh. Hie-
 (quem fuisse Catholicum non negabis) disertè-
 scribit, *Ecclesiam scripturis quibusdam eisque præ-*
cepit, hoc est Euangelistarum, quam neque ex se,
neque ex scriptoribus suis apud nos habebant, Cano-
nicam impartitam esse auctoritatem: Deinde ait,

prolog. ex-
 planat. Psal.

Staplet. lib.
9. ca. 14. in
fine.

Sexta syno.
can. 2.

*Magnam partem scripturarum uniuersam suam
authoritatem ab Ecclesia accepisse. Et Stapletonus
vester, quem tibi non ignotum esse arbitror, sic
quintam suam controuersiam concludit, Est pe-
nes Ecclesiam huius temporis librum aliquem alium
nondum in Canonem receptum, Apostolorum tamen
tempore conscriptum, & nunquam hactenus ecclesie
iudicio reprobatum (exempli causa librum Hermas
& constitutiones Apostolicas à Clemente editas) in
numerum librorum sacrorum & certò Canonicorum
referre posse. Itaque iam si Romanæ Ecclesiæ pla-
ceret, plures Canonicos libros, plures scripturas,
quid ni etiam plura Testamēta haberemus? Quis
non huius orationis indignitatē, quis non tantam
pontificiorum licentiam reprehēdat? Quāquam
Clementis Constitutiones, quas olim in Cōcilio
generali damnatas esse legimus, si uestra Ecclesia
potest sua authoritate canonicas facere, potest ea
etiam libros antè reiectos & reprobatos in Ca-
nonem recipere, quod tamen negat Stapletonus.
Sed hīc forsan isti aut insulsi, aut parūm Catholici
fuerunt: mihi quidem nihil uidetur aut insulse
magis, aut minūs Catholicè dici potuisse.*

D V R Æ V S; Fol. 28.

*Ad Laodicenum tandem Concilium redis: cum
iam millies responsum sit, non omnes ea etate libros
in Canonem fuisse receptos, Ac si vos tantum mo-
uet Laodicensis synodus, cur non etiam Cartha-
ginensis 3. cur non Florentina, cur denique non ul-
tima Tridentina mouebit? Nolim verò quisquam
hec ita intelligat, ut Concilia Conciliis contraria
fuisse existimet, sed que prioribus Conciliis non-
dum certa*

Vide 8 post H. fragmento folio 97

dum certa fuere, in posterioribus Spiritu sancto reuelante constituta sunt. Quod neque diuum August. latuit. lib. 1. de peccat. meritis, c. 27. & de doctrin. Christ. lib. 2. ca. 8.

WHITAKERVS.

28 Laodicenum Concilium libros illos omnes à Canone scripturæ remouet, quos nostræ ecclesiæ pro Apocryphis habent. Si ergo nostras hoc nomine Ecclesias damnandas esse statuis, Laodicenam synodum eodem iudicio cõdemnes est necesse. *Imò, inquis, iam millies responsum est, non omnes libros ea atate in Canonem receptos fuisse.* Hi ergo libri trecentis à Christo annis vel tua confessione non fuerunt Canonici. Quid iam de confessione non fuerimus, cùm primam & subsequente Ecclesia laboremus, cùm primam & purissimam consentientem habeamus? *Quamobrem enim Ecclesia primis illis & optimis plurquam trecentorum annorum temporibus hos libros in Canonem non recepit? Quam causam vel fingere quisquam possit, nisi quia non esse Canonicos satis intellexit?* Id iam velim ab omnibus considerari, nostras ecclesias cum primis & antiquissimis Ecclesiis de horum librorum autoritate sentire: quod ita est exploratum, vt negari ab ipsis aduersariis nequeat. Possumus ergo deinceps in hac causa securiùs versari, & quando recentioris Ecclesiæ iudicium obiicitur, ad Apostolicam, & quæ illam trecentis annis subsequuta est, Ecclesiam verustissimam prouocare. Et verò ecclesiam ipsam de istis libris ad nostram ætatem aliter iudicasse, nullis certis, verisque indiciis constat, atque ego multis antè testimoniis ad Tridentini Concilii tempora deductis ostendi ecclesiam hos libros in Apocryphis semper habuisse.

Laodicensi autem Concilio Carthaginense, Florentinum, Tridentinum opponis: de duobus postremis nihil est, quod meam responsionem expectes, quæ ego pro legitimis Conciliis non agnosco. De Carthaginensi autem iam supra respondi, hos libros in Canonicis scripturis reputari, quia possunt publicè in ecclesiis legi ad morum & pietatis institutionem, non ad doctrinæ & idemque auctoritatem. Quanquam nolim te huius Concilii decretis nimium confidere. Nosti enim quantum Romani pontificis dignitati detraxerit, quando ne vniuersalis episcopus diceretur, vetuit. Sic enim Gratianus Concilii verba retulit, *Vniuersalis autem nec etiam Romanus pontifex appelletur.*

Carthag. 3.
cap. 26. Distinct. 99.
primæ sedis.

Concil. Laodicens. c. 59.

Num sint Concilia conciliis contraria non est huius loci disputare. Si tamen Carthaginense statuit ut hi libri verè Canonici, cæterisque Canonicis pares essent, Laodicensi certè cõtrarium fuit. Palàm enim in Concilio Laodicensi Canonici esse negatur. Sic enim in Concilio legimus: *Non oportet libros, qui sunt extra Canonem legere, nisi solos Canonicos noui ac veteris testamenti: Quæ autem oporteat legi, & in auctoritatè recipi, hæc sunt: Genesis, Exodus, &c.* Tum reliquos veteris Testamenti libros enumerat, quos ecclesiæ nostræ approbant. Apocryphos omnes prætermittit, quos ecclesiæ nostræ reiciunt. Ita si hos libros Carthaginense Canonicos esse pronunciat, cum Laodicensi apertè pugnat, quod hos Canonicos esse disertè negat. De epistola ad Hebræos, de qua Augustinus meminit, fateor olim à nonnullis dubitatū esse, sed eam ab omni Ecclesia vnquam fuisse reiectam nullis testimoniis doceri potest. In libro autem de doctrina Christiana, loquitur de illis libris, qui erant incertæ & dubiæ auctoritatis, monetque ut qui ab omnibus ecclesiis accipiuntur,

cipiuntur, iis, quos omnes non accipiunt, præponantur. Quod pro tuis Apocryphis libris parum quidem facit. Quid si enim alij alijs præponantur, num hinc omnes esse Canonicos efficies?

DVRÆVS, Fol. 28.29.

Disertum verò te virum ostendis, cum de Romana curiæ moribus tam copiosè declamas. Neque tu hic à me expectes velim ut de vestrorum moribus vicissim aliqua reponam. Quòd autem vestrà ad eò clementiã laudas, & Catholicis inasiducam crudelitatem affingis, facis tu id quidem tuo more impudentissimè. Horret animus cogitare tam immania innocentissimorum hominũ supplicia, quæ vobis passim pro ludo fuerant: & tamen mites vobis clementesq; videmini, quales nimirum Campianus ipse vos nuper expertus est, toties crudelissimè tortus, & tandem interfectus immanitèrque descriptus. Quin & restem vestra in Anglia clementiæ præclaram hanc legem edidisti: Si quis dissuasit alicui religionem illam, quæ nunc publicè in Anglia tenetur, &c.

WHITAKERVS.

²⁹ Ego me nec eloquentem, nec disertum agnosco, nec verò quicquam de Curie Romanæ moribus dixissem, nisi me Campiani de nostris sacerdotiorum nundinationibus, de ferro, de equuleo, de cruce criminosa oratio coegisset. Qua in defensione mea si quod verbum sit aut falsum, aut immodestum, non deprecor cuiusquã ingenui boniq; viri reprehensionem. Hanc verò,

G. ij.

Hierony. a-
polog. 3. ad
uerf. Rufin.

quam narras, eloquentiam tibi non inuitus relin-
quo Duræ, in qua profectò nisi multum admo-
dum operæ posuiffes, nunquam tantos progressus
feciffes. Quæ enim pagina est libri tui, quam non
iftis dictationis tuæ luminibus illustraris, vt mihi
nihil moleftius fuerit, quàm argumenta & difpu-
tationem tuam à perpetuis maledictis & conui-
ciis abftahere? Quod olim Rufino Hieronymus
refpondit, vide ne tibi non minus cõueniat: *Quid
per triginta annos in Oriente profeciffi, qui ex
a- & exuarius procacitatē, difertitudinem, & maledi-
cere omnibus, bonæ confcientiæ fignum arbitraris?*
Hanc ego autem omnem de moribus, de clemen-
tia, de crudelitate difceptationem à noftro con-
trouerfia remouebo, eiufque rei iudicium atque
exiffimationem orbi terrarũ permittam. Si Cam-
pianus publicis regni legibus de læfa maiestate
damnatus mortem effugere non potuit, quis id
noftre potiùs crudelitati, quàm ipfius criminis
magnitudini tribuat? Nam de religione nullæ funt
in illius caput habitæ quæftiones, & quicquid tu-
lit, non propter religionem, fed propter forenfe
crimen pertulit. Id omnes vel ex eo verum effe
perfpicere poffunt, quòd alii eodem crimine cum
Campiano damnati, cum tamen pontificem Ro-
manum non poffe principem de regno deiicere,
nec fubditos obedientiæ iuramento liberare fa-
terentur, fupplicium euafent. Ita nulli pœnas
abdicanæ tribuunt, quod crimen quo fupplicio
dignum fit, omnes iudicent, nobis quidẽ fatemur
effe capitale. Quòd verò legem noftam in ponti-
ficios nuper latam accufas, atque in tuum librum
transferibis, in eo nec valdè difertus, & parùm fa-
piens fuiffi, quafi magnum proceres noftri cri-
men admiferint, qui te inconfulto legem pro-
mulgarint.

mulgarint. Siccine enim arbitrandum est omnes leges crudeles esse, quæ in pontificem Romanum perlatae sunt, nec illi summam quiduis in nostro regno tentandi licentiam permittunt? Tu quidem valdè ineptus es Duræ, si nunc expectas, ut leges nostræ tales sint, quales tuus pontifex vel maxime cupiat: aut si boni Christiani apud vos comburuntur, nobis non liceat nostros perduelles suspendere.

DVRÆVS, Fol. 293o.

Querbat Campianus quo iure corpus Bibli-
cum detrunceris. Tu factum audacter negas. Non
veras (inquis) scripturas excidimus, sed ex-
cernimus supposititias. Sed hoc ipsum quo iure
faciatis, querit Campianus, cui in hæc verba re-
spondes: Si quæras quo testimonio persuasi si-
mus sacras literas esse, quæ dicuntur, sacras
litteras: quæram ego quemadmodum tu so-
lem esse solem cognoscas, aut Deum esse
Deum non dubites. Et rursus, Quanquam
id tibi semel responsum volo, scripturæ au-
thoritatem in Ecclesiæ iudicio minimè esse
positam. Suam scriptura fidem propriam ha-
bet atque insitam, non assumptam aliunde
&c. Quid nouo hoc Enthusiasmo opus esset, si dis-
cernendis scriptura Canonica libris certa apud
vos esset Ecclesiæ auctoritas? Quid verò absur-
duum, quàm id Ecclesiæ toti negare, quod apud vos
sartores, lanæ, sutores, cateraque hominum sex,
te etiam iudice suo quisque iure sibi vendicant?
Quis unquam ante Lutherum tuum & Calumnium

ita nugatus est, ut quærèti cur *Matthæi* Euangelium potius quàm *Thomæ* Canonicum putet, nihil responderit aliud quàm hoc sibi *Enthusiasmo* quodam non minus constare, quàm solem esse solem, vel Deum esse Deum? At qui veterum monumenta legerunt, ignorare non possunt, quoties *Canonici* libri *authoritas* in *controuersiam* vocata est, non occulti *Enthusiasmi* testimonio, sed *publi* *Ecclesiæ* *authoritate* atque *iudicio* *veritatem* *declaratam* *fuisse*. Sic *Athanasius* in *Synopsi*, *Quatuor* (*inquit*) *Euangeliorum* *libros* *sacri* *sanctæ* & *Catholicæ* *Ecclesiæ* *Canones* *san-* *xerunt*. Sic *Euseb.* *lib.* *3.* *c.* *19.* Sic *August.* *contra* *Faustum* *lib.* *13.* *c.* *4.* & *5.* & *contra* *Fundamentum* *cap.* *9.* & *contra* *Faustum* *lib.* *23.* *c.* *9.* & *Tertull.* *li.* *4.* *contra* *Marcionem*. *Nec* *immeritò* *profectò* : si *enim* *ad* *discernendas* *scripturas* *suum* *cuiusque* *testi-* *monium* *sufficiat*, *quis* *tandem* *controuersiarum* *fi-* *nis* *erit*? *Aut* *quo* *modo* *saluti* *hominum* *diuina* *pro-* *uidentia* *consuluisset*, *nisi* *ut* *ceteras* *controuer-* *sias*, *ita* *etiam* *hanc* *componendi*, *que* *de* *Canonici* *scripturis* *non* *raro* *suborta* *est*, *certa* *esset* *Ecclesiæ* *con-* *cessa* *authoritas*? *Enthusiasmi* *id* *solum* *habent* *com-* *modi*, *ut* *homines* *in* *immensum* *quoddam* *pe-* *lagus* *abripiant*, *tandemque* *in* *Atheismi* *gurgitem* *præ-* *cipites* *demergant*.

WHITAKERVS.

30 De sacro Bibliorum corpore resectum aliquid à nobis esse conquestus est sine causa Campanus: & tu nunquam illud crimen in minima Scripturæ particula verum fuisse demonstrabis.

A vobis

A vobis quidem adduntur ad hoc corpus multa, & nobis succensetis, quando à veris membris aliena disungimus ac segregamus. Apoc. 22. 18. 19. Quanquam non modò detrahère aliquid ab hoc corpore, sed ad illud etiam vel tantillum adiungere grauissima denunciatione prohibemur. Id quo iure faceremus quærenti Campiano multa respondi, quæ tu cum refellere nullo modo posses, ferè omnia præmittis, atque in vnam aut alteram sententiam à reliqua oratione seiunctam inueheris. Huius autem controuersie status iste est, cum hos libros affirmemus esse Canonicos, illos verò negamus, quo id iudicio & qua autoritate freti faciamus? Indignum enim pontificiis videtur, vt nos de Scripturis aliter statuamus, quàm nobis Romana Ecclesia præscripsit, cui hoc totum iudicium permittendum esse contendunt! Ita cum hos libros hæc ecclesia Canonicos esse dicat, qui pro Apocryphis à nobis habentur, nullum nobis reliquum esse testimonium, quo nitamur, differunt. Nos contra, vt huius ecclesie nullam omnino rationem habeamus, certissima tamen nobis argumenta suppetere defendimus, quo libros Apocryphos à Canonicis scripturis distinguere atque internoscere possimus. Si enim à me sciscitaris, vnde sciam has scripturas esse sacras ac diuinas & Spiritus sancti autoritate conscriptas, id certè quæris, de quo non possis meritò magis dubitare, quàm esse Deum, esse Christum, esse Spiritum sanctum, denique splendere tẽpore meridiano solem. Si est enim Deus, quemadmodum esse exploratum habemus, quantumuis id nunquam nobis ecclesia Romana persuaserit, tum hoc esse Dei verbum his literis descriptum & consignatum non possumus ignorare. An tu verò Deum negabis esse Deum, nisi id Romanæ Ecclesie visum fuerit,

aut ego de eo dubitasset, nisi à Romana Ecclesia penitus didicisset? Quemadmodum ergo Deum esse cognosco, sine Romanæ Ecclesiæ testimonio, ita has esse eiusdem Dei scripturas vel hac tacente intelligo. Nam si id omnino sine tua Ecclesia nescirem, dic (quæso) quamobrem quod tua Ecclesia scire potuit, id ego nullo modo assequi potuerim? Sic enim argumentum instituo, Quibus notis Ecclesia Romana scripturas agnouit & approbavit, eæ sunt omnibus Christianis cõmunes, nec aliis argumentis Romana Ecclesia scripturas nouit esse scripturas, quàm iis quæ id ipsum omnibus Christianis persuadere possunt: Ergo si nos has esse scripturas nescimus, quomodo esse has scripturas Ecclesia Romana intellexit, nisi possunt occulta quædam indicia proferre, quæ nullis nisi ipsis nota sint? Quòd ergo quærunt vnde nos has esse scripturas sciamus, ipsi prius respõdeant nobisque exponant, quemadmodũ scripturas agnouerint, & veras à falsis diiudicarint: ita facilè perspicient hanc omnem sciẽtiã nobis esse cum ipsis communem.

Frustra ergo de librorum sacrorum notitiã litigant, quos ipsi non aliunde sacros esse norunt, quàm iis testimoniis, quibus & nos persuasi sumus horum librorum authoritatem esse sacrosanctam. Primũ enim quòd Ecclesiæ approbationẽ requirunt, eam nos esse necessariã confitemur, & nullos admittimus, nisi eos tantũ, de quibus certa sunt & perpetua veræ Ecclesiæ testimonia. Nam initio scripti hi libri sunt ab iis, qui erant diuina authoritate ad illud munus designati, quos Ecclesia vel Prophetas, vel Apostolos, vel Euangelistas esse nouit: tum Ecclesiæ traditi, ab eaque recepti, & omnibus commendati illius Ecclesiæ testimonio, in qua primũ scripti sunt, quod quidem

dem eorum librorum fidem atque authoritatem ad omnes Ecclesias comprobavit. Atque hoc primæ Ecclesiæ testimoniū & sequentes deinceps tenuerunt, eoque modo sacrorum librorum Canonem conseruarunt, & nos libenter sequimur, & vos nihil aliud habetis, quod sequamini. Vides ergo quantum nos Ecclesiæ testimonio tribuamus, cum in eo satis magnam vim inesse censeamus ad confirmandum scripturæ Canonem, eosque omnes refutandos, qui horum librorum numerum vel augere, vel minuere volunt. Tamen vt in hac persuasione acquiescamus, atque his libris penitus assentiamur, & Deum in illis loquentem audiamus, Spiritu sancto indigemus, qui omnem nobis dubitationē excutiat. Quemadmodum enim esse Deum certis argumentis intelligimus, quibus etiam Philosophi victi sunt, tamē nisi Spiritus sanctus accedat, sæpe dubitamus, nec omnino consciētis nostris satisfacimus, & hæremus, & fluctuamus, & in animo multa versamus: ita quanquam infinita sunt argumenta quibus scripturarum authoritas confirmatur, & qui illam infringere volunt, refelluntur, tamen hæc persuasio nunquam erit nobis salutifera, aut firma, aut perpetua, quousque fuerit Spiritus sancti testimonio stabilita. Hoc ergo testimonium adiungimus, non quòd alia nulla sint, quibus profani homines reuincantur, sed quòd isto omnia alia ad fidem & salutem nobis sanciantur.

Nihil ergo opus fuit, vt tam multa hinc Luthero & Caluino de nouis quibusdam Enthusiasmis obiceret, in quo quis non videt, à quo hoc spiritus profectum sit, vt Spiritus sancti testimonium insanis quorundam Enthusiasmis compararet? Deum precor, vt hanc tibi blasphemiam ignoscat. Sine seis Spiritus sancti vim nobis ad scripturas per-

Iohan. 14. 26. *vos omnia, & suggeret vobis omnia quæ dixi vobis.*
 I. Ioan. 2. 20. *Et Ioannes, Vñtionem habetis à sancto, & nostis omnia: vñctio docet vos de omnibus.* Et Paulus: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: at spiritualis dyudicat omnia: spiritus enim omnia scrutatur etiam profunditates Dei.* Et Esaias propheta: *Spiritus meus qui in te est, & verba, quæ posui in ore tuo & seminis tui, in perpetuum non deficient.* Ex his perspicuum est, eundem spiritum, qui in Prophetis atque Apostolis loquutus est, in nostris etiam mentibus hanc Dei vocẽ obsignare, & illa omnia quæ audimus à Deo manasse nobis persuadere. Nã sine spiritu cognitio aliqua esse potest, sed fides profectò nulla esse potest. Antequam verò credimus, nunquam de scripturarum autoritate certum sumus. Qui ergo spiritus testimonio carent, legere quidem scripturas possunt, & argumentis abundare, quibus tum has defendant, & alia scripta reiiciant: tamen has scripturas ex anima amplecti tanquam verè diuinas, atque in illis Spiritum sanctum loquẽtem agnoscere nõ antè possunt, quàm spiritus illorum mentes & voluntates in hanc *ἠληθοποιεῖαν* induxerit. Quòd ergo quæris, quid isto Enthusiasmo opus esset, si nobis certa Ecclesiæ autoritas constaret, respondeo tuum illud de Enthusiasmis commentum à nullis vnquam fortius repressum fuisse quàm à nostris, & te plusquam iniquum esse, qui nos Euthusiastis similes facis, quia Spiritum sanctum verbi diuini indicem & testem omni exceptione maiorem esse dicimus. Ecclesiæ verò autoritatem libenter agnoscimus, eosque libros suscipimus, quos prima Ecclesia suscipiendos esse iudicauit, in qua ipsi Apostoli vixerunt, & scripturarum Canonem consignarunt. Iam verò

perpe-

perpetuam, quandam Ecclesiæ potestatem affingere addendi novos libros ad antiquum illū scripturæ Canonē ab ipsis Apostolis Ecclesiæ primis temporibus traditum, vide quæso, annon sit nouos Enthusiasmos desiderare.

Quod de hominum fæce adiungis, nihil fuit quamobrem Christi populum tā probrosē appellares. Non enim omnes possunt esse Theologi, aut Episcopi, aut Iesuitæ: & Christus non leuius pro lanis ac sartoribus precium persoluit, quàm pro Monachis aut Monarchis. Cauēdum verò tibi est, ne calones & Bubulci quos tantopere despicias, in regnum cælorum exclusis Iesuitis ingrediantur. Et quanquam isti non satis tibi armati videntur, vt possint de scripturis iudicare, *tamen in his spiritus Dei habitat. Nisi enim Christi spiritum habent, eius non sunt, imò est in ipsis Iesus Christus, nisi reprobauerint.* Si ergo Dei, Christi quæ spiritum, & Christum ipsum hi habent in seipsis habitantem, certè possunt Dei verbū agnoscere & de scripturis iudicare. Quòd vero quæris cur Matthæi Euangelium recipiatur, Thomæ respuatur, possunt tibi hæc facillè sine Enthusiasms demonstrari. Nā Matthæi Euangelium fuisse ab ipso Matthæo conscriptum ipsa Ecclesia in qua Matthæus vixit testatur, atque hoc testimonium semper ad nostra tēpora valuit: Thomæ verò Euangelium ab alio quodam editum esse, ex eo perspectum est, quòd aliter scriptum sit, quàm veritatem & spiritum Apostolicum decebat. Tu nullam aliam causam esse putas, nisi quia sic Ecclesia decreuit, vt hoc reciperetur, illud reiceretur. Inter tuam ergo meamque sententiam hoc interest, quòd ego scripturas tam perse veras esse ac fide plenas affirmem, vt Ecclesia aliter facere non potuerit, quin eas susciperet, suòque testimonio comprobaret: Tu contra scri-

Rom. 8.9.
2. Cor. 13.5.

pturas non ex se hanc auctoritatem habere, sed tantum ab Ecclesia mutuari contendis. Iam quod nonnulli libri repudiati sint, quales fuisse multos legimus, non ea sola causa fuit, quod sic Ecclesie videretur, sed quia cum fidei analogia pugnabat, & cum doctrina prophetica atque Apostolica minime conueniebant. Id Augustini malo verbis, quam meis discas: *Ceteri autem (inquit) homines, qui de Domini vel de Apostolorum actibus aliqua scribere conati vel ausi sunt, non tales vel suis temporibus extiterunt ut eis fidem haberet Ecclesia, atque in auctoritatem Canonicam sanctorum librorum, eorum scripta reciperet. Nec solum quia illi non tales erant, quibus narrantibus credi oporteret, sed etiam quia scriptis suis quaedam fallaciter indiderunt, quae Catholica atque Apostolica regula fidei & sana doctrina condemnat.* Et rursus, Lucas ita scripsit ut solus eius liber fide dignus haberetur in Ecclesia de Apostolorum actibus narratis, reprobatis omnibus qui non ea fide, qua oportuit, facta dictaque Apostolorum ausi sunt scribere. Eo quippe tempore scripserunt Marcus & Lucas, quo non solum ab Ecclesia Christi, verum etiam ab ipsis adhuc in carne manentibus Apostolis probari potuerunt. Et in alio loco, Legunt scripturas Apocryphas Manichei, a nescio quibus futuris fabularum sub Apostolorum nomine scriptas: quae suorum scriptorum temporibus in auctoritatem sanctae Ecclesiae recipi mererentur, si sancti & docti homines, qui tunc in hac vita erant & examinare talia poterant, eos vera loquutos esse cognoscerent. Sic illi libri non propter nudum Ecclesiae iudicium, sed propter doctrinae discrepantiam improbantur.

Quo autem argumento Patres aduersus antiquos haereticos vsi sunt, Athanasius, Eusebius, Augustinus, Tertullianus, eodem nos etiam in simili causa

August. de
Consen. E.
uang. lib. 1.
cap. 1.

Ibid lib. 4.
cap. 28.
Idem contra
Faust. li. 22.
cap. 79.

causa ytemur. Quemadmodum enim illi aduersarios nouas scripturas fabricantes Ecclesie testimonio reuicerunt, ita nos etiam scripturae Canonem Ecclesie testimonio defendemus. Nam spiritus testimonium non ad alios refellendos, sed ad nos ipsos persuadendos valet. Sic vides non relinquere suum cuique iudicium, vt quem ipse vult librum aut suscipiat, aut respuat, quemadmodum tu fingis, sed illos a nobis libros suscipi, quos vetus Ecclesia suscepit, illosque respui, quos ea respuendos esse admonuit. Et quando satis constat integrum scripturarum Canonem viuus adhuc Apostolis conscriptum & Ecclesie traditum fuisse, quis non videt hanc controversiam sublatam & compositam esse, vt nulla tibi causa fuerit, de diuina prouidentia conquerendi? Postremo, quod spiritum facis diffidentiae & Atheismi causam, non dubito quin omnes quam hoc horrendum sit, facile videat. Tu ne audes Duræ, affirmare, qui spiritus sancti testimonio confidunt, eos in diffidentiae & Atheismi gurgite demergi? Aut erit spiritus sancti testimonium recusandum, vt tuae Ecclesie testimonio credatur? Hoc cene est diffidentiae atque Atheismi remedium? At quantumuis ecclesia aliquid decernat, & centies pronuntiet, id tamen nunquam ante certa firmaque fide suscipietur, quam hominum conscientis spiritus sanctus arcano instinctu verum esse persuaserit. Quid si enim omnes homines affirmant, quod mihi nullis iudiciis nisi ipsorum testimoniis probatur? Possūne hoc testimonio omnes diffidentiae impetus retundere? Nequaquam verò: nec vnquam mihi vlla salutaris persuasio infixata in animo hærebit, priusquam maiore ac diuiniore, quam hominum autoritate, hoc est, spiritus sancti testimonio suffulcior. Cum verò ad ecclesie vocem ac testimonium Spi

August. cō-
tra epist.
Manich.

ritus sancti auctoritas accedit, tum demum omnis diffidentia profligatur, & vera animi tranquillitas consequitur. Atque hoc Augustinus ipse docet apertissimè: *Eos (inquit) sequamur, qui nos invitant prius credere, quod nondum valemus intueri, ut ipsa fide valentiores facti, quod credimus intelligere mereamur. Non iam hominibus, sed ipso Deo intrinsecus mentem nostram firmante, atque illuminante.*

D V R Æ V S, Föl. 32.

Qui fit (inquit illi) ut Calvinianorū spiritus recipiat sex epistolas, quæ spiritui non placet Lutherano. Responder: Illas Epistolas Lutherani nō rejiciunt, neque à nouo Testamento refecant. Rejiciant necne, tu videris: tamen illis non placere (quod Cæpianus dixit) Magdeburgenses ipsi confirmant, ceterum .i. lib. 2. cap. 4. Laudo tamen quòd tam subtiliter acutèque probas has epistolas Lutherano spiritui minimè displicere. Earum (inquis) nonnullas Lutherus suis commentariis illustrauit: Illyricus omnes. Eodem sanè argumento dixisses, quasdam AEsopi fabulas Lutherus suis commentariis illustrauit, Illyricus omnes: spiritui iugitur Lutherano AEsopi fabula in Canone sunt reponenda.

W H I T A K E R V S.

31 Valde tibi places, quando potes de Lutherano & Calviniano spiritu iocari. Quanquam nihil est cur hunc spiritum contempnas aut irrideas, qui

qui tuo pontifici tam aduersus atque infestus iam-
 dudum afflauit, vt nisi nouus Iesuitarum spiritus
 emerisset, ei spiritus iamdudum nullus reliquus
 fuisset. Atque hic spiritus, quem ex ore suo Domi-
 nus emisit, tuum illum, quem colis Antichristum
 magis indies magis quæ conficiet, quantumuis ma-
 ximè omnes vestri spiritus restauerint. Verùm ad
 rem ipsam quod attinet, Si quidam viri præstantes
 & eruditi de illis sex epistolis aliter senserint,
 quàm illarum dignitas postulabat, æquumne fuit
 vt eam nos culpam lueremus? Quid ergo nobis
 hanc litem intendis, qui de illis sex epistolis non
 minùs quàm vos ipsi præclarè atque honorificè iu-
 dicamus? Aut si illi nonnullarum Ecclesiarum ve-
 terum exemplum sequuri paulò durius de illis sta-
 tuerunt, hæccine tanta est spirituum pugna ac
 dissensio? Non simul omnia omnibus patefiunt:
 nec eadem est mèsura spiritus, & si quis aliter sen-
 tiat, id etiam ei Dominus suo tēpore declarabit.

2. Theſ. 2. 3.

Laudas verò quòd has epistolas spiritui Luthere-
 rano nò displicere tam acutè probàrim, in quo ta-
 men ipse nimis acutus fuisti, qui de Æsopi fabulis
 tam mirificum argumentum excogitare potuisti.
 Dixissem enim (inquis) hoc argumento Æsopi fa-
 bulas esse in Canone reponendas. Et quid ni posse
 etiam Æsopi fabulas in Canone reponi dixerim, si
 id Ecclesiæ vestræ visum fuerit? Si enim scriptura
 ab Ecclesiæ autoritate deserta non magis valet,
 quàm Æsopi fabulæ, vt vester quidam non obscu-
 rus affirmavit, quid ni fieri etiam posse existime-
 mus, vt Æsopi fabulæ in Canone reponantur, si
 modò Ecclesiæ vestræ autoritas accesserit? Sed
 hoc tuum fuit argumentū, non meū: Sic enim mea
 verba habent: *Imò recipiunt, in controuersis expli-
 cādis, adhibēt in scholis, in Ecclesiis interpretantur, pri-
 uatim publiceque legunt.* Sic omnes vidēt quòd tuū hoc

V Volfgāgus
Hermannus

intempestiuum fuerit de Æsopi fabulis argumen-
tum. Tibi ego suaserim, vt omisis scripturis, quas
ita malè semper interpretaris, deinceps potius in
Æsopi fabulas novos commentarios scribas.

DVRÆVS, Fol. 33

*Demus hoc tibi Lutherano spiritui cum Calui-
niano optimè conuenire. Nondum tamen rem con-
fecisti, nisi & cum vestro spiritu ceterorum vestri
ordinis Euangelicorū spiritus conuenire ostendas
Vnum, exempli gratia, Anabaptistarum spiritum
sumamus, cui Iobi historia fabula videtur tragi-
cis & comicis legibus intermixta. Hoc enim Cam-
pianus exemplo vsus est. Cui tu quid respondes?
Spiritus (inquis) Anabaptisticus amentia que-
dam fuit, & furor præceps atque effrænatus,
quem nullus magis spiritus, quàm Caluini-
anus & Lutheranus repressit. Sed Anabaptista
vicissim eodem sanè iure Caluimianum spiritum
accusant. Si ergo fides ex scriptura petenda est, scri-
ptura autem non nisi spiritu estimanda, quid quæso
in tanto spirituum conflictu & tam vario Mar-
te agendum?*

W H I T A K E R V S.

32 Anabaptistas quamobrè Euangelicos no-
strósque dicas, nullam causam habes, nisi ij sunt
Euangelici, & nostri quos Euangelium damnat,
& nostri semper fortissimè represserunt. Quod
quidem adeo verum & testatum esse constat, vt
nisi melius isti à vobis, quàm ab Euangelicis ex-
ceptis

*vid. num 407 f
folio 113*

cepti, habitique fuissent, aut nulli iam pridem aut certe pauci remansissent. Nam hos insanos Anabaptistas cum ministri Euangelici, Lutherus, Zuñglius, Bullingerus, Calvinus scriptis suis refutarunt, tum principes aut e finibus suis expulerunt, aut pia legum seueritate ad sanam mentem reuocarunt. Sin Euangelici & nostri habedi sunt, quia post Euangelium diuulgatum extiterunt, tu erunt etiam Euangelici Iesuitæ, qui post Euangelij promulgationem à Luthero instauratam in lucem prodierunt.

Quòd autè Iobi historiã Anabaptistæ Tragico-comœdiæ cõparant, in eo suã amentia ac blasphemiam produnt: atque istos insanorum hominum furores diligenter nostri refellunt, dum illos vestri quietos esse in pontificiis regnis patiuntur. Si verò illi spiritum Calvinianum vicissim insanie & furoris accusant, equidem non metuum huius vel teipsum controuersie iudicem facere, qui nõquã potes, nisi iisdẽ furoribus oppressus, nostram causam illorum esse similem pronunciare. Nam illi scripturas omnes abiiciunt, & toti ex repentinis Enthusiasmis pendent: Calviniani (quos vocas) contra nullam nisi scripturarũ doctrinam proponunt, illõsque omnes spiritus *εὐθυσιάζουσες*, tanquam audaces ac proiectos ad omnia nefanda animorum impetus damnant. Tu nunc quid inter Calvinianum spiritum, & illos Anabaptistarum Enthusiasmos interfit, iudica.

At quid (inquis) fiet in tanto spiritu cõfliktu, si scriptura non nisi ex spiritu æstimatur? Multa verò nobis præter spiritum suppetunt, Duræ; quibus scripturas æstimemus. Habet enim auctoritatem summam illa quidem à Spiritu sancto, cuius instinctu & magisterio conscripta fuit: tum ab ipsis scriptoribus, quos Dominus diuinis testimo-

niis ornauit, vt quos illi libros ederent, pro Canonicis haberentur: deinde à rerum quæ in scripturis traditæ sunt, natura planè diuina ac cælesti: postremò, ab Ecclesia prima, quæ illos libros ab Apostolis ipsis aut Euangelistis editos fuisse testatur. Istis nos argumentis & Anabaptistas, & alios omnes hæreticos refellemus & hos libros Canonicos esse demonstrabimus, quantumuis omnes aduersariorum spiritus repugnant. Et tamen hæc argumenta tam ad verum diiudicandum ac comprobandum firma non possunt certam ac fidelem in nobis ipsis assensionem excitare, quousque interno Spiritus sancti testimonio consignantur.

 D V R Æ V S, Fol. 34.

Castalioni factam ais iniuriam, nec aduertis te cum Castalione defendis, Bezam tuum, qui eodem illum crimine oneravit accusare, in præfat. in Jos. neque qui Castalionis versionem legit, aliam de hoc scripturæ libro eius fuisse sententiam existimare unquam poterit. Ita enim amatoris quibusdam, &c. In Apocalypsi Ioannis dixit Campianus desiderare quiddam Lutherum, Brentium & Kemnitium. Quid hoc quiddam est? inquis. Quin tu potius videas. Et Eusebii auctoritate hos censors omni criminis suspitione liberare studeas. lib. 3. ca. 24. Et cum nulla tibi iusta defensionis ratio occurrat, Quid ad nos ista, inquis. Si vobis Lutherus hæreticus est, ad vos ista sanè nihil pertinebunt: si Lutheranos proficiatibus, & pro patre Lutherum agnoscitis, quomodo non vestra vel maxime interest? Quod hoc libro Romanum perstringi ponificem

*ficem calumniaris: facis tu quidem quod illius secta
hominem decet. Sed quia ne verbum quidē unum
proferre potuisti, quod Romanum pontificem vel
leuiter attingat, ridiculus sanè es, si quam à me
responsionem expectas.*

WHITAKERVS.

133 Si quid Castalion scripserit petulantius,
aut scripturarum autoritate indignius, me certè
patronum non habebit: & tibi per me liberum e-
rit eius opiniones totis libris refutare. Erras enim
si me sollicitum esse puras, quid tu de Castalione
sentias, vt tecum multa de hoc homine verba cõ-
mutare velim. Tamen in illa præfatione dixi me
nihil tale reperire, quale illi fuit obiectum à Cam-
piano: Tu nunc aliam mihi præfationem narras,
non Castalionis, sed Bezæ, quam aut ego non vi-
di, aut tu non bona fide vsurpasti. Sed mittamus
Castalionem, de quo non est necesse nobis litiga-
re. In Apocalypsi verò quid illi viri, quos nomi-
nas, desiderarint, sanè non intelligo, nec admo-
dum curo. Et tu nihil profers vnde perspiciam, el-
se aliquid ab illis desideratum. Mini verò illa iu-
stissima defensio videtur nihil ad nos ista pertine-
re, cum vt maximè Lutherum atque alios in hoc
loco nonnihil desiderasse constaret, nos tamen
nihil omnino desideremus, nec scribi aliquid po-
tuisse diuinius existimemus. Hic nunc instas, vt
Lutherum vel hæreticum faciamus, vel pro patre
nostro habeamus. Neutrum verò, mi Duræ. Hæ-
resin Lutheri nullã agnoscimus, nisi hæresis fuit,
vestras hæreses oppugnare, quod quidem Luthe-
rus fecit, vt nosti, cum magno Ecclesiæ vestræ
damno, & omnium Monachorum calamitate.

Mat. 23. 9.

Atque ut vobis pater sit Laiolas, nos tamen nec Lutherani sumus, nec quenquam in terris patrem vocamus, quia vnus nobis in cælis pater est. Si verò nihil Lutherus potuit in Apocalypsi desiderare, quin mox hæreticus euaderet, erant ergo veteres illæ Ecclesiæ hæreticæ, quas de hoc libro dubitasse legimus: nisi quod in illis hæreticum nullo modo fuit, id quando ad Lutherum traducitur, extemplo hæreticum esse cæpit. Sic erunt non rerum hæreses, sed personarum, & quod aliquando est Catholicum, mutatis temporibus erit hæreticum. An verò tuum pontificem, totamque illam pontificiam Hierarchiam Apocalypsis perstrinxerit, non expectas hoc loco ut disseram.

Sander. de
monstr. 38. &
Remenses
Theolog. in
annot. in 17.
Apocal. v. 5.

Quotique Apocalypsis extabit, sedem suam pontifex à peissima suspitione nunquam vindicabit, quum in ea vrbe habitet, & regnet, quam sic perspicue esse Antichristi *μνησὸπολις* futuram Spiritus sanctus in hoc libro præmonstrauit, ut de eo nunc pontificij ipsi dubitare desierint. Donec ergo nouus aliquis nascatur Antichristus, quod nunquam eueniet, interim pontificem esse Antichristum necesse est, probabiliter & merito suspicemur.

Si est enim probabile sessurum Romæ Antichristum, ut nunc isti consentent, est quidem multò probabilius pontificem esse hunc ipsum Antichristum, qui & sedit Romæ multis iam seculis, & quod sciam, nihil de migratione cogitat. Num ista res ad tuum pontificem quicquam pertinere possit, ipse videris.

DVRÆVS, Fol. 33.

Lutherus (inquis) omnium optimos esse Evangelistas dixit, qui in eo maxime elaborarint, ut docerent fide sola in Christum nos iustificari.

Hæc

Hæc sita se habet, omnium certe Evangelistarum optimus Lutherus. Verum id mihi respondeas velim, quæ scriptura doceat, eos Evangelistarum nomine cædendos quibus is scopus fiat, ut sola nos in Christum fide iustificari ostenderent. Non enim Angelus Evangelizare se dixit, quod sola in Christum fide iustificari doceret: Sed Evangelizo, (inquit) vobis gaudium magnum &c. Et Evangelista alium sibi scopum propositum habuerunt, nimirum ut Iesum Maria filium verum esse Messiam probarent. Hæc (inquit Joannes) scripta sunt ut credatis, quia Iesus est Christus filius Dei. Ioan. 22. Et Matheus Evangelium suum ad hunc modum exorditur, Liber generationis &c. ut hoc se agere demonstraret, eum qui tum natus erat. Christum esse ac Messiam, Et Marcus, Initium Evangelij &c. Quasi dicat hoc unum se in animo habere, ut describat, Iesum ex Maria virgine natum verum esse Messiam. Lucas denique ait propositum sibi fuisse, ut quæ propheta de venturo Messia antea prædixerant, in Iesu Maria filio completa esse ostenderet. Neque Paulus, neque Petrus, neque cæteri Apostoli in hunc potissimum finem Epistolas scripserunt, sed ut homines iam Christianos ad Christianæ vitæ perfectionem adhortarentur. Quam ergo ridiculè Lutherus Pauli Epistolas relictus Evangelium vocari dixit, cum Paulus ipse Epistolas suas non nisi Epistolas vocare soleat? Lutheri igitur innocentiam quantumvis te defendisse iactites, nunquam tamen efficies, quin superbus ille & valde quidem imperitus censor fuerit.

W H I T A K E R V S .

Chrysoft. in
Gal. cap. 1.

Illam quorundam de quatuor Euangeliis opinionem tollendam Lutherus affirmavit, quandoquidem est reuera vnicum duntaxat Euangelium ab omnibus Evangelistis atque Apostolis expositum. Nam ut inquit Chrysoftomus, *καὶ ἂν μύριοι γράφον ἑκάστη, τὰ δὲ ἅπαντα γράφουσιν, ἓν ἐστὶ τὸ πῶλον*; id est, *Quaquam mille homines scribunt Evangelia, si tamen eadem scribant, unum multa sunt.* Quod cum ita sit, Evangelij nomen Lutherus non minus Pauli epistolis, aut etiam magis conuenire dixit, quam prioribus tribus Euangeliis, quia summam Evangelij Paulus in Epistolis fufius declarauit, quam illi tres Euangelistæ, quorum historia in Christi factis & miraculis narradis ferè tota consumitur. Cum enim Euangelium nihil aliud sit quam enuntiatio & declaratio gratiæ misericordique Dei, quam nobis sua morte Christus promeritus est, negari non potest, illam esse maximè Euangelicam doctrinam, quæ hoc beneficium lætumque nuncium plenissimè exponit, eamque ob causam in Pauli Epistolis Euangelium copiosissimè & clarissimè doceri, & esse Paulum optimè Euangelistam. Imò (inquis) *si hæc ita sint, omnium Euangelistarum optimus Lutherus.* Facere: quasi hanc doctrinam omnes Lutheri illustrius explicarint, quam Paulus in suis ad Romanos & Galatas Epistolis, quod faciliè animaduertes, si illas Epistolas vel leuiter degustares.

Quòd autem quæris, quæ scriptura doceat, eos Euangelistarum nomine censendos, qui sola nos in Christum fide iustificari ostendunt, possem tibi multas scripturas commemorare, si id causa postularet. *Quàm pulchri sunt pedes Euangelizantium* *pacem, Euangelizantium bona,* inquit ex propheta Apo-

Esaï. 52. 7.

Rom. 10. 15.

ta Apo-

ta Apostolus? Pax autem nascitur ex remissione peccatorum & reconciliatione cum Deo, quam fide sola consequimur. Nam ex fide iustificati pacem habemus erga Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum. Deinde cum Euangelium sit annuntiationis reconciliationis Dei cum hominibus, & cum Deo reconciliamur, quando nobis Deus peccata nostra non imputat, & fidem credentibus tantum pro iustitia imputat, huiusque reconciliationis ministerium omnibus Apostolis commissum est, quis non videt Apostolos omnes hanc reconciliationem per fidem annunciantes fuisse Evangelistas? Theophylactus Euangelium dici scribit, quia nobis res bonas annunciat: cuiusmodi verò *ἀποστολὴν εὐαγγελίῳν, διὰ τὴν ἰσχυρίαν, ἡ ἡμεῶν ἰσχυρίαν, ἡ ἡμεῶν ἰσχυρίαν* hoc est, peccatorum remissionem, iustificationem, aditum in celos, adoptionem Dei. At quomodo ista bona consequimur? Facile inquit. *Non enim nos in his bonis acquirendis elaboravimus, aut ea nostris bonis operibus accepimus, sed gratia & misericordia Dei tantorum bonorum participes facti sumus.* Si hoc sit Euangelium, tum non sunt tantum quatuor Evangelistæ, & ij nomine Evangelistarum censi sunt, qui nos sola fide iustificatos esse docent, quia fide tantum remissionem peccatorum, & adoptionem accipimus. Qui enim credunt in nomen eius, iis dedit hanc dignitatem, ut filii Dei fierent. Verum (inquis) angelus non dixit se Evangelizare, nos sola in Christum fide iustificari. Evangelistam ergo fuisse angelum confiteris: at nullus fuit ex quatuor Evangelistis: quare non hoc nomen illis solis ad iudicandum est. Quid autem Evangelizavit? Esse nos operibus nostris iustificandos? Aut natum nunc esse, qui morte sua efficiat, ut nos nostram salutem promereri possimus? Absit, ut tale aliquid unquam in huius Evangelistæ mentem

Rom. 5. 1. 1.

2. Cor. 5. 19.
Rom. 4. 4.Theoph. in
1. ca. Mat.

Ioan. 1. 12.

Rom. 1. 2.
1. Cor. 4. 12.
Rom. 2. 13.
2. Cor. 1. 1.1. Tim. 2. 4.
1. Tim. 2. 4.

Luc. 2. 11.

venerit. Quæ ergo huius Euangelij summa fuit, nempe natum esse nobis seruatorem Christum Dominum, qui nos peccatis perditos liberet, peccata nobis nostra remittendo, & suam obedientiam ac mortem pro sola iustitia imputando, denique se nobis non dimidiatum, sed integrum solùmque seruatorem præbendo. Hic tu nobis narras quid Euangelistæ sibi proponerent, in conscribendis Euangelis, tuæque Theologiæ fontes aperis. *Euāgelistis* (inquis) *prop. situs scopus fuit, ut Iesum Mariæ filium verum esse Messiam probarent.* Et quid (quæso) aliud Paulo, quid Petro, quid reliquis Apostolis propositum fuit, quàm vt hunc ipsum Mariæ filium esse verum Messiam confirmarent, hoc est, vnicum totius Ecclesiæ prophetam, regem, sacerdotem, seruatorem? Sunt quidem Epistolæ cohortationibus plenæ, sed num ex eo concludes aliud in animo Apostolos habuisse, quàm vt omnes homines ad suscipiendum hunc Messiam conuerterent, & omnem in illo vno salutem ac felicitatem quærendam esse persuaderent? Quicquid autem Euangelistæ de Christi natalibus, de vita, de doctrina, de miraculis, de morte, de resurrectione, atque in cælum ascensione scribunt, id omne eò referunt, vt hunc illum esse doceant, qui serpentis capite contrito omnibus credentibus salutem attulit. Atque hoc reliqui Apostoli in suis Epistolis diligentissimè præstiterunt. Itaque se, Paulus ait, separatum esse *ἔτι θεοῦ διαγγελίων θεῶν*, & se Corinthios genuisse *διὰ τοῦ διαγγέλιον*, & Deum iudicaturum de occultis hominum *κατὰ τὸ διαγγέλιον μου*, & testum esse *τὸ διαγγέλιον υἱῶν* iis qui pereunt, si testum sit. Quid aliud Paulus fecit, quàm Euāgelium docuit, cum iis q̄ aliud aliquid Euāgelizaret, anathema de nunciavit? Nonne Timotheus Euangelista fuit, quem

Rom. 1. 1.

1. Cor. 4. 15.

Rom. 2. 16.

2. Cor. 4. 3.

Galat. 1. 8.

Tim. 4. 5.

quem Paulus Euangelistæ opus facere iussit? Quid ergo Euangelii nomen ad illa tantum scripta astringis, quæ sunt à quatuor Euangelistis edita? Nihil ergo ridiculè Lutherus dixit, quando Pauli Epistolas Euangelium vocari rectissimè posse affirmavit, & plusquam se ridiculos præbent, qui in Pauli Epistolis Euangelium non agnoscunt. Quid si enim Epistolas suas, non nisi Epistolas Paulus appellavit? Erant enim ad certas Ecclesias, aut homines missæ: Ergo non merentur Euangelii nomen? Siccine te ridiculè argumentari oportuit, qui Lutherum ridiculum vocas? Aut nunc docendus es, quamobrem hi quatuor libri Evangelia dicantur? Desine ergo Lutherum accusare, quem tu nunquam hac in causa vel imperitiæ, vel superbiæ conuincas. Sed bene res habet: cum Luthero obiectum esset, quòd Evangelia feruore præpostero inter se committeret, quòd vnicum Euangelium Ioannis pulchrum, verum, præcipuum nominaret, quòd Apostolos libenter vellet suarum rixarum socios ascribere: nunc tandem nullum hinc in Luthero nisi aut superbiæ, aut imperitiæ crimen reprehenditur. Ego verò tibi modestiam opto, Duræ, scientiam certè non inuideo.

DVRÆVS, Fol. 36.

An verò, quòd Campianus dixit, petulanti illum stilo Luca Evangelium perstrinxisse, illius etiamnum innocentiam propugnabis? Maxime: Lutherum ergo tam circumspectum patas, ut sanctius etiam sapientiusque quàm spiritus ipse sanctus loquutus sit? Atque hæc quidè de Lutheranis,

quas te hominem Calvinianum tam infeliciter defendisse non miror. In Beza vindicando acriorem te prestabis. Eum Campianus dixit illud arcaicum (hic est calix novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur) ausum esse ut corruptum traducere: Tu id nobis primum vitio retis, quod ea verba, *τοτο το ποτηριον η υαινη διαδωκεν*, sic reddamus, Hic est calix novum Testamentum: quasi discrimen esset maximum quo loco verbum isti positum intelligatur. Metonymiam quidem in calice agnoscimus, ex qua tamen sanguinis veritas, clarissime demonstratur. Effundi enim calicem non aliter recte dicimus quam quia id effunditur, quod calice continetur. Non ergo vinum sed sanguis in calice fuit. Lepidum vero est, quod de solocismo adnectis. At neque hoc quicquid est criminis Campianus Beza obiecit: neque in se Beza suscepit, sed illud in Beza reprehendit, quod illa verba, *η υαινη* *εκ του ποτηριου* ex margine in contextum irrepsisse, ideoque sibi expungenda videri dixerit.

 WHITAKERVS.

---

35 Dolet tibi repertum esse quenquam, qui pro Luthero verbum responderit. Quanquam si vobis licet Lutherum toties iniustis criminibus vexare, cur mihi nefas sit illius innocentiam defendere? De Lucæ Evangelio Lutherus nullum unquam verbum nisi honorificum ac pi-um edidit. Quid si enim quorundam suspicioni occurrit, qui fortè crebram illam apud Lucam operum mentionem fidei iustificationi nonnihil aduersari existimare potuerunt? Hoc cene est san-ctius, aut

Cuius aut sapiētius loqui velle, quā Spiritus sanctus loquutus est, aut Lucæ Euangeliū stylo petulantius perstringere? Quis non videt hanc sine causa captatam esse reprehensionis ansam? Num enim quando Paulum de fidei iustificatione toties scribentem, nihil tamen contra vestram meritō iam iustitiam facere persuaderis, Paulum petulanter perstringitis, aut Spiritum sanctum melius rectiusque loqui docetis? Sic quā immeritō Lutherum Campianus accusarit, vel ex hac tua parū felice eiusdem accusationis repetitione animaduerti potest. *In Beza (inquis) vindicando acriorem te prestabis.* Cū tu tam languidus sis & eneruatus, me esse acriorem non est necesse. Et primū quod ais nihil interesse, quo loco verbum *si* positum intelligatur, quis tibi concedat? Nihilne refert vtrum dicamus, *hic calix est nouum testamentum*: an hoc modo, *hic est calix nouum testamentum*? Palam est, copulam, quæ orationem continet, loco positam esse alieno. Metonymiam tamen in calice agnoscis, quod quidem nunquam, nisi vi victus, faceres. Ita enim in cœnæ verbis omnes inuisæ vobis Metonymiæ sunt, vt quiduis potius quā Metonymiam admittatis. Iam verò vnam in Calice Metonymiam esse cōfiteris. Accipiam quam das, & quam non das extorquebo. Hic calix, hoc est, inquis, hic sanguis: perge, & quā hæc bella Metonymia sit, ex sequentibus expende. Tua Metonymia hanc sententiam habet: hic sanguis est nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur. Sic tu Christum loquutum esse existimas, vt sanguinem suum nouū Testamentum dixerit in sanguine suo. Deinde ex Marco Euangelista constat bibisse ante omnes Apostolos, quā Christus dixerit, *Hic calix est nouum Testamentum.* Si qua fuit ergo vini in sanguinē mu-

ratio, eam non in calice, sed in Apostolorum vetriculis factam esse consequitur. Quis enim hic duplex sanguis est, quorum alter inest in altero? Aut quæ noua hæc Troporum commenta? Hanc ergo Metonymiam ab omnibus merito repudiandam esse satis constat. Cum ergo Calix non pro sanguine, sed pro vino sumatur, aliam hic *μετωνυμιαν* necesse est statuamus, cum vinū propriè non sit nouum Testamentum. Est igitur horum verborum sensus facilis, & expeditus, & scripturis consentaneus, hic Calix, id est, hoc vinum est nouum Testamentum, id est symbolum ac sacramentum noui fœderis, in sanguine meo qui pro vobis effunditur, id est, quod sanguine meo pro vobis effuso sancitur. Tu calicem vis aut quia hoc absurdum est, sanguinem in calice pro nobis effundi, quasi Christus suum sanguinem hauriret, & Apostolis suis propinaret, quod vel cogitare horret animus. Quare cum fieri aliter nullo modo possit, quin illa verba *το ὑποκινῶν ἐκχυσάμενον* ad proxima referantur, necesse est vt vel hic Solzophanes aliquot ponamus, vel è margine in textum illa irrepsisse fateamur, vel cum Basilio legamus, *το ὑποκινῶν ἐκχυσάμενον*. Hanc Basilii lectionem in superiore meo libro, citatam sine responso prætermittis, quod minime miror, quia nihil quod probabiliter responderes habuisti. Beza de Solzicismo absoluis, de quo illum tam multi pontificii accusarunt. Quid ergo Beza Campianus obiecit? Nimirum quòd vnum aut alterum verbum ex margine irrepsisse in contextum senserit. Magnum verò crimen: quasi id nusquam in scripturis contigerit. Expungenda autem sibi hæc videri Beza nullo, quòd sciam, loco scriptum reliquit. Sic quando vera tibi crimina non occurrunt, ficta & commentitia obiectare cogaris.

Basil. in
actur. ap. H.

DVRÆVS, Fol. 37.

Campiano te satis superque respondisse impudentissime gloriaris, & apud Academicos illius estimationem omni qua potes ratione eleuas. Absit à Campiano, ut vel in recondita doct. inae copia, vel multiplicis lectronis varietate, vel ingenij acumine, vel vllis aliis id genus armis victoria spem collocaret: quippe qui se sola causa bonitate satis esse munitum intelligebat. Vestrum est, Whitakere, quod veritate non potestis, falsa huiusmodi armorum opinione velle persuadere.

WHITAKERVS.

36 Nihil fuit, quamobrè viderer cuiquam de mea responsione gloriari, nec video quæ gloriola esse potuerit Campiano respōdisse. Multum ergo tu quidē Duræ falleris, si me gloriæ alicuius desiderio ad scribendum accessisse putas, in quo laboris & molestiæ, & periculi multum, gloriæ nihil prospiciebā. Et si hanc respondendi necessitatem effugere potuissem, cum Campiano nihil, aut tecum rei omnino habuissem. Impudētia verò quando mihi toties exprobras, in eo modestiam nostri Academici tuā desiderant, qui meā defensionem cum Campiani accusatione comparantes, hoc tēpore, in ista causa, contra talem aduersarium vix mitius aliquid scribi potuisse intelligunt. Essem verò certè impudens, si tecum vellem de hac palma cōtēdere, à quo non ipsum modò Campianū, sed ceteros etiam, quos legi victos video Iesuitas. Quibus autem potissimum fretus armis Campianus bellum nobis intulerit, id aliis diiudicandum relinquo: mihi nullis visus est minus vel cōtēdere, vel vti, quàm veritate.

SECUNDVS LI-
BER, DE SACRARVM
literarum sententiã.

DVRÆVS, Fol. 39.

Disputationem de scripturis alia sequitur, quam de vera scripturarum sententiã Campianus instituit. Mirum quã illud tuum $\rho\alpha\tau\acute{o}\nu$ $\kappa\iota$ $\delta\iota\alpha\upsilon\sigma\iota\alpha\upsilon$ iactas magnificẽ. A vobis tam longẽ abest $\tau\acute{o}\nu$ $\rho\alpha\tau\acute{o}\nu$ $\delta\iota\alpha\upsilon\sigma\iota\alpha$, quã frequens in ore est $\tau\acute{o}\nu$ $\rho\alpha\tau\acute{o}\nu$. Est enim $\tau\acute{o}\nu$ $\rho\alpha\tau\acute{o}\nu$ $\delta\iota\alpha\upsilon\sigma\iota\alpha$, quã à Spiritu sancto acceptam Ecclesia Catholica fidei ac veruatis custos atque magistra, continua iam inde à Christo & Apostolis pastorum doctorumque serie quasi per manus traditam ad nos usque transmisit: non vanum aliquod Lutheri, non Caluini, non Beze, alterius sue somnium. Quod cum ne ipse quidem negare audeas, illud iam diligenter querendum, utri tandem nostrum traditam hanc Ecclesiã à Spiritu sancto scriptura sententiã continua pastorum successione ad posteros derivatam sequamur. Atque qui Catholici sumus, ut dixit Vincentius Lyrinensis contra hares. Prophetica & Apostolica interpretationis linea secundum Ecclesiã si-
ci &

ci & Catholici sensus normam dirigi nos velle palam profiteamur. Hanc fidei regulam & Philippensibus Paulus commendat, & presci illi Ecclesia Patres tanto studio amplexi sunt.

Phil. 2. 20

WHITAKERVS.

PSVM quidem sacrorum librorum volumen a nobis esse fidelissimè atque integerrimè conseruatum superiore libro demonstratum est: sequitur vt quid in nostra scripturarum interpretatione aduersarij reprehendant, & quæ vera sit scripturarum sententia, deinceps ἀνακρίνωμεν. Etenim scriptura non ἐν τῶ ῥητῶ, sed ἐν τῇ τῶ ῥητῆ διανοίᾳ consistit, & ij scripturas adferunt, non qui verba iactant, sed qui τὴν δύναμιν αὐτῶ σημαίνουσιν, vt Bafilii scribit, ostendunt. Verbum enim Dei ἀνοήτως νοήσασθαι, vt inquit Theodoretus, non est verbum Dei. Itaque iam inter nos illud conuenit, eorum scripturas esse, qui scripturarum verum sensum retinent, & fructu ipsius sententiæ, non verborum folijs potiuntur.

Basil. li. 2. contra Eunomios

Atque hic primùm nobis hanc τῆ ῥητῆ διανοίαν detrahete conaris, eamque tam a nobis longè abesse dicis, quàm frequens est in ore τῶ ῥητόν. Scripturas enim tā esse nobis familiares ac frequētes, valde quidē doletis, & nos multò vobis magis placere possemus, si hac virga oris Domini, atq; hoc gladio spiritus nūquam aut rariùs vteremur. Sed quomodo tā lōgè hāc a nobis abesse διανοίαν persuades? Nēpe illā esse affirmas, quā Ecclesia Catholica a Spiritu sancto accepit. Id quidē fateor: est. n.

Esa. 11. 4. Ephes. 6. 17.

2. Timot. 3. 15. Ecclesia à Spiritu sancto edocta verum scripturæ sensum, est fidei custos, est columna & firmamentum veri. At num ita nos delirare censes, vt quando veram & Catholicam Christi Ecclesiam significamus, de vobis vnquã vel per somniũ cogitemus? Prius ergo necesse est probes, quod te nunquam facturum spondeo, vestrum cœtum esse Catholicam Ecclesiam, quàm scripturæ sensum à Spiritu sancto Ecclesiæ traditum esse illum euincas, quẽ vestri homines sequuntur. Tũ quæro quo pacto hunc sensum edocta Ecclesia fuerit, ex ipsis scripturis, an ex aliquo sine scripturis spiritu. Si ex solis scripturis, tum nobiscum ex scripturis interpretandas esse scripturas sentiunt: sin ex spiritu sine scripturis, quid aliud faciunt, quàm Anabaptistarum *εὐνοιασµὸς* approbant ac defendunt? Quod autem de continua pastorum & doctorum serie subiungis, ad pompam aliquid, ad rem nihil facit. Negamus enim fidem esse pastorum & doctorum successioni necessario adiunctam, quia in Cathedra Mosis sedere possunt scribẽ ac Pharisei, qui quanquam nonnulla vera tenent, ob quæ audiri debeant, tamen fidem infinito fermento conspergunt, cuius causa cauendi ac prorsus fugiendi sint. Erant enim cæci cæcorum duces: itaque fini eos Christus iussit. Quid tamen his pastoribus ac doctõribus ad continuam illam tuam, quam commemoras, seriem defuit? Ipsa ergo series Episcoporum non semper est custos & index veritatis. Et quãdo Paulus ex ipsis veris magistris emersuros prædicit, qui loquantur peruersa, quis ordini aut successioni hominum confidat? Nam isti bonis & Catholicis pastoribus succedent, & tamen ipsi peruersa dogmata docebunt. Velle autem in pastoribus & doctõribus veram scripturarum sententiam quærere, qui scripturarum do-

Matth. 23. 2.

Matth. 16. 12.

Matth. 15. 14.

Act. 20. 30.

Vide sequens I
John 129

ctinam

étrinam maximè corrumunt, omnino præpostere-
 rum & stultum videatur. Hieronymus ait, *Non*
sanctorum filij sunt qui tenent loca sanctorum: Et
 Ambrosius, *Non habent Petri hereditatem, qui Pe-*
tri fidem non habent. Quare si quod in priscis illis
 doctóribus fuit, id in istis successoribus osten-
 des remanere, doce illos non minùs *his evocatis*
 quàm *his evocatis* successores esse, quemadmo-
 dum de Athanasio Nazianzenus scribit, quia hæc
 sine illa nihil valet.

Dist. 40.
 Nō est facile
 Ambro. de
 poenit. lib.
 1. cap. 6.

Nazianze. de
 Athanasio.

Quænam igitur erit instituenda veræ scriptu-
 rarum sententiæ inuestigatio? Illud quærendum
 esse dicis, vtri nostrum hanc sententiam Ecclesiæ
 traditam continua pastorum successione ad po-
 steros deriuatam sequamur. At scripturarum sen-
 tentiam multò citiùs & facilius, quàm hanc con-
 tinuè successionis deriuationem inueniemus. An-
 tequam enim annales euoluuntur, & hominum
 series retextitur, & doctriinæ omnium successio-
 num ratio explicatur, tantum nobis temporis e-
 labetur, quantum ad scripturas ediscendas suffi-
 ciet. Tum quando quid quisque senserit & tra-
 diderit explorauimus, tamen verum sit necne,
 non nisi ex scripturis intelligemus. Augustinus
 multa de indagando scripturæ vero sensu præscri-
 psit in libris de doctrina Christiana, tamen hunc
 modum, quem tu certissimum arbitraris, aut igno-
 rauit, aut contempsit. Monet primùm vt obscura
 cum apertis conferamus, pauca ex multis intelli-
 gamus: deinde si possunt esse vnus loci plures
 sententiæ, eam sequamur, quæ ædificationi aptis-
 sima videbitur. Præterea linguarum scientiã ad scri-
 pturas interpretandas afferamus: tum versiones
 varias consulamus: etiam circumstantias diligen-
 ter expendamus: insuper quid præcedat, quid se-
 quatur, attendamus: postremò à mente & propo-

August. in 2.
 & 3. li. de do-
 ctrin. Chri-
 stiana.

sito scriptoris nunquam oculos auertamus. His viis Augustinus veram scripturæ sententiam exquiri posse existimauit, in qua nimis incautus ac negligens fuit, qui nullam de tuis continuæ successionis riuulis verbum fecit. Quanquam non nego Patrum lectionem, & antiquitatis auctoritatem multum etiam nobis ad hanc rem conducere, sed scripturarum sententiam ad Patrum iudicia, & successionis traditionem alligare, id verò est Deo tantum tribuere, quantum homines concedendum esse statuunt. Apostolicæ & Propheticæ interpretationis lineam vbi tadem quaramus melius aut certius, quam in libris Apostolicis ac Propheticis, nisi fortè longa successio hæc lineam rectiorem fecit, quam ipsi Apostoli ac Prophetæ reliquerunt? Regulam autem illam, quam Philippensibus Apostolus commendauit, si vestra Ecclesia tenuisset, tam multas tamque nouas regulas nunquam excogitasset, quas neque Christus, neque Prophetæ, neque Apostoli præscripserunt. Et quemadmodum Patres olim in omni controuersiarum examinatione hanc regulam inspexerunt, ita nos ad hanc amussim vestras traditiones, nouasque superstitiones exigimus, ac tum facile quantum inter Propheticam atque Apostolicam lineam, & illam vestrarum opinionum peruersitatem interfit, diiudicamus.

DVRÆVS, Fol. 40.

Sed ut tuis te verbis auctius constringam, cum non in verbis Euangelium sit, sed in sensu, Lutherus atque Calvinus, qui nouam quandam te putè dāvoia intruserunt, quo modo non te indice nouum Euangelium mundo obtraserunt? Quo enim tempore

pore Lutherus ex pessimo Monacho, peior esse propheta cepit, nonne ut uniuersus populus Christianus, quemadmodam illud τὸ πρῶτον in ore habebat, Hoc est corpus meum, ita & in mēte hanc τὴν πρῶτην διαλογίαν, non figuram, non symbolum, non inane spectrum, sed verum esse in Eucharistia ipsum corpus & sanguinem? Quia ergo fronte nouum vos in orbem Euangelium inuexisse negabitis.

WHITAKERS.

2 Multos nodos laqueosque nectis araneorum telis per similes, quos ut primum discutere ac mouere caperis, mox totos nullo negotio per ruperis. Pingis receptam quandam fuisse in orbe terrarum τὴν πρῶτην διαλογίαν, quo tempore Lutherus & Caluinus in medium prodierunt. Quod ut demus esse verum, num fuit illis necessarium aut hanc διαλογίαν amplecti, aut si ab ea dissentirēt, nouū videri Euangelium in orbem inuehere? Hoc quidem tibi probandum fuit, sed tu nullis id aut scripturarum aut Patrū testimoniis cōfirmas. Quando enim veram τὴν πρῶτην διαλογίαν indagare volumus, non circumspicere quid hominum pars maxima sentiat, sed ipsas scripturas, denique ipsum in suo verbo loquentem Deum consulere debemus. Sic quando Beræensibus Paulus Euangelium annuncianit, non illi τῶν πρῶτων διαλογίαν, ex plurimorum iudiciis & communi opinione aestimarunt, sed factas scripturas examinarunt, Act. 17. 16. ut penitus cognoscerent, num quæ Paulus docuit cum scripturis consentirent. Si tu natus eo tempore fuisses, illos potius considera-

Ezech. 20. 18.
19.

re iussisses, quid vniuersus populus sentiret, atque eam esse proculdubio verā scripturæ *Διάγνων* persuasisses. At hoc horum exemplum summo Spiritus sancti testimonio comprobatur, atque omnibus Christianis imitandum proponitur. Dominus apud prophetam ait: *In statutis patrum vestrorum ne ambuletis, & iudicia illorum ne obseruetis. Ego sum Iehoua Deus vester, in statutis meis ambulate.* Tutum ergo non est populum & multitudinem sequi, sed semper oportet ad Domini legem & sacras literas intueri. Cyprianus inueniendæ atque eruendæ veritatis viam compendiosam demonstrat, non quam tu præscribis, vt ex populi & multitudinis sententia pendeamus, sed vt *ad diuinæ Traditionis caput & originem reuertamur.* *Quemadmodum enim* (inquit) *si canalis aquam ducens subito deficiat, ad fontes pergatur: sic facere oportet Dei sacerdotes, vt si in aliquo mutauerit aut vacillauerit veritas, ad originem Dominicam & Evangelicam, & Apostolicam traditionem reuertamur.* Vide quantum inter Cyprianumque iudicium intersit. Tu enim *τῶν πηγῶν διαγνων* in canalibus & riuulis quærendam esse statuis, qui verò aliam *Διάγνων* proponunt istis dissentaneam, eos nouum Euangeliū in orbem introducere criminari: contra Cyprianus iubet non in riuulis consistere, nec consuetudinem & receptas opiniones conseruari, sed ad ipsos fontes, id est, scripturas sacras recurrere. Id ergo Lutherus & Calvinus fecerunt, quod illos facere oportuit, quando in Euangelio instaurando, non quid vulgò traditum sparsūque esset, sed quid scripturis conueniret spectarunt. Nec tamen vquam ostendes sic vniuersum populum Christianum sensisse de his verbis, *Hoc est corpus meum*, quemadmodum tuus pontifex cum suis pseudo-

Cypria. Epi.
74. ad Pompeium.

catholi-

catholicis tradiderunt. Quis enim nescit quàm recens sit Transsubstantiationis commentum, & quàm multi semper huic nouo dogmati restiterint? Tum Patres omnes vno ore hanc pontificiam horum verborum *id est* damnant.

Sed tu aut huius quæstionis statum ignoras, aut sciens prudensque nobis reclamante conscientia maledicis. Neque enim dicimus in Eucharistia nihil esse nisi figuram & symbolum, & inane spectrum, neque in ea esse verum Christi corpus & sanguinem negamus: sed in Eucharistia ipsum Christi corpus & sanguinem à fidelibus verissimè sumi docemus. Tuum enim argumentum valde insulsum est. Lutherus & Calvinus negant panem ac vinum transsubstantiari in corpus & sanguinem Christi, ergo negant Christi corpus & sanguinem in Eucharistia percipi, & Eucharistiam nihil esse nisi inane spectrum statuunt. Equidem te nobis miserè ineptum præbes, quando nos huiusmodi argumentorum ludibriis aggredieris. De Eucharistia id docemus quod Christus tradidit, & Patres omnes sexcentis post Christum annis tenuerunt: quo minùs verendum nobis est, ne nouum in orbem Euangelium intulisse videamur. Qualem tu verò Lutherum vel Monachum, vel Prophetam fuisse iudices, nihil refert.

DVRÆVS, Fol. 40. 41.

Satis constat (*inquis*) cum ipsam scripturam, tum scripturæ sententiam in Ecclesiæ autoritate à vobis esse constitutam. *Quid?* Si quoties vel de scriptura aliqua, vel de vero scripturæ sensu ancipitem oriri quæstionem cerni-

mus, Ecclesie iudicium expetimus, magnūne tibi piaculum admisisse videmur? Quò igitur nos aliò conferre iubes? Ad occultum credo spiritus sancti testimonium. Meūne, an tuum potius? Verum illud tibi fortasse grauius videtur quod sequitur, Ecclesiam verò dicitis (inquis) non vniuersam fidelium multitudinem, sed vim Ecclesie nominēque ad Episcopos reuocatis. Nouum hīc nobis crimen à te affingi video. Non magis ab Episcopo populum, quam oues à pastore separamus. Sed Episcoporum hoc munus esse dicimus, ut quam ab antecessoribus suis traditam doctrinā acciperet, integram populo quisque suo tradant. Vt verò nos vehementius urgere videaris, At Episcopi (inquis) possunt de scripturarum sententia dissentire: igitur quæstiones omnes & controuersias decidi in generali Concilio necesse est. An ignoras innumeras controuersias non alia penè ratione fuisse compositas? Neque tibi venit in mentem quod in Actis Lucas scripsit. Conueniunt & Apostoli & seniores videre de verbo hoc. Et tandem conclusere, Visum est Spiritui sancto & nobis. Illud verò ferre non potes, quod tanquam absurdum subiicis, de Conciliis Papa iudicare debet. Quasi ullū unquam Concilium formam auctoritatem habuerit, quod non à Romano Pontifice fuerit confirmatum. Quis nescit Nicenam synodum à Syluestro, Constantinopolitanam à Damaso, Ephesinā à Celestino, Calcedonensem à Leone, Mileuitanam ab Innocentio confirmationem per literas postulasse? Intelligebant nimirum sancti illi Patres se esse illius pastoris oues, quem toti Ecclesie suæ Christus præesse voluit.

voluit. Romanus enim Pontifex cui in Petro dictum est Pasce oves meas, totius dominici gregis curam gerit, & (ut Augustinus ad Bonifacium) celsiori fastigio in specula pastoralis præeminet. Patres *Mileviani Concilij ad Innocentium sic scribunt*, Magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastorem diligenciam quam sumus adhibere digneris.

August. ad
Bonif. lib. i.
Aug. Epist.
102.

WHITAKERVS.

3 Præclare proculdubio cum vestris hominibus ageretur, si scripturas primùm, quas vellent approbare, tum ut vellent pro sua autoritate interpretari possent. Cùm enim omnis scripturarum *Scriptura* in sensu atque interpretatione consistat, nunquam à vera scripturarum *Scriptura* aberrabunt, si erunt illorum interpretationes semper ac solæ pro legitimis habendæ. Verùm Ecclesia nullam habet huiusmodi auctoritatem, ut vel de scripturis, vel de scripturarum sententia statuat, quemadmodum ipsi visum fuerit, sed cùm sit in Apostolorum ac Prophetarum fundamento constituta, cuius ipse Christus est lapis imus angularis, hoc fundamento niti atque in eo omnem interpretationem ædificare ac collocare debet. Sensum autem scripturarum ecclesiæ decretis alligare, est Spiritum sanctum hominum iudiciis subiungere. At mens Spiritus sancti non est hominum placitis subiicienda: ergo scripturarum interpretatio non ex huius aut illius Ecclesiæ arbitrio æstimanda, sed ex ipso Spiritu sancto in scripturis apertissimè loquente petenda est. Hoc tibi perinde videtur, ac si ego pro magno piaculo iudicassem, ut quando difficilis quæstio oritur, Ec-

Ephes. 2. 20.

ecclēsiæ iudicium requiratur: quod mihi nunquam in mentem venisse fateor. Est enim Ecclesiæ iudicium magni faciendum, multumque semper ad scripturas rectè interpretandas, & controuersias diiudicandas valet. Sed quando de Ecclesia loquor, nolim existimes, Duræ, tuam esse Ecclesiā, quam intelligo, cui quidem non modò nullam scripturæ interpretandæ authoritatem tribuo, sed ne nomen legirimæ Ecclesiæ concedo, quia nihil habet, quod vera Ecclesia habere debet. Antequam ergo suas nobis interpretationes obtrudat, se esse veram Christi Ecclesiam demonstret, quod aliter facere non potest, quàm si doctrinam suam esse ipsam scripturarum *diabolus* euincat. Ita non minus cuius constat quæ sit scripturarū vera *diabolus*, quàm quæ sit vera Ecclesia, quia veram Ecclesiam vera scripturarum *diabolus* prodit.

Quæris autem quò vos abire iubeam: eò certè quò nos Christus abire iussit, *Scrutamini scripturas: ille sunt quæ testificantur de me.* Si enim vllum fuisset aut certius, aut facilius iudicium, quàm scripturarum, eò nos potiùs Christus remisisset: quare quotiescunque ancipites de religione quæstiones oriuntur, scripturas ante omnia consulere ac scrutari, atque ex scripturis iudicare debemus, si Christo obrèperare volumus. Omnis enim sapientia nobis ad salutem necessaria, omnisque doctrinæ vel veræ confirmatio, vel falsæ improbatio ex scripturis disci potest, quemadmodum Apostolus Timotheum disertis verbis monuit. Nec te conabor occulto spiritus testimonio refutare, sed apertis scripturis tuos errores refellam, vt si quem spiritum habes, acquiescere cogaris. *Sunt enim scripturarum authoritates* (vt inquit Augustinus) *non quorumcunque propria sed vtrisque communes testes.*
 Quodnam

Joan 5.39.

2. Timot. 3.
15-16.

Contra Ma-
ximil. lib 3.
cap. 14.

Quodnam verò nouum vobis crimen affingo, quādo Ecclesię nomē & vim à vobis dico ad Episcopos reuocari? Num enim quando de scripturarum interpretatione & religione consulitis, populum ad hanc cōsultationem adhibetis, aut cuiquam nisi Episcopo aliquod sententię momentum conceditis? Quis nescit à decisionis autoritate exclusos omnes esse, præter quam Episcopos? ex quo satis manifestum est, quando interpretationem scripturæ ad Ecclesiam pertinere contenditis, solos à vobis Episcopos hoc nomine significari, qui tamen scripturas ferè nunquam interpretantur. Paulus verò non huic Episcoporum ordini hanc autoritatem ascribit, sed ministris omnibus ac doctoribus permittit, vt de omni scripturarum interpretatione ex Dei verbo diiudicent, *Propheta* (inquit) *duo aut tres loquantur, & alij diiudicent. si que alij patefactum fuerit assident* 1 Cor 14. 29. 30. Vult. 1. *prior taceat.* Prophetam autem Apostolus vocat, qui ædificat, & exhortatur, & consolatur, quem admodum in principio capitis perspicuum est.

Sed est Episcoporum (inquis) vt integram doctrinam populo tradant, quam à suis antecessoribus acceperunt. Quidnam verò tui Episcopi tandem aut accipiunt, aut tradunt? Aut nonne hoc etiam ad alios pastores & doctores non minùs, quàm vestros Episcopos pertinet, vt puram doctrinam populo tradant? Non hìc quæram quàm Episcopi vestri fideliter ac præclarè suo officio satisfecerint? vt essent qui haberi volunt, nullo tamen iure, omnem scripturæ interpretandæ potestatem sibi sumunt. Nam argumentum tuum valdè infirmum est, episcopi debent acceptà à suis antecessoribus doctrinam populo integrā tradere, ergo Episcopi soli possunt scripturas interpretari. Non enim scripturarum scientia & doctrina, & huius-

modi Spiritus sancti dona hæreditaria sunt, aut de manu in manum tradi possunt. Tum quia Episcopi nonnunquam ab Episcopis dissentiunt, longius adhuc progredi, & Cõciliorum authoritatem adiungere debemus: de quibus sic mihi respondes, *An ignoras innumeras controuersias non alia penè ratione fuisse compositas?* Non ignoro maximas & grauissimas questiones sæpe olim à Conciliis esse explicatas: sed hæc concilia sciò in his controuersijs examinandis ac definiendis sacras sibi scripturas vt regulam proposuisse.

Act. 15. 22.

Sic tu verò argumentaris, Innumera cõtrouersia à Conciliis composita fuerunt, ergo omnis scripturarum interpretatio petenda est à Concilio generali. Non sequitur si pia Concilia multos errores & hæreses scripturæ recta interpretatione sustulerunt, vt vel omnem hanc authoritatem interpretandi Conciliis tribuamus, vel idem ab impiis & indoctis Conciliis expectemus. Quorsum verò de illo Concilio meministi, de quo Lucas in Actis scribit: nisi fortè ostendere voluisti, quatum ab hoc Concilio vestra (quæ vocatis) Concilia discrepent. Nam in hoc Concilio non modo Apostolos, sed seniores etiam, atque adeo populum, totamque Ecclesiam cõuenisse, deque ipsa causa iudicasse legimus. *Visum est* (inquit Lucas) *Apostolis & senioribus cum tota Ecclesia.* In vestris Conciliis nullus est Presbyteris, nullus populo locus, nisi quemadmodum olim Patricii adolescentes in senatum veniebant, sic isti interdum honoris cause sedere in Conciliis vestris permittuntur. Et tamen etiam quicquid Concilium decreuerit, irritum erit, nisi id Romano pontifici placuerit: sic tandem omnia ad Romanum Pontificem reuoluuntur. Quod tu nõ esse absurdum probas, *Quia nullum* (inquis) *Cõcilium firmam authoritatem habet.*

buit, quod non à Romano Pontifice confirmatum fuit. Quis hoc falsum esse non intelligit? Nam Africanum sextum Concilium, quod Pontifici Romano nunquam probatum fuit, quia illius singularem fraudem prodidit & repressit, tamen suam auctoritatem obtinet: & Chalcedonense, quod Constantinopolitanum Episcopum Romano proximum dignitate fecit, non caret auctoritate, etiam si Leo nunquam induci potuit, ut hoc decretum approbaret. Verùm ut cōcedamus fuisse olim Concilia à Romanis Episcopis cōfirmata, quis nescit ab aliis etiã Episcopis Cōcilia, atque etiã ab ipsis Imperatoribus fuisse comprobata & sancta? Inprimis autem quatuor Patriarcharum assensio atque approbatio necessaria fuit, quia horum provincia atque auctoritas latissimè patuit. Iam ergo quod disputas: Nullum Concilium firmam auctoritatem habuit sine Romani Pontificis cōfirmatione, ergo de omnibus Conciliis Pontifex iudicare debet, non magis valet, quàm si concludam, Imperatores & Patriarchæ, & reliqui Episcopi Concilia confirmabant, ergo hi omnes de Conciliis iudicare debent, & sine horum confirmatione Concilia firmam auctoritatem non habent. Quemadmodum enim ista Cōcilia à Romanis Episcopis petunt suorum decretorum confirmationem, sic à Theodosio Concilium Constantinopolitanum per literas postulavit, ut ratum esse iubeat, confirmetque Concilii decretum.

Inter acta
Concil. Cō-
stant. 5.

Intelligebant (inquis) se esse illius pastoris oves, quæ toti Ecclesiæ suæ Christus præesse voluit. At hoc illi ne quidem unquam somniabant, nedum Pontificem Romanum totius Ecclesiæ pastorem esse intelligebant. Et quanquam Petro dixit Christus, Ioan. 22. 15. Pasce oves meas, quibus verbis illum in Apostoli-

16. 17.

eo munere ac ministerio confirmavit, ne fortè de eo quisquam dubitaret: tamen nec illum iussit omnes oues pascere, quod ille nunquam facere potuisset, nec de Pontifice Romano mentionem aliquam fecit: & reliqui Apostoli non minùs, quàm ipse Petrus hanc pascendi prouinciam susceperunt. Nam antè omnibus Apostolis mandata dederat, *Sicut misit me pater, ita ego mitto vos: eosque omnes gentes docere præceperat, profecti docete omnes gentes*, quod nihil aliud est, quàm Christi oues pascere: & Ecclesia extracta est non in vnus Petri, sed omnium Apostolorum fundamento: & erant omnes Apostoli æquales, & Christi oues eadem autoritate omnes pascebant. Præclare Cyprianus, *Hoc erant utique & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Tum mox, Pastores sunt omnes, sed Grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi cõsensione pasceatur.*

Ioan. 20. 21.

Mat. 28. 19.

Ephes. 2. 20.

Cyprian. de
vni. Eccle-
siaz.

August. con-
tra duas E-
pist. Pelag.
ad Bonifa-
cium lib.
cap. 1.
August. E-
pist. 39.

Sed hinc nobis duo antiquitatis testimonia proferes, Augustini & Concilij Mileuitani. Augustinũ, vt video, non legisti. Sic enim malo existimare, quàm te fraudis atque impudentiæ accusare. Non enim Bonificiũ Augustinus dixit celsiori fastigio in specula pastorali præeminere, sed omnibus Episcopis comunẽ esse speculã pastorem, quam propter vrbs Romanæ splendorem & magnitudinẽ, & propter Ecclesiæ celebritatem, quæ primi Patriarchæ sedes fuit, illum celsiore fastigio præeminere scripsit. Sic enim Augustini verba habent, *Communisque sit omnibus nobis, qui fungimur Episcopatus officio, quanquam in eo præeminet celsiore fastigio, specula pastoralis.* Mileuitanum verò Concilium non vocat Innocentium totius Ecclesiæ pastorem, sed illum monet vt diligentiam pastorem adhibeat in extirpanda noua Pelagianorum

norum hæresi. Quod quanquam ad omnes Episcopos pertinebat, tamen hoc à Romano Episcopo petunt, quia & Pelagiani erant in illis locis frequentes, & Episcopi Romani autoritas plurimum ubique ad illos reprimendos valere potuit. Numverò ex istis concludes, Pontifex Romanus in celsiore fastigio præeminet, & periculis infirmorum membrorum diligentiam pastorem adhibet, ergo est pastor & ouium & pastorum omnium? Aut quia membrorum suorum periculis consulere potuit, ergo omnes Christiani erant pontificis membra?

DVRÆVS, Fol. 42. 43.

Sed ita fit (inquis) ut tandem tota sacrarum litterarum sententia ad Papam transferatur. *Hac eò spectant, ut confusionem plusquam Babylonicam in Ecclesiam inducat, & ut semel sublato hoc tribunali, frena deinceps nouitatibus vestris impune laxentur. Si vni Iudeorum genti ad tollendas schismatum occasiones sapientissimè Deus summum sacerdotem præfecit, Deutero. 17. quis sanctissimam Christi sponsam Ecclesiam à suo sponso desertam ac neglectam putabit, nullum ut in terris iudicem habeat? Christus Petrum in terris velut amoris sui vicarium reliquit, teste Ambrosio in cap. 24. Luc. quem Petram firmissimam effecit, super quam suam edificaret Ecclesiam. Praclare Chrysostomus, lib. 2. de Sacerdot. Christum ait suum effundisse sanguinem, ut eas oues acquireret, quarum curam Petro & eius successoribus commisit. Quem imitatus Bernardus Eugenium sic alloquitur*

Tu es cui clauēs traditæ &c. *lib. 2. de cōsid.* Nec
 uerò ab vnus hominis uoce, sed à diuina Christi
 promissione, Petro eiusque successoribus facta pen-
 demus, pro quorum fide Christus patrem rogauit,
 Ego rogauit pro te Petro, (inquit) ut non defi-
 ciat fides tua. Cuius orationis fructus ad Petri
 successores pertinet, ut illa que sequuntur satis de-
 monstrant: Et tu conuersus confirma fratres
 tuos. Absit enim ut ad solos Apostolos confirman-
 dos Petro fidei constantiam Christum à patre im-
 petrasse putemus, qui & firmiores erant, & mino-
 ribus quàm posteriores Episcopi periculis obnoxij.
 Nos cum Hieronymo dicimus, Ego nullum pri-
 mum nisi Christum sequens beatitudini tuæ;
 id est, cathedræ Petri communione cōsocior;
 &c. *Hierony. ad Damasum.*

 WHITAKERVS.

4 Si uestram interpretandæ scripturæ ratio-
 nem sequimur ac probamus, nullam certam inter-
 pretandi regulam nisi vnā pontificis uocem no-
 bis relinquimus. Nam & Patres errant, & Conci-
 lia nihil ualent, si à Romano pontifice dissentiūt
 & nihil habet perpetuam atque absolutā autho-
 riteriam nisi pontificum decreta ac responsa. Quod
 cum ita sit, nihil fieri potuit imprudentius, quàm
 in scripturis legendis, Patrum libris euoluendis,
 Concilijs congregandis ac celebrandis, tantum
 laboris, sumptus, temporis impendere. Quid enim
 istis opus fuit, si vnus omnia præstare pōtifex po-
 tuit? Aut quid (quod uulgò reprehendi solet) per
 plura facimus, quod per vnum facere facilius cō-
 modiusque possemus? Male certè pontifex tam
 diu

dū nobis consuluit, qui cū veram totius scri-
 pturæ interpretationem tradere, & omnes falsas
Stavrus tollere potuisset, tamen hactenus tantum
 in Ecclesiam beneficium conferre noluit. Saltem,
 si eius interpretatio tam diuina sit, aut populū pu-
 blicè doceat, aut oracula è cathedra sua assidue e-
 dat, aut commentarios scribat, vt aliquis huius fa-
 cultatis fructus ad Ecclesiam perueniat. Sed quis
 nō videt, quā indignum, incertum, perniciosum
 sit, ab vno homine pendere, eiūque & scripturas, &
 scripturarum sensum, & nostras animas, & omnia
 denique humana ac diuina subiicere? An tu verò,
 Duræ, qui hanc pontifici potestatem non tribuit
 eum Babylonicæ confusionis authorem esse iudi-
 cas? Aut verendum esse putas, nisi vnus tantum pos-
 sit, ne fræna nouitatibus laxentur? At quid hoc ob-
 tusus cogitari potuit? Quasi non dederit Christus
 Ecclesiæ suæ pastores & Doctores, qui doctrinam
 puram conseruarent, errorum semina euellerent,
 scripturas secundum analogiam fidei exponerent.
 Illi autem dicuntur *ἐτεροδοξοκαλεῖν*, non qui pon-
 tificis interpretationem non requirunt, sed qui nō
 acquiescunt sanis sermonibus Domini nostri Iesu
 Christi, & ei quæ est secundum pietatem doctri-
 næ. Ad Romanum enim pontificem, aut ad vnum
 quenquam hominem ius deferre scripturas suo
 arbitrio interpretandi, nullo scripturæ verbo
 præcipimur.

Imò (inquis) Deus vnum summum Sacerdotem
 genti Iudæorū præfecit, ergo multò magis Eccle-
 siæ aliquem in terris iudicem reliquit. Primum,
 ille iudex ex legis præscripto iudicare debuit: sic
 enim scribitur, *Ex præstituto legis, quam docuerint* Deut. 17. 11.
 Romanus autem pontifex non ex scripto ver-
 bo, sed ex ingenio suo interpretationes depromit,
 Deinde ab vna gente eaquæ perexigua ad totum

1. Tim. 6. 3.

Deut. 17. 11.

mundum ducere argumentum, nulla ratio patitur. Iudæi iussi sunt summum sacerdotem consulere, atque in eius responso ex lege reddito acquiescere: ergo omnes homines, etiam qui nunquam de pontifice audiuerunt adire Romanum pontificem atque illum pro suo iudice agnoscere debent? Huc accedit, quod Iudæorum summus pontifex Christi typus fuit, ad quem translato sacerdotio, ius etiam illud transit. Postremo, quale hoc argumentum est, Christus non reliquit Ecclesiam suam unum quendam iudicem, ergo nullum omnino reliquit? Nam unum cuique Ecclesiam pastorem Christus præfecit, qui populum instituat, & controuersias ex Dei verbo decidat. Et populus iubetur hos audire, qui verò non audiunt, id Deum ipsum nefarie contemnunt. Hoccine est suam ipsam negligere ac deserere? Sanè verò si tuum pontificem Ecclesiam præfecisset, meritò Ecclesiam neglexisse videri potuisset.

Luc. 10. 16.

Ambrosius in
Luc. c. 24.

Ambrosius verò quid tandem ait? *Christus eleuandus in celum, amoris sui velut vicarium nobis Petrum relinquebat.* Et quid tum postea? Quodnam enim huius rationis vinculum est, Petrus fuit velut vicarius amoris Christi, ergo fuit summus pastor omnium pastorum? Tū quod multò absurdius est, ergo papa (qui certè Petrus non est, aut amore aut fide) est summus iudex orbis Christiani? His argumentis causa pontificia pulchrè proculdubio defenditur: sed iam sequuntur meliora: Nam Petrum Christus petram effecit, super quam suam Ecclesiam ædificaret. De Petro quidem multa Christum dixisse fateor: de tuo pontifice si quid unquam dixerit, ostende. Quis enim hoc argumentum ferat, Petrus fuit Petra, ergo pontifex Romanus est petra? Christus Ecclesiam super Petrum ædificauit, ergo Ecclesiam super pontificem ædificauit? *Quam*

quam Christus non dixit, ædificabo Ecclesiam
meam super Petrum, sed super Petram, quæ est
Christus. Itaque cum dixisset, Tu es Petrus, non
subiungit; *ἐν τῷ τῶ πέτρο*, ne super Petrum
ædificare Ecclesiã videretur, sed *ἐν ταύτῃ τῇ πέτρῃ*,
vt loqui se de alia quadam Petra, quam ipso Pe-
tro declararet. Illa enim Petra non Petrus fuit,
quia tum Christus dixisset, & in hoc Petro ædifi-
cabo Ecclesiam meã, nec alio vocabulo vsus fuis-
set. Sic Augustinus, *Ideo quippe ait Dominus super*
hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, quia dixit
erat Petrus, Tu es Christus, filius Dei viu. Super
hanc ergo, inquit, petram quam confessus es, ædifi-
cabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, su-
per quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Pe-
trus. Sic Epiphanius, *Super hanc petram firmæ fidei*
ædificabo Ecclesiam meam. Quod autem Chryso-
stomus ait Christum effudisse sanguinem suum, vt o-
tues eas acquireret, quas Petro, Petrique successo-
ribus commisit, sic te intetum in causam pontifi-
ciam video, vt quicquid vsquam vel de Petro, vel
de Petri successoribus occurrit, id mox ad Roma-
num Pontificem pertinere existimes. At isto no-
mine Chrysostomus omnes pastores significauit,
quicumque cum Petro, aut post Petrum Christi o-
tues pascunt, ne putes illum de Romano magis, *ἐκείνῳ*,
quam de aliis episcopis cogitasse. Non enim, opi-
nor, ignoras Basilium, quem his verbis Chryso-
stomus confirmat & consolatur, Romanum epi-
scopum non fuisse. Nec ipse Chrysostomus Ro-
manus vnquam pontifex fuit, qui tamen hanc o-
tuum Christi curam sibi commissam esse satis in-
tellexit. Sic enim paulò antè scripsit Chrysosto-
mus, *Verùm hoc ille tum agebat, vt & Petrum & ἡ πέτρος*
nos omnes edoceret, quanta beneuolentia ipse suam & πᾶσας
Ecclesiam complecteretur, vt & vos eiusdem Ec-
κλῆσιαν.

August tra-
ctat in Ioa.
124.

Epiphan.
contra Ca-
tharos.

Chryso. li. 2.
περὶ ἱερῶ-
συνῆς.

τῶν ἁγί-
ων.

clesiæ curam diligentissimè susciperemus. Successores ergo Petri sunt, qui Christum amant, Christi que gregem summa fide diligentiâque pascunt. De Bernardo nihil est necesse respondere. Tempus ipsum, in quo Bernardus vixit, satis per se loquitur, quantum huic testi in hac causa tribuendum sit. Erat enim eo tempore latissimum pontificis regnum, & tenebræ totum terrarum orbem peruaserant, ut mirum non sit, Bernardi oculos incredibili pontificis splendore perstringi non nihil potuisse.

Sed negas vos ab vnius hominis voce pendere, quia Christus rogauit pro Petro, ne ipsius fides deficeret. Principium tu quidem sine fide petis. Etenim ex huius precationis efficacissima vi Petri fidem minimè defecisse intelligo, sed de pontificum Romanorum fide nihil audio. Nam Petri fides ad vnum Petrum pertinet, nec Romanum pontificem magis attingit, quam Petri amor, constantia, zelus, diligentia, prudentia, aut cæteræ Petri virtutes, quæ non possunt à Petri fide separari. An tu verò Christum pro vno Petro orasse censes, qui se non tantum pro Petro, sed pro reliquis Apostolis, atque adeo fidelibus vniuersis precari profitetur? Hinc né autem sequitur, cuiusque successione certam fore ac perpetuam fidem? Petrus quidem quia erat in maximo periculo constitutus, his Christi precibus præcipue opus habuit, quæ admodum exitus declarauit. Nunc quando sic disputas, Christus pro Petro orauit, ergo pro solo Petro, non pro reliquis Apostolis: Christus pro Petro orauit, ergo pro omnibus in sempiternum Romanis Episcopis: Petri fides non defecit, ergo nullius Romani Pontificis fides deficiet: Petrus iussus est fratres suos, id est, Apostolos conuersus confirmare, ergo fructus huius precationis ad Petri suc-

tri successores pertinet: Apostoli erant firmiores & minoribus periculis obnoxij, quam posteriores Episcopi, ergo Christus fidei constantiam Petro impetravit, non ad solos Apostolos confirmandos: hæc quidem non argumenta, sed mōstra sunt, quorum nulla pars cum altera congruit, & censorem potius, quam responsores desiderant. Hieronymum verò Ecclesiæ Romanæ presbyterum cum Damaso Romanæ Ecclesiæ Episcopo communionē cōsociatum fuisse, quid (quæso) facit ad summam Pontificis auctoritatem? Fuit Damasus pius doctusque Pontifex, & Orthodoxam fidem contra Arrianos diligentissimè defendit: ergo cū eo se Hieronymus communicare velle testatur. Hierony. ad Damasum.

Cathedram autem Petri, non ipsam Romam, aut Pontificis palatium vocavit: sed illam fidē, quam Petrus confessus est, quamque illo tempore Pontifices Romani tenuerunt.

DVRÆVS, Fol. 44.

Quod Romanos ais pontifices plerosque indoctos, sceleratos, hereticos fuisse, agnosco in te veterum hereticorum ingenium, quorum in vno Petiliano tibi quoque ab Augustino responsum putatur. Quid opus est (inquit) vt episcoporum Romanæ ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est, obiecta ab eo crimina diluamus. cap. 16. de vnic. Baptism. & rursum epistola 105. In illum ordinem si quisquam traditor subrepisset, nihil præiudicaret ecclesiæ, quibus Dominus providens de præpositis malis, ait, Quæ dicunt, facite: &c.

WHITAKERVS.

5 Qui omnem scripturarum interpretationē ad solos pontifices Romanos referunt, quā illi versentur in lubrico, facilē licet existimare. Nam iis confidunt, suęque animę salutem committunt, qui interdum neque docti Theologi sunt, neque viri boni, neque Episcopi Catholici. Et quorundam quidem quanta doctrinā, morūque pietas extiterit omnes historię loquuntur, multis annis ante natum Lutherum editę: quosdam autem hęreticos fuisse, tam certum est, quā ipsos aut episcopos Romanos extitisse, aut omnino vixisse. Innocentius primus Eucharistię sacramētum infantibus ad salutem necessarium esse sensit, quod Tridentini Patres hęreticum esse definiunt: Honorius fuit Monothelita, & est nominatim in Constantinopolitano Concilio damnatus: Liberium fuisse Arrianum Hieronymus testatur, & Damasus pontifex ipse in vitis pontificum, & Augustinus, quęadmodum Cusanus refert, de Concordant. lib. 2. cap. 5. & Athanasius, & Aquinas, & Antoninus, & Alphonsus, & Platyna, & Erasmus, & infiniti. Quid alios commemorem, quorum hęreses & pestiferi errores prodi sunt memorię monumentis? An verò hęretici esse possunt, scripturas malē interpretari non possunt? Aut cuiquam dubium est, quin de Eucharistia consultus Innocētius, de duplici Christi voluntate Honorius, de Christi natura Liberius sic omnino responderit, quęadmodum ipse sensit ac iudicavit? Ita constat Romanorum pontificum interpretationem hęreticam & fuisse, & esse iterum posse: ac proinde hanc incertam esse interpretandę scripturę regulam, qua pontificii nullam habent certiozem. Quòd Augustinū mihi

August. contra Iulianum, lib. 1. cap. 2.
 Trident. concil. sess. 5. ca. 4. sub Pio. 5.
 Constant 6 act. 13.

mihī tanquam alteri Petiliano respōdentē intro-
ducis, non attendis longē diffimilem esse causam.
Ficta enim erāt, quæ Romanis illis episcopis Peti-
lianus obiecit: at ego nihil dixi nō notum, nō ma-
nifestum, non multis verisq̄ testimoniis confir-
matum. Sed iterum in me Augustinum incitas, cui
te molestum nimis sine causa fuisse video. Quando
enim ait, Etiam si aliquis fortē Romanus episcopus
ex illo numero traditor fuisset, id tamen ecclesiæ
& Christiano populo minimē nocuisse, quando-
quidem populus iussus est facere non quæ faciunt
præpositi, sed quæ dicunt, id non magis de Roma-
nis episcopis quàm de quibusvis aliis verum est:
qui quanquam moribus vitiosi sunt, tamen dum
vera docent, audiendi sunt. Sed nos Romano pō-
tifici multò magis obiicimus, quòd vel nihil do-
ceat, vel doctrinam hereticam atque impiam pro-
ponat, quàm quòd vitam profanam & sceleratam
degar. Sed tuum argumētum, vt semper solet, pue-
rile est, Præpositorum mala vita nō præiudicat Ec-
clesiæ, ergo Pontifices Romani, quantumvis hære-
tici sint, scripturas tamen rectē semper inter-
pretantur.

DVRÆVS, Fol. 45.

*Quis unquam vel Romanus Pontifex, vel om-
nino Catholicus scriptor ex illis Dei verbis, Sancti
estote, quoniam ego sanctus sum, nulla alia
adiecta ratione sacerdotum calibatum probauit?
Syricius sane Pontifex, & Innocentius primus ex
hoc loco collegerunt, cum Christiani omnes in sua
quisque vocatione sancti esse debeant, rationi esse
consentaneum, vt qui se diuino cultui in Euangeli-
ca lege totos dederunt, singulari quadam sanctita-*

Syrice ad Hi-
mer.

Taraticea. 713.

Innocent. ad

vict. c. 9 & ad

Exuper.

re ceteris se bene beatęque viuendi duces præbeāt. Ad quam rem cum vita celebs multò quàm conu-
 galis sit aptior (nam qui sine uxore est (inquit Apo-
 stolus) sollicitus est, quæ sunt Domini, quomodo pla-
 ceat Deo, qui autem cum uxore est, sollicitus est quæ
 sunt mundi, quo modo placeat uxori, & diuisus est) quid mirum si ex hac sanctitate, quæ in Ecclesia mi-
 nistris esse debet, coniugium illis omnino non con-
 uenire aliquis colligat? Ad Cusanum quod atti-
 net, rectè sanè ab illo scriptum est, alio atque alio
 modo scripturas pro temporum ratione accipi posse
 atque exponi. Varios enim scriptura sensus esse
 quis negat?

WHITAKERVS.

6. Interpretationum Pontificiarum exempla
 quædam adduxi, ex quibus manifestum facerem,
 quàm illi scripturas foedè atque absurdè in impiū
 sensum detorquerēt, & plenum est huiusmodi ex-
 emplis ius pontificium, in quo scripturæ ad cau-
 sam pontificiam accommodantur. Quid enim à
 scripturæ mente rectaque interpretatione alienius
 dici potuit, quàm diaconis & presbyteris nefas
 esse matrimonium contrahere, quia Dominus di-
 xit, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, quemad-
 modum Syricius iste & Innocentius colligunt? Si
 enim hæc interpretatio valere debet, tum nō mi-
 nistris modò, sed omnibus etiam Christianis ne-
 cessarium est à matrimonio semper abstinere.
 Nam totum populum Dominus sanctum esse ius-
 sit, eoque vetuit ne cibis immundis vescerentur.
 At multò magis vetuisset Dominus, ne ducerent
 uxores, si nuptiæ illam impediunt, quam Domi-
 nus

1. Cor. 7.

Leuit. II. 44.

nus, in suis postulat, sanctitatem. Est ergo horum Pontificum duplex in hac interpretatione flagitium, primum quod hoc præceptum, quo totum populum Dominus complexus est, ad solos ministros referunt: alterum quod sanctitatem illam definiunt, de qua nullum Dominus verbum fecit. Ex quo perspicuum est hoc scripturæ testimonio istos Pontifices turpissimè ad falsam sententiam abusus esse. Hic tu tanquam hospes in iure Pontificio quæris, quis unquam Pontifex ex his verbis cælibatû probavit? Ex his verbis Innocentius & Syricius cælibatû probant, atque omnibus ministris imperant, id quod ex Gratiano discere potuisti. Nec verò minus isti sunt in aliis etiam scripturis aut imperiti, aut iniqui. Nam huc illas scripturas afferunt, *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*, & quod Paulus Laicis præcepit, ut ad tempus abstinerent, hinc multò magis sacerdotibus semper ab huiusmodi contortio abstinendum esse cõcludunt. Hæc tui Innocentii argumenta sunt, cuius in scripturis interpretandis mirificam solertiam Secundus etiam Innocentius imitatus est. Sic enim iste decrevit, ut Subdiaconi, qui vxores duxerint, officio beneficiòque ecclesiastico careât, quia sunt templum & vasa Domini, quia sunt sacrarium Spiritus sancti, quia indignum est cubilibus & immundiciis inseruire. Quis non videt quantis quamque indignis cõtumeliis istæ interpretationes sanctum Dei institutum afficiant? Si enim hæ rationes veræ sunt, matrimonio, quod Apostolus honoratû purumque pronunciat, nihil impurius aut contaminatius esse potest.

Dist. 31. cap.
 Gener. dist.
 82. ca. Propo-
 sisti. cap.
 Plurimos.

Dist. 28. de-
 creuimus.

Heb. 13. 4.

Sed te nunc pro istis pontificibus disputantem audiamus. Christiani omnes in sua quisque vocatione sancti esse debent, ergo rationi cõsentaneû est, ut ministri singulari quadam sanctitate cære-

ris se duces bene viuendi præbeant. Quis hoc negat? aut quid hoc ad rem facit? Ministri debent populo præbere sanctitatis exemplum: ergo ministri debent esse perpetuò cælibes. Quasi sanctitas nihil aliud sit, quàm cælibatus, aut quasi id nullo modo facere possint, nisi cælibes uiuant. Quis nunc Apostolum excuset, aut non nimis inconsultum fuisse fateatur, qui cum episcopis præciperet, vt populo essent pietatis exempla, nunquam tamen aliquid de cælibatu præscripsit, imò vxorem episcopo palàm permisit? Sed aliam rationem adiungis. Aptior (inquis) sanctitati est vita cælebs, quàm coniugalis. Quid ita quæso? Quia cælebs (inquit Apostolus) *solicitus est, quæ sunt Domini, maritus quæ sunt uxoris*. Siccine scripturas, Duræe, interpretandas censes? Verùm te non attendisse miror, hanc Apostoli orationem ad omnes Christianos pertinere. An verò sic concludes, omnes Christiani curare debent, quæ sunt Domini, ergo omnes debent esse cælibes? Loquitur autem de eis Apostolus quibus Dominus dedit vt cælibes & continentes esse possint. His enim propter multiplices curas quæ nuptias sequuntur, & propter *τὸ ἐν ἐξέσωσιν ἀνάγκη* multò expeditius & commodius est ad pietatem liberè exercendam, vt matrimonii vinculo soluti sint. Sed hoc non potest ad omnes accommodari, quibus tale donum Dominus non concessit. Argumentum tuum huiusmodi est, Cælibes qui sunt dono singulari continentiae præditi, curant quæ sunt Domini, ergo cælibes, quibus hoc donum denegatum est, meliùs curant quæ sunt Domini, quàm sancti coniuges. Quis verò dubitat impuros cælibes, quales esse multos religiosos nimis iam dudum manifestum fuit, multò magis sollicitos esse quæadmodum cautè & impunè peccet, quàm

vt Da.

1. Tim. 3. 2.
Tit. 1. 6.

1. Cor. 7. 32.

vt Domino inseruiant? Et tamen aliud argumen-
tum subiungis magis adhuc desperatum: Summa
debet esse sanctitas in ministris, ergo coniugium
illis omnino non conuenit? Quid hoc aliud est,
quàm coniugium esse omnino impurum, immun-
dum, sanctitati inimicum? Ita nunc Duræ, video
te planè in Saturnilianorum & Tatianorum ca-
stris versari.

Cusanus verò si rectè scripsit, equidem scriptu-
ræ nullam habent certam stabilèmq; interpre-
tationem. Ait enim illas esse ad tempus adapta-
tas, & variè intellectas, & vnà cum tempore mu-
tari, & Ecclesiæ praxim sequi. Quid igitur hac re-
gula incertius aut ineptius cogitari, aut quid po-
tius scripturis indignius dici potuit? Est enim
scriptura constans & immutabilis regula, ad cu-
ius analogiam omnis Prophetia reuocanda est, est
Dei verbum, quod firmum manet in æternum, est
statèra non dolosa, vt loquitur Augustinus. Ita-
que nõ scriptura ad Ecclesiæ rationes inflectitur,
sed Ecclesiæ sensus semper scripturis conuenire
debet. Optimè Augustinus, *Scriptura tanquam
in sede sublimiore constituta est, cui seruiat omnis fi-
delis & pius intellectus.* Vos contrà non scripturam
pontificiæ interpretationis regulam, sed pontifi-
ciam interpretationem scripturæ regulam facitis.

Cusan. Epist.
2 & 7.

Philip. 3. 16.

Galat. 6. 16.

Rom. 2. 6.

1. Pet. 4. 25.

August. de

Baptif. cõtra

Donat. l. 2. c. 6

August. contra

Fauftum lib.

11. cap. 5.

DURÆVS, Fol. 46.

*Illud autem quale est, quòd ita multas cuius-
que loci sententias nos fingere ais, allegoricas, tro-
pologicas, anagogicas, huiusque rei testem D. Tho-
mam adducis? Adeòne impius es, vt varios scri-
pturæ sensus reuicere audeas, quas non vniversa*

Ambros. in
Psal. 118.

modo agnouit antiquitas, verum etiam scriptura ipsa clarissime nobis proponit? Eleganter Ambrosius, Duos oculos habens Ecclesia moralem & mysticum, fidei oculo plus videt Christum. At vos (ut ais) non aliam in scripturis interpretandis rationem sequimini, quam sancti patres prescripserunt. Nihilne tam manifesti mendacii pudeat? Scriptura scilicet phrasim obseruatis, circumstantias expenditis, scripturas cum scripturis comparatis, à fidei analogia non disceditis. At hæc ante vos patres multo certe feliciter præstuerunt. Cur in his interpretandis doctissimos quosque sanctissimosque Patres tam impudenter exploditis? Cur Beza Hieronymum tam perulenter exagrat. in ca. 22. act.

WHITAKERVS.

Impius certè sim, si tuo more coner scripturas interpretari. Noui enim scripturæ firmam esse simplicemque sententiã, quam ista sensuum multiplice varietate non modo obscurari, sed profus incertam dubiamque fieri intelligo. Dum enim in singulis locis Anagogæ & Allegoriæ excogitantur, non tantum proprius ac Grammaticus sensus obruitur, sed hominũ mentes in perplexas cogitationes distrahuntur. Tropologiã nemo est qui non inprimis & piã & necessariã esse fateatur, in qua vel maxima ministerij Ecclesiastici pars consistit. At Tropologiã non est nouus sensus, aut à Grammatico diuersus, sed cum ipso sensu grammatice coniunctus; vt quando colligimus exemplo Loti ebrietate esse fugiendã, atq; ex aliis huiusmodi historiis, ac dictis exhortationes aut argumenta conficimus. Fingere autem in singulis sen-

sententiis quadruplicem sensum, Grammaticum in quo Hieronymus, Tropologicum in quo Gregorius, Allegoricum in quo Ambrosius, Anagogicum in quo Augustinus excelluit, ut isti tradunt, parum quidem à docta quadam insania discrepat. Quanquam non ignoro, neque nego esse multas in scripturis allegorias, quas ipse Spiritus sanctus indicavit: tamen quis ausit Spiritus sancti exemplo fretus scripturam omnem ἀλληγορικὴν interpretandam sumere? Aut quale hoc argumentum est, Sunt quædam in scripturis Allegoriæ, ergo omnia plena sunt allegoriis? Et Spiritus sanctus unam aut alteram historiam allegoricè exposuit, ergo nullus locus absque allegoria exponendus est. Epiphanius ait, *ὅτι πᾶσι τοῖς πρώτοις τοῖς θεοῦ ἀλληγορίας εἶναι ἀνομιὰς ἔχει*, id est, *Non omnia Dei indigent Allegoria, sed interpretanda sunt ut verba habent*: & Origenem omnes merito reprehendunt, quod sacram Theologiam Allegoriis suis penè ridiculâ fecerit, & Porphyrio ac Iuliano ceterisque hominum simili faci religionis calumniandæ maximam præbuerit. Allegoriæ quidem tum probandæ sunt, quando necessaria sunt, id est, quando verba sine tropo intelligi & exponi nequeant, aut quando sensus grammaticus vel absurdus est vel cum sana doctrina pugnat. Sic Christus dicitur super aspidem & Basiliscum ambulasse, sic iubetur ignis carbones in capite inimicorum accendere, sic nos oportet oculum nostrum eruere, si nos offenderit. Hoc modo vera scripturæ sententia retinetur, & sua diuino verbo maiestas conseruatur. Ambrosium scripturas rectè proprièque interpretatè sequar, mysticos & Allegoricos sensus consectatè non magnopere curabo, qui quanquam delictare non nihil forsitan solent, docere tamen ac probare nihil possunt, quod ipse Thomas confitetur. Thom. 1.
quæst. 1. art.
10. ad 1.

Hic me nimis iracundè mendacij accusas. Quà-
obrem verò? Súmne enim mentitus, quando dixi
non aliam nos sequi in scripturis interpretandis
rationem, quàm illam ipsam, quam sancti Patres
præscripserunt? At Augustinus in libris de doctri-
na Christiana hanc ipsam viam præscripsit veri
scripturarum sensus exquirendi, quam nos sequi-
mur, quemadmodum ipse negare non potes. At
(inquis) *hoc ipsum ante vos Patres præstiterunt: fa-*
teor. Num verò audes hoc illorù factum impro-
bare? Aut quia illi sic fecerunt, nos sic facere non
debemus? Aut si Patres, vtpote homines, non nū-
quam errarunt, nobis non licet ab illorum erro-
ribus discedere? Patres quidem illo, quo dixi, mo-
do scripturas exposuerunt, ergo sic etiam nobis
faciendum est: Patres non senserunt omnem scri-
pturæ veram interpretationem Roma vsque petè-
dam esse, ergo neque nobis necessarium est, quan-
do volumus verum scripturæ sensum assequi, Ro-
mam proficisci: Patres suorum maiorum errores
reprehèderunt, ergo nobis id ipsum facere licet:
Patres maiorum suorum veras expositiones am-
plexi sunt, falsas repudiarunt, ita nos Patres rectè
sequimur. Quid tu hic potes reprehendere? Cum
Beza si quid habes de Hieronymo negotij, Beza
si placet ipsum consule: qui sanè pessimum multis
in locis scripturarum interpretem fuisse Hierony-
mum faciliè demonstrabit.

D. V. R. Æ. V. S. Fol. 47. 48.

Respondes, Christum nos à cœna nō exclu-
dimus: Christi corpus comedi, Christi san-
guinem bibi credimus & docemus. Si tanto è
cœna

cœna vestra interuallo Christi corpus, quàm calū
 à terra disiungitur, quo tandem modo Christum à
 cœna non excluditis? neque est, quòd stolidum illud
 Caluini tui commentum huc afferas, Spiritū verè
 vnire, quæ locis disiuncta sunt. O blasphemum
 Caluini spiritum! Cum veram & realem Christi
 corporis præsentia vi ipsa veritatis apertissime vi-
 eluo facere cogatur, in modo tantum dissentire vo-
 luit. Ergo (inquit) tantum de modo quæstio
 est. æque præsentem nos Christo reddi ait cū spiritum
 ad eum euehimur, quàm si sub panis viniq̄e sym-
 bolis verè ac realiter nobiscum in terris esset. O
 monstrum! oportentum! Tu qui tã audacter Chri-
 stum à cœna te non excludere respondisti, mox à
 vero Christi corpore ad vim corporis ac beneficium
 dilaberis. Huius (inquis) corporis vim commu-
 nionem, beneficium nō excludimus. Christus
 ergo vobis tam in baptismo, aut in concione, aut
 ubicunque fides vestra locum habeat, quàm in cœ-
 na præsens est. Etiam antiquis Patribus in veteri
 Testamento tam præsens fuerit corpus Christi,
 quàm vobis. Quis verò hæc non rideat? Christi
 corpus neque adhuc natum, neque conceptum,
 formatumque fuisse, & tamen verè præsens extitit-
 se. Hic fides vestra suppetias vobis ferat oportet:
 Fidei (inquis) præsentem esse totum in cœna
 Christum defendimus. Tanta est fidei vestra
 vis, vt rerum naturas immutet. Quicquid ergo
 fides vestra attingat, veluti ferrum magnes ad se
 attrahit. Et cum non solum Christi corpus, sed &
 calum ipsum, imò infernum, adeòque ipsos Dæ-
 mones attingat, non aliter vobis per fidem Christus
 præsens esse poterit, quàm dæmones præsentem sunt.

Lib. 4. c. 17.
 tract. 10.

Et certè si ex animo loqui velitis, demonem magis quàm Christum in cœna vestra præsentem habetis. Sed hæc portenta iam missa faciamus.

WHITAKERVS.

3. Quàm hîc te nobis vel virum modestum, vel acutum Theologum præbeas Duræ, pij lector res facilè iudicabunt. Quæsiuit à nobis Campanus, quare Christum è cœna mystica excluderemus: Respondi, non excludi à nobis è cœna Christum, eùm in cœna corpus Christi comedi sanguinem Christi bibi, totùmque Christum summi credamus ac doceamus. Si enim totus Christus in cœna sumitur, è cœna certè Christus non excluditur, at sumi Christum in cœna totum ab illis, qui ad cœnam dignè accedunt, profiteamur: non igitur è cœna Christum, quemadmodum nobis aduersarij obiiciunt, excludimus. Quid tu nunc affers, quo Christum è cœna excludi à nostris ostendas? aut quis tam iniquus est, vt quando nos percipi Christum à nobis in cœna cum suis omnibus beneficiis docentes audit, non iniustissimam esse vestram hanc de Christo excluso querelam fateatur? Si tãto (inquis) à cœna interuallo Christi corpus, quanto cælum à terra disiungitur, quomodo Christum à cœna non excluditis? Sic ergo disputas. Si est vllum inter cœnam, Christi; corpus interuallum, tum è cœna Christi corpus excluditur: at nos Christi corpus tanto interuallo à cœna disunctum esse dicimus, quanto à terra cælum disiungitur: quare Christum è cœna excludimus. Telum à te quidem acutius expectabam: nam isto nihil obtusius torqueri potuit.

Si de loco

loco quaeris, in quo Christi corpus versetur, re-
 spondeo, corpus Christi in vno duntaxat loco
 constitui, quia est verum, humanum, naturale cor-
 pus, & nunc nusquam locorum esse praeterquam
 in caelo, quemadmodum Petrus disertè affirmat: Act. 2. 26
 tamen hoc ipsum corpus dico quantumuis natu-
 rali situ maximis interuallis à coena remotum, ni-
 hilominus in coena per fidem ab omni fidei po-
 pulo percipi ad animarum & corporum salutem.
 Non enim sequitur exclusum esse penitus è coena
 Christum, quia corpus eius *non tractatur manibus*
sensualiter, & frangitur, & fidelium dentibus atte-
ritur, quemadmodum loqui & confiteri, Beren- De conse-
 garium Papa Nicolaus impiè coegit. Etenim si crat. dist. 2.
 nusquam est Christus praesens, nisi vbi eius cor- Ego Beren-
 pus contingi, & ore nostro sumi mandique po- garius.
 test, quemadmodum isti de sacramento conten-
 dunt, tum in Euangelio annunciatò & fide susce-
 pto Christus non percipitur: tum è Baptismo
 Christus prorsus excluditur: At Christus totus in
 Euangelio, & totus in Baptismi sacramento per-
 cipitur: est igitur absurdum excludi inde Chri- Nota
 stum, vnde crassa corporis Christi praesentia ex- Ephes. 3. 1.
 cluditur. Per fidem (inquit Paulus) Christus ha-
 bitat in cordibus nostris: & per Euangelium Pe- 2. Pet. 1. 4.
 trus ait nos diuinæ naturæ participes fieri: qui ve- Rom. 6. 5.
 rò baptizantur, in Christum inseruntur, Chri-
 stum induunt, Christi corpus & sanguinem acci- Gal. 3. 27.
 piunt; Sic enim Apostolus per vnum spiritum nos 1. Cor. 12. 13.
 omnes in vnum corpus baptizati sumus, & omnes
 vna portione potati sumus in vnum spiritum.
 Nunc nobis dicas velim, quemadmodum fieri
 possit, vt qui credunt Euangelio, mox Christo
 potiantur, & qui baptisimi sacramentum perci-
 piunt in vnum cum Christo corpus coalescant?
 Idnè sit quia Christum tuo ritu comedunt, Chri-

stique corpus eum suo commiscet? Absit tam stolidum à vobis sapientissimis magistris commentum. Quam potes aliam huius coniunctionis ac communionis ratione assignare, quam illa ipsam, quam rides, fidem & Spiritus sancti arcanam virtutem, quæ potest res disunctissimas copulare? Si verò nihil, quod disunctum est, coniungi nisi corporea *συνάφῃ* potest, quo modo fideles omnes inter se deuinciuntur, & quodnam est huius societatis vinculum, vt qui longissimis locorum interuallis distrahuntur, siue Iudæi, siue Græci, siue quicumque pii, vnum tamē inter se & cum Christo corpus constituant? hoc nisi spiritus vi, quam tu stolidum commentum nimis profanè vocas, fieri non potest.

1. Cor. 10.
17. & 12. 13.

Nec verò de corporis Christi præsentia dubitamus, sed tantum de huius præsentia modo quaerimus, quem vos carnalem & Capernaiticum, nos cælestem & spiritualem, & verè diuinum esse affirmamus. Nec monstra hic tua, & portenta moror. Non enim hæc monstra sunt, sed cum illo Transsubstantiationis monstro, vel multis potius monstribus pugnant. Sed hic tuus mos est, cum res argumenta postulat, in exclamationes prorumpis pueriles, & monstra ac portenta vociferaris. Nostram verò hanc verissimam sententiam, quam infestaris, nunquam tu quidem vel disputando, vel clamando leuissimè commouebis. Quòd me dicis à Christi corpore ad vim & beneficium corporis dilabi, valde ieiunum fuit: quasi vim & beneficium ab ipso corpore seiunxerim: aut quando corporis communionem excludi negauerim, non palam ipsum corpus sumi defenderim. In baptismo autem præsentem esse Christum, & in concione, & vbiunque vera fides Christum amplectitur, si negas, omnem vitæ ac salutis spem iis vniuersis eripis,

eripis, qui cœnæ sacramento priuantur. Nisi enim Christum possidemus, & Christi corpore pro nobis in sacrificiū oblato pascimur, denique Christi carnem edimus, & sanguinē bibimus, vitam non habemus, quemadmodū Christus clarissimè pronunciat. Christum ergo & in concione, & in baptismo, & in cœna sumimus, eundem quidem eodem modo. Cum enim sacramenta signa & sigilla sint, quæ Dominus ad promissionem gratiæ addidit, vt his illam confirmaret, sequitur nihil in sacramentis aut significari, aut promitti, aut obsequari, aut dari, aut accipi, nisi quod in ipsa promissione Euangelica Christus obtulit. Est ergo eadem communio Christi in omnibus sanctis, tum qui accesserūt ad cœnam, tum qui nunquam accedere potuerunt. Nec aliter in cœna Christus sumitur, quàm vt maneat nobiscum in æternum: at Christi corpus non traicitur aut mutatur in corpora nostra, nec cum illis perpetuò coniungitur, non igitur crasso modo in cœna sumitur. Patribus verò antiquis præsentem fuisse in veteri Testamento Christum quis dubitat, nisi qui & fidei vim ignorat, & scripturis auctoritatem detrahit? At Christi corpus nondum natum aut formatum fuit. Id nihil impedit, quo minùs Christi corpore fides nondum creato frui potuerit. Fidei enim tam adest quod futurum est, quàm quod adest. Nā fides ὑπόστασις est τοῦ ἐλπιζομένου, & ἐλεγχος τοῦ μὴ βλέπομένου: ex quo manifestum est, fidē non ea tantūm spectare ac complecti, quæ adsunt & apparent, sed quæ etiam longo pòst tempore euentura sunt. Et Christi corpus fuisse ipsis antiquissimis Patribus salutare, ex eo constat, quòd Christus agnus ille fuerit occisus ab origine mundi. Si enim Christus fuit à principio mundi occisus, tum fuit priscis Patribus corpore & morte

1ª Cor. 10. 17.

Ioan. 6. 53.

Rom. 4. 11.

Heb. 2. 17.

Apo. 13. 8.

I. IAN. 8. 25.

I. COR. 10. 3. 4.

sua præfens. De Abrahamo Christus ait, Abrahamus gestiuit vt videret diem istum meum, & vidit, ac gauisus est. Si verò vidit Christi aduentum Abrahamus, fidei non corporis oculis vidit, & Christus fidei Abrahæ præfens fuit. Sed Apostoli in hanc sententiam clarissima verba sunt, Omnes Patres eandem escam spiritualem edisse, & eundem potum spiritualem bibisse, nempe Christum. Quòd si autem Christum ederunt & biberunt, Christum illis præsentem fuisse sequitur. Et nos fidei subsidio libenter vtimur, quo nullum præstantius esse potest. Tu si fidem aut haberes, aut curares, nobis vitio nunquam verteres, quia superpetias à fide opemque petimus. Sed hæc profanæ mentis ludibria merito contemnenda sunt, quibus te facetum etiam videri sentio voluisse. De Dæmone & inferno quod subiungis in extremo, miror hominem quenquam inueniri tam impie ineptum potuisse. Et quidem dignus es, quem pro ista blasphemia grauius vleiscar. Quanquam autem fides vniuersum Dei verbum approbat, & quicquid in scriptura legitur, verum esse credit, tamen proprie ipsas misericordiæ gratiæque promissiones, quas nobis Pater in Filio fecit, respicit atque intuetur. Christum ergo fides salutis & omnium bonorum authorem in verbo ac sacramentis recipit & amplectitur. Siccine nobis cætu aut valde es harum rerum ignarus, quòd ego potiùs existimo, aut nimium certè procax, qui si dem à Spiritu sancto tam mirificè laudatam istis contumeliis afficere voluisti.

DVREVS,

DVRÆVS, Fol. 49.

Sic disputas, ut de circumcissione Deus dixit, hoc est fœdus meum, id est, fœderis symbolum, & agnus est phase, & petra erat Christus, quæ omnia per figuram intelliguntur, ita Christus cum dixit, hoc est corpus meum, corporis sui figuram ac symbolum intellexit. Quod primum ex Genesi adducis, Circumcissio est fœdus, neque eo loco neque usquam in sacris literis scriptum est. Non circumcissio, sed conuentio inter Deum & Abraham de circumcissione, pactum siue fœdus vocatur, huius verò fœderis signum circumcissio. Plus fortè præstari in secundo loco est quem ex duodecimo capite Exodi citas, Agnus est phase, quæ sanè verba ibi te nunquam reperisse scio. Agnus non dicitur phase, sed causa redditur, cur festinantes debeant comedere, his verbis nihil nisi non nos quasi dicat, instat hora, qua Iehoua est transiturus vos percussis Ægyptiis. Adde quòd neque agnus erat signum illud, sed sanguis Agni. Denique neque sanguis signum dicitur, quòd memoriam illius beneficii recolebat, cum nondum erat collatum, sed potius significabat sanguis in illis edibus illos habitare quibus beneficium illud erat conferendum. Ut de postremo loco dicam, Paulus cum ait, Petra autem erat Christus, figuratè Christum pro figura Christi non sumit. Quod figuratè accipitur, petra nomen est: petra enim Christi signum ac figura fuit.

L. ij.

WHITAKERVS.

9 Multa hinc mea, Duræ, prætermittis, quæ tamen erant refellenda, si refelli omnino potuissent. Tua verò hæc eiusmodi sunt, ut diffuere quodammodo per se sine responso videantur. Tribus exemplis demonstraui, verba illa, *Hoc est cœdus meum*, τριτωνός intelligenda esse, quod vos nullo modo conceditis. De singulis aliquid respondes, quod quale sit videamus. Negas autem circumcisionem usquam in scripturis cœdus appellari. Ex ipsis ergo scripturis sumamus testimonium. Sic Abrahamum Dominus alloquitur, *Hoc est cœdus meum inter me, & inter vos, & inter semen tuum post te, quod seruabitur, ut circumcidatur vobis omnis mas.* Nam illud, *Hoc*, quid aliud est, nisi quod subiungitur, *ut circumcidatur vobis omnis mas*? Igitur *Hoc*, nempe hæc circumcisio est cœdus, quod tu affirmas nusquam in scripturis reperiri. Sed hoc (inquis) significat non ipsam circumcisionem, sed conuentionem de circumcisione inter Deum & Abrahamum factam. Illa autem conuenticio fuitne cœdus ipsum an non fuit? Si fuit, tum hæc tua est præclara ac noua interpretatio, *Hoc cœdus meum est cœdus meum*: si non fuit, tum *μεταωυλιαν*, qua rei non nisi signo attributum est, agnoscas oportet. Siue enim circumcisio cœdus dicatur, siue ipsa de circumcisione conuenticio, nisi ipsum reuera proprièque cœdus fuerit, figuratè intelligendum est. Sed miror te quod apertissimè scriptum fuit in eodem loco, videre non potuisse. Ita enim disertè loquitur Dominus, *Erit cœdus meum in carne vestra in cœdus perpetuum.* Quodnam hoc cœdus fuit in carne impressum, si circumcisio non fuit? Et Stephanus ait Abrahamæ datum

Gen. 17. 10.

Vers. 13.

datum fuisse *foedus circumcisionis*. Quòd ergo ais Act. 7. 8.

circumcisionem nusquam in scripturis foedus di-

ci, manifestis scripturæ testimoniis redargueris.

De curua

De secundo loco respondes, Agnum non dici

Phase, quod nunquam præ pudore affirmasses, si

vel locum ipsum inspexisses. Sic enim legimus,

Comeditis festinantes: est enim Phase Domini. Què-

Exod. 12. 11.

admodum ille agnus erat comedendus primùm

exposuit, tum mox subiungit. *Est enim Pesah Ie-*

houæ. Quasi dicat, Hunc agnum tali ritu festinan-

tes comeditis, quia est transitus Iehouæ, hoc est

significat Iehouæ transitum imminere, quo est ille

per Ægyptum transiturus. Et pronomen Hebræū

non perspicuè ostendit de agno loquutū esse Do-

minum, vt sensus sit, Hic agnus quem isto modo

comeditis, est Pascha, id est, signum paschæ si-

ue transitus Iehouæ. Et Pesah nomen de agno in-

telligi, ex iis omnibus scripturæ locis constat, in

quibus Pesah apparari & comedi legimus, quod

quidem sæpe facimus, nisi fortè ipsum transitum

comedi potuisse censere. Cùm autem iubentur Pe-

sah iugulare, & os ex illo confringere prohiben-

tur, quis non videt Pesah nomine agnum illum

significari? Si ergo Pesah parari, immolari, come-

di non potuit, tum necesse est agnum dici Pesah

fatearis. Quid verò potes manifestius desiderare,

quàm illa verba. *Victima Pascha est Iehouæ?* Tum

Christus quare dicitur Pascha? Nonne quia erat

agnus ille, quem illi paschales agni adumbrabāt?

Deinde quòd agnum negas esse signum illud, i-

gnoras planè quid dicas. Quis enim non intelli-

git, agnum fuisse signum transitus, quod ex ipsis

cæremoniis perspicuum est, quibus inter come-

dendum vti populus iubetur? Quorsum enim spe-

ctabat, quod iussu sunt lumbos succingere, calceos

Exod. 12. 21. 7

46.

Exod. 12. 27.

1. Cor. 5. 7.

Vers 13.

induere, baculos manibus tenere, festinationem adhibere, nisi ut agnum hunc, illius repentini ac celerrimi transitus sacramentum esse declararent? Nam quod agni sanguis dicitur signum, quid impedit, quo minus & agnus & agni sanguis signum fuerit? Quanquam sanguis non Israelitis, sed Angelo signum pro Israelitis fuit, ut ubi sanguinem Angelus videret, illam domum intactam preteriret. Quare hoc semel tantum, atque in Aegypto factum est, cum tamen agnus deinceps quotannis mactaretur, ut illius beneficij memoriam reuocaret. Nec dico sanguinem fuisse beneficij monumentum, sed ipsum agnum, quod tute, opinor, non negabis. Nam agnus ut Israelitis illis in Aegypto signum fuit futuri mox beneficij, ita posteris memoriam tanti beneficij representauit.

In tertio loco sentio te valde laborasse, nec tamen vllum omnino nisi admodum miserum periculum reperisse. Cum Paulus ait, *Petra erat Christus*, non sumit (inquis) Christum figurate, pro figura Christi. Erantne ergo petra ipse sine figura Christus? *Petrae* (inquis) *nomen non Christi figurate accipitur*. Placet. Petram enim Apostolus Christum vocat, *πετρον κρυμμενον*, quia fuit Christi sacramentum. Atque ut in illis verbis tropum statuas, quantumuis inuitus est necesse, ita in his tropum esse manifeste omnes vident, atque illum tropum, quo nullus est in scripturis magis vsitatus. Augustinus scribit, *Solet autem res quae significat, eius rei nomine, quam significat, nuncupari: sicut scriptum est, Septem spicae septem anni sunt, & multa huiusmodi: hinc est quod dictum est petra erat Christus. Non enim dixit Petra significat Christum, sed tanquam hoc esset, quod utique per substantiam hoc non erat, sed per significationem*. Nam petram hanc, quae Christus dicitur, spiritualement fuisse, hoc est ipsum Christum, Apo-

Augu. quest.
super Leuit.
q. 57.

Apostolus satis refellit, quando ait, *omnes de illa petra bibisse*: quod de Christo intelligi non potest, cum illorum plerisque non approbavit Deus: de Christo autem nulli bibunt, qui Christo non probantur. Iam ergo si circumcisio fœdus nominatur, quod Dominus cum Abrahamo eiusque posteris percussit, cum tamen non fœdus ipsum, sed fœderis signum fuerit: si quæ agnus ille in ædibus Israelitarum mactatus, Pesach vocatur, qui tamen non ipse transitus, sed signum transitus fuit: Postremò si petra Christus appellatur, quia Christum significavit, quemadmodum tu ipse fateris, non quia reuera Christus extitit, tum in omnibus sacramentis, quoties rei nomen signo tribuitur, non est existimandum signum in rem ipsam mutari ac transsubstantiari, ut pontificij de cœna ineptissimè tradunt, sed necesse est, ut ea verba ex perpetuo scripturæ more *μετανομήσ* interpretemur, & illam esse sacramentalem loquendi formulam intelligamus. Et quidem licuit tales ex sacris literis innumerabiles commemorare. Ita e-
Exod. 24. 8.
 nim sanguis victimarum vocatur sanguis fœderis, quia symbolum erat sanguinis Christi, quo
Exod. 25. 17.
 verè fœdus ac reconciliatio sancitur. Ita arcæ operculum dicitur propitiatorium, quia erat veri
Tit. 3. 5.
 propitiatorij antitypon, qui est Christus: ita baptismus nuncupatur lauacrum regenerationis, &
Act. 22. 15.
 ablutio peccatorum, & tamen aqua ipsa non potest tantum nobis beneficium præstare. Cum in his atque huiusmodi aliis infinitis loquendi generibus, quæ passim in scripturis occurrunt, tropum inesse, nullus unquam sapiens dubitarit, in solis cœnæ verbis nullum tropum agnoscere valde profectò absurdum est, & nimis importunum.

DVRÆVS, Fol. 50.

Demus hoc tibi & circumcisionem fœdus appellari & agnum transitum Iehouæ, & petram Christum. Quis ita differētē ferat: Circumcisio fœdus appellatur, & agnus pascha, & petra Christus, cum tamen hæc signa tantum, symbola & sacramenta fuerint, ergo Christus cum diceret, Hoc est corpus meum, non nisi corporis sui signum intellexit? An non eodem modo Arrius ex illo tuo antecedente verba etiam illa, Hic est filius meus dilectus, & illa, Deus erat verbum: & Nestorius illa, Verbum caro factum est, per figuram esse accipienda dixisset? Atque ut semel dicam, nihil tam in scripturis proprium, nihil tam verum esset, quod figuris & symbolis non liceret eludere. Argumentum aliquod erat offerendum ex adiacentibus aut aliis apertioribus scriptura locis quo corpus Christi & sanguinem non nisi improprie ac figurate sumi hoc loco posse demonstrares. At hoc neque tu prestas, neque Zuinglianus aut Calvinianus quisquam prestare unquam potuit. Preclare Tertullianus contra Marcionem, Non est verisimile ut ea species sacramenti, in quâ fides tota committitur, ambigüe enunciata & obscure proposita videatur, &c. Et Hilarius lib. 8. de Trinit. An verbo verba defuisse putandum est?

WHITAKERVS.

10 Scitè facis, qui quod tenere nulla ratione potes,

potes, id te dare nobis velle dicas. Ego vt mihi des aliquid non postulo, tantum sumam, quantum mihi ad te refellendum sufficiat, siue des, siue non des. Si verò in illis verbis figurã agnoscis, in quibus eadem est Phrasis & formula loquendi, quæ est in his, de quorum sensu disputamus, dabis mihi, Duræ, veniam, vt scripturæ potiùs interpretationem sequar in aliis locis perspicuè traditam, quàm tibi nouum atque inauditum, & scripturis & prisca multorum seculorum Ecclesiæ commentum proferenti assentiar. Quis (inquis) ita differentè ferat? Circumcisio vocatur fœdus, & agnus Pascha, & petra Christus, quæ tamen signa & sacramenta tantùm fuerunt: Ergo cum Christus dixit, *Hoc est corpus meum*, non nisi corporis sui signum intellexit? Si minùs hæc fortè argumentatio nostram causam confirmat, satis tamen ad vestram euertendam valet. Etenim si quando de sacramentis Spiritus sanctus verba facit, rei ipsius nomen signo tribuit, nec vllam tamen transubstantiationem constituit, id quæ in omnibus aliis locis ita manifestum est, vt quibus mox tropum deprehendat: ferendi non sunt, qui Cænæ sacramentum peruersissimis interpretationibus contaminare malunt, quàm in verbis, *Hoc est corpus meum*, eundem tropum toties in scripturis repetitum, atque hîc vel maximè necessarium approbare. Tu verò qui hoc argumentum in nobis improbas, vide si id tibi meliùs conueniat. Te ergo, si placet, ita differentem feramus, Circumcisio vocatur fœdus, & agnus pascha, & Petra Christus, quum tamen fuerint symbola duntaxat & sacramenta harum rerum: Ergo cum Christus dixit, hoc est corpus meum, panem mutari & transubstantiari in corpus suum, nec esse symbolum, sed rem ipsam quæ dicitur, intellexit. Si non erat ferendus, qui illo modo

differabat: qui sic quidem differit, multò magis
 intollerandus meritò videatur. De Arrio & Ne-
 storio quod interponis, id verò minimè metuen-
 dum est, ne si in his verbis tropus ponatur, nihil
 in scripturis propriè, nihil nisi figuratè intelligen-
 tur. Non enim sequitur, quia quædam τροπικὰς ac-
 cipiēda sunt, ubique fugiēdos esse tropos. Arrius
 autem & Nestorius apertis & multis scripturæ te-
 stimoniis refutantur, quæ nullis tropis inflecti ac-
 torqueri possunt. Nec verò vlli sunt omnino hæ-
 retici, qui non perspicuè scripturis refellantur,
 quantumuis sese variis artificijs defendere conen-
 tur. Nihil autem in scripturis proprium, nihil tam
 verum esse, quod non figuris liceret eludere, id et-
 si nunc tu quidem semel dicis, omnes tamen esse
 falsissimum intelligunt. Sed quid si figuris hæreti-
 ci ad falsorum dogmatum confirmationem abutū-
 tur? Siccine argumētaris, hæretici possunt omnes
 scripturas etiam clarissimas figuris eludere. ergo
 omnia sunt sine figuris interpretanda? Sed argu-
 mentum quæris, quo demonstrarem corpus Christi
 & sanguinem non nisi impropriè & figuratè in
 hoc loco sumi posse. Quis hîc corpus & sanguinè
 Christi impropriè ac figuratè sumi dicit? nos verò
 in his verbis non aliud corpus, non alium sangui-
 nem, quàm ipsum proprium Christi corpus & san-
 guinem intelligimus. Non enim qui in verbis figu-
 ram statuit, Christi corpus & sanguinem impro-
 priè sumi affirmat. Verum quidem Christi corpus
 pro nobis traditum, & verus sanguis pro nobis
 effusus de pane ac vino dicitur, sed sacramentali-
 ter. Figura autem non est in corpore aut in sangui-
 ne Christi, nec quidem in pane aut vino, sed in co-
 pula, *Est*, & ipso genere attributionis. Est ergo pa-
 nis verum corpus Christi: & vinum verus Christi
 sanguis, sed mysticè, *μετατροπικῶς*, Sacramentaliter.

Iam verò si demonstrari cupias, esse aliquam in his verbis *μελωρύμα* satisfaciã desiderio tuo: atque hæc verba, *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*, figuratè ac *μελωρύμας* interpretãda esse vno aut altero argumento euincam. Qui dicit, Hic panis est corpus meum, & hoc vinum est sanguis meus, figuratè loquitur: Christus sic dixit, ergo figuratè loquutus est. De propositione non dubitas: assumptio ex verbis scripturæ manifesta est. Christus enim accepit panem, benedixit, fregit, dedit discipulis dicens, accipite, comedite: hoc est corpus meum. Quod dedit discipulis, corpus suum vocat: at panem dedit discipulis: ergo panem corpus suum vocat. Quod enim negas datum esse discipulis panem, mox quàm rectè dixeris, intelliges. Sed nunc ad aliud argumentum venio. Christus ait, hoc est corpus meum: id Paulus sic interpretatur, Panis est communio corporis Christi: Panem autem dici communionem corporis Christi, sine omni cõtrouersia figuratum est: quare hæc verba, hoc est corpus meum figurata sunt. Deinde, qui sic loquitur, Hic calix est nouum Testamentum in sanguine meo, siue vinum, siue sanguinem Christi dici calicem intelligamus, figuratè loquitur: at sic Christus loquutus est: ergo in his Christi verbis necesse est figuram statuamus. Nam nec poculum, nec vinum, nec sanguis est propriè nouum Testamentum. Pergamus: Si quod discipuli comederunt ac biberunt, propriè fuit corpus & sanguis Christi, tum seipse Christus propriè comedit ac bibit, quãdo quidem vt scribit Chrysostomus, ex iisdè signis Christus partem accepit: at hoc monstruosum est, & plusquam Cyclopicum, ergo hæc non propriè, sed figuratè intelligenda sunt. Quid dici verò differtius potuit, quàm quòd Christus negat se de vitis fructu amplius percepturum? Vitis enim fru-

de cena

Mat. 26. 26.

1. Cor. 10. 16.

Luc. 22. 20.

Chrysost. in
Match hom.

83.

Chrysoft.
Ibidem.
Cypria. li. 2.
epist. 3.

ctus non sanguis est, sed vinum. Ex quo Chryso-
stomus, & Cyprianus palàm scribunt Christum dis-
cipulis suis vinum tradidisse. Qui verò vinum vo-
cat sanguinem suum, eù figuratè loqui nemo du-
bitat. Huc accedit quòd Marcus antè discipulos
omnes bibisse scribit, quàm Christus diceret, Hic
est sanguis meus: ergo vinum aut non omnino, aut
saltem postquam sumebatur, transubstatiatum est.
Hæc ex adiacentibus sumpta sunt argumèta, qua-
lia tu inprimis desideras: si alia persequerer, infini-
tis facilè abundarem: & plura post accipies. Adia-
centia autem hæc ita prorsus inimica sunt trans-
substantiationi tuæ, vt Scotus, Occamus, Petrus
de Aliaco, Durandus, Fisherus transubstantiatio-
nem ex scripturis non necessariò probari fatean-
tur. Quod sanè verum est, quum transubstanti-
ationem scriptura non modò nusquam probet,
sed palàm vbique damnet. Tertullianus autem
& Hilarius nihil hîc dicunt, quod quicquam ad
rem faciat.

D V R Æ V S, Fol. 51.

Sed Christus (ais) hoc quod accepit in ma-
nus, dedit discipulis: panem verò accepit: pa-
nem ergo & dedit. *Vis vno verbo respondeam?*
*Panem in manus accepisse fateor, dedisse discipu-
lis nego. Etenim si vt panem in manus accepit, ita
nihil aliud, quàm panem discipulis dedit, inanis
certè illa ἡλωζα, hoc est corpus meum, exiisset.*
*Longè aliter Ambrosius. Lib. de ijs, qui initiantur
myster. cap. 9. Benedictione (inquit) ipsa etiam
natura mutatur, &c. Neque satis mirari possum,
qua fronte Caluimani asseratis Christi corpus in
cena*

cœna Apostolos manducasse, neque tamen illis præter panem Christum quidquam dedisse. Non enim manducabant, aliud, quam quod acceperunt à Christo: dedit verò Christus nihil aliud, quam quod in manibus habebat, quare si non nisi panem dedit, nihil certe præter panem discipuli manducarunt. Hæc Calvini vestri blasphemia est. &c. Quo te cunque veritas, negare non potes, quin alio modo Calvinus Christum in cœna præsentem credat quam Apostoli crediderunt. Ille enim præsentem credit, non quod in terris sit, sed quod nos ad eum in calum euehamur. Apostoli verò nihil sanè minus, quam se in calum euehi crediderunt, ut Christi præsentia potirentur.

 WHITAKERVS.

II. Quin panem Christus in manus acceperit, negare non potes: restat ut num eundem panem discipulis suis præbuerit, videamus. Quorsum autem panem in manus sumpsit, nisi ut panem discipulis daret? Panem (inquis) ostendit, sed panem tamen non dedit. Verum quomodo quod panis fuit, cum illud Christus acciperet, non erat panis, cum discipulis suis daret? Nempe hæc mirifica illa vis est transubstantiationis, quæ panem arcano quodam modo in Christi corpus mutauit. Iam ergo duplicem, vel potius multiplicem Christum cogitemus oportet, vnum sedentem in medio discipulorum, quem illi omnes & videbant & audiebant, alterum in illa panis imagine latentem, qui primò non nisi vnus fuit, repente in multos euasit, cum primùm illud spectrum panis frangi ac distribui cepit. Quæque enim particula suum Chri-

Mat. 16. 26.
I. Cor. 11. 24.

stum habuit, non alium, quàm eum ipsum, quem coràm discipuli intuebantur. Sic decumbentem in mensa Christum discipuli omnes accipiebant, dentibus premebant, comedebant. Hęc Pontificiorum mystica Theologia est: qua nihil aut insulsius, aut immanius fingi potuit. Sed quemadmodum panis mutatus sit, nondum accepimus. Si enim nullis verbis mutari panis potuit, nisi his, *Hoc est corpus meum*, nõ tum mutatus fuit, quando Christus discipulis suis hoc quicquid est, tradidit. Panem enim antè discipulis porrexerat, quàm verbum vllum de suo corpore faceret, què admodum ex omnibus Euāgelistis, atque ex Paulo perspicuè constat. Aut ergo panem dedit, aut aliis verbis panem, quàm his, *Hoc est corpus meum*, transsubstantiauit: quod ipse videris, an sit vlllo modo statuendum. Est enim ex verborum ratione, & perpetua rei gestæ narratione manifestum, postquam dedisset discipulis panem Christus, tum demum in illa verba prorupisse, *Hoc est corpus meum*, quibus solis pontificii transsubstantiationem tribuunt. Quare cùm datum esse discipulis panem negas, transsubstantiatum esse panem affirmas, antequam illa transsubstantiationis operatoria verba prolata omnino sunt. Hinc aliqui mutatum fuisse panem Christi benedictione tradunt, atque hanc præclaram verborum interpretationem constituunt. Accepit Christus (inquiunt) verum panem: benedixit, hoc est, vt illi exponit, panem iustitias & suum corpus substituit: fregit, accidètia: dedit, panis accidentia & corpus suum. Tam diuinos se nobis pontificii Theologi scripturarum interpretes præbent. Sed cùm omnia ista, *Accepit, benedixit, fregit, dedit*, nomen nullum nisi τὸν ἀποστόλου respiciant, non dubium est, quin quàm verè Christus panem accepit, tam verè etiam panem discipulis

pulis dederit. Et Paulus panem toties non voca-
 set, nisi verè panis extitisset. Cyrillus, (vt alios præ-
 termittam) apertè scribit, *Credientibus discipulis* Cyri-
 Ioan lib. 4
 cap. 24
 Idem in 102.
 lib. 12. c. 58. Et idem alibi: *Fractum pa-
 nem distribuēbar, dicens, Hoc est corpus meum.* Nunc
 satis (opinor) intelligunt omnes, quàm verè vno
 verbo respōderis, Christum accepisse quidem pa-
 nem, sed discipulis non dedisse. Quam ergo pa-
 nem Christus, quem discipulis suis dedit, corpus
 suum esse dicat, panis autem corpus Christi sine
 tropo dici nequeat, in verbis illis inesse tropum
 necessariò efficitur.

At, inquis, si panem dedit, tum illa *ἔυλογία*, Hoc
 est corpus meum, inanis fuit. Id verò minimè se-
 quitur: nisi omnes *ἔυλογίαι* inanes sunt, quæ rerum
 naturas minimè mutant. Quomodo ergo Deus Gen. 1. 28.
 Gen. 9. 1.
 Luc. 24. 51.
 primis parētibus nostris, & Nohe eiusque filiis, &
 suis Apostolis in cælum ascensurus Christus bene-
 dixit? Erantne hæc inane. *ἔυλογία*, quia nullam trās-
 substantiationem, qualem pontificii fingunt, effi-
 ciebant? Quare illa Christi *ἔυλογία* vim suam at-
 que efficacitatem retinet, vt nulla interim panis
 in Christi corpus conuersio somnietur. Sed hæc
ἔυλογία nihil aliud fuit, quàm *ἔυχαιρία*, quemad-
 modum ex Luca & Paulo perspicuum est: eaque
 non his verbis, *Hoc est corpus meum*, sed aliis antè
 facta est. Cùm primùm enim accepit panem, mox
benedixit, id est, vt ipse Spiritus sanctus interpreta-
 tur, *gratias egit*, ait post hanc *ἔυλογίαν* atque *ἔυχαι-
 ρίαν* panem fregit, & dedit discipulis, & tum de-
 mùm dixit, *Hoc est corpus meum*. Itaque cùm Christi
ἔυλογίαν in his verbis statuis, Hoc est corpus meum,
 verbis ipsis manum violentam affers. Sed hoc tibi
 fingendum fuit, ne sine benedictione vestram trās-
 substantiationem fieri putemus: atque vt illam sa-
 crificorum *ἱερὰ δὲ*, & tacitam quinque verborum

Ambr. de
iis qui ini-
tiantur
myst. cap. 9.

demurmurationem pro benedictione intelligamus, qualé certè Christus benedictionem nullam unquam instituit. verùm hanc ελογίας tux vim Ambrosij testimonio confirmas : quanquam Ambrosius panem in Christi ipsūmet corpus transubstantiari aliqua horum verborum ενλογίας nunquā affirmavit. Naturam mutari benedictione scribit quia qui antè erat communis panis, diuina voluntate ac benedictione sacramentum corporis Christi efficitur. Accedunt enim nouę proprietates, quibus ille panis antè caruit, vt meritò dicas huius panis naturam mutatam esse. Nam naturæ nomine non ipsam panis substantiam significari ex ipso Ambrosio in eodem loco colligimus. Sic enim subiungit, *nonne valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum?* Vt panis species, sic etiam natura mutatur. Speciem autem ipsam panis videmus remanere, atque id vestra transubstantiatio omnino postulat.

Sed hic, quod sæpe facis in Calvinianos vehementer incurris, nempe vt ij solent, qui in stimulos impingunt. Nos id minimè dicimus, quod tu de Calvinianis affirmas, nihil Christum discipulis suis nisi panem dedisse. Non enim sequitur, Christus dedit panem discipulis suis, ergo præter panem nihil dedit. Et dedisse nihil discipulis, nisi quod in manibus habebat, assumis, sed non probas. Habebat enim in manibus quidem panem, quem illi acceptum ore comederunt : sed vnà seipsum quoque dedit, & illum discipuli fide atque animo perceperunt. Sic enim illum panem discipuli sumpserunt, vt fide multò magis Christum, quàm ore panem acceperint. Qui diploma tradit alteri, quo illum fundi hæreditate donat etsi manu nihil nisi illud diploma tenet, tamen præter chartã aliquid (opinor) tradit. Quare hæc non

hæc non Caluini blasphemia, sed tua inscitia est. Id verò quod de Apostolis subiungis, malè quidè concluditur: Apostoli in cœna non putabant se euehi in cælum, vt Christi præsentia fruerentur: ergo nobis non est necesse euehi in cælum, vt Christi præsentia potiamur. Quasi Christus nunquam in cælos ascenderit, aut quasi nobis in cœna Christus, vt tunc illis, assideat. Habebant Apostoli præsentem Christum, quamobrem vt illum longius quærent, nulla causa fuit. At nûc in cælum Christus abiit, nec ante finem mundi reuertetur, si Angelorum verbis ac testimonio credemus: ergo ibi Christum quærere oportet, vbi nunc ille residet. At verò si Apostoli aliquid de *reali* præsentia Christi in pane accepissent, & se Christum in pane perpetuò præsentem habituros credidissent, nûquam de Christi discessu atque absentia tam solliciti fuissent, nec opus tam proluxa consolatione habuissent, nec Christus cum illos multis argumentis confirmandos putaret, hoc vnum, quod omnium instar esse potuit, prætermisisset.

DVRÆVS, Fol. 52.

Profert Pauli verba, quibus illum ais panis nomen Eucharistia tribuisse. 1. Cor. II. Quotiescunque manducabitis panem hunc, &c. Sed quis non videt, non de vulgari pane Apostolum esse loquentum, sed de eo, de quo Christus ipse, Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Ipse se ipsum Ioan. 6: explicans, vnum (inquit) corpus & vnus panis sumus omnes, qui de vno pane, & vno calice participamus. Quo loco panis nomen ad corpus significandum ita transfertur, vt Paulo idem sit vnum corpus fieri, quod vnum panem.

W H I T A K E R V S.

Thom. in 1.
Cor. 10.
lect. 4.

12 Verbum Christi optimus interpres Paulus ita nullam panis Transubstantationem agnoscit, vt panis nomen sæpius in vno loco repetat, quod non fecisset, si nullum panem in Eucharistia reliquum esse statuisset. Respondes Apostolum de Christo, qui viuus panis est, loquutum esse in quo palam à reliquis pontificiis discedis, qui panem ideo dici scribunt, quia fuit ante consecrationem panis, & adhuc quoque formam panis retinet. Tu quum hoc infirmum esse perspiceres, vt quod panis non est, panis toties appelletur, de Christo potius ipso hoc intelligendum esse putas, qui quidem verus est & viuus panis. Sed hoc sophisma, vide (quæso) quàm facile refellatur. Primum non negabis, quin Dominus ea nocte, qua traditus est, acceperit panem. Hic ergo panem propriè sumi concedes. Tum quando pani poculum respondet, non de Christo, sed de sacramento Christi loqui Apostolum constat. Nam si panis est ipsum corpus Christi, tum poculum est sanguis Christi, quod minimè affirmabis. Sed hoc commentum illa verba clarissimè euertunt, quæ do Apostolus ait, *Panis quem frangimus, nonne est communio corporis Christi?* Christus non frangitur: at iste panis, de quo Apostolus loquutus est, frangitur: hic ergo panis non est Christus ipse. Quando autem Paulus ait, vnum corpus & vnum panem fieri quotquot de vno pane participamus ex eone concludes panem illum esse Christum? Non enim Apostolus ait, hunc panem esse corpus Christi, sed nos vnum panem, vnúmque corpus effici, qui sumus vnus panis participes. In quo nostram inter nos summam κοινωνίαν declarat.

rare voluit. Quis verò sic te differentem non
 explodat? Nos sumus vnus panis, & vnum corpus
 id est, arctissima communiõne inter nos ipsi omnes
 coniungimur, qui de vno pane participamus,
 ergo panis apud Paulum non sacramentum, sed
 ipsum Christum significat. Atque hinc contra
 Transubstantiationem argumentum nobis suppe-
 ditatur. Si enim nullus panis remanet, cuius nos
 participes simus, quo tandem modo nos vnus pa-
 nis communicatiõne vnus panis & vnum corpus
 efficitur?

DVRÆVS, Fol. 52. 53.

*Insigne miraculum in Eucharistia Campianus
 agnoscat: Tu contra, Insigne (inquit) miraculum
 non agnosco & tibi cum Augustino respon-
 deo, honorem tanquam religiosa habere pos-
 sunt, stuporem tanquam mira non possunt.
 Augustinus eo loco mira vocat, quæ ex corporeã
 materia præter naturalem rerum cursum atque or-
 dinem ad quidpiam sensibus nuntiandum diuini-
 tus adhibentur. Si de huius mysterij sublimitate ac
 miraculi magnitudine Augustini sententiam audi-
 re desideras, vel ipsum quod citasti librum consulte.
 De Trinit. li. 3. ca. 4. Non enim (inquit) Sancti-
 ficatur vt sit tam magnum sacramentum, nisi
 operante spiritu Dei. Iustinus Martyr in A-
 pol. Eodem verbo Domini incarnatum
 Christum, & panem fieri carnem Christi scri-
 bit. Cyrillus Hierosolymitanus, Catech. 5. myst.
 Aquam (inquit) aliquando mutauit in vinum,
 & non erit dignus cui credamus, quod vinum*

M. ij.

in sanguinem transmutavit? *Cyprian. serm. de Cœna*, ineffabiliter effundi, ait, diuinam essentiam, & omnipotentia verbi factam carnem profiteretur. *Chrysostom. Hom. 83. in Matthe.* Nō funt (inquit) virtutis humanæ hæc opera, quæ fecit Christus in cœna.

 WHITAKERVS.

---

13. Esse aliquod in cœna miraculum nunquam certè demonstrari potuit, quod tamen summum & omnium maximum esse debuit, si ex pane Christus totus fieret. Cum hoc miraculo, si quod omnino eiusmodi esset, non omnia quæcunque miracula in rerum natura extiterunt, conferenda erant. Maius enim miraculum est ex pane Deum fieri, quàm ex nihilo mundum creari: & transubstantiationis non vnum est, sed multa & penè infinita miracula. Posito enim semel hoc Transubstantiationis figmento, nihil sine miraculis saluum esse potest. Sed ista in sacramentis miracula comminisci, de quibus nihil aut scriptura docuit, aut sensus miraculorum testis suspicari potuit, est sacramētis ad exercendas prestigias abuti, & æternas naturæ leges ab ipso Deo cōstitutas violare, & Christū ipsum maximis contumeliis afficere. Augustinus quidem honorē huic sacramento religiosum tribuit, mirum in eo nihil, quod stuporem mereatur, agnoscit, quod ille nunquam scripsisset, si tam multa hic esse mira, & stupenda, & miracula sensisset, quā multa transubstantiationem necessario consequuntur. Augustinum ais de huiusmodi miris loqui: *quæ ex corporea materia fi-*

August. de
Trinit. lib. 3.
cap. 10.

De Coena

fuit, & sensibus aliquid nunciant. Tale nihil (inquis) in Eucharistia cernitur. Nō fuit Augustino necessarium ut nullum in Eucharistia sentiri miraculū commoneret. Id enim sensus ipse testatur & panem & vinum in sua propriā que natura remanere: nec vlla vel leuissima miraculi cuiusquam similitudo apparet. At miracula si vera sunt, in ipsos sensus incurrunt, & sensuum certissimo testimonio comprobantur, qualia ea omnia sunt, quæ in scripturis commemorantur. Itaque Augustinus *Miraculum voco quicquid arduum aut insolitum supra spem vel facultatem mirantis apparet.* Cū ergo nullum in Transubstantiatione miraculum appareat, nullum in ea miraculum esse sequitur, quandoquidem quæ occulta sunt, miracula non sunt, ut verè tradit Augustinus. Proinde cū de scripturæ mirabilibus libros tres conscriberet, de hoc sanè inaudito miraculo nullum verbum fecit, quod tamè meritò fuit propter magnitudinem suam in summis ac præcipuis numerandum. Ex quo facilè intelligi potest, Hoc transubstantiationis miraculum pontificium Augustino ignotum fuisse. Quod etiam de Nazianzeno constat, qui quando Christi miracula recēset, hoc miraculum prætermittit.

August de vtilit. credendi, c. 16.

Sed hīc mihi & Augustinum ipsum, & alios nōnullos obiicis antiquos Patres, quos tamen nōsti nihil vnquam de Transubstantiatione scriptis prædidisse. Scribunt illi quidem de hoc sacramento magnificè, atque honorificè; & nonnunquam miraculorum mentionem faciunt. Sed quale hoc tuum argumentum erit, Sunt in hoc sacramento miracula: ergo est hīc Transubstantiationis miraculum? quasi nullum sine Transubstantiatione miraculum esse possit. Ita enim sæpe etiam Patres Baptismi miracula ingentiā prædicant, in quo tamè nullam

Transsubstantiationem statuunt. Miraculum enim Patres improprie vocant, quod nostram opinionem superat: cuiusmodi est, ut qui ad sacramentum hoc sumendum accedunt, quemadmodum Christus prescripsit, una cum pane & vino, que ore corporis accipiuntur, corpus etiam ac sanguine Christi animo suo percipiant, & quasi subiecti in celum diuino vitæ cibo potiantur. Quis negare potest, hanc rem maximam esse, & naturæ viribus longe superiorem? Tum externis istis creaturis visum esse Spiritum sanctum, quibus nos intus ad æternam vitam confirmaret, summam admirationem meretur. Ita vides aliquid in cœna miraculi esse posse, ut omnem interim Transsubstantiationem penitus excludamus. Sed quæquam hæc interdum miracula vocantur, proprie tamen miracula non sunt, & talia Patres in Euangelii annunciatione, atque in Baptismo miracula agnoscunt, ne putes huiusmodi miracula in cœna sola reperiri. Sed Augustinus (inquis) scribit, *Non sanctificari, ut sit tam magnum sacramentum, nisi operante inuisibiliter Spiritu sancto.* Spiritus sancti inuisibilem in se præsentem audio, miraculum nullum video. Iustinus autem vehementius, *Eodem, inquit, verbo. Dominum incarnatum esse Christum, & panem fieri carnem Christi.* Agnosco, & panem mysticè ac sacramentaliter fieri carnem Christi concedo. Transsubstantiationem autem omnem his Iustini verbis euerfam esse planè perspicio. Si enim panis sit caro Christi, quemadmodum Christus est in utero virginis incarnatus, tum id sine omni Transsubstantiatione fit. Nam verbum non fuit in carnem transsubstantiatum: quare nec panis transsubstantiatur in carnem Christi. Vtrumque autem effectum est Dei verbo, ut & Christus in utero matris carnem sumeret, & panis iste caro Christi, hoc est, *carnis Christi*

Christi sacramentum fieret. Cyrilli eadem etiam est sententia, vinum non esse commune & vulgare quod sumis, sed sanguinis Christi verum sacramentum: sic enim scribit, *ὡς καὶ ἔχει οὐτὸς ἰσχυρῶς τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ*: in quo iubet vt de hoc pane ac vino non tanquam nudo ac simplice, cuiusmodi antè fuit, sed multò augustiùs cogitemus, & nos gustare ait non panem ac vinum, id est, panem vinumque vñratum, sed antitypò ac symbolum corporis & sanguinis Christi. Cyprianus id docere voluit, verè Christum in hoc sacramento adesse, & verè percipi, atque hunc panem quem pii sumunt, non inanem esse, sed vnà cum hoc pane carnem Christi sumi. Ore autem Christum comedi, aut panem in carnem Christi transsubstantiari palàm in eodem libro negat, quando ait, *Hæc quoties agimus, non dentes ad manducandum acuimus: sed fide sincera panem sanctum frangimus, & partimur*. Chrysostomus merito dixit, opera hæc, quæ sunt in cœna, non esse humana: sed quid hoc ad miraculum? Nam quicquid Christus diuinitus facit, id non est necesse vt pro miraculo habeamus. Ita cum multa non modò in cœna, sed in Baptismo, & in quotidiano verbi ministerio diuina agnosco, tum miraculum nullum perspicio, & rerù naturas integras manere sentio, & Transsubstantiationi nihil simile reperio.

Cyrl. Hiero
soly.
καὶ τῆς δ.
& *καὶ τῆς ε.*

de cœna

Cyprian. in
serm. de cœ
na Domini.

D V R Æ V S, Fol. 53.

Illud etiam ignorantiam egregiè tuam demonstrat, quòd fingere nos ais corpus Christi non à pyrtanicum, sed ab ipsis etiam sceleratissimis hominibus sumi posse. Nò hoc nos dicimus, sed scriptura

M. iiij.

1. Cor. II.

testatur, Patres docuerunt, & ipsa sacramentivatio
 exigit. Quid apertius, quam quod Paulus ait
 Quicumque manducauerit panem hunc, &c.
 Quod Augustinum minimè latuit, cum ait, Cor-
 pus & sanguis Domini nihilominus illis e-
 rat, quibus dicebat Apostolus, qui manducat
 & bibit indignè, iudicium sibi manducat &
 bibit, lib. 5. contra Donat. ca. 8. Et rursum, Nā &
 Iudas proditor bonum corpus, & Simon Ma-
 gus bonum. baptisma accepit, lib. contra Ful-
 gentium Donat. cap. 6. Sed hac (ut video) fidei ve-
 stra summa est. si vultis, Christi vobis corpus est: si
 non vultis, non est.

 WHITAKERVS.
1. Cor. II. 27.
29-

14 Non hoc meam ignorantiam arguit, quòd
 Christi corpus ab impiis minimè sumi defendam,
 sed vestram summam impietatem ostendit, qui
 Christi sanctam, & salutarem, & vitæ effectricem
 carnem à Satanæ mancipiis mandi comedi que
 posse affirmatis. Hoc nunquam scriptura docuit,
 hoc nunquam Patres tradiderūt, hoc ratio, sensus,
 pietas auersatur. Quòd Paulum adducis, malè tibi
 ipse consulis. Non enim Paulus hoc ait, Qui man-
 ducauerit corpus Christi, sed qui ederet panem
 hunc, & biberit poculum Domini indignè, reum
 fore corporis & sanguinis Domini. Neque ait, qui
 panem edit indignè, Domini corpus edere, sed
 iudicium sibi edere. At qui Christum edit, eum
 propter Christum, & per Christum viuere perpe-
 tuò necesse est. Sed instas. Qui neque corpus edit,
 neq; sanguinè bibit, nò potest esse reus vtriusque
 Hoc

Hoc iam tibi restabat demonstrandum, quod quia nimis laboriosum fuit, cōsultò prætermittis. Quis enim nescit, qui principis imaginem indignis tractarit, aut literas discerpserit, aut sigillum adulterarit, reum esse læsæ maiestatis, quantumvis ipsam principis personam nunquam attigerit? Sic de profanis hominibus Apostolus scribit, illos Hebr. 10. 29. conculcare filium Dei, & sanguinem foederis profanum ducere, & spiritum gratiæ contumelia afficere. Et tamen isti nunquam aut filium Dei, aut sanguinem foederis, aut Spiritum sanctum perceperunt. Ita qui prolabuntur, eos Apostolus Heb. 6. 6. in eadem Epistola affirmat Christum denuò crucifigere, quem tamen illi ne quidem vnquam viderunt. Perinde est, quod eodem in capite Paulus 1. Cor. 11. 7. tradit, virum esse imaginem & gloriam Dei, eamque ob causam non debere caput suum velare, ex quo sequitur si caput velarit, Domini gloriam ab eo esse imminutam. Ad illa autem Augustini duo testimonia respondeo, sacramentum esse corpus & sanguinem Domini, quia est corporis & sanguinis Dominici mysterium: & Iudam bonum corpus accepisse, sacramento tenus, quia sacramentum boni corporis accepit, quod semper est sacramentum corporis, & proinde ipsum corpus, quod ad Deum attinet, qui semper rem cum signo offert, etsi non quoad ipsum Iudam, qui signum sine re accepit. Quare Iudam Augustinus alibi August. in Ioan. Tractat. 19. non Dominum ipsum, sed panem Domini edisse scribit. *Illi manducabant (inquit) panem Domini.* Ille panem Domini contra Dominum. Atque hæc Augustini perpetua sententia fuit, impios ipsam Christi carnem non aliter percipere, quam quia huius carnis sacramentum duntaxat accipiunt. Itaque apud Gratianum ait, *Non tantum in sacramento sumens, quod mali faciunt, sed vsque ad* De Consec. dist. 1. ca. credere.

August. de
ciuit. lib. 21.
cap. 25.

spiritus participationem, ut in corpore Domini tanquam membrum maneat. Et in alio loco: Non dicendum eum manducare corpus Christi, qui in corpore non est Christi. Et post, Nec isti ergo dicendi sunt manducare corpus Christi, quoniam nec in membris computandi sunt Christi. Si ergo mali corpus Christi verè comedunt, alterum horum necesse est consequatur, ut vel hoc Christi corpus vi sua careat, vel impiis verè vitam præbeat. Vtrumque autem nefandum est & valde hæreticum: ergo Christi corpus mali verè non comedunt.

Ambros. in
1. Cor. II.

Aug. tract.
26. in Ioan.

Quomodo tum (inquis) huius corporis rei sunt quod non accipiunt? dupliciter quidem: primum, quia sacramento corporis Christi abutuntur: deinde quia corpus Christi, quod illis Christus in hoc sacramento offert comedendum, non comedunt, sed summa ingratitude ac perfidia respuunt atque reiiciunt. Reos esse corporis & sanguinis Domini Ambrosius scitè interpretatur, *pœnas dare mortis Domini: quod sine Transsubstantiatione fieri sanè potest. Et Augustinus, Tanta rei sacramentum ad iudicium sibi manducat & bibit, quia immundus presumpsit ad Christi accedere sacramenta, que aliquis non dignè sumit, nisi qui mundus est.* Summa ergo fidei nostræ non illa est, quam tu commemoras. *Si volumus, est corpus, si nolumus non est corpus: sed est corpus, nos seu velimus, seu nolumus.* Hæc potius sacrificiorum vestrorum fides est, qui verè quidem affirmare possunt, si modò vera sunt quæ vos doceris, si volumus, erit mox corpus Christi, si nolumus, non erit. Si enim volunt consecrare, & hunc animum habent, est corpus Christi: si non attendunt, & fortè de rebus aliis cogitant, tum nihil minus est quam corpus Christi. Et sitné, vel non sit corpus Christi, nullus præter ipsum sacrificium, qui solus suæ voluntatis conscius

confcius est, intelligere potest. Hæc vestra Theologia summa esset, quam meritò possis amentia summam appellare.

De cocua

DVRÆVS, Fol. 54.

De Tertulliano facile dictu est: Hoc est corpus meum dicendo, id est corporis mei figura. Docet Tertullianus eundem esse veteris nouique Testamenti authorem. quod impius ille Marcion negabat: quod ut faceret, qua in lege Evangelica Christus gessit, eadem Testamenti veteris cum prophetiis predicta, tum figuris adumbrata fuisse demonstrat, atque exemplum de pane affert, quem in veteri lege corporis Christi figuram fuisse ait, in noua uero ex pane, qui olim figura erat, corpus ipsum esse factum. Hoc sibi Tertullianum voluisse, ipsius uerba ostendunt. Quod enim addit, figura non fuisset, nisi ueritatis esset corpus: quid quaeso aliud quam de veteris se Testamenti figura loquitur significat? Alias non (fuisse) profecto, sed (esset) dixisset. Et rursus: Cur panem corpus suum appellat, & non magis peponem &c. non intelligens veterem istam fuisse figuram corporis Christi. Demque quid apertius, quam quod paulò post addit, Ita nunc sanguinem suum in uino consecrauit, qui tunc uinum in sanguine figurauit? Neque iniuria. Si enim in veteri Testamento panis ac uinum Christi corporis ac sanguinis figura fue-

runt, quis non videt ut huic figura in noua lege veritas respondeat, ex pane verum corpus, verumque ex vino sanguinem confici oportere?

WHITAKERVS.

15 Tertulliani verba sic illustria atque explicata sunt, ut tibi nihil vnquam difficilius fuisse perspiciam, quàm ea ut posses aliqua responsionis probabilitate eludere. Quinquã quæ hîc respondes, ne probabilia quidem sunt: ita cum Tertulliani argumento atque instituto tua responsio malè cohæret. *Docet* (inquis) *Tertullianus eundem esse veteris nouique Testamenti authorem: id enim Marcion negabat.* Intelligo: & vera quidem sunt, quæ dicis, sed alia etiam vera sunt, quæ non dicis. Marcion enim non modò veteris Testamenti auctoritatem sustulit, sed de Christi etiam corpore impiè atque hæreticè sensit. Christum enim dixit non verum corpus habuisse, sed tantùm veri corporis simulachrum. Hanc illius hæresin istis

Tertul. contra Marcion. lib. 4.

verbis Tertullianus refellit, atque id nunc agit, ut Christi corpus non fictum, phantasticum, imaginarium, sed verum, humanum, naturalè fuisse doceat. Sic enim ait, *Ceterum vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset.* Et post, *Nubilis enim corporis sanguis esse potest, nisi carnis.* Hinc luce clarius apparet Tertullianum hoc loco contra illud phantasma corporis disputare, quod Christo Marcion tribuebat. Argumentum autem sumit à sacramento, quod est figura corporis Christi. Hinc enim probat Christum habere verum corpus, quia sacramentum instituit, quod esset corporis sui figura. At figura nulla esse potest rei vacua

vacuæ ac phantasticæ, cuiusmodi esse Christi corpus Marcion affirmabat. Sic ipsa verba habent, *Acceptum panem ac distributum discipulis, corpus suum illum fecit, Hoc est corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei: figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus. Caterum vacuæ, quod est phantasma, figuram capere non potest.* Quasi hoc Marcionem syllogismo conficeret, Si Christus in sacramento figuram corporis sui reliquit, tum verum corpus habuit, non phantasticum, quia phantasmatis nulla figura esse potest: At Christus in sacramento reliquit figuram corporis sui, quando dixit, Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei: ergo Christus verum corpus habuit. Hæc Tertulliani verba, hoc argumentum est: ex quo panem dici corpus Christi, non quia Transubstantiatur in ipsum Christi corpus, ut pontificij contendunt, sed quia est sacramentum & figura corporis Christi, quemadmodum nos verissime docemus, manifestum est.

Tu nouum ab aliquo magistro commentum didicisti, quo nobis solum faceres. Tertullianum enim respondes non panem illum quem in nouissima cœna Christus fecit corpus suum figuram appellare, sed de alio quodam pane loqui, qui corporis Christi figura fuit in vetere lege. Scitè admodum, atque ut decuit non Theologum vulgarem, sed Iesuitam. Sed vbi (quæso) animus, vbi acumen, Duræ, tuum fuit, cum hæc scriberes, quæ tam palàm cum verbis ipsis pugnant? Quis enim ille panis fuit, quem corpus suum Christus fecit, & de quo dixit, Hoc est corpus meum? Nónne ille ipse panis, quem eadem nocte, qua traditus est, in manus accepit, fregit, discipulis tradidit? Et tamen hunc panem Tertullianus figuram appellauit. Aut doce vbi vnquam in vetere lege panẽ

De cœna

Christus acceperit, eumque esse suum corpus dixerit, quod nunquam potes. Equidem non dubito, quin hæc scribentem tua te conscientia constrinxerit ac refutarit. Cum enim ex ipsis verbis constat de eodem illo pane loquutum esse Tertullianum, quem tunc in coena Christus accepit, tum id ipsum ex alio etiam loco intelligi potest. Sic enim in primo libro contra Marcionem Tertullianus scribit: *Non reprobavit panem, quo ipsum corpus suum representat.* Sic vides pane non alio quidem, quam eo quo nos utimur in coena celebranda, ipsum corpus Christi representari; id est, hunc panem esse (ut hic loquitur) figuram corporis Christi. Tamen pergis aliquas interpretationum conjecturas colligere. Alias (inquis) dixisset, non Fuisset, sed Esset. Argute verò: quasi hoc tanti sit, aut quasi non esset facilis verborum sensus: Panis ille, quem Christus suum corpus esse dixit, non fuisset figura corporis, nisi corpus verum esset. Quod subiungis ex Tertulliano, concedo esse verissimum. Fuit enim panis in veteri lege figura corporis Christi. Sed si fuit in veteri Testamento figura, num proinde in nouo figuram minimè esse sequitur? Quod verò de vino & sanguine adducis, contra te facit. Iacobi enim de Iuda verba Tertullianus citat, *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuae amictum suum.* Hæc ad Christum accommodat, atque hinc Christi carnem & sanguinem demonstrat: *Stola & amictus* (inquit) *caro est, vinum sanguis.* Quis negabit tibi, si id postulas, aut si valere aliquid ad causam tuam arbitraris, illum sanguinis vuae, id est, vinum, huius vini aut sanguinem figuram fuisse? Sed hic nouum argumentum oritur, omnium pulcherrimum, & Duræo nostro dignissimum. Si panis ac vinum (inquis) in veteri Testamento

framento figura erant corporis ac sanguinis Christi, quis nos videt, ut huic figuræ veritas respondeat, ex pane verum corpus, & verum ex vino sanguinem confici oportere? Quod tandem huius confecti vinculum esse existimemus? Panis & vinum in veteri Testamento figuræ erant corporis ac sanguinis Christi: ergo in nouo Testamento (tu nouam legem impropiè vocas) necesse est ex pane confici verum corpus, & ex vino verum sanguinem? Id quidem sequitur, ut figuræ veritas respondeat, cum hæc essent in veteri Testamento corporis & sanguinis Christi figuræ, ut Christus in nouo Testamento verum corpus & verum sanguinem haberet, quod Tertullianus probare voluit, & ego faciliè concedo. Ut verò ex pane corpus, & vino sanguis fieret, id nulla figuræ & veritatis analogia flagitat. Si enim quia vetera Sacramenta nostrorum typi ac figuræ erant, idcirco necessarium sit, ut nostra sacramenta nullo modo figuræ sint, sed in res ipsas, quarum sunt figuræ Transsubstantientur, tum quia Diluuium, & mare rubrum, & nubes erant nostri baptismi figuræ, sequetur baptismum non esse figuram, aut symbolum, sed in ipsum Christi sanguinem conuerti. Id sanè tua hæc ratio, si haberet aliquid rationis, necessariò euinceret. Sed cum ego tibi tam multa de Tertulliano responderim, tu mihi nunc vicissim aliquid etiam responde. Panem in sacramento nullum esse statuis: Nam panem Transsubstantiatio extrahit. Quid ergo est quod speciem panis habet? Phantasma scilicet panis remanet, sed nullum esse panem omnino tamen certum est. Irane tandem ais? Et non vides hoc modo Tertulliani argumentum planè euersum esse? Si enim sacramentum hoc imagi-

nem & speciem panis ostendit, sed tamen panis naturam penitus amisit: quid ni Tertulliano mox Marcion responditur, Ita Christum phantasma corporis habuisse, sed corporis tamen vera propriaque natura caruisse? Sic præclare vestra Catholica transsubstantiatio cum hæretico Marcionis axioma congruit.

D V R Æ V S, Fol. 55.

Judam (*inquit Augustinus*) adhibuit ad cõ-
uiuuium, in quo corporis & sanguinis sui figu-
ram discipulis commendauit. *Quis hoc Catho-
licus negat? Aut quis non intelligit figura nomi-
ne sacramentum significari? Quam verò ridicu-
lum illud est: qui figuram siue sacramentum corpo-
ris & sanguinis sui dedit, corpus ipsum ac sangui-
nem non dedisse? Cùm D. Augustinus de eodem
Iuda alio in loco sermonem faciens, tolerasse di-
cat Christum Iudam inter innocentes disci-
pulos sumere, quod norunt Christiani præ-
tium nostrum. Epist. 162.*

W H I T A K E R V S.

16 In Augustino iterum coactus es, quemad-
modum in Tertulliano fuisti, vetera tuorum com-
menta relinquere, noua excogitare. Panem & vi-
num Augustinus corporis ac sanguinis Christi fi-
guram dilertè vocat. Quid dici illustrius potuit?
Aut quis nobis vitio vertat, si sacramentum cum
Augustino figuram appellemus? Si enim Augu-
stinus pani & vino Eucharistico figuræ nomen
rectè

rectè verèque tribuit, cur nobis non licebit in illis Christi verbis figuram statuere, & panem corporis, vinum sanguinis Christi figuram cum Augustino nuncupare? Aut ergo huius sermonis veritatem nobis concede, aut Augustinum malè loquutum esse conuince. *Sed Augustinus* (inquis) *figuram & nomine sacramentum significauit.* Etsi Christum dedisse discipulis sacramentum fateor, tamen Augustinus non sacramenti, sed figuræ vocabulum vsurpauit. Quanquam enim omne sacramentum est figura, tamen non omnes figuræ sunt sacramenta. Cùm autem nulla figura sit res ipsa, cuius est figura, (sic enim inter figuram & rem nihil interesset, & Relatorum natura ac discrimen tolleretur) panem non esse corpus Christi propriè, nec vinum sanguinem manifestum est. Iam si transubstantiationem admittimus, nec figuram Christus, nec sacramentum discipulis dedit. Eruntne enim Duræ, illa spectra panis & vini aut figuræ, aut sacramenti nomine censenda? At inter figuram seu sacramentum, & rem ipsam cuius est figura vel sacramentum, aliqua saltem intercedere similitudo debet, quemadmodum docet Augustinus. Illa verò accidètia nihil habere possunt Christo simile. Ita vel corpus ipsum erit figura sui ipsius (quod tamen nimis absurdum esse natura ratioque clamat, & figura esse non potest, quæ nullquam apparet) vel nullam Christus discipulis suis figuram in illo conuiuio tradidit. Quare necesse est, vt panem ac vinum dici ab Augustino corpus & sanguinis Christi figuram fateamur. Nec tamen dedisse etiam discipulis Christum corpus & sanguinem suum negamus, & nunc etiam dare his minimè dubitamus, qui harum rerum sacramentum vera fide percipiunt. Quod autem Augustinus Iudam ait pretium nostrum sumpsisse, quis vnquam

tam improbus fuit syllabarum auceps, ut id quæ admodum diceretur, non attenderit? Si enim huius pretij Iudas verè particeps fuisset, huius certè pretij beneficium nunquam amisisset. Sed pretium nostrum vocat Augustinus figuratè, quod est pretij nostri sacramentum. Sic enim in eodem loco scribit, *Et tamen primum sacramentum corporis & sanguinis sui, nondum illo excluso, communiter omnibus dedit.*

August. Epi.
162.

D V R Æ V S, Fol. 55.

Alium deinde Augustini locum profero: Non enim dubitavit Dominus dicere (inquit Augustinus) Hoc est corpus meum, cum signum siue sacramentum daret corporis sui. Cùm Manichei variis de causis vetus Testamentum reicerent, atque inter alias illam etiam afferent, quòd sanguinem Moses animam appellasset: acurte Augustinus respondet, præceptum illud in signo positum esse, quòd sanguis nimirum, etsi propriè anima non sit, signum tamen anime intus latentis existat: quemadmodum & ipsum corpus Christi sacramentum, quòd sensibus nostris obicitur, corpus Christi appellatur, quia corporis Christi, quòd continet, signum est. Vides, quemadmodum anima sanguine continetur, ita Augustinum sacramento Christi corpus verè contineri credidisse. Illud etiã te fallit, quòd Augustinus noua legis sacramenta, non nuda & inania signa, ut existimas, esse putauit, sed quæ res ipsas, quarum signa sunt, verè contineant.

WHITA.

WHITAKERS.

De carne

17 Si quando Dominus dixit, Hoc est corpus meum, signum corporis sui intellexit, quemadmodum perspicuè scribit Augustinus, tum figuratè loquutum esse Dominum constat, quod nos quia dicimus, à vobis sine causa reprehendimur. Si enim id suum corpus Dominus vocavit, quod sui corporis signum fuit, inesse in verbis Tropum nulla ratio negabit. Nunc quid Augustino respōdeas excutiamus. Rem illi cum Manichæis fuisse satis manifestum est, à quibus illa veteris Testamenti sententia, *sanguis est anima pecoris*, improbata fuit. Hanc illorum calumniam Augustinus diluit, atque hæc verba figuratè accipienda esse ostendit, vt sanguis anima dicatur, non quia ipsa anima sit, sed quia sit animæ signum. Ita enim in nouo Testamento Christum id appellasse corpus suum, quod corporis ipsius signum fuit. Nihil sanè scribi contra transsubstantiationem disertius aut luculentius potuit. Tu sanguinem dici affirmas esse signum corporis Christi, quod verè sacramēto cōtineretur. Num verò pecoris sanguinem comēdi vetuit Dominus, dum in illo sanguine anima lateret? Nequaquam certè, nisi in bestia matæ sanguine aliquam latere occultam animam existimas. Effundi autem in terram sanguinem Dominus iussit, quia est anima pecoris: at in sanguine effuso nulla anima includi aut latere potest: quare hic sanguis pecoris, de quo Dominus hanc legem tulit, non potest esse latentis in eo animæ signum, cum animam prorsus nullam habeat. Siccinè verò ineptum ac imperitum fuisse Augustinum censes, quem tamen acutè

respondisse dicis, ut sanguinem pecoris in vasculo inclusum quandam continere latentem animam existimaret? Sic ista vides in tuum caput reuolui. Anima nulla later in sanguine pecoris effuso, ac proinde nullum in sacramento corpus continetur: Sanguis est signum animæ, quæ in eo minimè later, ergo sacramentum est signum corporis Christi, quod in eo tamen minimè continetur. Atque ut latere quandam animam fingamus, cuius signum sanguis sit, tamen in istam animam transsubstantiari sanguinem nequaquam affirmabis. At in sacramento non modò latere Christi corpus, sed ipsum sacramentum in corpus Christi transsubstantiari statuis. Ita nihil in responsione tua cohæret. Quodnam autem illud sacramentum est, quod sensibus obiectum esse dicis? Si panem & vinum intelligis transsubstantiationem tollis. Si tuas in aere suspensas, atque ab omni materia abstractas harum rerum imagines, nihil fingi putidius aut peruersius potest. Sacramentum enim non est instar spectri, in quo nihil solidi subsit, sed naturam quandam & materiam habere debet. Quòd autem me existimare dicis sacramenta noui Testamenti esse nuda signa, nimis ieiunum est. Neque enim qui transsubstantiationem non agnoscit, noui Testamenti sacramenta nuda facit, nisi etiam non tantum in cœna, sed in baptismo etiam & reliquis illis vestris noui Testamenti commentitiis sacramentis transsubstantiationem inesse arbitraris. At hæc ipsa inanissima transsubstantiatio, non modò nudum, sed planè nullum relinquit sacramentum.

DVRÆVS, Fol. 57.

Illud iam sequitur, quod de flagitio ex Augustini li-

ni libris de doctrina Christiana affers, li. 3. cap. 16.
 Si (inquit Augustinus) flagitium & facinus videtur iubere, aut beneficentiam vetare, figurata est loquutio. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & sanguinem biberitis, &c. Equidem hic verba Augustini agnosco, à quorum te sensu longissimè video aberrare, quem tamen ex Augustino discere potuisti in comment. in Psal. 98. Putauerunt quòd præcisurus esset Dominus particulas quasdà de corpore suo, &c. Et tract. 27. in Ioan. Carnem sic intellexerant, quo modo in cadauere dilaniatur. Hoc verò immane facinus esse quis negat? In his verbis, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, tropum in carne & sanguine Caluianiani constituunt. Non carnem Christi manducare, sed laceraam ac disceptam (ut Capernaica intelligebant) manducare flagitium Augustinus putauit. Integram enim carnem Christi sumere non magis Christiano homini flagitium est, quam beata virgini fuit eam integram concipere, & in utero suo alere. Et ex Augustino constat tam verè Christianos sanguinem Christi sumere, quam veterum sacrificiorum sanguinem bibere erat prohibitum. Vide August. 9. 57. in Leuiticum.

WHITAKERS.

18 Illa Christi verba, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & sanguinem eius biberitis, non habetis vitam in vobis, figuratè intelligenda esse tradit Augustinus, quandoquidem facinus & flagitium præcipere videantur. Ex quo facilè in-

August. de
doct. Christ.
lib. 3 cap. 16.

telligimus Augustinum nunquam sensisse Christi carnem aliter, quàm fide ac spiritali modo sumi, cum & in verbis figuram inesse palàm scribat, & sine figura facinus horrendum præcipi confirmet. Tu verò nec figuram agnoscis in præcepto, nec flagitium esse arbitraris Christi carnem quotidie dentibus tuis conficere, atque in ventriculo trahere, & tamen nihil te ab Augustini sensu putas aberrare. Sed quis non videt transsubstantiatione pontificia non modò figuram excludi, sed illud etiàm admitti, quod tanquam flagitium Augustinus auersatur? Respondes non sic comedi carnem Christi, vt particulæ quædam de corpore Christi præcidatur, quemadmodum Capernaitæ somniabant. Non enim carnem Christi manducare, sed laceram ac discerptam manducare flagitium putauit Augustinus. De flagitio aliquid respondes, de figura omnino taces. At Augustinus in illis verbis figuram constituit, quæ nulla prorsus esse potuit, si carnem Christi vel rotam, vel in partes minutas concisam sumeremus. Quando ergo hanc *figuram esse loquutionem* affirmat, nullum locum vel Capernaiticæ, vel vestræ opinioni relinquit, quæ planè nihil à Capernaitica differt. Et si immane facinus esset vt tu faceris, particulas de Christi corpore præcidere, nõne multò immanius ac truculentius esse merito iudicemus totum Christum vno morsu deuorare? Vtrum enim ferum magis & flagitiosum est, Christi carnem particulatim exedere, an repentè totam in fauces demittere, nec satis præmansam deglutire? Si ergo illi sunt immanes, qui Christum volunt membratim depascere, multò maior illorum immanitas censenda est, qui membra pariter vniuersa eodem momento consumunt.

sumunt. Et quidem inter Capernaitas & Pontifios hoc tantum interest, quod illi partes aliquas praecedas putabāt, hi nihil omnino praecidunt, sed totū voracissimē in os ventremque iniiciunt. Verū Augustinus quemadmodum Christi caro comedenda sit, ostendit, quando quid hac figurata loquutione praecipitur exponit, nempe *passioni Domini esse communicandum, & suauiter atque utiliter recolendum, quod pro nobis caro eius crucifixa est.* Ita Christi carnem edere, Augustino interprete, est Christi passioni communicare, eiusque carnem pro nobis in pretium nostrae redemptionis datam fide accipere. Sic enim Augustinus, *Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, nec bibaturi illum sanguinem, quem sursi sunt, qui me crucifigent: sacramentum aliquod commendauit vobis, spiritualiter intellectum viuificabit vos.* Et alibi, *Christum fas vorari dentibus non est.* Et rursum, *quid paras dentem & ventrem? Crede & manducasti.* Et in alio loco, *Credere in eum, hoc est manducare panem viuum: qui credit manducat, inuisibiliter saginatur, quia inuisibiliter renascitur.* Est enim (ut alibi scribit) non ventris, sed mentis cibus, ad cuius manducationem qui inuitantur, non ventrem, sed mentem parare iubentur. Sic Chrysostomus, *Carnale est (inquit) dubitare, quomodo nobis Christus carnem suam ad manducandum dare possit, cum hoc sit mystice, & spiritualiter intelligendum.* Quemadmodum autem olim ista Augustini verba, de quibus nunc contendimus, antiqui auctores acceperint, ex Bertramo intelligi potest, cuius liber extat de corpore & sanguine Christi doctus in primis ac pius: *Cernimus (inquit) quod Augustinus mysteria corporis ac sanguinis Christi sub figura dicit à fidelibus celebrari. Nā carnē illius,*

August. in
Psal. 98.

De consecr.
dist. 2. c. V-
trum.

Traetat. in

Ioan 25.

Traetat. 26.

in Ioan.

Chrysost.

hom. 46. in

Ioan.

Bertramus.

sanguinemque eius sumere carnaliter, non religionis esse dicit, sed facinoris. Iam ergo si quando Christus ait, Nisi carnem meam ederitis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam, figuratè loquutus est, qui què aliter loquutum illum esse intelligit, flagitium ab eo præcipi statuit, hinc & Christi corpus carnaliter nequaquam comedi, & transsubstantiationem horrèdi facinoris ac flagitii ream esse constat. Quod autem subiungis Christiano homini non magis flagitium esse integram Christi carnè comedere, quàm virgini beatæ fuit eam integram concipere atque alere, omnem profectò opinionem superat. Perinde est enim ac si dicas, flagitium non est infantem concipere ac parere: ergo eundem in lucem editum deuorare flagitium non est. O te nobilem transsubstantiationis patronum, cui nihilò magis flagitiosum videtur hominem deuorare, quàm hominem generare. Illud verò quòd Calvinianos ais Tropum in carne & sanguine constituere, falsum est, quem admodum tu ipse quidem nosti, si Caluini libros vel leuiter inspexisti. Veram enim carnem & verum sanguinem, non vt tu ais, figuram tantùm istarum rerù à nobis percipi minimè dubitamus. Postremò, quod ex Augustino affers, Christi sanguinem ab omni populo Christiano bibi, libentissimè concedo. Sed bibi interim Christi sanguis sine transsubstantiatione potest.

DVRÆVS, Fol. 58. 59.

Venio ad Theodoretum: Symbola (inquit) mystica non amittunt propriam naturam. Quid apertius dici potuit quàm quod à Theodoro pro nostra

pro nostra sententia scriptū est, corpus ac sanguinem Christi sub panis ac vini symbolis continerit Eranistes. Sed quid facta sanctificatione reputas? Orthodoxus. Corpus & sanguis Christi. Et creduntur esse quæ dicuntur, & tanquam talia adorantur. Sed transsubstantiationem tibi Theodoretus negare videtur. Hæreticos eo loco refellit, qui humanam Christi naturam, in diuinam prorsus fuisse mutatam docebant. Et Eucharistia exemplo utebantur. Quibus Theodoretus respondet non ita elementa in Christi corpus & sanguinem abisse, ut non retineat naturales proprietates. Apud Theodoretum natura nomine naturales proprietates rei intelligi debent. Si transsubstantiationem Ecclesia tum non credidisset, nec Eucharistiani rem tam manifestè falsam pro argumento attulissent, neque Theodoretus respondisset sanctificari panem & vinum in carnem & sanguinem Christi, atque *μετασχηματισθῆναι*, id est, transsubstantiari.

WHITAKERVS.

19 Theodoritum habes acerrimum in causa aduersarium, quem aut omnino reiicias, aut mox succumbas oportet. Sic enim palàm huius scripta transsubstantiationi pontificiæ infesta sunt, ut si transsubstantiationem consultò oppugnare statuisset, nunquam tamen insulsum commentum grauius affligere & conuellere potuisset. Obiecti Campiano breuem ex hoc Patre sententiam, in qua affirmat, *Symbola mystica post sanctificationem non amittere propriam naturam*, quæ trans-

Theodorit.
dialog. 2.

substantiationem omnem necessariò euerit. Si enim panis ac vinum naturam propriam retinent, & si in sua propriaque natura persistunt, quo modo tandem in corpus & sanguinem Christi transubstantiantur? Rem fuisse dicis Theodorito cum Eurychianis, qui humanam Christi naturam dicebant sic in diuinam prorsus abiisse, vt naturales humani corporis proprietates amiserit. Agnosco: & cum illorum Patronus Eranistes à natura sacramentorum argumētum sumeret, id ipsum à Theodorito in hæreticos acutissimè retortū video. Huius autem argumētationis hic exitus est, vt quemadmodum panis mysticus post sanctificationem remanet quidem panis, & naturam pristinam retinet, etiamsi nactus est conditionem meliorem: ita Christi corpus post gloriam ac resurrectionē maneat corpus humanum, quantumuis ad statū gloriæ excellentissimum ascenderit. Naturæ nomine naturales rei proprietates significari respondes, quod quidem satis ad te refellendum valet. Si enim rei proprietates naturales maneat, re ipsam manere constat. Propria enim adiuncta nunquam possunt à suis subiectis diuelli. Sed tu proprietates intelligis à re ipsa ac substantia secretas, quales in rerum natura nullæ possunt reperiri. Et quidem si quid eiusmodi in Ecclesia illo tempore receptum fuisset, Theodorito hæreticus mox respondisset, Quemadmodum panis post sanctificationem naturales proprietates panis, non naturam ipsam retinet, sic Christum post ascensionem proprietates istas corporis, sed non verum tamen corpus habuisse. Sic semper sunt responsiones tuæ ad hæreticarum partium, quàm Catholicæ religionis defensionem propensiores. Tuas verò has naturales proprietates à sua substantia abstractas & seiunctas nunquam aut Theodoritus, aut quisquam pater

De coena

pater Catholicus agnouit, & ipse mox proximis verbis Theodoritus evertit. Sic enim statim scribit, *μὲν γὰρ ἐν τῆς αἰσθητικῆς ἕστας, καὶ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους.* Si ergo panis mysticus non tantum in figura sua ac specie, sed etiam in substantia priore remanet, quid nobis proprietates & qualitates, nescio quas, commemoras: cum se naturæ nomine Theodoritus non modò istas qualitates, sed ipsam inprimis substantiam intelligere testetur? Et tamen ais nihil dici apertius potuisse, quàm quod à Theodorito pro vestra sententia scriptum sit, *Corpus & sanguinem Christi sub panis & vini symbolis contineri.* At hoc nusquam scripsit Theodoritus. Profer enim, si potes, aliquem ex omni Theodorito locum, in quo sub panis viniq̄ue symbolis corpus ac sanguinem Christi contineri scribat. Nam quòd ait, *Symbola post sanctificationem esse corpus & sanguinem Christi, ac credi quæ dicuntur, & tanquam talia adorari,* ineptus es si id de tua Transsubstantiatione intelligi suspicaris. Fatetur quidem donum in altari positum post sanctificationem esse corpus & sanguinem Christi, nimirum sacramentaliter: & quanquam hæc symbola naturam propriam & priorem substantiam integram retinent, credi tamen esse quæ dicuntur, & adorari tanquam ea, quæ creduntur. Si verò corpus & sanguis Christi omnem symbolorum naturam ac substantiam penitus sustulisset, & corporea quadam ac reali præsentia adesset, tum hic honor non symbolis conueniret, sed ad ipsum corpus Christi pertineret. Sunt quidem symbola sacramentaliter id ipsum, quod creduntur, & summo honore ac religione tractari sumiq̄ue debent, cum sint Dominici corporis ac sanguinis sacramenta: sed tamen nunquam propriam naturam mutant, aut in corpus & sanguinem

Chrysoft. ad
Cæfarium.Theodor.
dial. i.
ἀποκρίσις.

Christi conuertuntur. Chrysoftomus de mystico pane scribit apertissimè, *Dignus habitus est Domini corporis appellatione, etiamsi natura panis in illo remanserit.* Id te etiam alio in loco Theodoritus docebit. Sic enim in primo Dialogo habet: *Symbola quæ videntur corporis & sanguinis sui appellatione honorauit, non naturam mutas, sed naturæ gratiam addens:* atque eò illa Theodoriti disputatio spectat, vt quàm verè panis substantia in Eucharistia manet, tam verè corporis substantiâ in Christo remanere confirmet. Aut ergo panis substantiam in sacramento saluam esse concede, aut palàm Christi corpus euerte. Si verò Eutyches aut quisquam alius tam delirus hæreticus symbola in res ipsas mutari credidisset, idné quicquam ad pōtificiam hanc Transsubstantiationem nobis probandam valere debuisset? Quid si enim hæretici insaniunt? ergo Transsubstantiationem vetus Ecclesia approbavit? Quid dici futilius potuit, præsertim cùm hoc Eutyichianum λήμνα tanquam insubstium mox Theodoritus repellat atque respuat? Sed hoc contendit Eranistes, quemadmodum symbolum mutat appellationem, & corpus Christi vocatur, sic Christum non hominem dici, sed Deum oportere. *ὡς τὸ πρῶτον* autem panem & vinū quod eadē in loco scripsit Theodoritus? Nam hîc nūquam illud vocabulum reperio.

DVRÆVS, Fol. 60.

Theodoretum Macarius sequitur. In Ecclesia offertur panis & vinum ἀλίπτα, id est anti-tya atque exēplaria carnis & sanguinis Christi. *Antitypon non idem est, quod figura vel τύπος, sed*

sed id quod in figura locum substituitur. 1. Pet. 3.
 Sic Patres hoc nomine vsi sunt, ut nobis in nouo Te-
 stamento corpus & sanguinem Christi dari osten-
 dant, tāquam ἀντίτυπα pro typis illis, quibus in ve-
 teri testamento adumbrabantur: eò que libentius
 hoc nomine vsi sunt, quòd etsi corpus & sanguinem
 Christi verissimè in sacramento habemus, tamen te-
 ctum & velatum. Damascenus ait, Non est τύπος
 panis & vinum corporis & sanguinis Christi
 (absit enim hoc) sed est ipsum corpus Domini
 deificatum. Et Cyrillus Hierosol. catech. 4, ἐν τῷ
 ἁγίῳ ἀφ' οὗ δίδεται nobis corpus. hoc est enim habere
 nos ἀντίτυπα, corpus nempe & sanguinē Christi pa-
 nis vini que τύποι velata. Imo & Macarius mox
 addidit, Qui sumus & ἐν τῷ φαρισαϊστικῷ ἀπέρι, id est, ex
 eo qui apparet panis.

WHITAKERVS.

20 Transubstantiationem vestram Macarius
 monachus planissimè refellit his verbis, in quibus
 diluendis admodum ac frustra desudas. Si sunt e-
 nim panis & vinum ἀντίτυπα, quemadmodum scri-
 bit Macarius, hoc est rerum aliarum exemplaria,
 tum certè res ipsæ, quarum exemplaria sunt, esse
 nequeunt. Quid tu nunc excogitare potes, quod
 illustrissimam huius testimonii lucem obscuret?
 Αντίτυπον (inquis) non est τύπος, sed id quod in figu-
 ra locum substituitur. Substitui quidem nonnun-
 quam in τύποι locum ἀντίτυπον fateor: sed tamen ἀν-
 τίτυπον nihilò magis res ipsa est, cuius ἀντίτυπον
 vocatur, quàm τύπος fuit. Ista enim nomina non
 re diuersa sunt, sed ratione. Nam ἀντίτυπον al-
 teri τύποι respondet, & verbum hoc vtrumque

Macar ho-
mil 27.

non rem ipsam, sed rei figuram atque exemplar significat. Id ex eo loco Petri, quem adducis, discere potuisti. Baptismum enim Petrus aquæ diluuij ἀντίτυπον esse dicit, & tamen non modò illa aqua, sed baptismus etiam figura est, nisi etiam aliquam fortè in baptismo Transubstantiationem fingis. Ille prior τύπος Ecclesiæ liberationem adumbravit, sic quoque hic alter τύπος ille per omnia similis & verè ἀντίτυπος eadem Ecclesiæ liberationem ac sanctificationem significat. Nec semper substituitur in τύπος locum ἀντίτυπον. Quàdo enim tabernaculum Apostolis cælorum ἀντίτυπον appellat, quis non videt ἀντίτυπον pro typo sumi? Sic Nazianzenus Abrahami sacrificium ἀντίτυπον illius magni vocat. Denique quotiescunq; hoc verbum legitur, non rem sed rei exemplar indicat. Cùm ergo ἀντίτυπον ipsum corpus & sanguinem Christi interpretaris, nec mentem authoris, nec vocabuli vim intelligis. Sed te Macarius ipse palàm refutabit. Panem enim & vinum ἀντίτυπον appellat non alterius typi, sed carnis & sanguinis Christi. Si verò panis & vinum sunt caro & sanguis Christi, non possunt eiusdem carnis ac sanguinis ἀντίτυπον nominari. Non quòd de corpore tecto & velato subiungis, dic verò, num antitypo corpus tegitur & velatur? Id fieri non potest, cùm ἀντίτυπον, vt tu vis, sit ipsum corpus & sanguis. Idem autem non potest eodem tegi ac velari. Sic cùm ἀντίτυπον dicuntur carnis & sanguinis, necessariò efficitur non esse ipsam carnem & sanguinem. Et hoc nomine sæpe quidem appellantur. Basilii panem vocat ἀντίτυπον corporis Christi, idq; post consecrationem, quemadmodum ex ipsa liturgia constat; quo magis ineptus Damascenus fuit, qui sic dici quidè à Basilio, sed tamen ante consecrationem scribit: quasi ante

1. Pet. 3. 21.

Heb. 9. 24.

Basil. in
liturg.

ante

ante consecrationem aliquid omnino à pane com-
 muni differat. Sic Nazianzenus de sorore Gorgo-
 gonia, *Si quid* (inquit) *των αντιωπων* honoradi corpo-
 ris aut sanguinis manus collegerat. Et Theodoritus,
Diuina mysteria sunt αντιωπων veri corporis. Sed pa-
 nem & vinum *αντιωπων* quidem dici fateris, *τυπων*
 verò nullo modo dicendum esse contendis, atque
 id tanquam nefandum auerfaris, In quo te Da-
 mascenus tuus mirificè sefellit. Si enim panem &
 vinum non tantum *αντιωπων*, sed *τυπων* etiam à Pa-
 tribus appellari ignoras, nihil legisti. Vbique e-
 nim Patres de coena loquentes & hoc & illo no-
 mine promiscuè vtuntur. Sic Theodoritus, *Cuius*
existimas Symbolum & τυπων sanctissimum cibum?
 Sic Nazianzenus *Accedimus, ad sacram mensam,*
& τυπων nostra salutis. Sic Chrysostomus, *Hoc sa-*
crificium illius τυπων est. Quid plura desideras?
 Nonne etiam ipse tuus Hierosolymitanus Cyril-
 lus dari nobis Christi corpus affirmat, *εν τυπων* pa-
 nis? Est ergo panis *τυπων* corporis Christi. Non e-
 nim de accidentium inani specie, sed de sacra-
 mento loquitur, in quo nobis verum Christi cor-
 pus præbetur, *φανωδωτος* autem *απτος* apud Maca-
 rium non panis vacuam similitudinem, sed ve-
 rum panem omnium præsentem oculis subiectū
 significat. Et qui ex illo, quem aspiciunt, pane su-
 munt, illi carnem Christi comedunt, sed *πνευμα-*
τικως, vt ipse Macarius scribit, id est, *Spiritualiter*.
 Si verò panis in carnem Christi conuersus ac trās
 substantiatus esset, vt nihil præter panis vmbra
 remaneret, tum Christi carnem non *πνευματικως*,
 sed *ποικτικως* comedi necessariò sequeretur. Sic
 quicquid apprehendis, mox tibi è manibus ex-
 torquetur.

Nazianzenus
 in Epitaph.
 Casarij.
 Theodo. in
 dial.

de coena

Theodo. in
 dial.
αλεξανδρος
 Nazianz. ad
 ciues Nazi-
 anzi.
 Chrysost. ad
 heb. hom. 17.

DVRÆVS, Fol. 61.

Nullam (*ais*) in hoc iudicio antiquitatem
 refugio, nullum concilium, nullum patrem,
 nullum omnino sinceræ vetustatis moni-
 mentum, *Quum unico contentus sis, agam tecum*
liberalius. Primum verò Ignatium proferam. Eu-
 charistias (*inquit*) & oblationes non admit-
 tunt, quum non confiteantur Eucharistiam
 esse carnem seruatoris nostri Iesu Christi,
 quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pa-
 ter sua benignitate suscitauit. *Theodoret. Dial.*
3. ex Epist. Ignatij ad Smyr.

WHITAKERVS.

21 Si vel vnum potes sinceræ antiquitatis
 proferre monumentum, Duræ, ex quo panem
 mutari atque in Christi carnem Transsubstantia-
 ri liqueat, concedâ in causa tibi non inuitus. Sin
 nulla sunt vel scripturæ, vel piæ puræque vetu-
 statis testimonia, quibus Transsubstantiatio pon-
 tificia confirmetur, non possum tuis lenociniis in-
 duci, vt de suscepta sententia decedam. Acturum
 tecum mecum liberaliter profiteris, & verbis quidem
 nimium es profusus, re autem in summa inopia
 atque egestate versaris. Hæc enim quæ profers,
 vanæ ostentationis indicia sunt, non veræ libera-
 litatis argumenta. Et primum Ignatius Eucharis-
 tiam seruatoris nostri carnem appellat, non quod
 sacramenti vim ac naturam amiserit, atque in car-
 nis substantiam abierit, sed quia est carnis Christi
 symbolum, quo Christi vera caro demonstratur.
 Patres

Patres enim ex Eucharistia, quæ est corporis Christi sacramentum, veritatem illius corporis contra hæreticos docebant ac defendebant, quemadmodum suprâ etiam de Tertulliano accepimus. Itaque hæretici Eucharistiam esse carnem Seruatoris, hoc est, veræ carnis sacramentum negabant, cum Christum non reuera, sed tantum imagine atque opinione carnem habuisse affirmarent. Citatur hanc Theodorus ex Ignatii ad Smyrneses epistola sententiam, quæ tamè in illa epistola, quæ nunc in Ignatio scripta vulgò legitur ad Smyrneses, nusquam reperitur.

de coena

DVRÆVS, Fol. 61.

Iustinus Martyr Apol. 2. Quemadmodum per verbum Dei incarnatus est Iesus Christus Saluator noster, & carnem & sanguinem pro nostra salute assumpsit, ita quoque per preces verbi illius, cibum, ex quo sanguis & caro nostra per imitationem aluntur, cum benedictus fuerit, Iesu ipse incarnati carnem & sanguinem didicimus esse.

WHITAKERS.

22 De hoc loco Iustini nonnulla iam prius diximus. Scribit Iustinus τὸ ἐξαρτισθῆναι τοῦ σώματος ἐξ ἐκείνης τῆς σαρκὸς καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, quemadmodum Christus per verbum Dei incarnatus est. Quod quidem de Transsubstantiatione intelligi nullo modo debet. Quando enim Christus Seruator carnem nostram assumpsit, non est in carnem

nostram mutatus ac transubstantiatus: sic neque
 cibus iste quādo precibus & gratiarum actione sic
 caro Christi, in ipsam tamen Christi carnem con-
 uertitur. Est ergo caro Christi, id est carnis Chri-
 sti symbolum ac sacramētum, in quo caro Serua-
 toris à fideli populo percipitur. Panis enim & vi-
 ni naturam remanere ex eo constat, quòd hoc ci-
 bo carnem ac sanguinem nostrum per immuta-
 tionem nutriti Iustinus scribit, idque etiam post
 ipsam benedictionem, seu gratiarum actionem.
 Nam à te locus hic omnis admodum peruersè &
 perturbatè positus est. Si ergo cibus iste gratiarum
 actione consecratus carnes nostras & sanguinem
 nutrit, quemadmodum disertè Iustinus affirmat,
 tum naturam suam retinet, & nulla transubstan-
 tiatione mutatur.

D V R Æ V S, Fol. 61.

*Irenæus libro 5. contra heres. Quādo & mix-
 tus calix, & fractus panis percipit verbū Dei
 fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi,
 ex quibus augetur & consistit nostræ carnis
 substantia.*

W H I T A K E R V S.

23 Quodnam illud corpus est, Durgæ, & quis
 ille sanguis Christi, ex quo nostræ carnis substan-
 tia consistit & augetur? An nostra caro reuera
 Christi corpore ac sanguine nutritur, atque hoc
 cibo reficitur, alitur, sustētatur? Id si dixeris, Chri-
 sti carnem cum nostra cōmisceri cōcesseris, quod
 valdè impium est, & plus quàm hæreticum. Quare
 nega

nega, si potes, de pane & vino loquutum esse Irenæum, quæ cum sint corpus & sanguis Christi

carnis etiam nostræ substantiam alunt.

De curia

DVRÆVS, Fol. 61.

Tertullianus de resurrectione: Caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima Deo saginetur.

WHITAKERVS.

²⁴ Siccine es à vero iudicio auersus, vt quid sibi Tertullianus velit non attendas? Dic enim, obsecro: nostra caro Christi corpore ac sanguine vescitur, vt reliquis cibis? Si affirmas, tum Christi corpus cum nostro in vna eademque hypostasi coniungitur. Cibum enim in eius rei, quam alit, hypostasi transit. Si verò nostra & Christi hypostasis vna atque eadem est, præclare quidem nobiscum actum erit. Sin hæc absurda sunt, ergo de sacramento corporis & sanguinis Christi sensisse Tertullianum confitere.

DVRÆVS, Fol. 61.

Origenes homil. 5. in diuers. loco: Quando sanctum cibum illudque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo fruens manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur.

WHITAKERVS.

25 Quid hinc Duræ, potissimum vrget? Epulum hoc sanctum & incorruptum esse fatemur: sed nihil hoc ad Transsubstantiationem valet. Corpus & sanguinem Christi à nobis manducari ac bibi concedimus: quis id sine transubstantiatione fieri posse dubitat? Credere enim in Christum, est Christum manducare, si credimus Augustino. Credunt autem in Christum multi, qui nunquam ad cœnam accesserunt: sic Christum & in cœna, & extra cœnam si de accipimus, vt transsubstantiationem omnino nullam desideremus. Ingredi autem Dominum sub tectum nostrum, quando sacramentum percipimus, non negamus: at hic ingressus nullam Transsubstantiationem postulat. Nam si Christum diligimus, eiusque sermonem seruamus, pater & filius ad nos venient, & nobiscum manebunt. Et ipse Origenes multis modis ingredi Dominum sub tectum nostrum scribit, si Euangelio credimus, si pium ministrum recipimus, si pauperes hospitio excipimus. Quare ista nihil transsubstantiationem tuam subleuant.

DVRÆVS, Fol. 61.

Panis ille quem Dominus discipulis dedit non effugit, sed natura mutatus omnipotentis verbo Dei factus est caro. *Cypr. de Cœna Domini.*

WHITAKERVS.

26 Quid mihi suprà responderis, nisi valde obliuio-

discours

bluiosus es, meministi: cùm tibi Theodoritũ ob-
 licerem, qui panem negauit propriam naturam
 amittere. Naturæ nomine non substantiam, sed qua-
 litates & proprietates significari dixisti. Patere
 nunc vt tibi similiter respondeam, sed multò ve-
 riùs, naturæ vocabulo non ipsam panis substantiã,
 sed proprietatem ac conditionem declarari, quæ
 iam longè sublimior ac præstantior euasit, quàm
 priùs fuerit. Cùm enim antè esset panis cibariº ad
 vsum communem factus & paratus, nunc nouam
 naturam ac conditionem nactus est, vt sit myste-
 rium & sacramentum Christi: atque hoc Dei o-
 mnipotentis verbo, qui solus potuit cõmuni crea-
 turæ vim & naturam sacramenti impartire.

DVRÆVS, Fol. 62.

Hilarius lib. 8. de Trinit. Ipse ait, Caro mea
 verè est esca, & sanguis meus verè est potus.
 Qui edit carnem meam, & bibit sanguinẽm
 meum, in me manet, & ego in eo. De veritate
 enim carnis & sanguinis non est relictus am-
 bigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini
 professione & fide nostra verè caro est, & ve-
 rus sanguis est, & hæc accepta atque hausta id
 efficiunt, vt nos in Christo, & Christus in no-
 bis sit.

WHITAKERVS.

²⁷ Hilarii verba agnosco, & piam sententiã
 probò: de Transsubstantiatione verò tua nihil au-
 dio. Num enim panem ac vinum in corpus & san-

guinem Christi transsubstantiari, aut Christi carnem ac sanguinem ore nostro proprie percipi vel hinc, vel usquam scripsit Hilarius? Nihil certe minus: nec illi unquam tam impia atque absurda cogitatio in mentem venit. Sacramentum hoc esse carnem & sanguinem Domini confitemur. Neque enim sacramentum à re ipsa, cuius est sacramentum, separamus: aut è cœna inane symbolum signumque facimus. Quare cum panis & vinum sint corporis & sanguinis dominici sacramenta, non minus ipsam Domini carnem & sanguinem à nobis fide accipi atque hauriri, quàm harum rerum sacramentum ore nostro sumi ac comedi dubitamus. Denique cum Christi veram carnem verumque sanguinem in cœna percipimus, & corporis Christi veritatem confirmamus, de qua Hilarius sermonem instituit, & in unum cum Christo corpus coalescimus, ut sit in nobis Christus, & nos in Christo maneamus.

DVRÆVS, Fol. 62.

Basil. in regul. breuior. quest. 172. Fidem faciunt verba Domini, qui dixit, Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur.

WHITAKERVS.

28 Qui veniunt ad cœnam, ii secum timorem, & religionem, & veram pietatem adferre debent, quandoquidem illis Dominus corpus suum proponit, & qui indignè ad hanc mensam accedunt dominici corporis rei fiunt. Christus enim testatus

tus est, hoc esse corpus suum. Sed quid quæso, ista ad Transubstantiationem tuam pertinent?

de coena

DVRÆVS, Fol. 62.

Gregorius Nyssenus in Catechético: Quærebatur quomodo illud vnū corpus Christi omnem hominum in quibus fides est, naturam viuificaret, & in omnes ita distribueretur, vt nullam diminutionem subiret. Et paulo post, Corpus propterea quod Deus verbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatem: quâ obrem rectè nunc etiam Dei verbo sanctificatum panē in Dei verbi corpus credimus commutari, &c.

WHITAKERVS.

²⁹ Vt de Nysseni huius auctoritate nihil detrahā, quid potes in his eius verbis reperire, quod nos non magnopere probemus? Distribui corpus Christi in omnes fideles, nec tamen diminui cōcedimus. Nam nullæ de corpore hoc particulæ decedunt, & fides Christi corpus non arrodit, sed spiritaliter integrum atque illęsum sumit. Quorsum autem attinebat quærere, quæadmodum fieri posset, vt Christi corpus in omnes pios distributum nullam diminutionem pateretur, si de Transubstantiatione apud Christianos opinio inualuisset? Nam transubstantiatio non modò non minuit corpus Christi, sed mirificam etiam atque incredibilem accessionem nouorum corporum affert.

O. iij.

Panem verò sanctificatum in Christi corpus commutari, quis negat? Sed hæc non substantialis est & naturalis, sed sacramentalis mutatio. Sic enim in eodem libro Nicenus aquam baptismi, sic lapides altaris, sic ipsum sacerdotem mutari scribit, ut quæ res prius erant vulgares, sanctificatione quadam in diuinorem statum commutentur? Sic autem panis in Dei verbi corpus mutatur, quemadmodum Dei verbi corpus in diuinam substantiam conuertitur, quod sine Transsubstantiatione fieri manifestum est. Sicut ergo Deus in Christi corpore habitauit, ut nulla Transsubstantiatio sequeretur, sic istum panem Dei verbū sanctificauit ut tamen interim nulla panis in Dei verbum conuersio ac transsubstantiatio fieret.

DVRÆVS, Fol.62.

Cyriillus Hierosolymit, Cateches. mystag. 4.
 Cùm Christus ipse de pane pronuntiauerit, & dixerit, hoc est corpus meum, quis audebit de mysterio ambigere? Aquam olim conuertit in vinum in Cana Galilææ. & eum parum dignum existimabimus, cui credamus, quòd vinum in sanguinem mutet.

WHITAKERVS.

30 Qui de mysterio ambigit, profanus est & perfidus, cùm Christus apertè dixerit, *Hoc est corpus meum*, id est mysterium ac sacramentū corporis mei. Ad tuam quidem causam multò accomodatius

modatius fuisset, si isto modo potius scripsisset, Cum Christus de pane pronunciauerit, hoc est corpus meum, quis audebit de Transsubstantiatione ambigere? Sed hunc Transsubstantiationis partum Ecclesia tua nondum ediderat. Mutari verò vinum in Christi sanguinem credimus: sed ista mutatio nullam arguit Transsubstantiationem. Non enim omnis mutatio est transsubstantiatio. Mutantur symbola quia sunt corporis & sanguinis Christi sacramenta, nec iis vtendum nunc est, *ὡς ψαλῆς, vt nudis*, quemadmodum ipse Cyrillus loquitur, & quia cum his sacramentis corpus ipsum & sanguinem Christi percipimus. Nam hæc mutatio spiritus sanctificatione continetur, quemadmodum scribit in 5. Catech. myst. Cyrillus, *Quicquid Spiritus sanctus attigerit, τὸ ἵγιασαι ἐν μεταβάσει, Hoc* (inquit) *sanctificatum & mutatum est.* Si enim hæc vini mutatio talis esset, qualis illa aquæ fuit, tum hæc non minùs quàm illa in sensu ipsos incurreret. Non enim hanc mutationem illi similem esse Cyrillus affirmat, sed quia aquam verè potuit in vinum conuertere, quin vinum possit in sanguinem suum, id est, verum sanguinis sacramentum mutare, non est dubitandum.

DVRÆVS, Fol. 62.

Ambrosi. lib. 4. de sacrament. c. 4. & 5. & de iis qui myster. inuuantur c. 9. Si tanta vis in sermone Domini Iesu, vt incipiât esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est vt sint, quæ erant, & in aliud commutentur? Non erat corpus Christi ante consecrationem, sed

post consecrationem dico tibi, quia iam corpus est Christi. Ergo didicisti quod ex pane corpus Christi fiat, & quod vinum & aqua in calicem immittitur, sed fit sanguis consecratione verbi cælestis.

 WHITAKERVS.

Et In his Ambrosij verbis nullum tibi ad transubstantiationem tuam praesidium positum est. Quis enim non fatetur & Christi sermonem *operatorium* esse, & panem post consecrationem Christi corpus fieri? Verum hoc transubstantiationem nihil iuvat, quam tu dum ornare ac tueri conaris, miserrimè frigere pateris. Panis in aliud commutatur, atque ex pane fit Christi corpus sermone Christi efficace: sed tamen panis in corpus Christi minimè transubstantiatur. Fit autem vi domini sermonis ac consecrationis ex communi pane sacramentum, quod & dicitur, & est suo modo Christi corpus. Nam Transubstantiationem omnem hæc ipsa verba euertunt. Si enim post consecrationem sunt, quæ erant, ut ipse testatur Ambrosius, nulla hic rerum ac naturarum propria transubstantiatio fuit. Quod enim transubstantiatur, non est, quod antè fuit, sed in aliam naturam & substantiam migravit. Nec ait Ambrosius, videntur esse, quæ erant, sed planè sunt, quæ erant. Id ex aliis in hoc loco verbis erit adhuc magis manifestum: Sic enim mox sequitur, *Tu ipse eras sed eras vetus creatura: posteaquam consecratus es nona creatura esse cepisti: Accipe ergo quemadmodum Christi sermo creaturam omnem mutare consueverit.* Num verò quando consecramur ac regeneramur,

generamur, & in nouam creaturam mutamur, pristinam substantiam deponimus, & nihil antiquum præter formam speciẽmque retinemus? Aut hoc tibi dicendum erit, aut fatendum ex consecratione transubstantiationem non concludi.

DVRÆVS, Fol. 63.

Epiphanius in anchorato: Qui non credit esse ipsum verum sicut dixit, is excidit à gratia & salute. Quod autem audiimus, id credimus, quod est ipse, &c.

WHITAKERVS.

32 Epiphanium cum non intelligas, mirandum non est, si ipsum malè interpreteris. Quærit autem in hoc loco, quemadmodum homo ad Dei imaginem conditus sit, cum illa non habeat, quæ diuinæ naturæ conueniunt. Respondet, habere hominem quasdam Dei proprietates per gratiam quibus Deum representat, quod etiam Eucharistiæ exemplo illustrat, quæ quanquã nihil habet corpori Christi simile, eam tamen Christus per gratiam suam corpus appellauit. Et credendum est verum esse quod Christus dixit. Quemadmodum autem homo non est in Deum ipsum conuersus, etiamsi Dei imaginem refert, sic panis & vinum, quibus caro & sanguis Christi significatur, nulla transubstantiatione in Christum ipsum conuertuntur. Cum enim hoc ipsum, quod Christus suum corpus esse dixit, Epiphanius *επιφωτισθη* &c. atque *διὰ τὸ σῶμα* appellet, Christus autè nec rotundæ figuræ sit, nec sensu careat: satis constat nihil minus

senfisse Epiphanium,quàm ista symbola in ipsum Christi corpus ac sanguinem transsubstantiari.

DVRÆVS, Fol. 63.

Cùm leuiùs aliquantulum morbus vrgeret, confugit ad altare cum fide, Dominumq; qui super illud colitur, maximo clamore obtestans, omnibus nominibus appellans, &c. *Gregorius Nazianzenus in Epistola. Gorgoniae sororis.*

WHITAKERVS.

33. Hoc vnum tibi Nazianzenus potuit pro tua transsubstantiatione testimonium suppeditare? Equidem parum illi debes, à quo tam leuiter adiutus es. Ad Altare Gorgonia accurrit. Quid tum postea? Dominum, qui super illud colitur maximo clamore obsecrauit. Et quis in altari coli Dominum negat, aut eum, qui in altari colitur, Dominum à fidei populo precibus inuocandum esse non intelligit? Sed quis te hoc modo disputantē ferat? Christus in altari colitur, & inuocatur, ergo panis in altari positus & perceptus in Christi corpus transsubstantiatur? Perge porro, Duræe, istis adminiculis labentem fulcire transsubstantiationis machinam.

DVRÆVS, Fol. 62.

Chrysostomus homil. 24. in 1. Cor. Quando id propositum videmus, dic tecum, propter hoc

hoc corpus non amplius terra & cinis ego-
sum. Hoc corpus affixum, verberatum, mor-
te victum non est. Hoc idem corpus cruen-
tatum, lancea vulneratum, fonte sanguinis
& aquæ vniuerso orbi salutare scaturiuit. *Et*
Dial. 3. de sacerdo. O miraculum! ô Dei beni-
gnitatem! qui cum Patre sursum sedet, in illo
temporis articulo omnium manibus per-
tractatur.

De cocua

WHITAKERVS.

³⁴ Quo animo accedere quemque nostrum
ad sacram Eucharistiam oporteat, exponit istis
verbis Chrysostomus. Quando enim hæc myste-
ria celebramus, non aliter comparati esse debe-
mus, quam si ipsum Christi corpus coram con-
templemur, eamque ob causam ipsius corporis no-
men sacramento tribuit, vt in sacramento perci-
piendo mentis oculos in corpus Christi defiga-
mus, cuius sacramentum nobis proponitur. Qua-
re iubet, nos in ipsum cælum subuolare, quia ci-
bus hic aquilarum est, non graculorum, in quo
satis offendit nihil se de transsubstantiatione co-
gitasse. Si enim non in terris consistere, sed sur-
sum in ipsos cælos subuehi oportet, vt Christi
corpore potiamur, nec mente licet in cælis simul
& in terris versari: nusquam esse quærendum in
terris Christum constat. At si Christus in mensa
totus iaceret, quid opus esset mentem & cogita-
tionem nostram aliò traducere, aut altius omni-
no aspirare? Qui ergo Christi corpus de cælo
detrahit, is Christum non aquilarum, sed gracu-
lorum cibum facit. Christus autem sic omnium
manibus pertractatur, quemadmodum *populus*
totus tingitur & rubet illius pretioso sanguine. Sic e-

πείρας ἐξεί-
 ρο τῶν ἁγίων
 φοιτησάντων
 ἐμαρτι.

nim in eodem loco scribit, *Cum videris Domini-
 num maculatum, & sacerdotem sacrificio incumben-
 tem, & omnes illo pretioso sanguine cruentatos, num
 te cum hominibus in terra versari existimas, nec po-
 tius, in celos eueheris?* Quis tam insulsus est, qui
 non multiplicem in istis verbis troporum varie-
 tatem agnoscat? Sed quanto quodque est absur-
 dius atque immanius, tanto ad transubstantiati-
 onis causam aptius videri solet.

DVRÆVS, Fol. 63.

*Augustinus in Psal. 33. Ferebatur Christus in
 manibus suis quando commendans ipse cor-
 pus suum ait, Hoc est corpus meum. Ferebat
 enim illud corpus in manibus suis. Idem in
 Psal. 98. Quia in ipsa carne sic ambulauit, &
 ipsam nobis, carnem manducandam ad salu-
 tem dedit. Nemo autem illam carnem man-
 ducat, nisi prius adorct.*

WHITAKERVS.

35. Quærit hoc loco Augustinus, quemadmo-
 dum intelligendum sit quod legimus, *Ferebatur
 in manibus suis.* Nam de Dauide non conuenit,
 quem se nunquam in manibus suis tulisse sacræ li-
 teræ prodiderunt. Quare hoc ad Christum per-
 tinere existimat, *qui in manibus suis ferebatur*
 quando corpus suum commendauit, & dixit, *Hoc
 est corpus meum.* Id quo sensu scripserit, ex se-
 cunda ipsius in hunc Psalmum concione manife-
 stum erit, in qua eundem locum repetit, atque
 explicat.

explicat. Sic autem ait, *Ipse se portabat quodammodo, cum diceret, Hoc est corpus meum.* Etenim corporis sui sacramentum manibus portauit, suisque discipulis tradidit, quod Christi corpus est quodammodo. Nam si panis ac vinum in veram corporis ac sanguinis Christi substantiam abiisset, non se quodammodo Christus manibus suis, sed omnino tulisset. Christus autem non nisi quodammodo se suis manibus gestauit: ergo nulla fuit panis ac vini transsubstantiatio. Quod deinde ex alio loco subiungis, perinde quidem ad transsubstantiationem valet. Dat nobis carnem Christus suam comedendam: & nos in cœna carnem Christi spiritualiter percipimus: Illam autem carnem quisquis manducat, prius adorat, non factam ex pane, non ante oculos suspensam, sed ex virgine assumptam, atque in cœlis regnantem. Si enim adorari in cœna Christus nullo modo potest sine ipsa corporis præsentia, tum quando vos ante ligneam crucem proiecti Christum adoratis, in ligno præsentem esse Christum iudicatis.

de cœna

DVRÆVS, Fol. 54.

Hieronym. quest. 2. ad Hedibiam. Non Moses dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus ipse conuiuia, & conuiuium comedens, & qui comeditur.

WHITAKERVS.

³⁶ Christum à nobis in cœna comedi, quis nostrum aut negauit vnquam, aut dubitauit? Cum

autem de eo quidem certissimè persuasi sumus, tum transsubstantiatione nullū vnquam ineptius commentum fuisse affirmamus. Magnus scilicet transsubstantiationis author Hieronymus, qui productus in medium ab aduersariis vt transsubstantiationem suo testimonio comprobet, nullum omnino aliud verbum facit, quàm Christum à nobis in cœna comedi, quod in quæstionem minimè vocatur. Nam comedi Christum sine omni dubitatione concedimus, sed de modo quo comedendus sit Christus, quærimus.

DVRÆVS, Fol. 64.

Cyrillus Alexandrinus in epist. ad Calosyrium
 Nec dubites an hoc verum sit, eo manifestè dicente, Hoc est corpus meum, sed potiùs suscipe verba Saluatoris in fide. Cùm enim sit veritas, non mentitur. Insaniunt ergo dicentes mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquæ remanserunt eius in diem subsequenter. *Idem in interpret. Anahe. II.* Sanctam & viuificatricem & sine sanguine immolationem in Ecclesia celebramus, tanquam proprium corpus factum, nec non & sanguinem omnia viuificantis verbi.

WHITAKERVS.

37 Hoc primum Cyrilli testimonium in Cyrillo non inuenio, etsi ab aliis citari satis memini. Nec quicquam ad rem facit, quia verum esse quod Christus

Christus dixit nemo dubitat. Sed de transsubstantiatione profer vnum, si potes, Christi verbum. Quod autem ad reliquias attinet, non ignoras olim in more positum fuisse, ut hæ reliquæ peracta coena statim comburerentur, quod minimè profectò factum fuisset, si latere in illis reliquiis Christi carnem vetus Ecclesia iudicasset, Christum enim comburere, non leuius flagitium est, quam Christum cruci suffigere. Quod iterum ex Cyrillo affers, transsubstantiationem plus lædit, quam iuuat. Sanctum enim & incruentum sacrificium celebrari in Ecclesia confitemur. Sed sacrificij nomine. Cyrillus illius vnus sacrificij memoriam ac monimentum significat. Cùm autem ait *factum esse tanquam proprium corpus*, Transsubstantiationem excludit, quæ facit, ut panis non sit modò *tanquam corpus*, sed ipsum reuera Christi corpus.

de Coena

DVRÆVS, Fol. 64.

Leo serm. 6. de Ieiunio: Sic sacræ mensæ communicare debetis, ut nihil prorsus de veritate corporis Christi & sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: Et frustra ab illis Amen respondetur, à quibus contra id quod accipitur disputatur.

WHITAKERVS.

38 Eurychem his verbis Leo perstringit, à quo veritas corporis Christi sublata est. Eam, ut alij Patres solent, argumento ab Eucharistia ducto

P. J.

Leo confirmat. Est enim Eucharistia veri, non ficti corporis sacramentum. Qui ergo ad sacramentum accedunt, iis nefas est de veritate corporis & sanguinis Christi dubitare. Cùm ergo fide Christum credamus corpus verum habuisse, hoc ipsum corpus, id est, huius corporis sacramentum ore sumimus. Quod enim ore accipimus, illud est mysticè ac sacramentaliter, quod credimus, ut si contra illius corporis veritatem disputare volumus, cuius verum viuùmque sacramentum ab ipso Christo institutum ore nostro sumimus, Amen frustra respondeamus.

DVRÆVS, Fol. 64.

Damasceus lib. 4. ca. 14. de fide orthodox. Panis & vinum transmutatur. Et fecit hoc suum corpus & sanguinem. Non est figura panis & vinum corporis & sanguinis Christi. Absit enim hoc. Theophylactus in cap. 22. Luc. Panis qui à nobis in mysteriis manducatur non est tantùm figura quædam carnis Domini, sed ipsa caro Domini. Transformatur enim arcanis verbis panis ille, &c.

WHITAKERVS.

39 De Damasceno ac Theophylacto, quos duos postremos adducis, parum certè sollicitus sum.

sum. Nam & recētes admodū sunt, & temporum suorum erroribus ac corruptelis laborant. Quare dabis mihi veniam, si istorum auctoritatem non magni æstimem. Quando enim antiquos testes euocamus, & vetustatis monumenta consulimus, horum nulla ratio habenda est, qui præstantes illos prisce Ecclesie Patres magno sanè interuallo sequuti sunt. Nec tamen difficile mihi esset, horum dicta commodè interpretari, si id necessarium existimarem. Damascenus enim cum panem & vinum figuram esse negat, id intelligit, quod Theophylactus disertè posuit: non esse tantum figuram, quod ipsum à nobis semper affirmatur.

de eucua

DVRÆVS, Fol. 64. 65.

Possem equidem his patrum testimoniis insignita adiungere alia. Sed pluribus hic non agam, quin potius ut tu fidem liberes urgebo. Feci ego Campiani nomine, quod postulasti, dicissimque à te meo iure postulo, ut quod Patres crediderunt credas, quod docuerunt doceas, & in quo illi honore Eucharistiam habuerunt habeas: sic fidem præstitam præclarè liberabis.

WHITAKERVS.

40 Commodè facis, qui modum tandem libe-

P. ij.

ralitati tuæ præscribis, nec simul vniuersam sup-
 pellectilem exponis. Sed tamen nondum meo de-
 siderio satisfacisti, siue hæc tua sit nimix parsimo-
 niæ, siue mea importunæ cuiusdam auiditatis cul-
 pa. Nam à te iam dudum alia expectabam, & hæc
 mihi longè priùs suppetebant, quàm vel de te
 quicquam, vel de Campiano ipso audieram. No-
 lim ergo me tibi aliquid debere existimes, à quo
 sum nullo beneficio affectus: tu præsta quod pos-
 tulo, ego quod promisi persoluam. Agimus de
 sensu verborum, *Hoc est corpus meum*, quem ego
 figuratum, tu proprium esse contendis: Affers au-
 tem magnam testimoniorum multitudinem, qui-
 bus nihil minùs euincitur, quàm quod demon-
 strare instituisti, quemadmodum si antè nescie-
 ras, nunc saltem planè perspicias. Ne verò putes
 ingratum esse me hominem, qui tuam liberalita-
 tem contemnam, alio te dono remunerabo, & il-
 lis Patrum testimonis tuis, quibus transsubstan-
 tiationem probare frustra conatus es, argumenta
 vera atque *indefinita* referam, quæ sententiam
 verborum figuratam esse doceant, tuamq; Tran-
 substantiationis Chimæram explodant. Vtar au-
 tem dialecticis syllogismorum formis, vt breuior
 sit, atque illustrior oratio.

1. Quod Christus discipulos suos edere ac bibe-
 re iussit, id illi proculdubio ederunt ac biberunt
 at panem & vinum illos edere ac bibere iussit
 cum diceret, *Edite, bibite*: ergo illi panem & vi-
 num ederunt ac biberunt, atque ita per conse-
 quens verba hæc figuratè intelligenda sunt, &
 Transsubstantiatio excluditur. Assumptio manife-
 sta est, quia quando Christus dixit, *Edite, bibite*,
 nondum verba consecrationis, quæ isti vocant
 pronunciata fuerant.

2. Si post consecrationem panis frangitur, tum
 necesse

neceſſe eſt panem remanere : at Paulus panem 1. Cor. 10. 16.
ait poſt conſecrationem frangi, eumque eſſe com-
munionem corporis Chriſti : ergo poſt conſecra- *De Coena*
tionem panis remanet.

Si quando Chriſtus ait, hoc eſt corpus meum, 3.
panem in corpus ſuū tranſſubſtantiauit, tum Pau-
lus cum dicit, vos eſtis corpus Chriſti, ipſos homi- 1. Cor. 12. 27.
nes in Chriſtū tranſſubſtantiauit, cum multò ma-
gis homines æquum eſt in Chriſtū mutari, quàm
panem : at conſequēs abſurdū, ergo & antecedēs.

Si ſumimus in cœna corpus illud Chriſti, quod 4.
in virginis utero conceptum & formatum fuit,
quemadmodū iſti docent, tum Chriſti corpus ſi-
mul ex ſubſtantia virginis & ex natura panis fa-
ctum eſt, quia corpus hoc quod in cœna accipi-
mus, ex pane fit vi Tranſſubſtantiationis : at con-
ſequens blaſphemum, ergo etiam antecedens.

Corpus Chriſti, quod ſumimus in cœna, fit ex
pane, corpus Chriſti quod ſumimus in cœna cru-
cifixum & mortuū eſt : ergo corpus Chriſti quod
crucifixum & mortuum eſt fit ex pane, quo nihil
abſurdius dici poteſt.

Quiſquis corpus Chriſti comedit, iſ Chriſti 6.
quoque ſpiritum percipit, quia Chriſtus non diſ-
ſoluitur, nec à corpore ſpiritus Chriſti ſeparatur:
quiſquis ad cœnam accedit, corpus Chriſti com-
edit, ſi panis in corpus Chriſti tranſſubſtantia-
tur : quiſquis igitur ad cœnam accedit, Chriſti
ſpiritum accipit, & per conſequens perire nullus
poteſt, qui cœnæ ſemel particeps fuerit.

Qui proprietates corporis Chriſti euertunt, 7.
ij corpus ipſum Chriſti deſtruūt: qui Chriſti cor-
pus in cœna collocāt, & realiter a deſſe ſtatuunt,
ij proprietates veri corporis tollūt: ergo qui cor-
pus Chriſti realiter in ſymbolis includunt ij cor-
poris Chriſti veritatem euertunt, & Chriſto nul-

lum, aut fantasticum corpus relinquunt.

8. Qui duas contradictorias propositiones simul esse veras affirmant, iis nullo modo credendum est, cum id naturæ æterna lex nunquam patiatur: qui vnum & idem Christi corpus simul esse veris humani corporis proprietatibus ac dimensionibus & præditum & priuatum confitentur, quod Transsubstantiatores faciunt, ii contradictorias duas simul veras esse statuunt: horum igitur sententia prorsus repudianda est.
9. Si Christi corpus propriè à nobis in cœna sumitur, tum Christi corpus propriè etiam traditur, nam Christus ait, *hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur*: at consequens impium est, igitur & antecedens.
10. Si panis propriè in corpus Christi transsubstantiatur, tum etiam in sanguinem conuertitur, & similiter vinum non modò in sanguinem, sed etiam in corpus mutatur, quia nec corpus sine sanguine, nec sanguis sine corpore esse potest: ac hoc valde absurdum est, nam tum altera species sufficeret non tantùm populo, sed ipsis etiam sacrificis, & qui vtramque sumeret, bis Christum comederet: ergo nulla est propria & naturalis transsubstantiatio.
11. Si panis in corpus Christi transsubstantiatur, & ore nostro corpus Christi sumitur, tum melius cum corporibus nostris, quàm cum animis agitur, quia sic corpora nostra possunt Christi corpus *realiter* percipere, animi non possunt, cum spiritus sint, & corpora spiritibus misceri nequeant: at hoc insulsum est, ergo illud.
12. Si Christus suum ipsius proprium corpus discipulis tradidit, tum idem corpus ab eodem corpore tradebatur, & idem corpus ab eodem edebatur: at hoc nullo modo fieri potest, ergo nec illud.
- Si cor-

Si corpus Christi fit ex pane, tum hoc corpus, 13.
vel in nostra corpora conuertitur, vel in nihilum
recidit, vel in cælū auolat: at neque in nostra cor-
pora conuertitur, tum enim nos in vnam cum
Christo hypostasin coalescimus, neque in nihi-
lum abit, hoc enim horrendum est de Christi
corpore cogitare, neque in cælum remigrat, quan-
doquidem in cælo antè fuit, ergo panis in corpus
Christi minimè transubstantiatur.

Aut panis natura remanet, aut accidentia siue 14.
subiecto subsistere, & nostra corpora nutrire pos-
sunt: vtrumque *ἀδύνατον* est: ergo panis remanet.

Cum Christi corpore & sanguine nullum mis- 15.
ceri venenum potest: cum his corporibus quæ in
cœna sumuntur misceri venena possunt, quemad-
modum experientia docuit: hæc ergo non sunt
ipsum Christi naturale corpus & sanguis. Quid
alia persequat innumera contra transubstantia-
tionem argumenta, quorū singula certè demon-
strationis vim habet? Nec ista à tuis refutata iam-
pridè fuisse responderis, quæ nullus vnquā Trans-
substantiator vera solidaque responsione diluit.

DVRÆVS, Fol. 66. 67.

*Quantò (inquis) rectius Augustinus, Scriptu-
rarum autoritatibus, non quorumcunque
propriis, sed vtriusque cõmunibus testibus,
res cum re, causa cum causa, ratio cum ra-
tione concertet. Harum nos (inquis) iudicio,
non vestro stare volumus. Quàm hic ineptè,
quàm ridiculè Augustinum citas? Qui scriptu-
ram communem esse veritatis testem voluit, tu in-
dicem. Augustino cerè minime vnquam dubium*

fuit Romani pontificis iudicium supremum in terris esse tribunal, ad quod omnes de religione controversæ finirentur. Clarissimè enim pronuntiata Melchiadis aduersus Donatistas, & aduersus Pelagium ac Celestinum Innocentij & Zozim sententia nullam in terris aliam esse expectandam censuit. Sed ut ad locum respondeam: cum hæreticos cerneret Apostolicæ sedis tribunal, & Concilij Niceni iudicium declinare, & iam ad scripturam iam ad Ariminensem prouocare synodum, non recusauit firmissimus miles quibus uellent aduersarij armis certare.

WHITAKERVS.

41 Ineptè (inquis) & ridiculè Augustinum citauit: quamobrem Duræ scripturam Augustinus testem esse uoluit, ego iudicem facio. Verùm si testis scriptura fuerit, quem tandem iudicem huic testi parem inueniemus? Eritne enim scriptura testis, iudex Ecclesiæ? At iudex testem autoritate superat: sic Ecclesiæ grauior erit, quàm scripturæ fides, & maius pondus autoritatis, quod tamè ipsi nunc affirmare præ pudore desistis. Scriptura Dei uerbum est, ac proinde qui scripturæ iudex esse uult, se Dei ipsius iudicem constituit, qui que summum scripturis de religione iudiciu derogat, hic Deum de folio suo detrudit. Quemadmodum autè Deus non modò testis est, sed etiam iudex, sic scriptura, quæ est Dei uerbum ac uoluntas, testis simul & iudicis autoritatem obtinet. Et quando Augustinus scripturis testimonium desert, non sibi aut homini cuiquam, sed solis iisdem scripturis iudicium permittit. Sic alibi scribit Augustinus,

Ista cor-

August. de
nupt. &
conc. lib. 2.
cap. 33.

Ista controversia iudicem querit, iudicet ergo Christus, & cui rei mors eius profecerit, ipse dicat, Hic est, inquit, sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Iudicet enim illo & Apostolus, &c. In quo vides scripturis non modò testimonium, sed etiam iudicium ab Augustino deferri. Et Basilius scripturam diuinitus inspiratam diuino operante scribit, id est, suo iudicio litem transigere, ut apud quos inuenta dogmata fuerint diuinis sermonibus congrua, ijs omnino veritatis suffragium deferatur.

Basil. epi. 80.

Romani verò pontificis iudicium Augustino summum in terris tribunal visum esse nusquam constat. Num enim æquum esse censes, aut id Augustino in mentem venisse putas, ut vos pro tribunali iudices sedeat, Deus ipse vobis inferuiat, & testimonium vobis iudicantibus ferat? Contrà Augustinus. *Domini* (inquit) *prius per prophetas, deinde per seipsum, postea per Apostolos locutus, etiam scripturam condidit, qua Canonica nominatur eminentissime auctoritatis.* Quid verò si Donatistas Melchiades, Pelagianos, Innocentius & Zozimus damnauit, hocine pontificis tribunal in summo gradu collocabit? Si semel legitimus aliquis iudex sententiam pronunciarit, quis illam putabit esse repetendam? Ita minimè necesse est, ut eius in terris supremum tribunal sit, cuius iudicio stare oportebit. Quòd autem respondes hereticos Apostolica sedis tribunal declinasse, mirum non est: erant enim illis temporibus hæreticorum hostes & hæreticorum Patroni. Sed Arrianos Augustinus noluit vel pontificum, vel conciliorum auctoritate premere, quanquam si hoc iudiciù fuisset ab ipso Christo in Ecclesia constitutum, nec il-

Aug de Ciuit. Dei li. 11. c. 3.

Auguf. cont.
Maxim. lib.
3. cap. 14.

Iud hæretici recufare, nec vti Auguftinus aliquo
meliore, quàm eo, potuiffet, Quum verò palàm
& fe in Niceno, & hæreticum in Ariminèfi Con-
ciliis præiudicium quærere debere negat, nec fe
illius, nec illum huius autoritate teneri affir-
mat, & totam controuerfiam ad folam Scriptu-
rarum autoritatem traducit, perfpicuum
eft Auguftinum Romani pontificis tri-
bunal aut ignoraffe, aut per fum-
mam contumeliam atque
iniuriam con temp-
fiffe.

LIBER

LIBER TERTIVS
DE ECCLESIA.

De Ecclesia
1293 277

DVRÆVS, Fol. 70.

CAtholici (*inquis*) vestri turbulentis aliarum disputationum procellis iactati in isto Ecclesiæ portu libenter acquiescunt. Bene habet, quòd Catholicos nos esse agnoscis. Sic .n. maiores tui, id est, heretici omnes, Catholicos vocare cõsueverunt. Magnum verò nobis crimen obiicis, quòd in Ecclesiæ portu libenter conquiescamus: quasi aduersus heresium tempestates portus aliquis tutior inueniri possit. Ad Ecclesiæ nos portum recipimus, ut qui diluuis regnante in arcã Noe sese receperunt. Ecclesiæ est enim, ut elegantissime Cyprianus scripsit, cuius fœtu nascimur, cuius lacte nutrimur, &c. De vnit Ecclesiæ. Sed & nos (*inquis*) Ecclesiæ tanquam matrem colimus. Cur ad illam ergo nõ confugitis? cur illius auctoritatem vos nunquam defenditis? Imò omni quæ potestis arte illius auctoritatem eleuare studetis, adco ut ne ab horrendis blasphemis interdum vocibus temperetis, dum Christi sponsam falli, et arcem decipi posse sceleratissime contenditis.

WHITAKERVS.

Ite nomen ipsum Catholici tan-
topere delectat, Duræ, hanc tibi
voluptatem non inuideo; & te lar-
uis tuis spectrisque pasci, quan-
tum voles, facile quidem patior.
Dici enim vos Catholicos quid
magnum aut præclarum habet, cum nominum sit
inanis vsurpation, quando res ipsa nomini non re-
sponderet? Nunquam enim mihi venit in mentem,
vt vos aliter Catholicos appellarem, quam *ἀποστολικούς*
υμεις, quæadmodum ex animi siccoque *σπινθηρῶν* in quo
præter ossa ac nervos nihil remanet, hominis tamē
nomē tribui solet. Noli ergo de titulis *ἱερατικῶν* & *δυναστευτικῶν*
gloriari, aut ipsam Ecclesiæ Catholicæ possessio-
nem ad inane vacuūque nomen alligare. Catho-
licus est non qui pontificiam *ἐπισκοπικῆς* sequitur,
sed qui Christi doctrinam profitetur: hanc si reti-
nes, Catholicus es: hanc si amittis, dici Catholi-
cus potes, esse non potes. Nec vobis vitio verti,
quod in Ecclesiæ portu conuiesceretis, quem
unicum salutis portum esse non ignoro: sed quod
Ecclesiæ nomen vestris erroribus prætexeretis.
Quando enim vos clarissimis argumentis & scri-
pturæ testimoniis conuincimus, vestrasque innu-
meras hæreses ac superstitiones palam redargui-
mus, ad extremum cum omnia deficiunt, Eccle-
siam iactatis, vos Ecclesiam esse clamatis, & quic-
quid absurdissimè atque improbilissimè docetis,
Ecclesiæ ementita autoritate defenditis. Quod
quanquam infirmum est, tamen vobis maximè
opportunum videtur ad omnem errorum defen-
sionem præsidium. Nihil ergo fuit, quamobrem
hoc loco Ecclesiæ laudes celebrares, quas esse
summas

summas minime profecto dubitamus : sed aliud est in vera Christi Ecclesia versari , aliud falsum fictumque nomen Ecclesie vestris comentis pretendere. Quod autem quæris, si nos Ecclesiam colimus, cur illius auctoritate nunquam nos defendamus, respondeo, qui scripturæ auctoritate nituntur, eos Ecclesie etiam auctoritate defendi. Quicquid enim Ecclesia auctoritatis habet, totum à scripturis accepit, ut qui scripturas consentientes habent, nullam certe auctoritatem desiderare possint.

Eleuari autem à nobis Ecclesie nomen quomodo persuades? Nimirum falli atque errare posse Christi sponsam affirmamus, quod tibi blasphemum etiam & sceleratum videtur. Orator tu quidem vehemens es, sed disputator parum acutus, Num enim Ecclesie auctoritatem eleuat, qui Deum esse Ecclesiam negat? An ij potius blasphemie merito accusandi sunt, qui Deo ac Christo Ecclesiam exaquant? Etenim falli & errare nunquam posse, id soli Deo tributum est. Et quanquam Ecclesia est Christi sponsa, tamen quousque in terris à spòso peregrinatur, nondum summam felicitatem, atque errorum & peccatorum immunitatem adeptæ est. Cum autem in multis rebus errare fallique Ecclesia potest, tum in mortifero errore ad finem persistere non potest. Quid enim nonne Ecclesie Hierosolymitana ex Apostolis & discipulis collecta Christi vera sponsa fuit? Certè aut hanc Christus sponsam, aut nullam habuit. Et tamè hæc Christi sponsa erravit, quum sponsi sui terrestre quoddam regnum somniaret, & post etiam quum gentium vocationem ignoraret, nisi fortè aliis omnibus Petrus indoctior erat, quem in isto errore versatum esse manifestum est. Sed hic & Petri & omnium error fuit, quàm magnus nihil re-

fert, tamen error fuit, & certè non minimus. Aut ergo doce, qui errant, non errare: aut Christi sporsam erroribus quibusdam duci posse confitere.

DVRÆVS, Fol. 71.

His (inquit *Campianus*) proprietatibus delincent Ecclesiam, quæ penitus ipsam occultant & tanquam Ideam Platoniam secretis obtutibus hominum perpaucorum subiiciant. *Tu respondes*, Ecclesiæ proprietates illas ascribimus; quæ veram Ecclesiæ naturam continent, quæ, si adsunt, Ecclesiam constituunt & tollunt, si auferantur. *Addis deinde*, Id veræ Ecclesiæ proprium esse indicamus, vt verbum Christi audiat, & conferuet, vt sacramentis integrè purèque vtatur. *Hac responsione tenebras vestris sectatoribus offunditis. Non his tanquam notis Ecclesia querenda est; sed hæc ipsa ab Ecclesia discenda: Sic enim I sai. 2. Erit nouissimis diebus præparatus mons Domini &c. Nos in tenebris versamur, Ecclesia nobis facere præferat, est necesse. Irenæus lib. 3 c. 4. Quid (inquit) si de aliqua modica quæstione disceptatio orta fuisset, nonne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias? Et Tertullian. de præscrip. Quid prædicauerint Apostoli, quid illis Christus reuelauerit, & hinc præscribam non aliter probari debere, nisi per easdè Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt.*

WHITA-

WHITAKERVS.

2 Ecclesie veras propriasque notas in verbi doctrina, & sacramentorum administratione constitui cum negas, quid aliud facis, quam Ecclesiam extra scripturas quæris, & non Christi Ecclesiam, sed nescio quam Synagogam à Christo alienam cōsecraris? Si enim Ecclesia est Christi ouile, Christianique oues Christum pastorem suum audiunt, Christus autem extra scripturam oues suas non al- Ioan. 10. 4. 16. loquitur, necesse est eam esse Christi veram Ecclesiam, quæ Christi doctrinam in verbo traditam cōseruat & tuetur. Deinde si Ecclesia fidelium cœ- Rom. 10. 17. tus est, fides verò nascitur ex audito verbo: sequitur verbum Dei non modò notam, sed etiam causam esse & principiū Ecclesie. Diuiti Abrahamus Luc. 16. 29. 31 respondit, *Habent Moses, & Prophetas: audiant eos.* Qui ergo cælestem doctrinam expetunt, solas scripturas audire, nihil præter eam desiderare debent. *Si enim Moses & prophetas nō audiūt, ne si quidem quispiam ex mortuis excitetur, assentientur.* Dedit Apostolis in mandatis Christus, vt gentes omnes docerent quæ ipse præcepit, ex quo Christi doctrinā Ecclesie notam esse constat. Hæc enim doctrina quam Christus Apostolis tradidit, Apostoli gentes docuerunt, Christianorum Ecclesias ab aliis hominum societatibus distinxit. Quare in Act. 1. 24. Actis Lucas scribit Christianos in doctrina Apostolorum, & communicatione, & fractione panis, & precibus perdurasse: in quo vides Apostolorum doctrinam huius Ecclesie indicem extitisse. Paulus ait, *In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui:* ergo per Euangelium Ecclesie & 1. Cor. 4. 15. generantur, & conseruantur. Eamque ob causam Paulus Ecclesiam in Apostolorum & pro- Eph. 2. 20.

- phetarum fundamento positam esse, illud autem fundamentum Christo ipso niti affirmat. Si doctrina Apostolica ac prophetica est fundamentum Ecclesiae, & fundamento conuulso totum ædificium concidit, qui hanc doctrinam negat esse notam Ecclesiae, perinde facit, ac si ædificium sine fundamento constituat. Si verò fundamentum totam ædificii molem sustinet, tum doctrina Apostolorum & Prophetarum Ecclesiam continet, ac conseruat. Cum autem defectio à fide, falsæque doctrinæ professio falsam Ecclesiam indicet, euincitur veram Ecclesiam veræ doctrinæ prædicatione comprobari. Regnum cælorum Christus comparat *homini semē bonum in agro suo serenti*: Vbi ergo hoc semen diuini verbi spargitur, ibi cælorum regnum & Domini agrum esse constat. Præterea, si ille est perfectus minister, qui doctrinam scripturæ didicit, eamque populo proponit, tum illam esse veram & perfectam Ecclesiam efficitur, quia hanc eandem doctrinam recipit ac tuetur. Dominus ait, *Hæc est sapientia vestra ante oculos populorum*: si ergo Iudæos diuinæ legis obseruatio cunctis populis sapientiores effecit, perspicimus Dei verbo Ecclesiam illustrissimè demonstrari. Irenæus egregiè scripsit, *Euangelium in scripturis Apostoli nobis tradiderunt, columnam & firmamentum fidei nostræ futurum*. Et Augustinus, *Ciuitatem Dei dicimus, cuius scripturæ testis est*. Si scriptura Ecclesiae testis est, notam esse Ecclesiae scripturam negari non potest. Et alibi Augustinus, *Vbi cunque timeatur Deus & laudatur, ibi est Ecclesia Christi*. Nusquam autem aut timeatur aut laudatur Deus, nisi vbi Dei verbum prædicatur. Et iterum, *Ecclesiam in scripturis sanctis Canonice debemus agnoscere, non in varijs hominum ritibus & opinionibus & factis, & dictis, & vasis inquirere*. Et in alio loco idem Augustinus, *Vera religio*
1. Tim. 4. 1.
- Mat. 13. 24.
- Deut. 4. 6.
- Irenæ. lib. 3. cap. 1.
- August. de Ciuit. Dei. li. 3. c. p. 1. In Psal. 21. expouit. 2.
- De vnit. Ecclesie. c. 16. De Ciuit. lib. 6. ca. 3.

Religio non à terrena aliqua ciuitate instituta est, sed plane caelestem ipsa instituit ciuitatem. Si religio instituit caelestem ciuitatem, hoc est Ecclesiam, multò magis hæc eadem religio Ecclesiam indicat. Et Hieronymus, *Ecclesia non in parietibus consistit, sed in dogmatum veritate: Ecclesia ibi est, ubi fides vera est.* Quid dici illustrius potuit? Et Ambrosius, *Si qua est Ecclesia, que fidem respuat, nec Apostolicae predicationis fundamenta possideat, deserenda est.* Vnde perspicuum est, fide & Apostolica prædicatione Ecclesiam Catholicam ab hæretica internosci.

Hierony. in
psal. 133.

Ambros. in
Luc. 11. 6. c. 9

Quæ cum ita sint, num tenebras sectatoribus nostris offundimus, quando ex scripturis agnoscimus Ecclesiam docemus? Imò (inquis) non his tanquam nostris querenda Ecclesia est, sed hæc ipsa ab Ecclesia disci debent. Acute, vt soles. Qualis enim hæc tua argumentatio est, verbum Dei discitur in Ecclesia, ergo verbum Dei non est nota Ecclesiæ? Nū enim sequitur, quia verbum Dei nusquam nisi in Ecclesia verè annunciatur, & sacramenta purè administrantur, proinde his notis Ecclesiam non esse querendam? Multò melius contra valet, quia non alibi quam in Ecclesia purus sacramentorum vsus, & legitima verbi prædicatione reperitur, idcirco his indicis veram Ecclesiam demonstrari: si enim Aristotelis philosophiam nulli nisi Peripatetici profitentur: ergo Peripateticos hæc disciplina ostendit, atque ab aliis philosophorum sectis distinguit.

Quod autem Esaias de monte Domini vaticinatur, quomodo potes ad causam tuam accommodare? Quid si enim ad montem Domini gentes omnes confluent, & sese ad domum Dei Iacob conferent, vt doceat illos Dominus vias suas? Quis Dei vias in domo Domini discendas esse nescit? Sed quæ causa gentes impulit, vt ad hanc Dei domum conuenirent? Eam propheta subiungit, *Nam*

Esaï. 2. 3.

Psa. 119. 105. 1

Sione prodit doctrina, & verbum Iehouæ Ierosolymis. Sic ex doctrina verboque Iehouæ agnosci & coli Ecclesiam vides. Nos verò (inquis) in tenebris versamur: At verbum Dei, quemadmodum propheta ait, Lucerna est pedibus nostris, & lux itineri nostro. Nec ipsa Ecclesia aliquid habet lucis aliunde, quàm ex hoc eodem Dei verbo: non enim sua, sed aliena luce lucet. Irenæum & Tertullianum facit nos etiam facimus, & vestram Ecclesiam ab apostolica antiquissima Ecclesia damnari millies ostendimus. Tu verò non ad illas antiquas, sed ad tuam Romanam recētissimam Ecclesiam omnium controuersiarum disceptationem reuocas. Est autem considerandum quales illi hæretici fuerint, quos hi Patres Ecclesiæ autoritate premebant, nempe eiusmodi, qui scripturas minùs curabant. Quare hos hæreticos doctissimi Patres Ecclesiarum illarum, quæ ab ipsis Apostolis institutæ fuerant, quæque Apostolicam doctrinam fidelissimè semper seruauerant, testimoniis refutarunt. Vestra planè alia ratio est.

DVRÆVS, Fol. 72. 73.

Quid est aliud ex illis notis Ecclesiam inuestigare, quàm obscurum per obscurius quærere? Non enim Ecclesia notior est, quàm verus sacramentorum usus, & legitima verbi prædicatio, ut infantulus nisi inuenta nutrice, orèque vberibus admoto, lac quo nutriatur nunquam inueniet. Si quis querat ex vobis, quibus notis doctrinam sanam à corrupta, & à legitimo sacramentorum usu adulterinum discernat, ad scripturas, opinor, illum remittetis. Et quid est

est aliud scriptura, quàm ipsum Dei verbū? Verbum ergo ex verbo inuestigabit. Ad extremum eas esse Ecclesia notas oportet, de quibus inter eos, qui omnibus anteaëtis seculis floruerint, ac eos qui nunc viuunt, controuersia nulla sit, quæ clara sint, & adeo propria ac peculiare, ut ne ab alia Ecclesia probabiliter vendicari possint. Quæ tam absurda ac phanatica secta est, quæ nō vestras has notas sibi summa arrogantiâ vendicet?

 WHITAKERVS.

³ Ecclesiam velle ex scripturis diiudicare, id tibi perinde videretur, atque obscurum per obscurius quærere. Quasi scriptura magis obscura sit quàm Ecclesia, & melius ex Ecclesia scriptura, quàm ex scriptura Ecclesia cognosci possit. Hoc verò absurdum est, atque ab omni sano veròque iudicio alienum. Etenim si non in externa hominum corpora, sed in ipsam Ecclesiæ veram naturam inspicere volumus, scripturam Ecclesia multò notiorè atque illustriorem reperiemus. Scriptura enim Ecclesiam procreat, atque efficit, & tum demum aliquid cognoscimus, quando causam perspectam & cognitã habemus. Deinde Ecclesiæ variæ & multiplices sunt, scriptura constans, stabilis, & sibi semper similis. Postremò, si quando fuit de scripturis dubitarum, multò tamen maiores semper de Ecclesia dubitationes extiterunt. Nam scripturam Canonicam ferè omnes agnoscunt, de Ecclesia interim quæstiones multas, dubiasque controuersias agitant. Huc etiam accedit, quod scriptura regula sit, eaque de causa Canonicæ nomen habet: regulam verò rectiorem atque certiore esse oportet, quàm quod ad regulã exigitur. Ex quibus

efficitur Ecclesiam esse scriptura obscuriorē, non contrā, vt tu affirmas, clariorem. Nam quod de nutrice & infantulo affers, etsi non nego verbi ac sacramentorum fructum nusquam nobis præterquam in Ecclesia constare, quemadmodum infantulus ex nutricis vberibus pendet, & lacte illo alitur, quis tamen non videt te ipsum hoc tuo exemplo palam refutari? Si enim vis nutricem quæreres, quam notam adhibes, ex qua nutricem agnoscas, Nonne hæc ipsa lactis copia nutricem & facit, & tibi indicat ac prædit? Si quando cælestem nutricem desideramus, eam non aliter quàm ex diuino puroque lactis fonte exquirimus.

Verum sic fiet, inquis, vt cum veram verbi prædicationem ac purum sacramentorum usum ex scriptura quærimus, & scriptura nihil aliud est quàm verbum Dei, verbū ex verbo inuestigemus. Hoc tibi ridiculum videtur verbum ex verbo inuestigare? Cur tu igitur Ecclesiam non ex verbo, sed ex Ecclesia agnoscendam esse doces? Si enim Ecclesia potest ex Ecclesia cognosci, quid ni verbū etiā ex verbo percipi posse censeamus? *Sed notas Ecclesie eiusmodi (inquis) esse oportet, de quibus inter omnes conuenit, & quæ propria sunt, nec possunt ab alia Ecclesia probabiliter vendicari.* Fateor, & nostræ tales sunt, vestræ non sunt. Nam & quæ scriptura sit ignotū non est, & qui dissentiunt, ex ipsis scripturis facilè refelluntur, & scriptura sic est veræ Ecclesie propria, vt eam nulla nisi vera Ecclesia probabiliter vendicare possit. Successionem autē Episcoporum, quam vos Ecclesie summam ac præcipuam notam facitis, & hæretici multi iactare possint, & Græca Ecclesia ab ipsis Apostolorum temporibus ductam retinet. Vtri ergo successionis, vestræ an Græcæ credemus? Quod autem ais, quæ secta vestras notas nō vendicet, quid hoc ad rem

ad rem facit? Quid enim si tu, quæ mea sunt, vendices, an ergo mea non erunt mea? Et quanquam hæretici scripturas vendicant, id tamen probabiliter non faciunt, & ex scripturis solis non aliter refelluntur. Ita quocumque te verteris nullam aliam Ecclesiæ notam certiolem, quàm scripturam inuenis. *Aug. ep. 166.*
Augustinus ait, In scripturis didicimus Christum, in scripturis didicimus Ecclesiam: has scripturas communiter retineamus: Et Chrysostomus, Antea multis modis ostendebatur quæ esset Ecclesia Christi, nunc autem nullo modo cognoscitur nisi per scripturas. *Chryf. hō. in Mat. 49.*

DVRÆVS, Fol. 63, 64.

Verissima, & certissima, & clarissima Ecclesia nota est, ut Catholica sit. Catholicam porrò vocamus, quæ à Christo fundata implevit terram, propheta teste Psal. 79. Operuit montes umbra eius, &c. Hieronymus contra Luciferanos, In illa est permanendum Ecclesia, quæ ab Apostolis fundata vsque ad hanc diem durat: sicubi audieris eos qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, utpote Marcionitas, Valentinianos, Mōtichristi esse Synagogam, &c. Et Augustinus ad Honoratum, Dubitabimus nos eius Ecclesiæ condere gremio quæ vsque ad confessionem generis humani ab Apostolica sede per successiones Episcoporum frustra hæreticis circumlatrantibus culmen authoritatis obti-

nuit? Et Tertullianus, eam esse veram Ecclesiam ostendit, quæ antiquior est. Hinc ille hereticos irridet, Quis estis vos? Vnde & quando venistis? Vbi tam liulatuistis? Quid Ireneum referam, qui ad veram Ecclesiam inuestigandam non aliam inuenit notam certiore[m] quàm perpetuam Episcoporum successionem? Quid Vincentium? Qui quod semper, quod vbique, quod apud omnes fuit, hoc esse Catholicum docet.

 WHITAKERVS.

4. Vnicam hanc istar omnium Ecclesiæ notam esse dicis, vt sit Catholica: in quo quis non videt quàm te vel imperitum, vel obliuiosum ostendas? Querimus enim de Ecclesiæ Catholicæ notis? tu Catholicæ Ecclesiæ notam facis, vt sit Catholica. Dic ergo nobis, Duræ, vtrum horum notius sit, Catholica Ecclesia, an Catholica Ecclesia? Vt vera Ecclesia sit etiam Catholica concedimus, verùm non modò de vniuersali Ecclesia, sed de singulis etiam Ecclesiis disputamus. Id enim agitur vt quo iudicio constet hunc particularem Christianorù coetum esse verã Christi Ecclesiam intelligamus. Num autem vera non erit, nisi toto terrarum orbe fusa fuerit? Sic tuam notam, quæ singulis Ecclesiis minimè conuenit, parum apposita atque apra esse perspicis. Scriptura verò tum Catholicã, tum particularẽ quamque Ecclesiã declarat atque demonstrat. Tum Ecclesiæ vera atque essentialis nota eiusmodi esse debet, vt omnium temporum Ecclesiæ conueniat. At verò Ecclesia ante Christum non fuit Catholica. Sed vt tibi de tua nota respondeam, dico nostras Ecclesias membra esse Catholicæ Ecclesiæ, quam Christus seuit ac fundauit, quæ-

quæque deinceps terram impleuit. Hic iam tuas vires experiri cupio. Sed tu impetum omnem orationis tuæ aliò auertis. Quod autem ex Propheeta adducis, id de Israelitarum Ecclesia intelligendum est. Sic enim paulò priùs, *Vitem ex Aegypto* Psal. 80. 9. *transstuleras.* Sin hanc Catholicam esse Ecclesiam contendis, audi quid sequatur, *Quare perrupisti* Veri. 13-14 *macerias eius, adeo ut carpant eam omnes transeuntes, ut suffodiat eam porcus syluestris, & animal agreste depascat eam?* Fatère ergo Catholicam Ecclesiam, quæ terram impleuit, & montes vmbra sua contexit, perrupi, & diripi, & miserè vastari posse. Hieronymus verò quantam tibi & tuis plagam inflixerit, si non sentis, sensum certè omnem amisisti. Si enim illa est Synagoga Antichristi, vbi ij qui dicuntur Christi, ab alio quoquam nuncupantur, quid tandem de tua Ecclesia statuemus, vbi tam multæ sunt Benedictinorum, Franciscanorum, Dominicanorum, Iesuitarum sectæ & familiæ? Iam si potes, nega vestram Ecclesiam esse ipsius Antichristi Synagogam non nostro, sed Hieronymi testimonio. Ad rem quod attinet, fateor in ea semper Ecclesia permanendum esse, quæ ab Apostolis fundata ad hanc diem durauit. Sed quis non videt aliam illius, huius temporis aliam esse rationem? Nam noli existimare nos tibi duros vnquam tuam Ecclesiam esse ab Apostolis fundatam. Nihil eorum quæ nunc Romæ visuntur, Apostoli fundarunt, non templa, non altaria, non Cathedrâ, non vaticanum, non Bullas, non claues, non religionem, non quicquam. Idem Augustino responderi potest: nam illa successio verè Apostolica fuit, vestra nihil minus. De Tertulliano atque Irenæo priùs respondi, quantum ad hunc etiam locum sufficiat. Si verò id Catholicum est, quod semper, quod vbique,

quod apud omnes fuit, quemadmodum Vincētius tradit, nihil vestrum Catholicum erit, Id enim verè ac liberè profiteor, nullam pontificiæ religionis partem semper & vbique in Ecclesia receptam esse. Si nunc in medium eiusmodi aliquid adduxeris, quale hoc modo Catholicum esse constet, sanè viceris. Sed hinc tibi semper aqua hærebit.

D V R Æ V S, Fol. 64. 65.

Ista (inquis) verbum Dei nimirum, & sacramenta Ecclesiam in clarissima, & quasi meridiana luce constituunt. *Quid ergo est quòd tot annis vestram in tenebris latuisse Ecclesiam dicitis? Quid sibi vult quod mox subiungis, Ecclesia Lunæ similis, nunc tota lucet solis radiis incensa, nunc luminis magna parte priuatur, nunc lumen omnino nullum ostendit? Quid tandem est quod ais, Acabo dominante vsque adeo fuit Ecclesiæ Israëlitiæ aspectus obscuritate infuscatus, vt Elias neminem præter se relictum esse quereretur? Elias non de vniuersa Synagoga, sed de regno tantum Israëlítico, in quo ipse tum agebat, loquebatur. Addis mirum non esse si in regno Antichristi mira esset solitudo, nõ quin multæ Chiliades & myriades sanctorum remanserint. Huic ego enigmati explicando Oedipum aliquem querendum censeo.*

W H I T A K E R V S.

5 Quid istæ sibi ineptæ argutiæ volunt? Quam putas posse tam exilibus captionum præstigiis

giis falli? Verbum & sacramenta Ecclesiam in luce clarissima constituunt, quia sunt Ecclesie proprietates *ἰστωδῆς*, veramque Ecclesiam ab adulterina distinguunt. Non tamen est necesse ut quæcunque Ecclesia verbo ac sacramentis fruitur, eadem mox tam clara sit, ut hominum aspectum non magis quam sol tempore meridiano lateat. Verum ut qui oculos habent lucentem solem videre possunt, sic qui intus cæci non sunt, ex his notis Ecclesiam agnoscunt. Nostra verò Ecclesia nunquam sic latuit, quin eam pontifex tuus senserit, nisi fortè umbræ erant, quas ille tam multis seculis persequutus est. Ecclesiam verò Lunæ ab Augustino comparatam esse opinor, non negabis. Sicut ergo Luna non semper lumine plena est, sic etiã Ecclesia interdum in magna obscuritate versatur, non ut nulla sit, sed ut parum sit gloriosa. Sic alibi Augustinus, *Ecclesia est sol, & luna, & stella, & c. Quando sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stelle cadent de celo, & virtutes calorū commouebuntur, Ecclesia non apparebit, impiis tunc persecutoribus ultra modum senientibus.* Iam ergo me doceas velim, quemadmodum Ecclesia & semper splendere, ut vos conteditis, & tamen aliquando non apparere possit. Eliam autem ais de regno tantum Israelitico, in quo tum agebat, loquutum esse: & tamen eo tempore Elias non in regno Israelitico, ut tu putas, sed in monte Dei Horebo agebat. Verum esto, ut de Ecclesia Israelitica loquutum Eliam esse fateamur: tamen ex hoc Elie exemplo, quod volumus, efficitur. Quod enim in illa Ecclesia contingit, ut boni nulli apparerent, & multi tamen laterent, sic in aliis etiam temporibus atque Ecclesiis vsuuenire potest, ut quaquam aut nullus aut perexiguus piorum numerus videretur esse ceteris, Deus tamen occultam quandam

Aug. Epi. 80.

1. Reg. 19. 8.

Rom. 11. 3.

fidelium multitudinem conseruet. Atque in hunc finem hoc ipsum testimonium Paulus adhibet. Desine ergo nobis latebras exprobare. Si enim in angusto illo Israelitarum regno septem millia piorum remanserint, quorum nullus Eliae notus erat: dubium non est Deum sibi in orbe Christiano maiorem hisce multis seculis regnante Antichristo multitudinem reseruasse. Nunc igitur quid Oedipo opus est? Quæro enim, Erātne piorum eo tempore, quo hæc Elias cōquestus est, solitudo an nō? Si non erat, sine causa questus est Elias: si fuit, cum vides, & piorum solitudinem fuisse, & tamen *κιάδας* nonnullas incolumes remansisse.

DVRÆVS, Fol. 66.

Ab Helia exemplo ad Hierosolymitana Ecclesia statim descendis tempore Christi, de quo tibi valde subtiliter querere videris: Illa ergo Ecclesia fuitne, Campiane, vera Ecclesia an non fuit? Si fuit, Christum ergo vera Ecclesia edidit, & morte dignum iudicauit. Si non fuit, ubi tandem & quæ fuit? Quid mirum si facta vera fidei iactura Dei Ecclesia esse desit? Vis vno verbo dicam: In Christo sanè & in Apostolis, & illis etiam Indæis, qui inuincibili (ut Theologi loquuntur) aduentus Christi ignorantia laborabant, vera ecclesia eo tempore fuit.

WHITAKERVS.

6 Vtcunque ego tibi videor de Hierosolymitana Ecclesia non satis subtiliter quæsiuisse, tu certe

certè ad quæstionem parùm subtiliter & appositè respondes. Ecclesiam illam fateris fidei iacturam fecisse, ac proinde Dei Ecclesiam esse desiisse: in quo tibi ipsi vulnus incautus infligis. Si enim veritas Ecclesiæ proprietates amisit, quando iacturam fidei fecit, est igitur fides vera & necessaria Ecclesiæ nota, quod tu nullo modo cõcedis. Iam verò si Ecclesia in Scribis, Pharisæis, Sacerdotibus, populòque Iudaico cum his consentiente non fuit, successionis tuæ filium, à quo Ecclesiæ statum perpetuò pendere contendis, abruptum planè fuisse constat. Sed fuit (inquis) Ecclesia in Christo, in Apostolis. Ita est necesse Duræ: verùm quod ex eo sequitur non explicas. Si enim in legitima successione Ecclesiæ ab ipso Domino instituta fieri potuit, vt vera Ecclesia apud eos minime extaret, qui locum, nomen, dignitatem, ornamenta Ecclesiæ amplissima habebant, ad paucos homines ab isto corpore quodammodo reuulsos pertineret, certum est Ecclesiam non semper in multitudine aspectabili, & externa hominum successione quærendam esse, sed nonnunquam in obscuris locis & summa in frequetia ac solitudine versari. Primùm enim quàm multi sunt, qui Christum natum agnoscunt? Pastores pauci, Symeon, Anna, Zacharias, Elizabet, Iosephus, Maria. Exiguus sanè numerus. Deinde docentem palàm Christum quàm pauci sequuntur? Postremò pendentem in cruce Christum quotusquisque non deserit? Si tum in paucissimis negas ecclesiam latuisse, illà ergo nobis ostède. Marià, opinor, proferes, & Ioannem, & Apostolos, qui tamen metu diffugerant, seque in latebras abdiderant. Euoca nunc, & nobis demonstra gloriosam illam celebrèmq; Ecclesiam, præ qua nostrarum ecclesiarum paucitas sordescat. Si tum fuit Ecclesia visibilis,

nostra Ecclesia nunquam certè fuit non visibilis. Nullum enim mundi seculum fuit, in quo non multò frequentiores quàm hi pontificios errores respuerint, sese ab Ecclesia Romana disiunxerint, Christum purè coluerint. Quod autem de Iudæis subiungis *inuincibili ignorantia* laborantibus, id tuam inuincibilem ignorantiam ostendit. Si enim fuit Christi Ecclesia in Iudæis iis, quorum erat inuincibilis ignorātia, id est, qui non modò Christū non norunt, sed ne nosse quidem potuerunt, tum multò magis in gentibus fuisse Ecclesiam Christi & eo tempore, & nunc etiam consequetur, quā Iudæorum nulla esse tam desperata & inuisita ignorantia potuit, quam non Gentium ignorantia longè superet. Et quis te hīc iterum pugnantia loqui non animaduertit? Qui enim contra latentem Christi Ecclesiam disputas, eam tamen ibi quærendam esse statuis, vbi Christus penitus ignoratur. Si enim apud eos aliqua est Ecclesia Christi, qui Christum *inuincibiliter* (vt Theologi loquuntur) ignorant, lateat certè omnino est neceffe.

D V R Æ V S, Fol. 66.

Sed nouo nos rursus ariete quatis. Si hoc Hierosolymitanæ ecclesiæ contingere potuit, nō video quo minùs Romana Ecclesia etsi nomen Ecclesiæ retineat, corpus tamen iam dudum amiserit. Quasi verò idem de Christi Ecclesia, quod de Iudæorum synagoga iudicium esse debeat, cum Propheta Christi ecclesiam nullo vquam tempore interituram clarissimè uaticinari sint. E sai. 59. Hoc fœdus meum cum iis dicit Domi-

Dominus, &c. *Ierem. 31.* Ecce dies veniet, dicit Dominus, &c. *Ezech. 57.* Percutiam cum illis fœdus pacis, &c. *Sed quid Prophetis immemor, cum Christus ipse tam disertis verbis dixerit, Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Math. ult. ac rursus, Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalent aduersus eam. Ex quibus nullo unquam tempore interituram ecclesiam constat.*

WHITAKERVS.

7 Quod Hierosolymitanæ contigit synagoga, id in Christi ecclesiam cadere posse negas? Quid ita verò? Nonne enim illa Dei, Christi que ecclesia fuit, nonne illam Dominus amplissimis beneficiis, & maximis ornamentis affecit? Quid ergo huic accidit quod cuius accidere nequeat? At Christi ecclesiam Prophetæ nunquam interituram prædixerunt. Respondeo, hæc, que commemoratur, Dei promissa ad electorum ecclesiam pertinent, pontificiam non attingunt, cui nihil unquam Dominus promisit. Ecclesiam suam Christus nunquam deleri patietur: sed aliud est deleri atque interire, aliud ad tempus latere, nec palam ab omnibus agnosci. Latere ecclesia potest, extinguere non potest. Incolumem fore aliquam semper ecclesiam Dominus promisit, illustrem semper & valde conspicuam fore nunquam affirmavit. Et que possunt ampliora cogitari promissa, quam que Israëliticæ ecclesiæ, quam tu synagogam vocas, facta legimus? Sic Prophetæ David, *Elegit Iehonam Sionem, expetivit pro habitatione sua dicens,*

*Psal. 132.
13. 14.*

Matth. 23.

Matth. 18. 20.

hæc est requies mea usque in sempiternum, hic habitaturus sum. Et sunt in Prophetis huiusmodi innumera vaticinia. Nunc Deo litem (si placet) intende, ut promissorum, quibus se Sioni alligauit, fidem liberet. Sanè verò, si quid vnquam Romæ tale promississet, nullus importunitatis vestræ modulus extitisset. Sed forsàn Christi clariora ac firmiora promissa sunt. Christus enim se cum ecclesia sua futurum omnibus diebus ad mundi finem pollicitus est. Sic ergo disputas, Erit cum Ecclesia sua Christus omnibus diebus quousque mundus perstiterit, ergo Ecclesia Christi nunquam latebit, nec vnquam ad paucos redigetur? Quomodo hæc tandem nexa sunt? Quasi non idem Christus ibi se futurum, vbi duo aut tres in ipsius nomine congregantur, etiam promisit? At contra Ecclesiam portæ inferorum nunquam valebunt, quasi contra veterem Ecclesiam hæc portæ valuerint, in qua tamen sæpiùs paucissimos fuisse pio- ne ipse dubitas. Non ergo sequitur, contra Ecclesiam portas inferorum valuisse, si eam non omnes perpetuò florentem aspiciunt,

DVRÆVS, Fol. 67.

Negue est quòd frigidò illo perfugio elabi posse speres, veram quidem & Catholicam Christi Ecclesiam deficere non posse, Romanam posse. Cuius in nullam planè aliam Catholicæ Ecclesiæ nomen, & quacunque de Christi Ecclesia Propheta prædixerunt, quàm in Romanâ conuenire possint. Romanâ verò nuncupamus Ecclesiã, nõ eam qua Romæ urbis moenibus cingitur, sed qua per vniuersum orbem diffusâ Romano pontifici tanquam Christi vicæ

*vicario adheret. Quid in verò pro Lutherò respon-
deas audimus. Lutherum Romana damnauit
ecclesia, idèone hæreticus Lutherus? At Chri-
stum Hierosolymitana damnauit. Tolerari
vtrunque posset Romana Ecclesia & Synagoga
facta contentio, sed quòd Lutherum cum Christo
comparas, omnes profectò modestiæ & rationis li-
mites excedis.*

WHITAKERVS.

¶ Etsi calidus satis es, multò tamen adhuc
magis incalescas oportet, priusquàm nobis Ca-
tholicam ecclesiam eandem esse ac Romanam
persuaseris. Siccine enim nos desipere putas, vt
quantum à Catholico Romano discrepet, ne-
sciamus? Cur obsecro Romana ecclesia magis sit
Catholica, quàm Antiochena, Alexandrina, Con-
stantinopolitana, denique quàm quæuis alia? Ca-
dere enim in nullam ecclesiam præterquam Ro-
manam, quæ olim Prophetæ de Christi ecclesia
prædixerunt, tam falsum est, quàm in eam con-
uenire omnia, quæcunque de Antichristi synago-
ga Spiritus sanctus prænucciavit, verissimū. Tum
quòd Romanam ecclesiam non illam tantum
nuncupas, quæ vrbis mœnibus circumscribitur,
sed quæ pontifici Romano paret: quid aliud facis,
quàm somnias? Verum, annon etiam quædam
Romæ sit particularis Romana Ecclesia, abste-
scire cupio. Quomodo autem illam Romanam
particularis Romanæ Ecclesiæ Episcopus? Si pon-
tifex summus, tum ille est & particularis Epi-
scopus, & vniuersalis. Vnde fit, vt dum simul

& particularis, & vniuersalis Episcopus esse vult; nullum omnino Episcopi officium faciat, & pro Episcopo vniuersali, Monarcham se nobis vniuersalem præbeat. De capite Ecclesiæ quod narras, nimis iam dudum frustra decantatum est.

Magnum verò proculdubio & intolerandum in eo scelus admisi, quòd cum Christo Lutherum comparauit. Dico enim, si Christus ab Ecclesia Hierosolymitana & excommunicatus, & damnatus, & tandem trucidatus, tamen hæreticus non fuit, Lutherum non proinde hæreticum fuisse, quia illum Romana Ecclesia damnauit. Quam tu hîc modestiam, aut rationem desideras? quasi se Christi exemplo defendere, aut modestia careat, aut ratione.

DVRÆVS, Fol. 67.

Paulus (*inquis*) antequam Christus ad iudicium venerit, *Ἰεροσόλυμα* futurâ prædixit, quam Patres antiquissimi de religione atque Ecclesia intelligunt. *N*a tu egregius es Pauli interpretes. *N*isi venerit *Ἰεροσόλυμα*, id est, nisi Ecclesia fuerit antrum & spelunca latronum. Cuius interpretationis authores, tu quidem esse patres dicis. Verum ne te hîc pluribus detineam, patres profecto apud Paulum vel Antichristum ipsum, vel certe à Romano imperio defectionem intellexerunt. Quod ne tuus quidem Calvinus silentio præteryt, in commentar. in hunc locum.

WHITAKERVS.

2 Ecclesiam Hierosolymitanam Christus speluncam

luncam latronum appellavit, in quo vides veram Ecclesiam posse in latronum speluncam degenerare. Id si illi Ecclesie contigit, quam Dominus tam vnicè amavit, & tam multis beneficiis, ornamentis, promissis cumulavit, quid habet Romana Ecclesia, quod illam à simili mutatione perpetuò defendat? Omnino quidem nihil. Nam posse in noua Ecclesia tale aliquid contingere, ex eo (vt dixi) manifestum est, quòd Paulus futuram in Ecclesia *ἁρσασίαν* prædixerit. Nunc tuam nobis mirificam interpretandi solertiam ostende, quando quidem meam interpretationem rides: Si Christi Ecclesia potest in *ἁρσασίαν* incidere, ex Ecclesia Christi latronum speluncam fieri posse constat: at illud futurum Spiritus sanctus præmonstrauit: quare & hoc futurum etiam sequitur. Quod tamen de vera Ecclesia cogitandum non est, sed de externa Ecclesie larua, quæ inanem Ecclesie successionem, & nominis vsurpationem retinet, quæ admodum in Hierosolymitana Ecclesia vsuuenisse accepimus. Illam autem Pauli *ἁρσασίαν* de Ecclesia & religione ab antiquissimis patribus intelligi nemo ignorat. Cyrillus Hierosolymitanus, cui Cyril. Cathec. 11. tu valde multum tribuis, de rectæ fidei *ἁρσασίαν* palàm interpretatur. Sic Chrysostomus, sic Oecumenius, sic multi alij, sic deniq; recètes illi vestri Remenses Theologi, si modò ita visum fuerit Ecclesie. Iam ergo si futura est in Ecclesia fidei ac religionis tanta *ἁρσασίαν*, quantam Apostolus prædicit, vt Antichristus Dei templum occupet, atq; vt ipsi pontificij suspicâtur, Romæ sedeat depulso pontifice, & veram Ecclesiam vastet, & verbi ac sacramentorum administratione prohibeat, & Ecclesiam in latebras cogat, quid tantoperè lucem Ecclesie vestre iactatis, quâ Antichristus,

vt vos ipsi conceditis, obscurabit, atque ab oculis hominum remouebit? Si enim Antichristus *scilicet* religionis inuehet in Ecclesiam, erit ergo religionis *scilicet* aliqua, quod tamen negatis: sique Antichristus Ecclesiam in latebras & solitudinē compellet, non ergo semper erit splendidus Ecclesiæ vultus, & aspectus illustris, vt vos contenditis.

DVRÆVS, Føl. 68.

Rursum Campianū sic urges, Christus de suorum paucitate vaticinatur clarissimè: Cūm venerit filius hominis, numquid inueniet fidem in terris? Non te pudet ad Donatistarum, aliorumq; hereticorum perfugium diuersere? Augustinus aliter hunc locum ac tu interpretatur, de vnit. Ecclesiæ. c. 13. Nos dictum (inquit) intelligimus, vel propter ipsam fidei perfectionem, vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum. Et Hieronym. contra Luciferanos: Sciant illam fidem nominari, de qua ipse Dominus aiebat, Fides tua te saluam fecit. Et Cyprian. de vnit. Eccle. Sic in nobis emarcuit vigor fidei, & c.

WHITAKERVS.

10 His Christi verbis abusi olim Donatistæ sunt, vt Ecclesiam nusquā nisi in Africa saluam remansisse confirmarent. Mihi ergo non licebit eisdem hæc ad rectam causam ac sententiā accommoda;

modare? *Filius hominis* (inquit Christus) *num in-*
uenturus est fidem in terra? Quid apertius dici po-
 tuit de fidelium futura paucitate? Si enim vix in
 terris inueniet Christus fidem, raras esse eccle-
 sias, & perexiguas credentium multitudines est
 necesse. Atque hinc Christus extremum tempus Luc. 17. 26.
 diebus Noë comparat, quando pietas toto ferè
 orbe extincta oppressaque iacuit. Et pseudochri- Matt. 24. 24.
 stos ait ac pseudoprophetas tantum effecturos, vt
 ipsi vix electi constantes in fide persistant. Tū suū
 gregem Christus pusillū vocat. Quid tu his clarif- Luc. 12. 32.
 simis scripturis opponis? Augustinum, & Hiero-
 nimum, & Cyprianum affers, qui fidem illam de
 vera electorum fide intelligunt. At quid si illi ma-
 le locum hunc interpretantur? Num tamen ac-
 quiescendum erit? Qui hic mos est, scripturis pa-
 tres semper obicere, & si quem eritis patrem na-
 tū vobis aliquo modo astipulātem, scripturarum
 testimonia contemnere? Augustinus & Hierony-
 mus contra illos disputant, qui cum essent in toto
 orbe frequentissimæ ac florentissimæ ecclesiæ, ta-
 men ecclesiam vel angustiis Africæ sinibus inclu-
 debant, vel omnino ad paucissimos referebant.
 Et tamen quando Augustinus his verbis *iniquorū*
abundantiam, & bonorum paucitatem significari
 scribit, quid aliud dicit, quam quod nos defendi-
 mus, malorū maximū, piorum paucissimū numerū
 fore? Si verò credentium numerus non valde ma-
 gnus erit, fidem veram & perfectā necesse est in
 paucis reperiri. Sic patrum interpretatio cum no-
 stra sententia minimè pugnat. Et nos patres etiam
 citare possumus nostrę interpretationi suffragan-
 tes. Nazianzenus ait: *Vbi modò sunt, qui de multitu-* Naziã. cõtra
dine desinunt Ecclesiã & gregem pusillū aspernātur? Arrian.

R. ij.

Theophyl. in
13. Lucæ.

Caieta. in
hunc locum.

Theophylactus in hunc locum Chrysoftomum sequutus, de exiguo credentium numero, qui tum futurus est loquutum Christum intelligit: ad quæ etiam Caietanus accedit, nisi vt sæpe vobis ille displicuit, ita hîc quoque à vestro Catholico sensu aberrauit. Quanquam liceat mihi tecum tuomore disputare: Si tu Caietano tam docto & celebri Cardinali non credis, ego vt tibi nouo Iesuitæ credam postulas?

DVRÆVS, Fol. 69.

Tandem ita concludis, Cuiusmodi hoc est? Ecclesiæ illæ ad quas Christus & Apostoli scripserûr, erant manifestæ, ergo Ecclesia Catholica semper erit manifesta? Atque hic Cæpiani dialecticam irrides, magne magister Dialecticorum. Sed dic queso, si singule Ecclesiæ ex quibus veluti partibus Ecclesia Catholica coalescit, sub aspectum cadunt, & ònne sequitur ipsam quoque Ecclesiam aspectabilem esse? Et vt magnû te Dialecticum esse Academici videant, hunc mihi quænodum dissolue. Perisse ais Ecclesias, Ephesinam, Smyrnensem, Pergamenam, Corinthiam, & cæteras ad quas Christus & Apostoli scripserunt. Quomodo si Ecclesia inuisibilis esse potest (vt tu tanto studio contendis) quo argumento has perisse, vel tibi vel ulli hominum constare potest.

WHITAKERVS.

II Aut nuper admodum dialecticam didicisti
aut te

aut te in disciplina magistro non bono tradidisti. Num enim qui sic disputat, eum dialecticè concludere existimemus, Particulares Ecclesiæ, ad quas Christus & Apostoli epistolas miserunt, erant visibiles, ergo catholica ecclesia semper erit visibilis? Qui sic argumentantur, fortunati sunt, si pro Dialecticis haberi possunt. Nam quo tandem medio ista extrema copulantur, ut quia erant multæ aliquando particulares ecclesiæ, quas cuius aspiceret, proinde catholicam ecclesiam semper fore manifestam intelligamus? Neque enim eadè est ratio aut particularis & catholice ecclesiæ, aut certi cuiusdam temporis, & omnium deinceps seculorum. Tunc potes tua dialectica fretus hæc tam dissoluta coniungere? Si singulæ, inquis, ecclesiæ sub aspectum cadunt, ipsa catholica ecclesia aspectabilis est. Quis te nimirum in dialecticis acutior? Verum, quod primum sumis, ex singulis ecclesiis catholicam coalescere, explicandum tibi fuit. Catholica ecclesia non modo nostræ ætatis finibus circumscribenda est, sed ipsos etiam Patriarchas, Prophetas, Apostolos, martyres, sanctosque omnes, qui vel fuerunt, vel futuri sunt, complectitur. Hæcine verò ecclesia ex singulis horum temporum ecclesiis tantam partibus constat? Nihil minùs. Deinde, ut catholicam tuam ecclesiam in hoc seculum compingamus, tamen quousque particulares sunt aspectabiles, catholica aspectabilis nõ erit. Si enim catholica ex partibus (ut tu dicis) coalescit, tum quando hæ partes coaluerunt, Totum quiddam ex istis partibus aggregatum videri potest, ipsæ verò partes singulæ videri nequeunt. Similiter dum partes singulæ videntur, totum non videtur, quia nondum coaluit. Quare sic multò rectiùs conclusisses, ecclesiæ particulares sub aspectum

cadunt, ergo catholica ecclesia, quæ est singularum coaceruatio, aspectum fugit. Præterea, si singularum Ecclesiarum aspectus catholicam ecclesiam aspectabilem facit, tum singularum ecclesiarum euersio ac calamitas catholicam ecclesiam ab hominum aspectu remouet. Illæ autem ecclesiæ, de quibus Campianus meminit, nusquam apparent: & quod illis vsuuenit, potest in quamuis cadere: ita si particulares obscurari possunt, & catholica ex particularibus coagmentatur, catholicam posse obscurari sequitur. Atque hoc ne ipsi quidem futurum Antichristi temporibus negare potestis. Cùm ergo Antichristus ecclesias dissipabit, & nullos fieri piorum congressus patietur, & omnes homines, magnos, paruos, diuites, pauperes, liberos, seruos aut ipsi seruire coget, aut interficiet, denique in solitudinem mulier, id est, ecclesia fugiet, quis tum ecclesiæ & rerum status erit? Vbi tum tuam visibilem catholicam ecclesiam inuenies? Quid tum tuo hoc argumento fiet, Singulæ ecclesiæ sunt visibiles, ergo catholica ecclesia semper visibilis erit? Si enim multos in occultis locis remansuros respondes, qui sæuiente licet Antichristo Christum tamen purè sanctèque colent, id ipsum tibi de nostris ecclesiis refero, etsi ab Antichristo crudeliter grassante disiectæ multis seculis fuerint, semper tamen aliquas incolumes permansisse, in quibus pura doctrina viguit?

Sed me nunc nodum tuum dissoluere oportet: quem sic nectis: *Si Ecclesia est inuisibilis, nullo argumento constare potest aliquam Ecclesiam perisse.* Sanè inuisibilis ecclesia, quæ est electorum multitudò nunquam perire potest: hanc ergo perisse nullo argumento constabit. Visibiles verò ecclesias sic planè intelligimus periisse, vt tu hominem mortuum

Apoc. 13. 16.

Apoc. 12. 14.

mortuum esse deprehendis. Cùm enim publicum
 verbi ministerium sit anima visibilis ecclesiæ, hoc
 sublato visibilem ecclesiam interire est necesse.
 Suos tamen electos Christus ibi etiam seruare
 potest, vbi nullæ sunt visibiles constitutæ eccle-
 siæ; quemadmodum Eliæ tempore fecit, & vt Pau-
 lus ait, non abiicit Deus populum suum, quem
 præcognouit. Ambrosius ait, *Ibi Ecclesia in qua
 apparet Deus, & loquitur cum sanctis suis.* Magnus
 verò & Duræo dignus nodus, ad quem expedi-
 dum nostri Academici confluant.

1. Reg. 19. 18.

Rom. 11. 2.

Amb. li. 2. de

Iacob. c. 7.

DVRÆVS, Fol. 70.

*De vobis rectissime dixit Campianus, non op-
 pidum, non villam, non domum reperiri po-
 tuisse doctrina vestra imbutam. Tu quidem
 Dialecticè valde respondes: Temporibus Apo-
 stolicis omnes Ecclesiæ, omnes vrbes, omnia
 oppida, familiæ omnes eandem fidem co-
 luerunt, quam nunc nos profiteamur. Quasi
 non idem Arriani, Macedoniani, Pelagiani, Do-
 natista, omnes heretici veteres eadem probabilitate
 dicere potuissent. Tuum erat ex omnibus Apo-
 stolicis Ecclesiis vnã saltem aliquam, vt Roma-
 nam, Ephesinam, Alexandrinam, Antiochenam,
 vel aliam quamuis ostendere.*

WHITAKERVS.

11. Si possunt Arriani, aut vlli hæretici suarum
 ecclesiarum doctrinã ex sacris literis demonstrare,
 tum possunt idem, quod nos respõdimus, respon-

R. iij.

dere. Quæcunque enim Ecclesia doctrinam Apostolicam tenet, ea profiteri palàm potest sua doctrina omnes vrbes, villas, domos olim quæcunque piæ erant, esse institutas. Hæreticos scriptura redarguit, & ab Apostolica doctrina degeneres fuisse ostendit: nos scripturis nostras Ecclesias nostramque doctrinam Apostolicam esse comprobamus: iisdem tu, si potes, non esse cõvince. Quod verò postulas ex Apostolicis omnibus vnam saltem proferri, respondeo Christi Ecclesiam nullis certis locis, aut perpetua sedis alicuius successione alligari, id quod pulcherrimæ illæ & maximæ, & celeberrimæ Apostolicæ Ecclesiæ indicant: quarum interitum ac calamitatem dolemus. Romana quidem ecclesia vtcunque duravit, non vt illa quercus Mariana, sed tanquam truncus exanimis & aridus, sine fructu, sine foliis, sine ramis, sine cortice, sine succo, stetit tamen & locum aliquem occupavit. Quæ dum amissa vita paulatim computruit, interim Dominus viuas stirpes in diuersis locis excitauit, quemadmodum & vestre, & nostræ historiæ testantur. Si mihi non credis, Illyrici librum consule, quem de testibus veritatis scripsit, ex quo numerum nobis nunquam defuisse intelliges. Ita igitur (vt Paulus inquit) *Et hoc tempore reseruato secundum electionem gratiam facta est.*

Rom. II. 5.

DVRÆVS, Fol. 70.

Tanta (inquis) strages paulatim facta est & paulatim varia superstitio manauit, cui Patres sanctissimi quantum poterant resisterunt. Dic ergo, à quibus & à qua ætate dogma aliquod

aliquod religionis nostræ, quam tu superstitionē vocas, in Ecclesiam inuectum sit, aut qui unquam patres restiterunt? sed quid illud sibi vult? Quouſque mysterium illud iniquitatis per omnes Ecclesiæ partes permearet, & totam tandem Ecclesiam occuparet. Hic verò etiam teipsum superasti. Quid enim magis impium dici aut cogitari potuit, quam mysterium iniquitatis totam occupasse Ecclesiam? Et mox addis, Efficere tamen Antichristus nunquam potuit, quia sanctorum multitudo remaneret. Hic ubi noua opus est Dialectica: nisi forte quos tu sanctos appellas, ad totam Ecclesiam minimè pertinent.

WHITAKERVS.

13 Subitò mutari religionis & Ecclesiæ optimè compositus status haud potuit, præsertim cum primæ illæ ætates tãtam effuderint doctissimorum ac sanctissimorum patrum copiam, quantam accepimus. Tamen paulatim crescente latiusque manente superstitione magnam esse factam miseramque *deus* res ipsa loquitur & testatur. Quãdo autem doctrinam Apostolicam cum pontificiã comparantes dissensionem maximam ac discrimen animaduertimus, quid attinet huius conuersionis articulos ac momenta perſcrutari? Solem ipsum, cuius est celerrimus motus, procedentem non videmus, processisse sentimus. Quòd ergo quæris qua ætate vestra superstitio in ecclesiam irreperit, & qui Patres restiterint, mihi non est necesse respondere. Vestra dogmata non esse Apostolica ex scripturis intelligo: quo verò tempore & quem admodum quæque superstitionis huius particula

inualuerit, id meâ nihil interest. Num verò putas Duræ, Pontificis Romani talem initiò statû fuisse, qualis postea fuit, & quam hodie esse perspiciamus? Hoc quidem ab omni cogitatione abhorret. Erat enim olim & multis sanè seculis episcopus Romanus cæteris ecclesiarum omnium episcopis æqualis, præterquam quòd ei multum semper tributum est propter dignitatè illius ecclesiæ. Deinde distributo in quatuor *ἡμίσυς* orbe Christiano, ordinis Romanus pontifex primas tenuit, & cæteris prælatus est patriarchis. Post in alias ecclesias authoritatem vindicare cepit, Nicenam etiam Synodum euentus. Sed à Concilio Africano repressus conquieuit. Tum Ioannem Constantinopolitanum Gregorius Magnus vniuersalis episcopi nomen ambientem grauissimè insectatus est, eumque ob hanc ambitionem Antichristi præcursores vocauit. Postremò Bonifacius tertius hunc honorem à Phoca parricida magno pretio mercatus est. Hinc semper præcipit, quousque tandem non modò Ecclesias omnes, sed reges etiam, & ipsum Cæsarem Christianum ad pedis osculum demitteret. Num hos huius tam mirificæ conuersionis gradus ignoras? Aliud, si placet exemplum accipe. Imagines olim in Ecclesiis fuisse nullas illud Epiphanius factum satis indicat, à quo velum discissum fuit, quòd imaginem quasi Christi aut sancti alicuius habuit. Receptæ postea sunt in Ecclesias imagines, nullis tamen honoribus affectæ: receptas & positas pii Episcopi delictis ac confringunt, quemadmodum Serenum Massiliensem fecisse Gregorius scribit, quem tamè hoc nomine non nihil reprehendit. *Quòd* (inquit) *adorari ueniisti laudamus, quòd fregisti reprehendimus.* Ad extremum in Concilio Niceno 2. decretum est imagines non tantum non confringendas, sed

Gregor. R.
gift lib. 7.
Epist. 9.

pic

piè etiam adorandas esse. Ita in reliquis causis factum est, atque ita futurum Paulus prædixit, quando ait, *nunc mysterium iniquitatis operatur.* Sed 2. Thess. 2. 7. hic (inquis) me ipsum supero. Quamobrem Durgæ? Impiùmne est, quod dico mysterium iniquitatis totam Ecclesiam occupasse? Impius ergo Paulus fuit, qui *ἀποστασία* futurâ prænunciauit, & Antichristum in templo Dei sessurum indicauit. Si enim *ἀποστασία* Ecclesiam peruasit, & Antichristus in Ecclesia sedem collocauit, Ecclesiam à mysterio iniquitatis occupatam esse constat. Interim electi, quas Dominus reliquias conseruat, incolumes semper remanserunt. Itaque vetus mihi dialectica sufficiet, vt noua nihil opus sit. Totam enim Ecclesiam cum dico occupatam, externam illam *ἑσθλῶν* Episcoporum & Ecclesiarum successiōnem, non sanctorum multitudinē intelligo.

DVRÆVS, Fol. 71.

Quod de Græcorum Ecclesiis ais, merum profecto mendacium est. Nam in Concilio Florentino Imperator Palæologus cū Græcis atque Armeniis Romanum Pontificem Christi vicarium lubens agnouit, & Romana Ecclesiæ fidē amplexus est. Imò quàm hodie à nobis in paucissimis dissentiant, Ieremias ille Patriarcha Constantinopolitanus edito libro satis declarauit.

WHITAKERVS.

¹⁴ Græcorum Ecclesias à vestris discrepare notum magis est, quàm vt meam orationē desideret. Si enim vobiscum sentiunt, cur pro schismati-

cis habentur? Aut si Romanum pontificem Christi vicarium agnoscunt, cur illi non obtemperant? Cur ad Concilium Tridentinum non venerunt? Tentatas esse multas sæpe reconciliations non ignoro, id vnum agente Romano pōtifice, vt Græcos etiam sibi subiiceret, à quo se contemni dolebat. Venit ad Concilium Florentinum Imperator Ioānes Palæologus, venit Iosephus patriarcha, venit Episcoporum magna multitudo. De quibusdā capitibus inter illos conuenit, de aliis minimè: nam transubstantiationi subscribere penitus recusarunt. Extincto autem Iosepho morte repentina, cū Eugenijs pontifex cuperet valdèque instaret nouum eligi patriarcham, Græci tamen id se facturos negabant, donec Constantinopolin rediissent. Quàm verò malè hæc concordia coaluerit, facilè iudicare licet. Sunt enim ab illo tempore Græci semper non minùs, quàm priùs fuerant, à Romanis alieni. Ieremiæ nullum librum vidi, vestrum vidi, quem ego vix credo esse Ieremię. Nam & olim Græci, & hic ipse etiam patriarcha Ieremias suum sæpe de nostris Ecclesijs præclarum iudicium testatus est, quemadmodum ex eius literis Græcè ac Latinè editis manifestum est.

D V R Æ V S, Fol. 72. 73.

Virginem Lutherus (*inquis*) voto inconsiderato & superstitioso priùs alligatam, pōst in religione melius institutam sancto matrimonio sibi copulauit. *Verum hinc tibi cum Paulo negotium est, qui disertis sanè verbis damnationem habere eas viduas dixit, quæ nubere volunt, quia primam fidem irriam fecerunt. Quæ verba*

haud aliter intelligi queunt, quàm quia quæ huiusmodi erant promissum Deo calibatum incestis nuptijs violarant. Sic enim hunc locum Patres omnes uno ore exposuerunt. Epiphan. her. 61. Hieronymus lib. 1. contra Iovin. Augustinus in Psal. 75. & de bono viduit. c. 8. Chrysostomus de virginit. cap. 39. Fulgentius in Epist. de coniugali debito. Isidorus lib. 1. de Officijs cap. 17. Quanquam quid ego hic Patres commemoro. Tuus Calvinus eas viduas, quæ ad publicum Ecclesia ministerium recipiebantur, perpetui calibatus conditionem sibi imposuisse fateetur. At si Diaconissæ matrimonio ineptæ sunt, quanto magis Ecclesie ministros calibem ducere vitam oportet? Mirari satis nequeo cum Christi Apostoli ab vxoribus, quas antè duxerant, sese abstinerent, novos istos Apostolos, nisi vxores habeant Euangelio se ineptos indicare.

 WHITAKERVS.

15 Lutheri vobis nuptiæ non placent: quod mirum non est, cum totus Lutherus vobis maxime displiceat. Sed vxorem sibi Lutherus, non vobis duxit, quam ille certè nunquam duxisset, si vestra iudicia tanti æstimasset. Vobis enim magis iucundi sunt, qui infandas libidines exercent, quàm qui sanctum & legitimum matrimonium contrahunt. Mihi verò cum Paulo aliquid esse negotiij facile patior, quo cum cupiam semper esse occupatus: sed aduersari vel mihi, vel Luthero Paulum nunquam ostendes. Nam locus ille quem affers, nihil ad istam causam atque has nuptias pertinet. Quòd enim primam fidem de voto calibatus intelligendam esse contendis, non verba tua, sed ar-

1. Tim. 5. 12.

Verf. 14.

Verf. 9.

verf. 15.

gumenta spectamus. Cùm autem huius interpretationis rationem in tuis verbis quæro, nullâ plânè reperio: nisi hoc sufficere nobis debere putas argumentum, Apostolus ait viduas iuniores nubes primam fidem reiicere, ergo hoc de voto cælibatus necessariò intelligèdum est? Quasi fides hoc loco non aliter quàm de voto cælibatus accipi possit, aut non perinde Apostolo facile fuerit, si quid tale sensisset, voti ac fidei meminisse. Viduas Apostolus natu minores ab illo ordine reuertet, quia nullæ sunt idoneæ, nisi quæ sunt liberæ, & matrimonii vinculo solutæ: adolescentiores autem plærunque coniugium repetunt, quod ipsis etiam Apostolus suadet. Viduam ergo nõ nisi sexagenariam deligi mandat, quæ possit & nuptiis carere, & huic muneri diligenter inservire. Tũ quid timendum sit, nisi tales viduæ sint, docet. Adolescentulæ enim nubent, & potiùs quàm nuptiis expectitis nõ fruuntur, in Christum sese lascivius effeferent, primamque fidem abiicient. Fides autem primã non votum, vt tu fingis, sed ipsam Christianæ religionis professionem significat, quam istæ leues foeminæ facilè contemnent, vt eo modo suis voluptatibus potiantur. Atque id Apostolum velle, ne longè abeamus, ex ipso Apostolo disci potest. Sic enim mox sequitur, *Iam enim nonnullæ deflexerunt, sequuntur Satanam*: in quo quid in quibusdã iam antè acciderit, demonstrat, vt posthac ne quid eiusmodi eueniat, cauendum esse moneat. Hic nunc Patres tibi subsidio veniant oportet, quos ais hunc locum omnes vno ore sic, vt tu facis, exposuisse: quod quanquam falsum est, tamen si verum esset, nihil omnino euinceret. Nam hoc argumentum Patres hunc locum sic exponunt, ergo hæc expositio necessariò vera est, quantum in Theologia valeat, quis ignorat? Tu Patribus quantum voles tribue:

tribue: Patrum expositio nunquam certè nostræ erit fidei fundamentum. At quid si Patres etiam prima hac fide religionem ipsam intelligi senserint? Quid tum denique respondebis? Audi ergo ipsum loquentem Hieronymum, *Licet non sint digni fide, qui fidem primam irritam fecerunt, Marcionem loquor, & Basilidem, & omnes hæreticos, qui veteris lætæ Testamentum.* Primam fidem Hieronymus vocat synceram Euangelicæ doctrinæ professionem, quam hæretici violant, atque irritam faciunt: nisi fortè putas Marcionem, Basilidem, aliosque hæreticos ab Hieronymo reprehendi, quòd votum non seruariat Monastici cœlibatus. Et alias potui Patrum similes sententias proferre.

Hiero. proe.
in ep. ad Tit.

Sed illæ Pauli viduæ quid (quæso) vestris Monialibus simile habebat, ut si Luthero viduam talem ducere nefas fuisset, tamen hanc, quam duxit, ducere minus ei licuisset? Nam illæ veteres viduæ, quarum Paulus meminuit, necessarium ecclesiæ munus administrabant: hæ monachæ nihil tale faciunt. Illæ pauperes, infirmos, aduenas curabant: hæ sibi viuunt, & totæ sunt otiosæ. At hinc præclarum, ut vidèris, nactus es contra Ministrorum nuptias argumentum. Si enim Diaconissæ debebant esse *ἀγαθοί*, quia illis coniugium ad munus exequendum impedimento futurum erat, multò magis (inquis) *ministris necesse est vitam cœlibem ducere.* Miror id Apostolum non vidisse. Cùm enim in Diaconissis cœlibatum postulet, tamen antè nuptias Episcopo permisit. Oportet (inquit) Episcopum esse *vnus uxoris virum*: & ne quis hoc de præterito tempore interpretetur, mox quales Episcoporum vxores esse debeant, subiungit: *vxores iridem honestas, non calumniosas, sobrias, fidas in omnibus.* Sed quis tam cæcus est, ut quid inter hæc munera intersit non perspiciat.

1. Tim. 3. 2.

vers. 11.

1. Cor. 9. 5.

Nam viduas in omnia tempora paratas esse dominos priuatas inuisere, ægros curare, egenos subleuare, peregrinis consulere, & semper illis negotiis vacare oportebat, quod, si nuptæ essent, facere non possent. Ministrorum longè dispar ratio est. Quod de Apostolis opponis, respondeo primum, ut verum esset, quod miraris, valde tamen dissimilem esse Ministrorum causam. Quid si enim Apostolis Dominus hoc singulare donum dederit, quò essent in Apostolicam legationem expeditiores? Sed hoc falsum esse scriptura palam demonstrat. Sic enim Paulus de Apostolorum vxoribus scribit, *An non habemus potestatem sororem vxorem circumducendi, ut & reliqui Apostoli & fratres Domini, & Cephas?* Nam de matronis illis, quas dicitis Apostolos affectatas esse, ut illis sumptus necessarios subministrarent, hoc intelligi nullo modo potest. Ita enim *ἡ ἀδελφή* verbum redundaret, nisi possit soror esse, quæ non sit mulier: ex quo perspicuum est, *ἡ ἀδελφή* pro vxore accipi. Deinde Paulus nunquam dixisset, Apostolos illas matronas circumducere, quæ sponte sua sequebantur, cum hoc vocabulo ius quoddam & imperium indicetur. Postremò hoc totum à Pauli instituto alienum fuisset. Probat enim se Corinthiæ Ecclesiæ sumptibus pepercisse, quum sororem vxorem minimè circumduceret: quam tamen circumducere exemplo Apostolorum liceret. Ille verò Matronæ non modò sumptus ecclesiæ non auxissent, sed etiam minuissent. Sic Apostolis suæ vxores remanserunt, nec id illis fuit ad ministeris Apostolici functionem incommodum. Hic ergo nihil tibi admiratione tua dignum accidit.

DVRÆVS, Fol. 74.

Querit Campanus num ecclesie subscribatis, quæ seculis anteaëctis vigit. Subscribimus (inquis) sed illi ecclesie, quæ in præceptis Apostolicis perstitit. Quæ fuit ille non verum Ecclesie, quæ in præceptis Apostolicis perstitisset subscriberetis, sed num illi quæ seculis anteaëctis vigit. Huic enim si subscribatis, causa iam planè cecidisset, cum nullam aliam seculis omnibus anteaëctis ad hanc usque ætatem floruisse constat.

WHITAKERVS.

16 Magnum te semper & paratùm dialecticùm ostendis, qui tam facilè vbiq; potes argumētum expedit. Sed tamen cupio vt mihi huius connexi rationem ac consequutionem probes, Si Ecclesie subscribimus, quæ seculis anteaëctis vigit, tū Romanæ ecclesie subscribimus. Deinde, si Romanæ ecclesie non subscribemus, nulli ecclesie, quæ seculis anteaëctis vigit, subscribimus. Quasi nulla fuerit anteaëctis seculis ecclesia, præterquàm Romana: aut si hæc sola nomen ecclesie hominum opinionione multis seculis tenuerit, nullam præterea viciniam terrarum ecclesiam fuisse constet. Nos ecclesiis omnibus & anteaëctis, & nunc florentibus subscribimus, quæcunque Apostolicæ doctrinæ subscripserunt: perpetuam verò quandam vnus loci, sedis, successionis subscriptionem nobis esse necessariam nunquam profectò demonstrabis. Et quis non videt hoc argumento ipsum etiam Christum sub-

S. J.

scripsit? Num Hierosolymitanæ, quæ tum floruit?
Negabis? Cuinam ergo tandem, cum nulla alia se-
culis omnibus antea actis ad Christi ætatem persti-
terit? Situ eo tẽpore vixisses, & Rabbini aut
Pharisæus inter Iudæos extitisses, quàm mise-
rè hoc argumento Christum, Christi que discipu-
los pupugisses?

D V R Æ V S, Fol. 74.

Ecclesiam (*inquis*) edocti sumus ex sacris
libris distinguere, vt alia sit aspectabilis, alia
hominum aspectum fugiat. *Vnam ego hætenus
Catholicam Ecclesiam ex Apostolorum, & Nicæ-
næ Synodi simbolo credidi: tu me nunc duas crede-
re vis. Nos vnã Ecclesiam Catholicã crede-
mus, quæ non electos modo complectitur, sed quos
quot vera fide ac religione imbuti sunt.*

W H I T A K E R V S.

17 Iterum acutus Dialecticus novos argumẽ-
torum laqueos nectit. Vna est Catholica Ecclesia,
ergo ecclesia non distinguitur, vt alia sit aspecta-
bilis, alia quæ aspectum lateat. At ista distinctio
non magis ecclesiæ vnitatem tollit, quàm quando
in triumphantem & militantem, in vniuersalem
& particularem distinguitur, quæ distinctiones tri-
tæ ac probatæ sunt. Illa enim ecclesia quæ aspectum
fugit, ad eam pertinet, quam aspectabilem
vocamus: & vbicunque hæc est, illam quoque et-
se intelligimus. Aspectabilis dicitur propter ex-
ternam πολιτείαν, quæ sub sensum cadit oculorum;
aspectu

aspectabilis non est, quia Dei electio, & fides electorum ab oculis remouetur. Atque hanc distinctionem Esaias Propheta dilucidè proponit. Quàdo enim visibilis Ecclesiæ corruptissimum statum deplorat, reliquias tamen & semen quoddam pio-
Esai. 1.9.
 rum superesse confirmat. Sic quàmquam in omni visibili ecclesia multi vocantur, exiguus tamen numerus est eorum qui eliguntur. Visibilis Ecclesiæ membra sunt; quicumque piam religionem profiterentur, que in admodum multi hypocrite faciunt: invisibilis Ecclesia nullos nisi bonos, & ad vitam æternam ex hac multitudine aspectabili delectos complectitur. Tu me ad Apostolicum & Nicenū Synbolum reuocas, in quo unam nos Catholicam ecclesiam credere profiteremur. Sed quæ hæc una est Catholica Ecclesia? Si enim nomē Ecclesiæ Catholice ad visibilem ecclesiam astringis, primum cælestem illam Ecclesiam Sanctorum excludis, atque illos etiam omnes, qui nondum nati tamen ad Ecclesiam Catholicam pertinent. Deinde fidem in sensibus constituas, cum fides sit earum rerum quæ
Hebr. 11. 1.
 non videntur, ut Apostolus docet. Quod n. aspicias & intueris, id quorsum credas? Illa ergo Catholica ecclesia quæ credimus, est electorum omnium coetus, quicumque ab initio mundi fuerunt, & ad finem futura, & sanctorum communio appellatur. Ad hanc verò sanctorum comunione nulli profani, nulli impii, nulli hypocrite pertinet, quia hi cum Christo comunione habere nequeunt. Sancta verò Ecclesia est mysticum corpus Christi, cuius corporis nullum membrum peribit aliquando. Augustinus
August. in Ps. 1.90. in 2. parte.
Corpus huius capitis ecclesia est, non quæ hoc loco est, sed quæ hoc loco & per totum orbem terrarum, nec illa, quæ hoc tempore, sed ab ipso Abol usque ad eos qui nascituri

Epiphani.
hæres. 35.

Thom. in ex
posit. sym.
Apoſto.

sunt vsque in finem, & credituri in Christum, totus
populus sanctorum, ad vnâ ciuitatem pertinētium.
Sic Epiphanius clarissimè, vna est (inquit) colum-
ba mea, perfecta mea hoc est, ipsa sancta sponsa, &
Catholica ecclesia. Columba quidem vt dixi proprie-
tate: mansuetudinem, & innocentiam, & puritatem
ta: perfecta verò, quia perfectam ex Deo gratiam ac-
cepit, & cognitionem ab ipso Seruatore per Spiritum
sanctum. Sed quorsum alias Patrum sententias
commemorem, cùm te tuus Aquinas satis re-
lat? Sic enim scribit, Sicut videmus, quòd in vno ho-
mine est vna anima & vnum corpus, & tamen sunt
diuersa mēbra ipsius: ita Ecclesia Catholica est vnum
corpus: & habet diuersa membra, anima autem quæ
hoc corpus vniſicat, est Spiritus sanctus. Iam vides
quam ecclesiam Catholicam credamus, non alpe-
tibilem Christianorum multitudinem, ex bonis
malisq̄e permixtam, vt tu statuis, sed sanctum ele-
ctorum cœtum, quicumque in Christum vllis tem-
poribus credunt, qui Spiritu sancto imbuuntur,
qui ab hypocritis separantur, qui cum Christo
pate cælesti atque externa felicitate perfruentur.

LIBER QVARTVS,
DE CONCILIIIS.

DVRÆVS, Fol. 77. 78.

SI quanta est, semperque fuit in Catholica Christi Ecclesia Conciliorum utilitas, tanta esset eorum apud omnes Christianos autoritas, non esset Vbiakere tantus tui similium numerus, qui spreta Spiritus sancti per Concilia loquentis auctoritate, nouorum sibi dogmatum Magistros quos sequerentur, eligerent. Augustinus epist. 118. Saluberrimam esse in Ecclesia plenariorum conciliorum auctoritatem scripsit. Idem Ambrosius sensu, de fide ad Gracian. in prolog. & epist. 32. Taceo ceteros Patres, quorum nemo fuit, qui non sacrosanctam legitimorum Conciliorum auctoritatem agnouerit. Quos Calviniani ne contemnere videamini, quum omnia prorsus Concilia reijcere non audeatis, eorum tamen vim atque robur quibus potestis artibus eleuare conamini.

S. iij.

WHITAKERVS.

DE Conciliis verba facturus, Duræ
 Conciliorum à nobis contemni mi-
 nique auctoritatem in iudicio crimi-
 naris: quod quàm falsò obicias quæ
 nostrum de Conciliis iudicium in-
 telligunt, non possunt ignorare. Quæ enim illa est
 Conciliorum auctoritas, quam defendis? Aut quæ
 nos tandem Conciliis deferre ac tribuere debe-
 mus, si nolumus illorum auctoritatem violare? Ne-
 que postulas, ut quicquid Episcopi pariter, cõgre-
 gauerint, factum, diuinum, Canonicum habe-
 mus? At multa sunt multorum Cõciliorum imple-
 menta, blasphe-ma decreta. Quis enim nescit Conci-
 lium Carthaginense sub Cypriano, Ephesinum se-
 cundum, Ariminense, Syrmien- se, multaque alia
 contra Nicenum concilium congregata
 errasse, & nunc meritò à piis omnibus contem-
 ni? Si hæc vniuersalia fuisse negabis, at nonnulla be-
 rum erant vniuersalibus quibusdam frequen-
 tiis. Nam & Ariminense, & Syrmien- se concilium
 pro plures Episcopos habuit, quàm Nicenũ. Quo-
 nam est igitur Concilium vniuersale? & quæ
 Concilii auctoritatem firmam esse intelligemus?
 Nam ut ii peccant qui legitimorum Conciliorum
 auctoritatem non agnoscunt, ita non minore re-
 prehensione digni sunt, qui Conciliis non legiti-
 mis summam auctoritatem tribuunt. Si verò
 legitima sunt Concilia, quæ Romani pontificis in-
 conuocantur, quid de Constantiensi & Basiliensi
 statuemus, quæ quanquam coacta sunt à pontifice
 tamen auctoritatem infirmiore[m] habent? In-
 ergo tuum erat exponere, quæ demum res legiti-
 mum Concilium faceret, & quibus cancellis
 Conciliorum auctoritas circumscriberetur. Ne-

ipsi etiam multis Conciliis omnem auctoritatem detrahitis, quibusdam etiam vniuersalibus nõ magnam impartitis. Sed hoc in quo præcipuè tuam orationem versari oportebat, non attingis: quod autem per se satis perspicuum erat, id patrum non necessariis testimoniis confirmas. *Quis enim Conciliorum saluberrimam auctoritatẽ esse dubitat,* aut quis non Conciliis multum tribui meritò debere intelligit? Sed illud quæritur, quàm magna sit Conciliorum auctoritas, num tanta, quanta est scripturarum, vt quicquid concilio visum fuerit, id à nobis recipi necessariò debeat. Hoc sanè à vobis disceptatur, & nos quia dissentimus, immanem scilicet Conciliis iniuriam facimus: quod vos quidem nullis vnquam argumentis, aut patrum suffragiis euincetis. Etsi enim patres Conciliorum auctoritatem laudant, tamen eam nunquam nisi scripturis munitam nobis præscribunt. Nã & errare posse Concilia confitentur, & à Conciliis ad scripturas prouocant, & conciliorum sanctiones ad regulam scripturarum exigunt. Sic Augustinus *ipsa plena Concilia sepe priora à posterioribus emendari scribit non modò in rebus externis, sed etiam in ipsa fidei doctrina.* Agit enim de hæreticorum baptismo, quem Cyprianus & sensit, & concilio etiã habito sanxit esse repetendum. Hoc Concilium Donatistæ obiciunt Augustino: Augustinus recurrit ad scripturas, & se scripturarum auctoritate defendit: Concilia enim particularia plenariis cedere, plenaria nonnunquam à plenariis, priora à posterioribus corrigi, *scripturam autem Canoniceam tam veteris quam noui Testamenti certis suis terminis contineri,* eamque omnibus episcoporum literis, & cõciliis præponendam esse affirmat. Sic contra Arrianos disputans à Cõciliis ad scripturarũ

August. de
Baptis. con-
tra Donat.
lib. 2. cap. 3.

Contra
Maxim. lib.
3. cap. 14.

De vnit. ec-
cle cap. 16.
Hierony. in
Galatas.

Ambros.
epist. 32.
De fide lib.
1. cap. 3.

Can. 36.

Can. 55.

authoritates aduersarium reuocat, & negat ideo sibi credendum esse, quòd in ecclesia sit, quã suorum collegarum concilia prædicarint, sed quia scripturarum testimoniis nititur. *Hæc (inquit) sunt causa nostra documenta, hæc fundamenta, hæc firmamenta.* Et Hieronymus, *Spiritus (inquit) sancti doctrina est, quæ Canonicis literis prodita est, contra quam si quid statuunt concilia, nefas duco.* Et Ambrosius Nicenum Concilium recipit, Arimense repudiat, quia illud cum scripturis conspici- ratur, hoc à scripturis deflexit. *Hæc enim ipsius verba sunt in eadem Epistola, quam tu profers. Hanc fidem Gallia tenent, hanc Hispania, & omnia diuini spiritus confessione custodiunt.* Et alibi *Sic nostri secundum scripturas dixerunt Patres.* Ita Conciliis auctoritatem omnem scriptura conciliat, atque inter pontificiam nostramque de conciliis sententiam id vnum interest, quòd pontificij ea concilia recipiunt, quæ pontifex cõfirmauit nos concilia probamus, quæ cum scripturis consentiunt. Aut ergo doce æqualem esse scripturis conciliorum auctoritatem, quod te nunquam in hac vita facturum recipio, aut fatere concilij cuiusque sententiam ex scripturis esse diiudicandam, quod nos defendimus. Errare verò concilia si negas, velim mihi de vno nonnulla respondeas. Constantinopolitanum sextum in Trullo habitum, fuitne Concilium vniuersale legitimum, an non fuit? Si das fuisse, quod tibi est necesse, quæram deinceps, num huius Concilij decreta omni errore careant? Nisi id etiam concedis, causa cadis. At in hoc concilio cautum est, vt sedes Constantinopolitana æqualibus priuilegiis cum antiquæ Romæ throno perfruat. Hoccine tibi ferendum videtur? Præterea auid quid alibi statuatur? *Sanctæ synodo visum est, vt in Romanorum*

manorum ecclesia Canon inconcusse obtineat, Si quis clericus inuentus fuerit sancto dominico, vel sabbato ieiunans deponatur. Hoc verò nimis cõtumeliosum in ecclesiam Romanam fuit. Tum illud cuiusmodi est, quod nec *Hypodiatonos, nec diaconos, nec presbyteros à suis vxoribus separari permittat,* præsertim cum intelligeret id palàm Romanæ ecclesiæ institutis pugnare, quemadmodum in ipso Consilio manifestum est. Quòd autem verat sanguinem cuiusquam animalis arte conditum comedi, & omnino à sanguine & suffocato omnes Christianos abstinere iubet, defendi non potest. Tibi certè molestum fore suspicor & huius concilij auctoritatem, & harum legum æquitatem (si tibi credimus) conciliorum auctoritas labefactatur.

Can. 13.

Can. 67.

DVRÆVS, Fol. 79.

Mirari verò te ais Nazianzenum de conciliis tam iniquè iudicasse, & acerbè scripsisse. Absit tamen à Nazianzeno ut de ullo tanquam legitimo Concilio, aut tam iniquè quàm vos iudicaret, aut acerbè scripserit. In ea epistola nihil ille aliud, quàm de summa hereticorum sua ætatis nequitia queritur, quorum fraude atque malitia fiebat, nulla ut legitima synodus Episcoporum in vnum coire locum posset. Hæc enim ab eo ante Constantinopolitanum concilium scripta sunt. Nicena autem synodus illius ætatem præcesserat. Quòd si illius de synodorum auctoritate sententiam longè apertissimam desideras, qua ad Cleodorum aduersus Apollinarij heresim scribit, attende.

WHITAKERVS.

Nazianz. ad
Procop. Ep.
42.

ἡ δὲ πάλαι
σύνοδος
φύγει δὲ
σκόπον.
καὶ ἄλλοι
καὶ ἄλλοι
καὶ ἄλλοι
καὶ ἄλλοι
καὶ ἄλλοι
καὶ ἄλλοι

Hilar. ad
Constant.
Imperat.

2 Si de Conciliis Nazianzenus idem sentit, quod scripsit, durum certè illius de conciliis iudicium fuisse constat: scribere enim profectò nihil acerbius potuit. Tu id voluisse Nazianzenum affirmas, quod ipse Nazianzenus se plane dicit noluisse. Sic enim Nazianzeni verba interpretaris, quasi is hæreticorum fraudem & malitiam exagitet, qua factum sit, vt nulla legitima synodus haberi posset: cùm tamen euocatus atque inuitatus ad Concilium Nazianzenus, idque etiam Imperatoris autoritate, veniendi necessitatem deprecetur. Quo minùs autem venire posset causas duas affert, suam de Conciliis iudicium, & corporis infirmitatem. Et iudicium quidem eiusmodi fuit, vt se diceret *omnem Episcoporum congressum fugere*: rationem etiam subiungit, qua inductus sit vt ab istis conciliis abhorreret. Ait enim *se nullius synodi bonum exitum vidisse, & malorum occasiones hoc modo non tam sublatas, quàm auctas fuisse*. Hoccine est conquiri, non posse Episcoporum synodos coire? Aut ego te putem hanc vel leuiter Epistolam inspexisse, qui tantum ab authoris mente aberrauerit. Nicena synodus (inquis) illius ætatem præcellerat. Quid tum verò postea? An quia synodum ipsam non vidit, exitum illius synodi videre non potuit? Nam ille de euentu atque exitu conciliorum scribit, quem se nunquam vidisse concilii exitu quid Hilarius scribat, audiamus. *Congressus nobis (inquit) sumus inuicem, post Niceni concilii uentus synodum, nihil aliud, quàm fidem seruandam in verbis pugna est, dum de nouitate*

questio est, dum de ambiguis occasio est, dum de authoribus querela est, dum de studiis certamē est, dum in consensu difficultas est, dum alter alteri anathema esse capit, prope iam nemo Christi est. Hæ Nicenam synodum sequutæ sunt tempestates, non synodi quidem, sed hominum improborum vitio: Ad Cledonium verò quid tandem scribit? Assensurum se nimirum Apollinarij sectatoribus, si possunt ostendere se à concilio Occidentali susceptos esse. Id verò quantulum quæso est? Satis enim nouit illos aut mentitos esse, aut si reuera suscepti sunt, ad sanam mentem rediisse: Sic enim ait, ἄλλοι γὰρ ὅτι τῷ ἁγίῳ λόγῳ συνδέχονται.

DVRÆVS, Fol.80.

Cum sacrosanctam Apostolici concilij auctoritatem negare non audeas, arrepta occasione in ceremonias Ecclesiasticas inueheris. Augustinum verò in tam iniusta querimonia societatem vocari non patior. Hæc enim Augustinus scripsit non ut Ecclesiasticas ceremonias vestro more carperet, sed ut non temerè à quouis pro arbitrio instituendas seruandasque ostenderet. Nam ut idem priori ad Ianuarium Epistola scribit, Si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia, hoc quin ita faciendum sit disputare insolentissimæ infanix est. Vos ergo quid aliud facitis, quam vestrâ insaniam produitis?

WHITAKERVS.

3 Concilium Apostolicum omne in certè exceptionem superat: sed vestra concilia huic ne exæquanda, nec conferenda sunt. Quid enim ista simile habent, aut quis tam demens est qui res tam dissimiles comparare velit? Auditur quidem in Conciliis vestris Spiritus sancti nomen, & vosmet ipsi in Spiritu sancto congregatos esse dictatis, & quod vobis videtur, id Spiritui sancto placere scilicet affirmatis. Sed qui vestra decreta, instituta, dogmata perpendunt, & abfuisse Spiritum sanctum, & his conuenticulis alium præfuisse spiritum facillè perspiciunt. Apostolicum illud Concilium coactum est, vt iugum Mosaicum à Christianorum ceruicibus remoueret: vestra multorum seculorum concilia nihil aliud egerunt, quàm vt nouum iugum Mosaico longè durius atque intolerabilius nostris humeris imponerét. At Spiritus sanctus sibi semper constat, & quod iugum semel sustulit, id repeti nunquam voluit, nisi fortè existimemus, illud nobis iugum detractum esse, vt pontificio locus fieret: ita non ademptum esse iugum, sed mutatũ. Augustinus quæritur Iudæorum suo tempore tolerabiliore conditionem fuisse, quàm Christianorum. Quid ille dixisset, si tantam ceremoniarum accessionem, quanta post annis mille ducentis facta est, vidisset? Sed tu non pateris Augustinum in huius querelæ societatem vocari. Ea enim Traditionum pontificiarum valde studiosus, in quo certè me æmulum non habebis. Sed Augustinus siue tu pateris, siue non pateris hanc ceremoniarum multitudinem damnat, & nos illis paucissimis ceremoniis contentos esse vult, quæ in Canonicis scripturis commendantur. Sic

Sic enim ad Iannarium, *Tenere te volo Dominum nostrum Iesum Christum, sicut ipse in Evangelio loquitur, leui iugo nos subdidisse, & sarcina leui.* Et paulò post, *Et si quid aliud in Canonicis scripturis commendatur.* Si quid vsquã scripserit quod cum hac sententia minus conueniat, ego in conciliandis eius singulis dictis non magnam operam insulam. Deinde in altera ad Iannarium Epistola ait, *Epist. 119. 19.*

Quamuis neque hoc inueniri possit quomodo contra fidem sint, ipsam tamen religionem, quam paucissimis & manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei liberam esse voluit, seruilibus oneribus premunt. Si traditiones, quæ cum Dei verbo palàm non pugnant, religionem tamen premunt, & pro seruilibus oneribus haberi debent, quid de iis sentiemus, quæ palàm impiæ ac profanæ sunt, quales Ecclesia pontificia innumeras celebrat? Denique humanas omnes præsumptiones Augustinus rescandas esse statuit, quales si non esse pontificias ostenderis, de pontificiis minimè loqui Augustinum euiceris. Quod autem ex priore epistola adducis, libenter amplector. Illas enim ceremonias quæ ad ordinem & decorum necessariorum sunt, & quibus Ecclesiæ omnes ubique terrarum vtuntur, quis tandem non probet, ac magnificat? At tales esse pontificias nunquam probabis: etsi quando de ecclesiæ ceremoniis agitur, illa oratio ad pontificias traditiunculas minimè pertinet, cum ecclesia pontificia multis seculis esse Christi vera ecclesia, quam querimus, desierit. Quare suas sibi ceremonias, suosque ritus seruet, quibus tantopere delectatur, nobis ne molesta sit, qui istis opus non habemus.

obiecit. Hoc tu Canone Metropolitanos omnes & patriarchas Romano Episcopo exaquare vis, cum tamen ad Romanæ sedis auctoritatem in omnes ecclesias stabilendam nihil dici clarius possit. Et enim cum ad suam Alexandrino Episcopo auctoritatem afferendam pro argumento patres Romanæ ecclesiæ consuetudinem afferant, à Romana Alexandrinam velut à matre totam pendere ostendunt à qua omnem quam habet auctoritatem accepit. Hanc verò Nicenorum esse patrum mentem docere te possunt, quæ Paschasius sedis Apostolicæ vicarius in Calcedonensi synodo recitauit, Sess. 16. Atque alius etiam eiusdem concilij canon minus aperte Romani pontificis auctoritatem probat, Canon 39. ex Arab. in Latinum conuersus. Et eisdem patres postea penè omnes Sardis cõgregati summam Romani pontificis in ceteros omnes potestatem comprobauerunt.

WHITAKERVS.

4 Si sextus Niceni Concilij canon nunquam perscriptus fuisset, id certè Romanus pontifex minime doluisset. Nihil enim illam pontificis imensam auctoritatem illustrius conuellit, quam quod in illo Canone præscribitur. Iubent enim Niceni patres antiquas consuetudines seruari: Ex quo primum discimus, quicquid hoc est iurisdictionis, non verbi diuini auctoritate, sed sola consuetudine niti: cum isti nobis persuadere conentur Romanum pontificem à Christo toti Ecclesiæ præpositum esse. Deinde Alexandrino & Antiocheno, & cæteris Metropolitanis sui fines assignatum quomodo.

quoniam illa est Romano etiam pontifici consuetudo. Si verò Romanus pontifex toti Ecclesiæ imperaret, quàm absurdum esset huius exemplo certos & circumscriptos administrationis cæcellos aliis præfinire? Quæ enim hæc ratio est, Alexandrinus Aegyptiis ecclesiis moderetur, similiter singuli Metropolitanæ suis prouinciis præfint, quia Romanus pontifex omnes ecclesias suo dominatu continet? Id ergo patres volunt, statuunt, scribunt, quemadmodum Romanæ ecclesiæ Episcopus suburbanas Ecclesias curat, sic Alexandrinus, sic Antiochenus, sic reliqui faciant, & suis prouincialibus ecclesiis præsideant, nec alij distinctas aliorum *dominios* inuadant.

Sed tibi tamen nihil videtur ad Romanæ sedis auctoritatem stabiliendam clarius dici potuisse. Potes quidem meritò Duræ tuis tam claris oculis gratulari. Si enim hoc clarum est, nihil certè tibi obscurum esse potest. *Afferunt* (inquis) *Patres illi consuetudinem Romana Ecclesiæ pro argumento*, quo Alexandrino Episcopo suam auctoritatem afferant. Quid tu verò ex hoc argumento colligis, vt interim de argumenti genere taceamus? *Ostendunt* (inquis) *Alexandrinam à Romana velut à matre totam pendere, à qua omnem auctoritatem accepit, quam habet.* Argutè quidem tuo iudicio: sed omnino tamè ineptissimè. Num enim sequitur Alexandrinam ecclesiam à Romana ecclesia totam pendere, quia ad exemplum Romani Episcopi Alexandrinus certis ecclesiis præficitur? Quasi qui alterius exemplum sequitur, is ab eo totus pendeat, cuius sibi exemplum proposuit. Quid obtusius & tanto disputatore indignius proferri potuit? Quis enim nescit exemplum ab eo sumi posse, qui vel parem, vel minorem autho-

ritatem habet? Si verò Romanus Episcopus pro capite & præfecto totius ecclesiæ habitus fuisset, nunquã isti Patres id sibi sumpserunt, vt eius prouincias ac præfecturas distribuerent. Et quando illa inter Romanos pontifices & Patres Africanos controuersia exarsit, miror hunc Canonem, si tam clarus erat, non esse ab illis animaduersum. Si enim ad stabiliendam Romanæ sedis auctoritatẽ nihil dici clarius potuit, vt tu arbitraris, cæcus pontifex fuit, qui hunc Canonem non vidit, & illo cõcilio nihil imprudẽtius fingi potest, in quo nullus fuit, qui, quod est clarissimum, perspexerit.

Paschasius verò sedis Apostolicæ vicarius, si Apostolicam sedem verbis, quantum potuit, extulit atque ornauit, nihil mirum fecit. Et tamen quod ille contendit, sedem Romanam esse primam, nos etiam agnoscimus. Sed prima fuit ordine, non auctoritate. Vbi etiam illud non est prætermittendum hunc vicarium sedis Apostolicæ, cum dignitatem Romani Episcopi defendere cuperẽt, nihil antiquius aut firmitus, quàm huius concilij decretum attulisse. Alius verò tuus ille Canon ex Arabico conuersus in Latinum, Arabicus est, non Nicenus. Sunt enim Niceni Concilij non nisi viginti Canones, iique Græcè non Arabicè conscripti. Sed accersendi scilicet ex Arabicis Canones sunt, qui Romani pontificis auctoritate comprobent. Nonne isto modo pontificis tui causam prodis, & te bonis argumentis egentissimum ostendis? Nec tibi Sardicensis concilij testimonium opem aliquã feret. Nam hunc huius concilij Canonem supposititiũ esse Patres Africani concilij

Concil. Carthag. c. 17.
 ἡ ἀρχαία τῶν
 πατέρων συν-
 ἔδοξα.

vno ore omnes testatur. Etenim eiusmodi concilij quale in illo Canone cernitur, in nulla Patrum synodo inueniri, in literis ad Episcopũ Romanum inscribunt. Si verò Sardicensis concilij canõ aliquis huius

huiusmodi extitisset, his patribus ignotus esse nullo certè modo potuisset. Atque ut demus hoc priuilegium Romano pontifici delatum fuisse in Concilio Sardicensi, quid tandem hinc aliud lucratus eris, quàm pontifici totum hoc humano, non diuino iure contigisse?

DVRÆVS, Fol. 82.

Ad Calcedonensem deinde synodum accedis, in qua tam perspicua sunt quæ ad asserendam Romanæ sedis supremam in terris potestatem Campianus protulit, ut nulla arte, nullis fraudibus queas eludere. Cui eum obscurum esse potest quod illius Concilij Patres de Dioscoro scribunt heretico, quem ob multa quidem alia crimina, sed ob illud potissimum, quod excommunicationem in Romanum dictare pontificem præsumperat, ipsius Romani pontificis, qui tum magnus ille Leo erat, auctoritate omni Episcopatus dignitate priuarunt? Act. 3. Et in Epistola ad Leonem hæc scribunt, Cõtra ipsum, cui vineæ custodia à saluatore cõmissa est exendit insaniam: contra te qui corpus Ecclesiæ vnire festinas. Quin & sua ab eodem pontifice decreta confirmari postulant. Et Paschasius ait, Papa vrbis Romanæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum, præcipit ut Dioscorus non sedeat in Episcoporum concilio. Et Lucentius addidit, Quia præsumpsit & synodum ausus est facere sine auctoritate sedis Apostolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum est. Apud Enagrium lib. 2. ca. 4.

WHITAKERVS.

Greg. lib. 4.
ep. 32. & 36.

Act. 16.

5 Hic te nunc iactare maiorem in modum incipis, quod quo iure facias, facile (vt spero) apparebit. In Calcedonensi concilio etsi multa de Leone, de sede Apostolica, de Petro Apostolo honorificè dicuntur, illa tamen summa auctoritas, quam Romanus pontifex in omnem ecclesiam sibi sumit, non modò nusquam in hoc Concilio confirmatur, sed etiam clarissimè euertitur. Si enim, quod Gregorius scripsit, *Romano pontifici oblatum est in hoc Concilio vniuersalitatìs nomen*, vt ille vniuersalis Episcopus diceretur, quis non statim animaduertat, Romanum pontificem non esse iure diuino vniuersalem Episcopum, quem admodum se esse gloriatur? Si enim Romanum pontificem Christus ecclesie suae vniuersalem Episcopum constituit, hoc illi nomen diuina auctoritate impositum fuit, vt illud nec synodus offerre, nec pontifex recusare posset. At obtulit hoc synodus, & oblatum pontifex respuit: ergo pontifex Romanus non est vniuersalis Episcopus, nec auctoritatem in omnem Ecclesiam obtinet. Deinde cum Constantinopolitano Episcopo Romanus pontifex Leo summa contentione studioque resisteret, efficere tamen nullo modo potuit, quin Constantinopolitanus à Concilio interpretaret, quod contempseret, quòdque Romano pontifici maxime displiceret. Si verò synodus Romanum pontificem esse Christi vniuersalem vicarium summa potestate præditum iudicasset, ab illo in re tam magna nō quam dissensisset, nec capitis sui auctoritatem contempsisset: At synodus quantumuis inuito & reclamante pontifice Romano Constantinopolitanum Episcopum honore auxit & ornauit, eiusque

quam petiit dignitatem adiudicauit: quare nihil minus ea synodus, quam pontificis supremam in terris potestatem, vt tu ais, agnouit. Itaque pontifex nunquam illud Cōcilium, nisi ex parte quadam, vt Gelasius Papa loquitur, approbauit. Hoc Gelas. inter acta Concil. Tarracon.

Cui (inquis) *obscurum est, quod illius Concilij Patres de Dioscoro scribunt?* Nulli certè, cui nota sunt illius Concilij acta. Sed argumentū attendo. Dioscorum Patres ob alia multa crimina, sed potissimum, quia Romanum pontificem excommunicare voluit, omni Episcopatus dignitate priuarunt. Hōccine supremam Romani pontificis potestatem arguit, quòd Dioscorum patres de gradu deiiciunt, cum aliis multis criminibus conuictum, tum eo etiam inter alia, quòd Leonem excommunicare Catholicum & piū Episcopum tentasset? Multa Dioscoro (vt nosti) obiecta crimina sūnt, homicidiū, blasphemia in sanctam Trinitatem, incendiū, adulteriū, Romani Episcopi excommunicatio: tum ad Con- Act. 3. ciliū semel, iterum, tertio vocatus venire noluit. Quis hunc non dignum, cui Patres omnem Episcopi honorem detrahant, fateatur? Sic tamen fugendum est, quia de violato Romano pontifice accusatur, nisi huius criminis reus exitisset, cetera impune fuisse omnia laturum. Meditari excommunicationem in Romanum Pōtificem num grauius crimen Duræ fuit, quam homicidium, quam adulteriū, quam blasphemia in Trinitatem? Quousque tandē hæc pontificis tui ambitio procedat, vt admissum in pontificem crimen acerbius, quam in sanctam Trinitatem vlciscendum putes?

Act. 3.

Quòd autem Petro vinea Dominice custodiam commissam esse scribunt, exile admodum est. Nam tuum est docere non Petro tantum, sed Romano etiam pontifici, qui certè Petrus non est, non modo vineam, sed totam etiam, eique soli commissam esse. Nouimus enim Petro vinea huius custodiam traditam esse, quemadmodum & cæteris Apostolis: sed aliud est, quod quærimus. Pergis iterum tuo more argumenta alia colligere. *Pervenit enim* (inquis) *sua decreta ab eodem pontifice confirmari.* At concilij decreta confirmare, non est in premissam in terris auctoritatem exercere: hoc enim fuit omnium Episcoporum, maximè patriarcharum, atque adeo ipsorum etiam Imperatorum. Dum autem Paschasius & Lucetius Dioscorum accusant, & pontificis, cuius erant vicarij, mandata exponunt, nullum certè verbum edunt, quod illam auctoritatem euincat, de qua cõrendimus. Quamquam si Romani pontificis legati ac vicarij pontificem Romanum ornant, quantum possunt, mirum profectò non est. Sed quid vrget? Num quod Papa præcepit, ne Dioscorus in Cõcilio sederet? Et tamen id ei negatum est, quousque quid Dioscorus peccasset, cognitum esset, quemadmodum ex illius Concilij prima actione cõstat. Num quod Paschasius Romam caput omnium ecclesiarum appellat? At hoc nihil aliud est, quàm Romanam ecclesiam esse primam, maximam, clarissimam, celeberrimam ecclesiam. Num quod Lucetius licere negat sine sedis Apostolicæ auctoritate concilium celebrare? At cui illud dubium est, qui temporum illorum disciplinam non ignorat? Nunc ista, si placet singula repete, atque hinc si potes, mirificam pontificis tui auctoritatẽ ostende: quod quidem tam facies, quàm aquam ex pumice elicies.

DVRÆVS, Fol.83.

Plurima sunt huiusmodi, quæ *VWhitakerus* ut eleuet, quadam ex alia eiusdem synodi actione proferi de privilegiis nouæ Romæ. Hæc sententia non toti Concilio tribuenda est, quæ non nisi quorundam sit. Illud etiam imperina *VWhitakeræ* tue tribuendum est, quòd ne ea quidem intelligis, quæ de Constantinopolitana Ecclesiæ privilegiis illius fauores à Concilio petunt. Non enim ut utriusque par esset auctoritas, sed, ut eorum utar verbis, ut in Ecclesiasticis, sicut illa, maiestatem habeat negotiis, & secunda post illam existat, proposuerunt.

WHITAKERVS.

6 Quid hætenus attuleris, omnes vident, ex quo cuiusmodi sint quæ prætermittis, facile licet existimare. Obieceram Campiano ecclesiam Constantinopolitanam iisdem privilegiis ornatam esse à concilio Calcedonensi, quibus Romana ecclesia fruebatur: quod cum palàm ex Actis huius concilii constat, tum pontificis istam supremam auctoritatem egregiè refellit. Si enim æqualia sunt Romanæ & Constantinopolitanæ Ecclesiæ privilegia, eandem vtraque auctoritatem habet: æqualia autem esse synodus sanxit: Romanæ ergo ecclesiæ Constantinopolitanam synodus æquali fuisse. Ar refragatum quenquam esse minimè legimus, præterquam Paschasinum, & Bonifacium, & Lucentium, Romani pontificis vicarios, qui

T. iij.

Act. 16.

valde quidem: sed frustra repugnabant. Episcopi enim dixerunt, *Hac omnes dicimus, hec omnibus placent.* Quam tu non nisi quorundam fuisse sententiam affirmas, eam liquet ex concilio omnibus Episcopis (si modò Romanos legatos exceperis) placuisse. Imperitiam hinc meam accusas, sed maiore certè imperitia. Si enim Constantinopolitanum episcopum patres illi priuilegiis Romano exquant, nonne parem vtriusque & æqualem auctoritatem faciunt? Tua nobis peritia opus est, vt quemadmodum vtriusque Episcopi æqualia priuilegia esse possint, & tamen Constantinopolitanum Romanus auctoritate superet exponas. Quæ enim esse potest priuilegiorum æqualitas, vbi auctoritas est inæqualis? Cùm ergo patres Calcedonenses Episcopum Constantinopolitanum iisdem priuilegiis ornant, quibus Romanus ornatus fuerat, eique *in negotiis Ecclesiasticis*, id est, in omnibus officiis quæ ad Episcopum quæcunque pertinent, *maiestatem æqualem* tribuunt: quis tam imperitus est, qui non intelligat hoc decreto securim maximam pontificis auctoritatem inflictam esse, quam illi tu nunquam eripies? Ordinis tamen ratio habita est, vt Romanus pontifex primus esset, Constantinopolitanus secundus, Alexandrinus tertius, & sic deinceps reliqui: quandoquidem id necessarium est in omni congressu ad conseruandam *Ordinem*. Ista autem *Ordo* nullam potestatem arguit. Si enim Romanus in Constantinopolitanum aliquid auctoritatis habuit, quia ille primus fuit, hic secundus: tum Constantinopolitanus similiter in Alexandrinum & Alexandrinus in Hierosolymitanum ius obtinuit, quia eadem inter hos fuit *Ordo*.

DVRÆVS.

DVRÆVS, Fol. 84.

Quid quod concilij patres intellexere nihil illud decretum sine Romani pontificis autoritate ponderis habiturum? Ob eam causam ad Leonem literas dederunt: & Marrianus & Valentinianus Imperatores idem de novo à pontifice per literas petierunt: quibus Leo grauissimè respondit Epist. 52. Quis iam non videt Constantinopolitanam sedem, ut Leo tantò antè prædixerat, pestiferam hac ambitione propria perdidisse, a que in seuerissimam Turcarum tyrannidem incidisse?

WHITAKERVS.

7 Intellexisse patres, quod tu scribis, illud decretum sine Romani pontificis autoritate nihil ponderis habiturum, non intelligo. Etsi enim literas ad Leonem scribunt, id tamen non eò faciunt, quò rem omnem illius iudicio permittant. Cupiunt quidem Romani pontificis sententiam cum Concilij decreto coniungi, ut hoc modo plus ponderis haberet, quod decreuerant. Quanquam autem induci pontifex nullis literis, precibusque potuit, ut illud decretum confirmaret, decreto tamen suum pondus constitit, & illam pontificis querelam atque exceptionem synodus reiecit. Hæc in Actis illius Concilij, atque in Ecclesiasticis historiis clarissimè narrantur. Quàm grauitè autem Leo Imperatorum literis responderit, parùm refert. Proprium enim in sua causa testimonium vim non magnam habet, nec tamen illa grauitate efficere potuit, quin

T. iij.

concilii decretum obtineret. Iam ergo horum alterum mihi vel inuitus concedas est necesse, aut Concilium hîc errasse, aut pontificem tuum, qui nō potuit vnico Concilii decreto obfistere, nondū ad hunc potestatis atque authoritatis gradum ascendisse, neque aut Imperatoribus, aut Cōciliis imperasse. Vatem verò Leonem quo iure facias, ab eoque tam multis antè seculis Constantinopolitanæ sedis euersionem prædictam esse dicas, non video: hoc quidem diuinare est, non disputare. Si ambitio Constantinopolin perdidit, metuat Roma, cuius ambitio iamdudum modum omnem transcendit, totūque terrarum orbem peruasit.

DVRÆVS, Fol.84.

Quam verò magna authoritas Romani pontificis apud omnes fuerit, vel ex sola ad eundem Leonem Theodoretî appellatione intelligere potes. Theodoret. Epist. ad Leonem.

WHITAKERVS.

8 More tuo, vel morbo potiùs longam Theodoritî sententiam recitas, & quod vno verbo expediri potuit, tota pagina persequeris. Leonis opem Theodoritî implorauit. Quid mirum, cum esset ab Alexandrino patriarcha iniuriosissimè excommunicatus, & Episcopi dignitate priuatus? Quid hoc ad illam infinitam potentiam pertinet, quam sibi pontifex assumit? Semper enim Episcopis licuit iniuria affectis & oppressis ad alios Episcopos confugere, quorum fides pietasque nota esset, & quorum iudicio ac testimonio

stimonio subleuari possent. Quòd autem ait, *vobis per omnia primos esse conuenit*, de eo quidem non contendimus. Fuisse enim Romanum pontificem ordine & honore primum satis constat. Si ergo Romanum Episcopum, qui erat patriarcharum primus, fautorem atque adiutorem in causa nactus esset, faciliorem sibi fore cum Alexandrino præfule litem sperabat.

διὰ πάντα
γὰρ ὑμῶν τὸ
πρωτεύειν
ἀριώτερον.

DVRÆVS, Fol. 85.

Denique quantam Leo in ceteros etiam Episcopos potestatem & habuerit, & sanè exercuerit, si illius legisti epistolas, ignorare non potes. An non Thessalonicensi Episcopo vices Leo suas per Græciam, vicinasque alias regiones commisit. Epist. 84.

WHITAKERVS.

9 Quantum Leo sibi sumpserit, id mea nihil interest. Semper autem Romanos Pōtificates nimium potiùs quàm parùm sumpsisse satis perspiciamus. Fuerit Leo vir sanctus, fuerit doctus, fuerit omnibus boni Episcopi ornamentis præditus: honoris tamen paulò magis, quàm opus erat, appetentem fuisse ex illis, quas dicis, epistolis manifestum est, Neque id ille solus habuit, sed hoc ferè omnibus Romanis Episcopis insitum fuit, vt summis studiis suam sedem exornarent, atque auerent. Sed tamen nunquam illis venit in mentem, vt hanc insitam auctoritatem arrogarent, quam nunc Pontifex vendicat, nec si quid eiusmodi temporibus illis tentassent, pro sanis habiti fuissent. Quòd autem vices suas Leo Anastasio Thessalonicensi com-

miserit, etsi insolens fuit, tamen ad dominatū mī-
nimè spectauit. Nam interim Metropolitanis, &
Conciliis prouincialibus Leo sua prouilegia refer-
uauit: quibus integris, nihil istis vicariis relictum
erat, quod agerent. Ex quo quicquid hoc fuit, citius
li potius, quàm iurisdictionis fuisse patet: ut cur-
que est, nisi causa pontificia certioribus testimo-
niis, quàm Pontificum epistolis nitatur, illam ne-
mo prudens non contemnendā meritò iudicabit.

DURÆVS, Fol. 85.

*Constantinopolitanum nunc Concilium sequi-
tur, cuius quintus ille, quem Campianus protulit,
Canon maiorem quàm ulli alteri honorem Roma-
nae sedi deberi affirmat. Sed praclarus scilicet in-
terpres non hunc illum esse honorem esse ait, quem
sibi Pontifex Romanus vendicat. Nimirum re-
ctius tu, quàm ipsi, qui Canonem considerant pa-
tres quid sibi voluerint intelligis. Nam à Damascio
peruenit, ut Nectary, Fabiani, Cyrilli ordina-
tionem confirmaret, & sese cū magna modestia ex-
eussarunt, quòd Romam euocari venire non po-
tuerint.*

WHITAKERVS.

10 Quis ille honor, Duræ, fuit, quem Roma-
nae sedi Synodus Constantinopolitana maiorem
quàm ulli alteri tribuit? Num ut Romanus Pon-
tifex toti Ecclesiae imperaret? Si id dicis, tum id
etiam Constantinopolitano Episcopo concessum
esse necesse est fatearis. Nam post Romanum Epi-
scopum primatus honoris Constantinopolitano
deferretur.

Constan. cō
sil. 1. ca. 5 in
Gra. 3.
ἐὰν ἀποβῆαι
τῆς πρῆξις.

defertur. Ita si Romanus toti Ecclesiæ domina-
 tur, id ipsum etiam Constantinopolitanus fa-
 cit, quanquam post Romanum. Sed hæc præroga-
 tina honoris tantum, non autoritatis fuit, ut E- Calced. cōf.
 piscopus Romanus ordine & honore primus es- cap. 28.
 set, secundus autem Constantinopolitanus, id
 quod ex ipsis verbis patet, *ὁ δὲ ἐν τῷ ἀρχιεπισκοπῆ
 πῶν. i. quia ipsa est noua Romana.* Quorum ratio
 ac sententiā ex Calcedonēsi Concilio dilucidè in-
 telligi potest. In eo enim perscriptum est, *τὸ τῶν
 βῆν τῶν πρῶτος*, hoc est *primum honoris gradum*, Ro-
 mano pontifici tributū à patribus fuisse propter
 ea quòd vrbs illa sedes ac domicilium imperij es-
 set, atque in ea senatus ille, qui gentibus populif-
 que omnibus iura præscripsit, resideret. Quare
 cum postea sedes imperij & senatus Constantino-
 polin translatus esset, & hæc instar alterius Romæ
 obtineret, æquum illis visum est, ut Episcopus Cō-
 stantinopolitanus iisdem illis, quæ prius Romano
 pontifici delata fuerant, ornamentis priuilegiif-
 que frueretur: sic tamen ut Romanus pontifex pri-
 mum locum non amitteret, sed primus Episcopus
 etiam deinceps remaneret. An hic honor ille sit,
 quem tuus pontifex expetit, tuum erit iudicare.
 At aliquid tamen nactus est quod Campianus mi-
 nimè vidit. Nam à Damaso (inquis) patres petūt,
 ut quorundam Episcoporum ordinationem con-
 firmaret: Quasi id tritum multis præterea Episco-
 pis fuisse quisquam nesciat. Et se excusant, quòd
 non venerint Romam euocati. Præclarum argu-
 mentum ab illorum modestia sumptum: Patres il-
 li literas ad Damasum modestiæ plenas scripse-
 runt: ergo Damascus supremam autoritatem in o-
 mni ecclesiā tanquam caput habuit. Felicem
 esse pontificem oportet, si istis argumentis sum-
 mum in omnes ecclesias principatum vel acqui-
 rere, vel tenere possit.

DVRÆVS, Fol. 86.

Superest Ephesina synodus, in qua nihil Romano pontifici delatum ais, quod non aliis etiam Episcopis conueniret. Quid ergo est quod ad Cælestinum pontificem scripserunt? Quoniam necessitas postulauit, ut omnia ad cognitionem sanctitatis tuæ referretur. Et post, Ioannis Antiocheni temeritatem refutuimus pietatis tuæ iudicio. Et in ipsa Nestory damnatione. Tum ecclesiæ Canonibus (inquunt) tua epistola sanctissimi patris nostri & collegæ Cælestini compulsi, &c. Illud erat quod ad Cyrillum Cælestinus scripsit. Et Cyrillus ad populum Constantinopolitanum, Nisi Nestorius ad terminum à Cælestino præfixum, &c. Postremum tibi lectorem moueres, ipse tibi quod refelleres argumentum tanquam à Campiano propositum fingens. Pro cornuto aliquo, quem expectabam, syllogismus spe mea falsus nihil aliud quam solacisimum tibi uenio.

WHITAKERVS.

II Ephesini Concilij Epistolam ad Nestorium citauit Campianus, in qua nihil omnino perhibetur, quod summæ pontificis authoritati fauere. Hic te mirificum Campiani patronum ostendit. Quum enim, quod quærebas, in illa epistola nimè reperires, alia quædam undique corradis de quibus nulla inter nos controuersia fuit. Si Campianum, quem defendere conaris, non potes defendere.

defendi tacitè confiteris. Ista verò, quæ nunc af-
 fers aliunde, quorsum tandem spectent videamus.
 Scribunt patres ad Cælestinum, *Necesse est ut omnia ad cognitionem tuæ sanctitatis referantur.*
 Præcisè & cautè nobiscum agis. Si enim quæ mox
 sequuntur, citauisses, plagam pontifici, quam sa-
 nare minimè posses, intulisses. Quid enim illud
 fuit, quod patres illi ad Cælestinum necessariò scri-
 bendum esse censerunt? Sic statim in epistola se-
 quitur, *Quòd secundum voluntatem Seruatoris no-*
stri omnium & sanctionem pientissimorum ac Christi
amantium Imperatorum, in Ephesiorum Metro-
li ex multis & variis prouincijs plus quàm ducenti
numero Episcopi congregati sumus, &c. Hoc illi pu-
 tabant imprimis Romano Pontifici significan-
 dum esse, tum quid deinde in Concilio gestum
 sit, exponunt, quandoquidem id scire Pontificis
 Romani intererat. Iam illud ex communi patrum
 confessione liquet Concilium hoc non à Ponti-
 fice, sed ab Imperatoribus coactum esse, cum ta-
 men pontifex suum esse iactet vniuersalia conci-
 lia congregare. Quod subiungis, *illius temerita-*
tem tuo iudicio reseruauimus, hoc quidem se fecis-
 se testantur, vt eam animi lenitate vincerent, si
 fieri posset: interim & Ioannem, & reliquos non-
 nullos cõmunionis expertes reddidisse, & sacer-
 dotali omni potestate priuauisse. Si verò Synodus
 iudicij partem aliquam pontifici delegauit, tunè
 ex eo potes pontificis summam auctoritatem e-
 uincere? Quæ deinde affers, contra te ipsum
 valent plurimum. Ecclesiæ enim Canones Ponti-
 ficis auctoritati, Patres Ephesini anteponunt: tum
 Pontificem, non Dominum, aut Episcopum vni-
 uersalem, aut caput, sed collegam & comministrum
 suum appellant, quod quidem æqualitatis nomen
 est. Qui enim collegæ sunt, horum alteri non

Ephes. conc.
 in epist. ad
 Cælest.

habent in alteros summam potestatem: si que isti patres Cælestinum pro Christi vicario capiréque totius Ecclesiæ agnouissent, illius se collegas non quam profectò nisi per summam audaciam atque scelus inscripsissent. Sed præscripsit Nestorio tempus Cælestinus, & illud patres vrgēt. Multa tu quidem in mædium proiicis, sed nihil aliquo argumento constringis. Igitur hoc tibi argumentum firmandum trado, Cælestinus pontifex, cum haberetur Ephesi Concilium, Nestorio denunciavit damnationem, ni intra decennium hæresim aburraret: ergo Cælestinus hoc facto se habere summam potestatem declarauit. Eiusmodi tua sunt argumenta omnia, quorum altera pars nunquam cohæret cum altera. Cæmentum tibi aliquod compares cæseo, quo ista tam dissoluta conglutines. Sed tamen tibi homini tam faceto si risum mouere potui, et quod læter mihi certè non tam risum, quam Stomachum tua hæc tam ἀπαιδίατα atque ἀπρόσωπα mouent. Solécismum verò à te mihi obiectum esse facilè patior, quem ego magnum Latinitatis magistrum agnosco. Sed bene habet, in eo non sunt positæ fortunæ Græciæ: Tu in verbis meis insolécismum inuenisti, ego perpetuum in tuis argumentis solécismum deprehendo. Et de hoc solécismo facilis esset responsio, si ea vti vellem. Id mihi saltem, opinor, tribues, vt loqui Latine possim sine solécismis. Etsi verò solécismos in tuo libro minimè capto, quia tamen sic tibi in hoc solécismo places, quasi prædam nescio quam nactus fuisses, velim te primam Confutationis tuæ paginam, primamque periodum paulò attentius considerare: in qua aut solécismum, aut quouis solécismo turpius vitium inuenies. Cornutos vero syllogismos cornutis tuis collegis relinquo: Ego te quam

te quantumvis cornutum scripturis tamen pu-
gam & confodiam.

DVRÆVS, Fol. 87.

*Pro incruento corporis & sanguinis Christi sa-
crificio citavit Campianus Canonem Niceni Con-
cily 14. Hoc neque regula neque consuetudo
tradidit, vt hi qui offerendi sacrificium non
habent potestatem &c. Quis hic apertam fieri
sacrificij mentionem non videat, quod cum sine san-
guinis effusione fiat, incruentum sanè nemo negaue-
rit. Ac ne plura commemorem, illud vnum instar
omnium erit, quod inter illius statuta vobis legitur,
positum esse in illa sacra mensa Agnam Dei,
qui tollit peccatum mudi, qui sine mactatio-
ne à sacerdotibus immolatur, & venerandum
eius sanguinem.*

WHITAKERVS.

Videor tibi illum huius Concilii Cano-
nem, quem Campianus protulit, non legisse, quia
vel sacrificij, vel incruenti, vel altaris fieri illic
mentionem nego. Si quid temerè affirmassem, di-
gnus profectò tua animaduersione extitisssem. Ve-
rùm & Canonem legi, & Campiano, vt ipsa res
habuit, respondi. In illo enim canone nulla aut in-
cruenti, aut Altaris, aut denique sacrificij mentio
reperitur. Tua quæ recitas, interpretis sunt, non
concilij verba. Sic enim in Cōcilio legitur, *ὡς περ*
*κατεὐχάθη, ἅτε ἡ συνήθεια παρὰ πάντων, τοὺς μὴ ἔχοντας ἐξου-
σίαν, ἀποποιεῖν.* Id est, *Quæ admodum nec cano, nec con-*

Concil. Ni-
cen. can. 14.
in Græc.

suetudo tradit, ut ij offerant qui non habent potestatem. Itaque depulsus ab hoc Canone ad *Διὰ τὸ ἄγνωστον* nescio quas, dilaberis, quarum semper dubia fuisse in Ecclesia auctoritatem constat. Et tamen quid hic nactus es, quod ego tibi dare perenti nolim? *Positum esse in sacra mensa Agnum Dei* fateor, nec pe sacramentaliter, quia in sacramento Agni percipimus. Atque hic agnus sine *μακτάτῳ* immolatur, quandoquidem non illud ipsum sacrificium quod Christus semel peregit, offertur, sed illius sacrificii memoria ac mysterium celebratur. Eamque ob causam præcipimur eodem in loco non panem & vinum, quæ proposita sunt spectare, sed ipsum sublata mente Christum in sacrificio oblatum cogitare ac contemplari. Si verò in panis vinique specie corpus & sanguis Christi lateret, nunquam illi patres cogitationes nostras à pane vini que abstraherent. Vbicunque enim est Christus, ibi nostræ cogitationes figi atque hæere debent. Sic semper quicquid affers, multò magis ad te ipsum quàm aduersarium refellendum valet.

D V R Æ V S, Fol. 88.

*In illis testimonijs quæ affers, cum veteres Ex charistiam ἀράουαντον duciant esse testetur, illud ut sit licet quòd nondum didiceris ἀράουαντον dici, non quòd sanguinis expers omnino sit, sed quòd sine sanguinis effusione offeratur. Gregor. Nazianze. Orac. in laudem Basil. In altariibus (inquit) saltantes & in cruente sacrificia hominum & victimarum cruore scedantes. Et in Iulianum, Non iam à purissimo & incruento sacrificio nomen habentia, &c. Chrysostomus ad Innoc. Chri-
si fact*

Si sanguis in militum vestes effusus est. *Eu-
seb. l. i. c. 10. de Demonst.* Eius rei memoriam
vt nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus in-
stituit. *Photius apud Oecumenium in cap. 5. ad
Hob.* Christus secundam ordinem Melchise-
dech incruentam obrulit hostiam, ac deinde
suum ipsius corpus. *Denique Nyssenii Orat. 1.
de Pasch.* Sese oblationem ac victimam offert
pro nobis sacerdos simul & agnus Dei. Quã-
do hoc accidit? Cùm suum corpus ad come-
dendum & sanguinem familiaribus ad biben-
dum præbuit. Qui igitur dedit discipulis suis
corpus suum ad comedendum, aperte demõ-
strat iam perfectam & absolutam factam esse
immolationem.

WHITAKERS.

¶ Quo patrum plures de incruento sacrificio
sententias cumulas, eo crebriores Missæ tuæ plagas
iniicis. Si enim est Missa totius Christi sacrificium,
& Christi sacrificium cruentum fuit, Missa nõ po-
test esse incruenta, nisi quod est cruentum, idem
simul esse possit incruentum. Sed hñc me aliquid
(inquis) fallit: quod tu quidem facere sedulo co-
naris, si ego is essem, quem tu fallere posses. *Eu-
charistiam* (inquis) *veteres* *δυστάμιακτον* appel-
lant, non quia sanguinis omnino expers est, sed quia
offertur sine sanguinis effusione. Dignus certè sum
qui fallar, si hanc tam putidam fallaciam non dis-
cutiam. Quid enim est *ἀνοίμακτον*, si vim verbi ex-
pendimus, nisi in quo sanguinis nihil insit. Si est
ergo hæc *δυστάμιακτος*, vt patres scribunt, eam
sanguinis expertè esse sequitur, Tu verò *ἀνοίμακ-*

τῷ dici contendis, quia sanguis in ea nullus effunditur: quod si ita sit, non modò non esse illud Christi sacrificium, sed ne omnino quidem sacrificium efficitur. Nullum enim esse potest cruentum sacrificium, quin sanguis aliquis necessariò profundatur, atque adeo mors etiam victimæ consequatur. Cùm ergo Eucharistiam sanguinis profusione carere statuis, & tamen cruentum sacrificium esse disputas, quid aliud facis, quàm mōstra loqueris, & in sacrificio nullum sacrificium relinquas. At Christi sacrificium fuitné hoc modo *ἀδαίματον*? Nequaquam. Ergo ex tui ipsius cōfessione hoc sacrificium non est illud Christi sacrificium: nam in hoc nullus sanguis effunditur, in illo autē Christi sanguis in terram effusus est. Non enim potest in eodem sacrificio & non effundi, & simul effundi sanguis. Quid quod Apostolus disertè affirmat nullam fieri *χωρὶς αἵματος χύσεως* remissionem? In quo vides in omni propitiatorio, sacrificio nō sanguinem modò, sed sanguinis etiam effusionem necessariò requiri. Cùm ergo nullus in Missa sanguis effundatur, nullam esse in Missa peccatorum remissionem inuicta consequutionis necessitate cōcluditur. Iam quo sensu patres antiqui Eucharistiam dixerint *ἀδαίματον θυσιάν*, hoc est sacrificium cruentum, facilimè licet existimare. Nunquam enim illorum aliquis vel somniauit, quod potestificii tradunt, Christi sanguinem adesse in calice, sed non effundi. Quemadmodum enim ad hoc sic etiam effunditur, nempe in mysterio, quia unius sacrificii, quod Christus cum sanguinis effusione obtulit, in hoc sacramento memorem renouamus, illud ipsum sacrificium offerimus, sed incruentum, quia non iam Christi sanguinem profundimus, sed mortis Christi sacramentum profundimus.

Heb. 9. 22.

curamus, & illud cruentum sacrificium gratis animis celebramus. Hoc Patres sensisse vno Theodoriti testimonio faciam manifestum. Sic enim ille scribit, *Cur noui Testamenti sacerdotes mysticam liturgiam seu sacrificium peragunt, cum Christus, qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedech, offerens sacrificium effecit, ut alia sacrificia non essent necessaria? Sed clarum est is, qui in rebus diuinis sunt eruditi, nos non aliud offerre, sed illius vnus & salutaris memoria peragere. Hoc enim nobis praecepit ipse Dominus, hoc facite in meam recollectionem: ut per figurarum contemplationem, earum quae pro nobis susceptae sunt perpeffionum recordaremur, & in benefactorum beneuolentiam conseruemus, & futurorum beneficiorum perceptionem expectemus.* Hoc ergo sacrificium non in reali (vt loquuntur isti reales) corporis & sanguinis Christi sub panis ac vini imagine latitantis oblatione, sed in illius sacrificii, quod Christus semel obtulit, commemoratione atque recollectione consistit. Ita istis patrum testimoniis vnica responsione satisfactum est. Tamen illa Nissenii postrema verba tuam aliquam explanationem desiderant. Num enim quando discipulis suis Christus corpus suum tradidit comedendum, *Perfectam & absolutam factam esse immolationem* demonstrauit? Si Christus in coena perfecte atque absolute immolatus fuit, quid opus erat postmodum denuo immolari? Perfecto enim quid potest esse perfectius? At nisi Christus in cruce mortuus fuisset, illa superior immolatio perfectam nobis redemptionem non attulisset. Quare certum est illud sacrificium non idem fuisse, quod Christus obtulit in cruce, sed tantum illius perfecti sacrificii sacramentum. Atque vt hunc locum syllogismo concludam, Si sacrificium

Theodorit.
in c. 3. ad
Hebr.

illud quod Christus in cœna obtulit, idem fuit quo mundi peccata expiantur, tum & Christus in eo mortuus est, & illi postero die mori supervacaneum fuisset, quia iam antè redemptio perfecta erat: at consequens absurdum & blasphemum est ergo similiter antecedens.

D V R Æ V S, Fol. 89.

Quid tuam refellere sententiam apertius posses, quam quod idem ille quem citasti Cyrillus scribit in decla. Matth. II. Sanctum & vivificum, incrementumque in Ecclesia celebramus sacrificium &c. Non ergo, ut nugaris, idem apud Cyrillum est incrementum sacrificium & gratiarum actus, sed incrementum sacrificij nomine ipsam corporis & sanguinis Christi oblationem intelligit.

W H I T A K E R V S.

14 De incremento sacrificio satis iam multa diximus, quæ responsio valeret, si mille nobis paginas patrum testimoniis compleres. Incrementum enim ideo sacrificium vocant, quia in memoria & repræsentatione versatur, non, ut tu verè nugaris, quia sanguinem habet, at sanguinis effusionem non habet. Quomodo enim Christi sanguis nisi effusus corpore bibi potest? Et ille sanguis, quem in calice consecrato statuis, num hæret in venis, atque in ipso Christi corpore concluditur? An quis verè quam bibit & corpus, & corpus humanum, & corpus integrum? O mirificam Transsubstantiationem

nem, qua sanguis editur, corpus bibitur! Quæ hæc Theologix portenta, quæ religionis inaudita prodigia sunt? Sanguis est in calice consecrato, liquidus tanquam aqua, & tamen hic sanguis non est effusus è corpore. Corpus certè liquidum, & valde fluidum narras. Veniamus ad Cyrillum, ἀναΐματος θυΐας (inquis) esse ipsam corporis & sanguinis Christi oblationem intellexit. Idè facile ex iplo loco refelletur. Ait enim has θυΐας à spiritibus in celo offerri: spiritus autem non offerunt in celo Missæ incruentū sacrificiū: quare ἀναΐματον θυΐαν nihil aliud esse quàm δοξολογίαν manifestum est. Sic Hierosolymitanus Cyrillus πνευματικὴν θυΐαν ἢ ἀναΐματον λατρείαν appellat. Et Basil. in liturgia, Fac nos idoneos ut tibi offeramus sacrificium laudis. Et Nazianzenus hoc sacramentum vocat ἀντιτύπον, siue exemplar magnorum mysteriorum. Et ille Dionysius, quisquis est, hanc fatetur esse σωματικὴν ἱερασίαν, hoc est symbolicam sacrificij oblationem, quandoquidem, ut inquit Scholiastes, symbola hæc sunt, non ipsa veritas.

Cyrl. Hierosol. myst. Ca tech. s. Basil. in litur. Nazianz. in apol. Dionys. Hierar. Eccl. c. s. Maximus, ὅτι σωματικὴ τῶν ταύτων, καὶ ἐκ ἀληθείας.

D V R Æ V S, Fol. 89.

Pari ignorantia Eusebium interpretatus es. Nō solam nudamque, ut tu existimas, novi Testamenti memoriam sacrificij appellat, sed quòd in memoriam cruenti sacrificij incruentum in nouo Testamento sacrificium offeramus. Sic enim non ita multo post illud Malachæ vaticinium interpretatur. Sic Chrysostomus homil. 17. ad Hebr. e. Et Theodor. in c. 8. ad Hebr. e. Et August. lib. 20. c. 18. contra Faustum.

WHITAKERVS.

15 Ignorantiam rursus ab homine scientis-
mo meam notari æquo animo patior. Tibi vero
ego tuam quantamcunque habes scientiam per-
mitto: ea mihi profectò molesta non est. Quan-
quam modestum Theologum non oportuit illa
ingenij ac doctrinæ mediocritate immoderatis
efferi. Sed quæ hæc ignorantia est, quam accusas
Me enim existimasse, vt tu dicis, sacrificium ap-
pellari solam nudamque memoriam, planè nego.
Hæc enim memoria non est nuda, sed rem ipsam
complectitur, eaque fruitur. Hic ego non igno-
rantiam tuam reprehendo, sed conscientiam ap-
pello, nisi fortè illa scientiæ opinio, quæ vos infla-
uit Iesuitas omnem conscientiam extruxit. *Chris-
tus pro salute nostrum omnium (inquit Eusebius)
admirabile sacrificium, & victimam eximiam ob-
tulit, memoriam etiam & nobis tradens quam pro sa-
crificio semper Deo offerremus.* Hanc memoriam esse
se ipsum sacrificium affirmas, quod Christus ob-
tulit, cum tamen disertè Eusebius illud sacrificium
ab isto distinxerit. Quomodo autem esse potest
ipsum illud sacrificium, in cuius sacrificij memo-
riam offertur? Si enim hoc sit incruentum sacrifi-
cium, & cruenti sacrificij memoria: tum non est
illud sacrificium quod Christus fecit, quia illud
& cruentum fuit, & nullius præterea sacrificij me-
moriam. Sed Eusebium sui ipsius interpretè esse po-
tiamur. Sic mox subiungit, *Huius sacrificij memo-
riam in mensa perficere per symbola & corpus. &
salutaris sanguinis eius iuxta leges noui Testamen-
ti didicimus.* Vides hanc memoriam non in cor-
poris & sanguinis ipsius incruenta oblatione, sed
in:

Euseb. de
Demonst.
lib. 1.

τούτου θύ-
τα τοῦ θύ-
ματος μνή-
μην ἐπι-
στάντος
ἐκτελεῖν
διὰ συμβό-
λων.

in legitima symbolorum perceptione consistere.
 Et post, *sacrificamus memoriam magni illius sacrificij*. ἑορτὴ τῆν
 Quare hoc sacrificiū nō est illud ipsum magnū μνήμην τῆ
 sacrificiū, sed illius magni sacrificij monimētū. μεγάλου
 lachij verò vaticiniū Eusebius non de tuo incruē- θύματος.
 to sacrificio, sed de precibus & pænitiētia clarissi-
 mē interpretatur. Ita enim scribit, *Immolamus*
scilicet Deo Opt. Max. δοῦναι αἰνέσας. i. laudis sa-
sacrificium. *Immolamus sacrificium, cuius propheta*
meminit, spiritum contritum, & cor humiliatum: in-
cendimus suffitum propheticum, in omni loco affe-
rentes ei suauem fructum sanctæ religionis, per preces διὰ τῆς
ad illum nostras offerentes. πρός αὐτῶν
 Itaque has victimas vo- ἁγίων ἀνα-
 cat *ἀνομάτους & νοεπὰς*, hoc est, *Incorporeas & intel-* φείσυντες.
 lectuales. Hæc de incruento sacrificio intelli-
 guntur. Atque hæc eadem est Ter-
 tulliani & Hieronymi de illa pura oblatione, Tertul. con-
 quam Malachias commemorat, sententia. tra Iudæ.
 Chry- Hierony. in
 sostomus, Theodoritus, Augustinus id ipsum cō- 1. Mala.
 firmant, quod nos defendimus, sacrificium hoc o-
 mne *ἡμιανότων* atque *ἁχαιστῶν* esse, dum corpo-
 ris & sanguinis Christi symbolis vtentes mortem
 illius & sacrificium viua fide gratâque memoria
 celebramus. Augustini hæc verba sunt: *Huius*
sacrificij caro & sanguis ante aduentum Christi per August. con-
victimâ similitudinum promittebatur: in passione tra Faust.
Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascen- lib. 20. c. 23.
sum Christi per sacramentum memoriæ celebratur.

DVRÆVS, Fol. 90.

De Calcedonenſis ſynodi aſſione II. reſpondeſ,
 Nihil habet, quod quicquid ad iſtas cauſas ſpectet.
 V. iiii.

*Quid de noui Testamenti sacrificiis apertius dici
potuit, quàm illa est Bassiani Episcopi querela?
De incestis verò Monachorum nuptiis quid cano-
ne 16. clarius?*

WHITAKERVS.

16 Bassiani querela nullam facit de incruen-
to sacrificio mentionem, nec omnino aliquid ho-
bet quamobrem à Campiano proferri debuerit.
Quid enim hoc ad institutam de sacrificio contro-
uersiam spectat, quòd Bassianus malè sit à quibus-
dam post mylteria præcepta & celebrata tracta-
tus? Siccine enim argumentù contexis, Bassianum
Episcopum quidam homines summis iniuriis &
contumeliis post Eucharistiam peractam affe-
runt: ergo Bassianus Episcopus incruentum sacri-
ficium obtulit, quale pontificij suum esse fingunt.
De Canone verò illo 16. etsi non est necesse mihi
laborare, cum id in me minimè susceperim, &
quosuis consiliorum canones defenderè, nec istò
Campianus Canonem citaret, tamè quantum in-
ter huius decreti sanctionem, vestramque senten-
tiam interfit, attingam. Monachorum nuptias in-
cestas esse affirmas, atq; id istius Canonis testimo-
nio doces: ego ex hoc eodè Canone istas nuptias
non esse incestas demonstrabo. Iubent quidè illi
patres virgines Deo dicatas, & Monachos, si nu-
ptias contraxerint, à communione submoueri: te-
men statuunt Episcopo licere humanitatem illis à
relatione concedere. Ex quo perspicuum est syno-
dum non sic de istis nuptiis, vt incestis iudicasse.
Nuptiis enim incestis nullus est veniè aut relictio-
nis locus, imò statim & istas nuptias dissolui, & in-
pulos homines meritis pœnis affici lex diuina præ-
cipit. Nuptiarù dissolutione synodus nõ requirit
animaduert

Concil. Cal.

cap. 16.

ωρισμεν

δὲ ἔχοντων

αὐθεντιαν ἢ

ἐπ' αὐτοῖς

φιλανθρω-

πίας ἢ χρι-

τόπον ἐπι-

σκοποῦ.

animaduersionem quandam infligit, cuius tamen mitigationem Episcopo permittit.

DVRÆVS, Fol. 90.

Qua pertinet & Socratis locus lib. 1. cap. 8. Ex illo enim facile perspicies veterem Ecclesie traditionem fuisse, ut qui in clerum ante conscripti erant quam duxissent uxores, hi deinceps à nuptiis abstinerent.

WHITAKERVS.

17 In illo loco, quem indicas, nihil tale reperitur. Undecimum autem caput est de Paphnutio, quem nosti in Concilio Niceno Clericorum Socr. li. 1. c. 11. nuptias scripturarum autoritate defendisse. Quod autem de iis subiungit, qui cælibes in ministerio delecti sunt, id consuetudine tantum, & traditione Ecclesiastica confirmat, quæ contra scripturam nihil profectò valet. Quam autem hæc consuetudo parum antiqua fuerit, ex Ancyranâ Ancyran. syno. cap. 10. synodo constat, quæ paucis ante Nicenam annis habitata est, in qua cautum fuit, si Diaconus professus esset in ordinatione cælibem se deinceps minimè victurum, ei ut uxorem ducere, atque in ministerio tamen permanere liceret. Tu si quid inuenisti in octauo capite illius libri, quod huic causæ affine sit, tuum est proferre.

DVRÆVS, Fol. 91.

Qua tua sit de sanctorum cum Christo regnâ-

tium, precibus implorandis sententia expendamus.
 Num martyres (inquis) diuique cælices pro
 nobis supplicent nescimus. *Id vos nescire haud
 posse dixerat Campianus, si in fidei doctrina veterum
 patrum vestigiis insistere velletis. An hoc
 Ambrosius nesciuit li. 2. de Cain & Abel. c. 9. Cy-
 prian. Epist. 57. August. contra Faustum Manicheum
 lib. 20. cap. 1. & 2. Hieronym. contra Vigilantium.*

WHITAKERVS.

18 Quid sancti in cælis agant, ideo nescimus,
 quia nos id nescire Dominus voluit. Si enim haru-
 reru scientia nobis necessaria fuisset, eam nobis in
 scripturis Spiritus sanctus tradidisset. Cum autem
 nihil habeas quod ex scripturis proferas, primò
 accedis ad conuitia, deinde patrum quædam testi-
 monia adhibes quasi scilicet quærat, aut quid
 de mortuorum precibus patres senserint, aut quid
 pro nobis orare sanctos constiterit, aut li-
 ctos precibus nostris implorandos esse confe-
 quatur. Neutrum potes scripturis euincere, & ta-
 men non abstinens à maledictis. Quanquam au-
 tem nullus est Canonice scripturæ locus, qui
 mortuos pro viuis precari disertè planèque testa-
 tur, tamen sanctoru Ecclesiam in cælis cum Chri-
 sto regnâtem de reliquis corporis sui membris in
 terra versantibus sollicitam esse non negabo. Sed
 hæc communis cura est, quæ non ex certa cõdi-
 tionis nostræ notitia, sed ex infinita in suos beneuo-
 lentia nascitur. Antequam autem euincas exor-
 tos à nobis esse mortuos, id doceas est necesse sta-
 tum cuiusq; hominis singularè mortuis cognitum
 ac perspectum esse, quod tu nunquã sanè efficies.
 Non

Non enim valet argumentum, sancti in cælum recepti Ecclesiam in terris militantem non negligunt, eamque suis ærumnis liberatam esse cupiunt, ergo genera ipsa calamitatũ, totũmq; statum Ecclesiæ norunt, ac proinde inuocandi sunt. Quibus enim ad Ecclesiæ corpus pertinet, fratribus suis ac membris, omnem foelicitatem exoptant. Sed hæc tamen studiorum coniunctio mutam inuocationem minimè arguit. Nunc igitur vt probes sanctos mortuos quid hîc nos agamus, scire perpendamus.

DVRÆVS, Fol. 91. 92.

Quid nos (*inquis*) agamus, sanctos ignorare certum est. *Quomodo verò id vobis certum est? Vosne de illorum beatitudine certi eritis, illi vestram in terris miseriam ignorabunt? Quibus Christus adhuc in terris agentibus vt amicis suis diuina ac caelestia patefecit, is iam in celo regnantibus ne eorum quidem quæ in terris aguntur quidquam patefaciet? Ioan. 15. Subuersurus Sodomam Dominus, Num (*inquit*) celare potero Abraham? Gen. 18. Et Elizeus de Sunamitide, Anima eius in amaritudine est, & Dominus celabat, vt regis Syria concilia, &c. 4. Regum 6. Quid Ioseph, quid Samuel, quid alios penè innumeros prophetie spiritu oratos referam? Augustinus ita differit lib. 22. cap. 29. de Ciuit. Dei. Et Eucherius eodem modo scribit, eundem scripture locum explicans. At tibi fortè ignorare sancti quid nos agamus videntur, quia modum*

quo scire id possit minimè intelligis. *Augustinus non unum tibi sed plures modos ostendet, de cura pro mortuis, cap. 14. & 15. Tibi ergo certum sunt sanctos quid nos agamus ignorare, Augustinus certum est cognoscere.*

WHITAKERVS.

Rom. 8. 27.
Matt. 6. 6.

Basil. de spi-
ri. sanct. c. 22.

Athan. con-
tra Arrian.
orat. 2.

19 Si res nostras sancti nesciunt, inuocandi a nobis certè non sunt. Quorum enim attinet ab iis opem implorare, qui quid agas, aut vbi sis, aut quibus rebus indigeas, ignorant? Tum nec illud sufficit, vt externum statum cognoscant, nisi etiam in animum ipsum intueri atq; inspicere possint. Quem enim inuocamus, eum esse oportet, qui desiderium sensumq; spiritus nouit, quod vnus Deus facere potest. Ille enim solus videt in occulto, et que ob causam solus inuocandus est. Sancti vero nec præsentibus nobis adsunt, vt preces nostras audiunt, miseriasq; videant, & multò minùs internorum animorum motus perspectos habent. Qui sanctis alterum horù tribuunt, non iam sanctos, sed Deos faciunt. Si enim Basilius firmo satis argumentorum preces vbiq; locorum exaudit, eodem argumento efficitur & sanctos etiam esse Deos, si omnium hominum preces in locis disiunctissimis factas intelligere possunt. Similiter Athanasius Christum esse verum Deum demonstrat, quia eius auxilium in rebus afflictis imploratur: si ergo sancti inuocantur, dii omnino sunt.

Sed tuas nunc ratiunculas discutiamus, quibus nihil in hac causa fateor me futilius vnquam legisse. Sic autem disputas, *Nos certi sumus de sanctorum beatitudine: ergo sancti certi sunt de no-*

stra miseria. Primum non est ista æqualium rerum comparatio. Qui enim in cælis versantur, eos esse beatos est necesse: at contrà non semper miser sunt, qui in terris viuunt. Deinde sanctorum statum certum, & felicitatis illius, qua nunc illi fruuntur, modum ac gradum nescimus: ex quo sequitur, si quid tuum argumentum concludit, nostræ conditionis ignotam esse illis rationem. Dic enim nobis obsecro Duræ, quid nunc in cælis Petrus, quid Paulus, quid reliqui sancti agant. Sin hoc nescis, & illi nihilo melius quid nos agamus sciunt, quàm quid illi nunc agant nos intelligimus, te ipsum proprio refellis argumento, quod acuti disputatores facere solent. Huic aliam non dissimilem adiungis: *Christus amicis suis in terra de- gētibus cælestia patefecit*, ergo multò magis iisdem in cælo regnantibus, quid in terris agatur declarabit. Et tibi dementes videntur, qui hoc fateri nolunt. Sed quis illum satis sanum putet, qui sic ratiocinetur? Num enim discipulis Christus, quid in cælis sancti agant, & quemadmodum sese gerant exposuit? Quis id vnquam præter te ipsum finxit? Aperuit illis, vt amicis omnia, quæ illis erant ad salutem necessaria: ista verò quæ tu somnias, quando tandem narrauit? Aut quomodo sequitur, Si nobis in hac vita Christus salutis mysteria declarauit: cum erimus in cælesti felicitate collocati, quid in terris agatur nobis etiam indicabit? Tui certè tam miserè disputantis nostros Academicos, quos tam sæpe affaris, miseret atque pudet. Eiusdem acuminis sunt, quæ de Abrahamo, Elizzo, & Prophetis sequuntur. *Abraha Dominus excidium Sodomorum*, *Ehzeo ac Prophetis multarum rerum scientiam patefecit*, ergo sancti res nostras intelligunt. Tum valebit argumentum, quando similem patefactionem compro-

Ioan. 15. 15.

bas. Doce ergo sic Deum sanctis nostra omnia indicare, atque olim Prophetis, quæ illorum ad Ecclesie commodum scire intererat, explanauit.

August. de
Ciuit. Dei,
lib. 22. cap.
29.

Augustinus autem non iam videre Sanctos omnia affirmat, sed de futuro statu quærit, quando animis & corporibus in cælo versabimur. Si conu-
Elizæus adiuto diuinitus seruum vidit munerari accipientem, quanto (inquit) amplius tunc omnes munere isto abundabunt quando Deus erit omnibus omnibus? Sed ista Augustinus proponit, ut probabilia, non statuit ut certa atque explorata. Sic enim initio scribit, Illa actio vel potius quies arguotium, quale futurum sit, si verum velim dicere, nescio. Eucherii prorsus eadem est quæ Augustini sententia. At tibi (inquis) videntur ignorare, quid agamus, quia modum, quo id scire possint non intellegis. Ego sanè, ut dicis, hunc modum non intellego, & eum mihi à te exponi cupio, modo quod docere instituis, scripturarum testimoniis comprobare. Sed hoc tibi nimis molestum fuit, itaque me ad Augustinum remittis, cuius ego libenter me discipulum futurum profiteor, dum id me doceat, quod ex scripturis ipse didicit. Nam liber ille de cura pro mortuis gerenda dubitationibus & suspitionibus plenus est, ut facilè quibus perspicere ipsum sibi Augustinum non satis in hoc argumentum placuisse. Tamen quod ais Augustino certum esse, sanctos quid nos agamus cognoscere, id ego Augustino incertum fuisse ex ipso Augustino ostendam. Hæc illius verba sunt, Ibi sunt spiritus defunctorum, ubi non vident quacunque agantur, aut eueniunt in ista vita hominibus. Atque paulò priùs Esaie testimonio confirmauit, Esaiæ Propheta dicit, Tu es enim Pater noster: quia Abraham nos nesciuit: & Israel non cognouit nos. Tunc subiungit Si tanti Patriarchæ quid erga populum ex his pro-

August. de
cura pro
mort. cap. 13.

his procreatum ageretur ignorauerunt, quomodo
mortui suorum rebus atque actionibus cognoscendis
aduandisque miscentur? Atque hoc ipsum Glossa
interlinearis in illum Esaiæ locum de Augustino
obseruauit. Sic Origenes, *Si extra corpus positi, vel
sancti, qui cum Christo sunt, agunt aliquid & labo-
rant pro nobis, ad similitudinem Angelorum, habeat-
ur hoc quoque inter occulta Dei. Quod cum ita
fit, quis tibi deinceps credat, quem non pudet af-
firmare, quod palam falsum esse constat?*

Orig. in s.
ca. ad Rom.

DVRÆVS, Fol. 93. 94.

*Ne sine ratione insanire videaris, Ad Chri-
stum (inquis) potius accedimus, cumque v-
num obsecramus, qui & nouit quibus ege-
mus, & uult & potest quæ petimus largiri.
Quid? An tu sanctissimos Patres hoc ignorasse
existimas? Quanquam quid ego Patres comme-
morem? Si V Whitakero credimus, neque Paulus
ipse ab iniuria Christo inferenda sibi temperauit,
cum Romanorum preces, ac Corinthiorum pro se
fieri postulauit. Non ignorarunt sanctissimi Patres
omnia sibi in Christi, non Sancti cuiusuis nomine
esse impetranda. Sed cum satis intelligerent non
eadem apud Deum omnes gratia & autoritate
valere, eos potissimum quos Deo esse gratissimos
minime dubitabant, sancti Patres adhibere con-
sueuerunt. In promptu mihi in hoc loco esset mira-
cula enumerare.*

WHITAKERVS.

20 Qui mortuos inuocandos esse negat, eum in-

Censura
Colonienf.

Rom. 10. 14.

1 Cor. 7. 23.

Ioan. 16. 23.

Mat. 4. 10.

Mat. 11. 28.

Hier. con-
tra Vigilanz

sanire existimas: sed hæc tuta infania est cum pro-
phetis, cum Apostolis, cum scripturis infanire.
Cum istis ego multò quidè malim insanire, quàm
tecum tuisque collegis præclare sapere. Tui enim
maiores Iesuitæ coacti sunt fateri in scripturis
nusquam sanctorum inuocationem præcipi. Si
ergo me scriptura nulla docuit sanctos inuocare,
cuius tandem hominis autoritate fretus sanctos
inuocabo? Quid si autem etiam non esse inuocan-
dos scriptura docuit? Tamen ero insanus, si non
inuoco? Insanum me dum volent insani iudicent.
Apostolus ait, *Quomodo inuocabunt eum in quibus
non crediderint? Quis non videt & inuocationem
& fiduciam ad solum Deum pertinere? Non con-
portet in sanctos credere, ergo non licet eisdem
inuocare.* Iterum Apostolus, *Nolite fieri serui be-
nium*. At *δουλοῦ* sanctorum, nos seruos homi-
num facit, ergo hæc *δουλοῦ*, quam sanctis præsta-
dam esse pontificii docent, prohibetur. Et Chri-
stus toties Apostolos iubet *patrem in ipsius nomi-
ne rogare*, promittitque ut quicquid petunt cer-
tissime impetrent. Si quicquid à patre in Christi
nomine petimus, sine dubio impetramus, non est
necesse ad preces sanctorum confugere. *Dom-
num Deum tuum* (inquit Christus) *adorabis &
illum solum coles.* Et rursus, *Venite ad me omnes
qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Tu
iam quæris, an hoc patres ignorasse existimet.
Quid patres aut scierint, aut nescierint, mihi non
est necesse respondere. Si quam in fundamentum de-
stipulam paleamque ædificarint, ferendum de
mnum est. Mihi de propria fide, non de illorum
scientia laborandum est. Quanquam illos à vestra
idololatria longissime semper absuisse satis in-
ligo. Hieronymus, *Quis, ô insanum,* (inquit) *ve-
nit, aliquando Martyres adorauit?* Et iterum, *Non ad-*

non Angelos, non Archangelos, non Seraphim, non Cherubim colimus & adoramus. Augustinus, *Scias à Christianis Catholicis nullum coli mortuorum.* Vtri nunc insani, vtri hæretici sunt, nõsne qui mortuos colendos esse pernegamus, an vos potius, qui mortuos assiduis sacris & summa religione colitis? Alibi Augustin. *Honoramus eos charitate, non seruitute. Nec eis templa construimus.* Iterum idem Augustinus, *Nos Martyribus nostris non templa sicut diis, sed memorias sicut hominibus mortuis fabricamus.* Nulla verò vestra sunt extructa & dicata Martyribus templa? Adiungit eodem in loco, *Suo loco & ordine nominantur, non tamen à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur.* Sanctos Augustinus negat inuocari, vos contrà inuocandos esse defenditis. Prætermitto multos, quorum potuissentententiis abundare. Ex his intelligimus vestram religionem in mortuorum inuocatione pro maxima parte consumptam nihil ab insania atque idololatria differre. Sed tamen etiam scripturam profert Duræus, cùm aduersarii ipsi concedunt scripturis non posse istam inuocationem confirmari. Paulus à Romanis, ac Corinthiis petiit, vt ipsum suis precibus adiuuarent. Quis hinc stupor inauditus? Num Romanos Apostolus aut Corinthios inuocauit, num preces obtulit, num quicquam omnino fecit, quod isti in sanctorum inuocatione solent? Dum viuimus, fratrum nostrorum statum cognitum habere, aliique alios precibus mutuis inuare possumus: atque ita etiam facere iubemur. De mortuis nihil tale constat. Aliquid hoc quidem ad rem fecisset, si Prophetã aliquẽ Paulus, aut Iacobum Apostolũ ab Herode interceptum, aut quenquam mortuum inuocasset. Fratrum viuorũ preces postulare aliud est, atque hominibus mortuis supplicare. Verum adiungis nõs

August. epi.
44.

August de
vera religi-
one. cap. 55.
De ciu. Dei
lib. 22. ca. 16.

de i. i. i. i. i.

de i. i. i. i. i.

de i. i. i. i. i.

bilem rationem. *Sciunt (inquis) non omnes eadem apud Deum gratiã valere: itaque adhibent eos, quos non dubitãt Deo gratissimos esse. Quid? Erãtne illi Romani & Corinthij Deo gratiores, quã ipse Paulus? Ideone horum precibus indiguit Apóstolus, quia minus ipse gratia & autoritate apud Deum valuit? Quis non te somnare potiùs potest quã disputare? Si verò, vt dicis, adhibedi deprecatores sunt, qui gratiã plurimũ apud Deum potes mihi aliquem nominare quẽ Deus charum magis gratumq; habeat, quã suum ipsius filium? Apóstolus ait, *Effecit nos sibi gratos* (non in sanctis sed) *in illo dilecto*: de quo Deus ipse testatur, *Hic est filius meus dilectus, in quo acquiesco*, Christus ait, *Nemo venit ad patrem, nisi per me*: atque hic ille *vnus est mediator inter Deum atque inter homines*. De miraculis verò, quibus inuocationem sanctorum postremò confirmare conaris, id respondeo vt verum sit quicquid de illis miraculis circumfertur, tamen non effici inuocandos esse sanctos. Nã Elias, Elizæus, Paulus, Petrus, alij sancti multa miracula ediderunt, quos tamẽ inuocatos factose nec viuos nec mortuos legimus. Deinde miraculis Euangelij doctrina sancitur, non noua leperstitio contra scripturas excogitata stabilitur. Ego vnã scripturæ sententiam mille tuis miraculis antepoñam.*

DVRÆVS, Fol. 95.

Paulus (inquis) sexagenarias ad minimũ valuit, iste Canõ quadragenarias. Verum de duobus conissarum ætate nihil est diuino iure constitutum. Quod de sexagenariis Paulus scripsit nascẽtis Ecclesie primordiis utilissimum esse iudicant.

iam Evangelium latissimè per orbem diffusum altiores in animis hominum radices egerat, & conscientia virtutem nuptiis præferre passim Christiani ceperant.

WHITAKERVS.

21 Nihil in scripturis de diaconissarum ætate præscriptum esse, quo ore dixeris, demiror. Nonne enim hanc legem Paulus de ætate viduarum tulit, vt nulla ad munus ecclesiasticum accederet, quæ non ad minimum sexagenaria esset. Hæc Apostoli verba sunt, *Vidua eligatur non minor annis sexaginta. At hoc (inquis) nascētis Ecclesie primordius consentaneum fuit, insecuta ætas aliud postulauit.* Imò istas leges Apostolus scripsit, non ad diem primamque ætatem, sed in omnia tempora duraturas. Itaque summa obtestatione sanxit in extremo, *vt hæc mandata ad illustrem aduentum Domini nostri Iesu Christi seruariantur.* Tua verò responsio quid tandem firmum aut perpetuum esse patitur? Nam quod subiungis, *Euangeliū postea rardices in hominum animis altiores egisse,* quæquàmne putas tam desertum esse ab omni iudicio, vt non intelligat rem longè aliter habuisse? Latius quidem dimanasse Euangeliū fateor, quò maior eiusmodi viduarum, quales Apostolus requirebat, copia esse potuit: at professores Euangelij actione temporibus illis pietatis studio flagrasse, quàm ætate Apostolica, ab omni fide abhorret. In Ecclesiam enim Apostolicam primitiæ spiritus collata sunt, in eamque Dominus incredibilem atque extraordinariam donorum vbertatem effudit, quàm seculis subsequētib; denegauit. Tum

pietate cepisse paulatim infirmari & languescere omnes historiae testantur. Illud vero Lectores, velim attendere, quod noster Duræus ingenue confitetur, primis temporibus celibatum non ita fuisse à multis expetitur, & succedentibus seculis continentiam nuptiis prælatam esse. Quam tamen satius fuisset instituta Apostolica legitime, atque istam coactam continentiam cum legitimis sanctisque nuptiis commutare, exitus ipse nimis luctuosus indicavit. Sed fateor Apostolum de pontificiis diaconissis nullas leges condidisse. Nolim enim quenquam existimare illas viduas, quas Paulus sexagenarias eligi mandavit, istis Monialibus pontificiis similes fuisse. Nam illæ in negotio & ministerio versabantur, istæ nullam habent in ecclesia muneris functionem, & ceteræ viuunt otiosæ. Tales Apostolus nullas agnouit, quas si vidisset, ne illas ex ecclesia prorsus exterminandas sensisset.

DURÆVS, Fol. 96.

Vouere (inquis) quod nequeas præstare est Deo illudere. Audite quæso Academici & Quasi celibem vitam ducere nemo possit, aut Continentia virtutem Deus non impartiat, iis, qui precibus eam ac ieiuniis serio impetrare conentur. Vestales virgines, & sacerdotes Aegyptii sola diuinitate continentiâ coluerunt. Quid si res cuiusquam postulet, ut relicta domi uxore vel solus maritum exulet, vel multorum annorum peregrinatione instituat, quod de Syris mercatoribus Hieronymus refert?

WHIT

WHITAKERVS.

22 Si qui homini promittunt, quod præstare nequeunt, in iustam reprehensionem incurrunt: quanto magis illorum temeritas accusanda est, qui Deo aliquid vouere volunt, quod an possint persolvere non intelligunt? Quid enim hoc aliud est, quàm Deo illudere & votum stultum, incòsideratum, impium suscipere? Et cui tandem exploratum esse potest, an sit in omnem vitam futurus in cælibatu continens? Vbi hoc nobis Dominus promisit? Aut si id nulli vnquam homini promissum fuit, quæ hæc religio est, in nostra dûtaxat voluntate, non Dei verbo & promissione cõstitutæ? Quis illum sanum putet, qui se doctum, eloquentem, robustum, prudentem, ingeniosum, principem fore vouerit? Non minus hæc sunt in nostro arbitrio posita, quàm perpetuus cum castitate cælibatus. *At Deus (inquis) hoc donum impartiet iis, qui illud petunt.* Id verò Deus non promisit: itaque vouere te perpetuò cælibem fore, antequàm perspexeris id tibi daturum Dominum, vt possis quem instituis cælibatum, sanctè semper tueri, verbi ac promissi diuini autoritate caret. Non enim quicquid precibus assiduis petimus, id semper accipimus. Nam Paulus multis precibus petiit, quod impetrare nõ potuit. Si ergo Paulum Dominus voti sui compotem facere, atq. illum ei stimulum auferre noluit, quem ablatum cupiebat, quomodo nos erimus certi, quicquid nobis vouere in mentem venerit, eo nos sine dubio potituros? Christus ait, *Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est.* At capere omnes possent, si votum cõtinentia sequeretur. Vouere enim cuius licet,

2. Cor. 12. 8.

Matt. 19. 11.

1. Cor. 7.7.

1. Cor. 7.35.

Hier. contra
Iovinian.

Gen. 41.45.

Verùm hoc Dei singulare donum est, vt Aposto-
 lus ait, *Vnusquisque proprium donum habet ex
 Deo, alius quidem ita, alius vero ita.* Et se Aposto-
 lus negat laqueum cuiquam velle iniicere. Estne
 verò dubium, quin votum laqueus sit? Cur istum
 autem laqueum non plurimis imponit Paulus,
 præsertim tam facilem & laxum, si pontificiis cre-
 dimus, vt eo quenquam præfocari posse, minime
 sit metuendum? Sed multò esse difficilius præsta-
 re, quàm vouere vitam continentem infinita ex-
 empla demonstrant. His enim votis mundus iam-
 dudum laborauit, pietasque omnis ac sanctimo-
 nia periit. Parcā castis sanctisque auribus. Hie-
 ronymus quidem, vt ipse scribit, cùm in Eremito
 viueret, & se miseris modis cruciaret, tamen visus
 sibi est nonnunquam in Romanis deliciis, medi-
 isque puellarum choreis versari. Si Hieronymo in
 solitudine degenti, omnes illecebras fugienti, vi-
 tam in terris diuinam meditati tam molestum
 fuit corporis & mentis castitatem seruare, quàm
 isti præclare suis votis satisfacciant, facile licet
 existimare. Et te Hieronymus luculentè refellit,
 quādo ait, *Si omnes virgines esse possent, nunquam
 & Dominus diceret, Qui potest capere capiat, & A-
 postolus in suadendo non trepidaret.*

Verùm exemplis probas, quod instituis: & præ-
 mium *Vestales virgines*, & *Ægyptios sacerdotes*
 commemoras. Nobiles certè pontificii cælibatus
 authores. Sed quia cælibes fuerunt, num proinde
 castitatem seruauerunt? Quasi non sit multò facilius
 à nuptiis abstinere, quàm castè sanctèque viuere.
 Quanquam Vestæ virginibus post annum trigeti-
 mum nubere licuit, quemadmodum in historis
 legimus: & Ægyptios sacerdotes perpetuò cæli-
 bes fuisse non existimo. Sacerdotis enim Ægyptij
 filiam Iosephus duxit vxorem. Fecisses multò
 rectius

rectius, si huius continentiae exemplum ex sacris literis petiisses. Sed hinc tibi nullum superere fatis, opinor, intelligis. Quod autem quæris, quid si necessitas postulet, ut vxore careat maritus, vel in exilium missus, vel peregrè profectus, vel huiusmodi aliqua occasione abstractus, id vnum respondeo, multum interesse, nosne voluntariam necessitatem nobis ipsis imponamus, an impostam diuinitus subeamus. Dominus se nobis affuturum pollicitus est, quousque in viis nostris ambulamus: si excedimus è via, & nosmet præcipites in difficultates coniicimus, temerè nobis diuinam opem tutelamque promittimus.

Psal. 90. 12.

DVRÆVS, Fol. 96.

Iam nobis Bernardum obiicis, In turpi voto muta decretum. Adeone cæcus es, ut virginittis votum Bernardo turpe visum fuisse putes? Non agit Bernardus de calibatus voto, & ille liber ab alio quodam Monacho conscriptus fuit: quamquam nihil hoc ad rem pertinet.

Bern. lib. 5.
ad foror.

WHITAKERVS.

²³ *Votum turpe est, cuius obseruatio cum turpitudine coniuncta est: quid autè turpius esse potest, quàm assiduis vrgeri libidinù flammis, & tamen sanctù remediù contemnere? Cùm satis constet talè esse multorum conditionè, quantò satius esset fidem rescindere, & decretum mutare, quàm quod incautè vouerunt, in eo persistere, atque ad voti temeritatem etiam scelus adiungere?*

22. quæst. 4.
In malis.

328

DE CONCILIIS

Quodcunque tandem votum sit, quod nisi scele-
re persolui nequeat, irritum esse Bernardus cen-
set: si hæc Bernardi verba sunt. Ea Gratianus Ildo-
ro tribuit. Ad rem ut nosti, nihil interest.

DVRÆVS, Fol. 97.

*Maioris tibi ponderis forte videtur, quod ex
Cypriano obiciis. Si se ex fide Christo dicauerit
(inquit) pudicè & castè sine vlla fábula per-
seuerent: sin autem perseuerare nolint, vel
non possint, melius est ut nubant. Sanctissimus
Martyr non de dicatis Deo virginibus loquitur,
sed quasi dicat, si quæ sunt eiusmodi, quæ nolint
perseuerare, non se Christo dicant, sed nubant.*

WHITAKERVS.

Cypr. lib. 1.
Cypri. 11.

24. Loqui de dicatis virginibus sanctum Mar-
tyrem negas: quod tamen ita certum est atque ex-
ploratum, ut Erasmus in margine obseruarit, *Vir-
ginibus sacris permitti nuptias.* Quis verò dubitet
Cypriani mentem Erasmo, quàm tibi multo aliter
omnino intelligi possunt. Virgines enim quosdam
reprehendit, quæ postquàm sese Deo dicauerant,
tamen incontinentiæ & libidinis suspicionem
præbuerunt. Iubet ergo ut *si Christo se ex fide di-
cauerint, pudicè & castè perseuerent.* Qui
sint perseuerare nolint, vel non possint, nubant. Cui
nunc obscurum est de iis virginibus loqui Cypri-
anum, quæ dicatæ Christo fuerant, quibus præci-
pit, ut vel sanctè persistant in proposito, vel
fid

si id facere nequeant, aut nolint, ad nuptias redeant & illam inhonestæ suspicionis occasionem fugiant? Quasi non eadem etiam aliorum patrum sententia extiterit. Augustinus de huiusmodi virginibus, quas voti suscepti poenitet, sic scribit, *Hæc igitur, quæ nubere volunt, & ideo non nubunt, quia impure non possunt, quæ melius nubere, quam vrentur.* Et apud Gratianum, *Quidam nubentes post votum asserunt adulteros esse. Ego autem dico vobis, quod grauius peccant, qui tales diuidunt.* Epiphanius facius esse statuit, ut qui prolapsus est in cursu exlibatus, uxorem ducat, atque incidat eis *κρίμα*, i. in poenitentiam ecclesiasticam: quàm occultis quotidie iaculis sauciari, atque ita incurrere eis *κρίμα*, i. in æternam cõdemnationem. Hieronymus de quibusdam virginibus conquestus, quarum leuitas gloriæ virginum infamia nonnulla aspererat, subiungit, *Quibus apertè dicendum est, ut aut nubant, si se non possunt continere, aut contineant si non nubere.* Iam vides, si videre vis, quàm longè veterum disciplina à pontificia superstitione abfuerit. Si enim incestas antiqui patres istas fore nuptias iudicassent, nūquam illarum suasores atque hortatores extitissent.

August. de
sanct. vir-
gin. c. 34.

Distinct. 27.
Quidam.

Epiphani. hæc
ref. 61.

Hierony. ad
Demetria.

DVRÆVS, Fol. 98.

Hic tanquam de victoria certissimus pium Le-
lorem obsecras, omnesque Christianos ad hæc pla-
gam cernendam inuitas. Synodos omnes (inquis)
& nominatim Tridētinam quatuor œcume-
nicis Conciliis pares esse Campianus affir-
mat: quatuor autem concilia Gregorius cum
quatuor Euangeliis exequat: hinc nunc effici-

tur omnium aliorum temporum concilia eiusdem esse authoritatis cum quatuor Evangeliiis. *Confecisti hominem scilicet VVhitakeri.*
 Imò ne laesisti quidem. Vbi enim legisti Gregorium quatuor illa concilia cum quatuor Euāgelijis exequasse? Id ait, se certa & indubitata fide, v. scripturis, ita quatuor illis œcumenicis conciliis credere. *Hocine est quatuor Euāgelijis concilia hæc quatuor exæquare?*

Lib. 1. ep. 34.

WHITAKERVS.

25 Nescio quæ vos nacti nuper estis atque quibus induti nullos ictus pertimescitis. Si enim hæere omnino aliquod in vestris corporibus tum fas est, hoc certè nulla declinatione vitari potest. Synodus omnes Campianus, & nominatim hanc recentem Tridentinam eiusdem fidei atque authoritatis cum primis quatuor œcumenicis conciliis esse affirmat: illa autem Gregorius sicut *sancti Euāgelij quatuor libros suscipit & veneratur.* quid hinc aliud sequetur, quàm omnes omnium temporum synodos, etiam illam Tridentinam quod dictu nefas est, sicut sancti Euāgelij quatuor libros suscipi oportere? & quid hoc quæ aliud est, quàm synodos omnes quatuor Euāgelijis exæquare? Possumusne enim aliquid suscipere sicut Euāgelium, nec tamen illud Euāgelio exæquare. Si est aliqua inæqualitas, tum non eodem modo vtrūque suscipimus ac veneramur. Et quid Synodus Tridentina *traditiones non scriptas pari pietatis affectu & reuerentia suscipit ac veneratur,* qua libros veteris & noui Testamenti, quod aliud facit, quàm Traditiones non scriptas scriptis exæquat? Partire nobis ista Duræ paulò sub-

Grego. Epi.
 li. 1. Epi. 24.

1. Decret.
 1. De Es.

litis. Quę vera synodi statuunt ac decernunt, ea nos
 vt ipsas scripturas suscipimus, non quia sic synodo
 placuit, sed quia sic placere Spiritui sancto syno-
 dus ex scripturis declarat. At verò cuiusquam post
 Apostolica tempora synodi, nedum Tridentinę, quę
 nos pro legitima synodo nunquam agnoscemus,
 quamlibet sanctionem sicut Euangelium suscipe-
 re ac venerari, est infinita Euangelia fabricari, ho-
 minum conscientias molestissimis laqueis irreti-
 re, nihil firmum ac certum relinquere.

DVRÆVS, Fol. 99.

Inter scripturam sacram & concilia discrimen
 est haud exiguum. Scriptores sacri sola nituntur di-
 uina reuelatione, nec humanis praesidiis ad verita-
 tem inquirendam indigent: in conciliis patres Dei
 verbum siue scriptum, siue non scriptum consulere,
 & argumeta diligenter expendere necesse est. Quod
 & in primo illo Hierosolymitano concilio factu fuis-
 se legimus, in quo magnam conquisitionem patres
 illi fecerunt. Deinde nihil in scriptura sacra tam par-
 uum, quin a Spiritu sancto profectum sit: conciliorum
 non ea maiestas est, sed ea tantum, qua vera esse,
 ac Catholica fide ab omnibus credenda, ex institu-
 to decernuntur, a Spiritu sancto esse credendum est.

WHITAKERVS.

26 Nihil opus fuit, vt esse nonnullum inter
 sacram Scripturam ac concilia discrimen com-
 probares, quod tamen ad extremum esse omni-
 no nullum concludis. Non enim quaeritur an sit

aliqua circumstantiarum varietas, sed an concilio-
rum decreta de fide ac religione facta scripturarum
authoritatem exæquent, vt non minùs istis concilio-
riorum sententiis, quàm apertis scripturis credere
debeamus. Quod quando affirmas, obsecro num
vllum inter scripturam & concilia discrimen re-
linquis? Quorsum ergo & tuo otio, & nostra pa-
tientia abuteris, vt differentiam externam acque
alienam ostendas, in re ipsa, in qua comparantur
nullam constituas? Et tamen quàm etiam turpiter
in his tam paucis, & non necessariis erratum à re-
fuerit, breuiter exponam. Primum scriptores he-
ros ais sola niti diuina reuelatione. At hoc quàm
imperitè dixeris, quis non intelligit? Etsi enim sa-
ros scriptores Spiritus sanctus gubernauit, tamē
omnem ab illis conquisitionem, industriam, inue-
stigandæ veritatis laborem prætermisum esse ne-
go. Nōne enim se Lucas operam dedisse testatur
vt omnia accuratè perdisceret? Nōne hæc eadem
ipsi tradita fuisse ab iis, qui à principio spectato-
res, & ministri sermonis fuerant, confitetur? Quo-
obrem à sacris scriptoribus etsi Spiritu sancto ali-
tis inquirendæ tamen veritatis studium non fuit
alienum. Deinde quòd Dei verbum non scripturam
in conciliis consulere patres oportere scribis, si-
quidem in priscis sanctisque conciliis nunquam
factitatum est. Nam & Hierosolymitana synodus
pseudapostolos, & Nicena Arrium, & Constanti-
nopolitana Macedonium atque Eanomium, & E-
phesina Nestorium, & Calcedonensis Eutyche-
tem solis scripturis refutauit, quibus solis hereti-
cis conuinci atque opprimi possunt. Quod subin-
aduersaris. Nōne enim in illo Concilio præter
tes aderant Apostoli, atque Euangelistæ, Petrus,
Ioannes, Matthæus, Paulus, Lucas, Marcus, Iacobus

Luc. 1. 2. 3.

Act. 15.

bus, Iudas? An hos diuina reuelatione putas in concilio caruisse? Tamen ab illis disquisitionem adhibitam esse confiteris. Quanquam sic istam ab Apostolis agitaram esse quæstionem, tanquã prius dubiam, nec satis ipsis exploratam, id quidem falsissimum est. Multis enim ante illam synodum an- nis Apostoli ablatum esse nobis Mosaicę legis iu- gum intellexerant & docuerant, quemadmodum ex Actis apostolicis, Paulique Epistolis manifestũ est. Postremò, illa tua est principii petitio decu- mana, quod verum esse ex instituto decernitur in concilio, id à Spiritu sancto proficisci. Nos enim multa multorum conciliorum decreta citamus, quæ ne ipsi quidem sancta esse audetis affirmare. Vnius exemplo vtar, Carthaginensis sexta syno- dis transmarinis ad Romanum pontificem prouo- care. Quod si decretum tanto omnium studio in- terpositum à Spiritu sancto profectum est, quis nõ impium esse pontificem fateatur, qui Spiritus san- cti decreta non dubitet violare?

DVRÆVS, Fol. 100.

Sed Gerson (*inquis*) concilii Constantien- sis moderator vnus hominis sententiam toti concilio antepone non dubitauit. *Hæc ego te apud Gersonem, quem imperitè admodum con- stantiensis moderatorem appellas, legisse nunquam scio, cum nihil ille huiusmodi scripserit. Sed val- de erras, si eundem nos Gersoni vel Panormitano honorem deferre putas, quem vos Luthero vestro, vel Caluino soletis.*

WHITAKERVS.

Gerf. de ex
am. doct. i.
par. confide-
ratis.

Panormit.
ext. de elect.
c. significasti

27 Fueritne Gerson Constantiensis concilii moderator, an non, ad ipsam causam, quam in manibus habemus, nihil interest. Fuit quidem illius Concilii pars non exigua, semperque habitus est vir magni nominis atque auctoritatis. An ista verò legerim, quæ citavi, tuum erit iudicare. In illo libro, de *examinatione doctrinarum*, scripto Constantiæ sic habet, *Iungatur huic considerationi cum sua declaratione duplex veritas. Primam autem hæc statuit, Simplici non autorizato, sed excellenter in sacris literis erudito plus credendum esse in casu doctrinali, quam Papæ. Alteram verò hanc, Talis eruditus deberet se generali concilio opponere, si sententiam maiorem partem ad oppositum Evangelij malitia vel ignorantia declinare. Iam quid hoc aliud est, quam quod ego dicere Gersonem affirmavi, vnius eruditum hominis sententiam toti interdum Concilio præferendam esse? Atque id ipsum Panormitanus disertè scribit, Plus credendum est vel simplici Laico scripturam proferenti, quam toti simul concilio. Sed tu horum auctoritatem non magni æstimas, quos tamen à te nouo Theologo tantos magistros contemni minimè profectò oportebat. Neutrum certè dixeris aut Calvinianum fuisse, aut Lutheranum.*

DVRÆVS, Fol. 101.

Cum publicum vobis Campianus in causa fidei disputationis certamen obtulisset, neque Laico licere perspiceret, prudenter sanè præbyterum

esse professus est. Quid si à vobis ille vicissim ordinationis vestre rationem postulasset? Nihil profecto aliud, quam sine ullo ordine ordinatos vos esse respondere licuisset.

WHITAKERVS.

28 Factum se presbyterum Campianus ab Antonio Pragenſi Archiepiscopo narravit. Id quorūquam spectaret, abs te nūc primū intelligo. Quāquam vix sanè fidem facis, quod tu de Campiani consilio prolixè admodum & ineptè disputas, id ipsum in animo Campianū habuisse. Quid enim Nullis fas est de religione disputare, præterquam presbyteris? At Athanasius Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus Niceę contra Arrianos Episcopos acerrimè disputavit: atque ad illud concilium non Episcopi modò & presbyteri, sed multi etiam Laici disputandi gratia conuenerāt, quemadmodum scribit in historia Socrates. Quod verò tūc licuit, quamobrem hodie non licebit? Multi bene disputant, qui nō sunt presbyteri, nec quicquam Campiano ad acumen & vim disputandi profuit, quòd esset ab Antonio Pragenſi ralus atque inunctus. Cur tu verò audes disputationes Theologicas tractare, qui nondum à quo fueris presbyter creatus indicatis? Vide, inquam, ne dum Campianum laudas, te ipsum magnæ incogitantix atque audaciæ condemnes.

Ordinationis autem nostræ si Campianus rationem à nobis petiisset, illi quidem responderi facile potuisset. Nam vt Apostolicam ordinationem taceam, quam quisquis nactus erit, pontificiam meritò contemnat, Lutherus, Zuinglius, Oecolampadius, Bucerus, cæteri que illi præstantissimi ac sanctissimi heroes, erantne Laici, an

Socrat. lib. 2.
cap. 3.

ῥῆτος ζευ-
γυαίος ἀντὶ-
ζευγῆτο
ἀθανάσιος,
διάκονος
μὲν, &c.

non erāt? Si enim presbyteri erant, & docere Evangelium, & falsa dogmata refellere, & Ecclesias suas perpurgare, & ministros ordinare, & denique facere poterant: quicquid ad presbyterorum munus pertinebat. Si non erant presbyteri quomodo facti sunt ex presbyteris Laici? Falsū se enim aliquando veros presbyteros nō negabis. Sin autem ius & ordinationē amiserunt, quia non constantes in Catholica fide (quam scilicet vocatis) permanserunt, ergo externam successionem atque ordinationem non esse firmam Ecclesie nō tam confiteris. Si quidem hi legitimi non erant presbyteri, quia pontificiam doctrinam abiecerant, multo minus presbyteri pontificij pro legitimis habendi sunt, quos constat à Christi Evangelio ac fide turpissimè descivisse.

D V R Æ V S, Fol. 102.

Querenti Campiano cur fide publica ad Tridentinum concilium inuitati vestri non properatis respondes, terruit nos exemplum Ioannis Huss. At ille nec inuitatus fuit à Concilio Constantiensi neque publicam ab eo fidem accepit. In concilio Constantiensi (inquis) decretum fuit hereticis non esse seruandam fidem, Nihil in eo concilio de fide hereticis non seruanda decretum fuit.

W H I T A K E R V S.

29 Cur ad consilium Tridentinum nostri non venerint quantumuis inuitati, abundè in Apologia Ecclesie nostrae expositum est. Cumque memoria recente teneremus, quid Hussio contigerit

rit ad concilium Constantiense venienti, mirum non est, si ad illam suscipiendam profectioem fuimus tardiores. Si enim ille euocatus è patria, & fide publica tanta munitus, quantam quicumque omnino potuit desiderare, tamen contra hanc fidem in ipso concilio morte crudelissima interfectus est, quis vestris promissis confidat, aut vobiscum aliquid habere commercij velit? *At nihil (inquis) Hussio concilium promissit.* At Hussio (inquam) Imperator Sigismundus publicam fidem dedit, quam à concilio infringi indignissimum & turpissimum fuit. Illectus literis fideque publica Cæsaris Hussius ad concilium venit, nullum periculum metuit, ad crimina respondet, capitur, in carcerem detruditur, cõdemnatur, exuritur. Tum *Confis. Con stat: fets. 18.* sublato contra fidem publicam Hussio legem cõdunt fidem hæreticis concessam ab Imperatore, aut regibus, aut aliis seculi principibus nullũ Ecclesiasticis iudicibus impedimentum allaturam, quo minus cum illis exiure agant. Quid quæso publica fides huic homini profuit? Aut vt nulla fide fretus venisset, quid grauius perpeti potuisset? Si Imperatorum, regum, principum apud vos autoritas tam parùm potest, vt quos illi saluos esse volunt, & quibus impunitatem sanctissimè promiserunt, horum tamen vitam defendere à crudelitate vestra nequeunt, quis verbis vestris ac promissis vllam fidem habeat? Quasi vobis artes desint, quibus incautos homines opprimatis. Illud ergo tutissimum erit, quod Epicarmus monuit, semper *ἀπισκῆν.*

DVRÆVS, Fol. 104.

Concilia (inquis Campianus) generalia mea
Y. j.

sunt primum, vltimum, media, Vel hoc Campiano concedendum erat, vel pro Caluanianis saltem ex tam multis concilium proferendum: quod neque tu facis VWhitakere, neque tota, vt tuo verbo viar, Calumianorū natio facere vngua poterit

WHITAKERVS.

30 Vltimum hoc Tridentinum fateor quidem esse vestrum : in quo nullus fuit, nisi totus vester. Atque hoc nemo, opinor, sapiēs vobis inuidebit. At neque primum, neque primo proxima vestra sunt. Et quia hoc nec Campiano, nec tibi concedam, proferam vnum, quod quocūque te veretis, nostrum esse inuitus dederis. Carthaginensium concilium generale, cui Augustinus legatos miserat ad quod suos Romanos pontifex legatos miserat hanc legem promulgauit, vt prima sedis Episcopus non diceretur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid omnino eiusmodi: sed tantum Episcopus prime sedis. Aut hoc caput tollantur, leantque pontifices, aut se nec principes sacerdotum, nec summos sacerdotes, nec maximos pontifices, nec vniuersales Episcopos appellent. Si sunt enim primæ sedis Episcopi, quod libenter agnoscent, eo nomine contenti esse debent. Si concilium tuum esse dixeris, pontificem à te inuis in hūc arrogantes ac superbi tituli debent. Si in perpetuum alienaris. Quia vnum postulabatur, nius testimonium sufficiet: si plura desiderasses pluribus tuo desiderio satisfacissem.

Carthag. Concil. c. 39. Ἐξαρχοῦ τῶν ἐπίστων, ἢ ἀκροῦ ἐπίστω, ἢ τοῦ πρώτου ἐπίστω, ἢ τῆς πρώτης

LIB

LIBER QUINTVS,
DE PATRIBVS.

D V R Æ V S, Fol. 109. 110.

AD Patres quinto loco prouocat Cam-
pianus. Certaminis autem campum in-
gressurus primum pro se in acie collo-
cavit Magnum illum Dionysium A-
riopagitam. Tu hunc Dionysium suppositiuum esse
dicis: sed nullum argumentum vel leuissimum vi-
deo. Ego gravissimos aliquot testes subiuciam, qui
hos ipsos de quibus nunc differimus libros citatis
inde sententiis Dionysio Pauli discipulo tribue-
runt. Origen. homil. 1. in Joannem, inter homil. in
v. scribit loc. Nazianzenus *εἰς τὴν γερύδιαν*. So-
phronius Hierosolymorum archiepiscopus ad Ser-
gium patriarcham Constantinopolitanum. Dama-
scenus lib. 6. cap. 12. Nicephorus lib. 2. cap. 20. Eu-
thymius in panopl. part. 1. tit. 2. Serm. 57. Demque
Dionysium archiepiscopum. Alexandrinum in
opera Dionysii Ariopagite scholia conscripsisse cō-
stat: que Maximus scholiastes, & Pachymerus
citant in hoc opere.

WHITAKERVS.

I

Vm nos semper Duræ patribus
 tantum tribuamus, quantum vel
 scriptura permittit, vel ipsi per
 stulant, quid nobis patres rone
 obiectatis, & quorsum ista de pa
 tribus querela vestra disputatio
 que spectat? Cõtemni enim à nobis antiquissimos
 doctissimosque patres dici non potest nisi vanit
 me, quos & legimus studiose, & de Ecclesia Chri
 sti optimè meritos esse confitemur. Quid amplius
 est, quod requiras? Num enim æquum esse cense
 vt horum libri ad Canonicas scripturas adiung
 tur, & quæuis dicta pro summis certisque fidei
 ne patres sua ac debita reuerentia spolientur: sed
 multò etiam magis ne illis nemiù deferatur: sed
 in hanc longè periculosius, quàm in illam parer
 peccari soleat. Nimum enim patribus tribuim
 qui illos fidei nostræ authores faciunt, & dogma
 ta nullis scripturis confirmata, nudis patrum
 tentiis proposita, populo Christiano obtudant.
 Hic ergo huius loci status est, num patribus
 scriptura aliquid affirmantibus credendum sit, an
 ceatque è patrum scriptis doctrinam aliquam ob
 præscribas, nisi eundem possis maiore verbi
 autoritate comprobare. In quo patres ipsi, quos
 credibile est de seipsis rectiùs quàm istos sentiri
 nobiscum omnes consentiunt. Id erit paucis
 moniis perspicuum. Tertullianus in hunc modum
 scribit, *Nobis nihil licet ex nostro arbitrio inducere
 sed nec eligere, quod aliquis de arbitrio suo inducit.*

Tertull de
 præscript.

*Apostolos Domini habemus authores, qui nec ipsi
 quicquam de suo arbitrio, quod inducerent, elegerunt:
 sed acceptam à Christo fideliter disciplinam nationi-
 bus assignarunt. Si nihil Apostoli, nisi quod acce-
 perant à Christo, quem solum religionis magistrū
 esse oportet, Ecclesiis tradiderunt, multò minùs
 patribus, quibus honorificum est ut sint Apostolo-
 rum filii ac discipuli, propriū aliquid, quod à Chri-
 sto non didicerint, licebit inducere. Cyprianus
 similiter, Non curandum est, quid hic aut ille sense-
 rit, sed quid Christus fecerit, & docuerit. Hierony-
 mus, Nec parentum, nec maiorum error sequendus
 est, sed auctoritas scripturarum, & Dei decentis im-
 perium. Augustinus grauissimo Anathemate dam-
 nat, quicquid annunciatum praterquam quod in scri-
 pturis legalibus & Euangelicis accepimus. Et in a-
 lio loco, in quo ad patrum quorundam testimonia
 respondet, quibus suam interpretationem Hiero-
 nymus confirmare voluit, Ego (inquit) solis eis scri-
 pturis, qui iam Canonici appellantur, didici hunc
 timorem. Quid alias recitem innumeras patrum
 sententias, istam pontificiorum superstitionem a-
 pertissimè ac grauissimè refutantes? Saltem Tho-
 mam suum audiant, à quo quid de patrum autho-
 ritate sentiendum sit, discere possunt. Sic ille scri-
 bit, Sacra doctrina auctoritatibus Canonice scriptu-
 ra vitur, proprie ex necessitate argumentando: au-
 thoritatibus autem aliorum doctorum Ecclesia, quasi
 arguendo ex proprijs sed probabiliter. Inmititur enim
 fides nostra reuelationi Apostolis & prophetis facta,
 qui Canonicos libros scripserunt: non autem reuelat-
 ionem si qua fuit alijs doctoribus facta. Nulla ergo
 possunt, si Thomæ credimus, necessariae firmæ que
 demonstrationes ex patrum sententijs peti, & fi-
 des nostra solis innixa est Canonicis scripturis. Si
 in hac magistri tui definitione acquiescis, inter*

Cypri. li. 2. E-
pist. 3.Hier. in 9 c.
Ierem.August. con-
tra lit. Petil.
lib. 3. cap. 6.Epist. ad Hie-
ron.Thom. 1. p.
quæst. 8. art.
ad 2.

te atque me de ista cōtrouersia facillè conueniet
 Modò enim concedas, fidem solis nri scripturæ
 & omnes omnium patrum sententias nullum nri
 probabile argumentum efficere, te quidem ego
 tuorum patrum testimoniis dictisq̃ue pariar no
 inuitus oblectari. Sed quando nobis patrum quo
 rūdam testimonia obiiciuntur, & nos quia diffide
 timus, hæreses acēsamur, atque ita omnes ad
 uersarii disputationes instituunt, vt patrum potius
 quàm scripturæ sententiis vtantur, quis non in
 ligit fidem nostram humanis iudiciis alligari, que
 debuit à diuina duntaxat autoritate pendere
 Huc illud etiam accedit, quòd nonnullos ad
 rinos libros venditant, quos satis constat non esse
 ab illis authoribus profectos, quorum nomina
 inscripti sunt, Talis iste Dionysius est, quem Cate
 pianus primū (vt tu ais) in acie collocauit, dignus
 certè, qui in postremum agmen retrahatur, qui
 omnino è castris excedere cogatur. Quis enim
 indignè serat hunc *Ἰουδῆν* Dionysium primū
 in acie versari, cui si illud *Ἰουδῆν* nomē le
 uamque inanem detraxeris, mox planè homines
 esse nihili perspexeris? Num hoc etiam argumē
 tis ostendi postulas? aut id nunc erit necessariū
 At æquum fuit, vt Erasmi, Vallæque vetera argu
 menta refelleres, priusquam noua desiderares. Pro
 pter quod in hac tibi re etiam gratificabor, si te fortè
 possum ab errore huius iudicii remouere. Pro
 mūm, hos præclaros istius Dionysii libros antiquo
 tas ignorauit, quod fieri non potuit, si à Dionysio
 Ariopagita scripti fuissent. Eusebius scriptores anti
 tiquos diligenter persequitur, & quos libros
 epistolas singuli ediderūt, nominatim indicat. Pro
 tum verò non meminit, nec quidem omnino vt
 terum quisquam aut Græcorum, aut Latinorum
 At quis credibile putet, libros ab Ariopagita Dionysio

rysto Pauli discipulo, de cælesti atque ecclesiasti-
 ca Hierarchia, de diuinis nominibus, de rebus tā
 mirificis conscriptos non futuros in summo apud
 omnes precio fuisse? Deinde iste Dionysius Igna-
 tii Epistolas citat, quas scriptas post Ariopagitæ
 mortem nemo dubitat: & Ioannis Euangelium
 atque Apocalypsin nominat, quorum editionem
 Dionysij morte aliquot annis recentiorem fuisse
 verisimile est: & Epistolam mittit ad Polycarpū,
 eumque *ἱεραπόγλω* salutat, cum tamen eo tempore
 admodum adolescentem necesse est fuisse Poly-
 carpum. Nam Dionysium historiæ narrat occisum
 esse in Galliis anno Domini 96. Polycarpum verò
 anno 166. quædo ætatis suæ annum agebat 86. Quid
 quod iste Dionysius Timotheum vocat filium,
 eumque docet multa mysteria, quem tamen suum
 potius in fide parentem vocare debebat: cum Ti-
 motheus ante Ariopagitam à Paulo ad fidem cō-
 uersus fuerit. Tum quando suos præceptores con-
 fitetur istam sciētiam ab Apostolis accepisse, non-
 ne satis se Apostolorum discipulum minimè fuis-
 se prodit? Quod autem in ecclesiastica Hierarchia
 pontificum, præsulum, sacerdotum, monachorum,
 templi, chori meminit, satis indicat ex qua offi-
 cina prodierit. Hæc enim nomina temporibus Apo-
 stolicis ignota erant. Postremò ipsa dictio, for-
 maque orationis, noua, arguta, obscura, affectata i-
 stum Dionysium non esse Ariopagitam, atque A-
 postolicum clamat. Tui quidem testes, quos tu
 grauissimos dicis, istis argumentis pares esse ne-
 queunt. Et præter Origenem ac Nazianze-
 num omnes recentes sunt, quorum proinde
 in hac causa testimonium videri meritò debet
 leuissimum: Origenem verò Erasmus disertè ne-
 gat, ex hoc Dionysio aliquid citare. Sic enim

Dionys. ca.
 4. de diuinis
 nominibus.

Dionys. r. ca.
 Ecclesiast.
 hierarc.

Eraf. annot.
in Act. 17.

scribit, Deinde mirum, si tam priscus author fuit, et
tam multa scripsit, à nemine veterum, seu Græcorum
seu Latinorum fuisse citatum, non ab Origene, nec a
Chrysostomo, ne ab Hieronymo quidem, qui nihil
tentatum reliquit. Iam quam profers Origenis
homiliam, suspectam esse satis tute nosti. Nazia-
zenus Dionysium non nominat, sed tantum αὐ-
τῶν τῶν ἀπὸ ἡμῶν περιδοσθέντων. i. quidam ante nos
Philosophatus est. Quis autem iste fuerit, non nar-
rat: & quisquis fuit, Philosophus potius Nazia-
zeni iudicio, quàm Theologus fuit.

DVRÆVS, Fol. 111.

Dionysium Ignatius sequitur, quem ne tu ipse
quidem dissimulare audes ab Hieronymo & Theo-
doreto citari. Atque Ignatij quidem scripta post
tam longam tot seculorum præscriptionem ne sit
causa recedere videaris, dignum tuo acuminis argu-
mentum affers: Hieronymus & Theodoretus
citant quædam ex Ignatio, quæ nunc non
cumferuntur, ergo quæ nunc circumferuntur
Ignatij non sunt. Perinde sanè ac si diceret, Ma-
ta ex Platone, Aristotele, Cicerone, aliisque citan-
tur, quæ in eorum operibus minimè inueniantur:
omnia igitur eorum, quæ præ manibus habeamus, sup-
posita censenda sunt.

WHITAKERVS.

2 Citari ab Hieronymo & Theodoro
gnatium fateor: sed hæc citatio istas epistolam
quæ nunc Ignatij nomine leguntur, multò magis
suspecta

suspectas facit, quàm si nunquam hunc illi cita-

uissent. Hieronymus ait, *Ignatius vir Apostolicus*

& Martyr, scribit audacter, Elegit Dominus Apo-

stolos, qui super omnes homines peccatores erant. At

hoc quidem, quod ille tam audacter scripsit, nul-

quam in his Epistolis reperitur. Theodoritus ex

Ignatii Epistola ad Smyrneneses quandam de Eu-

charistia sententiam profert, quæ nunc in huius

Epistolis desideratur. Ex quo Ignatii scripta pa-

rim integra superesse constat. At istam argumen-

tationem rides, quandoquidem etiam ex autho-

ribus nonnulla citantur, quæ in eorum libris mi-

nimè inuenias: quorum tamen qui extant libri

non sunt supposititii. At vide quæso, dum acumen

meum reprehendis, quàm ipse minimè acutus ex-

titeris. Theodoritus enim Epistolam Ignatii scri-

ptam ad Smyrneneses citat, ex eaque testimonium

producit, quo Christi humana natura confirma-

tur: & extat hodie quædam Ignatii ad Smyrnen-

ses Epistola, sed illa hoc Theodoriti testimonio

caret. Eusebius huius quædam Epistolas comme-

morat, ad Ephesios, ad Magnesianos, ad Trallen-

ses, ad Romanos, ad Smyrneneses, ad Polycarpum,

ad Philadelphenses, quas easdem etiam Hiero-

nymus recenset. At hodie plures extant, in qui-

bus de quadragesima, & sabbari ieiunio seuerissi-

mè præcipitur: quam superstitionem eo tempore

pis mandata hæc in lucem Epistolæ prodierunt,

quas proinde minoris esse fidei consentaneum

est. Nec ista fingimus, quia harum Epistolarum te-

stimonii premimur, sed quia eminentia patrum

authoritate decipi ac ludi nolimus.

Hieron. ad-
uers. Pela-
gian. lib. 3.

Theodotit.
dial. 3.

Euseb. lib. 3.
cap. 35.

Hieron. in
catalo.

Ignat. ad
Philip.

DVRÆVS, Fol. 121.

Irenæum Centuriatores vestri phanaticum quidam edidisse clamant. Respondes, an si fortè phanaticum quid edidit Irenæus, mox vester totus erit? Certè si cum à nobis citatur, nihil vos aliud quam phanaticum respondere potestis. Non nos pacularem aliquam, propriam que Irenæi opinionem aduersus Calvinianos defendimus, quam hinc illius errorem, vos qui nihil præter scripturas admittitis, nullo argumento refellere potestis. Quod de Irenæo dicimus, idem quoque de Clemente, aut quouis alio Ecclesiastico scriptore dictum puta. Ecclesiasticos scriptores non sicut fides nostra authores, sed tanquam illius doctrinæ quam a maioribus in Ecclesia didicerunt testis sequimur, quemadmodum Augustinus lib. 2. contra Iulian.

WHITAKERVS.

Irenæi libros agnoscimus & laudamus: huius tamen errores nobis fraudi esse nolumus. Itaque si quid Irenæus de libero arbitrio scriptis quod à Prophetica atque Apostolica doctrina discrepet, in eo nos Irenæum nihilo magis, quam in aliis rebus errantem sequemur. Nec verò vniquam ab aliquo sancto authore dissentimus, nisi quando ille patim à sacris literis discedit. Quid quod ipsi, ut tu fateris, aliquas patrum opiniones respicitis? Nobis ergo date quæso veniam, ut similiter faciamus. Si enim patrum sententiis cum pot-

cum pontificiis decretis pugnantes reiecit, nobis non licebit eorundem opiniones à Canonicis scripturis dissidentes repudiare? Quàm hoc iniquum est ipsos perpetuò factitare, quod in nobis tanquam immane crimen accusatis? Quod autem nos negas hunc Irenæi de tempore mortis Christi errorem aliquo posse argumento refellere, qui præter scripturas nihil admittimus, equidè tuam scripturarum singularem inscitiam doleo. Tu enim hunc errorem scripturis manifestis refelli non intelligis? Tu quoto ætatis anno Christus mortuus sit ex nullo scripturæ loco constare affirmas? Tu quod etiam quinquagesimo anno mortuum illum scribit Irenæus, id scripturis nullis refutari defendis? Quid quæso dici tanto indignius Theologo potuit? Quid enim de his scripturis iudicas? Christus quando, Euangelium docere cepit, natus est circiter annos triginta, quemadmodum Lucas testatur; post Christi autem baptismum Iohannes Euangelista tria Paschata commemorat, atque in tertio Christum cruci affixum esse scribit. Non tibi non satis huius temporis expedita ratio videtur? At quid facilius esse potuit? Ex quo perspicimus patres interdum errasse, ubi vix errare quenquam credas potuisse. Nos verò & hunc errorem, & alios de religione omnes scripturis possumus refutare: quæ autem ecclesiastica doctrina nullis scripturis improbari potest, in ea nos nullum errorem agnoscimus.

Ecclesiasticos scriptores (inquis) non ut fidei nostræ authores sequimur. Nempe tum authores fidei vestræ non sunt, quando palàm vobis aduersantur: at quando alij arbitrium liberum defendunt, alij operibus merita affingunt, alij de purgatorio somniant, alij alia quædam vestra

Irenæi. lib. 2.
cap. 29.

Luc. 3. 23.

tradunt, tum vobis magni fidei auctiores sunt, & nos quia illam fidem non amplectimur, pro hæreticis cōdemnamur. Denique dum dicunt aliquid, quod vobis inseruiat, probatis: cū displicent, tum nullas patrum peculiare opiniones defenditis. Quin vos aut omnia recipitis, aut nobis etiam, vt quædam respuamus, permittitis? Nam quod ais illos testes esse doctrinæ eius, quam à suis maioribus didicerunt, quomodo persuades quicquid patres tradunt, id se à maioribus didicisse? atque vt omnes quale hoc testimonium sit considerent, affirmo nullam planè esse doctrinæ pontificiæ caput quod vniversi patres receptum in Ecclesia suis temporibus fuisse testentur. Cùm autem multa sunt, quæ non nisi multis post Apostolos seculis in Ecclesiam irrepserunt, exempli causa priuata Missa, Transsubstantiatio, mutilata communio, sacramenti adoratio, imaginum cultus religiosus, preces peregrinæ, pontificis principatus, atque huiusmodi permulta alia, tum nullum dogma pontificiū est, quod patris cuiusquam testimonio constet ante annos à Christo centum & propè ducentos in Ecclesia valuisse. Apostolicam de summis articulis doctrinam pastores diligenter propagarunt: at paulatim infici præcipue opinionibus ac corrumpi religio cepit & maiorum errata postea auxerunt. Verùm si patribus id tantum tribues, vt testes sint doctrinæ, nō auctores, à tuis quidem magistris dissenties, quorum hæc axiomata sunt, *Sanctorum patrum dogmata tanquam legem sanctæ Dei suscipiunt Ecclesie. Preterea, Sanctorum patrum omnium communis sensus certam fidem facit Catholicorum dogmationum, ac proinde ex omnium auctoritate certa argumenta depromuntur Theologicis conclusionibus confirmandis.*

Melch Canus. li. 7. c. 3.

DVREVS

DVRÆVS, Fol. 122.

Tertullianum libellū repudiare non audes. Multa
 ais in eo libello præscripta esse diuinitus contra Ro-
 manam Ecclesiam. Sed quanam hæc sint ne leuis-
 sime quidem attingis: nisi fortè illud contra Roma-
 manam Ecclesiam proferre volebas, quòd Tertul-
 lianus B. Petrum Romæ dixerit omnem suam do-
 ctrinam cum sanguine profudisse, quòd Petrum pe-
 tram, & fundamentum Ecclesie appellauit, quòd
 hereticorum morem esse ad solas scripturas prouo-
 care testetur, quòd que contra eos non tam ex scri-
 pturis quàm ex Traditione instituendam esse dis-
 putationem censeat, quòd contra hereticos perpe-
 tuam legitimæ successionis legem seruandam esse
 docuerit, & quòd vestros tam graphicè mores de-
 pingat.

WHITAKERVS.

4 Tertullianum Hieronymus scribit libros Hieron. in
 aduersus ecclesiam edidisse, eiùsque opuscula Ge-
 catal. Dist.
 15. Sancta Ro-
 ma.
 lasius pontifex in apocryphis reponit. Sed illud
 tamen de præscriptionibus volumè multis abun-
 dat præclarissimis monitis ad hæreses vitandas
 imprimis salutaribus ac necessariis. Si verò dubi-
 tas an contra pontificiam ecclesiam aliquid præ-
 scripserit, mihi necesse est, an illas præscriptiones
 legeris, nonnihil dubitare. Quid enim contra
 Traditiones vestras diuinitus præscribi potuit,
 quàm quando iis Tertullianus Anathema denun-
 ciat, qui doctrinam aliquam inducant, quàm ean-
 dem illam, quàm nationes ab Apostolis, Apostoli à

Tertull. de
 præscrip.

Christo acceperunt? Quando ait, aliunde suaderi non posse de rebus fidei, nisi ex literis fidei? quando colligit, Si *Christus* Apostolos misit ad prædicandum, alios non esse recipiendos prædicatores, quam quos *Christus* instituit? Quando quod posteriorius inmissum sit, id extraneum & falsum esse affirmat? Quando ex legalibus, & prophetis & Evangelicis & Apostolicis literis portari fidem scribit? Hæc ille aliâque eiusmodi multa cõtra hæreticos præscripsit sapienter: hæc nobis contra pontificis superstitiones, putidâque commenta inseruiunt. Tua verò hæc si contra nos aliquid valere existimas, multum quidem opinione tua falleris. Quis enim negat Apostolos totam Doctrinam Romanæ cum sanguine profudisse? Quo magis Romani pontifices meritò accusandi sunt, qui hanc Apostolicam perfectâque doctrinam suis additamentis contaminarunt, & totam tandem cum inuentis nouis commutarunt. Quis Petrum non fateatur esse petram & Ecclesiæ fundamentum, cum id omnibus Apostolis commune sit? Hæreticorum autem morem esse ad solas scripturas prouocari, id Tertullianus nusquam in hoc libro scribit, nec illum morem ad solas scripturas prouocandi reprehendit: sed illi res cum hæreticis fuit, qui scripturas aut omnes aut quasdam reiciebât. Hos esse non posset scripturis quas illi contemnebant, refellere, ad ecclesias Apostolicas remittebat, in quibus Apostolica doctrina vixit incorrupta. Atque hæc illa successio est, quam Tertullianus vrget, non hominum aut Episcoporum, sed multo magis fidei ac prædicationis Apostolicæ. Hæc nobis successionem reddite, & nos ad vestram ecclesiam accedemus. De moribus nihil est quod respondeam. Neque enim aut hi nostri mores sunt, aut hæretici ex moribus æstimari debent.

DVRÆVS, Fol. 123.

Hippolytum deinde contra vos Campianus in aciem produxit. Tu illud tuum suppositivum nobis hic rursus obrudis. Qui verò tu id nosti? Occulto, ut arbitror, spiritus testimonio, quod Hieronymo cerè defuit, cum Episcopum eum fuisse, & nonnullos in scripturas commentarios scripsisse ait, Suppositum tu eum esse magno scilicet argumento confirmas. Hippolyti libellus (inquis) Antichristū fore dæmonem suspicatur. An tu igitur si quo forè in libro sententia aliqua minus vera inveniatur, mox eum esse suppositivum contendes? Sed aliud fuit. Crucem vos & sacrificium odistis.

WHITAKERVS.

¶ Dignus certè Hippolytus iste fuit, cui singularem in acie locum Campianus assignaret. Tales ego vobis semper opto vel milites, vel duces, quos ubi parùm excusseris, omnino profligaueris. Quis enim stramineos hostes aut pictum exercitum pertimescat? Hippolytum non dubito præstantem virum fuisse, de quo Eusebium, Hieronymum, Theodoritum, Nicephorum honorificam fecisse video mentionem. Sed iste libellus quem Campianus citavit, cum illo antiquo celebrique Hippolyto nihil vnquam commercij habuit. Id vnde norim, quæris, & de occulto spiritus testimonio ludis, ut soles. Quanquam quid opus erat occulto spiritus testimonio, ubi sensus sufficit? Quis enim tam cæcus est, qui non istum emissarium agnoscat? Nihil autem est, quod il-

lum Hieronymus Episcopum appellauit, & non
 nullos commentarios scripsisse tradit. Cui enim
 id ignotum fuit? Sed qualis ista argumentatio est?
 Hieronymus Hippolytū vocat Episcopum, & li-
 bros ab eo scriptos esse multos testatur, ergo hic
 libellus non est supposititijs. Cū enim multo
 Hieronymus nomina librorum recenset, tum de
 isto nullum verbum aut ipse, aut quisquam anti-
 quus facit. De Antichristo ab eo aliquid scriptum
 esse narrat, at istum de consummatione seculi
 commentarium ignorant. Tum nuper hunc inue-
 nitum librum nescio quis primū edidit: cuius pro-
 cipium puerile est, & Hippolyti eloquentia iudi-
 cioque indignum. Quod autem Antichristum
 scribit fore *Demonem*, quem Paulus hominem
 sceleratum vocat, in eo summam aut imperitiam
 aut incogitantiam prodit: nec tu istam opinio-
 nem audes defendere. Hæc qui perpenderit
 Antichristo, aut quauis causa scripserit Hippoly-
 tus, nihili æstimarint.

DVRÆVS, Fol. 124.

*De Cypriano cum loqueris, miseret me tui: ita
 titubas, ita hæres. Ais te meminisse apud Nazian-
 zenum Cyprianum ineunte ætate dissolutum fuisse.
 Neque tamen Cyprianus hic noster is fuit, si doctus
 plerisque credimus, quem putas.*

WHITAKERVS.

6 Bono te animo esse Duræ, atque istam mi-
 seratis.

ferationem deponere iubeo. Nihil enim est quod mihi metuas. Et quia te hominem video ad misericordiam propensum, tui ego etiam vicissim miserebor. De Cypriano scripsit aliquid Caussæus quidam, quod nobis obiicit Campianus. Respondi si quid eiusmodi scripsit, id de prima Cypriani etate fuisse verum, si credimus Nazianzeno. Quid hic est, cuius te misereat? Quod verò hunc negas illum esse Cyprianum, quem ego puto, hinc me tui nunc miseret. Ille enim Cyprianus, de quo Nazianzenus scripsit, Carthaginensis Episcopus & martyr fuit, cuius hodie sunt in omnium manibus libri. Ita etiam Nazianzenus de hoc Cypriano prædicat. *Non modò Carthaginensi Ecclesia præfuit, & Africa, sed toti occidentali, & ferè etiam Orientali, & Australi, & septentrionali plage.* Hæc alteri Cypriano minimè, opinor, conuenient. Sini illa quæ retulit Nazianzenus de Cypriani malefactoris, ad alium Cyprianum pertinebant, inconsideratus valdè Nazianzenus fuit, qui quem laudare voluit, eum initio maximis & alienis criminibus notauit.

Nazian. de
Cyprian.

DVRÆVS, Fol. 125.

Tu ingenuè respondes, Non hoc vnus Cypriani fuisse, vt de pœnitentia admodum incommodè nonnulla scriberet, sed in eodem errore omnes penè illo tēpore sanctissimos patres extitisse. Nimirum (vt de Marcione Tertullianus dixit) liberanda veritas expectabat whittakerum. O singularem impudentiam, & arrogantiam intolerandam! Patres omnes, qui ea etate floruerunt, in re tam magna, tam turpiter, tam

*perniciosè errasse. Quasi verò ignorarint ipsam
pœnitentia opera non aliunde, quam ex Christi me-
ritis ac sanguine vim omnem habere.*

WHITAKERVS.

7 In re frigida cales, in feruente friges. Quid enim isto opus erat orationis æstu? Quorsum hoc impudentiæ atque arrogantia exprobratio? Quis te non declamatorem potiùs aliquem, quam disputatorem putet? Scripsisse patres dico non modicè la de pœnitentia incommodiùs atque imprudentiùs. Hic tu ira vehementiore concitatus in probra erumpis, argumentum nullum affers. Fecisses verò, quod tuam personam magis decebat, si verbis modestiùs, & argumentis fortiùs egisses. Non enim sufficit patrum nomina, doctrinam, antiquitatem, dignitatem, virtutem venditare. Cuius dixeris, quicquid dici à quoquam potuit, quin patres & homines fuerint, & errare potuerint, & grauissimè errarint, nunquã euiceris. Mitte ergo istam sine ingenio aut aculeo vehementiam, & doce tandem patres de pœnitentia nihil vniquam incommodè scripsisse. Hoc nunc agitur, hoc disputatur, hoc tuam operam atque industriam deperdat. Nec puto vim meriti mortisque Christi patribus ignotam fuisse. Sed tuum argumentum, quo & confirmatione indiget. Quid si enim patres senserunt opera sua ex Christi meritis vim omnem habitura? Hinc sequitur nihil illos de pœnitentia atque operibus suis scripsisse incommodè? Quis aut Christus morte sua & meritis id tantùm proferat, ut nos possemus operibus meritisque nobiscum salutem æternam promereri: aut qui tenent fundamentum

dametum, non possint eidem lignum foenumque imponere? Sensisse verò patres quod vos sentitis, id quidem nunquam ostenderis.

DVRÆVS, Fol. 125.

Iam de Chrystostomo, Nazianzeno, Ambrosio, Hieronymo, tu illos Campiani esse vltro fateris. Ac lepidè deinde interrogas, an hi patres tui toti sunt? Nos qui veri illorum filij sumus, non illos pro semipatribus habemus, sed totos nobis tanquam patres vendicamus.

WHITAKERVS.

8 Hos ego patres Campiani esse fateor? Vbi aut quibus verbis? Facerem verò illis iniuriam, si eos Campiano adiudicarem, à quo tam valdè alieni sunt. Hic autem vestram nobilitatem iactas, & vos veros patrù filios esse gloriaris. Nempe sic vos patrum filij estis, quemadmodum Iudæi erant Abrahæ filij. At si patrum filij essetis, patrù fidem teneretis. Non enim Scribæ & Pharisæi Mosis filij erant, quia in Mosis Cathedra sedebant: *nec sanctorum filij sunt, quicumque tenent loca sanctorum*, vt scitè ait Hieronymus: *nec Petri hereditatem habet*, quemadmodum Ambrosius scribit: *nec ex personis fidem, sed ex fide personas probari oportet*, vt rectissimè præscripsit Tertullianus. Nos etsi patres amore atque honore consentaneo protèquimur, partem tamen in cælis vnum, vnumque doctorem Christum agnoscimus. Si verò illos vt dicitis, totos tanquam

Ioan. 8. 39.

Matth. 23. 2.

Distinct. 40.

Nō est facile.

Ambrosii de poe

nt. li. i. ca. 6.

Tertul. de

præscript.

Mat. 23. 9. 10.

patres agnosceris, cur illorum multas opiniones non defenditis? An repentè oblitus es, quid patello priùs de patribus responderis? Dixisti enim te illos nolle totos vendicare: nunc verò ne forte semifilius videaris, totos vendicas. Age ergo, si quicquid patres vnquam scripserint, id tu, ut filium decet ingenuum, minimè que degenerem fortiter ac perpetuò tuere.

DVRÆVS, Fol. 127.

Profers deinde Augustinū, nec Augustini verba, sed tua potius. Cum Augustino (inquis) profitemur, omnium scriptorum dicta iudicanda secundum diuinam scripturam, &c. Verum hoc examen non per Apostatas Monachos, sed per legitimos doctores & pastores fieri debet. Esi verum patrum dicta omnia ad scripturam inquam ad lapidem lydium examinare velitis, an non a quibus à vobis iure patres postulabunt, ut vestra etiam omnium scripta ad eundem lapidem expendantur iam fecerunt, & vos in maioribus vestris hereticos pronunciarunt.

WHITAKERVS.

Si nescis ista, non mea, sed Augustini verba esse, malè Augustinum legisti, in quo nihil ferè sepiùs occurrit, quàm quod ista verborum comprehensione proponitur. Nam scripturam Augustinus in altissimo gradu collocat, eamque omnium scriptorum iudicem constituit, ut quod congruè cū scriptura recipiatur: quod pugnat, repudietur Augustinus.

August. ait, *Quisquis aliud euangelizauerit, anathema sit: aut legat mihi hoc in scripturis sanctis, & non sit anathema.* Et in alio libro, *Ad Canonem* (inquit) *Ecclesiasticum certi prophetarum & Apostolorum libri pertinent, quos omnino iudicare non audeamus, & secundum quos de ceteris literis uel fidelium, uel infidelium liberè iudicemus.* Cùm hoc negare, quod est omnium patrum testimonio confirmatissimum, nequeas, de modo litem interponis, & monachos apostatas ab hoc examine repellis. Quid ita verò? Num quia monachi sunt? Non opinor. An quia discessionem à vobis fecerunt? Id credo est: quasi nullis liceat scripturas attingere, legere, examinare, nisi qui vobis fidem dederint, nunquam se scripturis assensuros, quantumuis pontificiæ doctrinæ apertissimè repugnant. Legitimos pastores & doctores scripturam examinantes atque interpretantes libenter audimus, quales in vestris Ecclesiis nulli tolerantur. Etenim apud vos examinationes non ad scripturarum regulam, sed ad pontificis nutum omnes exiguntur, & doctores pastorèsq; pontificii in Romani Antichristi verba iurarunt: nec quod vident, videre tamen volunt, si id pontifici, cuius spiritu ducuntur, displicebit. Examen autem non coactum, sed liberum esse, nec ex hominum arbitrio pendere, sed ipsius scripturæ finibus includi debet. Quale enim hoc scripturarum examen est, non quid scripturæ perpetuò loquantur & postulent, sed quid maximè pontificiæ superstitioni conueniat, expendere, atque huc scripturarum sententias inflectere? Nec verò aliter de patrum scriptis, quàm de nostris sentimus. Non enim illo modo, sed nostra etiam scripta, & quicquid à quoquam traditur, ipso etiam summo pontifice, sacræ scripturæ subiicimus. Hæreticos autem esse

August. de
vni. Eccles.
c. 12.
Contra Cre
scon. lib. 2.
c. 31.

nos à Patribus pronunciatos, falsissimum est. Illi enim vestræ de Manichæo, Nouato, Aërio, Pelagio, Iouiniano, Vigilantio calumniæ millies fuerunt à nobis refutatæ.

DVRÆVS, Fol. 128.

Ieiunium (inquis) Quadragesimæ longo post Christum interuallo institutum fuit. *Quis vel primoribus, quod aiunt, labris veterum monumenta degustauit, qui non te facile mendacæ coarguet? Ambros. serm. 25. Hieronym. ad Marcellum. Ignatius ad Philip.*

WHITAKERVS.

Euseb. lib. 5.
c. 17.

10 Si quod narrat ex Apollonio Eusebius certas de statis ieiuniis leges Montanus hæreticus primus introduxit, Quadragesimam satis longo post Christum interuallo institutam esse constat. Quis enim nescit quadragesimam certis diebus contineri, atque hoc ieiunium ad spatium quoddam temporis fixum ac perpetuum durare. Iam ergo quis istam Quadragesimam inuenire non est difficile iudicare. In scripturis certe aliquid de Quadragesima præscribi nunquam attigimus. At patres (inquis) Quadragesimæ observationem antiquissimam & ab Apostolis traditam agnoscunt. Quasi id non ego perinde nouerim, si tu ipse, qui patres non tantùm primoribus labris degustasti, sed totos quodammodo haussisti. Antiquam esse Quadragesimæ observationem fateor. Apostolicam non esse argumētis euincam. Id primum erit, quod de Montano refert Eusebius. ut diximus.

diximus. Si enim Apostoli Quadragesimam instituerunt, tum primæ leges de statis ac certis ieiuniis non sunt à Montano latæ, quod tamen Apollonius scribit, & Tertullianus, qui ad Montanum trãssit, clarissimè testatur in eo libro, in quo Montani ieiunia defendit. Deinde Apostolici nullam partem religionis in ciborum generibus & delectu collocant. Paulus ait, *Regnum Dei non est escæ & potus*; Et alibi, *Ne quis vos iudicet in cibo aut potu*. Et iterum, *Mundis omnia munda*. Sic Apostoli nullum ciborum discrimen Christianis præscribunt, & per consequens Quadragesima non est ab Apostolis tradita. Postremò, si Quadragesimam Apostoli obseruandam esse decreuissent, Ecclesiæ Apostolicæ Quadragesimam eodem ritu ac forma omnes celebrassent, præsertim cum pontificii contédunt Ecclesias in Apostolicis institutis fideliter perstitisse: At verò maximã fuisse primis temporibus huius ieiunii varietatẽ, non modò in temporibus, sed etiam in ciborum ratione ex Eusebio, & Socrate perspicimus. Quicquid ergo vel Ambrosius, vel Hieronymus, vel fictus Ignatius, quem timidè postremum introducis, de Quadragesima tradiderint, ab Apostolis traditam nunquam fuisse Quadragesimam satis demonstrauimus.

Tertul. de
ieiuniis.

Rom. 14. 17

Col. 2. 16.

Tit. 1. 15.

Euseb. lib. 5.

cap. 26.

Socrat. lib 5.

cap. 22.

DVRÆVS, Fol. 128.

Eiusdem farina est quòd Augustinum ais, Quadragesimam nostram non agnouisse. Quadragesima (inquit Augustinus) auctoritatem habet in veteribus libris ex ieiunio Moysi, & Hebraeæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus

Z. iiii.

Dominus ieiunauit: *Epist. 119. similiter in qua
supra Genes. li. 1. c. 169. Possem huiusmodi sexcentis
ex Augustino proferre, quem si legisses, non aut
turpiter ignorares Aërium ab illo eundem
quem tu errorem profiteris, inter hæreticos nomi-
nari. de hæres.*

WHITAKERVS.

August. E-
pist. 86.

Chrysoft. in
Mat. homil.
47.

ii Verborum contumeliam, qua me hic in-
sectaris, prætermitto: de Augustino, quod dis-
verum esse satis intelligere potes ex illo testimo-
nio, quod à me citatum non attingis. Scribit e-
nim apertè Augustinus, *quibus diebus vel oporteat
vel non oporteat ieiunare nec Dominum nec Apo-
stolos præcepisse.* Quid alibi scribat Augustinus
ipse viderit. Si enim Quadragesima ex veteris
nouo Testamento auctoritatem habet, tum Au-
gustino difficile non fuit dies agnoscere, in qui-
bus ieiunare oportebat, quos tamen negat, aut à
Domino, aut ab Apostolis præceptos ac definitos
esse. Helix autem, vel Moïsis, vel Christi ieiunium
nō est nobis ad imitationem propositum, id quod
ex Chrystomo discere potes. *Non dicitur inquit
Chrystomus) ieiunium suum esse imitandum
quanuis quadraginta illos dies posset proponere. Tu
erit Augustinum & eum Chrystomo, & cū il-
ipso conciliare. Aërius, si fuit Arrianus, iustus
mè damnatus est: Si nihil grauius errauit, quam
quod statuta & anniuersaria ieiunia contempserit
immeritò illi crimen hæreseos inflictum fuit. Nec
quidem à multis damnatum esse hoc nomine Aë-
rium ex veterum monumentis constat. Nam illud
neque Theodoritus in hæreticis reponit, neque
historia Ecclesiastica tanquam hæreticum per-
stringit.*

stringit. Quod Epiphanius, aut aliquis doctor illustris non probauit, num id proinde hæreticum haberi in Ecclesia debuit?

DVRÆVS, Fol. 128.

Homines luxui deditos & monastica vita osora Campianus asseruit Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino non posse non esse inimicissimos, quorum libri de Monachorum instituto tenentur. Tu verò quid? Veritate ipsa superatus te ad detractionem vite nostra, & maledicta conuertis. Sed nobis vestra conuitia gloriæ ducimus. Quis enim illos (vt inquit Augustinus) non admiretur, & prædicet, qui contemptis mundi huius illecebris, in communem vitam castissimam, sanctissimamque congregati sunt? Vbi simul ætatem agunt, viuentes in orationibus, & lectionibus, & disputationibus. de morib. Ecclesiæ cap. 32.

WHITAKERVS.

12 Monachorum vitam à multis patribus non ignoro fuisse olim celebratam. Sed tu debes Campiani argumētum comprobare, quo ille nos sanctis patribus inimicissimos esse contendebat. Quid si enim illi libros de Monachorum institutis ediderunt? Nōne illis necesse est esse inimicissimos, quia Monachis minùs quàm illi delectamur? At patres eo animo iudicioque legimus, vt quæ illis scripturi consentanea tradiderunt, cum

Hieron. in
vita Pauli
Eremitæ
August. de
morib. Ec-
cles. cath.
cap. 33.

August in
lib. de opere
monach.
Tripat. hist.
lib. 8. cap. 1.
De oper.
monach.
cap. 28.

illorum laude suscipiamus, quæ sine scripturæ au-
thoritate docuerunt, in iis humanæ infirmitatis
veniam tribuamus. De Monachis istis aut eorum
institutiis nullum scriptura verbum protulit. Nam
quod de Elia, & Ioanne Baptista iactatur, id esse
per se admodum puerile est, tum Hieronymo pa-
lâm displicet, quia hi prophetæ erant. Alia enim
prophetarum, alia Monachorum instituta sunt,
nec quisquam propheta vnquam Monachus fuit.
Tum alios vitæ Monasticæ authores commemora-
rat, Antonium, Amatham, Macarium, Paulum
Thebæum. Et quanquam Monachos habetis, te-
men vestri Monachi ex alio ouo nati sunt, nec ve-
la inter veteres atque hos similitudinis species
intercedit. In vna re manifestum discrimen appa-
ret. Priscis Monachis obseruatio earum rerum li-
bera fuit, quas nobis Dominus liberas reliquit,
veluti ciborum, & vestium, & ceremoniarum, no-
stris Monachis nihil seueriùs præscribitur quam
de istis nugis. Deinde veteres Monachi in anti-
quo labore viuebant, suisque manibus victum
quærebant, quod Augustinus omnibus Monachis
necessarium esse copiosè disputat: & Apollonius
apud Socratem Monachos non laborantes suis
manibus furum similes esse dicit, Nostri vero Mo-
nachi in summo otio rerumque omnium copia
versantur, & tales sunt, quales his verbis notauit
Augustinus, Tam multos hypocritas sub habitu
Monachorum vsquequaque disperfit, circumeuen-
tes provincias, nusquam missos, nusquam fixos,
nusquam stantes, nusquam sedentes. Quid reliqua
in pontificio Monasterio vestigia? Quum ergo nos-
tri Monachi ab antiquis illis toto disciplinae ge-
nere atque instituto discrepent, non sunt cum an-
tiquis comparandi. Nec ego vobis detraham, aut
male-

maledicam: satis ipse mundus iamdudum, qui & quales sitis intelligit. Augustinum verò quorsum adduxeris nescio, nisi ut magis patefaceres, quantum recentes Monachi ab antiquis abhorreāt. Pulchra hæc quidem sunt, quæ dicis, *castitas, sanctitas, orationes, lectiones, disputationes*. Sed quotusquisque Monachus est, cui hæc laudes conveniant? Si repente Monachi facti sunt meliores, illis ego sane gratulor: non ita pridem de his religiosorum ordinibus alia hominum erant iudicia, idque eorum, qui nullo odio vitæ Monasticæ laborabant. Sic enim Cardinales & præfules Romani ad Pontificem ipsum scribunt: *alius abusus in ordinibus religiosorum, quod adeo multi deformati sunt, ut magno sint scandalo secularibus exemploque plurimum noceant. Conventuales ordines abolendos esse putamus omnes*. Si hi Monachi iisdem studiis dediti fuissent quibus illi veteres vacabant, non illos prorsus tollendos amicissimi Cardinales statuisent.

Cardinales
delecti ad
Paulum 3.

DVRÆVS, Fol. 129.

Dic mihi Vitakere, vos qui Christiana funebria sustulistis, & qui diuarum reliquias succendistis, quomodo potestis placabiles esse Augustino? Ne planè mutus in hoc loco videaris, responde: nos profanam superstitionem, & maiestati diuinæ iniuriosam ferre non potuimus: Sanctorum ergo reliquias, & funebria Christiana, ut superstitiosa, & diuinæ maiestati iniuriosa sustulistis.

WHITAKERVS.

13 Respondeo tibi Duræ, neutrum horum nobis esse factum. Neque enim aut funebria Christiana sustulimus, aut sancti cuiusquã (quod sciam) reliquias succendimus. Augustino vt simus impetabiles, nihil est: quem nos meminimus vt hominem errare potuisse. Is si in vitam remearet, vtrâstrâque superstitione perspiceret, nunquã profecto vobis se placabilem præberet. Tu verò disputas, vt semper soles. Cum enim dico superstitionem profanam & Deo iniuriosam à nobis libellatam esse, ex eo colligis, reliquias sanctorum & funebria Christiana supersticiosa & Deo iniuriosa à nobis censi. Siccine eras inconsideratus, vt res ipsas à rerum supersticioso vsu minime secerneres? Non funebria Christiana, nō sanctorum reliquias, non legitimam sepulturam, sed funerum pontificium apparatus, & reliquiarum impium cultum improbamus.

DVRÆVS, Fol. 129. 130.

Obiecit Campianus tres de libero arbitrio Augustinum libros conscripsisse. Respondes eundem de duabus etiam animabus, de mendacio, de quantitate anime libros scripsisse. Sed hic contra Manichæos de libero arbitrio disputationem suscepit, vt liberum arbitrium quibus posset argumentis assereret. Illi enim duo principia inuexerunt, vni bonorum, malorum alterum. Sic enim Manichæi ratiocinabantur: Si mali origo ex libero arbitrio esset, liberique arbitrij Deus ipse author est, Deum pro-

sed mali etiam auctorem esse necesse est. Augustinus captionem hanc ita diluit, ut Deum respondeat, nulla hominem necessitate ad peccatum addigere, sed liberam ei voluntatem dedisse, sine qua ne peccatum quidem esse possit.

WHITAKERVS.

14 Malè consulis existimationi tuæ, dum ineptissimi argumenti patrocinium suscipis. Sed quid tam ineptum dici aut esse potest, quod non alium apud vos patronum inueniat? Tres Augustini libros de libero arbitrio scripsit. Quis hoc necesse? Ergo liberum arbitrium statuit. Quis prudens isto modo disputet? Neque enim libri inscriptionem arripere, sed authoris sententiam penitus cognoscere oportebat. Augustinus autè palàm profiteretur, non id sibi in his libris propositum fuisse, ut de illo arbitrio diceret, quod gratia liberat, sed quod malorum & peccatorum principium fuit. Itaque piè contra Manichæos malum nō ab aliquo Deo creatum, sed ab arbitrio libero profectū esse defendit Augustinus. Atque in hoc argumento omnes illi tres libri versantur. Quis iam ita impetrare esse potest, ut de isto arbitrio, quod nos ante peccatum liberum fuisse cōcedimus, inter nos nequaquam contendere non intelligat? Et nunc etiā peccatur libero arbitrio, & semper peccatum ex hoc fonte liberi arbitrii fluit. Sed nostræ controversiæ hic status est, utrum arbitrium nostrum ante fidem ac regenerationem in rebus bonis & sanctis liberum sit, quod esse captiuum & scripturæ tradunt & Augustinus apertissimè multis in locis confirmat. Quam ergo hoc captiosum est, quia arbitrii humani libertas peccatum procreauit, pro-

Aug. lib. 1.
cap. 9. Re-
tractat.

inde post peccatum arbitrio nostro non renata
 libertatem in iis rebus quæ ad salutem & vitam
 æternam pertinent affingere? Nihil opus erat
 Manicheorum argumentum, & Augustini dilucida-
 sum introducères, quod à me priùs satis dilucida-
 propositum & explanatum fuit. Id tibi restabat
 tui collegæ sophismati succurreres, quod omnes
 quàm sit miserum agnoscunt, & tu cum repetitis
 nec defendis, magis omnino prodis.

DVRÆVS, Fol. 130.

*Addis deinde, Ut planè perspicias hos de
 libero arbitrio libros à te temerè fuisse intro-
 ductos: audi quid his ipsis libris de humana
 voluntate scripserit: Tu tantum (inquit Au-
 gustinus) pietatem inconcussam tene, ut nihil
 tibi bonum, vel sentienti vel intelligenti
 ti, vel quoquo modo cogitati occurrat, quod
 non sit ex Deo. Quorsum hec nisi ut tuam infir-
 miam prodis? Catholici omnes credunt boni nihil
 quod ad promerendam beatitudinem valet, nisi
 diuina gratia hominis voluntatem quantum
 liberam prestare posse. Ignoras videlicet libertatem
 de qua agitur, in eo vim ac naturam consistere,
 nulla in alterutra parte necessitate feratur.
 Hieronymus ad Damasum, Nos verò dicamus
 semper hominem & peccare & non peccare
 posse, ut semper nos liberi confiteamur
 arbitrii.*

WHIT

WHITAKERVS.

Augustini locus vestram de libero arbitrio
 sententiam funditus euertit. Si enim bonum nihil
 ne cogitare quidē possumus, nisi hoc nobis Deus
 iniecerit vt cogitemus, necessariò sequitur insitā
 nostram propriamque voluntatem, antequam à
 Spiritu sancto renouatur, totam esse à bono auer-
 sam. Etenim si cogitationem bonam Deus inspi-
 rat, & cogitatione nullum est in nobis bonum an-
 tiquius, necesse est vt nobis infundi omnem arbi-
 trii libertatem, non in natura hæere fateamur. I-
 taque gratiam Augustinus scribit, *occulte humanis* August de
cordibus diuina largitate tribui. Et Maxentius con- praeft.
 tra Pelagianos disputans, naturale nostrum arbi- sanct. cap. 8.
 trium liberum non nisi in carnalibus & seculari-
 bus rebus valere affirmat: *Ad ea verò quæ ad vitã* Maxentius
aternam pertinent, nec cogitare, nec velle, nec deside- lib. contra
rare, nec perficere posse, nisi per infusionem & inope- Pelagian.
rationem intrinsecus Spiritus sancti. Sic in Arausica-
 no concilio pii patres, *Si quis non diuinitus vt cre-* Arausic 2.
damus & velimus per infusionem & inspirationem Concilium
sancti spiritus in nobis fieri confitetur, cum Apostolo cap. 6.
resistere testantur. Et in eodem Concilio, *Multa in* Cap. 10.
homine bona fiunt, quæ non facit homo. Nulla verò
facit homo bona, quæ non Deus præstet, vt faciat ho- Cap. 12.
mo. Iterum, Nemo habet de suo, nisi mendacium
 & peccatum. Hinc perspicuum est arbitrii no-
 stri libertatem, qua volumus quæ pia sunt,
 quæque ad regnum cælorum pertinent, & *etiam*
 aduenisse, quam vos in natura nostra collocatis.
 Si enim quicquid bene volumus aut possumus,
 id per infusionem, inspirationem, inopera-
 tionem, donum, & *etiam* Spiritus sancti accepi-
 mus, de nostro autem nihil omnino nisi mendacium

& peccatum habemus, quis non videt bonam nobis arbitrij libertatem nullam à natura relinqui?

*Sed Catholici (inquis) credunt voluntatem sine gratia nihil boni prestare posse. Id ipsum etiam credebant olim Pelagiani. Sed vt Pelagius voluntatem nostram gratia tantum adiuuari, non infirmam contendebat, ita vos voluntatem non infirmam di atque immitti nouam, sed naturalem iuuari acque expediri gratia docetis, quod aut nihil, aut certe parum admodum à Pelagianismo differet. Vtrique enim in natura corrupta reliquam arbitrij boni libertatem defenditis, vt non sit opus eam dari diuinitus, sed tantum gratia beneficiis elici, atque ex difficultatibus quibusdam extrahi in quibus illam peccati corruptio reliquit. Quod verò me dicis ignorare, libertatis in eo vim consistere, vt necessitate nulla in alterutram partem feratur, agnosco, & hanc ignorantiam duco tuam scientia doctiorem. Si enim qui agunt necessarios non agunt liberè, tum neque Deus, neque Damianus liberè agunt. Nam & Deus bene, & Damianus necessarios agunt malè. In quo voluntati libertate non opponi necessitatem vides. Libertatem enim voluntatis non necessitas, sed vis & coactio tollit. Hanc autem quam offers Hieronymus peccare posse, si probas, cur Pelagium improbare non video. Quid enim aliud Pelagius ipse dice potuit? Quanto sanctius Augustinus, *Quòd autem (inquit) ex virtutis natura non ex conditione natura sit quedam peccandi necessitas audiat bonum, atque vt eadem necessitas non sit, discat Deo dicente. De necessitatibus meis educ me. Tum mox, Operante gratia per Iesum Christum Dominum, & naturalis necessitas remouebitur, & libertas plena restituitur.**

August. de
Natur. &
Gratia. c. 66.

tur. Ergo si ante gratiã necessariò peccamus, atque hanc peccandi necessitatẽ gratia remouet, tum non semper, vt scribit Hieronymus, non peccare possumus.

DVRÆVS, Fol. 131.

Augustino nemo acrius liberum negans arbitrium oppugnavit. De fide contra Manichæ. cap. 9. & 10. de vera religione ca. 14. Enchir. 30.

WHITAKERVS.

16 Tria affers Augustini pro libero arbitrio testimonia, ex quibus quanta attentione ac iudicio Augustinum legas perspicio. Primus enim locus de primi hominis voluntate loquitur: itidemque secundus, quod ex eodem Augustino in *Retracta-* August in
tionibus discere debuisti. Cum enim peccatũ esse *Retract. lib.*
omni modo voluntarium definit, peccatum illud *1. cap. 13,*
se restatur cogitare, quod tantummodo peccatum est, non pœna peccati: quamuis & alia etiam di- ei posse quodammodo voluntaria confitetur. Ter- tius à te malè notatus fuit, cum in illo capite nihil eiusmodi reperiatur.

DVRÆVS, Fol. 131.

Quod ex Augustino postremum afferis, Homi- nem libero arbitrio malè vtentem & se & li- berum arbitrium perdidisse quis tibi vel puer non facile explicet? Ira hominem liberũ perdidisse arbitrium, vt se ipsum perdidit, quem tamẽ ita per- ditum, vt omnino homo non sit, nemo sanus dixerit.

Aa. j.

WHITAKERVS.

17 Si pueri vestri tantum possunt, est quod tui pudeat, qui minus, quàm puer, potes. Quàm nim peritè hunc locum explices, quæso attende. *Perdidit homo* (inquis) *liberum arbitriũ, vt seipsum perdidit.* Et quid nos amplius postulamus. Quæ admodum enim homo seipsum perdidit, & tamen homo esse perstitit, non qualis antè fuerat, bonus iustus, sanctus, perfecta virtute præditus, sed prorsus alius: ita arbitrium liberum perditum est, non vt nullum relinqueretur, sed vt ex bono in malum mutaretur. Non enim dicimus nullum bono nino restare liberum arbitrium, sed nullum bonum arbitrium, quemadmodum nõ hominem nullum, sed bonum hominem nullum remansisse affirmamus. An tibi verò rem fore cum pueris sperabis? Quid enim Augustini verbis illustrius esse poterit? *Quum libero peccaretur arbitrio, victore peccato missum est liberum arbitrium.* Viden' tu de quo victum fuit à peccato: idque ille vsque adeo perditum esse statuit, vt homini occiso cõparet. Homo autem occisus non nisi æquiuocè homo est: liberum arbitrium peccato victum atque opprobrium, est tantum æquiuocè liberum. Quia enim peccato seruit, seruum veriùs quàm liberum appellatur. Atque vt homo occisus seipsum non potest vitam reuocare, nec omnino aliquam in se vitam retinet: ita arbitrium occisum iacet: nec aliquod bonum velle potest, antequam illi vita diuinitus inspirata fuerit. Hæc eodem in loco tradidit Augustinus, quæ vt vestri pueri intelligant tuum nobis explicare. Hoc sanè quod respondes tuus ipsius confessione puerile est.

August. En-
chirid. c. 30.

D V R Æ V S, Fol. 132.

Succensere vos rursùm Augustino ait Campi-
 nus, quòd contra Epistolam Fundamenti scribens,
 se profiteatur antiquitati, consensio[n]i, successio[n]i
 perpetua, & ecclesie, qua sola inter hereses Catho-
 lica non in usucapione vendicat, assentire. Praecla-
 re te respondisse putas quum ex eodem veritatem
 his omnibus anteponendam esse ais. Id verò quis
 negat, si has omnia veritate destituntur? Destitit
 verò Augustinus non posse contendit. Quod olim
 Augustinus Manichæis, idem ego nunc vobis re-
 spondeo: Vos autem (inquit) & tam pauci, & tã
 turbulenti, & tam novi, nemini dubium est;
 quoniam nihil dignum auctoritate profera-
 tis. De utilitat. cred. ca. 14.

W H I T A K E R V S.

18 Morosi admodum simus, si propter hanc sen-
 tentiam Augustino succenseamus, praesertim cum
 ea sit eiusmodi, ut nobis multò magis faueat,
 quàm vobis ipsis. Consentionem, antiquitatem,
 successio[n]em obiicit Manichæis Augustinus. Et
 quis negat in his argumentis, magnam vim ad
 commouendos hominum animos inesse, ut illi po-
 tiùs ecclesie qua ista habet, quàm qua non habet
 assentiant? Sed tamen quantum his tribuat Au-
 gustinus apertè commonstrat, quando primo lo-
 co sapientiam ecclesie Catholice sincerissimam
 commemorat. Quum enim hanc sinceram sa-
 pientiam nominat, puram ecclesie Catholice fi-
 dem ac doctrinam intelligit, qua veram ecclesiam
 ab omnibus hæreticorum conuenticulis tãquam

August. con-
 tra epist.
 Manich. c. 4.

Aa. ij.

suo proprioque symbolo distinguit. Cùm hæc Mo-
 nichæi sapientiam esse in Catholica ecclesia mi-
 nimè crederet, alias Augustinus persuasiones ad-
 hibet, atque vt illam sapientiam omittat, se tamen
 multis præterea rebus in ecclesiæ gremio tenen-
 ditur. Et erat illa consensio fidelis, antiquitas
 pia, successio non ficta: quarum rerum nunc exigua
 apud vos duntaxat ymbræ remanent. Et quanta
 Augustinus se his teneri in Catholica ecclesia te-
 nentur, quandoquidem nihil tale fuit apud Mani-
 chæos, tamen aliquid præterea spectandum esse
 satis ostendit, quod plus, quam hæc simul omnia
 valeat. *Apud vos (inquit) sola personat veritatis pu-
 licitatio.* Promittebant enim illi veritatem, sed non
 præstabant. *Quæ quidem (adiungit Augustinus) ma-
 nifesta monstratur, vt venire in dubium nequeat,
 præponenda est omnibus illis rebus, quibus in catho-
 ca teneor.* Sic veritatem Augustinus rebus omni-
 bus anteponebat, eamque facit summam, vel potius
 vnicam Ecclesiæ notam. Verùm hæc destitit pos-
 se veritate negas, atque huius sententiæ auctorem
 Augustinum facis. Sed contra palàm Augustinus
 hæc posse à veritate seiungi testatur. Si enim ne-
 cesse esset in antiquitate, consensione, successione
 veritatem semper reperiri, ineptè diceret Augu-
 stinus, se vnam veritatem his omnibus antefere-
 re. Si nobis potes veritatis possessionem eripere, aut
 eam tibi vindicare, licebit in secundo loco de an-
 tiquitate, successione, consensione quærere. Nos
 nostram certam & exploratam veritatem, vltimam
 antiquitatis, successione, consensione eius ad hoc
 dere nunquam patiemur. At sumus (inquit) pauci
 & vos quoque pauci estis cum Turcis, Sarracenis
 Ethnicis comparati. Præclara religio, quæ homi-
 num multitudine nititur: nec ita pauci sumus, vt
 contemni à vobis debeamus. *Turbulenti sumus,*
 cert

certè nimis turbulenti, qui tuo p̄ticipi molestiam
 facillimus. *Nous* sumus: at hoc nobis, obiici ab
 homine Iesuita minimè debuit, quo genere ho-
 minum nihil orbis Christianus magis nouum ha-
 bet. Et quidem vestri ordines Religiosorum itidè
 vt pisces, nequam sunt, nisi recentes.

DVRÆVS, Fol. 133.

*Ex Optato Campianus vobis communionē Ca-
 tholicam, & Rom. pont. f. successionem obiecit. Re-
 spondes, quia tum Romana ecclesia veræ fidei
 custos erat. Quæ responsio etsi Caluini tui sit, ta-
 mentum neque Optatum te, neque alios, qui eodem v-
 tuntur argumento, patres vidisse satis ostendis. O-
 ptatus hoc vitur argumento, vt in Catholica eccle-
 sia se esse probet, quòd Cathedra Petri constanter
 adhereat. Si patres nullum aliud argumentum ad-
 duxissent, quàm Romanam cui adhibebant eccle-
 siam incorruptam hætenus fidei doctrinam seruas-
 se, quàm vanum, quàm ridiculum, quàm cōtra ad-
 uersarios imbecillum fuisset argumentum? Calum-
 ergo si lubet, terramque replete clamoribus: vel ni-
 hil patres aduersus Donatistas effecerunt, vel vos
 hæreticos esse conuincimus.*

WHITAKERVS.

19. Meum de Optato responsum diluere cona-
 ris, sed vires conantem deficiunt. Nec Optatum
 me, nec alios patres vidisse putas, qui hoc vtuntur

Aa. iij.

Optat lib. 1.
contra. Pat-
menian.

argumento. Hoc quidem puerile est, quantum ego aut viderim, aut non viderim diuinare. Sed hoc tibi disciplina Iesuitica imposuit, vt te ipsum magnificè vendites, & hominem præ te nihil quæquam vidisse iactites. *Probat* (inquis) *Optatus* se in ecclesia Catholica esse, quia Petri Cathedra adhibetur. Et quam tu Petri Cathedram vocas? Externam sedem, aut Episcoporum successionem? Id tu nunquam ostendes; & ego contrarium ex ipso *Optato* euincam. Syritium Romanæ ecclesiæ Episcopum *Optatus* suum socium, atque aliorum Episcoporum vocat, qui rectè & Catholicè sentiebāt. Cum his omnibus Syritius *commercio formatarum* in vna communionis societate concordabāt, vt scribit *Optatus*. *Formatarum* autem nomine literè significantur quas Episcopi mutuò scribebant, confessionis in doctrina, & legitimæ ordinationis testes. Se ergo Catholicū esse *Optatus* probat, quia Catholicam cum Syritio, atque aliis Episcopis Catholicis fidei confessionem, & coniunctionem retinebat. Disputat enim cōtra Parmenianum Donatistam, qui cum ecclesia, cuius fidem & doctrinam non improbavit, communicare tamen noluit. Iam quis non videt firmissimum illud *Optati* fuisse contra Donatistas argumentum, si Donatistæ non consentiunt cum illis ecclesiis, in quibus semper & doctrina Apostolica, & ordinationis Episcoporum legitima viguit, à Catholica ecclesiæ communionem discessisse? Tu me doceas, quodnam sit huius argumenti vitium: ego nullum contra schismaticos Donatistas firmiter conclusi arbitror potuisse. Nullis ergo clamoribus opus est: & te malim disputantem audire quàm clamantem.

DVRÆVS, Fol. 134

Ad reliqua pergis, quæ tibi ex Optato obiecta sunt. Altaria quorum meminit Optatus non lapidea in Africa, sed lignea fuisse Augustino teste confirmas. Quid hoc ad rem spectat? Lignea Donatistæ, vos lapidea altaria eueristis. Quid interest? Quid altare est (inquit Optatus) nisi sedes corporis & sanguinis Christi? Pulchrè verò euasissè videris, cum ais, Nos in sacris mysteriis sanguinem Christi percipi non negamus. Non enim Optatus de mysteriorum perceptione loquitur, sed in altaribus Christi corpus & sanguinem habitare ait, & Deo à sacerdotibus offerri.

WHITAKERVS.

² Mensas sacras Donatistæ immani sacrilegio disturbarunt, cum non ipsam sacramenti administrationem, sed Episcoporum ordinationem reprehenderent, quæ tamen etiam legitima fuit. Nos altaria ad impium sacrificium, & profanam idolatriam exorcendam per summum scelus erecta piè sustulimus atque amouimus. Nihil putas interesse? Quod autem de corpore Christi in altaribus habitante scribit Optatus, vide quàm paucis respondeam. Sacramentum corporis Christi, est aliquo modo corpus Christi: & rei nomen, ut fieri solet in sacramentis, ad symbolum accommodatur. Christi enim corpus ipsum nusquam propriè nisi in cælis ad dexteram patris habitat, atque hæc illi perpetuò ad finem mundi sedes erit.

Aa. iiij.

DVRÆVS, Fol. 134.

*Cur quaso Melciadis Papa contra Donatistæ
decretum tam alto silentio præteristi: quum ea
ad Romani pontificis auctoritatem confirmandam
tantum momenti habeat? De Chrismate etiam
Donatistis contaminato ne verbum quidem factum.*

WHITAKERVS.

August. Epi.
162.
Optat. lib. 1.

21 Si tu illud Melchiadis decretum alto
silentio præterisses, multò meliùs pontificis tui
causæ consulisses. Quid enim introduci à te
tuit, quod auctoritatem pontificiam magis lae-
factaret? Cecilianum Episcopum Catholicum
Donatistæ deferunt ad Constantinum Imperato-
rem: Constantinus rem Melchiadi, aliisq̃ Gal-
canis & Italis Episcopis cognoscendam man-
dat: Hi Cæcilianum innocentem esse pronunciant.
Donatistæ ad Constantinum prouocant: Constans
causam iterum Arelatensi Episcopo iudican-
dam assignat: Quod certè omnino non fecisset
si Romanum pontificem Ecclesiæ caput, & sum-
mum causarum Ecclesiasticarum iudicem esse in-
tellexisset. Chrisma nullum agnoscimus, quia ni-
hil de Chrismate in scripturis accepimus. Potest
ne enim docere eo aut Christum, aut Apostolos
vfos vnquam esse? Philippum non opinor affirma-
bis vllū in Æthiopsis baptismo chrismatis vngue-
tum adhibuisse.

Act. 8. 38.

DVRÆVS, Fol. 135.

*Athanasio cur minimè faueatis duplicem Cate-
chismum*

pianus causam reddit. Priorem, quod Antonium Eremitam Egypti accurato libello dilaudaverit. Quasi nos (inquis) tam sumus invidiosi, ut laudari neminem æquo animo patiamur. Sed num Eremitas, quos in Antonio laudat Athanasius, aliqua laude dignos censes? Equiores forte illi estis cum iudicium sedis Apostolica unâ cum synodo Alexandrina suppliciter appellavit. Exeat huius rei testis synodi Alexandrina ad Felicem Epistola: At hæc Epistola (inquis) tota est supposititia, ex assentatione intoleranda & crebris mendacijs concreta. Facilis & expedita responsio.

WHITAKERVS.

22 Vt veteres Eremitas vel maximè probaremus, nihil tamen est, quamobrem de vestris Monachis non pessimè sentiamus, quemadmodum iam dudum & fecimus, & fieri à nobis iustissimis de causis profitemur. Nam inter hos atque illos nulla prorsus est morum aut studiorum cognatio. Antonius Magnus Eremitarum parens dicere solitus est, monacho non minùs periculosum esse egressi è solitudine, quàm pisci aquas relinquere. Si vos Antonium laudatis, & eius imitatores videri vultis, cur tantis numeris vrbes & celebritates frequentatis, nec vosmet potius in remotissimam solitudinem tanquam pisces immergitis? Sic certè Antonio similiores essetis, & hæc terras magno damno liberaretis. Illam autem synodi Alexandrinæ Epistolam quisquis legerit, eam facile putidam, assentatoriam, commentitiam esse per-

spexerit. Hæc mihi responsio sufficiet, quam esse verissimam nemo sanus negabit.

DVRÆVS, Fol. 135.

Prudentius (inquit Campianus) quoties precatur martyres, quos decantat? Tu eum hoc etiam fecisse ais. Quid? an quia poeta fuit, se in Christianum obliuiscit? Quin potius receptis in Catholica Ecclesia consuetudinem pie sequitur, ut ille versibus fecit, quod innumeros ante se docuisse, nec ipse ignorabat, nec tu, quamuis huius magnus artifex, dissimulare potes.

WHITAKERVS.

13 Ego hunc poetam pro fidei magistro atque authore non agnoscam, nec tu debes poetarum quantumvis sanctorum testimoniis pugnare. Quis enim nescit poetis in more positum esse, quid veritas potius quam pietas postulet considerare, & elegantiarum poeticarum multo magis, quam accuratam scripturarum disciplinam consuetari? Nec id unquam poetæ vitio datum fuit, ut ad Græcorum Latinorumque veterum poetarum imitationem seriosè, diuè, & reliquas carminum hæretas adhiberet. Esset certè admodum ineptum poeticas exornationes pro argumentis in religionis cõtrouersia adducere. Fecisse verò Prudentium, quod innumeros patres ante se fecisse nouerat, quibus in diciis constabit? Si sunt innumeri patres, quorum sit exemplum sequutus Prudentius, cur nullum

nominas? Trecentis sanè post Christum annis nulla fuit in ecclesia huiusmodi consuetudo, quæ innumeros patres vfos esse dicis: eaque paulò ante Prudentij ætatem cæpit in ecclesiis inualescere. Sed cum ista superstitio, tum aliq̄ omnes verbi authoritate corrigendæ sunt.

DVRÆVS, Fol. 136.

De Ambrosio quæ protulit Campianus quàm solide repellis? Imò verò quid aliud, quàm ridendo nihil esse quod respondeas fateris, cum facile te aiq̄ permittere, ut suum ille Gernasium honeste et aiq̄ ornet.

WHITAKERVS.

24 Cum dixi istam superstitionem hoc tempore radices in ecclesia altiores egisse, nonne satis respondi me quorundam patrum vitiosum exemplum agnoscere? Quid verò nactus es, si tibi hunc & illum patrem temporum illorum morbis laborasse damus? quod quidem tantum abest ut negemus, ut palàm & liberè perpetuò testemur. Sed etsi erant patres aliqua quasi febricula malæ consuetudinis leuiter affecti, tamen sanam solidamq; doctrinam in summis capitibus tenuerunt. Vestram verò ecclesiam pestifera contagio peruasit totamque absumpsit, & quæ in illis initia erant morborum, ea in vobis penitus inueterata curari nequeunt.

DVRÆVS, Fol. 136. 137.

Postremum Gregorius locum obtinet, quem
 nec Apostolum fuisse, nec Angliæ Apostolum
 tendis. Haecine gratiam sanctissimo huic patri
 pro ea qua erga insulam vestram pietate fuit, re-
 rendam putas? Quod imagines illiteratorum
 libros appellauit, id (inquis) in schola Spiritus
 sancti non didicit. Mihi verò respondeas, ut
 lim homo Scholastice, in qua tadem schola in
 gines cōfingere didiceris. Non in Christiana
 sed in Iudeorum schola, in qua & Leo ille Secun-
 dæ claustrarum coryphæus institutus fuit. De quo
 Etissimus Glycas in Bizantina historia scribit.

WHITAKERVS.

25. Itane verò in Gregorium ingrati sumus, si
 illum & Apostolum, & nostrum Apostolum
 gnoscimus? Quis te docuit isto modo ingrati-
 dinem æstimare? Quod nos magno beneficio
 fecit, id semper gratissima memoria recolemus.
 Apostoli verò nomē nec ipse vnquam sibi affu-
 pfit, nec illi tribuere fas est. Episcopus enim vnus
 vrbis, Apostolus esse non potest: & qui Apostolus
 erant, hos Christus sua authoritate quætos in
 apostolico ministerio collocauit, quod de Grego-
 rio atque Augustino nostro affirmari nulla ratio-
 ne potest. Tum multis ante Gregorium seculis
 Christi Euangelium ad nostram insulam perue-
 nerat, quemadmodum infinitæ historiæ testantur
 quas non est hoc loco necesse persequi.

Gal. 1. 1.

Imagines

Imagines autem populo pro libris obtrudi, id quidem nunquam in Spiritus sancti schola traditum fuisse defendo, & tu satis intelligis, cum nullum ex hac schola præceptum, nullum exemplum, nullum omnino monumentum profers. Imagines quidem Spiritus sanctus falsitatis & mendacij magistras esse clamat: tantum abest, ut doctrinam ex illis salutarem discere nos iubeat. A me tantum quæris, in qua schola imagines confringere didicerim: cui ego apertè respondeo, hoc me in ipsa Spiritus sancti schola didicisse. *Non facies* (inquit Dominus) *tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in calis sunt desuper, &c. Audete Deos alienos de medio vestri, & inclinante corda vestra ad Dominum Deum Israel.* His verbis edocti sumus vnum Deum cultu sancto & religiosè venerari, hominumque statuas quantumvis optimorum è templis nostris eiicere, cõfringere, succedere. Vitulum Moses in deserto conflatum comminuit. Ezechiam Spiritus sanctus laudat, quod æneum serpentem diuina autoritate confutatum contuderit, cum eo semel Israelitæ ad impiam superstitionem abuterentur: quanto erectandæ monimenta erant à nobis deturbanda? In hac schola educatus Epiphanius velut in templo suspensum, Christi que aut sancti alicuius imagine intinctum discidit: ex eaque prodiit Serenus Massiliensis Episcopus, qui imagines & sustulit, & confregit. Hæc ergo non Iudæorum, non Ethnicorum, non idololatrarum, sed Christianorum schola est, quam imaginibus & simulachris pollui non oportet. Itaque *εικωνοκλασαι* pium & necessarium bellum imaginibus indixerunt, quos non ratio, sed autoritas & multitudo vicit, in *εικωνολασειαν* propèsa. Quæ autem hîc de

Jerem. 10. 3.

Abac. 2. 18.

Rom. 1. 25.

Deut. 5. 8.

Iosu. 24. 23.

Exod. 32. 20.

2. Reg. 18. 4.

Epiphanius in
Epistola ad
Ioan. Episc.
Hierosolym.
Gregor. Epi.
9. lib. 9.

Leonē ex Glycæ tui historia tam verbosè recit
 quorsum quæso spectat? An tu nos existimas Glycæ
 hæc huius profanum iudicium ac testimonium pro
 Spiritus sancti oraculo habituros? Quasi mihi
 facile esset multò plures paginas in Irenæ, Constantini,
 concilii Constantinopolitani, Nicæni, Francofordiensis;
 Caroli Magni rebus narrare exarare. Si nihil Leo, nihil Copronymus vitiosius
 magis habuit, quàm quòd imagines odit, vitiosius
 potuit in optimis & religiosissimis principibus
 numerari. Irenen equidem *εικωνομαχος* primam
 pem, feminam audacissimam & scelestissimam
 fuisse res ipsa loquitur. Suum enim filium Constantinum
 sextum in carcerem coniecit, & occidit, atque imperio
 crudelissimè priuauit.

Sigebertus-
 Blondus.

DVRÆVS, Fol. 62.

Sed neque Gregorius (*inquis*) è patrum superiorum libris hausit. Gregorius in eadē stola multis ante se sæculis morem hunc inter Christianos receptissimum fuisse restat. Si primam tu fingis, Christi & sanctorum imagines in Eusebiam Gregorius inuexisset, qua fonte non cogitabas imagines ex vetustissimo earum usu cogitabas? Sed quanta est VVhitakere tua hæc ignorantia, quem illa etiam latent, que passim apud patres obuia sunt? Apud Theodoretum de Synonymis: Augustinum lib. 1. cap. 10. de consensu Eusebii listarum. Damasum in vita Syluestri. Metaphrastem in vita Syluestri. Gregorium Nyssenum in vita de Milerio. Athanasium de pass. imag. Constantini. Sozom. lib. 5. cap. 20. Hæc ad tuam vel ignorantiam

*etiam, vel certè impudentiam ostendendam satis
habent viri.*

WHITAKERVS.

26. Imagines pontificias arrepta occasione defendis acerrimè: quod quamobrem facias non intelligo, nisi quia pictà religionē non posse pictis, fictisque imaginibus carere existimas. Gregorius è patrum superiorum libris nuncupat. Id illū dico enim pater ante hunc Gregorium Laicos imaginibus pascendos ac docendos esse sensit. Tuum erat vetustū aliquem patrē protulisse, qui Laicos imaginum aspectu informandos atque erudiendos esse tradiderit. Id cū minimè facias, fieri omnino non posse satis ostendis. Quorsum ergo Lectorum alienis sermonibus ludis? Serenū Gregorius obiurgat, quòd imagines confregisset. Gregorio visum est imagines non esse confringendas: Serenus contrà pium esse statuit, vt illas imagines confringeret. Si hominum autoritate pugnamus, cur mihi non liceat in hac causa Gregorio Serenū opponere? Vterque Episcopus, vterque sanctus, vterque doctus fuit. Adorationem imaginum Gregorius ipse damnat, atque id in Sereno saltem probat, quòd eas adorari vetuerit. At Ezechias æneum serpentem non modò vetuit adorari, sed ne posset adorari, obtriuuit. Ineptum est periculo cautiones præparare, cū ipsum possis periculum tollere. Erasmus scitè dixit, imagines posse multò faciliùs remoueri, quàm de modo, quo sint colendæ, statui ac definiri. Quàm autem frustrà adoratio imaginum prohibeatur, quando ipsæ imagines in templo permittuntur, exitus

In libro Ca-
roli Magni.

Nanclantus
in Rom. c.1.

Andradus
orthodox.
explicat. li. 9.
pag. 284.

apertissimè demonstrauit. Post enim in secunda
Nicena synodo, non tantùm fieri, sed etiam ad-
rari imagines iubentur: & mox passim cœptæ sunt
ab omnibus imagines adorari, non tantùm ciuili
sed religioso etiam & diuino cultu. Ego (inquit
Constantius Episcopus Constantiæ) *imagines
cultum honoris exhibeo eundem, qui debetur vni-
cœ Trinitati.* Sic Nanclantus Clugiensis præclarus
author, Ergo (inquit) *non solum fatendum est, sed
les in Ecclesia adorare coram imaginibus, ut
nulli ad cautelam fortè loquuntur, sed & adorare
imaginem, sine quo volueris scrupulo, quin & illa
lam venerari cultu quo & prototypon eius. Propono
quod si illud habet adorari latria, & illa habet ad-
rarilatria.* Sic Andradus, *Non inficiamur, hæc
latria adoratione Christi præclarissimam crucem esse
lere & venerari.* Imagines Gregorius negauit esse
adorandas: vos illas non tantùm adoratis, sed etiam
latria, quæ soli Deo debetur, colitis. Ergo faci-
tis, quod Gregorius fieri noluit, atque in turpissi-
mam idololatriam incurritis. Factum hoc quidem
ab aliquo sacerdote Gregorius negat, quod Sere-
nus fecerat: & tamen id ipsum antè Anablatharum
eisse Epiphanium constat, quemadmodum ex
epistola ipsius ad Hierosolymitanum Episcopum
perspicimus, quam Hieronymus è Græco transla-
lit in Latinum. Sed nondum imagines in templis
irreperant, vt alibi positas in locis prophanis mi-
nimè mirum sit non esse contractas. Historias que-
dam sanctorum in templis ante Gregorium de-
pictas esse fateor, sed imagines solidæ, & statua-
ex materia compositæ, quales in omnibus pro-
ficiorum templis conspiciuntur ante illam ætatem
nullæ erant in Ecclesias religionis causa intro-
ductæ. Hæc ergo testimonia patrum, quibus meo
vel ignorantiam vel impudentiam coarguere vo-
luis.

luisi, tuam potius demonstrant, aut incogitātiā,
aut fallendi voluntatem. Sunt enim partim ficta,
veluti illud de Gregorio Nysseno, & Athanasio:
partim aliena, vt reliqua vniuersa; quibus factas
imagines esse intelligo, in templis autem collo-
catas, & honore aliquo cultas non audio. Tuum
verò argumentum nihil valet, Erant aliqua inter
Christianos imagines ante Gregorii tempus, er-
go hæc in templis collocabantur, vt populum
docerent, atque à populo sancta veneratione
colerentur.

DVRÆVS, Fol. 139.

*Neque verò me latet quanto hinc nobis factu
idololatriæ crimen soleatis obiicere, quibus Ter-
tulliani verbis, quam meis respondere malo. Pro-
inde (inquit) & similitudinem vetans fieri
omnium, quæ in cælo, & in terra, & in aquis,
ostendit & causas; idololatriæ scilicet sub-
stantiam cohibentes. Subiicit enim, Non ad-
orabitis, neque seruietis illis, &c. lib. 2. con-
tra Marcionem.*

WHITAKERVS.

²⁷ Obiicimus sanè vobis, vt dicis idololatriæ
crimen, idque ego multis argumentis demonstra-
re potui, si hanc disputationem iste locus postu-
laret. Vnum tamen attingam: vt lectores cogitent
iurè an iniuria reos immanissimæ idolola-
triæ peragamus. Qui creaturis sanctam *θεοσκυή-
ση* & *λατρείαν* præbent, ii sunt idololatriæ: vos id

Matth. 4. 10.
Aroc. 19. 10.

Thom. in 3.
sentent. 2.
distinct.

facitis: estis igitur idololatræ. Propositione Christus confirmat, αὐτῶ μόνῳ λατρεύετε, & Angelus τῷ θεῷ προσκύνει. Assumptionem ipsi conceditis quando imaginem Trinitatis, & crucem eodem cultu, quo ipsam Trinitatem, & Christum adorari oportere contenditis, quemadmodum in Nicæno concilio edocti estis, & Thomas vestrorum Theologorum Deus tradidit. Imago enim Trinitatis, non est Trinitas, & crux non est Christus: tum enim infinitæ essent Trinitates, & innumerum Christi. Quia nobis non potes tuis verbis aperire respondere, Tertullianum adhibes patronum, qui tamē nihil omnino pro te respondet. Quod enim ait, non omnes imagines sed imaginum adorandam prohiberi, idque scripturæ exemplis quibusdam demonstrat, quid hoc ad vestram causam pertinet, qui non solum imagines facitis, sed etiam adoratis? Et illæ imagines quas Tertullianus commemorat, diuino iussu atque autoritate fabricatæ sunt, quod de vestris fingi non potest.

DVRÆV S, Fol. 139.

Sed iam tandem ad huius disputationis finem ventum est, & te iam iudice nostri sunt peccata cum poenitentiam, & pro peccatis satisfactionem, cum operum merita, cum liberum arbitrium, cum precibus pro defunctis, cum miracula ad martyrum sepulchra, cum diuorum intercessionem, cum altaris cum sacrificium, cum chrisma, cum virginatis excellentiam predicamus.

WHITAKERVS.

sunt, ea nunc breuiter constringis, & quasi in globum conuoluis: Quod quamobrem facias non video, nisi vt omnes quàm inopem miseramque defensionem susceperis, illustrius perspiciant. Cùm enim in his causis nec multis, nec omnium grauissimis vestros esse patres contendis, in reliquis & multis & longè maximis nostros esse concedis. Quanquam ad vnumquodque istorum sic tibi singularim respōdimus, vt neque in istis quidem vestros esse patres clarissimè liquerit. Et quæ hæc est tuæ disputationis *σφιστική*, cùm singulos ferè patres pro singulis causis antè adduxeris, nunc ad extremum vniuersos in vniuersis vestros esse cōcludere? Num enim sequitur si posses pro qualibet superstitione pōtificia vnum aut alterum patrem citare, proinde totos patres esse in omni causa vestros? Sic tamen hoc loco argumentaris, Cyprianus de pœnitentia, satisfactione, meritis vobiscum sentit, quod falsum est: Augustinus liberum arbitriū defendit, quod multò magis falsum: Hieronymus virginitatem nuptiis præfert, quod concedo: atque isto modo reliqui hoc aut illud vestrum probant: igitur omnes patres in his omnibus controuersis vestri sunt. Siccine sperabas posse te nostris Academicis fallacissimam captiunculam obtrudere? Tum vt essent vestri patres, de quibus tantopere litigatis, quibus aliud nacti essetis, quàm humana præsidia, quibus quantum sit in religionis disceptatione tribuendum, quis non intelligit? Nos in certa firmaque scripturarum possessione versamur: itaque de patrum finibus securius dimicamus.

DVRÆVS, Fol. 140.

Non patres afferimus quod quicquid illorum

Bb. ij.

aliquis scripserit certa ab omnibus fide credendum sit, sed quasi testes illius fidei adhibemus, quam & illi amplexi sunt, & illorum etate Ecclesia credidit, ut si exemplo rem discere vis, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium ex Africa, Europam, Asia, testes adhibemus, tum Ecclesiam credidisse offerendum esse sacrificium corporis & sanguinis Christi, extruenda esse altaria, iniuandos sacerdotes, sanctos inuocandos martyrum reliquias &c.

WHITAKERVS.

29 Noui nihil narras: totumque hoc, quod affers, leue est & nugatorium. Patres (inquis) quam testes adhibemus illius fidei, quam Ecclesia credidit. At quis nescit patres non semper Ecclesie iudicium, sed suas pro maxima parte interpretationes atque expositiones proponere? Tum si testes essent, idem omnes dicerent, praefertim qui eiusdem aetatis erant: quos tamen non tantum ab aliis, sed interdum etiam a seipsis disfidere constat. Deinde, si publicae fidei testes sunt, quando aut vera tradunt, aut vobiscum sentiunt, quidni pro testibus etiam habeantur, quando vel errores defendunt, quod solent aliquando faciant? Postremo, quale hoc testimonium est hominum tam paucorum? Nunquid enim quis sic iste aut ille pater tradidit, ita totam Christianam Ecclesiam credendum erit? Denique haec accedit, quod in nulla omnino controversia omnium patrum testimonium vobis superpetat. Exemplo rem illustras trium patrum, quasi aut Ambrosius de omni Europa, aut de Africa omni Africa

stinus, aut quod absurdissimū est de tota Asia Hieronymus, in solitudine atq; antro habitans, testari posset. Atque hi omnes quadringentis post Christum annis vixerunt, cū multis ecclesia corruptelis laboraret, vt nihil interim dicam, quantum illi à vobis in illis, quas nominas, rebus discrepēt.

DVRÆVS, Fol. 140.

Nos patrum doctrinā non aliqua ex parte admittimus, alia repudiamus, sed integram amplectimur. Neque enim patres censentur cū suum aliquid, quod ab Ecclesia non acceperunt, vel scribūt vel docent.

WHITAKERVS.

³⁰ Nunc ais, nunc negas, & ipse es tibi aduersarius maximus. Si integram patrū doctrinam suscipitis, vt hīc affirmas, tum nihil quod patres docent repudiatis. Qui enim aliquid reiicit, is certē non recipit totum: Multa autem, vt tu fateris, reiicitis: ergo integrā patrum totāque doctrinam non recipitis. Sed hīc distinctionem egregiā excogitasti. *Patres non sunt* (inquis) *quando aliquid docent, quod ab Ecclesia nō acceperint.* id est, vt vno verbo dicam, patres non sunt patres, si quid Romano pontifici aduersariū docuerint. Hoc istorū hominum est de patribus iudiciū. Dum scribūt, quod pontifex Romanus probet, patres cēsentur: si fortē à pontificis sententia deflexerint, patrum nomen amittunt. O vestrā prædicandā de patribus Ecclesiasticis existimationem! Vtri nunc de patribus & sentiunt, & loquuntur honorificentius?

Vosne qui illos pro patribus non agnoscitis, si vobis displicent? An nos, qui illos semper vt patres colimus, etsi errantes tanquam homines minime sequendos esse iudicamus?

DVRÆVS, Føl. 141.

Respondes iure vos Catholicos libros prohibere. At ego summa iniuria id facere contendo: Etenim si vobis ipsi constare vultis, cum ad Ecclesiam minime pertinere dicaris veram fidei doctrinam à falsa discernere, sed ad internum spiritus cuiusque testimonium: an non summam alius iniuriam facietis, quibus crededi leges prescribere non dubitatis?

WHITAKERVS.

31 Quenquam esse tam ineptum putas, vt isto modo scribat, Nos negamus ad ecclesiam pertinere veram doctrinam à falsa discernere? Quis te credat aut non omnino in nostris libris hospitem esse, aut non scientem de nobis, quod omnes norunt esse falsum, affirmare? Habet ecclesia potestatem spiritus explorandi, falsamque doctrinam à veri diiudicandi. Verum hoc iudicium non ex hominum sensu, sed ex scripturis faciendum est. Tu autem eiusmodi argumentum est, Pontifex Romanus, & eius foederati non debent scripturas prout ipsi volunt, interpretari, nec doctrinam addidit, quam ex Dei verbo aut approbare, aut condemnare: ergo Ecclesia Christi non potest doctrinam falsam à vera ex verbi autoritate distinguere, & hanc tanquam veram agnoscere, illam vt falsam improbare? Quare cum ex scripturis constat pontificiam doctrinam esse & falsissimam, & hominum

minum salutis inimicissimam prudenter & pie magistratus fecerunt, cum librorum, quibus ea nominatim defenditur ac propagatur, liberam importationem, venditionemque publicam prohibuerunt.

DVRÆVS, Fol. 142.

Illud sane præclarum est, quod ait, Totis iam viginti annis Catholicos omnes Iuello vestro nondum satisfecisse. Nam Hardingus vel solus libello unico ita hominis temeritatem palam fecit, ut merito Campianus dixerit vix quidquam sua memoria Anglorum laboranti Ecclesie fructuosius provenisse.

WHITAKERVS.

³² Quam pulchre doctissimo Iuello Hardingus responderit, ex eo iudicare licet, quod nullum adhuc cuiusquam antiquitatis testimonium prolatum fuerit, quale desideramus. Viginti iam anni sunt, dum queritis, nec quicquam inuenistis. Agite vero, & diligentius inuestigate, tempusque sumite vobis ad querendum, quam vultis longissimum. Rem parvam requirimus: unicum nobis certum, clarum, enucleatum testimonium sufficiet. Cum huic a vobis nunquam adhuc satisfactum fuerit conditioni, Iuello nondum responsum esse liberè, verèque profiteor.

Bb. iij.

LIBER SEXTVS,
DE FIRMAMENTIS
Patrum.

DVRÆVS, Fol. 144.

Disputationis à Cāpiano institutæ hæc esse vim, hoc vinculum ais, Patres scripturas diligentissime scrutabantur, sanctarum scripturarum testimonia densa conglobabant, his primas partes tribuebant: quare quas illi afferunt scripturarum interpretationes, his contenti esse debemus. Non ille sic disseruit, neque ut disseruisset, tu reprehendere potuisses. Nō enim de vno patre, aut altero loquutus est, sed de omnium confessione, qui aetate aliqua floruerunt, quos, ut Paulus testatur, Deus ecclesie sue pastores et doctores dedit, et quorum doctrinam ut omnes sequerentur Christus præcepit, cum ait, Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.

Ephes. 4.

Luc. 10.

WHITAKERVS.

Te reprehendendi cupiditas trāsuersum abripuit, ut quæ nō potes emédare, in his tamen videri velis aliquid improbare. Nam aut isto modo Cāpianus, quo ego dixi, disputauit, aut disputationem omnino

omnino nullā instituit, in qua species aliqua esset argumēti. Quā̄m autem frigidum est minimēque ingenuum disferendi genus, ambiguis orationis inuolucris sententiam occultare, nec quod aggrederis, explicatē & dilucidē proponere? Quanquā non multum à Campiani mente vel tua cōfessio- ne aberrauit: cūm non aliam illi sentētiā tribue- rim, quā̄m quæ tibi ipsi defendi posse videatur. Ve- rūm an tu, si esses in medio Theologorū confessu, hoc te posse argumentū nostris Academicis pro- bare sperares. *Patres antiqui scripturas diligentis- sime studio legebant & scrutabantur: ergo nunquam a vero scripturarum sensu discedebant?* Si enim hoc argumentū in patribus valebit, tum in aliis etiam omnibus verum erit, vt qui se ad scripturarum le- ctionem totos contulerint, & diligentiam fide- lem adhibuerint, iis necesse sit verum scripturarū sensum assequi: quod tamen si diceres, tuam ipse causam infringeres. Sed nunc aliquid tandem af- fers è scripturis, quod quanquam nihili est, tamen quia rarum est, non contemnam, Paulus ait, *Deus* Ephes. 4. *dedit Ecclesie pastores & doctores.* Audio: & patres Ecclesie pastores ac doctores fuisse fateor. Sed erant etiam alij pastores, ac doctores qui vel nihil scripserunt, vel quorum libri extāt, tenemus: isti patres senserint, quorum libri extāt, tenemus: quid innumerabiles alij, de quibus nihil accepim- us, tradiderint, non tam facilē possumus existi- mare. Quā̄m ergo friuolum est, omnium pastorum ac doctorum consensionem iactare, cūm vix pos- sis ex vna ætate eaque fœcundissima viginti no- minare, quorum libri ad nostras manus peruene- runt? Tum omnium vnus ætatis patrum nisi secu- lis corruptissimis consensionem nunquam in vlla contra nos disputatione proferes. Et quanquam

dedit Ecclesiæ pastores & doctores Christus, tamen eiusmodi dedit, qui & homines essent, & errare possent, & quibus nūquam promisit, quod minūs si quando à scripturis deflecterent, in errores inciderent: Immò (inquis) horum doctrinā Christus vt omnes sequerentur, præcepit. Nimirum quousque illi docerent, quod à Christo didicerat non aliās. Nunc tuum argumentū perpende, Christus Ecclesiæ suæ pastores & doctores dedit, eoque audiri iussit, contemni vetuit, ergo nobis necessarium est in patrū interpretationibus acquiescere, & nefas est meliores desiderare.

Luc. 204

DVRÆVS, Fol. 144.

Neque tamen hanc ille disputationem ingressus est, sed vos tergiversari & latebras querere ostendit, cum patrum testimonijs atque auctoritate scripturati ad scripturas prouocatis. Quis enim sermō venerandam patrum canitiem à vobis ignorantijs arguit? Nihil vos ad patres aliud, quàm notū est, aquilas estis.

WHITAKERVS.

2. Et quid hoc, quæso, aliud est, quàm quod ego disputare dixi Campianum? Confer hanc tuam cum illa rationem: & vel eandem, vel peiorem inuenies. Quid ni verò à patribus ad scripturas prouocemus? Nonne enim scripturarum, id est Dei ipsius longè angustius tribunal est, quàm patrum simul hominūque vniuersorum? Si vellemus à patribus ad tuum pontificem prouocare, hanc quæ-

dem prouocationem laudares, à patribus autè ad scripturas prouocari iniquo animo pateris. Sed noli nobis succensere, si quam tu pontifici prærogatiuam defers, eam nos scripturis vèdicamus. Chryso-
 stomus egregiè scribit: *Nè multorum opiniones circumferamus, sed res ipsas diligenter examinemus.* Chrysoft. in
 Nòme enim absurdum est de pecunijs non credere a- 2. Cor. hom.
 llys, sed hoc numero & calculo committere? de rebus 13.
 autem amplioribus aliorum sententiam simpliciter ἀκριβῆς ἔν-
 sequi: præsertim cum habeamus omnium accuratam γόν ἔν γένε-
 trutinam, & gnomonem, & regulam diuinarum le- μοια. ἔν
 gum declarationem. Itaque hortor vos & obtestor ο- κενόνα.
 mnes, ut misso quid huic aut illi de his videatur, è
 scripturis hæc omnia inquiratis. At ferendum (in-
 quis) non est patrum venerandam canitiem à vo-
 bis ignorantiae argui. Hoc est scilicet disputare:
 Patrum canities veneranda est, ergo nihil patres
 ignorarunt, neque à nobis reprehendi debent. Nò
 est enim Deus θεσσωπολιτην, nec Christi spiritus
 ad certas ætates adhærescit. Qui patrum libros
 nunquam inspexerunt, possunt ex scripturis scri-
 pturas intelligere: quæ quidem plerunque non mi-
 nùs incertæ dubiæque sunt, quàm patrum còmen-
 tationes. Noctuis verò vtri tadem similiores sunt,
 qui lucem scripturarum fugiunt, & ferre propiùs
 nequeunt, an qui suam omnem doctrinam in scri-
 pturarum luce collocant, eamque oculis acerrim-
 is contuentur? Nam vestrum sanè aspectum scri-
 pturæ non minùs offendunt, quàm noctuarum ob-
 tutum dies.

DVRÆVS, Fol. 145. 146.

Miras (inquis) expositionum pugnas dissen-
 sionisque in patribus animaduerti mus. Quas

tandem V Whitakere? Augustinus Paulum estimat ingenuè atque ex animo loquentū Hieronymus simulatè. Si hunc probas, illam improbes est necesse. Errare quemlibet ex patribus ac decipi posse fatemur, in errorem fidei contrarium omnes alicuius ætatis patres incidere posse pernegamus. Tuum erat, ut dissensiones patrum Campiano iure obijceres, ex tam multis fidei dogmatibus, quæ vel contra hereticos patres propugnarunt, vel aduersus vestra placita defendimus, vnum aliquod in medium proferre, de quo pugnantes patrum sententias extare ostenderes. Augustinus lib. 2. de periculis. Origin. contra Pelag. & Cælest. c. 23. eruditè docet, longè aliter se habere quæstiones istas, quàm illas, in quibus salua fide, qua Christiani sumus, quæ ignoratur quid verum sit, aut aliter quàm est, humana & infirma suspitione conijctur.

WHITAKERVS.

3 Cogor importunitate tua de patrum erroribus verba facere, quos ego malle aut non agnoscere, aut excusare, aut saltè minimè accusare. Sed culpam aduersarius præstabit, qui me inuitum impulit ad dicendum. Respondi Campiano multas esse patrum pugnantes ac dissentientes scripturarum expositiones, quod vno exemplo feci manifestum. Augustinus Petrum putat à Paulo grauiter reprehensum, Hieronymus contra non nisi ex proposito & simulatè. Res summa contentione à multis Epistolis vtrò citroque missis disputatur. Hieronymus septem antiquiores patres pro sua interpretatione citat, his Augustinus alios opponit.

Galat. 2.
Vide Aug.
ab. Eist. 2.
ad 19.

niter ex quo non hanc vnus Augustini ac Hiero-
 nymi, sed multorum fuisse diffensionem intelli-
 gimus. Tu hunc fidei ac dogmatis errorem fuisse
 negas. Sed quis non intelligit, ad fidem omnino
 pertinere, sitne mentitus Paulus, an Petrum, vt i-
 pse profiteretur, ingenuè liberèque reprehenderit?
 Si enim Paulus cum nihil minùs cogitaret, se ta-
 men affirmat Petrum coram omnibus reprehèn-
 disse, quia reprehensionem maximam iustissimè
 merebatur, tum Pauli exemplo nobis licebit, & si-
 mulare & simulationem mendacio confirmare,
 quod vtrumque cum sana doctrina pugnat. Quasi,
 vt hanc fuisse leuissimam de re nihili contentio-
 nem demus, non multis tamen exemplis clarissi-
 mum sit patres in fidei ac dogmatum errores inci-
 disse, aliosque cum aliis de rebus maximis cõcer-
 tasse. Quis ignorat quàm acris inter Episcopos de
 Paschate pugna fuerit, nisi fortè Paschatis obser-
 uationem nihil ad fidè spectare statuis? Quis Cy-
 prianum martyrem à Stephano papa in causa gra-
 uissima dissensisse nescit, cum ille hæreticos rebati-
 zandos esse affirmaret, hic negaret? Quàm mul-
 ti, quamque præstantes doctrina & virtute patres
 Papiæ Millenariam opinionem amplexi sunt? Ori-
 genem quotusquisque non turpissimè errasse ar-
 guit? Quid illas celeberrimas Epiphani cū Chry-
 sostomo, Ruffini cum Hieronymo, Cyrilli cum
 Theodorito confictiones pugnâsque repetam, nõ
 de caprina (opinor) lana, sed de fide & religione
 susceptas? Vis tecum apertiùs agam, & tales ibi
 expositiones, quales postulas, proponam? De illo
 igne, cuius Apostolus in Epistola prima ad Co-
 rinthios meminit, nescis quàm variæ sint patrum
 sententiæ? Augustinus in multis locis hunc ignem
 de afflictio huius vitæ statu intelligit, Hieronymus
 de afflictio huius vitæ statu intelligit, Hieronymus
 de examinatione iudicii, atque alii aliter; Grego-

1. Cor. 3.

Hieron. in
1. Cor. 3.

2. Theff. 2. 15.

Ambros. in
hunc locum.Ambr. de pa
rad. ca. 14.August. de
Gen. contra
Manich. li.
2. cap. 17.Hieron. ad
Eustoch.Origen &
Ambros. in
Lucam.Tertull de
carne Chri
sti.Eras. in pra
fat. in Hila
rium.

rius, eumque secuti pontificii de igne purgato
rio. Quod Apostolus ad Theffalonicenses scribit
State & tenete Traditiones siue per sermonem & scribitur
multi patres de tacitis Traditionibus interpretati
tur: Ambrosius atque alii de ipso Euangelio. Cuius
apostolus ait, *Non iustificabitur ex operibus legis*. Cuius
Origenes & Hieronymus, circumcisionem & ce
remonialia opera legis dici existimant: contra Au
gustinus & Ambrosius totam legem intelligunt.
Adamum Ambrosius scribit confessum esse pecca
tum suum, ac proinde veniam impetrasse: Augu
stinus eum in mulierem, atque in ipsum Deum
peccati causam retulisse, vt quia ille non potuit
esse par Deo, Deum sibi parem faceret, & Deum
potius quam se peccasse argueret. Christum Ori
genes, Tertullianus, Ambrosius, Hieronymus &
perito virginis vtero natum esse more aliorum in
fantium tradit: aliter Augustinus, aliique multi
iudicant, & illud pontificii hereticum esse clamant.
Hilarius de Christi humanitate errauit, eumque
Erasmus de persona Spiritus sancti non ita loqui
tum esse scribit, quemadmodum Ecclesia loqui
rat. Quid alias huiusmodi opinionum atque expo
sitionum multiplices contentiones commemor
rem, quibus narrandis non multi libri sufficienter
At hos patres negabis omnes similiter sensisse
quando omnes consensuerunt, tum errare non per
tuisse. Quam hoc ineptum est, quod singulis con
tigit, id negare posse in omnes cadere? Verum vt
perspicias patrum consensionem non esse ab erro
re tutam atque liberam, vnum aut alterum ex
emplum recognosce. In synodo Constantinopo
litana sub Leone consensus patrum fuit de colle
dis imaginibus: hunc consensum in Nicena syno
do sub Irene nouus consensus abrogauit: atque
hunc

hunc iterum huius synodi consensum altera post
 synodus in Germania suo consensu damnauit. Hęc
 horum consensionem necesse est in altera parte
 fuisse deceptam. An tu oblitus es Augustinum cū
 Innocentio pontifice Romano reliquisque Eccle-
 się Episcopis sensisse Eucharistiam infantibus ne-
 cessariō prębendam esse? atque hunc errorem in
 Ecclesia longissimo tempore perstitisse? An hęc
 non sunt fidei dogmata, quę proposui? An tu ista
 potes defendere? Quid ergo nugaris, quid late-
 bras quęris, quid malam causam pessimę propu-
 gnas? Nesciri quidem multa sine damno posse fa-
 teor, cuiusmodi ista sunt, quę refert Augustinus,
 de loco Paradisi, de Elia & Enocho, de elementis,
 de reliquis: sed num hęc illis similia sunt, in qui-
 bus errasse patres ostendimus? Id tu nunquam (sat
 scio) dices. Aliud enim est ignorare, quod disci ex
 scripturis nō potest: aliud in iis quę scriptura tra-
 didit, falsas opiniones pro veris amplecti & tueri.
 Ita, quod meum fuisse dicis iam euici, patres in fi-
 de consentientes errasse, tuum nunc est rem veram
 atque exploratam agnoscere.

DVRÆVS, Fol. 147.

*Quod præceptum à Christo esse ais, non ut pa-
 trum scripta sed scripturas ipsas scrutemur, frigi-
 dum sanè est. Nos hoc qui faciunt, modò rectè fa-
 ciant, vehementer probamus. Rectè autem scriptu-
 ras scrutamur, cū illarum sententiam non ex pro-
 prio ingenio, sed ex maiorum ratione & authorita-
 te interpretamur.*

WHITAKERVS.

4 Quod de scrutandis scripturis dixi, frigidum vobis videri minimè miror, quos certe eos frigescere necesse est, si homines Christiani fideli sanctoque studio sacras scripturas scrutari cæperint. Quibus enim in locis scripturarum cognitio versatur, pontificiis friget quæstus, & quidem non dubito scripturas, si semel possent emungere, vobis perpetuum frigus allaturas. Eos qui scripturas rectè scrutantur, probas: in quo tantam humanitatem laudo, qui quod rectè fit nolis improbare. Sed quinam tuo iudicio scripturas rectè scrutantur? qui illarum (inquis) sententiam non ex proprio ingenio, sed ex maiorum autoritate interpretantur. Nullisne verò fas est scripturas scrutari, nisi qui aut munere interpretandi scripturas perfungantur, aut maiorum rationem omnem acque auctoritatem cognitam habent? Erit ergo hic labor hominum sanè perpaucorum. At Christiani scripturas, non maiorum opiniones vel expositiones scrutari iussit, idque omnibus præcepit, quæcumque vitam quærunt, & Christum cognoscere cupiunt, *In ijs* (inquit Christus) *putatis vos vitam habere, & ille de me testatur.* Itaque Iudæos Christus reprehendit, quòd illius sermonem non haberent in ipsis manentem, hoc est, quamquam assiduè Mosè & Prophetas legerent, harum tamen scripturarum verum sensum ignorarent, quem Christum, quem illæ Messiam esse declarabant, contemnerent. Scrutari ergo scripturas iuberi, ut planè perspiciant ex scripturis, quæcumque de Messia prædicta sunt, ad ipsum pertinere. Num verò Iudæos Christus ad maiorum rationem, aucto-

Ioan. 5. 39.

Verf. 38.

ritatem, interpretationem remisit? Quæ hæc impietas est, & quæ fallendi licentia? Ex his autem Christi verbis duo argumenta colligam, ad quæ mihi appositè respondeas velim. Primum si Iudæi iussi sunt ipsas scripturas scrutari, atque ex ipsis scripturis, non aliunde, scripturarum sententiam addiscere, tum idem nobis faciendum est, ut ex scripturis scripturarum sensum assequamur. Deinde, si Iudæi in scripturis vitam æternam habebant, id est, scripturarum doctrina quicquid erat ad vitam æternam necessarium proponebat, quemadmodum Christus apertè docet, tum multò magis nobis scripturæ ad vitam salutemque sufficiunt, cum noui Testamenti facta fuerit tam illustris ac nobilis accessio? Atque hoc est, quod Paulus affirmat, posse nos scripturis fieri ad salutem sapietes. 3. Tim. 3. 15.

DVRÆVS, Fol. 147.

Si Christianis omnibus ut scripturas scrutentur à Christo dictum esse intelligis, in magno cerè errore versaris. Quomodo enim rudes & ignari literarum scripturas scrutabuntur, quos Augustino teste, non intelligendi vniuersas, sed credendi simpliciter acutissimos facit, contra epist. Fundam. c. 4. Canana. Christus dixit, Fides tua te saluam facit, non ex citatio scripturarum, inquit Tertullianus, de præscript. Iudæis Christus dixit, ut ipsum verum esse Messiam intelligerent: Christianis vero est omnibus liberum, illis tamen solis præceptum, quibus alios docendi munus incumbit. idque non ut ex scripturis fidem addiscant quasi de nouo, sed quam auditu perceperunt, scripturarum

Ce. j.

testimonijs corroborarent. Promiscue fidelium tur-
ba datus esse Paulus asserit non scripturarum do-
ctores, sed pastores atque Doctores.

WHITAKERVS.

5 Vter nostrum erret, non erit difficile iudi-
care. Tu solis doctoribus præceptum esse dicis, ut
scripturas scrutentur, ego omnibus Christianis.
Et quidem Christus non tantum doctores, sed to-
tum populum alloquitur, atque ad scripturas scru-
tandas cohortatur. Si verò Iudæis omnibus scru-
ptum fuit scripturas scrutari, id ipsum etiam
Christianis omnibus præceptum esse constat, ni-
si causa aliqua proferri possit contrariæ rationis.
Propheta beatum pronunciat, qui in Dei lege
dies & noctes meditatur. Nihil hoc ad Christianos
pertinet? Sed te clarissimis testimoniis reuince-
mus. *Beræenses* (homines Laici) scripturas quotidie
scrutabantur, *an quæ à Paulo audierant, ita se habere*
rent. Si istis necessariū fuit scripturas scrutari, &
Apostolicam doctrinam cum scriptis prophetis
comparare, idque eis à Spiritu sancto laudi doci-
tur, tum omnibus Christianis similiter faciendum
est ut quod docetur & proponitur, ex scripturis
diudicent. Colossenses Apostolus iubet, ut scri-
pturæ sententiam comparent copiosam, *Sermo*
Christi habitet in vobis copiose in omni sapientia. Si
putes hoc præceptum ad populum minimè per-
tinere, Chrysostrum consule, cuius in hunc lo-
cum hæc verba sunt, *Audite quorquor estis seculo*
res, & uxori ac liberis præestis, quemadmodum &
vobis det in mandatis maxime scripturas legere, &
leuiter & negligenter, sed magno studio. Sin te Chry-
sosto

Psal. 1. 2.

Act. 17. 11.

ἀνακρίνον-
τες.
Colof. 3. 16.

Chrysoft. in
Col. hom. 9.

Iostomus minùs delectat, Hieronymum audi, qui Hierony. in
 sic in hunc eundem locum scripsit, *Hic ostenditur Coloss. 3.*
verbum Christi non sufficienter, sed abundanter etiam
Laicos habere debere, & docere se invicem vel mo-
neri. Quod ergo Christianis omnibus præceptum
 esse negas scripturas legere, scrutari, meditari, in
 eo te turpissimè errare, & scripturarum sententiis,
 & patrum testimoniis docui. Atque hinc te facile
 potui omnium patrum telis conficere. Quid enim Origen. in
 apertius dici potuit, quàm quod Origenes scribit, Esaiam,
 & tu à me prolatum præmittis, *Vtinam omnes fa-* homil. 2.
ceremus illud, quod scriptum est, Scrutamini scri-
pturas? Chryostomus in multis locis populum o-
 mnem ad assiduam scripturarum lectionem hor-
 tatur, atque hanc hominum negligentiam gravis-
 simè reprehendit. *Quis (inquit) nostram quasi, re-* Chryost. in
perita domo, aliquid Christiano dignum opus aggredi- Euang. Ioã.
tur? Quis scripturarum sensus perscrutatur? Nemo hom. 13.
sane: sed alveolos & talos frequenter inuenimus, li-
 bros quàm rarissimos. Audis ut vestros Laicos
 Chryostomus depingat. Vbi enim in ædibus Lai-
 ti cuiusquam apud vos librum sacrum inuenias?
 Talos, tesseras, aleas probatis in Laico, libros
 præsertim scripturarum comburitis. Aut hinc ne-
 ga aliquid, si potes, aut te conuictum, & constri-
 ctum confitere. *At populus (inquis) rudis est ignarus literarum.*
 Id sane vos curatis sedulo, ut talis esse possit. Ve-
 rum qui Christiani sunt non debent rudes esse scri-
 pturarum: & quod in illis vitium est, id tu pro ar-
 gumento adhibes. Quod verò Augustinus popu-
 lum ait titum esse non intelligendi vniuersitate, sed
 credendi simplicitate, in eo quidem non istam po-
 puli ignorantiam defendit, sed subtilem scientiam
 non requirit. Aliud autem est esse omnino rudè &

ignarum, aliud non esse ratiocinandi acumine ac
 subtilitate præditum. Credendi simplicitas omni-
 bus necessaria est: credere autem sine scriptura-
 rum cognitione nemo potest. Viuacitas intelli-
 gendi non eadem in omnibus postulatur. Quid
 si verò Cananæ fides sola, non scripturarum ex-
 ercitatio saluam fecit? An ignaram fuisse scriptu-
 rarum statuis, quia non fuit in scripturis exercita-
 ta? Quanquam minimè fuisse illam in scripturis
 exercitatum Tertullianus non affirmat, sed fidei
 exercitatio scripturarum saluam esse dicit, quod
 etiam de peritissimis scripturarum magistris ve-
 rissimum est, quos fides non scripturarum periti-
 seruat. Iudæis (inquit) Christus dixit ut illum esse
 Messiam intelligerent: ergo si Iudei poterant ex
 scripturis solis Messiam agnoscere, idem & nos
 multò magis possumus: cumque in Messie periti-
 cta cognitione salus nostra & vita consistit, quid
 amplius desideramus? Ad extremum nobilissimam
 sententiam adiungis, *Promiscua turba datus est
 non scripturarum libros, sed pastores ac doctores.* Quis
 qui pastores doctoresque dedit, non idem libros
 etiam scripturarum dederit: aut aliud sit pastorum
 & doctorum munus, quàm ut libros scripturarum
 populis exponant, quos Deus vtrisque, tam his
 quàm illis dedit. Itaque si discas, quæ subordinata
 sunt, non pugnare, tuum argumentum intelligi
 esse nugatorium. Id verò omnes velim perpetuo
 meminerint, quod hinc noster Duræus palam affir-
 mat, *Promiscua fidelium turba non esse datus scri-
 pturarum libros.* Quoties ergo scripturas populus
 legit, in alienas possessiones irruit, & sibi rapit
 quod Deus nunquam dedit.

DVRÆVS, Fol. 148. 149.

Nos scripturas ita legimus, ut non ex nostro ingenio, sed ex Ecclesiastica traditione interpretemur. Sponsi vocem libenter audimus. Si ignoras te, inquit, o pulcherrima inter mulieres, ubi post vestigia gregum tuorum. Cant. 1. ad quem locum alludit Theodoretus in dialogis. Nos igitur dum parrum nostrorum greges sequimur periculum nullum est, ne vagemur. Velim mihi respondeas, quem viam ducem sequimur à Romana Ecclesia deservisti. Inellum credo, aut ex praeceptoribus tuis alium. At quem ille? Bezam, opinor. Beza verò quem? Calvinum, ipse responderet. Calvinus, quem sequeretur, habuit neminem. Lutherum enim ducem sequi noluit. Et Lutherus cum nullum quem sequeretur haberet, seipsum ducem sequutus est.

WHITAKERVS.

6 Et nos scripturas nō ex nostro ingenio, sed ex Spiritus sancti sensu in ipsis scripturis manifesto interpretamur. Ecclesiasticam traditionem pro norma interpretandæ scripturæ non agnoscimus: quia tum huius traditionis, quàm scripturæ auctoritas potior esset, quod tamen ipse nūquam dixeris. Greges verò tuos sequere dum voles, ego nec te nec tuum gregem sequar. Et scitum certè est, quod tuos magistros gregi comparas, in quo non tantum homines, sed equi etiam & asini sunt, si Theodoro tuo credimus. Sed hic quæris aliquid, quod tibi responderi velis, quem ego viam ducem

Cc. iij.

Hebr. 12. 2.

Matth. 15.
14.Cyprian. ad
Pompei.
contra Epi.
Sol. Steph.

cem sequutus à Romana Ecclesia desciuerim. Pot-
sum ego tibi multos duces commemorare, à qui-
bus sum in rectam viā deductus. Quot enim mal-
tis iam annis Euangelii præcones & doctores ex-
titerunt, tot mihi duces huius viæ fuerunt. *At illi*
(inquis) *illos nisi seipsos sequuti sunt duces.* Imò
Christū in primis fidei nostræ ἀρχὴν ἢ τελευτήν
sequuti sunt, tum omnes antiquiores Ecclesie pa-
tres, quicumque in his viis ingressi sunt. Quis au-
tem ducem meliorem, quàm Christum, & Aposto-
los, & purissimæ Ecclesie magistrōs desideret? Si
verò quos duces esse viæ rectæ oportebat, illi sunt
errorum signiferi, mihi non est necessarium tales
duces ad certam calamitatem atque exitium pro-
perantes sequi. *Sinite illos,* (inquit Christus) *duces*
sunt cæci cæcorum. Cypriani de hac causa senten-
tiam, quam Augustinus sine dubio optimam esse
dicit, proponam. *In compendio est* (inquit Cypria-
nus) *apud religiosas mentes, & errorem deponere, &*
inuenire atque eruere veritatem. Nam si ad diuina
traditionis caput, & originem reuertamur, cessat er-
ror humanus: & sacramentorum celestium ratio
perspecta, quicquid sub caligine ac nube, tenebrarum
obscurum latebat, in lucem veritatis aperitur. Si ce-
nalis aquam ducēs, qui copiose prius & largiter pro-
fluebat, subito deficiat, nonne ad fontem pergitur?
Tum mox, *Quod & nunc facere oportet Dei sacer-*
dotes, ut si in aliquo nutauerit, & vacillauerit, ver-
tas, ad originem Dominicam & Evangelicam &
Apostolicam Traditionem reuertamur, & inde sit-
gat altus nostri ratio, unde & ordo & origo surrexit.
Non ergo spectandi sunt qui nobis proximè præ-
iuerunt, sed qui primi duces itineris fuerunt.

DVRÆVS, Fol. 150.

Acquámne (*inquis*) iudicas, vt si patres in scrutando scripturas aberrarunt, eorum nos vestigiis insistamus? Et quod ipsi inuenimus verum abiiciamus, quia illi inuenire non potuerunt? *Sed quis credat VVhitakere, inuenisse te, quod partes tam diu quæsitum inuenire tamen minime potuisse contendis? Quis tu es, qui ignorantia errorisque patres audeas accusare, iudice praesertim Academia?*

WHITAKERVS.

7 Ego patres omni doctrinæ genere excultos fuisse fateor: tantum abest, vt illos accusem ignorantia. Sed tamen, quandoquidem Academiæ mēstri Academici perspiciant, cupio tuum te nobis argumentum probare, Patres veritatem diligentissimè inuestigarunt, & doctrina singulari excellenterunt: patres igitur nunquam à vero aberrarunt, nec falli, aut aliquid ignorare potuerunt. Hæc tua est patrum *sententia*. Si verò patres quanquam erant & diligentes & docti, tamen sæpe grauiterque errarunt, quod mihi concedi, quantumuis nolis, est necesse: cur nobis non licebit, quibus non minus quàm illis præceptum est scripturas scrutari, quæ nos inuenimus vera retinere, quæ illi non vera tradiderunt, repudiare? Si patres reuiuiscerent, errores suos agnoscerent, & vestram importunitatem sua autoritate coercerent: viui certè ingenuè professi sunt se multa ignorare, & in

multis decipi. Nunc quia ex patrum erroribus vester ille pontificiæ religionis cento confusus est, hos errores vobis tam necessarios ac salutes attingi non oportet. Sed tibi nunc iterum de patribus verbo respondeo. Quum patrum scripta ad sacrarum literarum Canonicam doctrinam exigimus, & patres aliter sensisse perspiciamus, quàm Spiritus sanctus tradidit, etsi non nobis maiorem doctrinam arrogamus, quàm illis concedimus, tamen erratum ab illis esse intelligimus, & nos cum illis errare testamur.

DVRÆVS, Fol. 150.

Videamus quàm acriter tuam aduersus nos causam patres defendant, illi præsertim quos nominamus ais apertum nobis bellum denunciare. Scias, Dionysius hic quisquis ille fuit tuus esse dum priuatam Missam defendis, non potest Priuatam Missam Catholicæ nec defendimus, nec agnoscimus, cum omnes Missæ & à publico Ecclesiæ ministro. & totius Ecclesiæ nomine, & pro ministerium Ecclesiæ filiorum salute offerantur.

WHITAKERVS.

8 Si missam priuatam non agnoscis, ac talem certè Missam defendis, qualem Dionysius ætate nulla Ecclesiæ celebrauit. De verbo distingere puerile est: priuatam dico Missam, quam vnus homo percipit, dum hanc defendis, Dionysium habes in causâ inimicum. Illa enim forma

quam Dionysius proponit, multorum communionem requirit: vestrae autem Missae ab vno sacrificio procuratur. Si verò quod sit ab vno homine nec latius patet, priuatum verè dicitur, quis missas vestras, quae non nisi vnum sacrificium cum pusione postulant, priuatas esse dubitat? Nà populus aut totus abest, nec aliquid de Missa cogitat, aut si praesens fuerit, nullas habet nisi spectandi partes. *At sunt* (inquis) *à publico ministro*. Quid tum? Si minister publicus, quod pertinet ad totum populum, sibi vni sumit, nonne ex publico priuatum facit? Quid enim commodi potest ex illa Missa, qua vnus sacrificus fruitur, ad populum peruenire? Hoc quidem perinde est, ac si dicas, eo cibo, quo sacrificus vescitur, populum pasci. Imò (inquis) totius ecclesiae nomine, & pro omnium salute offertur. Primùm Christus huiusmodi nullam oblationem instituit. Quae enim oblatio omnes ecclesiae filios seruaui, ea semel in cruce peracta est, quam vnus Dei filius facere potuit. Deinde, si populus ex hac oblatione beneficium tantum percipit, quantum dicit, quid opus fuit cum sacrificio interdum communicare, & quem maiorem ex hac communicatione fructum percipit, quam si nuncquam communicaret? Postremò velim mihi dicas, qui fidei vim toties risisti, quomam tandem pacto fieri possit, vt populus totus ex illa Missa, quam nec participat, nec videt, nec somniat, salutem hauriat. Si enim absentì populo Missa salutaris esse potest, quid ni fidei nostrae praesentem esse Christum concedas, quantumuis nos ab ipsius corpore maximis locorum spaciis disuncti sumus?

DVRÆVS, Fol. 151.

*Sed quid tandem est, quod contra priuaram, ut
 vocas, Missam ex Dionysio affers? Publicam
 Ecclesiæ communionem, qualem & Christus
 instituit, & vetus ecclesia semper tenuit, de-
 scripsit. Quid? Num tibi Christus, cum sacræ
 mentum instituit, quoties, quando, quo loco, quomodo
 multis, aut presentibus, aut communicantibus, aut
 quibus ceremoniis esset celebrandum præscripsit
 videtur? Quorsum ergo Paulus, Cætera cum
 venero, disponam? 1. Corinti. 11. Vidit hoc Au-
 gustinus & multa, quæ ad huius sacramenti admi-
 nistrationem pertinent, Apostolis disponenda Do-
 minû reliquisse non dubitauit. Epi. 118. ca. 6. Quam
 iniquius, quàm ob populi impedimenta legitima
 vel negligentiam, sacerdotes, & ecclesiâ, & fideles
 tam necessario fructu priuari? Augustinus illam
 quotidie communicandi morem, nec laudare, nec
 reprehendere ait, epist. 118. Et Hieronymus etiam
 hanc Romane urbis consuetudinem fuisse com-
 memorat, satis eam non omnium fuisse Eccle-
 siarum significat. Postremò, si Laicis olim
 tiam solis licebat, domi suæ communicare, quid
 causa erit cur sacerdoti absque populo sacrificium
 offerre non liceat?*

WHITAKERVS.

9 Quam vobis plagam Dionysius satis lacer-
 lentam intulit, eam hîc si non sanare, saltem ob-
 ducere

ducere conaris. Sed malè curatum vulnus facilè
 recrudescet. Si enim vester esset Dionysius, non
 ille à vobis in retanta dissentiret. Quid autem
 Missa sanctius, atque augustius vestra opinione
 esse potest? At priuatam missam Dionysius non
 agnoscit, cuius illa *σινναξίς* multitudinem postulat.
 Quòd autem quæris, num Christus, quando sa-
 cramentum instituit, quoties, quando, quo loco,
 quàm multis, & quibus ceremoniis celebrandum
 esset, præscripserit, respondeo temerè hìc à te
 res *επιπροσθεντες*, planèque dissimiles misceri. Etsi e-
 nim Christus non præscripsit ista, quæ comme-
 moras, tamè Christi præscriptio priuatis missis a-
 pertissimè aduersatur. Quoties quidem, & quan-
 do, & quo loco, & quàm multis, & quibus exter-
 nis ceremoniis sacramentum administrari oport-
 teret, Christus non exposuit. Nà ista sacramèti na-
 turam atq; *εὐχαι* non attingunt, nec harum rerum
 varietas aliqua cum Christi præscriptione forma-
 que pugnat. Itaque cum Paulus sacramentum
 Corinthiis, quale Christus instituit, commendas-
 set, quæque erant necessaria, atque ad ipsam essen-
 tiam sacramenti pertinebant, docuisset, de cæte-
 ris se cùm venerit, præscripturum promittit, id
 est, quibus vti externis ceremoniis deberent, tra-
 diturum. Atque hæc illa sunt, quæ Christum A-
 postolis reliquissè constituenda scribit Augusti-
 nus, cuiusmodi est à ieiuniis sumendum sit sa-
 cramentum, an post cibum, & quo ordine, vt i-
 pse Augustinus testatur. Sed aliud est, quod quæ-
 rimus, cùm de priuata Missa disputamus. Nam
 illa sacerdotum pontificiorum *νομοθεσία* ipsum sa-
 cramentum euertit, & Christi præscripto palàm
 repugnat. Etenim in hoc sacramento numerus a-
 liquis, & multitudo hominum Christi mortem
 celebrantium necessariò requiritur, id quo pri-

- mum ex ipsa, nominum notatione constat. Cæna enim Cæna, & communio, & *συναξίς*, & *ἀρχαία* appellatur, satis indicat non vnum hominẽ huius rei peragenda sufficere. Et quia nobis res est ceteris Dionysio, *κοινωνία* vocari Pachymeres Dionysius Paraphrastes scribit, *Ἄρα τὸ τὸ τε καὶ ἅπαντες τῶν μυστηρίων*: id est, quia tum omnes communicabant, qui digni erant mysteriis. Deinde, Christus ait, *Accipite, edite, bibite omnes*. Et inter vos, *Hoc facite ad mei recordationem*. Et Paulus, *Quotiescunque ederitis panem hunc, & hoc biberitis, mortem Domini annunciatis*. Et hoc à multis fieri oportere demonstrat? Sed quibus his Apostoli verbis illustrius desideramus, *Unum panem, unum corpus multi sumus: nam omnes com- panem participamus?* Iam ista rem planè con- ciunt, *Itaque fratres mei, cum conuenitis ad desin- dum, alius alium expectate.* In quem locum Thom. in 1. Cor. II. Thomas scribit, *Cum conuenitis, scilicet in ecclesia ad manducandum, scilicet corpus Christi: unum expectate, ut, scilicet simul omnes sumatis.* Et Haymo in 1. Cor. II. Haymo, *Cum conuenitis ad manducandum corpus & sanguinem Christi in ecclesia, unum expectate, ut multorum oblatio simul celebretur & omnes communiter ex vno pane communicatis, quia illa oblatio vnus panis est, & communis debet esse omnibus.* Postremò hanc Christi per- scriptionem verus ecclesia sexcentis annis ser- seruauit, & illam pontificiorum *κενὸς ποτηρίου* sam ignorauit. Apertè Chrysoftomus loquitur, *Omnis qui mysteriorum participatione non fru- tur, impudens, & procax est, si adstat.* Et Hieronimus, *Dominica cæna omnibus discipulis communis, quia ille omnibus discipulis qui aderant, equaliter tradidit sacramentum.* Nam Apostolorum canones, quanti facien-

nescio: si tamen aliquid valent, vestram certè Missam grauissimè perstringunt. Sic enim præci-
piunt, *Omnes introeuntes fideles, & scripturas au-*
dientes, non permanentes autem in oratione & san-
cta communione, velut inordinatum quiddam per-
turbationemque facientes in ecclesia separari oportet. Qualem ergo hanc Missam esse censeamus,
quam vnus sacerdos toto spectante populo confi-
cit? Quod de impedimentis & negligentia populi
criminariis, nihil est quamobrem propter populi
vel legitimas occupationes, vel prophanam ne-
gligentiam lex institutioque Christi violetur. Si
officium suum episcopi & pastores fecissent, po-
pulus nunquam à pietate tam auersus exiitisset.
Sed hac populi negligentia præclarè sacerdotum
vel ocio vel lucro consulitur.

Augustinus autè & Hieronymus, tantum abest
vt Missam priuatam confirmet, vt contra popu-
lum olim quotidie communicasse testentur: quos
proinde à te in hac causa miror esse introductos.
Quid enim magis cū priuata Missa dimicat, quàm
populi quotidiana communio? Si verò non ita
mos obtinuit in quibusdam locis, vt populus non
quotidie sacramentum sumeret, at sacerdotem
solum sine populo sumpsisse nullis vnquam testi-
moniis liquebit. Nam quod postremò de laicis
subiungis domi communicantibus, vide quæso,
quàm sit ab instituta disputatione alienum. Laici
interdum priuatim domi communicabant: igitur
sacerdos debet in publico cœtu priuatam Missam
celebrare. Deinde, quod Laici domi sumpserunt,
ad vel præsentem in communione secum detule-
rant domum, vel absentes ab episcopo accepe-
rant, vt hæ quædam fuerint partes publicæ com-
munionis. Postremò ex vno more vitioso alium
similem comprobare, nimis improbum atque
ἀπολογον est.

DVRÆVS, Fol. 152.

Secundas tenet Iustinus Martyr: Quando formam (ut ais) eius disciplinæ, qua Christiani in sacro conuentu vsi sunt, exposuit. Panem & vinum eo tempore populus accepit nunc neutrum. Si Iustinum vel obiter legis non eò impudentia esses progressus. Nam in hoc loco nostram de Eucharistia sententiam confirmat. Vbi queso legis apud Iustinum tum panem & vinum in Eucharistia Christiano populo exhiberetur, cum nihil ille de pane & vino, sed de corpore & sanguine Christi tanta perspicuitate loquatur.

WHITAKERVS.

10. *Si Iustinum (inquis) legissem, nunquam tam impudens fuisset: quo magis mihi persuasi à Iustinum nunquam esse perlectum. Vestram de Eucharistia sententiam neque hic, neque alibi confirmat: de quo satis multa respondi prius Populum Iustinus hoc loco & totum communitate, & sacramenti partem vtramque sumptis testatur. Quid magis Missis vestris ac contrarium esse potuit? Quòd autem quæris apud Iustinum legerim, panem & vinum in Eucharistia populo exhiberi, istuc quidem me in hoc eodem loco legisse testor. Sunt enim hæc Iustini verba, οἱ χαλβέροι παρ' ἡμῶν διακονοῦσι διδόντες ἐξ ἑστέων παρόντων μεταλαβεῖν ἐπὶ τῷ & χαρισθέντος ἁγίου οὐκ εἶναι καὶ ὕδατος: hoc est, Qui apud nos diaconi vocantur, dant unicuique eorum qui adsunt partem panis*

Iustin. A polog. lib. 2.
 ἡ δὲ ἰδέοσις
 καὶ ἡ μεταλαβὴ
 με ἐπὶ τοῦ
 & χαρισθέντος
 τῶν ἁγίων
 γίνονται.

panis, pro quo gratie acta sunt, & vini, & aqua participandam. Vide verò Duræ, ne dum mihi impudentiam obiiicis immerenti, teipsum non satis modestum fuisse palàm ostendas.

DURÆVS, Fol. 153.

Tertius in acie est *Beatus Cyprianus*, qui Apostolos omnes Petro (ut ais) exæquat, còsque pari & honore, & potestate præditos dicit affirmat. *Quid Cyprianus de Romani pontificis autoritate senserit, plurimis sanè locis ostendit: Epist. 55.* Neque aliunde hæreses obortæ sunt, &c. Sic *Hieronymus contra Luciferianos. Pares Apostolos Cyprianus dixit, quia aequè omnes Apostoli fuerant: ita tamen ut à Petro cæteri tantquam à capite penderent. Hoc enim ea verba ostendunt, ut vnitatem manifestaret, vnam Cathedrali constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua autoritate disposuit. Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitatem proficiscitur. Primatus Petro datur, ut vna Christi ecclesia, & Cathedra vna monstraretur.*

WHITAKERVS.

ii Pontificis Romani summum in ecclesia principatum Cyprianus ignoravit: id quod ex hac ipsius illustrissima sententia facile cognoscitur. Si

enim omnes Apostoli idē erant, quod Petrus fuit
 pari & honoris & potestatis consortio prædica-
 certum est omni modo æqualem reliquis Apo-
 stolis fuisse Petrum, & tum nullus pontifici Romæ
 no in ecclesias & Episcopos omnes dominatus
 linquitur. Quicquid enim pontifex auctoritatis
 habet, id totum Apostolo Petro acceptum refertur.
 Verum (inquis) quid Cyprianus de pontificis Ro-
 mani auctoritate senserit, plurimis locis ostendit
 quod ego facillē agnosco, cum illum videam de
 hac immensa auctoritate nihil unquam somnians
 se. Romanum enim episcopum non aliter, quam
 collegam, & coepiscopum suum appellat, nec
 quicquam omnino scriptū vsquam reliquit, quod
 huius pontificiæ Monarchiæ vel leuissimam
 probationem aut significationē præ se ferat. Nam
 quod affers ex epistola 55. id quidem nihilo magis
 ad Romanum pontificem, quam quenquam
 alium vllius ecclesiæ Episcopum pertinet, quæ
 admodum pontificii ipsi iamdudum agnoscuntur
 quod etiam de illo loco Hieronymi statuendum
 est, quem cum Hardingus ad pontificis auctori-
 tatem confirmandam afferret, in eo lapsus erat
 Hardingum Stapletonus confiteretur. Itaque mirari
 satis nequeo, quid tibi homini Iesuitæ in memo-
 tem venerit, vt explosas iam pridem sententias
 nimirumque obsoleta patrum testimonia nobis
 reponeres. Sed do veniam egestati tuæ.

Lib. 4. epist.
 2.

Stapletonus
 contra Iuel-
 lum: arti. 4.
 pag. 25.
 Ibid. pag. 58.

Iam verò doces quomodo Petro reliqui Apo-
 stoli pares fuerint, in quo te nō satis fidelem Cy-
 priani interpretem præbes. Quando enim hoc
 potestate Evangelii prædicandi interpretaris, et
 planè constat, nullam aut Petro, aut vllis Apo-
 stolis aliam fuisse datam potestatem præterquam
 Evangelii annunciandi, tamen quando non tantum
 ista potestate, sed etiam honore omnes Petro
 pares

pares fuisse Cyprianus scribit, nihil omnino reliquit, in quo impares esse possent. Si enim Apostolos omnes Petrus autoritate superauit, tum quanquam erat Euangelii annunciandi par omnium potestas, tamen honoris summam inæqualitatem fuisse manifestum est: omnes autem Petro non modò *potestate* sed *honore* etiam pares Cyprianus facit. Atque hoc est, quod in eodem libro mox sequitur, *Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur*: in quo omnes similitèr Episcopos æquales esse pronunciat, quantumuis se pontifex Romanus singulari quodam modo Episcopum esse aliis vniuersis superiorem glorietur. In iis autem, quæ post ex eodem Cypriano commemoras, Pamelium potius Cypriani deprauatorem, quàm Cyprianum sequeris. Nam illa verba, *Primatus Petro datur*, nolim quisquam existimet esse Cypriani. Sunt enim à Pamelio è margine in ipsam Cypriani orationem traducta, *Causa. 24. q. 1. Loquitur.* quemadmodum ex antiquis verisque exemplaribus, ipsòque adeò Gratiano animaduerti potest. Quis non istam pontificiorum perfidiam & quiduis peruertendi immanè audaciam miretur, quos non pudet notissimas patrum sentèntias tam egregiè & palàm corrumperè?

D V R Æ V S, Fol. 154.

Illud fortasse grauius, quod de appellatione ad Romanum pontificem adnectis. Sed ne omnino de appellatione eo loco quidquam agit. Ad Corneliū Cyprianus scribit in hunc modum, Cùm statutum sit omnibus, & æquum sit pariter ac iustum vt vniuscuiusque causa illic audiatur,
Dd. j.

ubi est crimē ad niseū vt & accusatores habere, & testes sui criminis possint. Ita enim à *Petrino* biano, qui *Cornelium* praecessit, statutum erat. Quod ea etate omnibus fuisset per suum supremum in terris Romani pontificis iudicium, quomodo et *Romam Fortunatus Felicissimū*, aliosque misisset vel *Cyprianus* ipse tam seruo laborasset, vt illa causa Africa fines non excederet?

WHITAKERVS.

Lib. 1. epist. 3.

12. Si locus hic omnis *Cypriani* integrè & bona fide transcriptus à te fuisset, ipse per te tuas cōmētationes diluisset. Inuehitur in pseudoepiscopos quosdam *Cyprianus*, qui cū in Africa multis criminibus, atque episcoporum iudiciis damnati fuissent, causam dicere Romæ de integro apud *Cornelium* Episcopum Romanum voluissent. Hanc illorum impudentiam *Cyprianus*, & illam iudicium Translationem, tanquam iniquissimam acerbitate me exagitat, atque in hunc modum scribit, *Cum statutum sit omnibus nobis, & equum suū pariter iustum, vt vniuscuiusque causa illic audiat, & est crimen admissum, & singulis pastoribus pascuae gregis sit ascripta quam regat vnusquisque, & gubernet, rationem sui actus Domino reddaturus, oportet vtique eos quibus praesumus, non circumcursum nec Episcoporum concordiam coherentem sua fūdola, & fallaci temeritate collidere. Sed agere suam causam, vbi & accusatores habere, & testes sui criminis possint, nisi paucis desperatis & peractis non videtur esse auctoritas Episcoporum in Africa constitutorum. Primum cuiusque causam illic audiri oportere docet, vbi crimen admissum fuit.* Roma

Romæ ergo nulla crimina iudicanda sunt, nisi quæ Romæ sunt admissa: atque hoc modo non licebit ad Romanum pontificem prouocare. Si verò Romani pontificis supremum esse in terris iudicium Cyprianus existimasset, hæc horum Episcoporum delationem isto certè nomine nunquam improbasset. Nullam enim reprehensionem meretur, qui querelas suas ad legitimum iudicem defert. Deinde si *singulis pastoribus portio gregis ascribitur, quam unusquisque regat actus sui rationem Domino redditurus*, quemadmodum Cyprianus ait, quis non videt nec totum gregem Romano pontifici commissum esse, nec illi reddendam esse administrationem huius prouinciæ rationem? Denique cum illos desperatos & perditos vocat, qui minores esse Episcoporum Africanorum, quàm exterorum auctoritatem putant, supremam Romani pontificis potestatem non modò nō agnoscit, sed cum summa etiam contumelia reiicit atque auersatur. Ex his facillè iudicari potest, quid de Romani pontificis primatu Cyprianus senserit. De Fabiano quod affert Pamelium tuum sequutus, etsi nihil ad rem facit, tamen quia sumptum est de supposititia Epistola reiicio. Sed illud præclarum est, quòd ex ista pseudoepiscoporum Romanorum legatione, & Cypriani responsione, supremum Romani pontificis in terra iudicium arguis, quasi non tribunos olim fuerit, qui se à domesticis Episcopis lætos indicabant, ad alios Episcopos confugere, præsertim antequam propitius esset Episcopis magistratus. Tum si delatus falsò ad collegam suam Cyprianus se diligenter purgauit, fingendumne erit, id eum fecisse, quia illius supremum tribunal metuebat?

DVRÆVS, Fol. 155.

Ad Lactantium venio. Religio (inquit) nulla est ubicunque simulachrum est. Non de Christianorum imaginibus, sed de insi telium idola loquitur. Religio (inquit illo) ex diuinis rebus est. Diuini autem nihil est nisi in cælestibus rebus: carent ergo religione simulachra, quia nihil potest esse cælette in ea re, quæ sit in terra: Nihil ergo Lactantius, quàm nullam esse religionem, ubi quæ terra ex fiunt, pro diis colitur. Quis ignorat Iudæis sacrarum rerum imaginibus fuisse? Nisi forte non legisti intra sancta sancta duos Cherubim aureos collocatos fuisse.

WHITAKERVS.

Lactan. li. 2.
cap. 19.

13 Si pontificiæ imagines aliquid habent, quod ista Lactantij simulachra non habebant, de imaginibus vestris minimè loquutum esse Lactantium fatebor. Cùm verò nullam non modo cum idolis, sed ne cum simulachris religionem consistere posse dicat, & imagines istæ, quas defendunt, si non idola, tamen proculdubio sint simulachra; in regno pontificio tam pleno imaginum ac simulachrorum nullam iam dudum restare religionem constat. Num verò ita es imaginum rerum specie formæque captus, vt eas diuinis, non ex cælesti, non terrena materia factas esse putet? Si ergo non minùs quàm veterum idola, vestra etiam ex terra fiunt simulachra, omnia hæc, vt illi vti illa religione cultuque planè careant est non cæleste.

cesse. Sunt enim vestræ imagines nihilo magis
 caelestes, quàm illorum simulachra. Nec debes Lactan. lib. 2.
cap. 2.
 nobis persuadere, id Lactantium Ethnicis vitio
 vertisse, quòd ista simulachra pro diis coluissent.
 Nam in eodem libro priùs ipsos introduxerat su-
 am idololatriam excusantes, quòd nò illas statuas
 & simulachra, sed diuorum numina illis imagi-
 nibus expressa adorarent. Atque hæc eadem vo-
 bis etiam communis est cum priscis idololatri-
 defensio. Quid multis opus est? Concilij Eleber- Concil. Ele-
bert. Canon.
36.
 tini antiquum decretum eiusmodi extat, *Placuit
 picturas in ecclesia esse non debere, ne quod colitur
 aut adoratur, in parietibus depingatur.* Hic vides
 non idola tantùm, sed vestras etiam imagines di-
 fertè prohiberi. Et quidem Lactantius nunquam
 fore putauit, vt Christiani veterem Ethnicorum
 morem reuocarent, & sanctam religionem pro-
 fanis imagibus contaminarent. Iudæis autè ima-
 gines fuisse non ignoro. Sed tu etiam non debes
 nescire has à populi còspectu remotas fuisse, at-
 que in templi secreto adyto positas, quò adire
 nulli præterquàm summo sacerdoti licuit. Illi enim
Cherubim arcam fœderis in intimo sacrario col-
 locatam obregebant: quem locum ingredi popu-
 lo aut inspicere nefas fuit. Tum ostende peculiare
 aliquod Dei de vestris imaginibus præceptum,
 cuiusmodi de illis extat, & nos faciliè acquiesce-
 mus. Sed qui has fieri præcepit, idem alias in vni-
 uersum omnes vetuit.

DVRÆVS, Fol. 156.

*Athanasium adiungis, quem traditionum eccle-
 siasticarum oppugnatore videri vis, tanta profectò
 impudentia, vt me tui valdè pudeat.* Athanasius

Dd. iij.

(inquis) sacras & diuinitus inspiratas scripturas ad omnem veritatis institutionem sufficere affirmat, in quo vestras illas traditionum copias vno dicto fugauit. *Nō me te impostorem esse Academici meruō clamabunt?* Sufficiens quidem per se (inquit) tum sacra & diuinitus inspirata scriptura ad veritatis indicationem, tum plurimi de eadem re lib. i à sanctissimis magistris conscripti, quos si quis euoluat, intelliget aliquo modo scripturarum mentem. *An non vides scripturis patrum monumenta adiungi?*

WHITAKERVS.

14 Video sanè Duræ, & te hîc sine causa accusatum fuisse intelligo. Sed hoc tibi in more potestum est, quando perspicuis sententiis vgeris à contumelias confugere. Quid enim? Negare potes ab Athanasio disertè scribi, *Scripturas ad veritatis indicationem sufficere?* Nisi id Athanasius suis verbis asseruerit, fuisse me impudentem & impostorem fatebor: Sin hoc ab Athanasio clarissimè dicitur, quid istis opus erat verborum contumelias? Libros quidem à sanctissimis magistris conscriptos Athanasius cum scripturis in hac orationis complexione copulat: sed non aliter, quam scripturarum duntaxat interpretes. Sic enim ait: *Quos si quis euoluat, intelliget aliquo modo scripturarum mentem.* Si legendis patrum commentariorum hinc concludes scripturas non sufficere ad veritatis indicationem? At per se sufficere scrip-

Athanasius
contra ido-
la ad Maca-
riū in initio.

rat Ath-

*ras Athanasius testatur: libros tamen patrum legi
 posse scribit, non vt traditiones à scripturis alie-
 nas colligamus, sed vt scripturarum mentē disca-
 mus. Quis apertiolem sententiam desideret? Sed
 ipsum loquentem Athanasium audiamus. Hæc
 ipsum in principio libri verba sunt: *Pia quidem re-
 ligionis & veritatis de vniuerso ratio cognitioque
 non tam indiget humana institutione, quam ipsa se
 suis notis, indicis que prodit: quum propè quotidie
 ipsis id operibus clamet, & per Christi doctrinam
 sole clarus sese demonstrat: tibi tamen Macari de ea
 audiendi cupido, age pauca de fide Christi pro viri-
 bus nostris in medium adducamus. Hæc cum ita
 sint, tibi certè, non mihi nostrorum Academico-
 rum iudicia pertimescenda sunt.**

DVRÆVS, Fol. 156.

*Epiphanius sequitur: qui stultas quasdam
 (inquis) mulierculas exagitat, quæ Mariam
 nouo quodam religionis genere coluerunt.
 Ἡ μαρία (inquis) ἡ ἀειπάρτη. Vbi nihil
 contra sanctorum cultū, sed eas tantum reprehen-
 dit mulieres, quæ Mariae tanquam Deæ sacrificia
 offerebāt. Hunc errorem ita confutat, vt neque ex
 nouo Testamento feminis, neque etiam Diaco-
 nis, sed solis sacerdotibus sacrificij offerendi pote-
 statem diuinitus esse concessam ostendat. Impudēs
 verò est, quæ à mox adiungis calumnia. Nemo enim
 Catholicus vel sacra facit, vel vota virgini, sed
 Deo soli & sacrificamus & certè vouemus, quæ-
 nis in virginis & sanctorum honorem: vt beatus
 olim Augustinus Manichæis respondit, lib. 8. de
 Dd. iij.*

Ciuit. c. 27. & contra Faust. Manich. lib. 20. c. 21.
 Quemadmodum igitur stultus ille muliercularum
 error Epiphanio visus est: ita vestram hæresim
 honore illo, quo semper eam Christianus populus
 profecutus est, spoliatis eodem sanè modo de-
 mnauit.

WHITAKERVS.

Epiphan. hæ-
 rel. 79.

15 Nihil hîc contra sanctorum cultum scripsit
 Epiphanius? Quis id præter te diceret? at qui
 sibi illa volunt omnia, quæ contra istas mulier-
 cularum nouam religionem damnatâ ab Epipha-
 nio esse putas, quia eam non viri, sed fœmine
 procurabant, tibi ipse respondeat Epiphanius
 & λέγει γυναικί, ἀλλ' ἔδ' ἐάνδρι: in quo istam supersti-
 tionem non modò in fœminis, sed etiam in viris
 improbat. Verùm vt de colliride taceamus, quæ
 nec in viris, nec in fœminis defendes, non modò
 sacrificium sanctis factum, sed sanctorum etiam
 venerationem atque adorationem ab Epiphanio
 damnari perspicuum est. Sic enim Epiphanius
 postquam de quibusdam præstantissimis hominibus
 meminit, tandem concludit, ἔτι τίς τῶν ἐπι-
 σεβοῦντων: Nullus denique sanctorum (inquit)
 adoratur. Non enim nobis antiquus error domi-
 bitur, vt relinquamus viuentem, & adoremus, qui
 ab illo facta sunt. Quid autem aliud est σεβασμὸς
 quàm nos ipsos supplices prosternere, atque
 abiicere, & sancto honore alium colere?
 Quod cum soli Deo debeat, à vobis ad Me-
 riam, innumeròsque sanctos impiè transferre
 nisi id fortè à vobis fieri negabis, quod incred-

bili quadam *ἰδ' ὁλομανίας* superstitione fieri totus
 mundus testatur. *Verum* (inquis *nemo Catholicus*
vel sacra facit, vel vota virgini. Fateris tamen ista
 in honorem virginis & sanctorum fieri. Cuiusmo-
 do autem quæso est, sacrificia & vota facere Deo
 in honorem sanctorum? Liceat mihi abs te quære-
 re, quod ab istis foeminis, de quibus verba faci-
 mus, quæsiuit Epiphanius: *ποία τις γερὰν διηγῆσαι το*
περὶ τούτων? Quæ scriptura aliquid de hac re narravit?
 Tum responde, Missæ vestræ num Mariæ, aut pro
 Maria offeruntur? Sic enim illas Epiphanius aggre-
 ditur, quod vobis perinde cōuenit. Alterum enim
 est necesse, vt vestra hæc Missarum & collyridum
 tam crebra sacrificia, vel Mariæ, vel propter Ma-
 riam fiant. Vtrunque autem (inquit Epiphanius)
stultum est, & alienum, & à demonum spiritu profe-
ctum. Preces autem & vota virgini à vobis cun-
 ctisq; Diuis fieri quis ignorat? Quotus enim quis-
 que est in vestro regno, nisi aut nimiū auarus, aut
 parū supersticiosus, qui non aliquid sancto ali-
 cui, inprimis Mariæ vouerit? Num ista nuper apud
 vos vota deserunt? Augustino verò iniuriam fa-
 cis, quando id illum dicere fingis, quod nūquam
 cogitauit, Vbi enim scribit Augustinus, *Christia-*
nos Deo sacrificare, & vouere solitos in honorem san-
ctorum? Fiebant quidem sacra olim ad martyrum
 monumenta: sed ea ad Dei, non martyrum hono-
 rem cultūque spectabant. Postremò nec Mariæ,
 nec cuiquam sancto eum honorem denegamus,
 quem illis scriptura tribuit. Est enim illorū apud
 nos, semp̄erque erit sanctissima memoria, & il-
 lud Epiphaniij eodem in loco libenter vsurpamus:
ἐν πᾶσι ἔστω μαεία, ὁ δὲ πατὴρ καὶ υἱὸς, καὶ ἅγιον πνεῦμα
ὡσεὶ καὶ ὁ δὲ τῶν μαετῶν μηδὲν προσκυμῆται.

DVRÆVS, Fol. 157.

Venio nunc ad Basilium Epist. 80. ad popu-
 um Neocæsar. Ille (ais) author est, in more po-
 situm fuisse cunctis Ecclesiis illo tempore, et
 populus Psalmos in sacro cœtu recitaret. *Ni-*
ai cunctis Ecclesiis positum fuisse in more ut popu-
lus Psalmos recitaret. Rebus postea in melius con-
mutatis, hic mos nō immeritō sublatus est. In Lau-
diceno Cōcilio statutum legimus, ut præter Canoni-
cos psaltas nemo in Ecclesia psallat, can. 15. At in
vestris Ecclesiis (ais) populus audire & intel-
ligere ea non potest, quæ leguntur: quasi pu-
blicæ preces Ecclesia nisi à populo intelligan-
tur, nihil illi prodesse possint. Quid hoc somnio stri-
tius, quid absurdius fingi potest? Ut de Orientali
Ecclesia dicam, in occidentali Ecclesia nunquam
profectō publica Ecclesia officia aut preces
publicas alia quàm Latina habitas inuenies. Ant-
quingentos annos Gregorius septimus Bohemia de-
ci postulanti, ut vulgari idiomate diuina perage-
rentur officia, negauit. Quod vniuersa tenet Ec-
clesia (ut inquit Augustinus) quomodo ab Apo-
stolica traditione manasse dubitabimus? Et
Augustino discite quanta semper religione Chri-
stiani Hebraicam illā vocem, Amen, retinuerint.

WHITAKERVS.

16 De illo antiquo *ἁγιασμα* more non con-
 tendam

tendam vehementer, cuius ob eam causam feci mentionem, ut sacra publica sermone noto facta olim fuisse conuincerem. Si enim populus potuit in Ecclesia *ἀντι-λαλέειν ἀλλήλοις*, quæ admodum scribit Basilius, non ignarum illius linguæ, qua in publicis officiis Ecclesia vsa est, fuisse populum satis constat. At in pontificiis Ecclesiis nec populus, nec plerumque sacerdos quicquam intelligit eorum, quæ leguntur. Quid dissentaneum magis esse, singiue potuit? Quod autem negas Basilium asseruisse, id cunctis Ecclesiis in more positum fuisse, Basilium quantum video non legisti. Si enim Basilius hanc Epistolam non ad populum, ut tu ais, sed ad Clericos Neocæsarienses scriptam inspicias, hæc in eodem loco verba reperies. *Mos qui nunc obtinet, omnibus Dei Ecclesiis consonus est & consentaneus.* Tū Ægyptios, Atrios, Thebanos, Palæstinos, Arabas, Phænices, Syros, Chaldæos commemorat, & quicumque psalmodias celebrant. Quid autem preces populo prodesse possint, quas populus non intelligit, ego me non posse diuinate fateor. Tuum erat hoc somnium, quod stultum & absurdum vocas, aliqua scripturarum vel rationis luce discutere. Nos cum Apostolo somniare, quàm tecum vigilare malimus. Sic enim Paulus scribit, *Qui loquitur lingua ignota, non hominibus loquitur, sed Deo*: nec quenquam præterquam se ipsum ædificat, nisi interpretatio accesserit. *Quare* (inquit) *si veniam ad vos linguis loquens, quid vobis prodero?* In quo linguæ incognitæ nullum esse fructum perspicuè docet, nisi vestræ linguæ quàm Apostoli vim quandam diuiniorum nactæ sunt. Chrysostomus ait, *Quæ utilitas esse ex voce non intellecta potest?* Hic mihi Orientalem, atque Occidentalem Ecclesiam obiicis, cum tamen nullum possis cuiusquæ Ecclesiæ, vel Orientalis, vel Occi-

Basil. in Epist. ad Clericos. Neocæsar.

πάσις ταῖς
τῆ θεοῦ ἐκ-
κλησίαις
συμῶσα ἐστὶ
ἡ συμφωνία.

1. Cor. 14.
2. 4. 5. 6.

Chrysost in
1. Cor. hom.
33.

dentalis exemplum commemorare, quæ ante se-
centos à Christo annos sacra publica sermone
cognito fecerit. Itaque Gregorium septimum in-
troducis post mille annos natum, & quædam Au-
gustini fragmenta ab instituto prorsus aliena. Quæ
aut hunc morem vniuersa Christi Ecclesia semper
tenuerit, vt populus preces publicas ignoraret
aut quia vox Hebraica, *Amen*, & aliæ quædam
consimiles omnium linguis trita erant, promissa
publicè omnia populo lingua externa & ignota
proponerentur. Quis te isto modo docuit argu-
mentari, vel potius somniare?

DVRÆVS, Fol. 158.

*Basilium apud te sequitur Nazianzenis. Fili-
de vita hac ciuili nō minùs honorificè, quàm
de illa Monachorum solitaria (inquis) iudicauit.
At neque id Gregorius sensit aliquando, quod
illi falso ascribis. Eodem enim in loco monasticam
ille vitam præclaram & humana conditione super-
riorem appellat. In eadem sententia Augustinus
Hieronymus, Chrysostomus, ceterique veteres do-
ctores ac pastores fuerunt. Vt tibi de Nazianzeno
respondeam ciuilem ille vitam, non communem
Christianorum, sed eam quæ tota in charitatis
officijs erga proximum exercendis occupata est, ap-
pellauit, vulgò actiuam vocamus: quam hac sane
causa solitaria interdum anteponebam dixi, quod
maior ex illa ad quam plurimos utilis manaret.*

WHITA.

WHITAKERVS.

17 Quid plerique patres de vita monastica
 senserint, ad istam causam nihil pertinet. Itaque
 nō erat opus vt veterum patrum de monachorum
 instituto, vitæque genere iudicium commemora-
 res, quod quanquam est in se satis incommodum,
 vestros tamen monachos non attingit, quales sē
 quos in Ecclesia futuros prisca patres præuidi-
 ser, eos iam dudum, vt isto nomine indignissimos,
 è suis lustris extrudi præcepissent. Nunc id agitur
 quod tu negas, ego facillè ex ipsis verbis ostēdam.
 Hieronem philosophum ait id primum sibi pro-
 posuisse, vt *viarum nostrarum vtra optatiorē viti-*
hor esset, cognosceret, eamque deligeret. Cū au-
 tem nostrum quemque non sibi tantum, sed omni-
 bus etiam aliis natum sciret, qui sunt eiusdem na-
 turæ participes, hanc potius vitam communem,
 quam illam solitariam amplexus est. Quis iam ne-
 gare potest hanc vitam sic cum illa comparari, vt
 hæc illi præponatur, hominique Christiano magis
 consentanea iudicetur? Et quanquam laudatur al-
 tera vita, vt eximia, & plusquam humana, tamen
 (vt inquit Nazianzenus) non latius, quam ad ipsos
 solos patet, qui eam sequuntur, ob quam causam
 minus fructuosa est. Verum *ciuilem vitam, non com-*
munem (inquis) *Christianorum vocat*. Et quæ est vi-
 ta ciuilis, nisi hæc Christianorum communis? Ea
 nimirum, ais, quæ tota in charitatis officiis occu-
 pata est. Quasi hæc illa non sit, quæ omnibus Chri-
 stianis communis esse debeat. Sic enim hæc homi-
 num societas tuenda est, vt charitati semper mu-
 tuique officiis inseruiamus, in quo illi veteres Mo-
 nachi vel maximè peccarunt, dum vitam hæc com-

Nazianzen.
 de Hierone
 philoso.

munem necessariis adiumentis priuarent, & quod illis Dominus ad publicum totius Ecclesie beneficium dona contulerat, hæc illi procul ab honorem consortio remouerent.

DVRÆVS, Fol. 159.

Quid verò Ambrosius aduersum nos scripsit
 In illos acerbissimè inuehitur (inquis) qui sibi
 putant esse necessarium, quando ad Deum
 accedere volunt, suffragatorem prius adhibe-
 re. *Facilis est & expedita responsio. Illos suffragato-*
res appellat, qui principi, qualis quisque sit, ex-
ponunt. Neque nos adeo stupidos esse velim expo-
mes, ut hoc modo sanctos nobis suffragatores quaer-
amus, sed cum Ambrosio ipso intercessores tantum
nobis esse optamus. Ambros. de Viduis.

WHITAKERVS.

Ambros. in
 Rom. cap. 1.

18 Expedita ista est, ut dicis respõsio, sed alie-
 na. Suffragatore nobis Ambrosius opus esse negat,
 quando ad Deum accedimus, quia Deum nihil la-
 tet: ad reges autem per tribunos & comites iura-
 cū homines sint & multa nesciant. *Suffragatores*
(inquis) appellat, qui qualis quisque sit exponunt.
 Quasi Deus minùs intelligat quid peramus, quā
 quales simus. Si verò nulli suffragatores necessarij
 sint, qui nos Deo commendent, & quales homi-
 nes simus exponant, eum ipse nos totos penitus
 norit, num opus erit, ut aliquos quæramus & com-
 paremus *intercessores*, qui nostras ad Deum peti-
 tiones

tiones precésque perferant? At hoc illud est quod Ambrosius summæ dementiæ atque impietatis accusat. Sic enim habet: *Age, numquid tam demens est aliquis, ut honorificentiâ regis vendicet comiti? Et isti se non putant reos, qui honorem nominis Dei deserunt creaturæ & relicto Domino conseruos adorant, quasi sit aliquid plus quod reseruetur Deo. Qui ergo sanctos inuocant & adorant, quod vos factitatis, si Deum honore suo spoliant. Tuam verò distinctionem nostri Academici non agnoscunt intercessionis & suffragationis. Sanctos (inquis) non suffragatores, sed intercessores quærimus. At quænam ista est nisi suffragationis intercessio? Aut quid aliud à sanctis postulatis, quàm ut vobis apud Deum suffragentur? Aut quam suffragationem intellexit Ambrosius, nisi intercessionem, cum dixit, *Suffragatore non opus est, sed mente deuota? Quid alibi scripserit Ambrosius, id ipse viderit. Mihi illius quodque dictum non est præstandum, præsertim quale hoc est, quod hîc proponis, quo nihil Ambrosio indignius fingi potuit. Repete enim paulisper tecum hanc Ambrosij sententiam, quam affers, *Possunt martyres pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiam si qua habuerunt peccata, lauerunt. Si hoc recipimus, quid ni Christi sanguinem missum facimus?***

Ambros. de
Viduis.

DVRÆVS, Fol. 160.

De Hieronymo sic scribis, Hieronymus in vestrum pontificem, & vestros illos splendidos Episcopos nimium contumeliosus fuit, quâdo presbyterum & Episcopum iure diuino eundem esse scribit. *Bona verba quæso.*

numquam enim dubitavit Hieronymus inter Episcopum ac presbyterum etiam iure diuino discrimen esse maximum. Nam ad Euagrium scribens hoc inter presbyteros, Episcopos, & diaconos interesse docet, quod in veteri Testamento Aaronem, ac filios eius, ac Leuitas inter fuit. eodem loco, Quid (inquit) potest Episcopus quod non potest presbyter excepta ordinatione? Neque ignorare Hieronymus potuit, Aeternum hereseos damnatum fuisse, quod inter Episcopum ac presbyterum discrimen esse nullum dixerit. Aequalitas illa ad iurisdictionem pertinet non ad ordinis potestatem.

WHITAKERS.

19 Non debes tam confidenter affirmare quod palam falsum esse omnes perspiciunt, si verecundi Theologi existimatione retinere. Quod enim tam notum est, quam hoc ipsum, quod tu agnoscis? Verba Hieronymi in initio epistolae sunt. Audio quaedam in tantam erupisse uecordiam ut diaconos presbyteris, id est Episcopis auerferret. Nam cum Apostolus perspicue doceat eosdem presbyteros quos Episcopos, quid patitur mensurari & viduarum minister, &c. Annon eosdem presbyteros ac Episcopos aperte scribit? Atque hanc sententiam multis deinde scripturae testimoniis confirmat, ut illum de diuina lege & sanctione loqui intelligas. Si locum illustriorem postulas, consule eiusdem in epistolam ad Titum commentarios, in quibus ad hunc modum scribit, Scit ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiae consuetudine si qui sibi prepositus fuerit esse subiectos: ita Episcopos non tenentur

Hieron. ad
Euagr.

Hieron. in 1.
cap. ad. Tit.

nouerim se magis cōsuetudine, quàm dispositionis Dominicae veritate presbyteris esse maiores. Si Episcopi cōsuetudine non dispositione Dominica presbyteris maiores sunt, tum humano non diuino iure totum hoc discrimen constat. Quod autem affers ex eadem Epistola, ad humanam non diuinam constitutionem pertinet. Et si enim ortu suo iidem erant ambo, Postea tamen (inquit Hieronymus) unus electus est, qui ceteris proponeretur: atque inde natum est illud Episcopi ac presbyteri discrimen. Aërius vero si hæreticus fuit, Hieronymum eiusdem hæresis affinem fuisse sequitur. Quorum enim causa eadem est, eorum esse pœnam similem oportet. Eandem Aërius, quam Hieronymus sententiã iisdem planè scripturis defendit, quem Epiphanius frigidissimis rationibus refellit. Dic ergo quomodo iam ille fuerit hæreticus, hic non fuerit, si potes. byteros Episcopis iurisdictione æquales fuisse cōcedis. Si enim iure diuino presbyteri parem atque eandem habent cum Episcopis iurisdictionem, igitur illa inæqualis cum aliorum Episcoporum, tū primis Romani pontificis iurisdictione humano tantum iure nititur. Atque hanc tibi nec opinantiam veram arbitror confessionem excidisse.

DVRÆVS, Fol. 161. 162. 163.

Iam de Gelasio quæ est sententia? Gelasius pontifex ipse Romanus cenam vestram sicam & parte altera diminutam sacrilegii damnat, seuerèque præcipit vt integra vel sumatur, vel omitatur. Vobis profanam vestram cenam relinquitur, in qua nihil est, quod non Indei & Turci in-

Ee. j.

suis etiam cœnis habeant. Ut tibi respondeat, *penè*
quadringentis annis Christiano populo liberum
erat sub utraque specie Eucharistiam sumere,
sed ita tamen ut nullo ad id præcepto quisquam
stringeretur. Quis enim nescit in suis olim adhibitis
Christianos Eucharistiam quam quotidie sumebant
in arca seruasse? Tertullian. lib. 2. ad uxorem
serm. 5. de lapsis. Ambros. in orat. funeb. de Saryo
Nota est etiam Euseby de Serapione historia lib.
6. cap. 36. Est et apud Prosperum historia de pulch.
la, lib. 4. cap. 6. de promiss. & prædict. Celebratum
est etiam Nestoriana illius mulieris factum. See
lib. 8. cap. 5. Quid plura? Quod de abstemijs Romæ
virginibus scribit Hieronymus, satis ostendunt
tunc Romæ Eucharistia sub utraque specie sumenda
necessitatem fuisse. Ne Manichei, qui in
quadam superstitione sese à sanguine abstinere
latere inter Catholicos possent, præcepit Leo
isid. ut Catholicorum nemo à Christi sanguine
abstineret, Serm. 4. de Quadr. Quid ergo mirum
quartus post Leonem Gelasius, quod ab illo sanctum
fuerat, sua deinceps auctoritate confirmavit. Quod
quam non deesse scio, qui de solis sacerdotibus
lasmus loqui existiment.

WHITAKERVS.

20 Blasphemiam de Iudæis & Turcis
 præmitto. Nobis cœna talis est, qualem Christus
 instituit, Apostoli sanxerunt, verus sexcentis
 annorum Ecclesia celebravit. In nostris cœnis
 nis mortem Christi, quemadmodum ipse præcepit
 annunciamus, quod in suis, opinor, Iudæi Turci

que cœnis nunquam faciunt. Aut doce nostris cœnis aliquid deesse, quod Christus in suis perpetuū esse voluit, aut fatere hęc contumeliam in Christi cœnā, ipsumq; Christū redundare. Nā *οτινοκαγια* vestra atq; *αυθρωποκαγια* nihil est quod in nostris cœnis requiras, quā meritō nos Iudæorū potiùs & Turcorū, quā populi Christiani cœna dignā iudicam⁹. Sed quid Gelasio respōdeas videamus. Et primum concedis totis penē *quadringentis annis populo Christiano liberum fuisse sub utraque specie Eucharistiam sumere*, cum tamen satis scias id nunquā ante Constantiense concilium post annos mille quadringentos habitū non licuisse. Sexcentis verō post Christū annis summi instar prodigij fuisse, si quis cœnā Dominicā isto modo mutilasset. Verūm quod annis quadringentis tua confessione liberū fuit, cur Constantiensis synodus tam multis post seculis non permisit liberū remanere? Quid enim causæ esse potuit, quo minus sepe videret, quod optimis ecclesiæ temporibus vſitatum fuit? Constantienses patres aliquid viderūt, quod Christum, quod Apostolos, quod quadringentorū annorum Episcopos latuit, præsertim in hoc tā sancto, tā augusto, tā celebri mysterio? Explica nobis si potes probabilem huius mutationis post tā multos annos rationē. Historiis hoc loco abūdas, quibus ego figillatim respondere, nisi illas nulla reſponſione dignas esse scirem. Querimus enim de publico Ecclesiæ more, qualē nunc videmus in Ecclesia pontificia receptum esse. Tu mihi quorundā priuata exēpla proponis, & quid illi domi suæ fecerint, commemoras. In quo tamen non attendis argumenti tui vitium. Num enim sequitur, si panē isti domi sumpserunt, vinum igitur non sumpserunt? At cōtrā ex Nazianzeno vtrāque olim sacramenti partem domi seruata sumptaque esse con-

Nazianzen.
de Gorgon-
Sorore.
Hieron. ad
Rusticum.
Iustin. in A-
polog. 2.

De consec.
dist. 2. Com-
perimus.

stat. Sic enim de Gorgonia Sorore scribit, τῶν ἀπύτων τῆ πύλις σαύματος ἢ τῆ ἀμυρῆς ἢ ποτῆς ἐθροῦ πρῶτον. Et Exuperium Hieronymus testis est corpus Domini in canistro, sanguinē in vitro circumtulisse. Ita Iustinus scribit vtrāque partem ad absentes delatam à Diaconis fuisse. Tum Satyrum Ambrosius nō pane tantū, sed vino etiam videri esse apertè indicat. Ait enim Satyrum fratrem suum quod oratio inuolueret ore sumpsisse, & fufum in cerā hausisse, quod de vino intelligamus est necesse. Nestoriana mulier si potuit in pane fraudē adhibere, quid nō etiā similiter facere eā putemus in poculo potuisse? Sed iā missis cōiecturis, quibus in re tanta nō oportet, ad Gelasij decretum venimus. *Aut integra sacramēta* (inquit Gelasius) *percipiant, aut ab integris abstineant.* De Manichæis (inquit) Leonem sequutus Gelasius legem tulit. Hoc quanquam cum Gratiano pugnat, tamen recipimus. Et quis negabit causam pontificiam præteritè à te defensam esse, qui diminutæ & pontificiæ cœnæ primos authores facis Manichæos? Sic enim Romanam Ecclesiam decuit cœnam Catholicam cum hæretica commutare, & Manichæorum sacrilegium imitari? Ita enim Gelasius hanc facti menti dilacerationem cum summo sacrilegio coniunctam esse testatur, à quocunque ea tandem fuerint demysterij sine grandi sacrilegio non potest peruenire. Quisquis ergo mysterium diuidit, quod in se recipiunt, qui à calice abstinent, is se grandi sacrilegio obstringit. In quo vides pontificiam cœnam Ecclesiam sacrilegij & sceleris à pontifice condemnari. Quòd autem scire te dicis non decipi qui de solis sacerdotibus loquutum Gelasium existimant, rectè facis qui hac defensione vti nolis.

Est enim fanè incredibilis, nec antiquitatis testimonio confirmari potest.

DVRÆVS, Fol.164.

Vigilius (inquis) Christi humanam naturam à nobis abiisse scribit. Ignoras videlicet de Christi in celum ascensione loqui Vigilium, ut nihil illi sit aliud recessisse Christum à nobis, quam in celum ascendisse, & aspectabilem sui humanitatis præsentiam mundo subtraxisse. Chrysoströmū audire, qui admirari satis non potest Christi in Eucharistia potentiam, qui eodem temporis articulo in celo est, & hominum manibus in terris tractatur, lib. 3. de Sacerdot. Et alio loco ad illud de Helie pallio elegantissimè alludit: hom. 2. ad populum Antioch. Christus ait, hæc loquutus sum vobis cum essem vobiscum: non ergo mirum si ob aspectabilem quam ab oculis hominum in celum sustulit formam, recessisse Christum patres affirmant. Quid quod ipse Vigilius quod frumentum, vinum & oleum in veteri testamento, chrisina, ac corpus, ac sanguinem Christi præfigurari in Eucharistia aperitè dixit? lib. 3. contra Eutychem.

WHITAKERVS.

De Christi humana natura loqui Vigilium intelligo, quam Eutyches in diuinam prorsus abiisse impiè docuit. Et quid magis Eutychi aptū fuisset, quam vestræ transubstantiationis cōmentum, si quidem temporibus illis percrebuisse? Vi-

Ee. iij.

Vigil. lib. 1.

Vigil. lib. 4.
contra Eutychem.

gilius autem & reliqui etiã patres Christi humanitatem contra hæc opinionum portenta diligentissimè defendunt. Atque vt intelligas nostrum Vigiliam, & verè quidem nostrum, nõ de aspectu corporis Christi præsentia, sed de ipso Christi corpore loquutum esse, sic mox in eodem loco subiungit, *Est igitur nobiscum, & non nobiscum, quia quod reliquit, & à quibus discessit humanitate sua, non reliquit, nec deseruit diuinitate sua.* Nonne id patet pro Eutyche fecisset, si Christi occulta in nobis humanitas latuisset? Quid enim inter diuinitatem atque humanitatem Christi interest, si vt illa ad se nec aspicitur: sic ista nobiscum versatur, sed seorsum oculorum fugit? Hoc cine est hæreticorum castra transfere, vel potiùs ad hæreticorum castra transfere? Sed audi loquentem iterum Vigiliam: *Quando in terra fuit, non erat utique in celo: & quando in celo est, non est utique in terra.* Et mox, *apparet vnum eundemque Christum vtriusque esse nature, & esse quidem ubique secundum naturam diuinitatis sue, & loco contineri (non secundum naturam humanitatis sue, sed) secundum naturam carnis sue, & non capitur loco secundum naturam diuinitatis sue.* Hæc est fides & confessio Catholica, quam Apostoli tradiderunt, Martyres confessorauerunt, & fideles nunc vsque custodiunt. Cuius hæc fides & confessio sit catholica, eadem vos esse Catholicos demonstrat, cum longè aliter humana Christi natura sentiatis. Hic mihi dicitur Chrysostomi tritas sententias obrudis. De prima antè responsum est: de altera, quis dubitat Christi suam nobis carnem reliquisse, eamque à nobis in mysterio verè percipi? Et quemadmodum Christi palliũ Eliæ fuit Elias: sic sacramentũ Christi factus est. *Erat enim (inquit Chrysostomus) factus Elias*

Elias, erat deorsum Elias: & tamē interim Elias nō nisi vnum corpus habuit. Ita est Christi corpus in cælo, & tamen idē à nobis in cœna Dominica per fidem sumitur. Quid tibi nunc Eliæ palliū profuit?

Verūm (inquis) si Christus dixit, Hæc loquutus sum vobis, cū adhuc vobiscum essem, nō mirum est si patres illum recessisse dixerint ob aspectabilem, quam in cælum sustulit formam. Quid audio?

Luc. 24. 44

Quis vnquam pater aliā esse corporis Christi formam, quā aspectabilem dixit? Iam ergo quin duplex Christi corpus sit, negare non potes, si tibi ipse constas. Est enim aliud corpus quod formam aspectabilem habet, aliud quod spectari nullo modo potest. Idem enim & spectari, & non spectari simul est *ἀδύνατον*. Nam (vt inquit Vigilius) *Vna*

Lib. 4.

natura contrarium quid ē diuersum non recipit in seipsa. Sed si rectē colligis, etiam præsentem & aspectabilem abiisse Christum patres dicere poterunt. Cū enim ista Christus dixit, in Apostolorum cœtu fuit, eūque illi præsentem spectarunt.

Quod ē Vigilio adducis, libenter agnosco. Corpus enim & sanguis Christi præseis veteris Testamenti symbolis adumbratur, & in nouis sacramētis percipitur. Quorsum hoc ad carnalem præsentiam, & pontificiam *μεροῖα*?

DVRÆVS, Fol. 65. 166. 167.

Multum fortasse aduersum nos ponderis habet, quod ex beato profers Chrysostomo, cūm ais, Chrysostomus homines Laicos totūq; populum hortatur, vt sibi sacra biblia cōparent, scripturas legāt, domi vir &c. At hoc in vestra Ecclesia fieri nec potest, nec licet, &c. Nos neque sacrarū literarū lectiōne populo interdiciamus;

Ee. iij.

neque hæreticos esse, qui eas legunt, censemus. Tridantina synodus sapienter decreuit, in indice librorum prohibitorum, Reg. 4. Neque enim in veteri Synagoga vel Cantica vel Canticorum, vel prima Geneleos capita, vel principium ac finis Ezechielis cuiquam legendi facultas, nisi qui trigessimæ expleisset annum, concedebatur, ut ex Hieronymo discimus, in proem. in Ezech. Cur nõ Marcus Aegyptiorum, Mattheus Indorum aut Parthorum, Thomas Germanorum lingua Evangelium scripsit? Cur ad Romanos Paulus græco idiomate conscriptam Epistolam misit? Multa sunt in divinis literis intellectu difficilia, ut Apostolorum principum loquitur. 2. Petri 3. Hoc in rudibus indolisque hominibus Hieronymus reprehendit, Epistolam Paulum. Vide et Augustinum de utilit. credendi cap. 7. Et Nazianzen. de moderat. in disput. Huius voto si contraria optasse Chrysostomum putaveris VWhitakere. Cum plerisque cerneret Chrysostomus, ita theatris ludisque secularibus ac spectaculis impijs deditos, merito monet ne à scripturarum lectione abhorreant.

WHITAKERVS.

22. Quantum ponderis Chrysostomi testimonium habeat, statim expendemus, quando tuas levissimas rationes discussimus, quibus aliquid detrahere de huius testimonii pōdere conaris. Synodus Tridentinæ sapientissimum decretum laudat, quo scripturarum lectio laicis certa quadam conditione permittitur. Nempe sapientes illi patres

erant, qui sibi sapiebant, & de futuro regni sui
 statim callidè ac cautè cogitabant. Permittunt ali-
 quid, ne palàm impii videantur: at hæc permissio
 iis legibus alligatur, quæ libertatem aut nullam
 aut perexiguam relinquunt. Sic enim legi à popu-
 lo scripturas permittunt, quemadmodum de re-
 largiuntur. Episcopus, vel inquisitor bibliorum à
 Catholicis authoribus versorum lectionem qui-
 busdam concedere possunt, quos intelligunt ex
 huiusmodi lectione non damnum, sed fidei au-
 gmentum capere posse. Qui ergo volunt aliquid
 ex scripturis legere, ii primùm tales esse debent
 de quibus Episcopus præclaram opinionem con-
 ceperit: tum nisi illis potestas facta fuerit, sacros
 libros attingere non debebunt. Si huic decreto
 obtemperare homines vellent, multò sanè com-
 modius cum pontificiis ageretur. Sed istam tuo-
 rum sapientiam Dominus iam olim condemna-
 vit, quando toti populo suo scripturarum lectio-
 nem & scientiam imperavit: Sic enim Dominus
 multò sapientiùs, quàm Tridentini patres sanxit.
Sunt verba ista in corde tuo: eaque acutè ingerito
filii tuis, ac loquitor de eis cum sedes domus tuæ, &
cum ambulas per viam, cum cubas, & cum surgis:
alligato ea in signum manus tuæ: inscribito ea postibus
domus tuæ, & portis tuis. Ego hæc Legem Triden-
 tina qua tu nihil prudentius aut sanctius excogi-
 tari potuisse existimas, longè sapientiore & san-
 ctiorẽ esse defendo. Quid si autè veteris Testa-
 menti quædam non ante annum trigèsimum cui-
 terẽ, vel ex nouo Testamento quisquam nunc per
 omnem vitam leget? Quædã obscurissima legenda
 non sunt, quousque animus fuerit iudicio sano
 cõfirmatus: ergo quæ apertissima sunt, & à quouis

Deuter. 6. 6.

7. 8. 9.

percipi atque intelligi possunt, ne à viris quidem
 senibus degustanda sunt? Æquissimè hoc pro
 dubio comparatum est. Quod verò de Marco,
 Matthæo, & Thoma quæris, nimium puerile est
 Ægyptiorum, Indorum, Parthorum linguæ ex
 nis hominibus ignotæ erant. Itaque Euangelistæ
 & Apostoli linguam celeberrimam & vulgari
 mam delegerunt, qua sanctam doctrinam pe
 tuis monumentis mandarent: Ex quo illorum co
 filio manifestum est, id in eorum votis primum
 præcipuum fuisse, vt sacri libri à plurimis leg
 rentur. Aliàs enim obscurissimo sermone vsi fu
 sent, quem homines paucissimi intelligerent. Est
 tamen multa, vt Petrus ait, in scripturis
 fateor. An igitur aut omnia eiusmodi sunt, aut
 essent, legi non debebant? Sed Chrysostomum
 di, *Omnia clara & plana sunt in scripturis*
quæcumque necessaria sunt, manifesta sunt. Et
 gust. *Sacra scriptura ea qua aperta continet,*
amicus familiaris sine fuce ad cor loquitur
rum atque doctorum. Quæ verò ex Hieronymo
 citas, ad istâ causam imperitè admodum acco
 modatur. Non enim lectionem scripturarum
 cognitionem in aliquo hominum genere impo
 bat, sed ambitionem, & καυδοζίαν, & impiam
 centiam quorundam, qui scripturis ad hæreses
 fuites disputationes propagandas abutebantur,
 quod nos perinde atque Hieronymus semper
 mnauimus. Nunc restat, vt quid consilij populo
 Chrysostomus dederit, consideremus. Nec
 negas, quin omnes etiam Laicos hortetur
 diligentem & assiduam scripturarum lectionem
 Ita enim sæpe, ita perspicuè, ita vehementer
 istam exhortationem vrget, vt nihil tibi aliud
 quod respondeas reliquum sit, quàm id illi
 fecisse, vt populum à Ludis, & Theatris, &

2. Petr. 3. 16.
 Chrysost. in
 2. Theff. ho-
 mil. 3.

πάντα τὰ
 ἀναγκαῖα,
 ἤδη.
 Augu. epi. 3.

Et oculis auocaret. Esto: & quis non videt ean-
 dem hodie iustissimam esse huius exhortatio-
 nis causam? Nulline enim apud vos Iudi sunt, nul-
 la spectacula impia, nulla profana exercitia? An
 hæc eiusmodi videtur, vt populus nequeat legē
 scripturis sanctius & religiosius occupari? Et
 tamen apud vos cum quiduis facere populo lice-
 at, scripturas legere non licet. Suam verò men-
 tē Chrysolomus in multis locis illustrissimè de-
 clarauit, *Admoneo* (inquit) *& maiorem in modum*
rogo, vt libros comparemus. Alio in loco, *Audite*
obsecro seculares omnes, Comparete vobis biblia, anti-
stamēta Pharamaca: si nihil aliud vultis, vel nouum Te-
stamentum acquirite. Iterum alibi, *Semper hortor*
& hortari non desinam, vt non hictantum attenda-
ris iis, quæ dicuntur, verum etiam cum domi fueri-
tis, assidue diuinarum scripturarum lectioni vacetis.
Quod quidem & iis, qui priuatim mecum ingressi
sunt non destiti inculcare. Iterum, *Nē negligamus*
nobis parare libros. Iterum, *Sume librum in manus,*
lege historiam omnem, & quæ nota sunt memoria te-
nens, ea quæ obscura sunt parumque manifesta, fre-
quenter percurrere. Si hoc suos auditores omnes
 facere Chrysolomus voluit, quanto id nobis ma-
 gis faciendum est, qui libros multò, quàm illi, fa-
 ciliùs & commodiùs comparare possumus? Vide
 iam ne te istius testimonij pondus paulò inferiùs,
 quàm putabas, depresserit.

Chrysol., in
 Ioan. hom. 13.
 In epist. ad
 Coloss. ho. 9.
 Hom. 3. de
 Lazaro.

DVRÆVS, Fol. 168.

Iam quæ tuasit de Gregorio Magno sententia
 audiamus. Gregorius Magnus (inquit) etsi erat
 Ecclesiæ Romanæ pontifex, tamen contra
 vos nobiscum stabit. Quid enim? parum-
 ne tuum pontificem perstringit, quâdo quis-

quis se vniuersalem Episcopum vocat, cum
 Antichristi præcursores proculdubio ap-
 pellat? Ioannes patriarcha Constantinopolitana
 ut erat homo apprimè ambitiosus, eam sibi in rebus
 quos Episcopos potestatem arrogare conatus est
 quam in subiectos sibi reges Casarem habere vide-
 bat. Ex quo illud efficiebatur, si ad hunc modum
 vniuersalis Episcopus aliquis diceretur, alios
 omnes non propriè Episcopos esse. Hoc Antichri-
 stum summo studio acturum Gregorius sciebat, et
 Episcoporum cum nomen, tum dignitatem penitus
 abrogaret: quod à Calvinianis factum ceruiciter
 secundo clarissimè constat in Epist. ad omnes Epi-
 scopos. Et Gregorio in Epist. ad Eulog. Alexan-
 drinum lib. 7. Epist. 30. Hoc ipsum vniuersali
 Episcopi nomen etsi aliter acceptum Leoni pontifici
 à Calcedonensis synodi patribus tributum legitur.
 Neque nos vobiscum hinc de nomine contendimus.

WHITAKERS.

Gregor. li. 4.
 Epist. 34.

23 Vniuersalis Episcopi nomen Gregorio no-
 gno impium, blasphemum, intolerandum
 per esse visum, ex eius tam multis Epistolis in-
 telligimus. Num ergo tuum pontificem perficit
 gat, à quo nomen illud multis iam seculis occu-
 patur, facilè licet iudicare. Et hinc quidem in ca-
 sa palàm cadis. Si enim id Ioannes Constantino-
 politanus ambiebat, ut quemadmodum Casar
 in reliquos reges dominabatur, sic ille in Epi-
 scopos omnes ius ac potestatem exerceret.
 Romanum pontificem facere nemo nescit. No-
 iam dicitur.

iamdudum Episcopis modò cunctis imperat, sed ipsum quoque Cæsarem sibi subiugauit, quod ille Constantinopolitanus Ioannes nunquam tetauit. Quare cum illum Gregorius Antichristi præcursorem fore significet, qui se vniuersalem Episcopum vocat, id est, vt ipse Gregorius interpretatur, qui cuncta Christi membra sibi conatur vniuersalis appellatione supponere: grauiter Romanum pontificem perstringi necesse est, qui se vniuersalem Episcopum vocat, & cuncta Christi membra sibi tanquam capiti supponit. Quis enim Episcopus, quis sacerdos, quis homo Christianus viuere omnino, si tolli potest, permittitur, qui pontificem Romanum pro vniuersali Episcopo, & capite ecclesie non agnoscat? Num Cæsar vntor in suos reges ac satrapas, aut Turcarum Imperator in suos Bassas durius dominatus est, quam pontifex Romanus in omnes omnium ecclesiarum Episcopos? Quis ergo hunc esse illum dubitat, quem bonus ille Gregorius futurum præmonstrauit.

Greg. lib. 4.
Epist. 38.

Episcoporum verò aut munus aut nomen à Calvinianis, quos vocas, sublatum esse, crimen falsum est. Sed vestri Episcopi, præter nomen Episcoporum nihil habent, quod veri pastores, quos Gregorius sui Episcopos Christus constituit, habere debent. Hoc nomen (inquis) aliter acceptum Leonobtulit synodus Calcedonensis: nec tamen dices, quomodo acceptum hoc nomē fuerit. Id quidem constat, si Gregorio credimus, recusatum illud à Lib. 4. ep. 22. Leone nomen fuisse. Iam verò respondeas mihi velim, si legitimum hoc nomen fuit, & Romano pontifici consentaneū, cur illud Leo respuit, eoque vti noluit? sin erat eiusmodi, vt piè recipi non posset, cur illud ducentis post annis Bonifacius tertius non oblatum, sed redemptum arripuit?

Te verò, vt videtur, pudet nominis: itaque vos negas nobiscum de nomine contendere. At nos ex nomine Antichristianam vestrorum pontificum arrogantiam ac tyrannidem conuincimus.

DVRÆVS, Fol. 169.

Verum de renomine subiecta vobiscum disputamus. Gregorius vniuersalem dicit Episcopum debere etiam illum negat, cui vniuersalis Ecclesia a Christo esse commissam non dubitauit. Ceteris (inquit) Euangelium scientibus liquet quòd voce Dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro totius Ecclesie cura commissa est: lib. 7. Epist. 64. Et ipse sibi vniuersalis ecclesie curam incumbere fateatur, Epist. 7. lib. 2. & li. 5. Ep. 24. Ex quibus velle ipsum Calixtum in ceteros cum Episcopos iurisdictionem exercuisse satis perspexit. lib. 4. Instit. c. 7. sect. 12. Petrus Martyr in cap. 8. Iudic.

WHITAKERVS.

De nomine non placet disputare: quòd si res nomini subiecta sit sancta & legitima, expone nobis Duræ, quamobrem nomen aut superbium, aut temerarium, aut scelestum, aut peruersum, aut superstitiosum, aut vanum, aut hypocriticum, aut blasphemum censeatur. Sic autè Gregorius in nomen inuehitur, vt satis, indicet vbi rem ipsam multò magis, quàm nomen dicitur. Id enim Gregorium malè habuit, quòd

ius nominis usurpatione Ioannes seipsum cunctis
vniuersalis ecclesie Episcopis ac membris præpo-
neret, quemadmodum in multis locis ipse testa-
tur. Si enim potestatem atque auctoritatem, Lib. 4. Ep. 38.
quam nomen significat, Gregorius probauisset, i-
nanem de nomine litem commouisset. Rebus e-
nim nomina inseruiunt.

Commisam tamen vniuersalis ecclesie curam
Petro Gregorius affirmat. Primum etsi Romani
pontificis testimonium contra Romanum ponti-
ficem multum valet, tamen in re litæque propria
minus auctoritatis habet, præsertim eo tempore,
quo ista inter duos Patriarchas contentio viguit.
Deinde hanc curam & hunc principatum, quem
Petro Gregorius tribuit, ei non denegamus. Sed
hanc potestatem & curam Petrus cum reliquis
Apostolis æqualem ac communem habuit. Neque
enim aut Petrus vniuersalis Apostolus fuit, quæ-
admodum Gregorius disertè testatur, aut Aposto- Lib. 4. Ep. 32.

lo cuiquam ecclesia tanquam capiti subiecta est,
quod etiam Gregorius apertè scribit, his verbis: Li. 4. Ep. 38.
Sic ergo ille membra Domini corporis certis extra

Christum quasi capitibus, & ipsis quidem Apostolis
subiici peculiariter euitant. Nulli ergo Apostolo-
rum Ecclesia tanquam capiti subiicitur, cuiusque
pontifex, qui sibi ecclesiam vt capiti subiicit, non
modò nomē, sed auctoritatem etiam Christi ne-
fariē sibi vendicat. Quantum autē sibi Gregorius
sumpsit, quid attinet narrare? De eo tibi Cal-
uinus abundè respondit. Maiorem certè huius,
quàm superiorum pontificum fuisse, authorita-
tem nulli dubium est. Sed ab isto tamen domi-
nato, quem post pontifex exercuit, longè qui-
dem abfuit.

DVRÆVS, Fol. 170.

*Imperitiſſimè igitur in hunc modum concludi
Mitte ambages: dic Campiane, ſi fuit ille
nomen in Epifcopo Constantinopolitano
Antichriſti instantis indiciũ, quid ni in Ro-
mano pontifice eiufdem Antichriſti inſig-
niſſimum exiſtimemus? *Agrè propoſi-
tiſſem. Quis enim non videt quo ſenſu Romani
pontifices, hoc ut nomen vniuerſalis Epifcopi
Chriſti in terris vicarios eſſe ſemper profeſſi ſint,
& de ſe idem ſenſerint, quod Leo pontifex expo-
ſit, Serm. 2. de anniuersar. die aſſumpti.**

WHITAKERVS.

25 Si mihi tecum homine mirificè acuto
fore præuidiſſem, aliquid procul dubio dignum
tuo acumine attuliſſem. Tamen aut nimium
dè hebes ſum, aut te hoc loco parum acutum
ſe perſpicio. Quis enim horum verborum ſen-
tentiam. Quis vnquam iſto modo loquutus
qui ſe intelligi loquentem voluit? Quid ais?
ne pontifex Romanus vniuerſalis Epifcopus
non eſt? Quid hæres? Quid timidè & perpice-
reſpondeſ? Loquere diſertè, & abſque ambage-
bus dic, quod quæro. Quid tandem, inquam,
quod in Constantinopolitano Epifcopo horre-
dum fuit, idem in Romano iuſtiſſimè reprehē-
dati

datur? Pelagius, & Gregorius pontifices Romani, id quod Ioannes Constantinopolitanus sibi sumpfit, omni verborum acerbitate damnant. Me iam doceas velim, quando hoc ipsum postea Romano pontifici tributum est, quo pacto repente sic inuersum, mutatumque fuerit, vt ex Antichristiano Catholicum & sanctum euaserit. Illud enim ipsum quod Episcopus Constantinopolitanus insolentissimè ac superbissimè vendicauit, atque ad tempus occupauit, non ita multò post Bonifacius tertius summa contèntione illi eripuit, & ad se suosque successores trāstulit, quemadmodum & Platyna, & Sabellicus, & Vrspergensis, & reliqui testantur. Cùm nihil tibi quod respondeas snpperat, orationem aliò detorques, & de Leone nobis aliquid narras, acutè fortan, sed parùm appositè. Quantum enim Leoni de se magnificè prædicanti tribuendum sit, quis non videt? Quam primatem fuisse Episcoporum omnium pontificem Romanum non negabo. Sed hic ordinis, non authoritatis & imperij primatus fuit.

Platyn. in vita Bonif. Sabellicus Enead. 8. lib. 6. Vrspergensis in Phoca.

DVRÆVS, Fol. 171. 172.

Illud ergo in hac causa maneat, cum nostros esse patres reuicerimus, qui & scripturas diligentissimè legerunt, & multò sanè, quàm Calvinus au Beza felicius intellexerunt, Calvinus omnes ac Lutheranos, ceterosque nostra aetate hereticos, qui dum se patrum authoritate superatos vident, ad scripturas tam impudenter appellant, nihil aliud, quam Labyrinthis sese, vt Campianus dixit, inuoluere.

Quis aliquando in vlla cum Catholicis disputatione vos dogmata vestra praxi Ecclesie, pontificum successione, œcumenicis conciliis, et auctoritatibus Apostolicis, cruce martyrum, scitis præfulgentibus, atque euē:is mirabilibus confirmātes audiuistis.

WHITAKERVS.

28 Pulchram disputationem præclaro ingenio concludis. *Euicimus* (inquis) *nostros patres*. Quid tu euiceris Academici iudicabunt qui non tam hebetes sunt, vt tuis verborum perstigiis falli possint. De patribus tibi respondi: cum mulatè, eosque palàm pontificiis contraria sensisse ac docuisse demonstrari: Id quod innumeris præterea exemplis & testimoniis illustrare poteris. Sed tamen vt maximè darem, quod nec tu ostender, patres esse in causis maximis vestris, quid hinc efficies? Igitur nos hæretici sumus qui à patribus dissentimus? igitur nobis non cebebit scripturas post patres scrutari? igitur scripturas à patribus prouocamus, labyrinthum quærimus? Qui sic disputauit, eum certè non Academia meritò contemner: eum patres non explodent. Augustinus ait, *Auferantur de nostra charta nostre, procedat in medium codex Dei. Et verum testimoniis oppugnatus ingenuè respondet. Ipse mihi pro his omnibus, imò supra hos omnes, stolus Paulus occurrit. Ad ipsum confugio, ad ipsum ab omnibus, qui aliud sentiunt literarum eius etatoribus prouoco.* Et Basilus, *Quamquam (inquit) hoc nobis non sufficit, à patribus esse traditum. Tua verò Demonstratio hæc est, sic patres tradiderunt.*

August. in
psal. 57.

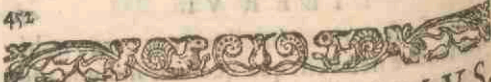
Epist. 19.

Basil. de Spiritu
sancto.
cap 7.

derunt, sic scripturas intellexerunt: ergo nobis aliter sentire nefas est: quæ quam sit indigna theologo omnes intelligunt. Ad illud autem quod postremò quæris, cum Augustino respondeo. *V* - Aug. de vni. eccles. ca. 16.
trum ipsi ecclesiam teneant, non nisi diuinarum scripturarum Canonicis libris ostendant: quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere, quod in Ecclesia Christi sumus, quia ipsam quam tenemus commendauit Opratus, vel Ambrosius, vel alij innumerales Episcopi, aut quia nostrorum collegarum contulit ipsa predicata est, aut quia tanta mirabilia stertus audiuit. Ita vos quantumuis reluctantes & tergiversantes, in omni disputatione ad scripturarum Canonicos libros obtorto collo retrahemus.

Ff. ij.

LIBER SEPTIMVS,
DE HISTORIA.

DVRÆVS, Fol. 174.

Ul muneris erat, quod regium pro-
fesso, em maximè decebat, se holo more
respondere: Vel Romanam Eccle-
siam, cuius illi historici historiam de-
scripserunt, veram esse ecclesiam, vel certe nullam
vera ecclesia historiam extare. Quid ni te virum
præstas, & vel omnes, vel plurimos, vel certe ali-
quos, imò verò vel unum ostendis, qui huiusmodi
ecclesia, qualis vestra est, initia, progressus, incre-
menta, res variis ætatibus præclare gestas literis
mandauit? Ecclesia, inquam, in qua nulla alia
ria, nulli sacerdotes, nullum sacrificium, nul-
lus sanctorum cultus, nullus reliquiarum honor,
nulli dies festi, nulla stata ieiunia, nulla neque
virorum neque virginum monasteria, nulla in
agrorum aliorumue fidelium vsus reseruat
Eucharistia, nullum chrisma, nulla pro defun-
ctis preces, nulla oblationes, nulla denique cere-
monia fuerunt. Nunquam ab ullo vetere histo-
rico tam prodigiosum monstrum fuisse descriptum
ostendere potes.

WHIT.

WHITAKERVS.

ITA hunc omnem de historia sermonem tuum puerilibus inceptiis referisti Duræ, ut me in his refutandis occupatum esse sanè pigeat. Quis enim huius disputationis tam abiectæ, tamque ab omni theologia remotæ exitus erit? Quo tandem loco consistemus, ac finem controuersię reperiemus? Quid agis? quid laboras? quid argumentaris? Hiccine est huic orationi propositus *exord.* nostram ecclesiam non esse veram, ac Catholicam, quia nulli sunt historici, qui res eius gestas literarum monumentis certa quadam ratione prodiderunt? Et quis hoc tibi vnquam concedendi genus in schola Theologorum concedet, Historia non facit perpetuam nostrę Ecclesię mentionem? nostra igitur ecclesia quibusdam temporibus omnino nulla fuit? Huc enim omnia, quę vel hoc loco Campianus attulit, vel tu pro Campiano disputas, tandem referuntur: quę, quàm malè cohæreant, omnes profectò vident. Nos Ecclesiam nostram in scripturarum libris, non recentiorum temporum historiis quærimus, quę vt nullę nobis suppetent, tamen Ecclesias nostras cum scripturarum sancta doctrina consentientes, esse Christi veras Ecclesias defenderemus. Quid si enim historici aut parum fideles sunt, aut studiis partium laborant, aut appetè scribere metu prohibentur, aut in receptis temporum atque hominum erroribus versantur, aut qui liberius de statu Ecclesię scripserunt, non sinuntur promulgari? Tui muneris erat Campiani argumentum commutare, non à me expectare, quod mihi nulla

disputandi lex imposuit. Satis enim mihi fuit, huius loci argumentum à Campiano propositum diluere: historias persequi, non erat quidem meum: de quibus tamen id tibi nunc respondeo, primum historias, quæ ante *Srosasiam* à Spiritu sancto prædictam, editæ fuerunt, nostræ Ecclesiæ res gestas perscripsisse. Quanquam enim in externis ceremoniis, & quibusdam doctrinæ capitibus aliqua, sed perexigua fuit commutatio, eandem tamen in summis articulis fidem, quam nos profiteamur, illis primæ multorum seculorum ecclesiæ, de quibus tam multe historiæ extant, propagarunt. Deinde post *Srosasiam* inuectam & tyrannidem antichristi constitutam nullus vnquam historiam scripsit, qui non ecclesiæ nostræ doctrinam, mores, instituta, semina, aduersarios commoueret. Ita in vestris historiis nostræ ecclesiæ memoria viget: & qui pontificij regni res narrare conati sunt, ipsi nostræ ecclesiæ testes sunt. Est enim in manibus historiæ Magdeburgensium, & Testium veritatis Catalogus: ex quibus quod dico verissimum esse potes cognoscere. Et quando formam ecclesiæ quam describis, tibi à me ostendi postulas, id ego faciam perlibenter. Profero autem sanctissimam & antiquissimam à Christi Apostolis atque Evangelistis conscriptam, in qua nulla ecclesiæ præterquam nostra describitur & commendatur. Hæc illa est ecclesiæ, cuius imaginem quæris: huic nostra ut matri filia similis est. Quæ tu in nostris ecclesiis desideras, eadem hæc in illa nusquam conspiciuntur: non altaria, non sacerdotes, non sacrificium, non cultus aliquis sanctorum, non honores reliquiarum, non dierum festorum solennitates, non statorum ieiuniorum præscriptiones, non virorum non virginum monasteria, non Eucharistiæ reseruatio, non chrisma, non preces
pro

pro defunctis, non oblationes, denique nõ omni-
no vllæ pontificiæ ceremoniæ. Quã potes aut hi-
storiam veriorẽ, aut ecclesiam puriorẽ inueni-
re? Hanc historiam tuis historiis, hanc ecclesiam
tuis ecclesiis opponimus: quæ hæc habuit, nostræ
habent: quæ non habuit, nostræ non expetunt. Si
tuam Ecclesiã cum hac comparas, pontificii mon-
stri prodigiosam deformitatem facilè agnosces.

DVRÆVS, Fol. 176.

*Nos qui Catholici sumus, à veteris Ecclesiæ
doctrina ne latum quidem unguem discedimus,
nullos illius errores, nulla vitia in fidei moribus
doctrina, neque fuisse olim, neque esse omnino posse
asserimus. Hic schola vestræ mos est, ut disputatio-
nem misceatis, & modò ab historicis, à conciliis, à
patribus, ab Ecclesiã ad scripturam, modò à scri-
pturis ad occultum spiritus testimoniũ prouocetis.*

WHITAKERVS.

2. Latos admodum vobis ungues esse oportet,
si verum est quod dicis, vos ne latum unguẽ à ve-
teris Ecclesiæ doctrina discessisse. Satis enim iam
docui doctrinam pontificiã cum veteris Ecclesiæ
patrumque sententia pugnare. Nã vt de Apostolis,
& Apostolicis magistris taceam, quæ vnquam ec-
clesia, aut quis antiquus pater vestras Missas, pere-
grinas liturgias, transubstantiationem, panis ad-
orationem, sacrificium pro viuis & mortuis, cul-
tum statuarum, communionẽ diminutam & Ma-
nichæanam, pontificis Monarchiam, rasos sacrifi-
ciorum.

culorum vertices more Donatistarum, alias infinitas putidæ religionis ceremonias sexcentis post Christum annis celebrauit? Quis pater pontificis pompam plusquam Persicam probauit? Quis pontificem concilio maiore esse dixit? Quis indulgentias pontificias sibi salutares putauit? Quis errare pontificem nunquam posse affirmauit? Quis ecclesiam Christi ad Romanorum pontificum successionem alligauit? Quis scripturæ interpretationem Romani pontificis arbitrio submitit? Quis traditiones scripturis æquauit? Quis conciliū, cui pontifex Romanus præsidet, nihil vnquā errare scripsit? Quis pontificem posse regibus sua regna adimere, & ad alios transferre existimauit? Quis fratrum, qualis tu es, varios ordines comprobauit? Quid huiusmodi alia commemorem, quæ vos defenditis, quæ prima multorum annorum Ecclesia penitus ignorauit? Euolue nunc annales, explica historias, ecclesias designa, patres nomina, libros profer in quibus extent harum rerum monumenta: aut te facere plusquam latū vnguem ab antiqua doctrina fidēque discessisse, cuius tam multa sunt professionis capita veteris ecclesiæ patrumque disciplinæ dissentanea. Quod autem ecclesiæ nullos esse errores asseris, nulla aut fidei aut morum vitia, talem mihi ex historiis Ecclesiam ostende, quæ nihil vnquam vel in doctrina, vel in moribus peccauit. Romanam certè non potes, cuius maxima & doctrinæ errata, & morum vitia historiæ produnt. Quam multos enim possum errantes pontifices, & hæresi laborantes commemorare? De vitis alii iudicent. Consuetudo verò nostræ scholæ, quam tu reprehendis, eiusmodi est, vt dicis. Etenim ab historiis, conciliis, patribus, ecclesia ad scripturas, hoc est Deum ipsum cælestis doctrinæ vnicum magistrum nos in suo verbo

verbo alloquentem, & docentem prouocamus: ad hanc normam quicquid à quoquam traditur, exigimus: in scripturarum iudicio acquiescimus, nullum cuiusquam spiritus priuatum testimoniū admittimus: hic sistimus, hic quaerendi & litigandi finem facimus, nullum præterea iudicem appellamus. Qui in hoc foro lites suas disceptari nolunt, si palam tergiuersatur, & sibi se suæque causæ diffidere testantur.

DVRÆVS, Fol. 177. 178.

Non alienam à scripturis hanc de historia de scriptionum putes, multa in prophetarum oraculis de vera Christi Ecclesia diuinitus prædicta legitur: Psal. 18. In omnem terram exiuit sonus. &c. Psal. 2. Postula à me & dabo tibi gentes hereditatem, Psal. 71. Dominabitur à mari usque ad mare, &c. Neque minus perspicua sunt, quæ perpetuam fore Christi Ecclesiam ostendunt, Daniel. 2. Quid illa? De Ecclesia amplitudine, & confluentium undique populorum frequentia quam præclara, quam illustra? Isa. 60. & 49. & Mala. 1. Innumera sunt huiusmodi à B. Augustino atque Optato, aliisque priscis patribus contra Donatistas olim diligenter collecta. Vos quam tandem historiam proferetis? Qui Ecclesiam Romanam reuertitis, quam historici omnes salam agnouerunt. Mactorem fore Ecclesia Catholica, quam terreni cuiusquam regem gloriam Daniel uaticinatus est, cap. 2.

WHITAKERVS.

3 Scripturarum fidem historia comprobant
 & prophetarum oraculis euentus ipse respondit.
 Quicquid ergo de Ecclesie propagatione, ampli-
 tudine, gloria veteres prophetae praedixerunt, id
 perfectum esse (fateor) historia luculentissime testa-
 tur. Ita vaticiniis prophetarum ecclesiasticam hi-
 storiam suffragari nulla controversia est. Sed hic ar-
 gumentum claudicat. Historia testis est propheti-
 cis oraculis in Ecclesia Christi satisfactum esse: igitur
 historia pontificiam Ecclesiam esse Christi ve-
 ram Ecclesiam demonstrat. Nam ut pontifex cum
 sua Ecclesia perierit, vel in nouas Indias commi-
 grarit, Ecclesiae tamen diuinarum promissionum
 veritas fidesque constiterit. Ad scripturas quas hoc
 prophetae praedixerunt Ecclesiam esse Iudae finibus oc-
 cessuram, & totum terrarum orbem occupaturam
 esse: id eo modo suis temporibus euenisse historiae
 loquuntur. Sed hoc nihilo magis ad Romanam Ec-
 clesiam, quam ad vllam in toto orbe aliam eccle-
 siam pertinet. Non enim legimus in prophetarum
 praedictis illa Dei promissa in vna Romana Ec-
 clisia exitum & complementum habitura de qua
 nullus propheta verbum vnum edidit. Etsi ergo
 de Ecclesia nonnullas prophetarum sententias pro-
 fers, de Romana tamen & pontificia Ecclesia nul-
 lam audio mentionem. Donatistae ecclesiam Afri-
 cae angustissimis finibus includebant, & nusquam
 gentium nisi apud se incolumem remanere pro-
 phetarum praedictionibus refutarunt, quibus Ec-
 clesiam latissime in orbe terrarum fusam ac dissemi-
 natam esse constabat. Nos vero Ecclesiam nullis
 locis

locis, aut regionibus coarctamus, sed vbicunque Christi Euangelium annunciat, ibi esse Christi Ecclesiam minimè dubitamus. Vtri nunc Donatistis similiores, & diuinis promissis inimiciores videntur, nòsne qui Ecclesiam nullis locorum terminis circumscribimus, an vos qui illam in Romanam sedem tãquam in pistrinum compingitis, & de pontificis Cathedra suspenditis? Ita Christi apud Græcos, Armenios, Aethiopes, Moscouitas, & alios populos, qui cum Romano pòtifice nihil habere volunt negotii, maximas & frequentissimas Ecclesias excluditis. Deinde quanquam propheta Ecclesiam Christi latissimã & gloriosissimã fore præmonstrarunt, tamen hanc amplitudinem & gloriam semper fore sibi similem & perpetuam nunquam prædixerunt. Quam autem hoc vitiosum est genus argumentandi, Prophetæ splendorem & amplitudinem ecclesiæ commemorant: ergo semper Ecclesia erit splendida, frõques, gloriosa. At Apostolus futuram in hac eadem Ecclesia 2. Thes. 2. 3. præmonuit: & quanquam hæc prophetarum vaticinia satis intellexit, tamen excisionem huic Ecclesiæ minatus est, ni in fide & Dei beniguitate permaneret. Sic Ioannes mulieris, hoc est, Ecclesiæ fugam in solitudinem præmonstrauit. Rom. 11. 22. Quando autem Ecclesia latet in solitudine, & cogitur salutis suæ fuga consulere, quis tum splendor, & regni maiestas in Ecclesia conspicitur? Quid tã de istis prophetarum vaticiniis respõdebis? Solam verò ab historicis agnitam esse Romanam Ecclesiam, quis tam vecors est, qui falsum esse nesciat? Quam multæ enim Græcorum sunt de suis Ecclesiis historix? Nullamne Eusebius, Socrates, Theodoritus, Nicephorus Ecclesiam, præterquam Romanam agnouit? Qui de Aegyptiis, Aethiopicis, Armeniis, aliisque remotissimis Ecclesiis

scribunt, num de Romana Ecclesia historiam con-
textant? Miror si non erubescis, quoties huius diei
memoria succurrit.

D V R Æ V S. Fol. 179.

Augustino teste clariora sunt de Ecclesia Chri-
sti, quam de ipso Christo prophetarum oracula, in
psalm. & aduersus Ecclesiam, ne ipsas quidem por-
tas inferi preualituras suo Christus ore pronun-
ciat. *Matth. 16.* Ad nos quod attinet, qui Carthago-
nismamur & sumus, fidelissimis omnium tempo-
rum historijs demonstramus in illa Ecclesia, cuius
nos filios profitemur, hæc quæ dicimus Prophe-
tiam vaticinia abudè esse completa. Quod olim Au-
gustinus ad Honoratum scripsit, idem ego ubi hoc
loco dicere iure videor posse: Dignare rescribere
nobis, vt sciamus quomodo fieri possit, vt Ec-
clesiam suam Christus de toto orbe perdidit,
& in vobis solis habere cepit. *Epist. 166.*
Et vt cum Hieronymo loquar, quo modo non per-
fani estis, qui plures synagogas asseritis esse, quam
Ecclesias? &c. *Epist. 173. contra Luciferan.*

W H I T A K E R V S.

Quid si de Christo Propheta obscuris quæ
de Ecclesia loquuti sunt? Erit igitur ecclesie status
illustris & gloriosus? Quæ te schola nouam hæc
Dialecticam docuit? De Christo Propheta multæ
typicè prædixerunt, Ecclesie frequentiam ac ce-
lebritatem proprijs & perspicuis verbis præmo-
strarunt.

mōstrarunt. Num ergo quia Prophetarū de ecclesia loquētium oratio plana est atque aperta, ipsam etiam ecclesiam semper esse claram ac manifestā oportebit. Neque vlla vis aut imperus hostium inferorum ecclesiam Christi extinguet. Sēper enim electorum multitudo manebit, quantumuis Antichristus & Satanas, & omnes infernæ copix repugnabunt. Verūm an sequitur, si quādo piorum numerus minutus, & Ecclesię species obscurata fuit, contra Ecclesiam portas inferorum valuisse? At ne tum quidem Ecclesia interibit, vel tuo iudicio, quando in solitudinem compulsā hominum aspectum fugiet. Sed tua argumenta scopis dissolutis similia sunt, quæ statim vt tractantur, dissiliūt. Nominari vos quidem Catholicos non ignoro, sed minari vos quidem Catholicos non ignoro, sed fides & veritas in rebus, non in nominibus consistit. Fuit illa ecclesia aliquando Catholica, cuius iam multis annis vos solam vmbra retinetis: & quanquam vosmet illius germanos filios inscribitis, ac nominis inani vsurpatione freti, nobis tanquam hæreticis insultatis, nos tamen & nostram doctrinam atque Ecclesiam verè Catholicam, & vestram hæreticam esse sine vlla dubitatione intelligimus.

Quòd autem postulas vt tibi rescribam, quomodo Christus suam ecclesiam de toto orbe perdidit, & in nobis solis habere ceperit, rescribo Christum ecclesiam suam nunquam de toto orbe perdidisse, quemadmodum impii Donatistę fingebāt, quam ille etiam in mediis hostium suorum castris perpetuò conseruauit. Quid autem sit, quo minùs Christus tam apud nos, quàm vos ecclesiā habeat, tu mihi, si placet, rescribes. De Luciferianis meritò Hieronymus conquestus est, qui florentissimas Ecclesias condemnabant, quales eo tempore in omnibus locis innumerabiles erant. Si temporum

Esai. 1. 21.

Matth. 21. 23

subsequentium mutationem vidisset, de fidei cœ-
 uitate meretricem, de Templo Dei speluncam la-
 tronum fieri dixisset.

DVRÆVS, Fol. 180. 181.

In eo admodum exultas (*inquis*) quādo qua-
 ris, quo tempore urbem & orbē religio per-
 uasit aliena. *Quid ni verò Campianus exultet, &*
fidei Zelo accensus impudentia vestra, atque sycop-
phantia uehementer exulet? Quid enim ineptius
quid absurdius quàm Romanam Ecclesiam innu-
meris penè haresibus refertam uociferari, quarum
ne una quo pōtissime, qua uia, qua ui, quibus incre-
mentis urbem & orbem inuasit, que as demōstra-
re. Praclarè Hieronymus scriptum reliquit, heret-
ses ad originem reuocare, est refellere. Quid
quod tuus ille praeceptor Iuellus omnes quicumque
intra salutis annum sexcentimum claruerunt pa-
tres idoneos Catholica fidei testes admisit. Quin i-
gitur quo deinceps pontifice, quo imperatore dogma
aliquod nouum inuehi captum sit clarè ostendit.

WHITAKERVS.

5 Impudentiæ, sycophantiæque accusationem
 tuam nihil moror. Si bonam causam defenderes,
 argumentis pugnares, à conuitiis abstineres. Con-
 trouersia status in eo uersatur possētne tanta fidei
 ac religionis in Romana ecclesia fieri mutatio,
 quantam nos contendimus, ut non necesse esset
 de temporis momento, quo quodque mutari ce-
 perit.

perit, constare. Ita respondi Campiano, & tibi itidem respondeo, nobis non esse necessarium huius mutationis initia querere in historiis, cum ea sic tam manifesta, ut negari nequeat. Quid enim? qui morbo pestifero laborat, eum esse sanum & valentem dixeris, nisi ipsum temporis articulum noris, quo primum non bellè se habere cepit? Cum urbem luxu, malisque moribus perditam esse constat, id non credes factum fuisse, nisi principium & progressum malorum intelligas? Si domum ruinosam aspicias, probari tibi iubebis, quoto anno, aut quo domino, primum aliqua in parte laborare ceperit. Submergi nauem negabis potuisse, nisi quo die primum rinas egerit edoctus fueris? Et quid à nobis postulas, cum satis manifestum sit euersam esse omnem in regno pontificio religionem, ut historias euoluamus, & huius interitus ortum atque omnem rationem inuestigemus. Nobis sufficit, ex pontificiorum dogmatum, & scripturarum collatione discrimen & dissimilitudinem agnoscere: historicis liberum relinquimus scribere quod velint, quod nolint omittere. Et quando verisimile est imbutos fuisse temporum suorum vitiis & erroribus historicos, ab illis quidem non omnia expectanda esse liquet, quæ ad huius iudicii disceptationem pertinent. Tamen ut nobis historiã non omnino desesse intelligas, aliquid proferemus ex antiquitatis memoria, quod vel maximè ad istam causam spectat. Nicephorus de Apostolorum successoribus ad hunc modum scribit, *Qui verò eis successere aliquanto illis inferiores, virtutem eorum non sunt assequuti: propè tamen vite splendore ad eos accessere, non ita simplicem ut magistri eorum, orationem consecrantes.* Sic vides statim post Apostolos ceptum esse in vita simul, & doctrina declinari. Clemens Alexandrinus ait, primos Apostolorum successores, do-

Nicepho. lib.
4. cap. 1.

Clemens li.
1. *σπουδαί.*
Niceph. lib.
3. cap. 16.

Socrat. lib.
7. cap. 11.
Basil. de Spi-
ritu sancto
capite vlti-
mo toto.
Nazianzen.
de Athanal.
August. ep.
119. c. 19.

étrinam ab Apostolis, tanquam filios à patribus accepisse: sed adiungit *per paucos filios patribus esse similes*. Ita apud Nicephorum Egesippus Ecclesiam viuis Apostolis ad Traiani tempora virginè puram permanisse: illis mortuis mox corruptam fuisse scribit. Si de Romana ecclesia nominatim audire aliquid desideras, Socrates, Cælestinū pontificem Romanum extra sacerdotij fines egressum esse testatur. Basilus Ecclesiæ statum miserabiliter elegantissimè depingit ac deplorat multis verbis quem locum si inspicias, quanta fuerit eo tempore facta rerum mutatio intelliges. Quid? Nonne queritur Nazianzenus theologiæ genus quoddam *περιττον ἢ κατεγλωτισμένον, ἢ ἐντεχρον* in Dei Ecclesiam irrepsisse? Augustinus sic creuisse suo tempore ceremonias testatur, vt Iudæorum, quàm ecclesiæ tolerabilior conditio videretur. Tempore verò creuisse morbū dubitas? Quid amplius queris? Annon ex istis testimoniis Ecclesiam post Apostolorum mortem indies factam esse corruptiorem atque impuriorem perspicis? Tu verò sic nobis insulas, quasi nullis historiis euincere possemus, aliquid in Ecclesiis à prima doctrinæ puritate aberratum esse. Multum autem ad hæreses refutandas conferre, earum originem nosse, nemo negat. Sed an refutari hæreses nequeunt, nisi illarum aucthores cognoscantur? At quàm multæ sunt hæreses, quarum Epiphanius & principes, & primos magistros ignorat? Si constat de doctrina, quid est auctorè aut principium requirere? Quando tamè sic instas, & vrges, & quo pontifice, quo Imperatore dogma aliquod nouum inuectum sic tam confidenter quæris, an tu hunc nobis valdè difficilem fore laborem censes? Quasi non id ex vestris historiis abundè cõstet, quid quisque pontifex inuenerit: quid nouū suumq; inuexerit. Cere-

remoniarum ineptias præmittam, quas nullus pontifex non aliquas introduxit nouas: res pauculas maioris momēti breuiter perstringam. Qui primus in ecclesias externas potestatem exercere voluit, is Victor pontifex fuit: hūc Zozimus, Zozimū Bonifacius, Bonifaciū Celestinus, & reliqui deinceps sequuti sunt. Qui verbi ministris perpetuum calibatū primus iniecit, is Syricius pōtifex fuit. Qui communionem in altero duntaxat symbolo primi administrabant, ii erant Manichæi, quemadmodum ex Leone intelligimus. Qui statuas sanctorum coli atque adorati primi sanxerunt, ii erant patres Nicenę synodi secundę. Qui primus docuit corpus Christi *sensualiter* tractari, frangi, & dentibus atteri, is Nicolaus secundus fuit. Qui transubstantiationē primus excogitauit, is fuit Innocētius Tertius in Lateranensi concilio. Qui Concomitantiam primus inuenit, is Thomas Aquinas fuit. Qui papam innumeras animas secum ad Tartara detrudentem à nullo mortali iudicandum esse decreuit, is Bonifacius fuit. Qui Romanam Ecclesiā primus caput omnium Ecclesiarū inscripsit, is Bonifacius tertius fuit. Qui purgatorium primus vteretur dogma tradidit, is Gregorius Magnus fuit. Varii ordines Monachorum principium à Benedicto Nursino sumpserunt. Papam esse Concilio maiorem in Florentino concilio primū decretum fuit. Confessionem auricularem primus instituit vt necessariam Innocentius tertius: & ieiunium quatuor temporum Calixtus. Quid plura? Possunt huiusmodi sexcenta ē veris historiis exempla sumi, quæ vestrorum dogmatum nouitatem arguūt. Tu contra profer nostrum aliquod dogma si potes, cuius non in ipsis scripturis fons & principium ostendi possit. *Constat autem (vt ait Tertullianus) id verum esse quod prius, id prius quod*

Euseb. lib. 5.
cap. 24.
Distinct. 82.
ca. Propo-
siti.
Leo Sermo.
4. de Qua-
drag.
Synod. Ni-
cen. pontifi-
ce Adriano.
De cōsecra-
tione. 2. Ego
Berēgarius.
Dist. 40. Sē
papa
Platyn. in
Bonif. 3.

Tertull. apo-
log. ca. vlti.

*ab initio, id ab initio quod ab Apostolis. Hæc nostra
antiquitas est, præstructa (vt idem Tertullianus lo-
quitur) diuina literatura.*

DVRÆVS, Fol. 182.

Non simul omnia (inquis) sunt in ecclesia
Romana euersa: paulatim ad hanc sceleris &
nequitie senectam peruentum est. Num Ar-
riana heresis, num Nestoriana, aliæue huiusmodi
simul vt cepit, in immensum creuisse, putanda est?
An non hoc D. Paulus hereticis esse communit?
Statuit, vt eorum sermo velut cancer serpat? 2. Ti-
moth. 2.

W H I T A K E R V S.

Nazianz. ad
Arrian. de se

6 Istæ hæreses natæ sunt optimis ecclesie re-
poribus, cum maxima esset piorum episcoporum
copia: qui tamē nulla contentione efficere potue-
runt, quin latè admodum manarent. Et quidem
sic Arriani numero aucti sunt, vt frequentiores Ca-
tholicis euaserint, quemadmodum Nazianzenus
conqueritur: Et mundus quodammodo ingenu-
rit, se factum esse Arrianum, vt scribit Hierony-
mus. Quare si hæretici, quibus docti, sanctique pa-
tres, quantum poterant, resistebant, paulatim tri-
men maximam ecclesie partem occupabant, quod
mirum si superstitione & hypocrisis antichristiana
Tum doce argumentum valere, si Arriane & Ne-
storianæ hæresis nota sunt exordia, & incrementa
proinde nullas in ecclesiam irrepere mutationes
posse.

posse, quin statim sentiantur. Quamquã enim quãdam zizania, cum primùm seruntur, apparent: tamen occultam etiam Satanas zizaniorum sementem facit, quã statim non perspicitur, & ipsos patrisfamilias diligentissimos seruos latet. Itaque Matth 13.27. Antichristi 2. Thessal. *σποσάριον* Paulus *μυσήριον* vocat, quod se viuo peragi cõpisse affirmat: & historia testis est statim post Apostolorum ætatem maximas in ecclesiam falsorum doctorum copias irrupisse. Sic Apostasia pontificia primis temporibus orta tanquam cancer paulatim serpens tandem ecclesias omnes peruasit.

DVRÆVS, Fol. 182.

Similitudines aliquot valdè scilicet ad hãc rem appositas affers. Pili (inquis) non subito omnes canescunt. Quam egregiè? Num tu aliquãdo canum hominem vidisti, cui canities paulatim obrepserit, & tamen quem nemo canescere animaduertere? Domus (inquis) initio firmissimè extructa, si neglecta fuerit, rimas aliquo loco incipit agere, &c. At verò qua domus ruinas agere incipit, que paulatim tempore augetur, neque prius ab illis qui illam incolunt cernuntur? Quid quòd pili ne decem quidem cani canum mox hominem reddunt, una tamen heresis ecclesiam ita corrumpit, ut ex Christi sponsa adulteram faciat.

WHITAKERVS.

7 Similitudines istæ satis sunt ad rem ipsam appositæ, quam illis declarare atque illustrare vo-

lui. Nam vt capillorum canitiem, atque ædificij
 ruinam animaduertimus, etiam si tempus ignora-
 mus, quo primùm ea cæpit, nec progressus modò
 tenemus: ita collapsum religionis, atque ecclesie
 statum agnoscere licet, vt interim nescias, quibus
 gradibus ad ipsam peruersitatis *anubù* peruenerit.
 Nec tamen dico nullam vnquam mutationem esse
 à quoquam animaduersam, quod tu me dicere so-
 gis, quam à multis & notatâ & deploratam osten-
 di. *At pili* (inquis) *ne decem cani hominem curam*
faciunt: fateor, & superstitio quæuis aut error ec-
 clesiam non euertit. Dum enim fundamentum ec-
 clesia tenuit, etsi multis erroribus vitiisq̃e labo-
 rauit, tamen ecclesia Christi permanfit. *Heretico*
verò (inquis) *sic corrumpit Ecclesiam, vt ex Christi*
sponsa adulteram faciat. Quid igitur de Cypriano
 Martyre statues, quid de Papiâ, quid de Irenæo,
 Iustino, Lactantio, Victorino, Tertulliano, & in-
 denique de Innocentio pontifice Romano, quid in-
 finitis penè aliis, qui palam senserunt, quod here-
 ticum esse negari non potest? An verò etiam or-
 minium illorum deploratam salutem esse dice-
 qui quarto decimo die primæ Lunæ Pascha cele-
 brabant? Tam multas ecclesias præsertim Orien-
 tales pro adulteris damnabis? Vides ergo grauitate
 errare ecclesias posse, vt tamen non omnino esse
 quæ fuerunt, ecclesie definant.

DVRÆVS, Fol. 183.

Argumentum in Campanum retorquere vo-
teris: In Ecclesia Hierosolymitana magnâ el-
 se factam rerum & religionis mutationem ais.
 Quid? An illa subito extitit? Dicite ergo
 quo tempore, &c. *Non te tanta inuersione per-*
det? Quis

deest. Quasi verò ex Philastrio, atque Epiphanio
 Iudæorū hæreres cognoscere difficile sit. Iosephum
 si lubet evolue, ex quo facile discas, & quæ fuerint
 Iudæorum secta. & quo tempore caperint: Sola Saddu-
 ducæ heretici palam sunt habiti. Ex Iosephi histo-
 ria satis constat longè post captivitatem Babylonis-
 cam sectas cepisse, & in Hierusalem ad Christi us-
 que aduentum verum Dei cultum permansisse.

WHITAKERVS.

8 Ecclesiam Hierosolymitanam diuinis legi-
 bus optimè temperatam fuisse nemo dubitat: quæ
 tamen sic omnino tandè à pristina virtute defle-
 xit, vt eam Christus non modò pro sua ecclesiæ
 non agnouerit, sed latronum etiam speluncam di-
 xerit. Cùm ergo & quale fuerit illius ecclesiæ
 principium intelligimus, & exitus quàm princi-
 pio dissimilis extiterit, omnes perspiciunt, quod
 à nobis de Romana ecclesiæ quæritis, idem ipsi de
 Hierosolymitana respondete. Tèpus notate, pon-
 tifices designate, viam ostendite, incrementa ex-
 ponite. Cùm id præstare minimè possitis, huius ve-
 stræ postulationis summam importunitatem at-
 que iniquitatem agnoscere debetis. Nam quod tu
 hic respondes, non meam ἀπιστοσύνην (quis enim i-
 sta nescit?) sed tuam ἀνομιάν arguit. Non est in-
 quis) difficile Iudæorum hæreres cognoscere. Quasi
 minus facile sit Christianorum hæreres intellige-
 re: aut quasi non multò plures in ecclesiæ Chri-
 stiana, quàm in Hierosolymitana hæreres extite-
 rint. Et hi quos nominas, Pharisei, Esseni, Saddu-
 cæi, quid aliud erant in ecclesiæ Hierosolymitana,

Luc. 12. 1.

quàm quod postea in Christiana Fraterculorum
& Monachorum varij ordines & genera fuerunt
Nam quòd Sadducæi palàm impia falsaque defen-
derunt, id nihilo magis sacerdotibus & doctori-
bus Iudaicis vitio vertendum est, quàm quòd in
Ecclesijs Christianis nefarij hæretici sua dogmata
propagarunt, id ecclesiæ Catholicæ, & pijs Episco-
pis tribui debet. Pharissæos autem & Essenos pro
hæreticis habitos esse cùm negas, ab Epiphani-
o dissentis, qui illos apertè hæreticos vocat. Et nisi
hæretici fuissent, cur Christus ab illorum sermen-
to suos sibi discipulos gaudere iussisset? Si ergo
Hierosolymitanæ ecclesiæ mutatio satis cognita
est, quia hæreses in illa natas Philastrius, Epipha-
nius, Iosephus describunt: ita etiam Christianæ
ecclesiæ ~~mutatio~~ prodita est literarum monimen-
tis, quia de Christianorum hæresibus multi libri
conscripti sunt.

Quòd verum Deï cultum Hierosolymis ad
Christi usque aduentum permanisse dicis, agno-
sco. Sed hic verus cultus hominum fuit interdum
per paucorum, quemadmodum eo tempore appa-
ruit, quo Christus in terris vixit. Atque ut in illa
ecclesia quantumvis deprauata miserè, erant ta-
men aliqui, quos veros cultores Christus habuit:
ita etiam in Romana quàmlibet perdita ac pro-
fligata suam Christus ecclesiam cõseruauit, in qua
pius sanctusque cultus viguit.

DVRÆVS, Fol. 184. 185.

*Iam de Græcorum ecclesia quaeris. Illas mihi
nunc (inquis) circumstantias in hac exponere.
Rem*

Rem petis *Whitakere* minime arduam. Tu si Nicephorum, Zonaram, & Glycam, aliosque Græcorum historicos euoluisses, nihil esset profecto cur Græcorum schismatum initia atque progressionem ignorares. Quemadmodum igitur nos earum hæresium, quæ apud Græcos fuerunt, primos inuentores, ut Paulum Samosatensem, Macedonium, Eutyrium, Sergium Monothelitam, Pirrhum, Arrium, Nestorium proferimus, ita quas tu Romanæ Ecclesiæ hæreses appellas, à quibus primum inuenta sint palam demonstrare debuisses. Sed illius forsasse schismatis originem & incrementa requiris, quod inter Constantinopolitanum Episcopum, & Romanum exortum est. Circa annum ab orbe redempto 580. Ioannes Constantinopolitanus Episcopus, & qui ei successit Syriacus aduersus Apostolicam sedem ceruices erexit. Sub Bonifacio tertio res tota composita est. Quando Romana Ecclesia ipsum Ecclesiæ spiritum amisit? Quicquid sane responderis, impudentissimum te calumniatorem probabis.

WHITAKERVS.

Quàm tibi molesta harum Ecclesiarum fuerit, ex responsione tua facile conicio. Nihil enim affers, quod non peræquè Romanam Ecclesiam attingat. Schismata & hæreses Græcorum commemoras, quasi de eo quaesuissem, aut vnquam dubitarem. Sed quid si hæreses apud Græcos multæ extiterint, an easdem nescis à Græcis esse in multis conciliis damnatas? Quomodo ergo possunt istæ hæreses Græcorum ecclesias opprimere, quas omnes olim à Græco-

rum ecclesiis refutatas & explosas esse constat: An ita es in Græcorum ecclesiis hospes, ut putes, hodie Græcos veterum hæreses tueri, de quibus illo loco meministi? At Græci non minùs, & forsàn etiam magis à Samosatèni, Eutyichis, Sergii, Artii, Nestorii, Macedonii hæresibus auersi sunt, quàm pontificii. Et quis non miretur istas à te hæreses Græcis obiici, qui scias, non minùs & multas & horrèdas in Romana ecclesia mediàque penè Roma exortas? Romæ Valentinus, Marcion, Cerdon, Florentinus, Blasius, Tatianus, Nouatus, Pelagius, Iulianus, Celestinus, aliique cõsimiles multi sua perfidiosa dogmata profeminarunt: quos si damnatos à Latina Ecclesia fuisse dixeris, idem tibi de Græca respondebo: Si ergo tu præclarè sanctus es officio tuo, cum quasdam Græcorum hæreses percurris, fatère tibi etiam à me de eo quod quaeris satisfactum esse. Sed tibi forrasse illius schismatis originem & progressionè requirere video, quod inter Constantinopolitanum, & Romanum episcopum extitit. Quasi ego putem Græcam esse schismaticam, quia à Romana abhorret. Si verò Constantinopolitanus Episcopus Græcam Ecclesiam in hæresin & *amortatam* pertraxit, quia honores impios affectauit, id ipsum Romanus etiam in Latina Ecclesia fecit, cuius ambitio non minor, felicitas in ambitione maior fuit. Illa enim dignitas, de qua contendebatur, Constantinopolitano erepta, Romano delata est: eoque *modis* rem respondisti? Et tamen pergis quaerere, quando Ecclesiae veræ spiritum Romana miserit: quod tum dicam, cum tu mihi temporis ipsum momentum definieris, quo vel Hierosolymitana, quam fuisse Dei excellentem Ecclesiam constat, vel Græcam, quam vos pro Christi Ecclesia

Ecclesia non agnoscitis, spiritum ecclesie amiserit: quod cum facere nequeas, ineptam hanc omnem de tempore disputationem depone.

DVRÆVS, Fol. 186.

*Sed maius aliquid deinceps moliris, & Poly-
eratis Ephesiorum Episcopi testimonio vitis Apo-
stolis virginem fuisse ecclesiam, illis vita sanctis
statim corrumpi capisse: quo nescio quid vel à Tur-
cis atque Paganis dici in Christum atque eccle-
siam concumeliosius queat. O indignum facinus!
O scelus auribus Christianis minimè ferendum!
Vbi: frons, ubi pudor, ubi modestia? Nonne tibi
in mètem venit tot diuinarum promissionũ, quibus
hanc sponsam viro suo Christo fidem perpetuò ser-
naturam Christus ipse pollicetur? Osee 2. Spon-
sibo te mihi in sempiternum &c. Isai. 59. Hoc
fœdus in eum cum iis, &c. Psal. 88. Psal. 131.
Ioan. 14. Matt. 28. Matt. 16. Quamò rectius
Cyprianus, Adulterari nõ potest sponsa Chri-
sti, incorrupta est & pudica: de vnit. ecclesie.*

WHITAKERVS.

ro Ferreus sit necesse est, quem tui tam mi-
rabiles clamores non commoueant. Nunc de-
num te virum fortem ostendis, cum clamare in-
cipis, *O indignum facinus! o scelus non ferendum!*
Si paria essent tuis clamoribus argumenta, quis
tecum auderet contendere? Sed noli nimium
triumphare, atque istos clamores paulisper repri-

Matth. 13. 25.

1. Cor. 5. 6.

2. Cor. 11. 3.

Isai. 1. 21.

Gal. 1. 8. & 3. 1.

Euseb. lib. 3.

c. 32.

Niceph. li. 3.

c. 7. & 16.

me. Quodnam enim quæso hoc scelus est, quod tanta orationis acerbitate, tantisque vociferationibus infectaris? Corrupti ecclesiam qui possedit, in Christum atque ecclesiam contumeliosus fuit? At Christus patrisfamilias agrum, hoc est, ecclesiam zizaniis corrupti docet. Et Paulus ait, paulo fermenti totam Massam corrumpi: & se vereri scribit, ne quam virginem vni Christo desponderat, serpens fallat & corrumpat. An verò Hierosolymitanam ecclesiam corruptam esse dubitas, quam Isaias palàm vocat meretricem? Et ecclesiam Galatarum tum negabis fuisse corruptam, cum illam in aliud Euangelium pseudapostoli abduxissent, & quibusdam quasi fascino veneficiis incantassent? Tum quid eo aliud didicerunt, ut mea nulla sit, quam istorum maior culpa? Nec tamen est quod existimes, mihi hæc scribenti memoriam Diuinarum promissionum excidisse. Memineram quidem ista omnia, & multò etiam plura Dei præstantissima promissa, quibus & se ecclesie, & sibi ecclesiam perpetuò deuinxit. Sed illa ad electorum ecclesiam pertinent, nec impediunt, quo minùs ecclesie particulares erroribus, & praua doctrina infici ac corrumpi possint. Quod autem ex Eusebio adduxi, eò spectabat, ut docerem publicam omnem doctrinam non ita puram atque incorruptam post Apostolorum ætatem permansisse, atque antè extiterat. Enim enim viuis Apostolis nonnulli conati sunt *εὐραδὸς* *εὐραδὸν*, & in agro Domini quem Apostoli fidelissimi coloni optimis seminibus conserauerant, sua lolia inspergere, tamen neque liberè id facere potuerunt, & mox Apostolorum autoritate compressi coactique sunt vel desistere, vel palàm ab omni ecclesia pro falsis magistris haberi. Recipere nunc

nunc te paululum, & quantos spiritus temerè profuderis recognosce.

DVRÆVS, Fol. 187.

Neque hæc Eusebius ex Polycrate Ephesiorum Episcopo, ut tu hallucinaris, sed ex Hegesippo narrat. Quorum verborum si ea est, quam tu singis sententia, nulla certe atate post Apostolos integram atque synceram in terris ecclesiam Christus habuit. Ecclesia igitur Apostolorum atate virgo appellata est, quod nondum illam hæretici palam apertèque oppugnarent, & quasi collectis viribus Episcoporum sedes ab ipsis Apostolis constitutas inuaderent.

WHITAKERVS.

ii Siue Polycratis illa, siue Hegesippi verba fuerint, nihil ad rem interest: verborum sensum cum esse, quem dixi, qui locum inspiciunt, facile deprehendent. Tuam verò hic fidem non nihil desidero. Cum enim Hegesippi verba primùm Græcè recitas, tū Latinè interpretaris, illis Græcis Latina tua non respondent. Dum Apostoli, qui quædam Christum audiuiſſent, vitam propagarent, virginem fuisse ecclesiam testatur Hegesippus puram atque incorruptam: tu virginis nomē in versione prætermittis, in quo tamen sententiæ momentum maximum fuit. Hegesippi hæc verba sunt, *ἡ ἕως τοῦ τῆς χεῖρας παρθένου ἡ ἁγία καὶ ἀδιάφθορος ἐμείνην ἢ ἐκκλησία*: id est, *Ad illa usque tempora virgo pura & incorrupta permansit Ecclesia.* Euseb. lib. 3. cap. 32.

Si Ecclesia perpetuò futura erat virgo casta atque incorrupta, quis illo Hegesippo amentior aut stupidior fuisset, qui eam hucusque virginem persistisse dixit? Quando autem ecclesiam viuis Christi Apostolis ac discipulis virginem fuisse affirmavit, quid aliud sentire potuit, quàm illis è vita sublatis ecclesiam corrumpi cepisse? Quod etiam mox declarat his verbis, *Cum illa autem ætas præterierat, τὸ πρῶτον τῆς ἀδελφότητος τῶν ἀποστόλων ἐλάττωσεν ἡ οὐσαν.* Tum (inquit) *impij erroris conspiratio fieri cepit*: quo certè nihil apertius dici aut cogitari potest. Atque hoc idem alio in loco Eusebius ex Hegesippo declarat his verbis, *Propterea vocabant ecclesiam virginem: nondum enim corrupta erat vanis sermonibus. Eam Thebulis, qui non erat factus Episcopus incipit corrumpere. Quamquam autem ecclesia non statim facta est adultera, tamen minus quidem integra atque incorrupta euasit, si credimus Hegesippo. Nunc ista intellige, prout tibi visum fuerit maximè commendum: nunquam tamen effugies, quin statim post Apostolos doctrinæ & fidei inclinationem aliquam esse factam fatearis. Et quando ais hæreticos nòdum palàm & apertè ecclesiam oppugnasse, atque Episcoporum sedes inuasisse, aut nihil dicis ad rem, aut post Apostolos ecclesiam ab hæreticis palàm apertè oppugnatam, & sedes Episcoporum occupatas esse concedis.*

Euseb. lib. 4.
cap. 22.

D V R Æ V S, Fol. 188.

Romanum deinde pontificem importuna digressione perstringis. Miror (inquis) hunc Poly-cratem tam fuisse vel imperitū, vel obliu-
suum

sum, vt Romanum pontificem non attende-
rit loco Apostolorum datam esse Ecclesiæ,
qui hanc virginē defenderet, castamque con-
seruaret. *Quin tuam ipsius stultitiam potius Po-
lycrates si videret admiraretur, qui vel tam impe-
ritus es, vel tam obliuiscus, vt non attendas Poly-
cratem propter exortam de celebrando Paschate
controuersiam literas ad Victorem pontificem Ro-
manum dedisse.*

WHITAKERVS.

12. Ex nominis errore captas occasionem ni-
hil respondendi: sed te turpiter fugere conantem
retraham in gyrum. Hegesippus ait falsos magi-
stros palam & confidenter impia dogmata disse-
minasse, quia tum nullus Apostolorum in viuis
reliquus erat. Aut ergo ignorauit pontificem Ro-
manum Ecclesiæ datum ac præfectum esse, qui
tanquam sponsus sponsæ suæ castitatem tueretur,
atque omnem *επεροδισιασκαλιαν* repelleret, aut val-
dè inconsideratus atque in Christum ingratus
fuit, qui perpetuum huius virginis tutorem à
Christo relictum non agnouit. Expectabam vt
hic aliquid saltem comminisceris, quemadmo-
dum alias soles: sed te prudentissimè facturum pu-
tabas, si hunc locum quanto posses silentio præ-
terires. Itaque nouam de re aliena mentionem in-
licis, ex qua tamen etiam quis non videt, firmissi-
mum nobis contra pontificis tyrannidem argu-
mentum suppetere? Si enim doctissimi & sanctis-
simi Græcarum Ecclesiarum Episcopi, qui mox
Ecclesiis post Apostolos præfuerunt, à Romano
pontifice in Paschatis celebratione vel maximè

γυμνῆ τῆ
κεφαλῆ.

dissentunt, nec pontificis aut Ecclesie Romane morem sequi voluerunt, quantumuis id pontifices modis omnibus laboraret, quis dubitat ignotam illis atque inauditam fuisse pontificis Romani summam hanc, Christi que vicariam in omnes Ecclesias potestatem?

DVRÆVS, Fol. 189.

Tandem argumento ex historia petito Campianum ita aggredieris. Volo tibi aliquid ex recentissima historia commemorare (inquis) quod tu nunc tuum pontificem attingat considerabis. Ad istis deinde verbis nonnulla in Carthaginensi concilio gesta commemoras, quibus duo quaedam doctoribus persuadere conaris, quorum prius est, non probasse concilii patres, quod per legatos suos in concilio Romanus pontifex agebat. Alterum vero legatos pontificis supposititium Niceni concilii canonem malitiosè protulisse. Quid faceres, quod si in historia aliquid aduersum nos, quod alicuius esset ponderis inuenisses? Quid si concilii Carthaginensis patres à Romana Ecclesie communiione distinissent? At contraria omnia, quod illa Augustini verbaluce clarius demonstrant. In Ecclesia Romana semper Apostolicæ Cathedre viguit principatus, epist. 102. Et qua ad Innocentium scripsit, Epist. 102. Et ad Bonif. lib. i. cap. 1.

WHITAKERVS.

Si vnicum hoc concilii Carthaginensis monumentum

nimentum extaret, nec quicquam præterea contra pontificem Romanum ex antiquitatis memoria suppeteret, satis tamen istud ad perpetuam pontificis infamiam valere posset. Quid enim? Nihil tuum pontificem attingit, ambitionis & perfidiae condemnari, quæ duo crimina sic pontifici in hoc concilio iniusta sunt, ut nunquam eluantur? Si quis verò tuo pontifici pudor reliquus esset, in hac certè causa totus erubesceret, in qua & ignominiosissimam repulsam accepit, & palàm falsi conuictus fuit. Sic tamen pontificis defensionem aggredieris, quasi nihil fuisset admissum, nihil tentatum, cuius pudere pontificem oporteret. Quæris autem, *quid facturus essem, si aliquid in historia inuenissem, quod pòderis quicquam haberet, cum nihil in vlla historia inueniri grauius atque illustrius possit.* Siue enim pontificum Romanorum iniustitiam ambitionem ac fraudem, siue concilii auctoritatem, siue nobilissimam sententiam in pontifices Romanos perlatam spectemus, nemo est tam rudis rerumque imperitus, qui non causam maximam & grauissimam actam esse fateatur. Quod subiungis, *quid si à Romana Ecclesia communionem descisissent, an tu nescis, quid Bonifacius secundus de his ipsi patribus còquestus fuerit? Lege illius ad Eulalium Alexandrinum literas, ex quibus intelliges hos ab illo patres accusari, quod à Romana Ecclesie communionem descisissent.* Sic enim scribit, *Carthaginensem Ecclesiam ad communionem nostram redusse (Domino propitiante) tradentibus significamus alloquii.* Et paulò post, ut quid significet certiùs cognoscas, *Aurelius (inquit) presbiter Carthaginensis Ecclesie olim Episcopus cum collegis suis (quorum Augustinus vnus fuit) instigante Diabolo superbire temporibus predecessorum nostrorum Bonifacii atque Cælestini contra Roma-*

Bonifa. 2. in
ep. ad Eulal-
Alexandri,

nam Ecclesiam capit. Ita sanctissimos ac doctissimos patres & Episcopos, ipsūque vnā D. Augustinū hic Romanus pontifex instigatos à Diabolo fuisse impudentissimè calumniatur, quia Romani pontificis iniustæ petitioni restiterunt. Quæ recitas ex Augustino, nihil faciunt ad rem, & prius explicata sunt.

DVRÆVS, Fol. 190.

Non de quavis appellatione patres illi loquuntur, sed de ea, quæ ab inferioribus sacerdotibus reliquòque clero ad Romanum pontificem fieri. Neque enim de Episcopis atque Archiepiscopis dubitatum fuit. Sic enim totius concilij nomine ad Bonifacium Episcopum Romanum Augustinus scripsit, Concil. Carthag. cap. 101. Tuæ venerationi insinuare debemus, quæ vtrorumque concordia terminata sunt, vt Romam licet Episcopis prouocare, & vt Clericorum causa apud suarum prouinciarum Episcopos finiatur.

WHITAKERVS.

14 *Si mihi libitum esset exclamare, o scelus facinus! quemadmodum tu nonnunquam loles, quidem in hac causa iustissimè facerè. Quæ enim vnquam tanta fuit fallendi licètia, quanta te nunc vti vel tua tibi conscientia testatur? Apiarius quidam homo audax & nefarius, quemadmodum ex Concilio intelligimus, propter multa scelera damnatus, & sacerdotio motus ad Episcopum Romanum*

manum sese confert, ab eoque literas impetrat, quibus fretus locum repetit. Eum synodus Carthaginensis de integro damnauit, & multis decretis sanxit, ne cui liceret ad transmarinos Episcopos prouocare: qui contra fecerit, à communionem Ecclesiæ submouit. Has leges non de Episcopis & archiepiscopis, sed de clericis & inferioribus sacerdotibus intelligendas esse respondes: in quo pudoris tui testem appello omnem Christi Ecclesiam. Est enim ex ipso concilio manifestum Episcopis etiam interdici transmarina prouocatione, non minus quam presbyteris atque clericis. Concilii hæc verba sunt cap. 28. in quo postquam de diaconis & clericis legem promulgasset, subiungit, *Quemadmodum etiam de Episcopis saepe constitutum est.* Sed epistola concilii ad Celestinum conscripta nullum tuæ tergiversationi locum relinquit. De hac ipsa causa, & synodo Nicena sic patres scribunt, *Si enim de inferioribus clericis & Laicis videtur ibi obseruari, quanto magis hoc de Episcopis voluit obseruari?* Atque id ipsum multis præterea verbis in epistola declaratur. Neque id primum in hoc concilio decretum esse, ex alio antiquiore Carthaginensi Concilio, cui Cyprianus Martyr interfuit, cognosces, in quo hæc scripta & sanctissimè constituta sunt, *Neque quisquam nostrum Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit: quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis sue arbitrium proprium: tanquam iudicari ab altero non possit, cum nec ipse possit alterum iudicare.* Satis iam vides illas omnes prouocationes vel presbyterorum vel episcoporum damnari, & summum illud Romani pontificis tribunal euertere. Quod autem ex literis concilii affers ad Bonifacium missis, in eo

Concil. Carthag. cap. 28. 29. 125. 126.

ὡς καὶ περὶ
τῶν ὑποκό-
πων πολλαί-
κις ὄρισται.
πὸσα μάλ-
λον ταῦτο
περὶ ὑποκό-
πων βέλε-
ται ἔχειται
λαχθῆναι.

ἕως ἢ ζήτη-
σις. ἕως ἢ
παρσις
ἢ ἀληθε-
σάτων ἕξ-
ἰμωλον.

etiam non minorem fallendi voluntatem ostendit. Ista enim lite pendente scriptae sunt, antequam Niceni concilii verissima exemplaria allata fuerant, quemadmodum ex ipsis literis patet. Volunt enim id quod pontifex petiit valere, quousque canones Niceni inspecti essent, & verissima exemplaria adducta. At illis post annum allatis, & fraude penitus perspecta, pontificis superbam iniustamque postulationem reiiciunt grauisimis literis ab omni concilio ad Celestinum scriptis. Haec nos se esse te tuumque pontificem clarissime reuicisse.

DVRÆVS, Fol. 191. 192.

Neque verò Faustinus ille pontificis legatum fraudem ullam admisit. Corruptos enim Niceni synodi canones ab Arrianis fuisse superstite etiam Athanasio satis constat ex ipsius ad Felicem epistolae. Huc etiam referri debet quod de Athanasio calumniatoque ibi Romam à Iulio euocatis refert Theodoretus lib. 2. cap. 4. & Socrat. lib. 2. cap. 13. & Sozomenus lib. 3. cap. 8. & 10. & Nicephorus lib. 9. cap. 8. & 10. Quae verò fronte Iulius hunc canonem proferre ausus fuisset, nisi certam & exploratam illius veritatem vel aduersarius testis habuisset?

WHITAKERVS.

15 Non illa Faustini, sed Zozimi pontificis fraus & corruptela fuit: Quanquam & hunc Faustinum, & illius collegas Philippum atque Afellum summa

summa reprehensione dignos synodus tota iudicavit. Corruptos autem fuisse Nicenæ synodi canones non negabo: at exuri atque ex tam multis non nisi viginti seruari potuisse, quemadmodum tuus Athanasius refert, absurdum, incredibile, *ἀδύνατον* merito videri debet. Cùm enim Niceni concilii canones transcripti atque ad omnes Ecclesias celebriores transmissi fuissent, subito omnibus in hæreticorum manus venisse, atque ab illis aut corruptos aut perditos fuisse, quenquam putas tam delirum esse, qui persuaderi sibi patiatur? Cæcilianus Carthaginienſis Niceno concilio interfuit, & canonum exemplaria domum retulit: ea patres *apud se esse, sibi que vera & germana videri* testantur: tum Cyrillus Alexandrinus & Atticus Constantinopolitanus sua etiam exemplaria ad synodum Carthaginienſem mittunt, eaque *verissima & fidelissima* appellant. Contra horum omnium testimonia tuo suppositio Athanasio fictoque concilio credemus? Nimium tu qui dē tibi ipsi de te polliceris, si nos fabulis à te recoctis assensuros putas. A Iulio verò hunc canonem prolatum esse nullus historicus author est: De lege quadam Ecclesiastica mentionem faciūt, hunc huius concilii canonem non nominant. Atque ut talē fuisse legem Ecclesiasticā demus, quid aliud nactus es, quàm Episcoporum decretis, non diuinis tabulis hanc pontificis iurisdictionē contineri? Sed hanc legem patres Carthaginienſes ignorarunt, itaque aut nulla eiusmodi fuit, aut certè à Nicena synodo condita nunquam fuit.

D V R Æ V S, Fol. 193.

Calvinus non minus falsò, quàm impudenter
Hh. ij.

confinxit Sardicenfis concilij canonem pro Niceno
 canone Iulium fupposuiffe: quanquam hic canon fe
 Sardicenfis tantum concilij fuiffet, fatis profecto ad
 Romani pontificis authoritatem fupra ceteros Epi-
 fcopos confirmandam ponderis haberet. Verum
 quo praeceptoris tui mendacium clarius perfpicitur
 utriufque canonis fententiam habes, Nicen. Con-
 cil. can. 39. Sardicenf. concil. can. 3. & 4.

 WHITAKERVS.

116 Caluinum ais impudenter nescio quid con-
 finxiffe: fed tu Caluinum nimium ofcitanter le-
 giffi. Non enim hunc canonem à Iulio, fed à Zozi-
 mo fuppositum fuiffe fcribit, in quo probabilem
 coniecturam fequitur eſt, nec aliquid finxit im-
 pudenter, vt tu fcribis intemperanter. Nicena
 enim fynodi nullus fuit eiusmodi canon, qualem
 Zozimus venditauit: in Sardicenfis concilio priuile-
 legium illud extat, quod pro Niceno decreto pon-
 tificis haberi voluit. Atque hoc tibi fatis videntur
 ad Romani pontificis authoritatē confirmandam
 quòd hunc vel Sardicenfis concilij canonem esse
 fateatur. In quocunque enim tandē concilio fari-
 citum fuerit, id æqui bonique Romanus pontifex
 confulet, qui nihil vnquam refpuere folet, quod
 ad ipfius dignitatem amplificandam faciat. Sed
 quantum inter Nicenum, & Sardicenfis concilia
 interfit, facilè licet diiudicare. Et primùm hanc
 legem (fi qua talis fuit) rogatā esse conſtat ab Ho-
 ſio quodam, quē epiftola concilio Latino propo-
 ſita delirū & impium ſenem vocat. Deinde quantū
 huic concilio tribuendum fit, ex Auguſtino diſce,
 cuius hæc verba ſunt, vnde apud nos cōſtitit Arri-
 anorum

anorum fuisse concilium Sardicense. Tunc ausus es Niceno Sardinense concilium exæquare, quod fuisse Arrianorum constare scribit Augustinus? Postremò patres Carthaginenses ad Celestinum scribunt, quod in Sardicensi Concilio cautum legimus, id nullo patrum concilio decretum inueniri. Itaque vel supposititium esse canonem, vel in ecclesia nunquam valuisse certum est. Si enim in lege nullum vitium fuisset, eaque ad omnem ecclesiam spectasset, his patribus ignota esse nunquam profectò potuisset. Mei verò præceptoris mendacium egregiè prodis, quando Niceni concilij canonem 39. producis. Ego enim ab optimis præceptoribus non nisi viginti Nicenæ synodi canones agnoscere didici. Theodoritus in historia scribit, *αὐτῶν οὐ ἐλθόντες εἰς τὸ σινέδριον, αὐτῶν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πολιτείᾳ νόμου ἐγράψαν εἰκοσι.* Hæc nunc viginti leges extant tuumque hunc canonem non in Nicena synodo, sed in pontificia mendaciorum officina editum esse testantur.

Carthag. cōcil. in Epist. ad Celestin.

Theodor. li. i. cap. 10.

DVRÆVS, Fol. 194.

Ad Phocam sanè quod atinet, nihil illo argumento, quod ex illius factò ducis Caluinum tuum sequutus leuius dici potest. Nam & Caluinus ipse à Sardicensi concilio agnitam Romani pontificis auctoritatem fuisse fatetur: & qui Phocam præcessere imperatores Christiani non pauci supream Romani pontificis auctoritatem agnouerunt. Vt Aurelianum & Constantinum omitam, C. lib. 1. de sum. Trinit. & fide Cathol. Gratianus & Valentinianus suis edictis cauent, ut omnes eam religionem suscipiant, quam Damasus amplectitur. Sic

Iustinianus initio Authentice. Sic Valent. & Marcian. in epist. ad Leonem.

WHITAKERS.

Greg. lib. 4.
epist. 38.

17 Phocas Mauricij parricida Bonifacio tertio primus concessit, ut is Episcopus vniuersalis, & Roma caput Ecclesiarum diceretur: quo tempore Antichristum affirmo, palàm suum in ecclesia Romana solium collocasse. Nam ut Gregorius verisimè scribit, *qui cuncta Christi membra sibi inuenatur vniuersalis appellatione supponere*, Antichristianam potestatem inuadit: Bonifacius autem cuncta Christi membra sibi inuenatur subiecit, eumque honorem suis posteris reliquit: quare nunc constat Antichristum in aperta Romanæ sedis occupatione versari cœpisse, in eaque semper deinceps insedisse. Tuum erat pontificem defendere, & hanc infamiam ab illa sede remouere, ut quam nunc pontifex Romanus ecclesie totius caput, Dominus, sponsus, legislator, pastor, Deus, Episcopus vniuersalis dici cœpit, tamen Antichristum huc minimè fuisse demonstrares: quod quia non posse à te fieri præuidebas, præmittendum existimabas. Et tamen ut aliquid hoc loco afferre videreris, Sardicensis concilij decretum, & quoddam Imperatorum leges commemoras. De concilio Sardicensi responsum est: & te iam huic concilio minùs confidere in hac causa mihi met persuasi. Quòd autem Gratianus & Valentinianus omnibus Christianis edicunt ac præcipiunt, ut de Trinitate non aliter sentiant, quàm Damascus professus est, quid illa res ad pontificis summum in ecclesias principatum attinet? Quia enim Damascus fidem Catholicam tenuit, & impias heretico-

ticorum opiniones repressit, suoque exemplo reliquas ecclesias in pia religione confirmavit, num proinde pontificium in ecclesiis dominatum exercuit? Romanam verò ecclesiam pro summa, & prima, & principe habitam fuisse fateor: sed hinc pontificis vniuersalem tyrannidem arguere βλακιά est.

DVRÆVS, Fol. 195. 196.

Aliud deinde ἀνύστατον subiungis: Id fuit (inquis) de istis temporibus hominum iudicium, Gregorium Magnum episcoporum ecclesie Romanæ bonorum fuisse vltimum, malorum primum. Quæ in re magistri tui Lutheri improbitatem superasti, qui Gregorium virum haud dubie sanctum appellat. Tu hic veterum hereticorum ingenium egregie refers. Sic Samosatenus apud Euseb. lib. 5. ca. 27. fidem à Zepherino penitus corruptam fuisse affirmabat. Sic Eutychiani à Leone, teste Vigilio lib. 5. Sic Donatistæ, & c. Vt superiorum hereticorum calumnias Catholici confutarunt, ita quæ à vobis modò confinguntur, eadem sanè via in promptu nobis est falsa demonstrare.

WHITAKERVS.

18 Gregorium agnosco virum bonum & sanctum, tamen non fuit vt dico, nimiùm bonus. Habuit enim multa, quæ possunt meritò reprehendi, quod qui ipsius libros legunt, eosque cum scriptis Apostolicis conferunt, facile animaduertunt. Qui verò Gregorium sequuti sunt, sanè

Hh. iij.

pessimi fuerunt. Nam Sabinianus Gregorio semper quantum potuit detraxit, & Bonifacius tam Gregorio dissimilis fuit, ut quod Gregorius repulit & damnauit summa execratione, id iste appeteret, ambiret, obtineret. De cæteris meam sententiam nosti, quam tum mutabo, cum tu qui se Christi vicarium esse gloriatur, non esse Antichristum probabis. Quid veteres hæretici fecerint, id me, qui non sum hæreticus minimè attingit. An verò quia Romanos olim pontifices hæretici, falsò accusabant, nobis non licebit Romanos pontifices à suis maioribus degeneres reprehendere? Sic autem nos conuinci, quemadmodum hæreticos Catholici confutarunt, quomodo demonstrabis? Primum enim docere debes nobis sacræ scripturæ testimonia contradicere, quod de hæreticis scribit Eusebius: tum vestra dogmata antiquissimorum patrum scriptis confirmare, quod veteres catholici fecerunt. Quod enim assumis, quæ vestri pontifices, docent, esse à maioribus tradita, ne longè abeam, vno exemplo refellam. Quis vnquam Romanus pontifex ante Bonifacium tertium docuit pontificem Romanum esse vniuersalem Episcopum, omnia Christi membra debere illi subiecta esse, qui illi subesse nolunt, à spe salutis excidisse? Ex omni illo numero Episcoporum, qui ante hunc Bonifacium in ecclesia Roma sederunt, profer vnum tale aliquid docentem, aut scribentem. Et quantum hoc quæso est religionis pontificiæ caput, à quo ferè vniuersa alia pendent? Decretales illas Epistolas nolim existimes, aliquid apud me ponderis habituras, quantumuis tuus in illis exornandis Turrianus mirificè elaborarit. Deinde ut quantum inter veteres recentisque pontifices Romanos intersit, omnes perspiciant.

Euseb. lib. 5.
cap. 28.

εἰ μὴ ἀρεῶν
 τοῦ μὲν ἀν-
 τεπιστοῦ ἁ-
 γίου καὶ θεοῦ
 γενομένου.

spiciant, nomines mihi aliquem volo antiquum
Episcopum Romanum, qui non diligenter ipse
populum docuerit, sacras conciones habuerit,
sacramenta celebrarit. Horum nihil tuus ponti-
fex iamdudum factitavit: itaque priscis illis lo-
co, non fide, munerisque functione successit.

DVRÆVS, Fol. 197, 198.

Bernardus (*inquis*) quoties & quàm ama-
rè statum perditissimum ecclesiæ deploravit?
Quis enim vir pius populi peccata non debeat?
Semper mali in ecclesia cū bonis permixti fuerunt,
ut rectissime Augustinus ad Felicianum. Perspi-
cuum est non de hæreticis eum, sed de pravis Ca-
tholicis loqui, nec doctrinam ecclesiæ, sed corruptos
malorum mores notare. Neque tamen ita vitis o-
mnia esse contaminata ait, ut non quorundam ec-
clesiæ antistitum sanctitatis summis ipse laudibus
effe- rat.

WHITAKERVS.

¹⁹ Si talis ecclesiæ vestræ status fuit, qualem
Bernardus depingit, ac sæpe deplorat, valdè qui-
dem fuisse miserum nemini dubium est. Nullum
enim penè crimen cogitari potest, quod non ille
in ecclesiæ visceribus hære- conquerarur. Tibi
sufficit respondisse, Bernardum non de ecclesiæ
doctrina, sed de malorum moribus loqui: quan-
quam miror in mentem venisse tibi ut tales ma-
iorum tuorum mores fuisse fatearis. *Ministri*

Bernard. in
Cantic. ser.
33.
Ad Eugen.
lib. 4.
De conuers.
Pauli.

In Psal. 91.
serm. 6.

Lib. 4. de
confid. ad
Eugenium.

Christi (inquit Bernardus) seruiunt Antichristo. Et in alio loco sic papam ipsum affatur, Inter hac tu pastor procedis multo & precioso circumdatus ornatu. Si auderem dicere, demonum magis, quam ouium pascua hęc. Curia tua recipere bonos magis, quam facere consuevit. Mali illic non proficiunt, sed boni deficiunt. Et alibi, A planta pedis usque ad verticem non est sanitas. Rursum in alio libro, Superest vixit uoletur homo peccati, filius perditionis, demonum non modo diurnum, sed & meridianum. Et iterum ad Eugenium, In his enim secularibus videlicet apparatibus & potestatibus successisti non Petro, sed Constantino. Dies me deficeret si reliquas sancti Bernardi querelas ac criminationes persequerer. Permixtos semper in ecclesia fuisse cum bonis malos concedo, at Bernardus non hanc permixtionem malorum, sed interitum bonorum, & ecclesie ruinam lamentatur.

DVRÆVS, Fol. 199.

Nec minorem Aeneae Syluio iniuriam facit cum ex familiaribus illius ad amicum, licetis manica quaedam excerpis, refriguisse charitatem, & fidem omnem interiisse.

WHITAKERVS.

20 Veram fuisse hanc de ecclesie calamitatem querimoniam multi etiam alij testantur, qui hanc dem ferè temporibus vixerunt. Clemangis in libro, quem de corrupto ecclesie statu inscripsit, habet, *Multò equanimius decem millium animarum*

Nicol. Clemangis.

rum ferunt iacturam, quàm decem solidorum. Pontifices suas traditiones diuinis longè mandatis anteponunt. Monachos dicit, & probat esse lupos rapamatos, phariseos, hypocritas, sepulchra dealbata. Franciscus Petrarcha pontificiam aulam, Babylonicam meretricem matrem omnium idololatriarum & scortationum: asylum heresum & errorum vocat. Ioannes à Capistrano sic scribit, Sed in hoc non insistam, quia de talibus loqui nefas est, & non sinoniacis, sed sinoniam arguentibus pro crimine reputatur: in membranis arguitur: in plateis iubilat & exultat. Stella Venerus, Omnis (inquit) virtus, tam in capite, quàm in membris ex hominum ignauia consumpta est. Quæ quum ita essent, potuit Aeneas verè scribere, & charitatem refrixisse, & fidem periisse.

Petrarch. in
Epist. 20.

Ioan à Capì
Stat. de Pa-
pa. &c. pag.
11.

DVRÆVS, Fol. 200.

De Cornelio Bitontino quid dicam? Vtinam (inquit ille) à religione ad superstitionem, à fide ad infidelitatem, à Christo ad Antichristum, à Deo ad Epicurum velut profus vnaines non declinassent. Id vult, dormientibus plerisque ecclesia pastoribus multos partim aliis vitiis, partim etiam heresi periisse. Vtinam nobis semper plurimi suppetant non Cornelij tantum Bitontini, non Aeneae Syluij, non Bernardi: sed Chrystostomi, Augustini, Hieronymi.

WHITA-

WHITAKERVS.

Adria-sext.
in construct.
legat. ad Co-
mit. Norim-
berg.

Delect. Car-
dinal. ad
Paulum 3.

21 Cornelius Bitontinus non mores tantum ec-
clesiæ pontificiæ perstringit, sed in primis fidei i-
psum cladem conqueritur, nec populum modò ac-
cusat, sed presbyteros multò magis maximorum
criminum reos facit. Quod ille quidem tutò face-
re potuit, cum in eo & pontificem ipsum, & pon-
tificis summos legatos sequeretur. Sic enim Adria-
nus sextus, *Dices, nos ingenuè fateri, quod Deus hæc
persecutionem Ecclesiæ suæ inferre permittit propter
peccata hominum, maximè sacerdotum, & Ecclesiæ
prælatorum. Iterum, Scimus in hac sede aliquot annis
multa abominanda fuisse, abusus in spirituali-
bus, excessus in mandatis, & omnia denique in per-
uersum mutata.* Pulchra certè & digna pontifice
confessio. Sed nunc pontificios Cardinales audia-
mus: *Ex hoc fonte sancte pater, stãquam ex equo Tre-
iano irrupere in Ecclesiam Dei tot abusus, & tam
gravissimi morbi, quibus nunc conspiciamus eam ad
desperationem ferè salutis laborasse.* Nega nunc, si po-
tes, Ecclesiam Romanam à pristinis institutis de-
sciuisse: nisi fortè talem fuisse semper arbitraris,
qualem isti describunt. Iam ergo vt hunc omnem
de mutationum momentis sermonem concluda-
mus, cum satis constet Romanam Ecclesiã, ipsam
que in primis pontificis aulam, maximis & innu-
meris morum vitiis ac flagitiis abundare, quibus
antiqua Ecclesia Romana nunquam laborauit, id-
que vel pontificum confessione verum esse intel-
ligamus, velim quod tu à nobis de fide quæris, id
ipsum de moribus respondeas, vt quo anno, quo
pontifice, qua via hæc tanta & tam multa scele-
rum monstra in Ecclesiam pontificiam irruerint.

diffinētē & accuratē doceas. Cū enim incredi-
bilem esse factam morum mutationem nemo sa-
nus dubitet, initium tamē & progressio malorum
ignoretur, an nullam à fide aberrationem fieri po-
tuisse persuadebis, nisi tempus, authorem, incre-
menta erroris, reliquasque circūstātiās teneamus?

D V R Æ V S. Fol. 201.

Hic à Petro (*inquis*) Romam significari, nō
tam facile adducor ut dare velim. *Dedit hoc ta-*
men Occumonus, Hieronymus, Eusebius, Tertul-
lanus, ut ceteros omittam. Nam quod ais nec dum-
unquam Catholicos ostendere potuisse Romam fuisse
Petrum: eadem fronte dixisses, neque Romulum i-
psam, neque Iulium Cæsarem, aut Pompeium Ro-
me aliquando fuisse. Etenim si Clementis autori-
tatem reycis, si Cyprianum non audis, si Eusebium
& Dorothæum contemnas, si Epiphānio fidem non
adhibes, si Optato non credas, si Hieronymo, Ire-
neo, Tertulliano, Prospero, Augustino, Ambrosio,
Leoni, Gregorio, Prudētio nihil tribuendum putes,
quid erit in historia tam testatum, quod non quivis
in quæstionem denuò vocare poterit?

WHITAKERVS.

22 Magnam nimirum rem facis, quando quod
ego minimè do, id nonnullos dedisse authores o-
stendis. Verūm quid his tandem testimonis cui-
cisti? aut dici Romam à Petro Babylonem, aut o-
mpino fuisse Romæ Petrum? Neutrūm. Non enim

hominum opiniones, sed scripturæ autoritatem
 quærimus: In quo qui suæ salutis consulunt, id vni
 aliis secum diligentiusque velim reputare, cum
 tota pontificia πολιτεία atque ιερουχία hoc vno fun-
 damento nitatur, Romanæ ecclesiæ Episcopum fuisse
 Petrum, id nullo scripturæ verbulo posse demon-
 strari. Ita ex hominum coniecturis, putri que histo-
 rix Petrum Romæ fuisse narrant? Si id scriptura nõ
 testatur, quæ hæc fides erit nullis scripturis appro-
 bata? Suspensos semper incertosque animos esse
 oportet, qui nihil in scripturis inueniunt, in quo
 acquiescant, quando de religionis summa delibe-
 rant. Receptam hanc quidem à multis esse opinio-
 nem fateor. Sed quis ignorat quam facile sit quod
 vnus initio tradidit, id fama crescere, atque à
 multis in posterum celebrari? Petri cum Simone
 Mago pugnam Romæ factam antiquus aliquis au-
 thor commemorat, eum frequentes deinceps alii
 sequuntur, atque hinc cathedra pontificia ex ho-
 minum rumusculis & communi suspitione man-
 uit. Tu verò qui Romæ Petrum fuisse negant, eos
 non minus dubitare posse dicis, an Romulus, aut
 Cæsar, aut Pompeius, aut regum aliquis Romæ
 fuerit. Quid ita quæso? Nam hoc quidem omnes
 historix testantur, qui de Romanis rebus aliqui
 scripserunt: De Petri verò Romana professione
 nihil in sacra historia legimus, in qua tamen illud
 perscriptum esse oportebat, quod omnium Chri-
 stianorum nosse vel maximè intererat. De Ro-
 mulo si quis dubitat, aut nesciat, nihil damni fa-
 ciat: Petrum verò fuisse Romæ Ecclesiæ Episcopum,
 qui sibi penitus non persuasit, pontificium
 nihil ex animo tueri potest. Et quis tandem mi-
 hi persuadebit, ad fidem & πληροφορίαν, cum nõ
 sum possit scripturæ de hac re testimonium pro-
 ferri?

ferri? Sum enim tardior ad credendum, præfertim
 cum multas scripturas videam huic opinioni in-
 credibiliter inimicas. Si quidem æqua esset scri-
 pturarum in alterutram partem propensio, nõ au-
 derem tamen assentiri: nunc cum scripturas in alia
 omnia frequentes ire perspiciam, multò magis a-
 lienus sum. Petrum enim scriptura circumcissionis, Gal. 2. 7. 9.
 hoc est, Iudæorum Apostolum fuisse testatur: & cù
 Paulo Petrus eiusmodi pactum iniit, vt ille apud
 Gentes, hic apud Iudæos munere Apostolico fun-
 geretur: Romanum ergo fuisse Episcopum Petrũ,
 idque tam multis annis, cum Petri instituto, fidẽ
 que pugnat. Venit Romam Paulus, ad eum mox
 Iudæi accurrunt, seque planè rudẽ & imperitos
 Christianæ religionis ostendunt: itaque se Paulo
 informandos tradunt. Id fieri minimè potuisset, si A. Ct. 28. 22. 23.
 tam multis antè annis Romanam Ecclesiam Pe-
 trus rexisset. Moratur Romæ biennium Paulus, &
 multas inde variis temporibus Epistolas scribit,
 in quibus cum multos fratres nominat, tum de Pe-
 tro nõquam meminit. An Petrum biennio abfuisse
 à sua Ecclesia credamus? Viginti post Christi ascẽ-
 sionem annis fuisse in Iudæa Petrum ex scripturis Galat. 2. 1. 11.
 constat: at illum Romæ tunc esse oportebat, si
 quod fidelem Episcopum decuit, facere vellet,
 nisi quem ille vicarium reliquerit, docere potes-
 set. Quid quòd historici in tanta opinionum varia-
 te versantur, vt quem potissimùm sequaris ne-
 scias. Alii enim Romam venisse Petrum scri-
 bunt Claudii anno primo, alii secundo, alii
 quarto, alii decimo tertie: quarum opinio-
 num vt nulla vera sit, fieri potest: vt omnes sint
 veræ, non potest. Huc accedit, quòd anti-
 quissimi patres etsi fuisse Petrum Romæ scri-
 bunt, cum tamen Episcopum Romanæ Ec-

Irenæ. lib.
3. cap. 3.

Tertul. de
prescrip.

clesiæ non vocant. Irenæus ad hunc modum scribit, *Fundantes igitur & instruentes beati Apostoli (Petrus & Paulus) Ecclesiam, Lino Episcopatum administrande Ecclesie tradiderunt.* Sic Tertullianus, *Smyræorum Ecclesia Polycarpum ab Ioanne collocatū refert, sicut Romanorum Clementem à Petro collocatum.* Primus ergo Romanorum Episcopus aut Linus, aut Clemens exiit, quemadmodum Smyræorum Polycarpus: nec magis Romanorum Petrus, quàm Smyræorum Ioannes Episcopus fuit. Et verò cum Apostolus esset Petrus Episcopus esse nec debuit nec potuit. Nam Episcopi certas sedes obtinent, Apostoli nullis præficiuntur certis Ecclesiis. Facere ergo ex Apostolo Episcopum multò magis ineptum est, quàm si pontificem Romanum esse aliquem parochum aut curionem dicas.

DVRÆVS, Fol. 202.

Ludis in Babylonis nomine, & quasi oportinum canine tue facundie exercenda locum nactus Romana Ecclesia impudentissimè tribuit, quod Apostolus Petrus, & in Apocalypsi Ioannes non nisi de vrbe ipsa Romana à fide Christi adhuc abhorrente, & Christianos persequente dixit.

WHITAKERVS.

25 Si lusi, ludentem mitius tulisses. Caninam verò facundiam non agnosco, nisi canina sit, que tuum pontificem non nihil momordit. Dicit Romanam à Petro Babylonem, id verò tantum abest ut di-

ut dixerim, ut planè & penitus negarim. Petro enim causa nulla fuit *εταροπικῶς* loquendi: at Ioannes Antichristi mysterium in Apocalypsi narrans minimè mirum est, si ascitis mysticisque vocabulis utatur. A Ioanne autem non Romam à fide abhorrentem & Christianos persequentem, qualis ea fuit tempore primæ ecclesiæ, sed Romam ab Antichristo iustauratam describi satis manifestum est. Quum enim scribit, *Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium demoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immunde.* quis hoc non videt de antiqua Roma non intelligi, quæ quando à fide abhorrente, & Christianos persequi desiit, sanctorum potius domicilium quam demoniorum, Spiritus sancti quam immundi custodia extitit? Et nescis Romam à patribus dici Babylonem, non tantum municipalitatis principibus, sed imperio etiam Constantinopoli translatò, Roma Euangelium profitente, nullum Christianum persequente? Hieronymus Romam quasi trito proprioque nomine Babylonem vocat: sic Augustinus, sic Orosius, sic multi deinceps alij, quos si canina facundia vros esse dixeris, te ipsum verè *κυνικῶς* ostenderis.

Apocalyp.
13.2.

Hierony ad
Asellam,
& lib. 2. contra Iovinianum.

DVRÆVS, Fol. 203.204.

Non id ait Calvinus (inquis) nihil omnino in vlla parte fidei mutatū fuisse. Non id ait Whitakere? vereor equidem ne, ut estis nouarum rerum cupidissimi, non modò nouam nobis ex lacu Lemano Theologiam aduexeritis, verum etiã nouam alicubi Grammaticam eudatis.

Christi Ecclesiam esse fateris, quae ab Evangelica doctrina digreditur atque aberrat, quo quidem dici absurdius potest?

 WHITAKERVS.

24. Nostra Theologia non ex lacu Lemano emerit: sed è sacrarum literarum purissimis fontibus emanauit. Vestra verò tandem in illum lacum ex quo hausta est redundabit. De Caluino satis ante responsum fuerat, si tu posses in vera responsione acquiescere. Nunquam enim ostendes aliam Caluino fuisse mentem quam quae à me proposita fuit, de qua quid attinet amplius litigare? Ecclesiam Christi veram agnosco, quae nonnullas doctrina Evangelica digressiones aberrationesque habet, quòd multarum ecclesiarum exemplis confirmatur. Iudaica enim Ecclesia & si multis erroribus saepe laborauit, ecclesia tamè Dei esse nimè destitit. Ita quanquam Corinthij, ac Galatae ab Evangelica doctrina magnopere deflexerant, Corinthiorum tamen & Galatarum ecclesias Paulus salutauit. Sed quando tu alios absurdos esse dicis, tum plerumque ipse es absurdissimus.

1. Cor. 1. 2.
Gal. 1. 2.

 DVREVS, Fol. 205.

Quòd Syricium legis de celibatu auctorem facere videris, est quidem hic error et turpissimus, ita cum multis tibi praecceptoribus tuis communis. Ut antiquissima concilia, pontificumque illorum, qui Syricium antecesserunt decreta praeter-

eam, apertissime est Carthaginensis synodi canon,
 qui rem hanc inter Apostolicas traditiones recen-
 sem. Carthag. 2. can. 2. Sic Clemens in Epistola ad
 Iacobum fratrem Domini. At ne apud Græcos quæ-
 dem ipsos, Sacerdotes uxoriibus quas ante Sacer-
 dotium duxerant vitæ consueverunt. Epiphani. Ha-
 ref. 59. Hinc Hieronymus antiquissimè huc Eccle-
 sia more pro argumento affert contra Vigilantium.

WHITAKERVS.

Prinus impie legis laetæ Syricus fuit, quæ
 admodum ex Gratiano manifestum est. Quæquam
 enim multi Sacerdotes ante Syricium sponte sua
 calibatam amplexi sunt: nullis tamen conuictis,
 qui eo carere nollent, lege prohibita sunt. Nam
 Carthaginense 2. Concilium Syridii huius tempo-
 re habitum est, cuius etiam interpretationem pe-
 ras ex sexta Synodo. Clemens verò tuus non igno-
 ras quàm nullius precii sit. Ab Apostolis autem
 institutum & præceptum esse perpetuum mini-
 storum calibatam, ne longius abeam, ex ipso
 Gratiano apertissime refellam, apud quem sic
 Augustinus loquitur, Copula Sacerdotalis, nec le-
 gali, nec Evangelica, nec Apostolica auctoritate
 prohibetur. Et Stephanus Papa ait. Aliter se orien-
 talium traditio habet Ecclesiarum: aliter huius San-
 ctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam etiam sacerdotes, dia-
 conis, aut subdiaconis in matrimonio copulantur. In
 illo verò loco planè obmutescas est necesse. Con-
 iugia sacerdotibus ante prohibitionem ubique licita
 erant: & in orientali Ecclesia vsque hodie eis lice-
 re probatur. Si vera ista sint, quæ sunt verissima, pu-

deat te posthac Apostolos tam turpis & inhonestæ legis authores affirmare. Græcos autem facer-
 dotes ab vxoribus, quas ante sacerdotium duxe-
 rant, abstinuissè, prorsus incredibile est, cum facti
 constet in Niceno concilio huic legi à Paphnutio
 intercessum esse, nec Græci ynquam sibi istû ex-
 libatus laqueum hæctenus imponi permiserint.
 Quis quod ipse Epiphanius testatur multos etiam
 Epiphã. Hæ- maritos factos esse presbyteros, quod quanquam
 rel. 39. minimè probat, ipsos tamè presbyteros nec adul-
 terii accusat, nec censet à suis Ecclesiis remouen-
 dos? Spiridionem Sozomenus Trimithuntis Epi-
 scopû scribit *uxorem, & liberos habuisse.* Nec pro-
 pterea quicquam ad res diuinas obeundas factum
 Sozomen. li. I. c. 11. *è τῆς τοῦ*
το τὰ δὲ δὲ
χέρων.
 Athanas. ad *copos liberorum patres nonimus.* Sed illa sexti con-
 Dracôtium. lii sanctio, quam etiã Gratianus recitat, totum
 hoc quorundam de Apostolica traditione con-
 mentum facilè discutiet, tẽmque omnè expediet.
 Nam & presbyteris & diaconis matrimoniu per-
 mittunt, *antiquum sequentes canonem Apostolicæ*
 diligentia: & si quis præsumpserit, contra Apostolicos
 Dist. 31. *canones, aliquos presbyterorum & diaconorum priuati*
 Quoniam. *contractu, & communionem uxoris legitime, excõmu-
 nicandum iudicant.* Hieronymus morem antiquum
 sed nec Apostolicum, nec perpetuum adducit. Sè
 enim scribit, *Eliguntur mariti in sacerdotium: non*
 Hieronymi aduerbiou- *natio sacerdotali virgo negligitur, & maritus assu-
 nian. mitur?* Itaque desino tandem impuram Syricii uo-
 legem, & Dei, & Christi, & Apostolorum insti-
 tis contrariam defendere.

DVRÆVS, Fol. 206.

Quod ad Timotheum scribit Paulus, in nouis-
simis diebus discessuros quosdam à fide, qui inter
ceteras demoniorum doctrinas etiam nubere pro-
hibebunt. Quis unquam Catholicus malas esse nu-
ptias affirmavit? Munichaos igitur, Gnosticos,
Eucratis, Tatianos, aliosque id genus hereticos
Paulus cauendos docet. Ecclesia civilia iudicia non
prohibet, cum ut illis abstineant Ecclesiasticis mi-
nistris precipit.

W. H. I. T. A. K. E. R. & M. S.

26. Quod queris, quis unquam Catholicus nu-
ptias esse malas affirmavit, facilis est responsio.
Nam Syricius tuus & Innocentius, quando mini-
stros à nuptiis deterrent, iis argumentis vtuntur,
quæ aut nuptias omnino damnant, aut nihil con-
cludunt. Quando enim disputant Sacerdotibus
non licere matrimonium contrahere, quia debent
esse Templum & vasa Domini, & Spiritus sancti
sacrarium, ac proinde eos non oportere cubilibus
& immunditiis inferuire: quia sancti esse debent:
quia carnali concupiscentia contaminantur, &
coinquanatis nihil est mundum: quia qui in carne
sunt, Deo placere non possunt: quid quæro aliud
faciunt, quàm nuptias omnino malas, impuras, sce-
leratas esse statuunt? Iam ergo hos Pontifices ne-
ga esse Catholicos, à quibus tã profanè atque im-
piè sanctum Dei institutum contumeliosissimis
verbis damnatur. Cõtrà Paulus doctrinam illã, qua

Dist. 28. De-
cernimus.
Dist. 31. Te-
nere.
Dist. 28.
Proposuiſti.
& Plurimos.

1/Timo. 4. 3. nuptiæ prohibentur, à dæmoniis inuētam esse docet: in quo quicumque tandem nuptiarum libertatem tollunt, diabolicę perfidiæ damnat. Nam illi ad priscos tantum hæreticos torquere infultum est, quasi Paulus personas, non rem ipsam spectauerit: aut doctrinam primis temporibus inferuentem, non perpetuam tradiderit. Deinde non illos modò Paulus perstringit, qui nuptias damnant, & malas esse pronuntiant, sed qui prohibent. Quamquam autem se penitus damnare nuptias Pontifex negat, quin tamen prohibeat, suisque manichæis nuptias interdicit negare non potest. Recè Hieronymus, *Nota est Antichristi prohibere nuptias.* Et Manichæi non plebe, sed in electis iustam maiorem sanctitatem & religionem profitentibus improbabant. Nec Montanus nuptias à sacerdotibus nauit, sed quasdam nuptiarum relaxationes dicitur introduxit. Itaque non minus papam stas Paulus quàm Manichæos, aut Cataphrigeos uendos esse docuit. Tuum verò de prohibita ministris Ecclesiasticis civilium iudiciorum ad imitationem exemplum valdè fuit alienum. Nam primùm si ministris iudicia civilia prohibentur, à Pontificis ministris exercentur. Deinde iudicia nec omnibus necessaria sunt, & non in certis hominibus à Deo mandantur: at nuptiæ nec populo nec ministris à Domino prohibentur, & omnibus necessariae sunt qui dono continentia carent.

D V R Æ V S, Fol. 207.

Iam quòd honorabile coniugium in omnibus sicut Paulus pronūciat, etsi ad res potius, quàm ad personas

Hieron. in
Daniel. 11.
August.
Epist. 74.
Eusebius
lib. 5. c. 171.

διότι ἄλλοις λυ
σῆς γάμων.

sonas spectare videtur, tamen ut de hominibus etiam intelligamus, nemo adeo cecus est, qui non facile videat Paulo iudice maiorem cœlibatus quam coniugij honorem censeri. Quamobrem qui cœlibatum Deo liberè vovet, is nihil de matrimony honore detrabere, sed suadente Paulo præstantiora amplecti dicendus est. Si honorabile coniugium etiam in is existimes, qui post votam Deo virginitatem ad nuptias conuolant, Chrysostomum audi epist. 6. ad Theodor. lapsum. Eadem est Hieronymi sententia, lib. 1. contra Iovinian. Sic Basilus lib. de vera virginit. Et Augustinus, de bono viduit. c. 8. & 9. Iam cum tuo Caluino, & oblatum Deo continentie votam Apostolica doctrina repugnare clamata.

WHITAKERVS.

27 De cœlibatus voto suprâ tibi respōdimus, ut non sit necesse in istis κοινωσιωις refutandis rursus operam tempusque infumere. Maiorem Paulo iudice cœlibatus, quam coniugij honorem censeri, ex quo tandem Pauli iudicio intelligis? Num dixit vnquam Paulus honorabile in omnibus esse cœlibatum, quemadmodum de coniugio Apostolus clarissimè pronūciauit? Equidem si quod eiusmodi de cœlibatu, quale hoc est de coniugio, iudicium extaret, nemo vestram insolentiam atque importunitatem ferret. Laudat quidem in iis cœlibatum Paulus, quibus cōiugio carere posse Dominus dedit: ac simpliciter cōiugio cœlibatū præferri nūquā cerre iudicauit. Qui enī cœlibatū vouerūt, & interim tū mētē cogitationibus impurif-

Hebr. 13. 4.

simis contaminant, tum corpus & stu. horrendo & nefario flagrare sentiunt, seque totos fœdissimis modis polluunt, horum perpetuum cœlibatum Apostolus nunquam aut præcepit, aut probavit. Impius sit oportet, qui tale aliquid de Apostolo fingat. Iam dicti illius apostolici sententia, quam latè pateat, facillè constabit: Cùm enim *honorabile conjugium* *cy nãci* pronunciat, id de quibusvis personis intelligendum esse minimè dubiũ est. Cùm enim morbus cuius hominum generi communis sit, remedium etiam omnibus similiter commune esse debet. Si est enim conjugium, vt verè affirmat Lombardus, post lapsum hominis *remedium*, quod ante lapsum duntaxat *officium* fuit, ad omnes cetera conjugium pertinet, qui illo remedio opus habent. Qui ergo certos hominum gradus à conjugio excludunt, ii quosdam communi remedio privant, quod Dominus præscripsit omnibus, quoque illos uti voluit. Cùm dixit Deus, *Nõ est bonum hominem esse solum: & crescere ac multiplicari homines iussit: cùm Christus docuit, non omnibus datum esse vt castam viuant in cœlibatu vitam: cùm Paulus affirmat, melius esse Matrimonium cõtrahere, quam vri, & præcipit vt propter fornicationem quisque suam uxorem habeat: num ista quæ palam ad gradus hominum vniuersos pertinent, non nisi quibusdam tribuemus? Quasi genus aliquod hominum sit, quos præstet semper esse solos, qui communi morbo careant, qui incontinentes esse nequeant, qui nunquam vrantur, qui conjugio non indigeant. Si tales ministri sunt, viuant perpetuò cœlibes: si non sunt, quod omnes intelligunt, sibi illa etiam à Domino dici fateantur. Atque hoc ex ipsis Apostoli verbis manifestum est. Cùm enim dixisset, *Honoratum in omnibus conjugium & cœlibe**

Gen. 2. 18.

Gen. 1. 28.

Mat. 19. 11.

1. Cor. 9. 7. 2.

Hebr. 13. 4.

cubile impollutum, mox subiungit, Scortatores autem & adulteros damnabit Deus. In quo quis non videt eò has coniugij laudes spectare, vt omnes à scortatione & adulterio deterreantur? In omni ergo hominum gradu honestum est & honoratum coniugium, in quo stuprum atq; adulterium turpe est & flagitiosum. Aut ergo ministris impium non est supra & adulteria committere, aut illis legitimum est ac laudabile in casto matrimonio viuere. Itaque Apostolus talem episcopum eligi præcipit, qui sit inculpatus, *vnus vxoris vir.* Tit. i. 6.

Igitur in episcopo culpa non est coniugium. Si mihi minus credis hoc modo disputanti, Chrysostomum audi de his Apostoli verbis scribentem: *Ostendit matrimonium non esse impium, sed Titu hom. 2. ἵνα τιμωρ, ὡς κερ' αὐτῆς δὴ αὐτῶν ἡ δὴ ἡ ἀ- γων ἀνακαί- νει θόρον.* *ita honoratum, vt cum eo aliquis possit in sanctum thronum ascendere.* Potest ergo qui est maritus, esse etiam episcopus: vt sacerdotium & coniugium non sint, quemadmodum in stercoreo illo pontificum iure perscribitur, *incompatibilia.* Atque id etiam ex Leone pontifice Romano intelligimus, cuius hæc verba sunt: *Dicente Apostolo vt inter alias electionis regulas is episcopus ordinetur, quem vnus vxoris viru fuisse aut esse constituerit, tam sacra vnus vxoris viru fuisse aut esse constituerit, vt etiam de muliere sacerdotis eligendi eadem intelligatur seruanda conditio.* Et mox, *Evidenter est definitum, vt virginem sa- quæ vxor est futura pontificis.* Vxorem igitur pontifex Romanus episcopo permittit, sed virginem. I nunc cum tuo pontifice, & ministrorum nuptias nega, si potes à sacris literis, sanctisque patribus approbari.

Chrysost. in
Titu hom. 2.
ἵνα τιμωρ,
ὡς κερ' αὐ-
τῆς δὴ αὐτῶν
ἡ δὴ ἡ ἀ-
γων ἀνακαί-
νει θόρον.
Leo epist. 87.
ad episcop.
African.

DVRÆVS, Fol. 208. 209.

Quæ tua impudentia est, audes dicere, ut Sannium olim in ioso Sannio inueniri non potuit, et Romanam ecclesiam in ipsa ecclesia Romana inueniri omnino non posse. Nulla unquam heresis hæc ecclesiam oppugnavit, de qua triumphum illa non egerit. Quis ignorat, quod de Donatistis à Melchiae Romano pontifice damnatis Augustinus scripsit? quod de Ioviniano Hieronymus? de Prælagio quodam Britanno Prosper? Verissime hæc esse ecclesiam Cyprianus dixit, cuius fides Apollonio predicante laudata est, & ad quam perfecti non possit habere accessum. Epist. 55.

WHITAKERVS.

28 Impudentiæ crimen non agnosco: contumeliam verò tuam facile contemno. Si veram ecclesiam ex suis propriisque notis querimus, non magis in Romana ecclesia veram Christi ecclesiam, quàm, ut ille dixit, in Sannio inueniamus Sannium. Quemadmodum enim illa quondam potentissima ac florentissima respub. sic à Romæ nis delata fuit, ut nihil præter vrbis proiectum quasi cadaver remaneret, sic illa olim florens ecclesia ab Antichristo capta atque oppressa interiit, ut præter externam ecclesiæ imaginem, & faciem, & colorem, & nescio quam inanem pompam nihil relinqueretur. Nullum in ea verbum annunciatum, nisi pestiferum fermentum corruptum: nulla sacramenta celebrantur, nisi sacrilegio & sordibus inquinata: nulla disciplina exercetur, nisi Antichristiana.

Nihil

Nihil verò pontificis Cathedram, nihil Cardinalium collegium, nihil Episcoporum splendorem, nihil sacerdotes, nihil monachos, nihil templa, nihil diuitias moror: ecclesiam quæro, non parietes, hominem non picturam, corpus non vincturam. Triumphum autem illi quos narras, non magis huius sunt ecclesiæ, quam quos antiqua Roma de Pyrrho, Annibale, Perse, Antiocho egit, istius Romæ censendi sunt. Nam de Pelagio Britanno, quia rem cum Britanno Britannus habeo, quem potes commemorare ecclesiæ tuæ triumphum? An non palam de tuo pontifice Pelagius, totòque regno pontificio triumphauit? Nonne enim Pelagius gratiam in natura insitam esse docuit? & num id ipsum vos pontificij non defenditis? Quis ergo non videt in vestro illo triumphali curru sedere Pelagium? Et tamen ad hanc ecclesiam perfidia non habet accessum, si credimus scilicet Cypriano. Quid? Tu Cyprianum sic delirasse putas, vt nullo vnquam errore tentari posse Romanam ecclesiam senserit? At Stephanum post breui Romanum pontificem erroris & ignorantia arguit, ab eoque grauissimè in magna causa dissentit: quod ille non fecisset, si nunquam errare posse Pontificem & ecclesiam Romam putauisset. Cum Cypriano quamuis errante Apostolorum illi supposititij Canones faciunt.

Canon. Apo.
68.

LIBER OCTAVVS DE PARADOXIS.

DVRÆVS, Fol. 214.

De Deo.

MIRVM quanto studio, quo veritatum apparatus, quibus artibus doctrina vestra amoliri à secta vestra poteris. Vt ab eo incipiam quod summum est, Deum Basilius negare affirmat, eos, qui ipsum mali authorem esse asserunt. Hoc unum esse ex paradoxis vestris verissimè Campianus dixit. Tu verò ut à tam horrendo crimine alienus videaris, Si Calvinus (inquis) aut Martyr, aut Philippus, aut quisquam nostrum peccati, non Deum esse authorem & causam peccati, non repugno quin sumus omnes horrendæ blasphemix, scelerisque rei. Ego verò nisi tam horrendæ blasphemix assertorem esse Calvinum ostendero, nullam tantæ calumnie pœnam deprecor, nullam recusò. In hunc modum scribit, Absolom incesto coitu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat: Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat. Addit & alio loco, Summa huc redit, quamuis homines ut indomita bestia, nullisque vinculis coërcita lasciviant, arcano tamen fræno gubernari, ut ne dignius quidè mouere queant nisi ad exequendû Deo magis, quàm suû opus. Denique diabolus Calvinum

Lib. 1. instit.
c. 18. sect. 1.
Lib. de æter.
Dei prædest.

vinus ait quādo homines ad peccandū mouet, Dei
 potius instrumentū esse, quā peccati authorē: &
 rursum, Deū in nobis planè operari, quē Sata-
 nas operatur, sed alio fine. Deū nō tantūm per-
 mittere (hoc enim ille irridet) sed velle peccatū, mo-
 uere, impellere homines ut peccēt. Quid verò Cal-
 uino & Calvinianis omnibus frequentius in ore est,
 quā Deum non permittere tantūm, sed velle pec-
 catum, nos mouere, impellere, imò voluntatis suae
 efficacia nobis peccādi necessitatem imponere? An
 non igitur luce clarius est, Deum illis peccati esse
 authorē?

Lib. 2. cap. 4.
 sect. 5.
 Ibid. sect. 2.

WHITAKERVS.

MAGNAM nobis iniuriam Cam-
 pianus fecit, quando primū
 nostram sanctissimā religionem
 confictis quibusdam in
 criminibus, tanquam telis
 quibusdam venenatis insectari
 cepit. Tua verò maior culpa est, qui criminatio-
 nem iniustam & falsam defendere conaris, præ-
 fertim cum ea sic à me reiecta ac depulsa fuerit,
 vt inuidiæ materiam à vobis quæri, non veram ac-
 culationem institui constaret. Quod etsi erat an-
 tè satis manifestum, ex tua tamen confutatione
 magis elucebit. Et primū vt tibi respondeam
 ad illud, quod tu summum esse dicis, miror quen-
 quam esse inuētum Campiano similem, qui quod
 nostri semper apertissime damnarunt, id ab illis
 dici ac defendi contendat. Quæritur an nostri
 Deum esse mali authorē statuunt. Id Campia-
 nus affirmat, & tu comprobas. Ipsi ergo loquan-

Melanchton
in 1. cap. ad
Rom.

Petr. Martyr
in Iudic. 9.

Caluin. in
Iacob. 1. cap.
13. vers.

Beza de æ-
terna Dei
prædest. cõ
tra Castell.

2. Sam. 12. 11.
12.

tur, & te tuumque Campianũ, vósque omnes hu-
ius calumniæ authores redarguant. Philippi hæc
verba sunt, *Est renenda verissima sententia, quæ ex-
tat apud Hoseam. Ex te perditio tua, tantum in me
auxilium tuum. Nec vult, nec approbat, nec efficit
peccatum Deus. Hæc vera sententia firmissime ren-
nenda est.* Petrus Martyr ait, *Deus neminem cogit
ut male agat, sed quisque volens peccat: quare in
lum causa peccati non est rennenda. Nam cum vo-
nobis cupiditates non procreet, culpam nõ debes pro-
stare, si prauæ actiones ex corrupta radice prauarum
effectuum dimanent.* Caluinus sic scribit: *Sequitur
ergo neque peccati originem esse in Deo, neque in
culpam imputari posse, quasi ex malis voluntatibus
capiat.* Beza hanc causam diligentissimè ac doctissi-
mè contra Castellionem tractauit, quem si legi-
ses vnquam, quantum inter vestram malitiosam
interpretationem, nostramque verissimam senten-
tiam interfit, facile didicisses. Sic habet, *Quod
quit David, Non Deus volens iniquitatem tuam
perpetuò verum esse confitemur, & eum qui fecit
sentiat, pro impio & blasphemio habemus.* Quid alius
commemorem, quorum nullus est, qui non istam
Libertinorum blasphemiam atque amentiam vo-
bis interim tacentibus refutarit? Aut nostrum ali-
quem profer, Duræ, si pergis ineptissimum con-
uicium vrgere, qui Deum peccati & sceleris au-
thorem esse dixerit, aut te prudentem nobis ex
instituto maledicere confitere.

Nam in his quæ ex Caluino obiciis, quis tam
imperitus est qui tuam ineptiam non agnoscat?
De Absalone enim quid aliud Caluinus affirmat
uit, quam quod disertè scriptura tradidit? An ve-
rò quid Dauidi Nathanus Dei nomine responde-
rit, nunquam legisti? *En ego (inquit Iehoua) susce-
pturus sum aduersum te malum de domo tua, &
latroga*

lantque uxores tuas in oculis tuis: & dabo proximo
 tuo, dormietque cum uxoribus tuis in oculis solis hu-
 tus. Tu clam fecisti: attamen ego facturum sum rem-
 hanc coram toto Israele, & coram sole. Quod ergo
 Absalon admisit, id se facturum Dominus denun-
 ciat: ex quo illud Domini factum fuisse sequi-
 tur, nisi tu Dei esse negabis, quod suum esse Deus
 testatur. Itaque Calvini vides nihil omnino a-
 liud scripsisse, quam quod Deus ipse, clarissime
 sibi assumit. Neque est quod hic tum illud sophis-
 sma valere existimes. Ergo Deus est author pec-
 cati. Non enim peccatum illud, sed opus Deo Cal-
 uini ascribit. Si enim in illo incesto nihil potes
 præter peccatum considerare, id tuæ inficitæ at-
 que incogitantia tribui debet. Nam incestum il-
 lud etsi teterrimum flagitium fuit, prout ab ipso
 Absalone profectum est, tamen quatenus poena,
 & iudicium, & exemplum, & documentum fuit,
 sibi totum Deus sumit. Omnis enim poena quam
 Deus infligit, iusta est, ac proinde bona. Si ergo
 Deo quod suum est relinques, Absaloni quoque
 quod suum est tribues, in eadem actione & Dei
 iusticiam, & hominis peccatum inuenies. Omnis
 in ipso vivimus, ut actio est, à Deo instituta est: nam
 quidem actio, ut actio est, à Deo instituta est: nam
 efficit ex consilio voluntatis suæ: malitia verò a-
 ctionis ex hominis voluntate nascitur, nec Deum
 attingit, qui malis & vitiosis, instrumentis sic uti
 potest, ut nulla interim ipse mali contagione in-
 ficiatur. Quicquid ergo est in actione peccati; in
 instrumentis hæret, à quibus etsi fiunt, quæ Deus
 voluit, non tamen semper eodem modo fiunt,
 quo voluit. Absalon fecit, quod Deus factum vo-
 luit: id enim facturum se minatus est: non tamen
 ita fecit, ut facere debuit, quia finem alium sibi
 proposuit, quam eum quem Deus spectavit.

Act. 17. 28.
 Ephes. 1. 11.

v. 11.

Quare ut tibi de Absalonis incesto, cæterisque omnibus flagitiis breuiter respondeam, Deus quidem omnia quæcunque in mundo siue bona, siue mala sunt, sua prouidentia gubernat, ut ipse terrenus purissimus semper maneat, quod in hoc eodem loco Calvinus pulcherrimè & sanctissimè docet, primùm quia malitiã nulli homini infundit, eam ea tota sit ex diabolo: deinde quia actiones omnibus æstimandæ sunt. Deus enim in omni actione finem intuetur, aternæ perpetuæque iustitiæ suæ contentaneum. Homines contra peccat, quia à Dei iustitiã in verbo patefacta discedunt, sequuntur hoc modo morte dignos faciunt. Quid tu hic tantulus sophista reprehendis? Alia Caluini verba subiungis, in quibus Dei prouidentia defenditur, quam vestra hac opinione labefactari manifestum est. Si quid enim à quoquam sit, quod fieri Dominus *ὁ θεὸς ἢ πύριτος* noluit, summã Dei prouidentiam ac potentiã euertere necesse est. Quod iterum ex Caluino citas, calumniæ plenum est. Non enim diabolus Calvinus ait Dei potiùs instrumentum quam peccati authorẽ esse. Hæc ipsius verba sunt: *Diabolus est instrumentum magis ipsius in agendo quam à seipso author*: quia non potuit aliquid efficere, nisi illo Dominus uti tanquam instrumentum voluit. Quanquam autem est actionis potius instrumentum quam author, peccati tamen summus est & primus author. Permissionem autẽ qualem nonnulli somniant, meritò Caluinus irritat. Qui enim sic à Deo permitti peccata fingunt, ut ei Deus penitus nolit, quam tandẽ Deo vim & prouidentiam relinquunt? Si enim omnino nolens resisti potest, ut fiat, quod omnino factũ nolit: quæ voce nullam ipse Epicurus in Deũ magis impiam exhalare potuit. Quæ sequuntur, verbo dilui potest. Valde

Lib. 2. instit.
cap. 4. sect. 5.

sunt. Vult Deus peccatum, sed non simpliciter, & quatenus peccatum est: quod si nondum intelligis, ex vno loco discere. Qui Ecclesiam affligunt & vexant, eos peccare quidem grauissimè non negabis: at hanc afflictionem ex Dei voluntate manare Petrus disertè scribit, *Qui affliguntur ex voluntate Dei, ut fidei conditori commendent animas suas.* Ergo sanctos affligi vult Dominus: & tamen qui sanctos affligunt, magni peccati poenas perfoluent. Et peccatum Deus quod in nobis latet, excitat atque impellit, non tamen efficit aut insensit: quemadmodum medicus morborum author non est, quando vitiosissimos humores elicit. Qui verò Spiritu sancto donati non sunt, iis peccandi miserima necessitas imponitur, quia necessarium est vt mala arbor fructus malos proferat. Sed in hanc necessitatem homo sponte sua decidit, vt suo, non Dei vitio peccet. Sic tu Deum nobis peccati authorem esse præclare docuisti.

DVRÆVS, Fol. 215.

*His se laqueis cum Beza tuus implicatum cer-
neret, blasphemiam vnã altera blasphemia defen-
dere & amplificare voluit. Omnia (inquit) bona
sunt, quatenus à Deo efficiuntur: discrimen
illud boni & mali tantum in instrumentis
locum habet: vt peccatum Beza indice à Deo
volente, mouente, impellente sit, sed quia illius com-
paratione, quod peccatum est, desinit esse pecca-
tum, Deus peccati author censendus non sit.*

kk. j.

Aphorif. 20.

WHITAKERVS.

- 2 Perge verò Duræ, non Bezam modò blai-
 phemiæ condemnare, sed ipsam Scripturam per
 Bezæ latus impugnare. Cùm enim quicquid fit in
 rerum natura, à Deo constet proficisci, ab eoque
 administrari in eum finem, quem ipse sibi propo-
 suit: quicquid autem Deus instituit, bonum fit,
 peccatum in causis secundis atque instrumentis
 versari necesse est. Si verò nescis rem eandem
 quemadmodum à Deo manat, esse bonam, quem-
 admodum à malo instrumento geritur, esse vicio-
 sam, indignus es qui locum in Theologorum con-
 siliuteneas. Veditur Iosephus à fratribus, in quo
 tamen Iosephus summum Dei consilium agno-
 scit, *Nunc itaque nō vos misistis me huc, sed Deus.*
 Et postea, *Vos cogitastis in me malum: Deus autem
 cogitauit illud in bonum.* Pharaonis induratio mala
 fuit, si ipsum spectes Pharaonem: si Deum, bona.
 Exod. 4.21. *Ego indurabo cor eius, vt non dimittat populum.* Sic
 Deut. 2.30. *Moses de Sihone rege Hesbonis, Indurauerat cor
 Iehoua Deus tuus spiritum eius, & obfirmauerat Ie-
 nanæ is, Quia à Iehoua fuit hoc, vt induraret cor
 Iosuah. 11. 19.20. *rum ad occursum belli cum Israel.* Iobum Satanæ,
 Chaldæi, Sabæi inuadunt, diripiunt, cruciant: Iobum
 tamen ista omnia à Deo profecta esse confite-
 tur, *Iehoua dedit, Iehoua abstulit. Bonum accepimus
 à Deo, & malum hoc non acciperemus?* Semei pec-
 cavit, quando Dauidi pessimè maledixit, eam ta-
 2.Sam. 16.10. *men maledictionem Dauid à Deo obiectam in-
 terpretatur, Sinite eum, Deus praecepit ei, vt nihil
 malediceret.* Iudas, Herodes, Pilatus, Iudæi in Chri-
 sti mortem coniurarunt, nihil tamen aliud fece-
 runt, quàm quod manus & concilium Dei prorsus de-*

finierat faciendum. Cùm hæc nobis tam perspicuè sint in sacris literis tradita, aut palàm Dei Spiritù isto modo loquentem, & loqui nos docentem insectare, aut in vno eodémque factò & Dei sanctum decretum, & impiorum hominum nefarium scelus agnosce. Si quis filius parentis sui mortem exoptet, in Dei legem grauissimè peccet: & tamen Deus non peccat, quando huius tam impij filij parentem de medio tollit. Ita vides impiè ab hominè fieri, quod Deus sanctè facit: & te blasphemum fuisse, qui certissimam Spiritus sancti doctrinam ausus fueris blasphemix condemnare.

DVRÆVS, Fol. 215.

Et quid quæsò aliud quam Deum facit hypocritam, qui eù præcipere fatetur, ne peccemus, hoc ipsum tamen nolle. Est verò ridicula Beza responsio. Malam (inquit) actionem hic appello, quæ Beza contra Sycophantam. reuelatam Dei voluntatem non habet prospecto. Ineptissimè profectò. *Quauis enim non semper id nos velle necesse sit, quod Deus vult, semper tamen hoc velle debemus, quod velle nos Deus vult. At cum Christo nos docente quotidie à Deo petamus, fiat voluntas tua in nobis nimirum, semper ut id velimus, quod vult Deus nos velle, si nos peccatum Deus velle vult, an non quotidie à Deo petimus ut peccemus?*

WHITAKERVS.

3 Præcipit quidè Deus ne peccemus, & se peccat.

catis nostris grauiter offendi testatur: & tamen vult peccatis nostris Deus suum decretum excusari. Neque est quòd hìc proinde clames, hypocritism nescio quam affingi Deo, cum nullis Deus vitium & prauitatem instillet. Tum enim demum *conueniens* agere videretur, si peccatum nobis infunderet, & nos tamen peccare prohiberet: Iam verò dum quæ in lege vetuit peccata, eadem regit, atque ad suum institutum accommodat, nullum tuæ cogitationi locum relinquit. Deinde, quanquam vult peccatum, non vt peccatum, sed vt decretum: nunquam tamen approbat peccatum, nec reuelata voluntate complectitur. Semper autem quicquid agimus, hanc Dei voluntatem in verbo declaratam spectare, & nobis proponere debemus. Quod quando in Beza reprehendis, tuam ignorantiam iterum ostendis. Non enim illa Dei arcana atque ignota nobis voluntas nostrarum actionum regula esse debet, sed hæc manifesta, atque in verbo prodita, cui non parère est peccatum admittere. Et illi ipsi qui ab ipsa aberrant, quanquam se maximo scelere astingunt, tamen Dei quoddam opus nihil eiusmodi cogitantes peragunt ac perficiunt. Quid enim? Num illam scolasticam voluntatis occultæ & reuelatæ distinctionem vestrum illud Iesuitarum collegium nuper explosit? *Quæ occulta sunt, (inquit Deut. 29. 29. Moses) penes Iehouam Deum nostrum sunt: at quæ reuelata nobis & filiis nostris usque in seculum, ut faciamus omnia verba huius legis.* Atque hæc illa est voluntas, quam nos fieri quotidie precamur in terra, sicut in cælo: quàmque Propheta Dauid cognoscere & facere cupiebat, *Doce me facere voluntatem tuam.* Cum ergo precamur, vt id semper, quod Deus sibi gratum esse in verbo suo significauit, faciamus, minimè metuendum est, ne peccamus.

Deut. 29. 29.

Psal. 143. 10.

eamus, ut peccemus, quemadmodum tu ineptè disputas, cum peccatum Deo semper ingratum sit atque odiosum. Quanquã enim, ut iam dixi, vult peccatum Deus aliquo modo propter aliud, nunquam tamen ea voluntate approbat, quã in verbo proposuit, quæ Hebræo vocabulo *אָפּן* vocatur.

DVRÆVS, Fol. 216.

Dicis fortasse cum tuo Caluino, etsi qui peccant nihil aliud faciunt, quã quod Deus vult, ideo tamen peccare, quia alio id sine faciunt, quã quod Deus vult, quasi verò non plurima ita sint sua natura mala, ut bene fieri nunquam possint. Deinde Deus non ut in hunc, vel illum finem agamus permittit tantum, sed etiam vult, nisi otiosum hic Beza Deum fingat. Quamobrem cum & id velimus, quod velle nos Deus vult, & eo etiam sine peccare certè omnino non possumus, neque ullus hic amplius tergiversandi locus relinquitur.

WHITAKERVS.

4 Id quidem libenter dico cum Caluino, quia id ipsum scriptura planissimè dicit, quemadmodum iam satis luculentissimis testimoniis demonstravi. Atque hoc etiam Augustinus multis ante Caluinum seculis dixit. Sic in Epistola ad Vincentium scribit, *Cum pater tradiderit filium*, Aug. ep. 48. & *Domini corpus suum, & Iudas Dominum, cur in hac traditione Deus est iustus, & homoreus,*

nisi quia in re una quam fecerunt, causa non est ob quam fecerunt. Nihil autem ita est sua natura malum, quin Deo iubente bene fiat. Est enim Deus omni lege maior, illiusque manifestæ voluntati semper obsequendum est, quicquid tandem ab eo præceptum esse constiterit. Quid enim magis horrendum atque inhumanum fingi potuit, quam ut filium pater suum propriis manibus iugularet? Atqui hoc piè Abrahamus fecisset, nisi aliud mandatum diuinitus interpositum fuisset. Si quod sua natura parricidium immanissimū fuisset, Dei mandato sanctissimum fidei officium Deoq; gratissimum extitisset, vides, ni fallor, rerum naturas diuino præcepto mutari. Deinde permissionem non improbamus, sed illud sophisticum nudæ permissionis commentum reiicimus. Nam permittente Deo fieri quod fit, nemo dubitat, quia non fieret, nisi Deus permitteret: sic autem permittit, ut ipse interim prauas hominum voluntates regat, eoque perducatur, quod ipse decreuerit, nec rei euentum dubium expectet, tanquam in specula otiosus contemplator, quem admodum necessarium est, si vestra talis permissio somniatur. Fore autem Deum otiosum nisi impij etiam homines eo fine velint, quod Deus voluit, ita ineptum atque absurdum est, ut tibi mirer venire in mentem potuisse. Quæquam enim instrumenta mala suam quandam habent, propriamque actionem, eam tamen sic Dominus sui decreti vinculis constringit, ut in eum exitum prorumpat, quem ipse destinavit, quod Deum non esse otiosum, ut vos fingitis, euincit.

DVRÆVS, Fol. 217.

Hic tu cum Deum defendere vis, non esse peccati auctorem, nihil tamen aliud, quam peccati auctorem facis. Si enim non permittit modo, verum etiam vult hominem peccare, explica quo tandem modo, si Dei voluntas prima est, & efficax peccati causa, auctor peccati Deus non sit. Absurdum verò tibi videtur permittere, Deum non velle peccatum: neque animaduertis ita Spiritum sanctum per os Luca loquentum esse, qui dimisit omnes gentes ingredi vias suas. Dei voluntas qua vult peccata permittere non otiosa, ut vides, sed *επετηνυει* censenda est: quippe qua res sua quamque natura conuenienter agere vult, & cum *υς* ipse concurrere.

WHITAKERVS.

Quemadmodum Deus velit ut homines peccent, abundè explicatum est: non per se, non propriè, quasi peccato delectetur, aut illud approbet, aut efficiat, aut adiuuet, sed quia id vult, quod quanquam hominum respectu est vitiosissimum, Dei tamen consilio iustissimum existimari debet. Cum enim Deus peccata peccatis punire soleat, quis dubitet, quod Deus tanquam supplicium infligit, Dei voluntate pium & sanctum fuisse? Nec verò opus est ut tibi explicem, quod quaeris. Non enim Dei voluntatem primam & efficacem peccati causam facinus, sed eius actionis, quæ ut fluit ab homine impio vitiosa est. Ita non Dei voluntas, sed instrumen-

torum prauitas in causa est, vt impiè fiant, quæ Dominus rectè facit. Mihi verò, vt dicis, per absurdum videtur, permitti aliquid à Deo, quod planè nolit: nisi tu minimè absurdum statuis, & Deo suam prouidentiam detrahi, & fortunæ re-meritate mundum administrari, & Dei iudicia ab illius voluntate distrahi, & Deum summæ infirmitatis argui, qui quæ prorsus nolit, non impediatur. Nam si peccata sunt peccatorum supplicia, quod nullus Theologus negabit, tu mihi replica si potes, quemadmodum Deus peccata tantum permittat, nec velit, quæ tamen ipse vt iustissima iudicia ac supplicia impiis imponit. Non enim dices Deum pœnas scelerum nolle: peccata autem peccatorum pœnæ sunt: vult ergo peccata Deus, vt sunt pœnæ peccatorum, & tua permissio expers voluntatis eliditur.

Act. 14. 16.

Rom. 1. 24. 28

Affers autem scripturæ testimonium, quod nolit Deum permittere aliquid euincas, quod nolit. Apostolus ait, *Dimisit omnes gentes ingrediens vias suas*: Si dimisit, volens certè dimittit. Quis enim nolens quenquam dimittit, quem tenere potuit? Atque hanc dimissionem cum Dei voluntate coniunctam fuisse, potes ex eodem Apostolo intelligere. Sic enim de iisdem gentibus scribit, *Tradidit eos Deus cupiditatum cordium ipsorum*: Et rursus, *Tradidit eos Deus in mentem omnis iudicij expertem*. An verò iudex quando fontem & facinorosum carnifici tradis inuitus, an potius volens tradere censendus est? Sed quid alius argumentis opus est, cum quod volumus ipse coactus fatearis? Si enim Deus peccata permittit voluntate non otiosa, sed efficax, atque efficax, Dei igitur voluntas in peccatis efficax est: siquæ Dei eadem voluntas causa est.

fa est, ut res quæque agatur naturæ suæ conueniēter, atque ipse Deus cum ijs concurrat, vt tu scribis, tum Dei volūtas causa est, vt impij impiè agant, & dæmones non modò impiè, sed semper & necessario impiè agunt, quia hoc illorū naturæ conuentaneum est. Tum si Deus cum ipsis malè agentibus concurrat, quid amplius postulamus? Sic te hoc loco veritas vicit, vt quasi illius admiratione captus in tuæ defensionis obliuionem veneris.

DVRÆVS, Fol. 218.

Sed ut te subtilem disputatorem Academicis ostendas, Campianum in hunc modum urges, Certesne quod quisquam facit, quantumuis sceleratus, id inuito ac nolente Deo fieri? Quod cum absurdissimum nobis etiam videri intelligas, mox ita concludis, Quare quæ sunt omnia, ea fieri volente Deo necesse est fateare. Verum tria est in scholis responsio, Deum neque velle mala fieri, neque velle mala non fieri, sed velle permittere mala fieri. Tu malum ais velle quidē Deum, sed nō probare: quasi velle Deus possit, quod minimè probet, aut suum ipse iudicium ac decretum non probare possit.

D. Tom.
1. part. q. 19.
art. 9.

WHITAKERVS.

6 Tuam disputationem parū esse subtilem nostri Academici facilè perspiciunt. Vide verò ne te Thomas tuus suis argutiis imprudentem fallat. Primū enim quòd negat Deum nolle mala fieri, id cū Dei reuelata voluntate pugnat.

Enchirid. ad
Laurent.
cap. 100.

Si enim non vult Deus mala non fieri, quamobrem legem perpetuam tulit, qua malorum generum omne prohibetur, nisi quod nefas est, Deum dicas egregiè simulasse? Deinde, si vult permittere mala, volens igitur permittit mala, quod nos contendimus. Hanc enim permissionem Dei volentis, non volentis esse dicimus, idque ipsum tuus Augustinus disertè confirmat. Atque hoc idem Augustinus scripsit, *Non fieret, si non sineret, nec vixisset, sed volens*. Quorsum ergo nunc tua nuda ac commentitiæ permissionis defensio recidit, quam vides à Thoma atque Augustino clarissimis verbis refutari? Ita quicquid Deus permittit, non otiosus, aut aliud agens, sed volens permittit. Quòd autem velit multa Deus, quæ minime probet, id non est difficile explicare. Si enim principes bellum sibi & suis civibus periculosum, quod non omnino probent, & fugere libenter cupiant, si possent, velle tamen nonnunquam propter publicam pacem coguntur: & magistratus, quanquam suorum vitæ parcat, cædem nunquam comprobet, maleficium tamen & facinorosum carnifici volens tradit: hoc in Deum cadere nullo modo posse existimemus, ut aliquid vellet, & propter aliud, quod per se & simpliciter neutiquam probet? Tum ipsam actionem, quæ ad certum finem destinavit, non potest non probare: sed actionis vitium, & peccatum, id est, pravam illius actionis qualitatem, cuius non ipse, sed homo author exitit, minime probat.

D V R Æ V S, Fol. 219. & c.

Iam que ex Augustino profers, ad tuam causam ne pertinent omnino. Quid est quæsi in his verbis,

verbis, quo Deum voluntates hominum ad peccandum Augustinus vel leuissimè indices? Aut quis non facillè intelligat, longè aliud esse filij mortem patrem voluisse, & Iudaorum animos in filij necem impulsisse?

 WHITAKERVS.

7 Si quænam esset causa mea, velles omnino intelligere, ad eâ pertinere, quæ ex Augustino adduxi, facillè sentires. Tu verò sic nostram sententiam interpretaris, & sic aliis de nobis persuadere conaris, quasi nos Deum dicamus homines ad peccandum vrgerè, atque impellere, & voluntates illis impias iniicere, quod nostrum nullus vnquam cogitauit, & tanquam blasphemum semper refugimus. Neque enim quenquam Deus ad peccandum incitat, aut nouam cuiquam malitiam, & peccandi cupiditatem affert, sed quam impij insitam habent propriamque nequitiam, elicit, extrahit, regit, & suo decreto inseruire cogit. Quâquam autem Dei voluntate multa faciunt, in quibus ipsi nefariè peccant, tamen quòd peccant, id nullo Dei impulsu, sed suo duntaxat instinctu motuque faciunt. Vult Dominus ab impiis eiusmodi aliquid fieri, quod & si illi dum efficiunt, multorum scelerum laqueis implicantur, illud tamen fieri legitimè sanctèque potuit. Quòd ergo peccant, id nec Deo, nec rei naturæ, sed hominum vitio tribuendum est, quia Deus per homines efficit sine peccato, quòd ipsi homines cum faciunt, turpissimè ac sceleratissimè peccant. Id ex illo exemplo intelligi potest, quo vsus est Augustin⁹. Christi enim mors, si ipsi *ἀποθνήσκουσιν* spectam⁹, Deo gratissima

fuit: quam dum homines moluntur & perficiunt, terribilissimum & infinitum flagitium admittunt. Aliud ergo est ad opus præstandum, aliud ad peccandum impellere: ut quanquam Iudæorum animos Deus in filii sui necem impulit, eos tamè peccare minimè coegerit. Si enim illi mentes atrulissent odio, crudelitate, ambitione, perfidia vacuas, atque id egissent vero studio, quod Dominus proposuerat, non peccassent: atque illa vitia non aliunde iniecta, sed in illorum animis ac sensibus insitauerant. Denique cum palàm testemur esse nos ab opinione alienos, quæ Deo causam ullam peccati affingat, quam totam in malis instrumentis positam esse constat, Deum autem dicamus hominum voluntates non efficere aut ex bonis malas, aut ex malis deteriores, sed tantùm his hominum præiudiciis voluntatibus uti ad eos fines, quos ipse decreuit, atque hoc ipsum & scriptura clarissimè docet, & Augustinus in iis quas adduxi sententiis exponit, quid frustra tempus superuacaneis disceptationibus teritur, aut verbis crimen inuidiosum exornatur. Aufer istam malitiosè interpretationis peruersitatem, atque in nostra sententia nihil inuenies aut incommodum, aut impium, aut non inuicta ratione atque autoritate necessarium. Quò verò magis hanc tuam illius reprehensionem expendo, eò minùs vestris illis clamoribus moueor, & nobis ipsis meritò gratulor, quorum ita firmis defensione fundamentis nititur, ut scripturis saluis benefactari nequeat.

D V R Æ V S, Fol. 214. & c.

De Christo.

Quod Caluino & Guido Campianus tribuit. lium

lium Dei esse Deum ex seipso, et *Caluini esse*
ultrò fateris. Palam igitur hunc Caluini errorem
defendis, quod dum facis, velis nolis sacrosanctum
Trinitatis mysterium negare te fatearis necesse est.
 Etenim si Dei filius non à patre, sed à seipso essen-
 tiam habet, ne filius quidem patris esse potest. Si di-
 uinitatem à patre filius non accepit, dic quid acce-
 perit? Vel diuinitatem à patre accepit, vel certè à
 patre genitus non est. De patribus quid dicam, qui
 uno omnes ore hanc eandem nobiscum fidem contra
 Caluini blasphemiam profitentur? Multò rectius
 Buchananus noster, etsi alioqui Calvinianus, de
 sacrosancto Trinitatis mysterio sensit, cum eleganti
 carmine cecinit: Proles parentis optimi, & par-
 enti maximo, de luce vera vera lux, verus-
 que de Deo Deus.

 WHITAKERVS.

8 Si nostrum quisquam de sacrosanctæ Trini-
 tatis augustissimo mysterio aliquid scripisset pa-
 rum piè ac catholicè, vestros proculdubio acutis-
 simos ad inuestigandum oculos minimè latuisset,
 qui quæ à nostris contra hæreticos scripta sunt ve-
 rissimè & sanctissimè, in suspitione improbæ hæ-
 reseos vocatis: Quis enim nescit à Caluino Trini-
 tatis mysterium contra Blandratam, Gentilem, at-
 que alios impii Serueti discipulos solidè verèque
 defensum esse? Cum enim illi secundariam quan-
 dam filii deitatem introducerent: eoque illa Nice-
 næ synodi verba torquerent, *Deum de Deo*, huic
 blasphemix Calvinus grauissimè restitit, docuit-
 que ex verbo Dei essentiam filij à patris essentia
 minimè profluxisse, aut ab ea propagatâ fuisse, sed

unicam & eandem esse patris filiique essentiam, cuius non profluxione aut propagatione, sed genera totius communicatione pater filium genuit. Cuius ergo unica sit utriusque essentia, eam deitate, qua filius Deus est, hanc ipsam esse, qua pater Deus est, affirmat, ut quoad essentiam filius sit expers principii, cum eam essentiam patris totam habeat, quae principio prorsus omni caret. Qui hanc sententiam improbant, aut indocti sunt, aut veteres hereses renouant, aut nouas cogitant. Filium autem qui Deus est, esse à seipso, non vntus Calvinus asserit, sed praeterea multi alii dixerunt viri longè doctissimi, quorum tu non potes errorem redargueris. Sensus autem hic est, Illam essentiam quae est in filio, non esse ab alia essentia, sed à seipsa, cum vna sit eademque patris filiique essentia. Essentia autem, ut contra Eunomium rectè scribit Basilus, est à seipso. Tu iam pulchrè disputas, Si Dei filius non habet à patre essentiam, ne filium quidè patris esse. Quorsum verò? Num enim Calvinus vnquàm negavit filium à patre essentiam habuisse, an tu parum quid aut Calvinus statuerit, aut ipse scribis attendis? Est enim genitus ex patris essentia, & habet patris essentiam filius, ac quidem totam, non decisione, aut propagatione, ut impii Trithemites in re dubia scripturas adhibes, patres appellas, & huiusmodi leum multum profundis. Disce posthac causam ipsam penitus cognoscere, quam vis reprehendere, nec tuorum libris & sermonibus nimium confidere, quorum illud iam dudum summum studium fuit, ut aliquid de eximio Christi seruo confingerent. Buchananani nostri te versibus delectari lectionem cupioque & tibi ex animo precor, ut cuius doctrinam & elegantiam amas, eius quoque excellentem in vera religione pietatem imiteris.

Basil. H. r. cōtra Eunom.

DVRÆVS, Fol. 226.

Nisi (inquis) ex sese Deus est, omnino Deus esse non potest. Agnosco videlicet Mahometi & Auicenna discipulum. Verum tanta ignorantia te merito debet pudere, qui nondum didiceris habere quidem in se filium diuinitatem insitam, id est, naturaliter Deum esse: sed quia verè filius est à patre diuinitatem omnem hausisse. Recordare (inquis) illam Augustini vocem, Christus ad se Deus est, ad patrem filius: agnosco Dei nomen substantiæ esse, non relationis: filij verò nomē in relatione consistere.

WHITAKERVS.

9 Quin genitus ex patre Christus fuerit, totius substantiæ communicatione, quis nostrum Duræ dubitat? Nō tu is es, qui hæc nos mysteria melius doceas, quàm ea simus iam dudum in Spiritus sancti schola edocti. Mahometem & Auicennam tibi, tuisque collegis relinquo, teque moneo, vt nisi malis esse hæreticorum, quàm ecclesiæ discipulus, rectius posthac de Christi diuinitate sentias. Quanquam enim ea est filii proprietates, esse ex patre per generationem, non autem à seipso, quemadmodum est pater: tamen essentiam filii esse à seipsa est necesse, sicut etiam patris essentiam, cum sit vna & prorsus eadem vtriusque essentia, licet in filio communicata, in patre incommunicata. Quare Christus, quæ Deus est à seipso est, quæ filius ex patre est. Deus enim es-

Basil. li. i. cō-
tra Eunom.
τὸ ἴδιον
μήτε παρ
ἑαυτῆ, μήτε
παρ ἑτέρου
γενέσθαι.
August. de
Tempor.
homil. 31.

se non potest, cuius *εἶσα* non sit à seipsa. Itaque Ba-
filius illud affirmat omnium ætatum memoria fuit
se firmissimum Theologiæ ἀξιωμα, Deum neque
à se, neque ab alio extitisse. Atque hanc Augustini
fuisse sententiam, ex hoc eodem loco facile con-
stabit. Sic enim scripsit Augustinus, *Quicquid est*
pater, quo Deus est, quo substantia est, quo æternus
est, hoc filius, hoc Spiritus sanctus. Est autè pater quo
Deus, ἀγέννητος: igitur & filium etiam, quo Deus
ἀγέννητος esse sequitur. Essentia ergo tam in filio,
quàm in patre, à seipsa est, non ab alia: ex quo est
citur, ut tam filius, quàm pater, verus sit æternus,
que Deus. Qui hanc sententiam improbat, mon-
strum aliquod hæreticæ opinionis proculdubio
alit.

DVRÆVS, Fol. 227.

Bezæ (inquit Campianus) filius non est geni-
tus de essentia patris. Quid tu ob ea (inquit)
Bezæ succenses, quæ dici à vobis ipsis solent?
Quod nunquam profectò sine summa impudentia
dixisses, si Catholicorum de Trinitatis mysterio do-
ctrinam nosset. Quis enim non facile intelligit, lo-
gè aliud esse ex essentia gigni, aliud verò gigni
sentiam. Essentia neque gigni potest, neque gigni-
re, cum id, quod gignit, ab eo distinguitur, quod gigni-
tur necesse sit: essentia verò à seipso minime gigni-
guatur.

WHITAKERVS.

10 Quemadmodum sit genitus de patris essen-
tia filius, exposui: in quo nihil est, quod quicquam
Catholicus

Catholicus reprehendat. Vestra verò mysteria non equidem valde nosse cupio. Esse aliud, ut dicitis, gigni essentiam, aliud ex essentia, non ignoro, & quemadmodum non gigni ex essentia essentiam affirmo, sic ex patris essentia gigni filium concedo, totòque animo amplector, ut tibi in hoc minime opus fuerit tantopere laborare. Sed tua illa est *ἀδόξα* quæ sunt extra controuersiam, sedulo & prolixè confirmare, ut in iis quæ arguuntur, parcior esse possis, & quum nihil ad rem dixeris, aliquid tamen dixisse videaris. Quemadmodum autem in superiore disputatione fecisti, quum de Dei voluntate ageremus, ita hic etiam tandem ad nos accedis, & tuis verbis comprobas, quod impugnandum suscepas. Si enim essentia nec gignit, nec gignitur, quia non potest à seipsa distinguì, tū filij essentiam constat non minus quàm patris à seipsa esse, & filium, quā Deus est, id est, diuina essentia, à seipso esse, quod supra in Caluino, & Beza, & nobis omnibus tanquam hæreticum multis verborum aculeis pupugisti.

DVRÆVS, Fol. 229.

Ego & pater vnum sumus: Inde Caluinus filium esse patris *ὁμοούσιον* demonstrari posse negat. Ad te ipsum *Whitaker* veniam, qui Caluinum defendendo expugnas. Quid enim illud est, quod ait Iohannes potentia & voluntatis unionem significauit, non essentia. An tu adeo rudis es, ut in Deo potentiam essentiamque idem esse ignores.

WHITAKERVS.

ii Arrio Caluinum suffragari necesse erit, si his verbis patris ac filij *ὁμοούσιον* indicari neget.

Ll. j.

Ioan. 10. 30.

Quasi in hoc loco omnia posita sint, quæcunque ad refellendum Arrium faciant. Nec tamen impedio, quo minùs quisque sentiat, quod ipse Christi sententiæ conuenientissimum iudicet: & video à multis hoc dicto Christi *ὁμοούσιον* diuinitatem confirmari. Calvinus potius loqui Christum de confessionis vnitate existimat, quæ si vera interpretatio fuerit, Arrius hoc quidem testimonio minime reuincetur. Non enim sequitur, si quicquid Christus facit, id parer sua virtute & potentia confirmat, *ὁμοούσιον* esse patri filiū. Nec ita rudis sum, quia satis intelligam Dei potētiam esse Dei essentiā: sed num sequitur, si Christus Dei potentia fretus & communitus vinci non potuit, quin vnā Deus vinceretur, eandem esse Dei Christi quæ essentiālem potentiam?

DVRÆVS, Fol. 229.

Nomen hoc (inquit Lutherus) ὁμοούσιον odit anima mea. Quid tu? Atque vt nomen (inquis) odierit, rem ipsam tanquæ amauit, vt animam suam. Quid stultius, quàm nomen aliquod odisse, quod neque odij, neque amoris certè capax est?

WHITAKERVS.

12 Hic verò ingenium nobis egregiè tuum prodis, cùm te non pudeat apertæ atque agnitæ calumnix. Num enim Duræ, ista apud Lutherum verba legisti? An Campiano referenti credidisti? Quæ hæc importunitas maledicendi, quæ nec modū sibi vllum præscribit, nec se patitur reuocari?

caro? Lutherus Campianus obiecit, quòd diceret, *Anima mea odit hoc verbum ουνοστον*. Locum inspe-
xi, mendacium manifestum deprehendi, Lutheri
verba descripsi: quæ hîc etiam iterum proponam;
vt horum hominum fidem & pudorem omnes a-
gnoscat. Sic Lutherus scripsit, *Quòd si odit anima*
mea vocem homousson, & nolim ea uti, non ero here-
ticus. Quis enim me coget uti, modò rem teneam, quæ
in concilio per scripturas definita est: Si nomen, vt di-
cis, neque amoris, neque odii capax est, non fuis-
set hæreticus Lutherus, quantumuis hoc nomen
odisset, modò rem tenuisset. Quod enim hæreticû
facit, id certè summum odium meretur. Iam ex his
Luthero eiusmodi pronunciatum affingere, Odit
anima mea hoc verbum homousson, commentum est
perpetuo odio dignissimum.

Luther. con-
fut. ration.
Latomi.

DVRÆVS, Fol. 230.

Aliud deinde Campianus noni Evangelij pa-
radoxon enumerat: Christum ab infantia non
fuisse gratia consummatum, sed animi doti-
bus velut cæteros homines adoleuisse. Tu
quid? Iesus proficiebat sapiëntia, & gratiâ apud
Deum & homines. Potuisses ex tot antiquorum
patrum monumentis huius loci veram interpreta-
tionem didicisse: Christum sapientia creuisse, quòd
vna cum etate magis indies, magisque illius sapië-
tia eluceret, a hominibus innotesceret. Quomodo
enim qui Dei filius, qui sapientia plenus, in quo o-
mnes thesauri sapientia absconditi, crescere po-
tuit in sapientia? Negare non potestis primo
Ll. ij.

illo Adamo excellentem quãdam scientiam, sapiẽtiãque fuisse infusam: quid ergo amentie plenius quãam Christo Dei filio ignorantie infirmitatẽ tribuere? Longè aliter Hieremias, Fœmina circumdabit virum. Hinc Augustinus, Ignoranciam (inquit) nullo modo crediderim fuisse in infante illo. *lib. 1. de peccat. merit. & remiss. c. 29.* Et Iustinus, Christo ignorantiam tribuere impium est. *quæst. 58. ad orthod.* Et Clemens, An quod est absurdissimum aliquid ei deest? *lib. 1. pedag.* Et Hilarius, An credibile est, vt aliquid ex omnibus nesciat, qui omnibus ad id quod sunt, atque erunt, author est. *li. 9. de trinit.* Mirari satis non possum, tam audacter absque omni pudore Arrianorum, Eunomianorum, Gnosticorum, & aliorum hereticorum impiũ vos, & peruersum dogma defendere.

WHITAKERVS.

13. Impiẽ tu quidem in noui Euangelii paradoxis numeras, quod in vetere Christi Euangelio perscriptum & traditum esse constat. Nisi enim Lucas nouum Euangelium docuit, hoc Euangelium nihil profectò noui habet. De Christo enim infante pueroque Lucas sic omnino scribit, vt nos pronunciamus. Etenim si crescebat, & spiritu corroborebatur, & sapientia implebatur: si que & sapientia, & statura, & gratiã apud Deum hominẽ ferẽ commemorat, quis nõ intelligit, hæc in Christo homine non statim, vt natus est, fuisse summas. Qui enim proficiunt, aliquid noui subinde acquirunt,

quirunt, nec mox ad summum gradum perueniūt. Tua verò scholasticorum interpretatio valdè ridicula est, Christum non quidem reuera profecisse sapientia, sed visum esse hominibus proficere, cum illius sapientia se indies magis magisque proderet, sui que specimē illustrius ostenderet. Quid ergo est quo minùs id ipsum etiam de staturæ, atque ætatis incrementis affirmemus, & Christum mox æditum in lucem virum fuisse matura ætate & integro corpore dicamus: quod autem creuisse scribitur, id de hominum opinione interpretemur? Si enim statura verè profecit, quin verè etiam sapientia profecerit negari non potest. Tum quando Lucas illum ait non modò apud homines, sed etiam apud Deum profecisse, huic factæ progressionis imaginem nullum locum relinquit.

Sed nunc ad tuas rationes veniamus, si rationes dici possunt, quæ nihil habent rationis. *Quomodo* (inquis) *Dei filius crescere potuit in sapientia, qui sapientia plenus, in quo omnes sapientie thesauri absconditi?* Si Dei filius fieri potuit hominis filius, si de matre nasci more infantium aliorum, si viribus augeri, dubium non est proficere etiam sapientia potuisse. Etsi enim quæ Deus, nihil ad illius sapientiam addi potuit, tamen quæ homo, nihil ab illo humanum, si modò peccatum excipias, alienum fuit, quemadmodum Apostolus clarissimè docet. *Heb. 4. 15.* Quanquam autem plenissimus est sapientiæ in eoque thesauri omnis sapientiæ absconditi sunt, hoc tamen quid impedit, quin vt homo illos, quos Lucas narrat, in sapientia progressus fecerit? Qui enim plenus est sapientia, hunc statim, ac prodiit in lucem, esse plenum nulla ratio suadet. De Christo nunc vt homine loquimur, cuius humanitas, si tam sapiens fuit, quam diuinitas, tota qui-

dem in diuinitatem transit. De Adamo quod subiungis mirificum est. Adamum Dominus mox creatum eccellente scientia & sapientia donauit: Christus ergo nihil ignorauit. Primum enim Adamus non omnia cognouit, at vos Christum nihil uerquam nesciisse contenditis: deinde hoc modo concludes, ne mortuum quidem esse Christum. Si enim Adamus sic initio conditus est, ut non mori potuisset, quid amentiae (ut tuis uerbis utar) plenius, quam Christo Dei filio mortis infirmitatem tribuere? Dic enim, quaeso, utrum tandem Deo filio indignius esse statuas, mori, an aliquid ignorare? Verum cum scriptura testetur Christum in seculo nostram non integram, qualis in Adamo tum fuerat, sed infirmam & afflictam naturam, peccati tamen expertem suscipere uoluisse, & exinanitum atque exhaustum ad nos deuenisse, mirum non est, si talis nasci uoluit, quales nos sumus, non qualem Adamum condiderat. Sed hic necesse est, succumbamus: Ieremias enim longè aliter scripsit: *Fœmina circumdabit uirum*: uir igitur Christus fuit in utero materno, scientia, & sapientia plenus. Maestè uirtute: his proculdubio argumentis uincet. Quanquam si uirum fœmina circumdedit, ut tu affirmas, uir ergo Christus fuit, antequam peperisset natus, & uirum Maria, non infantem peperit, & Simeon senex uirum in uenas non puerulum accepit. Hæc præclara sunt tuæ interpretationis commeta tuo certè patrocínio dignissima. Hic cum scripturæ deficient, patrum nos testimoniiis aggredieris: & nobis Augustinum, Iustinum, Clementem, Hilarium obiciis, quibus ego reliquisque omnibus si unum Lucam oppono, uincam est necesse. Sed isti patres de Christi diuina naturâ loquuntur. Christus enim puer, etsi in infan-

Rom 8.3.
Phil. 2.7.

Hierem. 31.

fantia quoad humanam naturam multa ignorauit, tamē ne in vtero quidem materno diuinitate sua aliquid nesciuit, nec id quisquam dubitat. Atque hoc patres sensisse ex Iustino constat, qui Christū arguit Iudæ prodicionem præsciuisse, *quia Christo ignorantiam affingere impium est.* Sed nos de Christi humanitate quærimus, in quā diuinitas sapientiam & reliquas dotes contulit non statim vniuersas, sed prout mediatoris officium postulabat. Insullum igitur est, quod te mirari dicis veterum hæreticorum à nobis dogmata defendi.

Insti. quæst. orthod. 52.

DVRÆVS, Fol. 23r.

Sed Christus (inquis) à Luca non *πλήρης*, sed *πληρέδωτος* sapientia dicitur. *πληρέδωτος* verò non profectum atque accessionem significat, sed potius efficientiam. Urget forte nos magis, quod sequitur Ioannes (inquis) ab vtero matris plenus Spiritu dicitur, & tamen in dotibus Spiritus sancti creuisse negandum non est. Ioannes lucerna fuit, Christus lux, quæ omnem hominē in hunc mundum venientem illuminat. Ioan. 1. Neque animadueristi plenitudinem gratiæ (ut scholastico more loquamur) vel esse ratione subiecti, vel ratione ipsius gratiæ. Christo non est data gratia ad mensuram.

WHITAKERVS.

14 Illa verbi obseruatio non mea est, sed Erasmi, cuius Iansenij. Et verò cum Christū Lucas scribat creuisse & corroboratū esse spiritu *πληρέδωτον*

Luc. 1. 35.

Iohan. 1. 9.

σοφίας progressum & accessionem indicari satis manifestum est, præsertim cum mox addit, *ἐκ κοίτης σοφίας. i. & sapientia proficiebat.* Atque ut plenum sapientiæ fuisse fateamur, non tam esse necessarium ut infans plena sapientia præstiterit, Iohannis exemplum demonstrat, quæ etiã Angelus Spiritu sancto plenum ab utero matris fore prædicit. Nec tua distinctio scholastica quicquam valet. Si enim pleni gratiã sunt ratione subiecti, qui imbuti ea gratiã sunt, quæ ad munus obeundum sufficit, Iohannes mox natus non fuit hac gratiã plenus, nisi putemus Iohanni cum primùm hanc lucem aspexit nihil ad muneris functionem defuisse, quod nimis puerile est. Sed *Christus* (inquis) *lux fuit, quæ omnem hominem illuminat.* Ineptè ad Christi humanam naturam accommodas, quod de illius divinitate Evangelista intellexit. Et quod spiritus dicitur illi non esse datus ad mensuram, de mediatoris persona accipiendum est, in qua sunt duæ naturæ: nec sequitur, Christus immensa Spiritus sancti ubertate præditus est, ergo nõquam aliquid in sapientia profecit.

DVRÆVS, Fol. 232.

Sed Ambrosium nobis objicis. Christus (inquis) secundum carnem utique sapientia implebatur & gratia. *Idem Ambrosius seipsum interpretatur:* Ego verò nihil ignorasse filium dico, sed nostrum assumpsit affectum, ut nostra ignorantia ignorare se diceret. *lib. 5. de fide ca. 8.* Iansenius (inquis) lubenter se in hanc sententiam ire profitetur. *Sed faciliò tui Academici nunquam Iansenium vel legisse, vel certè intellexerunt.*

xisse deprehendent. Sed adhuc novas copias adun-
 gis. Erasmus (inquis) cam veriozem esse sen-
 tentiam dixit, quanquam illum in tuis non
 numero. Si in nostris ille non numeratur, quic-
 quid demum senserit, non valde sollicitos nos reddit.

WHITAKERVS.

¶ Ambrosium tuus etiam Iansenius citauit,
 quod facile animaduertisses, si Iansenium ipse
 legisses, quem me non legisse existimas. Neque
 aliud nos dicimus, quam quod Ambrosius scri-
 bit, *Christus secundum carnem sapientia & gratia*
implebatur. Hunc enim puerum certum est pro-
 pter *cosam* deitatis vnionem nihil ignorasse.
 Sed ineptum est a persona ad humanam naturam
 argumentum, vt quia homo Christus nihil igno-
 rauit, id etiam de Christi humanitate liceat affir-
 mare. Et quanquam Ambrosius contra hæreticos
 disputans nullam vel humanitati ignorantiam tri-
 buere videtur, tamen aliter plerisque vitum esse
 perspicue testatur. Sic enim scribit: *Sunt tamen* Ambr. de fi-
 de lib. 5. ca. 8.
plerique non ita timidiore, vt ego. Malo enim alta
timere, quam sapere: sunt tamē plerique eo freti quod
scriptum est. Iansenius num lubens in hanc sen- Iāsen. in cō-
 cord. cap. 12.
 tentiam abeat, loquatur ipse: *Cum scripturis (in-*
quit) sacris & fidei sinceritate obstare non videatur,
si dicatur, deitas per gradus quosdam dotes suas im-
partisse humana nature assumptæ, & Lucas id a-
parte hoc loco bis dicat, eisdem verbis nunc loquens
de Christo, quibus prius de Ioanne, &c. De Erasmo
 dubitū nō est, quin a vobis in hac causa dissentiat,
 vt ferè solet in reliquis. Itaq; illius libros Triden-
 tina synodus tanquam hæreticos prudentissimè
 damnauit.

DVRÆVS, Fol. 233.

Mirum verò quàm hîc insultas, quod Campianus ex ignorantia, si quæ in Christo fuisset peccatum etiam originale in eo esse debuisse contendat. Vbi tu sanè perignoranter de ignorantia disputas. Nam tametsi quadam angeli, primique parentes nostri nescierint, ignorantia tamen, de qua hîc Theologi loquuntur, minimè laborarunt. Illam verò ignorantiam, quæ ex originis labe in naturam humanam irrepit, si tu in Christo esse fateris, eundem nunquam poteris, quin eò originis labem contraxisse Christum affirmes. Quod vi confirmes, Cyrillo teste Christum prout erat homo, iudicij diem ignorasse pronuncias. Ignoras precipuum illud Arrianorum argumentum fuisse, cui Catholici patres multis ante natum Calvinum sæculis abundè responderunt.

WHITAKERS.

16 Cuiusmodi hoc Campiani argumentum extiterit, non est difficile iudicare. Primum enim non omnis ignorantia ab originali peccato fluxit quandoquidem & Angeli nunc multarum rerum ignari sunt, & Adamus antequam erat villo peccato imbutus, nonnulla ignorantia laboravit. Itaque ut Christum multa ignorasse dicamus, nunquam tamen vllum in Christo fuisse vitium sequetur. Deinde etiamsi affirmemus omnem ignorantiam esse poenam peccati, tamen tantum aberit ut hinc efficias nullam in Christum cadere igno-

gnorantiam potuisse, vt contrarium potiùs euin-
 catur. Pœnas enim omnium peccatorum nostro-
 rum ipse perferre & luere debuit. Itaque non hâc
 modo pœnam Christus, sed mortem etiam, quam Rom. I. 23.
 peccato pœnam Dominus constituit, in se susce-
 cepit, nec tamen proinde labem originale con-
 traxit. Cùm hæc priùs Campiano respondiissem,
 cur non diluebas? Nimirum ipsa veritas omnes
 quæ refutationis fauces compressit. Christus verò
 num quoad humanam naturam iudicij diem ne-
 scierit, ipsum interroga Christum. Sic ipse respõ-
 det, *Nemo scit nec ipse filius.* Hunc filium esse Mar. 13. 32.
 Christum non ignoras: Christus ergo diem illum
 humanâ naturâ ignorauit, quod etiam Cyrillus a-
 pertè comprobat. Nazianzenus etiam scribit, Nazian. li. 2.
de filio.
ὁ υἱὸς οὐκ ὁσὶν ὁ θεὸς, ἀλλὰ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ὁ ἀληθινὸς υἱὸς. id est.
Nouit vt Deus, vt homo se dicit ignorare. Nec est
 quòd hic mihi veteres Arrianos commemoros.
 Nam illi Christum penitus ignorasse diem illum
 arguebant. At Christus Dei filius, quâ est Dei na-
 tiuus filius, nihil vnquam ignorauit aut ignorat,
 aut omnino ignorare potest, quæ pater ipse nouit:
 tum enim ne Deus quidem esse potuisset. At hoc
 cùm Arrianos refellit, tum nihil obstat, quo mi-
 nus Christo vt homini illius diei horæ quæ tēpus
 incognitum fuerit. Patres plerique sic illa Christi
 verba interpretantur, filium ignorasse quia non
 reuelauit, & alios ignorare voluit. Sed hæc inter-
 pretatio facilè reprehendi potest. Perinde enim
 sequitur, & ipsum patrem ignorasse, cùm
 diem illum pater nihilo magis, quàm filius, in-
 dicarit.

D V R Æ V S, Fol. 234. & c.

Sequitur deinde aliud paradoxon sanè absur-

Marlor. in 26
Marc.
Calvin. in
harm.

Raban.

dissimulatum. Christus cum orans in horto sudoribus aquæ manaret ac sanguinis, sensu dominationis æternæ cohorrui. *Quid ergo, ut dicitur, cogitare, exhorruit gehennam, vel iram Dei? Christus qui Dei filius erat, qui nihil in se iræ dignum esse sciebat, gehenna poenas perhorrescere non potuit. Neque enim minus illum de sua electione certum, quam Theodorū Beza esse cōsentaneum est. Quid ergo est, quod ais? Hinc illa vox in cruce emissa, quam ille non fictè, sed ex animo edidit, Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quomodo se à patre desertum, cui seipsum tantum offerebat, cogitare potuit? Rabanus verum illius loci sententiam te docere potuisset. Hoc sicut dixit Christus (Deus meus ut quid me dereliquisti?) ut naturæ nostræ miseriam deploraret.*

WHITAKERS.

Esai. 53. 4. 5. 6

17 Qui meam superiorem responsionem cum tua hac refutatione contulerit, quàm te hinc mirè atque improbè geras, facilè perspexerit. Dum enim nobis absurdum aliquod ^{procedit, ut} affingere cum tuo Campiano conaris, ipse Christi perpeffiones sanè summas, & vim mortis minuis. Sic enim statuis Christum tanquam stipitem, cum maximis malis vrgeretur, omni doloris sententiæ caruisse, & mortem tanquam rem lætam adisse. Sed nos aliter scripturæ docent. Esaias ait, *Morbos nostros ipse pertulit, & dolores ipsos nostros ipse portauit. Ipse dolore afficitur ex defectibus nostris, atteritur ex iniquitatibus nostris, castigationis pacis nostræ imponitur ei. Ichoua fecit, ut incurra-*

in eum poena omnium nostrum: Et quæ in illo capite deinceps in hanc sententiam sequuntur. Si nostri nulli sunt dolores acriores, quàm qui in iræ diuinæ recordatione, mortisque metu versantur, nostros autem dolores omnes Christus homo pernegare potest, illum ex iræ diuinæ, & mortis acerbissimo sensu summos animo dolores cepisse? Ita que ait, *Nunc anima mea perturbata est. Tristis est undique anima mea ad mortem. Caput contristari & gravissimè angitur.* Semel, iterum, tertio precautus est illud poculum auferri, si fieri posset, nec leuiter sed tanto impulsu doloris, ut inter precandum sanguineo sudore totus manaret. Hæc isti minimè curât, & ludicra fuisse fingunt: Christum enim, quantumuis eum Apostoli *λυπεῖσθαι, & κλαυθῆναι, & πένθηναι, ἐν ἀγωνίᾳ γενέσθαι* scribunt, ipseque suam animam *πικρῶς* fuisse testatur, nullam tamen sensisse tristitiam, dolorem, cruciatum, quod quid in Christum contumeliosius excogitari potuit? Ego sanè ingenuè fateor, quantò hanc istorum opinionem diligentius expendo, tantò magis illam ab omnibus piis expuendam atque execrandam sentio. Num enim aut scripturas palàm ab istis rideri, aut illa beneficia Christi, quæ & nobis saluberrima sunt, & ipsi carissimè constituent, proteri patiemur? Cùm Apostolus scribat, *Christum in diebus carnis suæ deprecationes & supplicationes apud eum, qui poterat ipsum seruare à morte, cum clamore valido & lachrymis obtulisse: & Christus in cruce pendens vocem ex intimo cordis dolore exprompserit, Deus Deus meus, cur deseruisti me?* Christianum censebimus qui vel fictè Christum doluisse, vel dolendi causam nullam habuisse defenderit? Quare aut mentiti sunt Euan-

Ioan. 12. 27.
Matt. 26. 38.
37. 39. &c.
Luc. 22. 44.

Heb. 5. 7.

Matt. 27. 46.

loré simulauit, quod nefas est affirmare, aut mortem subiturus Christus grauissimos animo moerore suscepit, & grauiùs quàm cum morte communi certamen obiit. Si enim homines hanc mortem quantumuis acerbissimam oppetunt infrecto, alacrique animo, satis intelligi potest esse Christum inusitatis quibusdam horroribus conflictatum.

Sed fuit (inquis) Dei filius, nec in se aliquid iræ dignum habuit. Pulchrè: quasi non hominis etiam filius fuerit, & hominum peccatorum personam gesserit. Nec tamen sic ille gehennam timuit, ut vos fingitis: Sed cùm omnium nostrùm in illum vnum pœna incumberet, ea ipsum ut hominem vehementissimè affici, ac permoueri necesse fuit. Erat enim Deus nobis propter peccatum irascibilis: Christus se interposuit, eiusque iræ vim omnem in se vnū effusam sustinuit. Qui ergo Christum nihil sensisse putat, & peccati magnitudinem, & Dei iusticiam, & Christi meritum tollit. Quòd non fuerit absorptus, deitati tribuendum est. Tuas ineptissimas cogitationes te quidem dignas prætermitto. *Verùm (inquis) quomodo se desertum putare potuit, qui se totum Deo obtulisset?* nisi ad tempus se tanquam hominem deseruisset, cur se desertum frustra & temerè dixisset? Seipsum quidem obtulit, sed per spiritum æternum, hoc est diuinitatem, quemadmodum Apostolus docet. Hæc ergo voluntaria oblatio nihil impediit, quò minùs animo humanos dolores perpeti potuisset.

Rabani interpretationem ipse adduxi, quam tu non intelligis. Ait enim his verbis vsum esse Christum, non modò quia nostram miseriam deplorare voluit, sed etiam quia *nostras motus circumtulit.* Quare illum verè doluisse Rabanus libè iudicauit.

iudicavit. Atque eadem est Hieronymi, & Ambrosii sententia, quibus à me citatis nihil respon-
 dit. Et quomodo nostram miseriam tum deplora-
 vit, quando nos suo sacrificio & morte ex mise-
 ris beatos fecit? Tūne enim nos deseruit Deus,
 quando morte filii nos redemit? Itaque tux expo-
 sitionis incredibilem vides futilitatem. Potui pa-
 trum testimoniis abundare: sed nunc vno utar
 Damasceno, qui Christum scribit verè metuisse,
 eaque omnia sic reuera fuisse gesta vt legimus: at-
 que huius opinionis Athanasium authorem citat.
 Similiter etiam Iansenius habet, nisi illum fortè,
 vtpote qui nimis multa è nostrorum hominum
 commentariis sumpserit, respues. *Derelictum se-
 conqueritur Dominus, tum quòd à Deo non eruere-
 tur malis, quibus affligebatur, tum quòd diuinitas
 subtraheret ab humanitate Christi consolationis ri-
 nulos, relinquens eum pati, qua naturaliter erant af-
 flictiua.* Christi ergo perpeffiones ac supplicium
 pergite quantum lubet, extenuare: vestram in-
 gratitudinem atque impietatem ipse olim Chri-
 stus vlscetur.

Damasc. lib.
 3. cap. 23.
 ὅτι ἀληθῶς
 ἐδεκίασεν.
 φῦσιν ἡ ἀ-
 ληθεία τὰ
 πάντα ἐγέ-
 νετο.
 Iansen. com-
 mēt. in con-
 cor. cap. 143.

DVRÆVS, Fol. 236.

Sed iam ipsam impietatis vestrae originem dili-
 gentius expendamus. Nihil (inquit Calvinus)
 hac corporea morte actum fuisset, nisi in a-
 nima etiam Christus damnati ac perditì ho-
 minis supplicium pertulisset. Quid hoc aliud
 est, quam scripturam sacram vniuersam rescire,
 qua sanguinem Christi & mortem, quam patri in-
 crucem obtulit unicum redemptionis nostrae pre-
 cium fuisse restatur? Sic à Propheta fuerat pradi-

illi necesse fuit mente cum patris ira, & infero-
rum doloribus luctari?

DVRÆVS, Fol. 236.

Videamus quid vos in tantam amentiam pre-
cipitare potuit. Quia hominis (inquis) non cor-
pus duntaxat, sed anima etiam Deum offen-
dit, Christum non tantum mori, sed etiam cum
morte sempiterna luctari oportuit. Quis un-
quam *Whitaker*, corpus hominis peccasse dixit?
homo est, qui peccat, non corpus: sed id tua imperi-
tia facile ignosco. Quid velis intelligo, sed cum tuo
Caluino, toto, ut video, calo aberras. Christus enim,
qui & Deus & certè homo erat, hominis in se de-
lictum suscepit. Atque in hunc modum diuine
Christus iustitie satisfecit non gravitate ac multi-
tudine suppliciorum, sed pondere actionum, qua-
rum unaquæque non potuit non esse iustissimum
redemptionis precium. Neque necesse erat ut ean-
dem Christus pœnam subiret, quæ homini ob pec-
catum merito debebatur, quemadmodum si quis
a alieno oppressum ex carcere liberare velit, ut
in carcerem ipse eat necesse non est.

WHITAKERVS.

19 ἢ ἡ ἀγάλην πρᾶξι ἐστὶ cum indocto, & eo-
dem inflato sophista contendere? Corpus homi-
nis non peccat, ais, in quo te valdè corpori propi-
tium præbes. Verùm si corpus non peccat, cur
peccati pœnas luit? Estne enim æquum, ut cor-
pus, quod nunquam tuo iudicio peccauit, propter
peccatum grauissimè æternèque puniatur? Siquæ

vt tu dicis, homo peccat, tū certè corpus aliquod
 ad peccatum confert: anima enim per se non est
 homo. Sed meæ imperitiæ ignoscis: credo, vt tua
 ego faciliùs ignoseam: & intelligis verò tandem
 quid velim, quod quidem nisi admodum hebe-
 fuisses, mox potuisses. Cùm enim homo & corpo-
 re & anima Deum grauissimè offendisset, homi-
 nis autem personam Christus in se receperisset, ne-
 cesse fuit, vt Christus nõ modò corpore, sed men-
 te etiam pœnas peccato debitas perferret. Non
 quod Caluini, meumque erratum fuerit, attendis
 Christus (inquis) hominis in se delictum suscepit. Ne-
 cè: sed totumne an partem? & num sic suscepit,
 vt delictorum sensu careret, an non? Quin totum
 Christus delictum suscepit, dubium non est
 quia nos toto liberauit, nisi fortè adhuc toto de-
 dicio in maxima peccatorum nostrorum parte
 hæremus. Quis autem nescit illam pœnam, quæ
 qua iam agimus, Domino in primis fuisse persol-
 uendam, cùm ea delictis nostris vel maxime de-
 beretur? Iam quòd Christum sensus etiam peccato-
 rum nostrorum attigerit, illa omnia clarissime
 demonstrat, quæ supra commemorauimus. Et quòd
 Christus angores sensisset vehementissimos, quòd
 Angelo opus fuisset, qui illum cõfirmaret: Si enim
 nullos animo dolores percepit, nulla consolatio-
 ne opus habuit. Verùm addis, Christus non graui-
 tate aut multitudine suppliciorum, sed actione po-
 dere iustitiæ diuinæ satisfecit: cuius tuæ defensionis
 hic exitus est, vnamquamque actionem Christi
 quia non hominis tantum, sed Dei erat, iustiti-
 mum redemptionis fuisse precium. Quod si
 sit, quid mori Christum attinebat? Si enim quis
 actione satisfacere diuinæ iustitiæ, & nostram re-
 demptionem conficere potuisset, illud sanguinis
 precium, & mortem crudelissimam amisset. Sed
 hoc cum

Luc. 22. 43.

hoc cum Dei decreto & iustitia pugnat, & pœnâ,
 non quævis, sed extrema animæ & corporis sub-
 eunda erat, quemadmodum corpore Christus
 mortem acerbissimam, sic exquisitos animo dolo-
 res pertulit. Neque huius pœnæ similis fuit, atque
 æris alieni persolutio, ut tu nimis ineptè fingis.
 Tum enim quid de cælo descendere Christum
 necesse fuit, aut nasci hominem, aut ullis malo-
 rum generibus affici? Qui enim alterum ære alie-
 no liberant, non ipsi, ut tu dicis, iti carcerem mi-
 tuntur. Quanquam nemo nescit non ipsos modò
 debitores, qui soluendo non sunt, sed sponsores
 etiam in carcerem coniici, quousque creditóri
 satisfiat. At verò si in hoc sponsores nò nuda quæ-
 dam quasi pecuniæ persolutio, sed vera maxima-
 rum pœnarû perpessio fuit necessaria, quid Chri-
 stum isto spõsionis munere verissimè perfunctum
 esse dubitamus?

DVRÆVS, Fol. 237.

*Quàm verò tu ineptè Melchiorem Canum er-
 toris tui socium asciscis, quia Christum non in
 appetitu modò, sed etiam in voluntate ipsa tristi-
 tiam sensisse dicat? Sed non ideo, vel desperavit,
 vel inferni pœnas expertus est. Hieronymus verò,
 & Ambrosius nihil cercè aliud, quàm fuisse in
 Christo tristitiam dicunt.*

WHITAKÈRVS.

²⁰ Ne Christus fortè desperaret, nullum pe-
 riculum fuit. Neque est necesse, ut quisquis in-
 ferni dolores ad tempus sustinet, is desperatione
 perpetua obruatur. Piis multis grauissimus iræ

diuinæ sensus nonnunquam infligitur, quem
 men illi tandem diuino spiritu vincunt. Multo
 magis Christus omnium inferiorum dolores
 perare potuit. De Cano nonnulla respondes,
 ea valde aliena. Si enim Christi voluntas tristitia
 sensit, quæ huius tristitiæ causa fuit: aut quæ
 aliâ cogitare nisi hanc? Vbi maximè tuo auxilio
 indigemus, nos semper deficis, nec quod scire
 volumus, explicas. Sed Canus te facile refellit. Non
 enim tantum ait, Christum voluntatis tristitiam
 sed angores quoque spiritus suscepisse. Tum causam
 adiungit, Quo pro culpis nostris omnibus contentum
 Deo gratissima omnibus omnino modis contem-
 tur. Tu verò scilicet redemptionis nostræ pec-
 cium, non grauitate aut multitudine supplicio-
 rum, sed actionum pòdere meritis. Tum post Ca-
 nus Christum scribit, derelictum à Deo, omnino
 penitus solatio destitutum. Quid dici grauius ab ipso
 Caluino potuit? Vt vereor, ne hîc tuû Canû malè
 dictis vexare incipias. Si enim isto modo Caluinus
 scripsisset, impunè profectò nunquâ hodie tulisset.
 Potui te ad Catechismum Tridentinû remittere,
 quem nondum vidêris satis didicisse. Multis enim
 verbis docet Christum tormenta & cruciatus
 mo percepisse, idque vt populum diligèter doceat
 Parochus, monet. Hæc Catechismi verba sunt.

Canus li. 12.
 cap. 13.

Catech. Tri-
 dent. in arti-
 cul. Mortuus
 & sepultus.

Quod ad intimum animi dolorem pertinet, nemo
 bibere potest, quin summus in Christo fuerit. Satis
 enim hominibus, quicumque supplicia & cruciatus
 pertulerunt, non defuit anima solatium diuinitatis
 tum, & c. Verum Christus amarissimæ passionis
 licem, quem bibit, nulla suauitate permisisset
 uit. Humana enim natura, quâ assumpsisset, semper
 omnia permisit, non secus ac si homo, non erit Deus
 fuisse. Quid tu nûc Calvinû exagitas, qui nihil ali-
 liud docuit, quàm quod vestri etiam Catechismi
 tradunt.

DVR.

DVRÆVS, Fol. 237. 238.

Bucerum præ hac infania modestum esse dixit *Campianus*, qui inferni nomine sepulchrum intellexit *Tibi placuit Catholicorum orationum de limbo sententiam indignum somnium appellare: qua tamen nihil scripturis sacris, neque veterum ecclesie patrum testimonius apertius confirmari potest. Sic enim David, Non derelinques animam meam in inferno. Et Zacharias, Emisti viuctos tuos de lacu, in quo non est aqua. Et in Ecclesiastico, Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino. Vt alia penè innumera præteream, quæ omnia de limbo patres intellexerunt, imprimis verò *Irenæus, lib. 5. Et Epiphanius heres. 49. Et Basilium, Psal. 48. Et Hieronymus in cap. 4. ad Ephes. Et August. Epist. 99. & Epist. 57.**

WHITAKERVS.

at Vtunque hunc symboli de Christi ad inferos descensu articulum aliter Bucerus, aliter Calvinus interpretatur, vterque tamen illum comentitium patrum limbum merito explodit. Cum enim vis mortis Christi non minùs ad præscos patres, qui ante Christum vixerunt, quàm ad eos qui consecuti sunt, spectarit, dubium non est sanctorum Patriarcharum, & reliquorum animas, qui certa fide Messiam amplexi sunt, fuisse in loca non inferna, sed supera & cælestia delatas. Idque ex Lazari apud Lucam historia cognosci potest.

Mm. iij.

Luc. 16. 22.

Mortuus enim Lazarus ab Angelis in sinum Abrahæ asportatur, quod qui de limbo intelligendum contendet, quid aliud, quàm mentis *apposita* proderet? Nec nisi duorum post hanc vitam locorum scriptura vsquam meminit. Nam hæc tua scripturæ testimonia nec ad limbum, nec ad rhombum pertinent. Quod enim propheta ait, *Non dices linguas animam meam in inferno*, perinde est, si

si dicat, tu me in sepulchro iacentem non deseres: sed me vitæ, quæ nunc quasi obruitur sepulchro incolumem restitues. Sic enim apud Diodorem sapissimè legimus animam à morte, à sepulchro, è manu inferorum erui, quod de limbo cogitari non potest. Zachariæ verò locum magis imprudentiùs adhibes, quem à tuis de purgatorio intelligi satis nosti. Purgatorium verò à veteribus somniantibus credimus, locus est à limbo remotus, & plenus feruentissimis flammis, quibus animæ torquentur, cum limbus quietus & liber à supplicio fuerit. Sed ut has nugas mittamus, ut

Zachar. 9. 11.

fatur apud Zachariam Dominus ecclesiam Iudæam, quam ille sanguine fœderis respersam, à se est, memorem illius fœderis, quod cum ipsa Deus sanxerat, è cisterna puteoque Babylonici carceris ac seruitutis emisit. Nonne hi belli interperetes sunt, qui hinc limbum & purgatorium excogitarunt? Tum hæc verba quæ ex Ecclesiastica

Ecclef. 24.

Græcè autem liber ille conscriptus est. Nec libri huius, quem Apocryphum esse docui, auctoritatem Canonicam agnosco. His fundamentis librum innixum ruere est necesse. Sed alia præsertim innumera, quæ cuiusmodi sint, cum hæc præcipua fuerint, non possum existimare. Verùm quod scripturis euincere minùs potuisti, id præ-

trum testimoniis proculdubio conficies: de quibus, ut tibi quod sentio, liberè breuiterque respondeam apud me vna scripturæ vocula plus habet ponderis, quàm mille patrum sine scripturis pronuñciata: Itaque non expectabis, dum singulatim hos patrum errores diluo.

DVRÆVS, Fol. 239.

Vetera (*inquis*) symbola eo articulo caruerunt, quemadmodum author est ille, quisquis est, qui symbolum commentariis illustrauit apud Cyprianum. *Autor ille, quem te ignorare video, fuit Rufinus. Quid audio? leuisne culpa esse potest, è sacrosancto Apostolorum symbolo Christi ad inferos descensum expungere? Et Rufinus ipse in suo Aquileiensi, aliisq; multis fuisse satis indicat. Imò & apud Athanasium inuenitur, apud quem nulla sepultura mentio, ut in Niceno quoque symbolo, quod sepultura meminuit, descensus ad inferos non est expressus. Quis non videt esse consentaneum, ut anima ad communem reliquarum animarum locum descenderit?*

WHITAKERVS.

22 Non id nesciui Rufinum putari illius expositionis authorem, quæ Cypriani nominæ circumfertur, nec te hic opus habui monitore. Sed tu ut sapientiam tuam ostendas, quod nemo nescit doceres: quæ verò docenda erant, non attingis. Si tanta culpa fuit hunc de symbolo articulum tollere, magnum profectò Romana ecclesia scelus admisit, de qua sic iste Rufinus scribit,

Mm. iiii.

In exposit.
Symb.

*Sciendum sanè est, quod in Romana ecclesie symbolo non habetur additum: Descendit ad inferna. Romana igitur Ecclesie, quam tu nunquam caruisse defendis, symbolum hoc articulo caruisse. Nec sanè inirum, cum extam innumeris symbolis, quæ passim apud antiquos extent, in paucis reperiat. Possum enim plusquam quinquaginta proferre varia ecclesiarum symbola, in quibus hæc ad inferos descensio racetur. In quibusdam inueniri non ignoro: sed tuum, ut monuit Ruffinus ex superiore articulo intelligendus est. Sic enim ait, *Vis verbi eadem videtur esse in eo quod sepultus dicitur.* Atque hoc Bucerii sententiam confirmat, quod illa etiam faciunt, quæ ex Athanasij, & Concilij Niceni symbolis adducunt. Si enim ista sic commutantur, ut in quibusdam sepulturæ, in quibusdam descensus ad inferos mentio fiat, manifestum est, eundem esse in utrisque verbis sensum, ut sepeliri sit ad inferos descendere, & ad inferos descendere sit sepeliri. Et verò valde consentaneum fuit, ut eundem corpus Christi in sepulchro conditum in ceteris, ipsius anima in commune animarum receptaculum migraret. Sed quibus scripturis fretus affirmas in inferis communè fuisse locum animarum? Nam Christus suam animam mox in paradiso futuram non in inferis pronunciat, nisi fortè esse putas apud inferos paradisum. At Paulus in paradiso raptus non ad inferos detruditur, sed in tertium cælum subuehitur.*

Luc. 23. 43.

2. Cor. 12. 2. 4.

DVRÆVS, Fol. 239.

Quòd à Romanis non fuerit olim discretis verbis in symbolo expressum, nihil mirum. Causam enim reddit

reddis Ruffinus, quòd nulla illic hæresis exordium sumpserit. Vt rem tandem concludam, horrenda illa Caluini tui blasphemia, Beza etiam tuo non nisi monstrum videri potuit. Tandem (inquit) inuentus est nostra ætate, qui diceret Christi animam verè ac loca damnandis nocentibus destinata peruenisse. & ibi peccatorum nostrorum pœnas luisse. Quibus verbis sanè Ioannem Caluinum, si quem alium vehementer perstringit.

WHITAKERS.

23 Te tam turpiter hallucinari nihil profectò mirum. Quid si enim nulla tunc hæresis in Romana Ecclesia exordium sumpserit? Ideòne fuit vnus de symbolo articulus tollendus? At hoc quid aliud erat, quàm hæresibus aditum aperire? Sed tuam infelicem cõiecturam Ruffinus apertissimè reprobat, cum ait, *Sed neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo.* An nullæ enim in Orientis Ecclesiis hæreses extiterunt? Tum tua ratio eò spectat, vt ab hæreticis hunc articulum credamus esse suppositum, ita nunquam aliquid potes vel probabile comminisci. Nam quòd Caluini blasphemiam non nisi monstrum Beza visum esse subiungis, quid magis *δύσκολον* dici potuit? Ita eras ab omni iudicio desertus, vt cum illa Beza verba legeres, Caluinum perstringi existimares? Vbi verò Calvinus docuit Christi animam ad inferos descendere oportuisse, vt illic pœnas nostrorum scelerum lueret, quam ille defendit nunquam ad inferorù sedes abiisse? Si nescis quis ille fuerit, quem Beza reprehendit, collegam aliquem tuum consule: mihi non lubet, quem Beza tacuit, nominare: Calui-

num esse nemo vnquam nisi aut tu, aut tui similis potuit suspicari.

DV RÆVS, Fol. 240.

De homine.

Cetera iam paradoxa audiamus. Illyricus imaginem Dei penitus in homine deletam esse dixit. Progressus ille (inquis) longius est, quam oportuit. Sed Caluino (inquis) Campianus manifestam iniuriam facit: Is enim diserte scribit, non penitus in homine deletam fuisse Dei imaginem. Atque ut tuam nobis eruditionem ostentans, multa de voluntate, de intelligentia, de sensibus naturalibus illis dotibus in medium affert: sed id de quo agitur, vix ac ne vix quidem attingit. Tuum erat aperte Caluini tui sententiam explicare, qua certe alia non est, quam in sanctis nihil aliud esse intrinsecus, quam meram corruptionem & contagionem. Si enim nulla vera in sanctis iustitia est, sed eorum opera omnia peccata sunt, quid praeter corruptionem in illis & contagionem esse potest.

WHITAKERVS.

24 Si quid Illyricus errauit, id nihilo nostram magis interest, quam vos vestrorum hominum priuata quaedam falsaque opiniones attingunt. Caluinus verò non est in huius sententiae societatem pertrahendus, qui de reliquiis imaginis Dei nihil nisi sanctè verèque docuit. Quod ut explicarem, paulò fufius hanc omnem causam pertractaui, eaque dixi, in quibus ipse nihil inuenire dignum reprehensione potuisti. Non quòd ais, me id de quo

quo agitur, vix attigisse, quid quæso aliud ageba-
 tur, quàm vt vestris calumniis responderem, eam-
 que non esse nostram sententiam demonstrarem,
 quam nobis Campianus affinxit? Id si præstiterim,
 quod tu agnoscis, meo munere defunctus sum.
 Quod verò tu meum esse dicis, id quidem meum
 minimè fuit. Atque hîc Calvinum cõuicio aggre-
 deris immani. Vbi enim Calvinus dixit in sanctis
 nihil esse aliud intrinsecus, quàm corruptionem
 & contagionem? Ita nec Deum metuis, nec homi-
 nes erubescis? Profer enim, si potes, eiusmodi vlla
 Caluini verba: si non potes, cur quod Campianus
 iniriò falsissimè obiecit, tu nunc iterum maiore
 fallendi voluntate repetis? Sunt enim in sanctis
 ac renatis multa, quæ Deo placeant, præstantissi-
 ma. Spiritus sancti dona, fides, spes, charitas, pa-
 tencia, humilitas, mansuetudo, pax, gaudium, tem-
 perantia, odium peccati, iustitiæ desiderium. Has
 vt quisquam virtutes nihil aliud esse dixerit, quàm
 meram corruptionem & contagionem? Apage,
 cû tuo hoc incredibile *δαιμόλις* môstro. Argumen-
 tum verò tuum quod sequitur, quàm quæso pu-
 tidum est? Nulla est in sanctis vera iustitia, ergo
 nihil est in sanctis nisi corruptio & contagio. Etsi
 enim sancti nullam habent in se propriam iusti-
 tiam, quæ diuinæ legi ex omni parte satisfaciat,
 tamen multis præditi sunt egregiis virtutibus,
 & Spiritus sancti ornamentis. Si quia in te nulla
 est solida doctrina, nihil aliud quàm meram in-
 scitiam esse disputem, tam ego rectè hoc, quàm
 tu illud concludam. Iterum nouam calumniam
 arripis, quando ais, sanctorum opera omnia
 esse peccata. Non sunt peccata, sed propter inhæ-
 rens vitium aliqua peccati labe polluuntur. Quan-
 quam enim sanctorum opera non attingunt illam
 perfectionem, quam lex & iustitia diuina postu-

labat, tamen non sunt, ut tu fingis, tota peccata. Num enim qui morbo leuiter laborat, cum mox totum nihil aliud esse statues, quam morbum, aut morbosum? Dignus certe sis medicis multisque medicamentis, si id dicas.

DVRÆVS, Fol. 241.

De peccato.

Quod subiungis, quam feliciter fidei Christiana dogmatibus imbutus sis, satis ostendit. Nunquam profecto Ecclesia Catholica peccatum esse accidens vel qualitatem credidit, sed illius vim omnem atque naturam in priuatione consistere. Quomodo enim accidens omne cum entis in se rationem complectatur, non habet effectricem causam & auctorem Deum?

WHITAKERVS.

25 Nostram de peccato originali sententiam non aliam esse dixi, quam quæ semper Ecclesie Catholice fuerit, id quod me facile demonstraturum confido. Etenim illud peccatum nos non ipsam animæ substantiam, sed rem *accidentariam* esse ex verbo Dei, & perpetuo Ecclesie iudicio defendimus, quod qui negat, Illyrico granius seditusque errat. Quid enim? Tu peccatum esse *accidens* negas? Et tamen te Catholicum vocas? Quodnam hoc sophisticum cerebri delirium est? Si neque substantia est, neque accidens, ut tu doces, cuiusmodi tantem hanc rem esse quæ isto nomine peccati censetur existimemus? *Eius* (inquis) *vis ac natura in priuatione consistit.* Rectè: sed priuatio nonne est

res accidētaria? Quid ergo in scirpo nodos quæ-
 ris, cum veram sententiam agnoscis? Accidēs vul-
 gō dici solet, quod in subiecto inest, nec est de i-
 psius substantia, quodque vel adesse, vel abesse po-
 test sine subiecti interitu: cuiusmodi peccatum es-
 se nemo dubitat. Et quanquam vim naturamque
 peccati in priuatione consistere fateor, hanc ta-
 men priuationem minimè nudam & puram esse
 ex tuo etiam Thoma poteras didicisse. Peccatum Thom. 1. 2.
 enim non esse puram priuationem, sed habitū cor- quæ st. 82.
 ruptum, morbo similem statuit, quo non modò sa- art. 1.
 nitas sublata est, sed humorum etiam vitiosa dis-
 positio inducitur. Et scholastici cum priuationem
 originalis iustitiæ formam faciunt originalis pec-
 cati, materiam verò concupiscentiam, vel inclina-
 tionem facultatum vitiosam, quid aliud docent,
 quam esse aliquid in peccato, vt Thomas loquitur
positumum? Sed quid te coner multis refutare, cum
 medicina potius, quam refutatione egeas. Tamen
 Catholicæ Ecclesiæ sententiam ex Maximo Hie-
 rosolymorum Episcopo agnosce, de quo Eusebius
 meminit. Illius hæc verba sunt: τὰ κακὰ πότερ ὑβρίσας
 οὐ δοκῶσιν εἶναι πρῶτοντες ὑβρίσων: *Rectum* (inquit) *tibi* Euseb. de
 peccata videntur esse substantia, an substantiarum preparat. li.
 qualitates? tum respōdet suis verbis: πρῶτοντας ὑβρίσων 7. in fine.
 εἶναι λέγειν μοι δοκῶσι: *Rectum mihi videtur, vt dica-*
mus esse qualitates substantiarum. Est igitur pecca-
 tum qualitas. Tum mox hominem malum esse di-
 cit *ἴσο τῶν συνελκόντων τῇ ὑβρί.* id est, *ab accidenti-*
bis substantiæ. Peccatum ergo accidens est. Et
 Augustinus, *Libido* (inquit) *est per peccatum primo-* August. lib.
rum parentum. Accidens malum atque pudendum, 4. Hypogno.
cuius non Deus author est, sed diabolus. Quod cum
 ita sit, quòd nunc tua recidit nostræ sententiæ præ-
 clara reprehensio? At tum (inquis) *si accidens sit,*
causam habet & authorem Deum. Quam acurè? Pri-

Metaphys.
lib. 5. cap. 30.

Basil. in hō.
Quod Deus
non est au-
thor pec-
cati.

mum enim non est omnium accidentium *αὐτῶν*
accidentium causa nō est Deo, nisi *indirecte*, & per
accidens tribuenda. Basilius ait, *Principium* & *causa*
dix peccati in nobis est, & nostrum liberum arbitrium
Sic te ex eorum esse numero perspicimus, qui phi-
losophantur sed paucis.

DVRÆVS, Fol. 242.

*Neque omnino Basilium, Augustinum, Am-
brosium, quos citas intelligis. Basilius peccatum nō
accidens, neque qualitatem vocat, sed affectionem
virtuti contrariam. Sic tenebra, & cecitas affec-
tiones sunt lumini & aspectui contrariae, nec tamē in-
ter qualitates vel omnino accidentia numerantur.
Augustinus te calumnie accusabit. Nam quae de
concupiscentia scripsit (quam paulō ante peccatum
esse negavit) tu ad peccatum summa fraude reuulsi-
sti. Apud Augustinum nihil frequentius occurrit,
quā peccatum privationem, inordinationem, im-
mō nihil esse. Ambrosii verba errorem tuum aper-
tissimē refellunt.*

WHITAKERVS.

Basil. in hō.
26

August. de
nuptiis &
concupisc.
lib. 1. cap. 15.

Isti omnes id dicunt, quod ego sensi, & di-
cendum existimaui, Basilius peccatum vocat *ἀρετήν*
virtuti contrariam. Virtuti autem non nihil,
vt tu fingis, sed aliquid certē contrariū est. Augu-
stinus concupiscentiam vocat *affectionē mala* qua-
estatis: de ea verō concupiscentia loquitur, quam
Origenes

Originale peccatū appellat. Si ergo cōcupiscen-
 tia, quā Augustinus originale peccatū esse statuit,
 sit malæ qualitatis affectio, tum peccatum esse ma-
 lam qualitatem constat. Sed *hic me* (inquis) *Augu-*
stinus calumnia accusabit. Quamobrem tandem
 Quia de concupiscentia, non de peccato loquitur,
 & concupiscentiam negat esse peccatum. De ca-
 lumnia ergo videamus. Negat (ais) Augustinus
 concupiscentiam esse peccatum. Hoc verò falsissi-
 mum esse ex Augustino dilucidè constat. Si enim
 non sit peccatum, cur vocat affectionē malæ qua-
 litatis? Cur languori comparat? Denique cur om-
 nino quærit, quemadmodum concupiscentia mā-
 neat in renatis, cui omnia peccata remittuntur, si
 non sit concupiscentia peccatum? Quā hęc in-
 sulta quæstio disputatioque extitisset, si concupif-
 centiam non esse peccatum statuisset? Respondet
 autem Augustinus, dimitti in baptismo cōcupif-
 centiam, non, vt tu vis, vt omnino minimè sit pec-
 catum, *sed vt in peccatum non imputetur.* Si enim
 nō esset peccatum, quomodo posset in peccatum
 imputari? Quanquam ergo peccatum est, tamē re-
 natis in peccatum nequaquam imputatur: atque
 hoc modo quæstionem Augustinus verissimè ac-
 scitissimè dissoluit. Quod enim Augustinus con-
 cupiscentiam etiam in renatis peccatum esse sen-
 serit, ex multis ipsius sententiis intelligi potest.
 Nam & peccatum, & pœnam peccati, & causam
 peccati esse affirmat in vna verborum complexio-
 ne, idque etiam in sanctis. De ea enim concupif-
 centia loquitur, *contra quam bonus spiritus cōcupif-*
cit. Et iterum, *Non est nulla iniquitas, quando su-*
periores partes inferioribus turpiter cedunt, & infe-
riores superioribus turpiter reuoluntur, etiamsi vin-
cere non sinantur. Est igitur concupiscentia pec-
 catum, etiamsi consensus non accesserit. Quod e-

August. con-
 tra Iulian.
 lib. 5. cap. 3
 Contra Iu-
 liā. li. 6. ca. 8

De nuptiis
& concupif.
lib. 1. cap. 27.

Ambros. in
Rom. 7.

tiam clarissimè in illo libro, cuius antè meminimus, confirmat. Sic autem ait, *Agit aliquid concupiscentia carnis, & quando non exhibetur ei concupiscentia, agit autem quid, nisi ipsa desideria mala & turpia?* Si fortè scribere aliter nonnunquam videtur, tamè aliter nunquàm omnino sentit. Quamquàm enim interdum negat hanc concupiscentiam esse peccatum, id tamen non simpliciter, sed respectu & ratione actualium peccatorum dicit. Quòd autem peccatum Augustinus & privationem & imputationem, & nihil appellarit, haud ignoro. Notum tamen ut planè nihil esse peccatum persuaderet. Num enim putas in baptismo nihil remitti, aut Christum suo sanguine nihil expiasset, aut Deum nobis propter nihilum tam graviter irasci? Peccatum ergo esse aliquid concedas velim nobis aliquando. Ambrosius quando peccatum non instantiam, sed boni prævaricationem vocat, tuum errorem refellit. Prævaricatio enim est actio, non nuda privatio. Et vos ipsi peccatum esse actionem summa cõtentione defendistis. Si est autè actio, est *Accidens* est, non nuda privatio est, non nihil est.

DVREVS, Fol. 242.

Sequitur paradoxum aliud: vitium enim in hoc fecit dixit esse Campianus peccata omnia paria esse. In eo Calvinus peccata paria fecit, quòd omnia mortalia, & aternis digna supplicij censurabit, tamque aternam mereatur pœnam, ut illud utar exemplo, qui gallum gallinaceum ubi opus non est occiderit, quam qui Guesium herosa occidit. Quòd tu certè Calvinum docuisse, etsi graviter impudens sis, negare non audes.

WHIT

WHITAKERVS.

27 Te quidem pulcherrimos in ea schola progressus fecisse constat, in qua impudentia gnauiter & docetur, & discitur. Num enim ideo peccata Calvinus paria facit, quia omnia ex sua natura mortifera esse contendit? At id scriptura apertissime docuit. Si enim peccatum quoduis est legis diuinæ transgressio, atque à Deo, qui summum bonum est, auersio ac defectio, mortem profectò per se quòduis necesse est æternam mereatur. Atque ita Paulus, peccati *ἀλώγια* mortem esse scribit: & earum rerum, quarum eos nunc pudebat, finem esse mortem affirmat: & antè testatus est qui peccatum vllum admitterent, morte dignos iudicari. Iacobus autem disertius rem explicat, *Quisquis in vno offenderit, omnium factus est reus*. Nec de selestis & improbis loquitur, sed de iis etiam, qui sunt diuinæ legis studiosi. Quanquam autem Dei iustitia postulat, vt peccatù siue magnù, siue paruum æterno supplicio adiudicetur, non tamè æqualiter æternam poenam meretur qui gallum temerè ceciderit, qui que hominem trucidauit. De Guiso duce nihil est quòd amplius respondeam: Dei iudicia semper iusta sunt. *Οἰά τ' ἀνὰ πῆζος τοῖ-
εν τῆς αὐτῶν ἰσχύος.*

Rom. 6.
23. 24.Rom. 1. 32.
Iacob. 2. 10.

DVRÆVS, Fol. 243.

Gratiam vos Campi nri in solis Dei fauore collocare dixit. Gratiam (inquis) duplicem facimus. Vel enim gratuitam Dei erga nos benivolentiam clementiam que significat, vel ea dona qua ex illa Dei misericordia ad nos perueniunt. Non

Nn. j.

Rom. 3.

fauor ille Dei, quo nos complectitur, gratia vel gratis data, vel gratum faciens, unquam dici solet, sed gratia gratum faciens, est que diuinitus infusa nos iustificat, de qua Paulus iustificatus gratis per gratiam ipsius. Gratia gratis data, est donum linguarum, miraculorum, aliaque huiusmodi.

W H I T A K E R V S.

Gen. 6. 7.

Rom. 11. 6.

1. Tim. 1. 9.

28 Non est, quod existimes illas scholasticas gratia distinctiones mihi fuisse incognitas. Eas enim tecum nolo de Thomæ Theologia concedere, minimè tamen metuo, ne tu me Thomæ argutiis fallas. Gratiam dixi sequutus scholasticos, esse duplicem, alteram quam vocant gratiam facientem, alteram, quam gratis datam. Istam mihi distinctionem non satis placere affirmavi. Non enim est necesse, ut qui vulgari tritaque distinctione titur, eodem modo distinctionem intelligat, quo vulgò solet. Gratiam gratum facientem scholastici ferè interpretantur dona & qualitates in animam infusas: ego verò hanc contendo multò rectius pro Dei fauore & misericordia sumi, que non in nobis, sed in ipso Deo residet. Quis enim nescit gratia nomine in scripturis sæpissime Dei beneuolentiam, misericordiamque declarari, nec posse illa dona intelligi, quæ in nos ex gratia conferuntur? Noachus dicitur gratiam in oculis Domini inuenisse: sic alij multi. Hæc autem Gratia palam Dei fauore significat. Paulus ait, *Siper gratiam, non ex operibus*: ubi omnes inhærentes virtutes à gratia distinguit: nihil autem distinguitur à seipso. Ad Timotheum ait, *Gratiam in nobis Christo datam esse ante tempora æterna*: an tum etiam nos donis

donis illis præditos fuisse dices, tam multis antequam nati sumus seculis? Ad Titum ait, *Illuxit gratia illa Dei salutaris omnibus*. In his, cæterisque huiusmodi infinitis scripturæ sententiis nihil aliud gratiæ vocabulo indicari manifestum est, quàm Dei gratuitum, quo nos complexus est, amorem. Quid quòd ipse Apostolus Dei gratiam à donis infusis apertissimè distinguit, cum ait, *Gratia Dei, & donum per gratiam*. Num ergo æquum fuit, cum gratia distinguitur, hanc tam nobilem partem prætermitti? Et ipse Aquinas, magnus magister schoolasticorum, vi victus clarissimè veritatis, gratiæ nomen isto modo interdum exponit. *Quandoque (inquit) gratia Dei dicitur ipsa eterna Dei dilectio: secundum quod dicitur etiam gratia predestinationis, in quantum Deus gratuito, & non ex meritis aliquos predestinauit, siue elegit*. Sic illam Dei gratiam de qua meminit Apostolus ad Titum, Dei misericordiam interpretatur. Atque hæc illa gratia est, quam nos Apostolus gratis iustificari scribit. Si enim gratia, non operibus: quia tum gratia non esset, ut ipse disputat. Omnia ergo opera nostra qualiacunque tadem fuerint, à iustificatione gratuita remouentur. Tum hanc gratiam non nostram, sed Dei vocat, ut certum sit, Dei benevolentiam gratiæ designari. Huc accedit, quòd non ipsius tantum gratiæ, sed gratis etiam nos iustificari dicat. Si verò nostris operibus iustificamur, non omnino certè gratis iustificamur. Denique cum Christi redemptionem adiungit, de qua gratia loquatur apertissimè indicat, de ea nempe, quæ huius redemptionis causa fuit. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut filium unigenitum dederit*. Illa ergo gratia non magis in nobis inhaeret, quàm Christi redemptionis partem comprobauimus.

Tit. 2. 11.

Rom. 5. 15.

1. 2. quæst. 110. art. 1.

In epist. ad

Tit. cap. 2

lect. 3.

Rom. 3. 24.

Ican. 3. 26.

Gratia autem gratis data, non tantum miracula comprehendit, ut tu vis, sed alia etiam uniuersa donorum genera, quæ ex Dei amore, & liberalitate proficiuntur. Cur enim obsecro loqui linguæ dicatur potius gratis dari, quam fides, quam charitas, quam cætera dona, quæ ad vitam æternam pertinent? Dabis ergo veniam mihi, ut distinctionem aut parum intellectam emendare atque explicare possim.

DVRÆVS, Fol. 244.

Ad te iam redeamus. Agnosco vestrum de imputatiua iustitia dogma, quo nescio quid à scriptura magis alienum fingere quisquam possit. Si enim legis, ut Paulus docet, charitas est: qui enim diligit proximum, legem impleuit, cum iustitia non nisi in legis impleione consistat, cerè si in nobis uere est charitas, uera etiam sit iustitia necesse est. Paulus inchoata iustitia est: charitas prouecta, prouecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est.

Rom. 13.

August. de
natur. &
grat. c. 70.

WHITAKERVS.

29 Sic quidem loqueris, ut hominẽ decet iustitiam. Quid enim scriptura magis, quam iustitiã imputatiuam celebrat? Abraham credidit Deo, & imputatum est ei pro iustitia. Itaque Apostolus concludit, nihil Abrahamum habuisse, de quo gloriari posset. Qui enim inhærente operum iustitia nitentur,

Rom. 4. 3. 4.
5. 6.

tuntur, iis merces ex debito persoluitur, non ex gratia imputatur: fides autem imputatur pro iustitia, ei qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium. Atque David pronunciat illū hominem beatum, cui Deus iustitiam sine operibus imputat. Hæc Apostolus clarissimè *de iustitia imputata* scripsit, quem tu forsan totus in cœnum scholasticorum immerfus, nondum satis attentè perlegisti. Quid? An nostra peccata Christo nescis fuisse imputata? Quid ni ergo similiter nobis Christi iustitia imputetur? Num verò nostris Christum peccatis re ipsa laborasse putas? Id nunquam, opinor, dixeris: Cùm ergo in altero imputationem inuitus agnoscere cogaris, cur non etiam in altero concedis, præsertim cùm ipse Apostolus hanc nobis *à v. r. d. cor.* proponat? *Christus factus est pro nobis* 2. Cor. 5. 21. *peccatum, ut nos efficeremur iustitia Dei in eo.* Ita nos igitur in Christo iustitia sumus, ut ille fuit in nobis peccatum, quod de imputatione necessariò intelligèdum est. Et verò eùm iniustitia ac impietas nostra in debito cõstiterit, debitum autem nostrum Christus persoluerit, hanc persolutionè necesse est non aliter esse nostram, quàm sola imputatione. Tum quid peruersius fingi potuit, quàm nobis sanctorum merita imputari, Christi iustitiã non imputari? Qui enim indulgentias redimunt nummis, non dubitant, quin ex aliorum meritis maximos sint ipsi fructus, & lucrum eximium percepturi. Si ergo possunt merita sanctorum, ut ipsi existimatis, eos facere iustiores in quibus non inhaerent, quàm impium atque absurdum fuerit Christi meritis ac iustitiæ vim imputationis minorem tribuere?

Quod de sine legis, & charitate adiungis agnoscito. Dilige proximum tuum, quemadmodum lex

præscribit, & secundæ tabulæ legis satisfacies. Sed hoc præstare minimè potes. Nihil ergo est, quòd te tuæ charitatis opinione vendites, quæ quidem etsi tanta esset, quâta in vllum vnquam hominem cecidisset, longè tamen à legis præscripto abesse, nec te iustum efficere posset. Augustino non est necesse multa respondere. Inchoatâ enim & prouectam, & magnam iustitiam agnoscimus charitatem. Sed hæc illa non est iustitia, quæ nos ab ira Dei liberat: ea enim eiusmodi est, quæ nulla progressus gradûsque suscipit, sed semper summa est & perfectissima, nimirum Christi obedientia nobis, quantumuis neges per fidè imputata. De charitate alio in loco Augustinus, *Plenissima charitas, quæ iam non potest augeri, quamdiu hic homo vitiosus est in nemine. Quamdiu autem augeri potest, profectò illud quod minus est, ex vitio est. Ex quo vitio non potest iustus in terra.* Iustitia ergo charitatis est inchoata, & vitiosa.

D V R Æ V S, Fol. 244.

Nullam aliam (*inquis*) agnoscimus gratiam iustificantem, quàm immensam Dei gratuitamque misericordiam. *Quid ni ergo liberè fueris vos gratiam omnem in diuino tantum fauore extra nos collocare, qui fauor nec emendet impios, nec purget, nec illuminet, nec dicit, sed veterè adhuc manentem sentinam ac fatentem Deo conueniente dissimulet?*

W H I T A K E R V S.

30 Nō desinis tua nobis inscitia molestus esse? Num enim sequitur nos omnem gratiam à nobis remo-

remouere, quia gratiam iustificantem, quæ est Dei in Christo misericordia, non in nobis, sed in Deo solo collocamus? Nam præter hæc gratiam est etiã alia quædam gratia omnibus sanctis communicata, qua illorum mētes purgatur ac renouantur. Hæc in fide, fidei quæ fructibus consistit, quam vulgò *infusam* vocant. Non ergo vetus illa peccati sentina manet, & computrescit in iis, qui veram iustitiam adepti sunt, vt tu calumniaris, sed vi Spiritus sancti magis indies magisque expurgatur, atque exhauritur, ita tamen vt semper in nobis, dum viuimus, peccati veteris quæ Adami nonnullæ reliquæ manent. Si enim ista sentina sic omnino elui possit, vt nullæ in nobis restarent sordes vitiorum, nec Paulus de lege membrorum mortisque corpore conquestus fuisset, nec nos assidua Spiritus renouatione opus haberemus. Interim autem hominem oportet de die in diem renouari. Sic vides, quid inter ignorantiam tuam, nostri quæ dogmatis sententiam interfit.

Rom. 7. 23.

24.

2. Cor. 4. 16.

DVRÆVS, Fol. 245.

Infusa (inquit) gratia, in qua regeneratio ac sanctificatio consistit, non est satis ad nos iustificandos valida. *Nova hæc VVhitakere Theologia est, nos per gratiam infusam via nouitatem ac sanctificationem adipisci, minime tamen iustificationem.* At qua scriptura docuit iustificationem à sanctificatione distinguere? *Hæc Paulus non distinguit, Sed abluti (inquit) estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis. Et exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem: Et Christus mundauit Ecclesiam lauacro aquarum, vt exhiberet ipse sibi gloriosam*

1. Cor. 6.

Rom. 5.

Ephes. 5.

Ecclesiam non habentem maculam aut rugam. Illud quoque mirum est, si fides nos iustificare potest, quomodo non etiam sanctificare? maxima vero admiratione dignum, Christum nobis iusticiam suam imputare, qua iusti quidem, non iam sancti efficiamur.

WHITAKERVS.

31 Nouum tibi hoc videri Theologiæ generis quid mirum, qui Theologiam nullam, nisi sophisticam didiceris? Sed si tu malus es Theologus, quæ nos verissimè ex verbo Dei tradimus, non intelligis, id nõ nostræ Theologiæ, sed imperitiæ tribuendum est. Quæris quæ scriptura iustificationem à sanctificatione distinxerit, in quo et notandum ipsis principiis Theologiæ imbutum esse ostendis. Quis enim nescit sanctificationem vbi que in scriptura à iustificatione distingui, maxime in Epistola ad Romanos, in cuius priorè parte de iustificatione, in posteriore de sanctificatione disputat? Quid apertius, quàm quod Apollolus scribit, *Quos vocauit, eos etiam iustificauit, quos iustificauit, eos etiam glorificauit.* Glorificatio enim illa significat gloriolam renouationem, quæ hic inchoatur, in altera vita perficitur, quemadmodum tuus etiã Thomas animaduertit, cuius hæc verba sunt, *Et hoc dupliciter, scilicet, vno quidem modo per profectum virtutis & gratis: alio autem modo per exaltationem gloriæ.* Et quum Christum ait nobis à Deo factum esse *sapientiam, iusticiam, sanctificationem & redemptionem*, nonne palàm à iusticia sanctificatione distinguit? Sed quorsum tam crassam inscitiam redarguam? Coniure

Rom. 8. 30.

Thom. 1.
Rom. 8. lect.

1. Cor. 1. 30.

Coniungitur quidem cum iustitia sanctificatio, nec ab ea vnquam diuelli potest, à qua tamen distingui debet, quod cum vos minimè facitis, iustitiam in sanctificatione per summum errorem collocatis. Vestra ergo iustificatio hæc eadem est, quam nos ex Dei verbo sanctificationem edocti sumus appellare. Locus ille, quem ex epistola ad Corinthios affers, tuum errorem refellit, atque esse distincta sanctificationis iustificationisque beneficia ostendit: id quod Chrysostomus satis intellexit: ita enim scribit, *non tantum sanctificauit, sed etiam iustificauit*. Tum iustificationem quandam in sanctificatione consistere, quod secundus locus euincit, nemo dubitat: verum hæc iustitia non illa perfecta est, qua coram Deo absoluihur, sed inchoata. Ecclesiam verò esse sanctam & immaculatam quis negat? Sed quid hoc ad rem? Num enim quia ecclesia est sancta, & futura est sanctior, ergo sanctificatio à iustificatione minimè distinguitur.

Quod tibi hinc dignum admiratione maxime visum est, quam sis hospes in rebus maximis indicat. Sed patior te mirari, quæ non intelligis: reprehendere autem non debebas, antequam intelligeres. Nam fide non tantum iustificamur, sed etiam sanctificamur, Christi que iustitia nobis imputata nos & iustos & sanctos efficit. Noli verò existimare id cuiquam nostrum venisse in mentem aliquando, vt iustitiam à sanctificatione in hominibus Christianis seiungeremus. Qui per fidem participes iustitiæ in Christo excruciantur, in his necesse est veterem hominem crucifigi, & peccati corpus eneruari, ne posthac peccato seruiant.

Chrysost. in
1. Corinth.
homil. 16.
ὅδὲ τὸ ὄνομα
μὴ ὄν, ἀλλὰ
ἔστι ἐδικαιώ-
θη.

DVRÆVS, Fol. 246.

*Audiamus quod te argumentum in tam ot-
surdum errorem precipitem dedit. Quia (inquis)
gratia infusa nunquam legi diuinæ in hac
vita satisfacit. Quæ sit hominis in hac vita iusti-
tia ignoras: aliud siquidem est veram esse in nobis
iustitiam, aliud perfectam. Non ergo infusa tu gra-
tia nos iustificari negare debuisti, quod plerumque
ea nobis iustitiam non conferat, cum nemo unquam
Catholicorum talem in nobis iustitiam collocavit.*

WHITAKERVS.

32 Si gratia hæc infusa veram nobis iustitiam
afferre posset, eam & perfectam, & legi diuinæ
per omnia consentaneam esse oporteret. Quod
cum negas, vide obsecro, quàm turpiter mihi
reque erres. Quærimus enim de illa iustitia, quæ
nos à legis maledictio, Deique immensa in peccato
ira liberet. Hanc dico esse perfectam illam
Christi obedientiam, quæ legi penitus satisfacit,
non inchoatam in nobis iustitiam, in qua multis
desiderantur. Tu iustitiam in hac vita nostram
fateris esse veram, sed non perfectam: quod ve-
stram de iustificatione sententiam funditus ener-
tit. Quæ enim iustitia nos Deo reconciliet, ea de-
bet esse perfectissima, vt nullam aut lex requirat
aut Deus postulet plenior. Est enim Deus
gnis consumens, nec coram illo consistere possunt
quibus aliquid ad perfectam iustitiam deest.
Quod enim non est perfectum, id in suo genere
vitiosum est. Si ergo Deus iustitia non perfecta
placati

placari posset, Deo aliquid placeret vitiosum. Cur enim iustitia imperfecta dicitur, nisi quòd vitio minimè careat? Quare qui imperfecta sua iustitia freti ad Deum accedunt, vitamque æternam vendicant, & hanc Dei iustissimo iudicio opponunt, ij Deum sua summa iustitia spoliant, & maxima contumelia afficiunt. Quomodo enim aliquid Deus pro iusto agnosceret, quod non ipsi tantam iustitiæ perfectionem Deus exigit, quantum lex describit, vt Deum toto corde, tota anima, tota cogitatione, totis viribus, & proximos tantam nos ipsos diligamus. Hæc qui præstiterit, Luc. 10. 27. 28. Leuit. 18. 5.

ei scriptura maledictum pronunciat. Et nisi hoc nos maledicto Christus liberasset, in eo relinquere ac versari nos perpetuò necessarium fuisset. Quicunque verò ex operibus, id est inhærente iustitia salutem querunt, ij in eodem maledicto perantem abest vt imperfectam iustitiã Deus approbet, vt pij omnes valde cohorreant, quando suam iustitiam, cum Dei iudicio comparant. Itaque Psal. 143. 2.

Deum precantur, ne in iudicio cum illis congregi velit, quandoquidem non esset iusta coram eo illa caro. Qui verò suæ iustitiæ consideratione deterriti expauescunt, iidem ex hac perfecta iustitia, quæ est Christi obedientia per fidem apprehensa, *παρρησιάν*, & *ωραιοσύνην*, & *πειροήν* Ephes. 3. 12.

concipiunt, vt iam alacres in Dei conspectum veniant. Non ergo suæ iustitiæ qua ipsi præditi sunt, sed Christi meritis cōsident. Deinde cum 2. Cor. 5. 19.

quòd Deus nobiscum in Christo reconcilietur,

Ephes. 1. 6.

Act. 13. 39.

Rom. 4. 6.

2. Cor. 5. 21.

Rom. 5. 19.

Rom. 8. 32.

non imputans nobis peccata nostra, quis hæc iustitiam perfectam esse neget? Neque enim nobiscum reconciliatur, nisi quia perfectam nobis in Christo iustitiam imputat, quemadmodum Apostolus ait, *Gratis nos dilexit in illo dilectio*. Si verò Deus non imputat nobis peccata, nihil nobis ad perfectam iustitiam deest. Non enim unum aut alterum peccatum non imputat, sed profusus nullum ne leuissimum. Cui autem nullum peccatum imputatur, is perfectam iustitiam acquisitus est. Quare Apostolus ait, *nos ab omnibus a quibus per legem Mosis iustificari non poterimus, per Christum iustificari*. Si sanè ab omnibus absolvimur peccatis, nihil ad hanc iustitiam atque integritatem accedere potest. Nam ij beati sunt, quorum peccata remittuntur, ut ex Propheta Apostolus docet. Ex his perfectum est iustitiam nostram in hac vita, non modò veram esse, sed etiam perfectam. Et verò quid dici in Christi iustitiam contumeliosius potuit? Si enim nostra iustitia, qua Deum verum iudicium subterfugimus, perfecta non sit, hæc autem iustitia sit Christi iustitia, tum Christi iustitiam non esse perfectam sequitur. Hæc tua tandem præclara ratiocinatio spectat, ut Christi ipsius iustitiam probet esse imperfectam. Christi enim obedientia est nostra iustitia, quare si illa perfecta fuit, hæc imperfecta esse non potest. Denique cum Christus totus sit per fidem noster, quid demum nobis ad summam iustitiæ perfectionem deerit? Qui enim proprium filium pro nobis tradidit, quomodo non etiam cum illo nobis omnia donabit? Christus perfectam iustitiam habet: eam ergo fide perceptus nobiscum communicat. Vestra igitur iustitia, quam ipsi imperfectam esse conceditis, nunquam

nunquam vobis poterit æternam vitam com-
parare.

DVRÆVS, Føl.247.

Campianus vobis inter alia vitio vertit, quòd
gratiam non satis validam ad resistendum sceleri-
bus oblatreus. Tu Paulum, etsi gratia infusa
preditus erat, quanta quisquam alius, negare
tamen, inquis, assequi se posse, ut quod bonum
est perficiat, facere etiam non bonum quod velit,
sed quod nolit malum. Neque Campianus, neque
alius quisquam Catholicus gratiam infusam absque
speciali quodam auxilio vel ad perseverandum,
vel ad omnes superandas tentationes satia esse un-
quam putavit. Et certe Paulo summam facis in-
iuriam, qui tam eximie semper laudibus Dei gra-
tiam extulit, tamque potentem esse atque effica-
cem dixit, ut illius se ope omnia posse minimè dubi-
taret. Omnia (inquit) possum in eo, qui me Philip. 4.
confortat. Quàm vos merito Campianus hostes
gratia Dei, & inimicos esse dixit?

WHITAKERVS.

33 Quantas infusa gratia vires habeat ad tenta-
tionum omnium & peccatorum impetus superan-
dos, eorum illustrissima exempla docent, quorum
in scripturis eximia virtus laudatur. Etsi enim sin-
gulari gratia præditi erant, tamen nonnunquam
huius gratiæ imbecillitatem palàm ostendebant.

Si enim Noachus, Abrahamus, Moses, Dauid, Elias, & reliqui, in quos Dominus præstantissimam gratiam contulerat, peccatis interdum non fortiter resisterunt, sed victi suam infirmitatem agnouerunt, quis ausit suæ gratiæ tantum tribuere, ut ea fretus possit inuictus & illæsus contra peccatum perpetuò dimicare? Suos omnes Christus orare docuit, *Remitte nobis peccata nostra*: & Iohannes affirmat falsos esse, qui se peccatum non habere dixerint. *Nemo enim est* ut Salomon ait, *non peccet*: nec quisquam dicere potest, *Purgatum animum meum, mundus sum à peccato*. Quare nulli vnquam homini tam validam gratiam suppetere in hac vita constat, ut huius ope subnixus omnes peccatorum illecebras vitare ac repellere possit. Nam de speciali illo Dei auxilio non iam loquimur: nec verò dubitamus, quin possit Deus sic homines sua gratia fulcire ac sustentare, ut nihil vnquam peccent. Sed quid vestrum non quid possit, disputamus. Ineptè ergo de auxilio speciali mentionem interponis, nisi potes hominem aliquem proferre, qui gratia tantum præditus nunquam deinceps peccarit. Quid enim attinet disputare, quantum Deus possit efficere, cum satis scriptura doceat, hoc illum in nullo vnquam vel fecisse, vel post facturum esse?

De Paulo, cui à me factam iniuriam conqueraris, mox respondebo. Vbi verò sic gratiam Pauli laudauit, ut se gratiæ infusæ potentia suffulcitur non posse in peccatum incidere dixerit? Potest ille quidem Christi gratia adiutus ac confirmatus & secundis & aduersis rebus uti, ut nullis occasionibus impeditus suo ministerio piè fungatur. Satis enim id dicere Apostolum ex ipso locopatet. Num proinde tam potente Paulum & effecace gratia cumulatam fuisse cõcludes, ut omnibus pec-

i. Ioan. 1. 8.
1. Reg. 3. 46.
Prou. 20. 9.

Phil. 4. 22.

bus peccatis restiterit? At istam argumentationem Apostolus ipse clarissimè refutauit. Neque Rom. 7. ii pro gratiæ inimicis habendi sunt, qui gratiam infusam negant tam esse validam, vt qui hac donati sunt, vitam in posterum degant ἀναμάρτητον, sed qui iustitiam suis meritis tribuunt, quæ sola in Dei misericordia & gratia consistit. Nam illud omnes scripturæ docent, & omnium exempla confirmant: hoc nihil fingi potuit diuinæ gratiæ magis inimicum.

DVRÆVS, Fol. 148.

Nunc ad Pauli quem profers locum venio, qui spiritus cum carne pugnam describit. Quasi diceret, etsi hoc ratio maximè expetat, ne turbulentæ illi carnis motus insurgant, eos tamen etsi inuitus experior. At quia peccatum non est, nisi ubi voluntas consensum prebet, Paulus non se id operari dixit, sed carnem. Non enim diuinam gratiam sibi minimè satis esse putauit ad reportandam de his motibus victoriam, qui ex ipsius Christi ore accepit, sufficit tibi Paule gratia mea, & tanta fiducia exclamauit, Quis nos separabit à charitate Christi? Sed potius non aliunde, quam à Christi gratia victoriam nobis sperandam significare voluit. Infelix (inquit) ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum. Audi Paulum concludentem gratiam Dei satis validam esse, vt tentationibus resistamus.

WHITAKERVS.

Rom. 7. 15.

34 Summa huius responsionis hæc est, Paulum expertum quidem esse carnis turbulentos motus, sed tamen non peccasse, quia victoriam de illis reportauit. Verum Paulus se non modò tentatum istis motibus fuisse testatur, sed etiam victum, id quod facillè animaduerrere potuisses, si Pauli sententiam potiùs quàm scholasticas commentationes attendisses. Cùm enim ait, *se facere quod odit*, peccatum palàm agnoscit. Cur enim odisset quod fecerat, nisi odio dignum fuisset? Odio verò nihil dignum est, nisi peccatum. Itaque adiungit *se malum agere, quod nolit*. Si verò egit, quod nolit, proculdubio peccauit. Tentari autem malis, non est agere, quod nolis. Qui enim tentantur, & tentationibus resistunt, ii faciunt, quod facere debent, & velint. Sed quid dicere apertius potuit, quàm quando se *captiuum peccato* redditum esse scribit? Sùntne enim illi captiui legi peccati, qui à peccato nunquam vincuntur? At vinci priùs est necesse, quàm capi ac vinciri atque in seruitutem redigi possis. Apostolus ergo, si ipsi credimus, apostolo, quanquam erat regeneritus, & gratia infusa præditus, tamen peccato inherente laborauit, nec peccato semper resistere potuit. Tu non peccasse asseris, quia voluntas non prægenerata motus. At quanquam voluntas Pauli regenerata motus istos improbauit, in illis tamen motibus peccatum aliquod fuit, de quo Paulus cõqueritur. Sunt enim legi diuinæ contrarii, quæ spiritualis est, & internam ac spiritualem totius hominis obedientiam flagitat. Et illa repentina *πάθη*, quæ voluntatis consensu carent, in postremo decalogi præcepto disertè damnantur. Cùm enim duo sint cupiditatum

Rom. 7. 14.

piditatum genera, quarum alia sunt voluntariae
 ac deliberatae, aliae subitae & improvisae, illas Christi Mat. 5.22.28.
 stus ad superiora praecipit revocat, has Paulus in Rom. 7.7.
 ultimo collocat. Cum enim ait, *se nescisse cupidita-*
tatem esse peccatum, nisi lex dixisset, non concupisces,
 illas cupiditates, quae voluntatem ipsam oppri-
 munt, & abducunt, Philosophi fatentur esse vi-
 tiosas. Verum nunc quid tu ex scripturis afferas,
 audiamus. Christus Paulo ait, *sufficit tibi gratia* 2. Cor. 12.9.
mea: ergo Paulus nunquam peccavit. Non sequi-
 tur. Sufficere enim, non est tantam gratiae vim
 infundere, quanta illum ab omni peccatorum
 genere conferuet, sed ita illi sua gratia succurre-
 re, ut nullis tentationum impulsu obruatur. Et
 quanquam pii nonnunquam cadunt, eos tamen
 Dominus sua manu erigit. Nec verò ad hanc cau-
 sam pertinet illa fiducia qua Paulus inductus ex-
 clamavit, *Quis nos separabit à charitate Christi?*
 Pii enim etsi peccant, tamen semper de Christi
 voluntate & amore certissimè persuasi sunt. Sed
 me iubes audire Paulum: quem ego quidem li-
 benter audio. Id verò, quod tu vis, loquentem
 Paulum nemo unquam audiuit. Non enim Pau-
 lus ait, *gratiam Dei satis esse validam, ut tentatio-*
nibus resistamus: nec istum sensum verba Apostoli
 patiuntur. Debebas autem ipsum potius Aposto-
 lum loquentem audire, quam vulgatae Transla-
 tionis errorem sequi. Sic enim Paulus scribit, Rom. 7.25.
ὁ χάρις τοῦ θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, id est, *Gratias ago*
Deo per Iesum Christum. Tu locum istum ita le-
 gis, ac si Paulus scripisset, *Quis me liberabit de*
corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Chri-
stum. Cum legendum potius sit, *Gratia Deo.* Id
 dicere Apostolus voluit, Etsi hoc corpus mortis
 mihi molestum est, quia me peccato servire co-

git, tamen acquiesco in illa spe, quam in Christo collocatam habeo. Eiusdem fraudis fuit, quod Paulum dicere affirmasti, non se malum operari, sed carnem, cum Paulus bis non carnem, sed peccatum id dicat operari. Quod autem sit à peccato id peccatum esse est necesse.

DVRÆVS, Fol. 248.

In cap. 2. in
Luc.

*Sed quid mirum si nos omni gratia infusa pre-
dictis, qui Christum non alia ratione gratia ple-
num fuisse dicis, quam quod ei pater mirum ut
modum faueret? An non tuus Bucerus aperire de-
ceret? Proinde quod Christum prædicat Euan-
gelista plenum gratia, eo significat ipsum
per omnia diuinum adeo apparuisse, ut
Dei erga eum fauor egregie declararetur,
omnium bonorum fauore simul iudicaretur
dignissimus. Vos ipsi quotquot Calumniam estis
idem sentiat is oportet. Nam cum Deus nos præ-
destinauit ut essemus conformes imagini filij eius,
si nullam nobis gratia infusa est, Christi etiam
gratiam ad cuius nos imaginem reformamur, et
externo illo fauore collocetis necesse est. Quid est
aliud, quam Christo tanquam vino capiti mysticam
corpus tanquam mortuum, inquinatum, ac putre
cadaver alligatis?*

WHITAKERVS.

35 Multa paucis errata complexus es. Primum enim pios ac fideles non omni infusa gratia spoliamus, sed eos hac infusa gratia iustificationem atque adoptionem consequi negamus. Aliud verò est

verò est omnem nobis infusam gratiam detrahe-
 re, quod nos minimè facimus: aliud iustificatio-
 nis meritum ab hac gratia remouere, quod aper-
 tissimè scriptura facit. Deinde, quis te docuit isto
 modo contra Bucerum argumentari, Cùm Chri-
 stum Lucas gratia plenum esse scribit, gratiæ no-
 mine fauorem significat, ergo Christus nulla fuit
 infusa gratia præditus? Quod verò adiungis, quot
 quot sumus Calviniani, idem necessariò sentire,
 agnosco incitiam & stuporem tuum. Nomen
 commentitium prætermitto, ratiocinationem ex-
 cutio. Prædestinauit nos vt conformes essemus Rom. 8.19.
 Rom. 8.19. imaginì filii sui: ergo si nostra gratia sit fauor ex-
 ternus, Christi etiam gratiam in externo fauo-
 re collocemus necesse est. Loquitur Apostolus
 de cruce, & de gloria quæ crucem sequitur: Et
 quemadmodum Christus per multas calamitates
 ad summam gloriam peruenit, sic nobis per æru-
 mnas iter ad gloriam patet. Qui enim prædesti-
 nati sunt, hos Christo similes esse oportet, nec
 aliquid impedit, quo minùs diuina tandem glo-
 ria poriantur. Intelligis nunc quàm tuum fuerit
 plumbeum sophisma. Postremò quòd nos ais
 Christo tanquam viuo capiti corpus mortuum
 alligare, quid aliud facis, quàm nobis insulsè &
 temerè maledicis? Christi enim mysticum corpus
 sanctum est, tum quia Christi iustitia & sancti-
 tate præditum est, tum etiam quia Spiritum san-
 ctum accepit, & regeneratur, & nouis quali-
 tatibus donatur. Si verò mortui sunt, similè-
 que putri cadaueri, in quibus peccatum habi-
 tar, fuit Paulus mortuus, & tanquam cadauer Rom. 7.17,
 Rom. 7.17. computruit: etenim peccatum in se fatetur ha-
 bitare. Tùne verò Paulum à Christo diuinges,
 atque hoc membrum ab illo capite diuelles?

Quaquam ergo sancti in hac vita multis vitis laborant, tamen quia Christi iustitiam tanquam vestem nuptialem induuntur, & intus etiam spiritu regenerationis ac fide purgantur, eximia puritate præcellunt, & Deo mirificè placent. Vellat quidem iustitia, quæ in stercoreis hominum meritis consistit, cum nihil solidæ sanæque iustitiæ habeat, totaque planè impura, putida, mortua sit, vos nunquam poterit ad illud viuum caput alligare.

DVRÆVS, Fol. 249.

De Iustitia.

Iustitiam vobis relationem esse Campano dixit. Tu verò, neque enim si iustitia sit ratio (inquis) actum erit de philosophia. Cuiusquam Philosophorum venit in mentem iustitiam in relationibus esse numerandam? Cum iustitiam in Christo vobis agnoscatis, qua diuine legi perfidelissimè obtemperauit, qua quæso fronte hanc in illo iustitiam qualiteracumque fuisse, ac virtutem negabitis? In nobis verò si nullam iustitiam ponitis, quæ te quæso philosophia docuit, quod omnino non esse veram esse ac realem relationem posse?

WHITAKERVS.

36 Præclarum vobis Aristotelicæ Categoriæ contra fidei iustitiam argumentum suppeditant. Quemadmodum enim ab infitis qualitatibus res quales nuncupantur, veluti à temperantia temperantes, fortitudine fortes, sic à iustitia dicuntur iustos Categoriarum ratio postulat. Quod ego quidem de inhærente iustitia concedo, vt qui ab hac iustitia

hac iusti dicuntur, ea intus imbuantur. Ioannes
 enim ait, *Qui facit iustitiam iustus est.* Sed perfe-
 cta Christianorum iustitia huic dissimilis est,
 quæ non in nostris qualitatibus, sed tantum in
 Christi obedientia nobis per fidem imputata ver-
 satur. Si hanc Philosophi nescierint, minimè mi-
 ramur, cum eam vos admodum ignoretis, quam
 tamen ex scripturis discere potuistis, si Theologi
 potius, quam Philosophi esse vellent. Sed dum
 categoricas defenditis, iustitiam Christianam a-
 mittitis. In Christo quidem iustitiã plenissimam
 atque integerrimam agnoscimus, eamque etiam
 in illo qualitatem esse, concedimus. Quæ ergo tu
 fronte id nos negare dicis? Quæ verò causa nobis
 persuadet, ut *vosmetipsos* hanc iustitiã in Christo qua-
 litatem esse fateamur, eadem ut iustitiam non esse
 in nobis qualitatem existimemus cogit. Christus
 enim perfecit omnia, quæ lex præscripsit: itaque
 fuit perfectissima iustitia cumulatus. Nos hac
vosmetipsos iustitia caremus, quia legi minimè obtem-
 peramus: hæc ergo qualitas nobis non inhzret.
 Sed iterum nobis tuam ἀπίστωσαν philosophiã
 obtrudis. *Quod omnino non est* (inquis) *non potest*
esse realis relatio. Esto. At Christi iustitia non o-
 mnino non est. Quid ergo impedit, quò minùs
 ea positione, ac relatione, seu imputatione
 esse nostra? Si enim parum felices in philosophia
 progressus fecisti, sensus tamen ipse communis
 te docere potuit, si quis tuo nomine pecuniam
 persoluerit, hanc persolutionem esse imputatio-
 nem tuam. Si quæris quomodo tuum sit, quod in te
 minimè inhzret, iterum dico, quod toties Apo-
 stolus tradit, imputatione fieri tuum. Ac ne nunc
 philosophiam tuam, ut imputatione nihil fieri
 nostrum euincas, si possis.

DVRÆVS, Fol. 250.

De perfect.
iustitiâ.
Rom. 5.

Qua de perfecta tu iustitia disputas, satis à me
ante sunt refutata: nunc qua ad imputandam
iustitiam confutandam satis esse videbuntur, bre-
uiter perstringam. Dic mihi quid hoc aliud est
quàm Deo velle imponere, ut impios ac sceleratos
pro iustis ac sanctis ipse habeat? Rectissimi enim
Augustinus, Imputat Deus homini omne
peccatum. Deinde scriptura palam testatur
nos ut per Adamum peccatores, ita per Christum
iustos fieri.

WHITAKERVS.

Missis categoriis, in quibus tibi exiguum
præsidium fuit, ad Theologiam accedis, & impu-
tatiuam iustitiam oppugnare incipis, quod quæ-
dem tam indoctè & pueriliter facis, ut te mentis
nostris Academicis ridendum præbeas. De per-
fecta iustitia satis antè respondimus, ex quo faci-
lè constare potest, vos in errore perdito ac miserè
versari, qui Deum placare & mortem sempiternam
effugere vos alia posse iustitia, quàm perfectam
speretis. Si enim regnum cælorum iustitia im-
perfecta acquiris, Dei iudicium à nobis auertere
gi iustitiæq; diuinæ satisfieri potest, perfectam
iustitia, veritas, natura detrahitur. Sed tua nunc
argumenta diluamus. Deus (inquis) impios ac sceleratos
pro sanctis non habet: sed omnia hominum peccata
imputat. Quis te theologiam putet primis at-
tigisse labris? Impiis enim ac sceleratis Deus nul-
lam iustitiâ imputat, dum impij sunt & scelerati.
Quos

omnes iustitiam deriuasse, quos illi pater dedit; quique *πυλματτων* filij Dei generantur. Hic enim Paulus authores tantum vitæ ac mortis, eorumque vim in suis vel seruandis vel perdendis confectis non totam formam ac modum salutis & interioris iustificationis & condemnationis exponit. Nam iustitiam non in nostris virtutibus, sed in alienæ iustitiæ imputatione consistere, in hoc eodem capite Apostolus clarissimè confirmat. Iustitiæ enim nostram in reconciliatione constituit, quod *enim inimici essemus, reconciliati Deo sumus per mortem filij eius*: reconciliatio autem non est qualitas aut virtutum infusio, sed culpæ scelerisque nostri per alienæ iustitiæ atque satisfactionis imputationem remissio.

Rom. 5. 9. 10.

DVRÆVS, Fol. 250.

Ne in paradoxo tam nouo atque absurdo resellendo longior sim, responde queso cur Apostoli & Christus nos tam sepe ad legis obedientiam adhortantur? Et nunquam ut fide iustitiam Christi apprehendamus iubent? Cur Christus interroganti, quid faciendo regnum celorum possidemus respondit, Serua mandata. Cur in die iudicij non ex Christi obedientia, sed ex propria quisque iudicabitur? Mirum sanè huius rei. Et in scripturis sacris, & in patribus omnibus tam veteris quam noui Testamenti silentium est.

Luc. 10.

WHITAKERVS.

38 *Questiunculis tuis breuiter respondebo. Non Christus & Apostoli ad legis obedientiam cohortantur, non quò nostris operibus vitam æternam mere-*

mereamur, sed quia nostrum est in illo pietatis cur-
 riculo stadioque versari, in quo sumus collocati,
 vt ambulantes in bonis operibus, & in illa via in- Ephes. 2. 10.
 fidentes, quam nobis Dominus proposuit, ad me-
 tam felicissimam tandem perueniamus. Etsi enim
 ad metam nunquam peruenitur, nisi viam rectam
 ingredimur, via tamen non est causa meræ. Sic quã- Tit. 2. 11. 12.
 quam officium nostrum postulat, vt postquam gra-
 tia salutæ illuxit, quæ nos impietatem & mun-
 danas cupiditates abiicere docuit, temperanter,
 inchoata obedientia non meretur regni cælestis
 hæreditatem. Quod autem ais nunquam nos iube-
 ri, vt Christi iustitiam fide apprehendamus, mise-
 randam prodis ignorantiam. Quid enim illustrius
 dici potuit, quàm quod Apostolus scribit, *Ei, qui* Rom. 4. 5.
non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium,
imputatur fides sua pro iustitia. Itaque ait, nos per Rom. 9. 19.
Christi obedientiam iustos constitui. hæc autem obe-
 dientiam sola fides apprehendit. Nam *iustus fide* Rom. 1. 17.
sua uiuet. Sic ad Galatas Apostolus ait, *Scientes* Gal. 2. 16.
non iustificari hominem ex operibus legis, sed per fidem
Iesu Christi, etiã nos in Christum Iesum credidimus,
vt iustificaremur ex fide Christi, & non ex operibus
legis. Fides Christi quid aliud est, quàm fides in
 Christum? Fides ergo Christum apprehendens iu-
 stificat. Sed clarissimè Apostolus Christi iustitiam
 fide apprehendi demonstrat, cum inquit, *Promis-* Gal. 3. 14.
sum spiritum accipimus per fidem. Fide ergo spiri-
 tus promissus, id est, gratia Euangelica, remissio
 peccatorum, iustificatio, adoptio, vita æterna ac-
 cipitur.

Si verò legisperito seipsum iustificare cupienti Luc. 10. 28.
 Christus responderit, *Serua mandata,* mirum non
 est. Neque enim melius inanem iustitiam refutare
 potuit, quàm si illam ad legem exigeret. Ita nos

Rom. 10. 3.

Ioan. 3. 18.
Ioan. 5. 24.

Act. 10. 43.

Chrylost. in Gal. 3. ο τῆ
πίστεως
ζωνώντων, ο
λογισθῆναι.

vobis vestram iustitiam iactantibus respondemus. *Hac facite & vivetis.* Sed illa vos nec facitis, nec facere potestis. Quare tandem aut Dei iustitiam agnoscite & propriam abiicite, aut vos a vera iustitia alienissimos esse intelligite. De iudicii forma quod queris, facile diluitur. Impios opera peccatorum damnabunt; pios fides liberabit. Sic enim Christus docet: *Qui credit in eum non condemnatur.* Et post, *Qui sermonem meum audit & credit ei, qui misit me, habet vitam aeternam, & in condemnationem non veniet.* Quia tamen haec fides factis declaratur, quae omnibus nota sunt & manifesta, consentaneum est ex factis potius quam fide sententiam pronuntiari. Iam quod subiungis, mirum esse huius rei in scripturis & patribus silentium, nulla refutatione indiget. Clamant enim ubique scripturae nos solum fide Christum & eius iustitiam apprehendere istos salvosque fieri, *Hic* (inquit Petrus) *omnes Prophetae testimonium dant, remissionem peccatorum accipientium per nomen eius quem visis, qui crediderunt in eum.* Si fide remissio peccatorum impetratur, fide ergo etiam Christi iustitia apprehenditur. Remissio enim peccatorum nihil aliud est, quam Christi iustitiae imputatio. Hoc omnes Prophetae, Apostoli, patres docent, ut te miserum sordum esse constentiant. Patrum multiplices de fidei iustificatione sententias praetermittam, unam duntaxat Chrysostrami clarissimam proponam. Sic autem habet, *Ubi dicitur, qui sola fide nititur, maledictus est. Paulus vero ostendit, qui sola fide nititur, eum esse benedictum.* Quocumque te verteris, huius testimonii auctoritatem nunquam eluseris.

DVREVS

DVRÆVS, Fol. 251.

Christus in die iudicii iustos pronuntiabit, qui legi obtemperarunt. Esuriui, & dedistis mihi mā ducare, &c. Et Paulus inquit, Qui diligit proximum, legem impleuit, & plenitudo legis ergo est dilectio. Sic de Zacharia & Elizabeth Lucas, erant iusti ambo ante Deum, incedētes in omnibus iustificationibus Domini sine quærela. Et Ioannes, Qui facit iustitiam iustus est. Moyses denique, Iosue, David, ceterique omnes non ob aliam causam iusti esse describuntur, quàm quia pro modulo suo & humana imbecillitate natura legi Dei obedierunt.

Matth. 25.

Gal. 5.

Rom. 13.

Luc. 1.

WHITAKERVS.

³⁹ Qua de causa Christus operum sit facturus in die iudicii mentionem, exposui. Fidem enim (vt Iacobus ait) opera ostendunt atque comprobant. Antequam autem Christus hæc sanctorum opera commemorat, veras & proprias salutis causas attingit, ne quis cum nostris sophistis illos operum suorum dignitate meritos existimet æternam felicitatem. Quando enim hæreditatem eos adire iubet, Dei in Christo adoptioni omnem iustitiæ ac salutis causam tribuit. Quod enim aliquis iure hæreditario possidet, id suis operibus minimè meretur. Tum quod subiungit, paratum hoc illis fuisse regnum à iactis fundamentis mundi, æternam Dei electionem omnibus operum meritis opponit. Num enim Deus hoc illis regnum

Iacob. 2. 17.

κληρονομία
ουτε.

Mat. 25. 34.

tua opinione præparauit, quia egregia illorum opera præuidit? Si tuam huius loci interpretationem defendis, ita quidem censeas est necesse. Nam si & regnum Deus præparauit, & illi suis factis regnum mererentur, quid aliud restat, quam ut regnum hoc illis à Deo propter præuisa merita præparatum fuerit? Hic verò in ista causa nullum habes acciorem aduersarium quam tuum Thomam: qui multis & inmissimis argumentis operum præscientiam non esse prædestinationis atque electionis causam. Nam prædestinatio prior est meritis, & Apostolus ad Tit. cap. 1. ait, *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos*: Et tum nullus esset prædestinatus, nisi merita habiturus, quod patet in paruulis esse falsum. Cum ergo prædestinatio gratuita omnino sit sanctorum salutem esse prorsus gratuita manifestum est: cum prædestinatio nihil aliud sit, quam decretum transmittendi sanctos in vitam æternam.

De Pauli loco responsum est supra. Qui perfecta charitate præditi sunt, ut iustitiam sibi ex lege vendicent. Id cum nullus facere possit, nullam ex lege sperandam esse iustitiam sequitur. Ad Zachariam & Elizabetham venio, qui iusti coram Deo dicuntur, quia erat illorum pietas minime fidei aut simulata: tum quia fide iustitiam consequuntur, fructus fidei diuinę legi consentaneos proferebant. *ἀνευ νόμου* autem vocantur, non quia nihil in illis Deus reprehendere potuit, sed propter conuersationem inter homines laudabilem, quæ non posset in damnationis querelam vocari, quemadmodum Augustinus verissimè scribit. Si enim ita purum fuisse Zachariam existimas, ut nihil peccarit, cur illi mox poenam peccati Deus imposuit? Mutus enim exiit, quia non credidit Dei verbis. Quamquam ergo ex animo legi studebant, eamque ob causam iusti

Thom. de
verit. quæst.
6. art. 2.

Thom. 1.
part. quæst.
23. art. 1.

August. con-
tra Pelag. &
Celest. li. 1.
c. 42.

Lucæ. 1. 20

iusti censentur, tamen hæc iustitia potius remissio-
 ne peccatorum constabat, quam perfectione virtu- August. de
 tum, quod Augustinus de inhærente omnium in- Ciuit. Dei.
 stitia statuit. Ioannes autem de infusa quidem iu- li. 19. c. 26.
 stitia loquitur, cum ait, *Qui facit iustitiam, iustus* 1. Ioan. 3. 7.
est, nempe non ii iusti sunt, qui abstinent à vitis,
sed qui res iustas faciunt. Sic alibi, *Qui iustus est,* Apo. 22. 11.
injustificatur adhuc. Nec verò esse talem iustitiã ne-
 scimus, sed hac iustitia nos assequi vitam æternam
 pernegamus: quam nec Moses, nec Iosue, nec Da-
 uid, nec quisquam adeptus est, nisi fide Christum
 amplectente, quemadmodum in Epistola ad He-
 bræos Apostolus luculentissimè demonstrat. *Non* Galat. 2. 16.
enim ex operibus legis justificatur vlla caro. Legis
 autem nomine intelligitur, quicquid lex præcipit
 vilo tempore. Ita in alio loco ait, *beatum esse cui*
injustitia imputatur absque operibus: in quo omnia o- Rom. 4. 6.
 pera cuiuscunque tandem generis sint, simpliciter
 excludit. Illud ergo perpetuò stabit, *Gratia estis* Ephes. 2. 8.
seruati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim do-
num est, nõ ex operibus, ne quis gloriatur. Quare sa-
 lus nostra est gratiæ solius effectum & Dei donum:
 huius autem percipiendæ salutis instrumentum fides
 est. Si verò nostra opera aliquid ad iustitiã & salu-
 tem conferrent, in nobis aliquid existeret, in quo
 gloriari possemus. Quod enim iustitiã & salutem
 æternam tribuit, id optimam ac iustissimam glorian-
 di causam continet. Omnem autem gloriandi ma-
 teriam nobis sola fides detrahit.

DVRÆVS, Fol. 251.

Sed Christus (inquit) à Paulo dicitur iustitia
 nostra. Eodẽ etiam loco Christum dicit esse sapiẽ-

riam nostram: & ne tibi euadendi locus relinquatur, ita Christum & sanctificationem appellas, quæ in infusam fueris.

WHITAKERVS.

2 Corin. 1.30

40 Multum tu quidem erras si hanc sapientiam aut sanctificationem. quam Christo Paulus hoc in loco tribuit, in nobis tãquã qualitates nostras habere somnias. Sic enim Christus à Deo factus est sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, vt hæc in vno Christo maneant, nostra non nisi dũtaxat imputatione fiant. Si enim nescis, nõ modò iustitiam Christi, sed sapientiam etiam, & sanctificationem esse *imputatiuam*, æquum est vt hanc tibi incitiam ignoscam. Neque enim Christi iustitia nobis imputari posset, nisi etiam sanctitas imputaretur. Tamẽ quin sit in nobis aliqua & sapientia & sanctimonia, & iustitia non negamus: sed illa sapientia, & iustitia, & sanctitas quam fieri nobis Christum Paulus affirmat, non aliter nostra est, aut in nobis residet, quã vt ipsum Christum per fidem totum amplectimur, & possidemus.

DVRÆVS, Fol. 252.

Sed virtutes (inquis) nostræ sunt inftar panniculi non modò polluti, sed etiam lacerati. Si de ea loqueris iustitia, quam ipsi nobis absque Christi ope comparare possumus rectè quidem seruator promeruit, & quam in corda nostra descendit, intollerandam illis iniuriam facis. Venit enim Christus vt vitam habeamus, & abundantius habe-

habeamus. Scimus enim quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniã diligimus fratres. *Christus ait, Si vos filius liberauerit, uerè liberi eritis. Quid pulchrum, quid admirabilius, quàm quòd filius Dei, hæredes uitæ æternæ ac diuine consortes natura efficiat? Et Paulus Ecclesiã Christum gloriosam absque macula ac ruga sibi ait fecisse. Desine ergo blasphemias tuas in gratiã noui Testamenti, in Christum & in ipsius mortem euomere. Desine tantam Deo blasphemiam irrogare, ut pro iustis possis habere eos, qui iusti non sunt.*

Ioan. 10.

1. Ioan. 3.

Ioan. 8.

1. Petr. 1.

Ephes.

WHITAKERVS.

⁴¹ Quid de nostris virtutibus existimandum fit, Esaias apertissime docet, quando eas panniculo foedè polluto similes esse dicit. Hic tu tanquam ictus fulmine obstupescis, nec quid respondeas habes. Voces tamen temerè quasdam profundis stuporis indices, & ignorantie incredibilis testes. Num enim fingere omnino potes, prophetam operatque auxilio Christi caruisse? Suam tamen iustitiam propheta impuram esse confitetur. Si ergo de eorum loqui operibus prophetam censes, qui non sunt renati, renatum fuisse Esaiam neges oportet, quem palàm constat suæ iustitiæ vitia agnoscedere. Bernardus enim illam tibi responsionem subigamque præripuit, cuius hæc sunt in Esaiam uerba: *Cernere est quàm sit illa iustitia sublimis, quàm sicut mōtes Dei propheta esse miratur. Nostra enim si qua est humilis iustitia recta forsitan, sed non pura: nisi forte meliores nos esse credimus, quàm patres nostros, qui non minus ueraciter, quàm humiliter aiebant. Omnes*

Esa. 64.

Bernard.

serm. 5. de

uerbis Esai.

Psal. 130. 3.

Daniel. 9. 7.

Ezras. 9. 15.

Iob. 9. 3. 28.

1. Ioan. 1. 8. &

1. Ioan. 2. 1.

iustitia nostre tanquam pannus mēstruata mulieris. Quomodo enim pura iustitia, ubi adhuc non potest culpa deesse? Sed quid Bernardi testimonio opus est, cum id omnes sancti semper agnouerint? Propheta Dauit ait, Si iniquitates obseruaueris Domine: Domine quis potest consistere? Propheta Daniel ait, Penes te o Domine, est iustitia ipsa, at penes nos pudor faciei. Ezras ait, Ecce nos sumus coram te in deliciis nostris, & ob id ne consistere quidem poterimus in conspectu tuo. Iobus ait, Nemo poterit dicere Deo ad unum ex mille: itaque vereri se dicere omnia opera sua. Ioannes Apostolus ait, Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus. Si ueritas in nobis est. Si quis peccarit, aduocatum apud patrem habemus Iesum Christum iustum. Peccato ergo renati, eosque suis peccatis non propriam uirgam scripturas cumulare, quarum nulla est, quam non uestram iustitiam iugulat?

De illa uero iustitia non loquor, quam Christus suo nobis sanguine promeruit, quamque esse purissimam & omni modo perfectissimam intellego. Verum hæc iustitia in nobis nequaquam habet, sed nobis imputatur. Huic uero iustitiae quia tandem iniuriam faciant, facile diiudicari poterunt nosne, an potius ipsi uos. Nam tu nostram iustitiam ante dixisti esse imperfectam: hanc autem iustitiam nobis Christus suo sanguine promeruit: imperfectam ergo nobis iustitiam suo Christus sanguine acquisiuit. Hæc demum iniuria, hæc in Christum, Christi que sanguinem blasphemiam merentis, sed ut semper soles, inepte & a seos dicitur. Quis enim nescit Christum nobis uiram ueritatem attulisse? Num ergo sequitur nos infusa iustitia uere? Caritas fructus est fidei & iustitiae, ex quo

Ioan. 10.

1. Ioan. 3.

certò scimus nos è morte ereptos esse: an ergo
 charitatem esse causam iustitiæ & vita conclu- Ioan. 8.
 des? Quos filius liberat, verè liberi sunt: num igitur
 nulla nobis Christo iustitia imputatur? Effi- 2. Petr. 1.
 mur naturæ diuinæ consortes, id est, vt mox ipse
 Petrus explicat, mundi corruptelas fugimus: num
 hinc sequitur Christi obedientiam fide non appre- Ephe. 5.
 hendi? Ecclesiam sibi Christus gloriosam sinit si-
 ne macula & ruga, quod de futuro Ecclesiæ statu
 intelligendum est: num igitur sancti dum hic vi-
 uunt nullis peccatorum maculis atperguntur? His
 tu confusus argumentis tuam iustitiam ostentas,
 Christi iustitiam per fidem nobis imputatam con-
 temnis. Aut ergo desine contra Christum, Chri-
 stique iustitiam disputare, aut perge in tua impu-
 ra iustitia computrescere.

DVRÆVS, Fol. 253.

At Paulus (inquis) iustitiam Christi suam Phil. 3.
 iustitiam vocat: cum ita scribat, Non habens
 meam quæ ex lege est, sed eam, quæ ex fide
 Christi. Plana professio Pauli sententia, quam
 Augustinus exposuit: ex lege iustitiam eam voca-
 ri, quæ per legis doctrinam absque adiutorio gra-
 tiæ comparatur. Vocat ergo Paulus iustitiam fidei,
 non quod fide apprehendebatur, sed quod ad eam
 per fidem peruenitur; id enim ex instituto quum
 ad Romanos & Galatas scriberet, ostendere voluit,
 nullam nos ex lege veram iustitiam adipisci posse. Cap. 7.
 Augustin. de prædestin. sanctorum, Ex fide ideo
 dicit Paulus iustificari hominẽ, quia ipsa pri-
 ma datur, ex qua impetrantur cætera. Paulus
 Christi iustitiam vocat, quam verè nos quidem in

I. Retract.
cap. 13.
Epist. 106.
Epist. 103.
& 85.
De natur. &
grat. c. 27.

nobis, sed à Christo acceptam habemus: quod omnes
Ecclesie patres à Paulo didicerunt, & suos posterius
docuerunt. Augustinum audi, Gratia Dei non
solum reatus omnium peccatorum soluitur
illis qui baptizantur in Christo, quod fit spiri-
tu regenerationis, verum etiam in gradibus
voluntas ipsa sanatur, & præparatur à Domi-
no, quod fit spiritu fidei & charitatis. Et ubi
loco, Gratia Dei non solum peccata delet, verum
etiam ad non peccandum recteque re-
mitti nobis peccata, sed languores etiam nos-
tros sanari.

WHITAKERVS.

Phil. 3. 4. 6.

1. Cor. 4. 4.

42. Quam iustitiam Paulus intelligat, bre-
ter examinemus. Primum remouet à iustitia que
quid in pharisaismo splendide ac præclare fecit,
ut quæquam erat, quoad iustitiam legis
multique eximiiis ornamentis præditus, et
men propter Christum vniuersa hæc pro damno
ducit. Ne verò quisquam putet Paulum operibus
suis post fidem susceptis aliquid tribuere, adiu-
git se & hæc etiam abicere, nec illis iustifica-
tionem suam ascribere. Cùm enim de primis o-
peribus scripsisset, ἡγιασμένοι ἐσμεν ἡμῶν: Mox de o-
mnibus in vniuersum addit, mutato tempera-
tùm, sed hæc etiam omnia contemno, et
quæ per fidem est Christi. Cùm ergo Paulus iustitia
operum genera excludat, restat ut Christi iustitia
iustitiam intelligat. Atque ita alibi ait, Νῦν
rei mihi conscius sum: sed nõ per hoc iustificatus sũ

Ita suis virtutibus iustificationem detrahit. Si enim Apostolus, qui sic vixit, ut eum sua conscientia non accusaret: tamen in suis operibus minimè acquiesceret, nec se iustum propter vitam sanctissimè actam reputaret, certum est iustitiam in bonis operibus nequaquam consistere.

Opportunè autem de Apostoli ad Galatas epistola mentionem fecisti. Illius enim epistolæ statum tuam de operum iustificatione opinionè funditus evertit. Non enim Galatæ, qui Christo nomè dederant, iis se operibus iustitiam adepturos sperabant, quæ sine fide fierent, sed opera cū fide cōiungēbat, quemadmodum vos contenditis esse faciendum. Itaque vel Galatas Apostolus sine causa reprehendit, vel operibus nulla pars iustificationis tribuenda est. Qui enim *ex operibus legis sunt*, eos Apostolus miseros ac maledictos pronuntiat: quod vel Galatas attingit, qui iam fideles erant, aut Apostolus nullo vsus est argumēto, quod quicquam ad Galatas pertineret. Quicumque ergo ex operibus legis esse volunt, id est, suis operibus iustitiam quarunt, quātumvis id post gratiam & fidei faciunt, ij certissimum maledictum incurrūt, si Apostoli argumento aliquid omnino conclusum fuerit. Si enim Apostolum contra ceremonias tantum differere arbitraris, nimis leuiter iudicas. Totam enim legem cum suis operibus apertè ab iudicat: sic enim ait, *Quotquot sunt ex operibus legis, sub execratione sunt. Scriptum est enim, Execrabilis quisquis non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, ut faciat ea. Lex non est ex fide, sed qui fecerit ea homo, viuet in eis. Christus nos redemit ab execratione legis. Ex his constat non ceremoniali modò, sed morali etiam legi iustificationem adimi, idque in ipsis Galatis, qui iam ad Christi cognitionem fidemque peruenerant.*

Gal. 3. 10, 12-13

De Augustino non conabor multa respondere. Si iustitiam inchoatam intelligat, fateor fidē esse primam, ex qua impetrantur cætera. Constat enim ea iustitia ex fide, spe, charitate, & huius iustitiæ fides fundamentum est. Reliqua Augustini testimonia prætermitti possunt, cum nihil aliud doceant, quàm hominem non iustificari tantum gratia, sed etiam sanctificari, quod quidem agnoscimus. Nam à vera fidei iustitia sanctificatio nunquam separatur. Qualem autem ex Paulo iustitiam patres didicerint, ac nobis tradiderint, paucis videamus.

Basil. in psal.
114.

Basilius scribit, *Manet sempiterna requies illis, qui in hac vita legitime certauerunt: non ob eorum merita factorum: sed de munificentissimæ Dei gratia, in qua sperauerunt.* Non ergo sanctorum meritis æternæ vitæ præmium redditur.

Aug. de verbis apost.
ser. 15.

nihil saluos facies eos: Quid est pro nihilo? Nihil inuenis, unde saluet: & multum inuenis, unde damnetur.

Hieron. li. 1.
aduers. Pelagian.

Sancti ergo nullis meritis seruantur. Hieronymus, *Tunc iusti sumus, quando nos peccatores fatemur: & iustitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei misericordia.* Quid contra operum merita dici potait illustrius?

Bernard. in
Cantic. ser.
73.

Bernardus, *Si iniquitates obseraueris, etiam electorum, quis sustinebit? Electi ergo non possunt suis meritis subnixi coram Domino consistere.* Iterum Bernardus, *Memorabor iustitiæ tuæ solius: ipsa enim est mea: nempe factus es mihi in iustitia à Deo.* Christi ergo iustitia est nostra iustitia, non quia in nobis inhaeret, sed quia nobis per fidei imputationem communicatur.

Sec. 61.

Nam alibi dicit Bernardus, *Sufficit mihi ad omnem iustitiam forum habere propitium, cui soli peccaui.* Nostra ergo iustitia non in propriis meritis, sed in peccatorum remissione versatur.

Tho. in Gal.
lat. 3. lect. 4.

Thomæ tui sententiam, quam tibi cogitandam relinquo. *Opera (inquit) non sunt causa quod aliquis sit iustus.*

se iusti apud Deum, sed potius sunt executiones & manifestationes iustitiæ. Hanc iustitiæ viam patres olim & didicerunt ipsi, & alios docuerunt: nos aliter nec doceri, nec docere volumus.

DVRÆVS, Fol. 254.

Minimè miror Calvinum nullam in nobis interioris hominis renouationem agnoscere, cum beatos ipsos sceleribus suis etiam in beatissimis illis sedibus, in quibus nihil inquinatum esse potest, perpetuò esse contaminatos existimet. Si enim quamdiu mortalis hæc vita ducitur, ita in intimis animi recessibus peccata infixæ sunt, ut nunquam deleantur, quibus expiandis nullus post hanc vitam si uobis credimus locus sit, annon in beatis illis sedibus peccatorum feces perpetuò remanebunt? Explicat nobis VVhitakere, num hæc ita se habeant.

WHITAKERVS.

A3 Cùm multas sæpe Caluino egregias calumnias impegisti, tum hoc in loco splendidum illi cõuitium facis. Quis enim vnquam diceret, quod tu dicis, nullam interni hominis à Caluino renouationem agnosci, nisi qui daret operam ut omnes homines maledicendo superaret? Quod verò de beatis sedibus attexis, id Caluino nunquam venit in mentem ut somniaret. Quanquam enim pii dū hanc mortalem & terrestrem vitam viuunt, non omnes possunt peccatorum maculas eluere: tamè cū primùm anima è corpore excesserit, omnibus peccatis, vitiis, languoribus liberatur, ut pura

Rom. 7. 24.

in cælestes superâsque sedes proferatur. Nam in hac vita remissa fuit iniquitas, non sanata infirmitas, ut Augustinus loquitur: post hanc vitam neque iniquitas, neque infirmitas remanebit. Nam explicatis post hanc vitam peccatis nullus profectò, quòd sciâ, locus cõstitutus est. Pontificiũ enim purgatorium penitus, opinor, refrixit, quia nihil ex illo loco iam dudũ allatum est. Id ergo quod me desiderare, non magnam explicationem desiderat. Quãdo enim sanctorũ animæ ex corporibus mortuobnoxiiis liberantur, nullis deinceps peccatorum vinculis implicantur.

DVRÆVS, Fol. 255. 266.

Addis verò de hac remissione peccatorum vestrorum certos vos esse ex Dei verbo. Equidẽ hanc mihi facile persuadeo aliquod esse Dei verbũ, quòd VVhitakero remissa esse peccata restetur. Quòd ergo VVhitakere, omnibũsne mortalibus legem impones, ut non minus tibi quàm Magdalena remissa esse peccata credant? Dices fortasse nihil expressum sit ijs omnibus, qui fide iustitiam Christi apprehendunt, peccatorum omnium veniam dari. At neque id ex Dei verbo unquam ostẽdes. Quomodo si incertum semper est, num ea fides, qua nobis remissa esse peccata persuademus, vera sit, an simulata? Tu ipse in hac fide fluctuas: Conscientiæ (inquis) nostræ tam multis terroribus oppugnata, tam securæ in hac vita esse nequeunt, quàm si interminato cæli gaudio perfruerentur.

WHITA.

WHITAKERVS.

44 Vt tuas infacetis facetias prætermittã, atque ad rem veniam, nos de peccatorum nostrorũ remissione atque æterna in Christo ad vitam prædestinatione certos ex Dei verbo fieri confirmo. Cũ enim Euangelio credendum sit, Euãgelium autem inprimis doceat nobis peccata remitti, si credimus, quis sine scelere potest de peccatorum remissione dubitare? Euangelio enim fidem detrahere, peccatum est omni supplicio dignum. Sic Ioan. 3. 16.
Deus dilexit mundum, ut filium unigenitum dederit, ut quisquis credit in eum non pereat, sed habeat vitam æternam. Qui ergo credunt in Christum, non possunt perire, sed æterna vita certissimè potentiur. Ex Euangelio etiam discimus, nos à Deo ad vitam æternam prædestinari: Id ergo credere debemus, nisi peridi sumus. Ephes. 1. 45.
Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, & destinavit nos in adoptionem filiorum. Cũ ipse Deus testetur & confirmet se nos ad vitam prædestinasse, nos minimè credemus? At si si de præditi sumus, id ignorare nullo modo possumus. Est enim fides electorum ac prædestinatorũ, quemadmodum Paulus clarissimè docet. Se enim Tit. 1. 1.
apostolum Christi vocat secundum fidem electorũ. Act. 13. 48.
Dei. Et Lucas scribit credi hisse, quotquot erãt præordinati ad vitam æternam. Quare cũ fides vera nullorũ sit, nisi qui electi ac præordinati sunt, quos verò Dominus ad vitam elegit ac prædestinavit, hi perire nequeant, quid aliud consequi potest, quàm qui credunt, eos esse de sua peccatorum remissione ac salute certos? Quod tu enim ostendi posse negas, id in scripturis apertissimè declaratur. Act. 10. 43.
Sic Petrus ait, Huic omnes prophetæ testimonium dant remissionem peccatorum accepturum per nomen eius.

Act. 13. 39.

quemuis, qui crediderit in eum. Et Paulus, Notum sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum: & ab omnibus à quibus per legem Moysi absolui non potuistis, per hunc quemuis, qui credat absolui. Hæ sententiæ non ad vnâ Magdalenam pertinent, sed omnibus Christianis proprietæ sunt, vt quisquis in Christû crediderit, is peccata sibi remissa, & certam in Dei regno felicitatem paratam esse intelligat.

2. Tim. 1. 12.

2. Cor. 13. 5.

At nescimus (inquis) num vera fide imbuamur: multi enim ficta fide falluntur. Id quidem negari non potest: sed qui vera fide donati sunt, ii se vera fide præditos esse sciunt. Ita Paulus, Scio cui crediderim, & mihi persuasum est eum posse depositum meum in illum diem seruare. Sic Corinthios iubet vt seipos tentent atque explorent, an sint in fide: aut Christum in ipsis esse sciant, nisi reprobi sint. Quare nec reprobi in se aut fidem aut Christum habent: & qui fide ac Christo potiùtur, ii se fidei ac Christi compotes esse cognoscunt. Quorsum autem vel Christus interrogaret à multis, num crederent, vel ii se credere responderent, nisi suam quisque fidem cognitam haberet? Si quomodo scire hoc nouis quæras, Ioannem Apostolum audi, Per hoc nouimus, quòd maneat in nobis, ex spiritu quem dedit nobis. Atque ita Augustinus scribit, Videt fidelis ipsa fidem suam, qua se credere sine dubitatione respondet. Vobis remissionem peccatorum semper esse incertam minimè mirum est, cum semper de fide vestra dubitetis. Qui enim non credunt, vel se tantùm credere opinantur, ii nullum ex peccatorum remissione certissimam demonstrationem conficio: Quicumque certò norunt se esse electos ac prædestinatos, ii de remissione peccatorum & salute sua certi sunt: Quicumque autem

1. Ioan. 3. 24.

August. Ep. 112.

tem credunt, se electos ac prædestinatos esse
 certò norunt, quia se credere sciunt: & qui cre-
 dunt electi ac prædestinati sunt: ergo qui credunt,
 ij de remissione peccatorum & salute sua certi
 sunt. Vires in hoc syllogismo tuas, si quid potes,
 experire: illum ego tibi tractandum, ac penitus
 versandum permitto. De me quod addis, agno-
 sco. Fides enim multis terroribus tentatur, & caro
 semper in hac vita varias dubitandi occasiones
 subministrat. Sed fides vincit mundum, & nos fi-
 des victores facit. Itaq; nihil impedit, quo minùs
 fides & sollicita nonnihil sit, quando acerrimis
 tentationibus vrgetur, & eadem tamen certa ac
 secura sit, quando Dei promissiones intuetur.

1. Ioan. 5. 4.

DVRÆVS, Fol. 257.

Incredibilem tuam inconstantiam mirari hic sa-
 tis non possum, quia perfidiam hanc vestram, cum
 ea que in Abrahamo fuit, fide audeas comparare.
 Que ex Basilio & Tridentino etiam catechismo
 testimonia affers, nihil aliud, quàm te ipsum ingu-
 rant. Quomodo enim si tam certa est fides vestra
 de iustificatione & salute nondum satis securi-
 stis? Paulus ipse, etsi nullius sibi criminis conscius,
 se iustum tamen pronunciare noluit. Non vos san-
 ctissimi Iob verba mouent? qui etiam inquit, Si
 habuero quidpiam iustum, non respòdebo, sed
 meum iudicem deprecabor: si iustificare me vo-
 luerit, os meum condemnabit me, &c. Deli-
 ctissima Iob verba mouent? qui etiam inquit, Si
 Et (inquit Propheta David) quis intelligit?
 Et Salomon, Quis potest dicere, mundum est
 cor meum, purus sum à peccato? Et in Eccle-
 siastico, de propitiato peccato noli esse sine
 metu, neque adicies peccata peccatis.

Cap. 9.

psal. 13.

Proverb. 20.

Eccles. 1. 5.

WHITAKERVS.

45 Abrahæ exemplum propositum est à Paulo non modò vt qualis fuerit Abrahamus, ostenderet, sed vt quales etiam nos esse debeamus, si fideles sumus, demonstraret. Itaque illum Apostolos *Patrem nostrum* vocauit, vt qui eius filij sumus illi nos oportere similes esse intelligere possimus. Tum postquam multis verbis Abrahæ mirificam fidem prædicasset, concludit ad extremum quemadmodum Abrahamus illa fide tam firmiter iustificatus fuit, ita eadem etiam nos fide iustos per imputationem fore? Et verò quorsum tam longam Apostolus fidei huius, qua Abrahamus præditus fuit, descriptionem fecisset, nisi vt videret illud argumentum ab exemplo Abrahæ sumptum, quo Galatas refellit Apostolus, aliquid valeret nisi qualis Abrahæ fuit, talis quoque & nostra esset.

Basil. in ascet.
Catechism.
Trident. in 1.
arti. symboli.

Basilius autem & catechismus Tridentinus quando fidei ἀδιάκριτον πληροφορίαν, & certissimam sine vlla hesitatione persuasionem tribuunt, quod aliud, quàm nostram sententiam apercissimè confirmant? Si enim omnis disceptatio ac dubitatio à fide aliena est, & qui credunt, iis quod credunt sine hesitatione vlla certum & persuasum esse debet, quemadmodum & Basilius scribit, & in catechismo Tridentino traditum est, quis potest incertus esse de sua salute, quam credit? Nam tentationes illæ, quas caro suppeditat, etsi fidem non nihil impellunt, ac sollicitam reddunt, euertere tamen illam, & penitus de gradu turbare nunquam possunt. Sic pij quanquàm ex hac vita ad Christum latres & spe gaudiòq; pleni excedunt, aliter tamen

facere non possunt, quin mortem pertimescant.

Quære nunc quemadmodum aliquis & timere mortem, & cupidè ex hac vita migrare possit.

Restant quædam hic fructa argumentorum concidenda. Paulus ait, *Nullius rei mihi conscius sum: sed non per hoc iustificatus sum.* Quid? num se Paulus iustificatum esse negavit? Aut de sua iustificatione dubitavit? At contra ex Paulo Paulum de sua iustitia & salute certissimum fuisse constat: sic quidem ut Papistæ cogantur respondere, id Paulum extraordinaria quadam spiritus patefactione didicisse. Tu nunc Paulum introducis, de sua iustificatione dubitantem. Sed Paulum non intelligis. Neque enim ait se non esse iustificatum: sed ex eo non esse iustificatum, quod nullius rei conscius sibi fuerit. Ita Iobus etsi non est ausus suis operibus confidere, aut innocentiam suam certissimo Domino defendere, de salute tamen sua se demptorem meum vivere, & carne mea me visurum esse Deum. Davidis & Salomonis sententiæ nihil ad rem faciunt. Quid enim si non intelligimus delicta nostra, nec mundi sumus à peccatis, num proinde incerti erimus, num peccata nobis omnia & occulta & manifesta remittantur? Nihil minus. Ecclesiastici locum egregiè corrupisti. In Græco sic legitur, *Neè εὐχρηστὸς ἦν ἀποβ. ὁ ἄνθρωπος: id est, Noli securus esse de expiatione.* Vetus interpret reddi, *De propitiati peccatorum noli esse sine metu:* in quo admonet ne pœnitentiam & peccatorum expiationem procrastinemus, aut peccata peccatis cumulemus. Tu hoc testimonio probare vis de remissis etiam peccatis nobis esse metuendum, ne fortè nos in exitium retrahant. Zacharias verò nos docuit Deo *ἀποβ. ὁσ* feruire: Et Paulus ait, *Nos non accepisse spiritum seruitutis iterum ad metum,*

1. Cor. 4. 4.

In fine 8. cap. ad Rom.

Iob. 19. 26.

Eccles. 5. 5.

Luc. 1. 74.

Rom. 8. 15.

sed spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba Pater.

DVRÆVS, Fol. 258.

Iam quo tuam sententiam argumento tuarum expecto. Quomodo iustificati (inquis) pacem possunt habere apud Deum, si ancipiti spe dubiisque de salute nostra cogitationibus perpetuò distrahamur? Quis unquam Caeciliorum dixit spem nostram dubiam vel ancipitem esse? Quid pax aliud est, quam (si Augustinum credimus) tranquillitas ordinis? Nos serui sententiam, an non igitur cum ordinem nostrum ac locum teneamus, pacem tibi habere videmur?

Lib. 19. de
ciuit. Dei. c.
19.

WHITAKERVS.

46 Argumentum meum ex Apostolo desumptum diluere nunquam profectò poteris. Nam hic quidè nihil affers, vnde id te vel conatù esse existimem. Apostolus ait, primùm nos fide iustificari, tum iustificatos pacem erga Deum habere. Pax autem ista est animi firma tranquillitas dum nos à peccatis absolui, & Deo reconciliari certà credimus. Qui enim de peccatorum remissione & Dei benevolentia, suòque futuro statu incerti sunt, pace aut omnino nulla aut minimè perpetua perfruuntur. Hanc autem pacem, quam nobis fidei iustificatio affert apud Deum, veram acque immortalem esse oportet. Nam pax aut dubia, aut breuis, aut mutabilis non meretur pacis nomen. Qui ergo hanc pacem adepti sunt, ij sciunt eam fore sempiternam: qui verò se sciunt sempiterna pace frui, ij de salute sua incerti esse

Rom. 5. 2.

LIBER VIII.

nequeunt. Itaque Apostolus adiungit, nos in gratia stare: ubi Chrysoſtomus obſeruauit hanc Dei gratiam sine carere, & terminum nescire. Qui ergo hac gratia præditus est, ea nunquã priuari potest: certus igitur est de salute sua. Idquẽ tute etiam agnoscis. Si enim spes non sit dubia, vel anceps, quod tu Catholicos omnes existimare dicis, tum certam & firmã esse sequitur, quod fieri nullo modo potest, si de salute dubitamus. Augustinum tenet adducis, cum nihil hinc de re loquatur, quã nos in manibus habemus. Sit pax, tranquillitas ordinis: Et simus nos vt dicis serui. Tamen etiam filij sumus. Huius autem ordinis ratio postulat, vt qui filius est, certam hæreditatem expectet.

DVRÆVS, Fol. 259.

Aliud argumentum audiamus: Credimus (inquis) vitam æternam: ergo sine vlla hæſitatione certa nobis ac persuasa est. Dic mihi *Whitaker*, credisne etiam mortem æternam? tam igitur mors tibi æterna persuasa est, quã est vita æterna. Quis vnquam de sua in finem vsque perseverantia absque peculiari Dei reuelatione certus esse potuit?

WHITAKERVS.

47 Aliud est credere vitam æternam, aliud nos fore participes æternæ vitæ. Illud enim impij homines dæmonesque credunt, hoc nulli nisi fideles sibi persuadere possunt. Qui verò electorum si- Tit. i. i.

- de, quam vocat Apostolus, præditi sunt, ii non modo credunt æternam vitam, sed etiam æternæ vitæ hæreditatem ad se pertinere minimè dubitantes.
- Rom. 8. 30. Quos enim iustificat, eos etiam sine omni controversia glorificabit, ut Apostolus clarissimè confirmat. Nulli verò iustificantur, nisi qui se iustificatos esse intelligunt. Nam iustificati pacem habent erga Deum, eamque sentiunt. Quòd ergo nullis constare dicis de sua perseverantia ab igne peculiari Dei reuelatione, æterno Dei decretis nervos incidis. Nam prædestinatio Dei cum certis fit & immutabilis, certam quoque vocationem iustificationem, glorificationem nostram efficit. Tunc enim illam Apostoli catenam nostram dissolves ac dirumpes? Et cui tãdem sua perseverantia dubia esse potest, cum Deus suã erga nos perpetuam benevolentiam testetur? Apud Ieremiam
- Iere. 32. 40. Dominus ait, *Feriam cum iis pactum sempiternum & non desistam à benefaciendo illis.* Et Christus
- Ioan. 13. 1. Ioannes ait *suos in finem diligere.* Si ergo Deus
- Luc. 22. 32. Etiam cum suis initum perpetuum sit, & suos Christus in finem diligit, certam esse constat in fide perseverantiam. Tum quicquid Christus petierit, id proculdubio impetrauit: petiit autem *ut fides sanctorum non deficeret*, id ergo illius precibus concessum fuit. Et verò quod sancti ex fide petunt, quos illos id accipere negabit, cum Christus promissur
- Mat. 21. 22. rit, *Quæcunque in oratione petieritis credentes, accipietis.* sancti autem nihil ardentius precantur, quam ut possint in gratia perseverare. Nonne qui in Christum insiti sunt, in iis Christi spiritus habitabit? Spiritus autem sanctus nõ ad tempus, sed æternum nobiscum manet. Quid multis opus est, ut Christus ait: si qui incepit bonũ opus, perficiet usque in diem Iesu Christi, ut Paulus ait: Si De-

docta sunt *ἀνεπαμέλητα*, vt idem Paulus docet: Si Rom. 11. 29.
 in renatis semen Dei manet, id est verbum Dei fi- 1. Ioan. 3. 9.
 de susceptum perseverat, vt Ioannes ait: Denique Mat. 24. 24.
 si Electi nunquam seduci possunt, vt Christus cla-
 re pronunciat, est omnino necessarium, vt qui ve-
 ra fide præditi sunt, in eadem perpetuò persistât.
 Permite nobis Duræ, vt his tam certis scripturæ
 testimoniis potiùs, quam vestris opinionibus at-
 que insomniis assentiamur. Vestra quam iactatis,
 fides, nihil profectò aliud est, si his scripturis cre-
 dendum est, quam mera *ἀπιστία*.

DVRÆVS, Fol. 259.

Fides (inquis) quæ ab Apostolo dicitur *συν-
 στασις ἰσθῆτος* perpetua esse debet. Quis
 unquam dubitauit certissima esse, quæ creduntur
 omnia? Sed tuum erat *Ἰ. I. Whitakere* ostendere, sin-
 gulos hac fide se in finem vsque perseveraturos
 credere debere. Paulus ipse quosdam fidei naufraga-
 tum ac iacturam fecisse disertis verbis pronun-
 tiat. 1. Timoth. 1.

WHITAKERVS.

48 Non id quæritur, an quæ creduntur, sint cer-
 tissima. Id enim dæmones ipsi certissimè norunt:
 & tu cum vestram illam præclaram fidem non at-
 tiam esse statuas, quàm qua dæmones excellunt,
 vos veræ fidei expertes esse confiteris. At illa fi-
 des, quam Apostolus laudat, quæque illi summi
 viri præditi fuerunt, quos prædicat, non tantùm
 credit vera esse in se Dei omnia promissa, quod
 dæmones faciunt, sed eorum se quoque fore par-
 ticipes sibi persuadet. Itaque & *ἰσθῆτος* vocatur
 Heb. 11. 1. &c.

ἢ ἐπιζουδύων, quia iam fruitur per certam arque
 exploratam spem iis bonis, quæ nobis in altera
 vita præparantur, & ἐλεγχῶ ἀεζυμάτων ἢ βαπτί-
 σμῶν, quia nunc intuetur, quæ nostros oculos fu-
 giunt. Tam ergo comperta est fidelium perseve-
 rantia, vt se nunc in illarum rerum possessione
 versari putent, quas in altero demum seculo per-
 cipient. Hoc tu argumentum, vt omnes vires in-
 tenderis, nunquam tamen commoueris. Fides au-
 tem de qua Paulus loquitur in Epistola ad Timo-
 theum, non fidem iustificantem, sed doctrinam se-
 nam significat, cuius Hymenæus & Alexander se-
 naufragium fecerant. Ineptum est in verbi qua-
 μιᾷ nugari. Vera autem fides, quæ electorum pro-
 pria est, nunquam amitti potest, quod ego me iam
 satis perspicuè arbitror docuisse.

1. Tim. 1. 19.

DVRÆVS, Fol. 260.

Dixit (inquis) Paulus, quis nos separabit à
 charitate Christi? ergo ne tantundem tibi dicere
 licebit? In prædestinatorum persona Paulus sic
 loquitur.

WHITAKERVS.

49 Paulus non tantum de se, sed de alijs etiam
 fidelibus persuasus fuit, fieri non posse vt eos ali-
 quid à charitate Dei separaret. Ait enim, *Quid
 nos separabit à charitate Christi? Persuasum habeo
 nihil posse nos separare à charitate Dei, quæ est in
 Christo Iesu.* De prædestinatis igitur loqui Pau-
 lum fateor: nam alii quidem separantur. Sed hinc
 concludam, quod institui. Prædestinati non pos-
 sunt à charitate Christi separari: Qui vera fide
 imbuuntur.

Rom. 8. 35-39.

imbuuntur, prædestinati sunt, quod Apostolus docet, quando fidē vocat Electorum: qui igitur vera fide donantur, non possunt à Christi charitate separari. Nisi mentis caligine oppressus fuisses, facile profectò hanc consequentiam præuidisses.

DVRÆVS, Fol. 261.

Pergis deinde: Ob hanc causam pignus nobis adoptionis datus est ipse Spiritus sanctus, qui nobis certissimam fidem faciat esse nos Dei filios. Cum paulò antè dixeris ipsa nos fide certissimos fieri nos Dei filios esse, quid nouam pignore opus est? Et Paulus non adoptionis nostræ, sed hereditatis pignus nobis esse datum dixit. Est enim charitas Dei diffusa in cordibus nostris, velut pignus quoddam vitæ æternæ, quod si tenemus, rem ipsam cuius pignus est, æternam dico beatitudinem, amittere non possumus.

WHITAKERS.

50 Pignore promissum confirmatur & sanctitur: ergo qui Spiritus sancti pignus acceperunt, de ipsa promissione nō possunt dubitare. Si enim hæc in humanis negotiis firma sint, in rebus diuinis multò sint firmiora necesse est. Deus nobis æternæ vitæ hæreditatem promisit: æquum ergo est, vt Deo promittenti fidem habeamus. Cum autem hanc promissionem *arrhabone Spiritus* confirmarit, omnem dubitationem sustulit. Neque est, quòd nimis imprudenter obiicias, nouo pignore nihil opus esse, si fides certa fuerit. Et si enim fides per se certa est, quia Dei promissis nititur, tamen quando pignus etiam accesserit, multò

Rom. 8. 15.
Galat. 4. 6.

certior euadit. Siue autem adoptionis siue hereditatis pignus dicatur, in re nihil interest. Nam ad Romanos Apostolus vocat *spiritum adoptionis*, & ad Galatas ait: *Quoniam estis filij, emisit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem, Abba Pater.* Hoc autem pignus de charitate interpretaris, quod ut concedam, nihil omnino de causa deperdam. Si enim non tantum fide, sed etiam charitate nostra certi sumus de æterna hereditate

1. Ioan. 3. 14.

piay. Quos enim Dominus ad hanc dignitatem & felicitatem extulit, eorum mentes perpetuo erga Deum, & fratres amore inflammauit. Hic ergo amor nobis testimonio maximo esse potest, nos esse filios Dei, quia Deum & fratres amamus. Ita enim Ioannes ait, *Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres.* Si scimus nos iam esse translatos, non igitur incerti sumus. Cur autem *spiritus promissionis* vocetur, non magnopere tecum contendam. Plures causas apud Thomam inuenies: quarum vna est, *quia facit certitudinem de promissa hereditate*: quod cum Caluini memorem, quam tu reprehendis congruit. Tum rectè Thomas admonet, arrham potius, quam pignus accipi oportere, quia pignus redditur, postquam res debita recipitur: arrha autem datur de ipso pretio, quod non est auferendum, sed complendum. Qui ergo spiritus arrham acceperunt, eam temper retinebunt.

Thom. in
Ephes. cap. 1.
lect. 5.

DVRÆVS, Fol. 262.

Ridiculum verò est quod addis, Patrem verò quis Deum ausit appellare, qui te putat posse eius non esse filium aliquando? Quis? Num quotquot Deum appella e patrem audent, illi se filios

se filios semper futuros certi sunt? Orationem Dominicam Christus omnes Apostolos docuit, ex quibus Iudas fuit.

WHITAKERVS.

si Ad Deum nulli possunt, tanquam patrem suum accedere, nisi qui sunt de illius paterna eroga se voluntate certi. Qui enim dubitat, sitne illi futurus in perpetuum pater, non illum ex animo patrem vocat, sed tantum simulatè. Electi autem in Dei paterna benevolentia acquiescunt, illum esse patrem, se esse filios certissimè norunt, & penitus persuasi sunt, nihil interuenire posse, quod aut illum ex patre inimicum, aut se ex filiis alienos atque hæredes reddat. Igitur hoc ipsum patris nomen certam atque æternam filiorum Dei hæreditatem arguit. Quanquam autem Deum multi patrem appellant, qui non sunt eius filii, falsò tamen illud nomen vsurpant: & oratione Dominica nulli rectè vtuntur, nisi quos Deus filios adoptauit. Quare quàm hîc tu ridiculè responderis, omnes perspiciunt.

DVRÆVS, Fol. 262.

Illud fortasse vehementius nos urget, quod ais, Sanctis licet cum Apostolo profiteri, scimus nos ei futuros esse similes: scientia certa, dubitare opinionis. Sed dic obsecro, num quod sanctis cum Apostolo profiteri licet, idem tibi continuo licebit? Omitto quòd hunc locum fudè mutasti, Scimus (inquit ille) quoniam cum apparuerit, similes ei erimus.

WHITAKERVS.

52. Si sancti sciunt se Christo similes fore, scilicet etiam necessario se nunquam perituros. Qui enim pereunt, eos, opinor, non negabis esse Christo dissimiles. Nec est quod ineptè somnies, de se aut reliquis Apostolis loqui Ioannem, cum postquam se illos omnes alloqui testetur, quos Deus et eximia charitate complexus est, ut illos pro suis filiis susciperet. Loci huius sensus est, *Charissimus nunc filij Dei sumus, quod quanquam minime appareat, scimus tamen cum ipse patefactus fuerit, nos quoque similes fore.* Itaque scientia huius temporis est patefactio futuri. Nihil verò hinc mutillam est. Id enim nobis inuitus relinquas est necesse, fideles dum hinc viuunt, certò cognoscere quales in altera vita futuri sint, nempe Christo similes. Doceat verò quemadmodum aliquis & scire possit se Christo similem futurum, & tamen de salute sua dubitare. Si enim scit se similem Christo futurum, non dubitat: si dubitat, nescit an Christo sit futurus similis. Ita post Ioannes ait, *Scimus nos translatos esse se ex morte ad vitam.* In quem locum sic scribit Augustinus, *Redeat unusquisque ad cor suum. Si ibi inuenerit charitatem fraternam, securus sit: quia transit à morte ad vitam. Iam in dextera est: quia nihil in te disertius dici potuit.* Nam primam illam Ioannis sententiam de quouis fidei interpretatur, deinde ex charitate fieri nos de salute certos ac securos confirmat.

1. Ioan. 3. 1. 2.

1. Ioan. 3. 14.

Aug. in Epi.
Ioan. tract. 5.

DVRÆVS, Fol. 262.

Nullis ergo hæcenus diuinarum literarum testimonijis tua nobis perseuerantia certitudinè per

bare potuisti. Qui stat (inquit Paulus) videat, ne
 cadat. Et ad Philippenses, Cum timore & tre-
 more vestram salutem operamini. Et ad He-
 bræos, Timeamus ne fortè relicta pollicitati-
 one existimetur aliquis ex nobis deesse.

1. Cor. 10.
 Ad Phil. 2.
 Ad Hebr. 4.

WHITAKERS.

53 Ego verò clarissimis sacrarum literarum te-
 stimoniis euici ac demonstravi certam esse sancto-
 rum perseverantiam, id quod innumeris præterea
 aliis, si opus esset, confirmare possem. Tuis verò his,
 quæ quasi postliminio introducis, breuiter respõ-
 debo. Primum enim in cõminationibus, atque ex-
 hortationib⁹, quæ cõmunes sunt, videndũ est quid
 cuiq; conueniat. In ecclesia multi sunt, qui se falsa
 opinione fallunt, & cùm minimè stent, sibi tamẽ
 stare videntur. Ita enim Apostolus ait, *Qui sibi vi-*
detur stare, videat ne cadat. Nihil te verò puduit 1. Cor. 10. 12.
 ὁ δοκῶν ἕσται-
 γαι.
 tam celebrem locum corrumpere, idque adeo ve-
 tere interprete reclamante? Deinde ipse etiam
 sancti admonedi sedulo sunt, vt securitatem car-
 nalem fugiant, Satanae impetus præcaueant, in so-
 licita cura perpetuò versentur. Hoc verò nihil
 impedit, quo minùs de salute sint interim certis-
 simi. Etsi enim Paulus nauigans, haud quidem du-
 bitauit an saluus atque incolumis in terram eua-
 deret, tamen nihil prætermisit, quod hominem de
 salute sua sollicitum curare & facere oporteret.

Act. 27.

DVRÆVS, Fol. 263.

A scripturis ad patres transilis. Primum in acie
 Q. 9. iij.

Cyprianum sistis. Mori planè timeat, at qui ex aqua & Spiritu sancto non est renatus: mori timeat, qui non Christi cruce ac passione ceteretur. Quid hoc quaso ad rem? Chrysostomus, non modò de datis inquit, sed etiã de futuris peccatis inde atque de datis τῶν ἡμερῶν ἐπί τοῦ Χριστοῦ, ubi non de fidei, sed de spei certitudine loquitur. Quid Augustinus? Quia ergo non secundum merita nostra (inquit) sed secundum illius misericordiam firma est promissio, nemo debet contrepidatione prædicare, vnde non potest dubitare. In quibus verbis nihil est, quod consuetudinem tuam iuuet. Quid enim absurdum, quam diuinorum promissionum certitudinem ad singulorũ beneficium perseverantiam detorquere?

WHITAKERS.

Cyprian. de
mortalit.

54 Hæc istorum patrum testimonia breuiter tuis calumniis vindicabo. Quid enim attinet ceteris certè suppetunt scripturæ de hominum iudiciis magnopere litigare? Cyprianus mortem nullis terribilem esse docet, nisi qui gehennæ ignibus, et ipse loquitur, mancipantur. Quæ tu verba quamobrem prætermiseris, velim me certiorempiternæ adiudicantur, qui mortem non timet, sed eam fide pleni oppetunt, certò sciunt se esse ab æterna morte liberatos. Chrysostomi vnum testimonium non attingis, in altero corruis. Spem enim fateris esse certam, non fidem: in quo spes nescis fidei esse fructum. Spes enim ideo certa est quia nascitur ex fide, quæ Dei certis promissionibus nititur: Si ergo spè sanctorũ certam esse concedis.

cedis, fidem quoque certam esse non potes dubitare. Sed accipio, quod das: spes sanctorum certa: sancti autem vitam æternam sperant: sancti igitur vita æterna sine dubio poterunt. Sed te id latere non debuit Apostolum in infidelitate disceptationem, in fide *πληροφορίαν* statuere. Augustini verò tam perspicua sententia fuit, ut te in miseris angustias compulerit. *Quid (inquis) absurdius, quam diuinarum promissionum certitudinē ad persequerantiam singulorum hominum detorquere?* Imò quid tua responsione fingi absurdius potuit? Non enim Augustinus docere voluit, Dei promissiones esse firmas, sed hinc concludere, quia Dei promissiones firmæ sunt, cum non ex nostris meritis, sed ex Dei misericordia pendeant, nobis non esse dubitandum, quin Christus in nobis sedeat atque regnet. Qui verò Christum in se habet sedentem & regnantem, ille meritò potest salutem sibi certam polliceri.

Rom. 4. 20.
21.Aug. in psal.
88. com. 1.

DVRÆVS, Fol. 263.

Hic more tuo exclamas, Augustinus totus noster est. Vt nihil à te impudentius dici potuisse omnes intelligant, ex innumeris quæ apud eum passim occurrunt testimoniis, pauca delibare constitui. Quis ex multitudine (inquit) fidelium, quamdiu in hac mortalitate viuatur in numero prædestinatorum se esse præsumat? *Et rursus, Prædestinatio Dei etsi apud nos, quidum in præsentis vitæ periculis versamur incerta est, apud illum tamen incommutabilis permanet. Et alio loco, Itaque utrū quisque hoc munus acceperit, quādiu hanc vitam ducit, in*

De correptione & gratia cap. 13.

Ad art. fal. art. 12.

De bono per seuer. cap. 1.

Ibid. cap. 22.

Lib. 11. de Ciuit. Dei, cap. 12.

certum est. *Ac rursus*, De vita æterna nemo potest esse securus, nisi cùm consummata fuerit ista vita. *Et rursus*, Beati licet de sua perseverantia præmio certi sint, de ipsa tamen perseverantia sua reperiuntur incerti.

WHITAKERS.

55 Etsi malo tecum de scripturarum, quibus patrū possessione contendere, tamen nihil adhuc video, quo minus esse totum in hac causa nostrum Augustinum penitus defendā. Nam hæc testimonia nihil aliud nisi summam in Augustino legendo negligentiam tuam demonstrant. Aut enim præsumptionem & securitatem improbant, quæ nos etiam damnamus, aut de aliena prædestinatione loquuntur, quam nullis notam esse nisi illis ipsis qui prædestinantur concedimus. In postremo autem, quod omnium videtur acerrimū, fraudem incredibilem adhibes. Augustinus enim eodem ipso in loco id apertissimè scribit, quod nos confirmamus. Adamum enim comparat cum quovis fidei, & quantum quidē attinet ad delectationem præsentis boni, illum in paradiso beatiorē fuisse, quam iustum quemlibet confitetur, at quantum ad spem futuri boni, quemlibet illo beatiorē esse concludit: rationē autem adiūgit pulcherrimam: *Beator quilibet in quibuslibet cruciatibus corporis, cui non opinione, sed certa veritate manifestum est sine fine se habiturum omni molestia carentem societate Angelorum in participatione summi Dei, quàm erat ille homo sui casus incertus in magna illa felicitate paradisi. Quid potes luculentius desiderare? Adamo iusti beatiores sunt, quia Adamus incertus*

Aug. de Civitate Dei. lib. 11. cap. 12.

tus fuit de suo statu, iusti non opinantur, sed certa veritate cognitum habet se futuros sine fine beatissimos. De sua igitur perseverantia incerti esse nequeunt. Quod ergo Augustinus ait, *Quis hominum sciat se in actione profectusque iustitia perseverantem*, tu plane quid sibi velit, nescis. Non enim scire nullum posse dicit, sitne in fide perpetuo permansurus, se an ita permansurus sit, ut nunquam ab actione profectusque iustitia aberraret. Labuntur enim sapientius qui predestinati sunt: sed tamen in peccatis minimè iacent.

Quando autem me ex Augustino aliquid proferre cogis, pauca expromam ex illius libris clarissima testimonia. Et primum illud quod in alio loco de Adami & iustorum conditione scribit in hunc modum: *Est in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus, sed etiam velle quod possumus: quod non fuit in homine primo. Et in proximo capite de eadem re: Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei predestinatis, non tantum tale adiutorium perseverantiae datur, (nempe ut perseverare possint, si velint, quemadmodum Adamo datum fuit) sed talem, ut eis perseverantia ipsa donetur, non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint. Et post in eodem capite: Ipse ergo eos facit perseverare in bono, qui facit bonos: qui autem cadunt & pereunt, in predestinatorum numero non fuerunt. Mitta alia multa, quae in hanc sententiam apertissimè scripsit in hoc libro. Alibi sic habet: *Timorem meum dabo in cor eorum, ut à me non recedat. Quod quid est aliud, quam talis ac tantus erit timor meus, quem dabo in cor eorum, ut mihi perseveranter adhaereant? Cur autem perseverantia ista poscitur à Deo, si non datur à Deo? Quare Augustinum esse totum, quandoquidem ita vis, in ista causa nostrum ex his manifestum est.**

August. de
correp &
grat. cap. 11.
& 12.

De bono per
seu. cap. 2.

DVRÆVS, Fol. 264.

Homil. 61. in
Cantic.

Ad extremum adducis Bernardum. Turba-
tur conscientia, sed nō perturbatur, quoniam
vulnerum Dei recordabor. *Hocine est de ju-*
quempiam beatitudine certum esse.

WHITAKERVS

36 Si conscientia nunquam perturbatur, certum
esse firmam ac certam sequitur. Qui enim incerti
sunt, facilè perturbantur. Certi autem nulli esse
possunt, nisi persuasi fuerint, nihil posse contingere,
quod Deum illis infensum faciat. Si enim Deum
iratum sibi atque inimicum senserint, non modò
perturbantur, sed penitus etiam de statu deturbi-
bati potest, ii non modò certi sunt se à Deo amari,
sed hunc amorem constantem & perpetuū fore
minimè dubitant.

DVRÆVS, Fol. 264. 265.

Plura (inquis) non persequar. Fides autem est
perpetua aut est nulla. Tibi ergo *Whitakerus*, &
Caluino ac Beza credimus, fides nulla est, cum at-
que precepta seruare te posse, neque bonum aliquod
opus facere palàm proficearis: si Martyri, vel ia-
cer saepe, vel sopitur, vel auferitur. Sed inuon hoc,
placet, Euangelium cum Lutheri Euangelio con-
iungamus. Quid Lutherus? Christianus, inquit,
non

non potest salutem perdere, etiam volēs, nisi nolit credere. *Quid tu? Christianus etiā si velit, non potest fidem perdere. Fides enim aut perpetua est, aut nulla est.*

WHITAKERVS.

57 Nugandi nullum finem facis. Id tamen bene habet, quòd nunc à Caluino, & Beza, & Martyre fidem nō nudam, aut mortuam, aut bonorum operum inanem, qualis vestra est, sed legis diuinæ studiosam statui fatearis: desine ergo insulsā tuorum calumniam defendere, qui bona opera despicī à nobis, & contumelia affici clamant. Ego verò cum publicano malim meam iniustitiam confiteri, & peccatorum veniam precari, quàm tecum illum superbum pharisæum imitari. Præcepta si seruabis, te seruabunt: at si te dicam præceptorum obseruatione speres, qui nihil minùs vnquam fecisti, quàm præcepta obseruasti? Nec mihi nunc succenseas velim, quòd de te, quem nescio, tam liberè iudicem. Illud enim Iacobi axioma com- Iaco. 3. 2.
mune est, *In multis labimur omnes.* Qui verò in v- Iac. 2. 10.
no lapsus fuerit, *reus est omnium.*

Meum Euangelium cum Lutheri Euangelio cōiungis. De Luthero respondi Campiano satis multa, quæ tu nunquam poteris diluere. Si non acquiescis, perge, quantum voles, Lutherum mordere, in quo te ipsum multò magis, quàm Lutherum lædes. Ratiocinationem enim tuam non attingam, qua nihil vnquam potuit futilius excogitari. Vbi verò Duræ, dixi, Christianum non

posse fidem perdere, si velit? Itane theologum & Iesuitam decuit nihil pudere? Non enim qui dicit fidem esse perpetuam, idem etiam affirmat, Christianum non posse fidem perdere etiam si velit. At qui vult perdere fidem, is nunquam vera fide præditus fuit. Qui veram fidem habet, eam non vult perdere, sed perpetuò retinere, cum id ei Deus dederit, ut & velit & possit. Cum autem fidem esse perpetuam dico, quid quæro aliud dicam quàm quòd patres olim dixerunt? Ambrosius ait: *Ergo neque fides vera est, si non sit perpetua, sed potest deficere.* Et in alio loco, *Quos præscivit Deus electos sibi, hi credentes permanent, quia aliter fieri non potest.* Quin tu nunc Ambrosium verberas verbis & conuiciis tuis? Et Gratianus multis testimoniis probat charitatem nunquam amitti: charitas verò non potest à fide separari. Miror ni cuius etiam Gratianus malè mulctatus à re discedat.

Amb. in epist. ad Rō. ca. 3.

De poenitentia dist. 2.

DVRÆVS, Fol. 266.

De sacramētis. In Capt. Babyl. Bucer. in act. coll. Rati.

Iam ad sacramenta veniamus. Duo (inquis) nobis tantum sunt sacramenta. Calvinus duobus vestris ordinem addidit. Lutherus ordinem copœnitentiam subrogauit. Spiritus Philippi Melancthonis in singulos ferè annos sese mutauit. Philippus, Bucerus, & Ioannes Calvinus in Colloquio Ratisbonensi, anno 1541. septem esse sacramenta cum Catholicis confessi sunt.

WHITAKERVS.

58 Ad sacramenta accedens id primùm tuis perlas-

persuasum esse cupis, de numero nostros inter se
 pugnare. Itaq; Caluini, Lutheri, Philippi, Bucer
 multiplices dubiasq; opiniones cōmemoras, cūm
 tamē nemo sit qui nesciat, hos omnes duo tantūm
 agnoscere Christianæ Ecclesiæ sacramenta. Quan-
 tum enim interdum nomen hoc sacramenti la-
 tius, vt solet, adhibent, quando tamen appositè ac
 propriè loquuntur, non nisi duo, quæ Christus in-
 stituit, Baptismum & Cœnam, in sacramentis no-
 stris numerat. Id potes ex ipso Luthero intellige-
 re, cuius hæc verba sunt, *Propriè ea visum est voca-*
re sacramenta, quæ annexis signis promissa sunt: cete-
ra quia signis alligata non sunt, nuda promissa sunt.
Quo fit, vt si rigidè loqui velimus, tantum duo sint
in Ecclesia Dei sacramēta, Baptismus, & Pœnis, cūm
in his solis & institutum diuinitus signum, & pro-
missionem remissionis peccatorum habeamus. Cūm
 nomen variè sumatur, multisq; rebus accommo-
 detur: mirum non est hos præstantissimos viros de
 nomine minùs sollicitos fuisse: quos tamen idem
 de re ipsa omnes sensisse constat.

Luther. de
 Capt. Babyl.

DVRÆVS, Fol. 267.

Septem sacramēta esse nullum ais antiqui-
 tatis vestigium reperiri. *Quasi nemo vnquam*
mortalium de hac re vel verbum vnū fecisset, val-
dè rubic petulanter exultas, & quam non modò
diuinarum scripturarum, sed omnis etiam antiqui-
tatis rudis sis atque ignarus, satis ostendis.

WHITAKERS.

59 Nihil tu aliud, quàm maledicere didicisti. Num enim quenquam nostrum nescire putas hoc pontificium de septem sacramentis commentum veteri Ecclesie ignotum atque inauditum fuisse? Quin ergo profers aliquem patrem, qui sacramenta Ecclesie nec plura, nec pauciora quam septem enumeravit? Sin nullum potes reperire, quid tu antiquitatis vestigia iactitas, quae nusquam apparent? Si enim olim in Ecclesia receptum fuisse, quod defendis, id aliquis profecto pater scriptis prodidisset: at nullus omnino est ex tam multis qui hunc sacramentorum septenarium numerum confirmavit. Nec verò ante Hugonem de sancto Victore, & Petrum Lombardum hæc de numerum sacramentorum opinio percrebuit, cum Lombardus ipse qui Patrum testimonia diligenter collegit, hæc omnino nulla recitet. Concilium verò nullum extat antiquius Florentino, in quo hic numerus approbetur ac sanciat. Hæc illa sunt præclara antiquitatis monumenta, quibus ista causa defenditur. Cum ergo vos omnis antiquitatis exili-deficiat, ne me omnino rudem antiquitatis exilimes, te nunc ad antiquitatem pronocabo. Eminentem verò clarissimis patrum testimoniis verorem Christi Ecclesiam non nisi duobus visam esse notis & perpetuis sacramentis. Clemens Romanus non nisi duo sacramenta numerat. Iustinianus in Apologia duo tantum commemorat. Tertullianus in libris contra Marcionem, & de corona militis, non nisi duo agnoscit. Cyprianus ait, *Tunc demum planè sanctificari, & esse filij Dei possunt, si utroque sacramento nascantur.* Cyrillus Hierosolymitanus in Catechismis suis de duobus tantum

Clem. lib. 1.
Recognit.
Iustin. in Apologia. 2.
Tertullian. lib. 1. & 4. contra.
Marc. & de Coron. Mil.
Cyprian. li. 2. epist. 1.
Cyril. Hierosol.

tum sacramentis scribit. Ambrosius librum ex in-
 stituto de sacramētis Ecclesiasticis scripsit, in quo
 duo solummodo sacramenta tractat. Augustinus
 ait, *Quaedam pauca pro multis, eademque factu
 facillima, intellectu augustissima, & obseruatione ca-
 stissima ipse Dominus & Apostolica tradidit discipli-
 na, sicut est Baptismi sacramentum, & celebratio
 corporis & sanguinis Domini.* Iterum Augustinus,
Hec sunt Ecclesie gemina Sacramenta. Dionysius
 Ariopagita non pœnitentiam, non matrimonium
 pro sacramentis agnoscit, & vnctionem non in-
 firmorum, sed mortuorū celebrat. Gregorius Ma-
 gnus non nisi tria sacramenta statuit, Baptisma,
 Chrisma, Corpus & sanguinem Domini. Chrisma
 autē ad Baptismū pertinebat. Rabanus Maurus to-
 tidē ponit. Paschasius ingenuē scribit, *Sunt sacra-
 menta Christi in Ecclesia Catholica, Baptismus, cor-
 pus quoque Domini & sanguis.* Denique Bessarion
 Cardinalis non est veritus confiteri, *hec duo sola
 sacramenta in Euangelis manifestē tradita legi.*
 His testimoniis duo sacramenta comprobantur,
 septem verò planè nullis nisi recentissimis nitun-
 tur. Et tamē tu nobis tuam antiquitatis scientiam
 venditas, nostram ignorantiam exprobas. Sed
 quid humana testimonia perquirimus, cūm diui-
 na sint manifesta? Nām Paulus disertè docet Israël
 quæ nobis *1. Cor. 10. 1.*
 Christus tradidit. Nulla autem nominat nisi ba-
 ptismum, & escam spiritualem. Atque ex Christi
 latere omnia noui Testamenti Sacramenta fluxe-
 runt, quemadmodum Augustinus multis in locis
 confirmat. Quinque autem *1. ad Cor. 11.* Sacramen-
 ta nullo modo possunt ex Christi latere deduci.

Ambros. de
 sacram. Ec-
 clesie.

August. de
 doctrin.

Christ. lib. 3.
 cap. 9.

De symb. ad
 Catech.

Dionys. de
 ecclesiast.

hierarchia.

Gratian. 1.
 quæst. 1.

Multi secu-
 larium.

Rabanus.
 Paschal. de

eccl. Domi-
 ni.

Bessar. de sa-
 cram. Eu-
 charistia.

1. Cor. 10. 1.
 &c.

1. ad Cor. 11.

DVR ÆVS, Fol. 267.

Ut de Baptismo atque Eucharistia nihil dicam, Ordinem Calvinus pro sacramento agnoscat, resque ex scripturis aperta est, 1. Tim. 4. & 1. Tim. 1. Sic Augustinus, Sacramentum (inquit) Baptismi est quod habetis qui baptizatur, & sacramentum dandi Baptismi est, quod habet qui ordinatur, &c. lib. 1. contra Donat. cap. 1. Et rursus, Explicent quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti, & sacramentum ordinati possit amitti. lib. 2. contra Parmen. c. 19.

WHITAKERVS.

1. Tim. 5. 22.

August. in
Ioan. tract.
80.

60 Impositionem manuum, qua olim vsi sunt in Ecclesie ministris instituendis, Calvinus approbat tanquam sanctam & piam ceremoniam, quod non etiam omnes libenter facimus. De ea enim Paulus præcipit, *Manus citò ne cui imponas: ipsùmque; Timotheum monet, ut meminerit illius gratiæ, quam in manuum impositione acceperat. Hinc verò sacramentum Christianorum comminiscum cum omni iudicio pugnat. Primum enim consistit in omni sacramento necessariam esse certam quandam externam, aspectabilem, corpoream materiam, quemadmodum in Baptismo & Coena percipimus. Ita Augustinus ait, *Acedat verbum ad sacramentum, & sit sacramentum. Quare in omni sacramento requiritur elementum, Ordinis verò nullum elementum est: ordo igitur non est sacramentum. Dum enim elementum in ordine quæritur, quid**

tis, quid aliud quàm argutè & doctè desipitis?
 Deinde quæ propria sunt Ecclesiæ sacramenta, ea
 Christus instituit: Impositionè verò Christus non
 adhibuit, quando Apostolos elegit, & muneri A- Ioan. 20. 22.
 postolico præfecit. Afflauisse quidem illis Christû
 legimus: manus illis imposuisse non legimus. Si
 verò tum Christus in animo habuisset, vt sacra-
 mentum Ecclesiæ perpetuum mandaret, hunc
 deinceps ritum Apostoli obseruassent, quem ta-
 men nunquam ab illis vsurpatû esse intelligimus:
 Ordo igitur non est propriè sacramentum. Præ-
 terea sacramenta pertinent ad omnes Christia-
 nos, quia sunt sigilla noui fœderis, quod non cum
 certo quodam hominum genere, sed cum vniuer-
 sis Christianis sancitum est: Ordo verò hominum
 est paucorum: Itaque non est sacramentum. De-
 niqûe cum gratiam in sacramentis latere fingant,
 & per sacramenta ad homines transmitti, osten-
 dant quæ tandem pars huius sacramenti gratiani
 inclusam teneat. Quicquid dixerint capientur. De
 Augustino breuiter & verè respondeo, Ordinem
 ab eo dici sacramentum, communi quadam & la-
 ta huius nominis vsurpatione. Nunquam tamen
 Ordinem Augustinus sic esse sacramentum sensit,
 quemadmodum est Baptismus & Eucharistia.

DVRÆVS, Fol. 268.

*Confirmationis Sacramentum ex Aposto-
 lorum Aëtis clarum est. Calvinus ait, Ex tempo-
 rali perpetuum imperitè faciunt. Quomodo ab
 immani sacrilegi crimine Calvinum vindicare po-
 tes? Vt enim veteris legis sacramenta non prius*

Rr. j.

desierunt, quàm lex ipsa vetus finē acciperet, ita
 neque noue legis sacramenta prius desitura sunt,
 quàm Christi regnum ac Ecclesia in terris desie-
 rit. Augustin sententiam silere non possum, Sa-
 cramentum (inquii) Chrifti in genere vili-
 bilium signorum sacrosanctum est, sicut ipse
 Baptismus. lib. 2. contra Iudas Peril. c. 104. Et
 rursum tract. 6. in Ioannem. Eusebius quoque
 testis esse potest Nouatum haresiarcham omnino
 primum hoc sacramentum reiecsse lib. 6. c. 35.

WHITAKERVS.

61 Verbum in Actis Apostolorum, aut in ali-
 quo noui Testamenti libro nullum de Confirma-
 tione reperitur. Manus Apostoli credentibus im-
 ponebant, vt dona Spiritus sancti extraordinaria
 acciperent, quod nihil ad Ecclesie perpetuum sa-
 cramentum pertinet. Erant enim illa dona ter-
 porum illorum propria, nec istam mirificam
 uinæ gratiæ in fideles effusionem ad mundi
 igno durare oportebat. Sed hinc mihi Caluinus
 sacrilegio vindicandus est: imò tua potius
 sapientia coarguenda. Quis enim nescit quædam
 fuisse temporaria veteris legis sacramenta, veluti
 mare rubrum, nubem, manna, petram, serpentem
 æneum, quæ penitus ante Christi aduentum
 fierant? Ita quid prohibet quosdam ab Apostolis
 ritus esse obseruatos in miraculis procurandos
 quos nunc sublatis miraculis ineptum sit imitari?
 Si potes Spiritum sanctum in eos conferre, quos
 confirmandos susceperis, idque tā manifesto argu-
 mento, vt omnes sentiant, signum etiam ipsum te-
 tine, & sacramentum voca. Sin illa dona non iam
 pendere

pendent ex hominis cuiusquā manibus, nullus rei
 vacuæ locus relinqui in Ecclesia debet. Tū cui ob-
 scurum est illam veterem impositionē manuum,
 qua Apostoli vsi sunt, in vnctionem conuersam
 esse, de qua nihil omnino in scripturis accipi-
 mus: Vbi enim Apostoli vnxisse illos legūtur, qui-
 bus manum imponebant, vt Spiritum sanctum ac-
 ciperent? Primū ergo cū nullum sit Christi de
 hac Confirmatione mādatum, solus autem Chri-
 stus suo verbo Sacramenta instituat, Confirmatio-
 nem nullum esse sacramentum sequitur. Deinde
 sacramenta omnia sunt perpetua, Cōfirmatio nata
 est ex ceremonia, quæ solita est in extraordinarij
 & minimè perpetui doni administratione adhi-
 beri. Tum huius sacramenti materia non illa est,
 qua Apostoli vsi sunt, cū isti inungant quos cō-
 firmare volunt, Apostoli non nisi manū imposue-
 rint. Præterea quibus Christus verbi annunciandi
 authoritatem tribuit, iis etiam sacramentorum ce-
 lebrationem commisit: nam sacramēta sunt verbi
 figilla; Solis verò Episcopis licet confirmare. Po-
 stremo Alexander Halensis, & Bonauentura faten-
 tur ingenuè sacramentum Confirmationis, vt est
 sacramentum, *neque à Domino, neque ab Apo-
 stolis institutum & dispensatum fuisse*, quia in scri-
 ptura non legitur, sed postea in Concilio Mel-
 densi inuentum esse scribunt. His nempe oculi
 erant hebetiores, vt quod tu in Actis Apostolo-
 rum clarum esse dicis, nusquam in omni scri-
 ptura viderint. Et tamen hanc Chrismatis cere-
 moniam, de qua Augustinus & Eusebius memi-
 nerunt, non ignoro olim esse vsitatam. Verūm
 illum illam Christus præceperit, & Ecclesiæ pro-
 sacramento commendarit, quærimus. Tertul-
 lianus autem & Cyprianus disertè restantur
 illam ex disciplina veteris Testamenti, non ex

Alexan.
 partit. 4.
 quæst. 24.
 membto 6.

Tertul. de
 baptis.
 Cyprian. de
 Chriſm.
 liber est sup
 positius.

Basil. de spi-
rit. sancto. c.

27.

Christi mādato sumptam esse. Et istam vñctionem
Basilii in traditionibus non scriptis reponit.

DVRÆVS, Fol. 269.

Iacob. 5.

*Extremam vñctionem esse sacramentum ex Ia-
cobi Epistola aperium est. Chrysostomi etate sacra-
menti huius usum ordinarium fuisse observatum cō-
stat. lib. 3. de sacerdotio. Et Augustini etate Pri-
sper: Anima sacramento farris (Eucharistia in-
telligitur) & olei vñctione munita, secuta expe-
dit. lib. 2. de predicto. c. 29. Et Innocentius, Si in-
firmus aliquis in vobis est, vocet presbyteros
Ecclesie &c. Ad Decent. Episc. Eug. c. 8. Bona
consuetudinem testatur. in c. 5. Iacob. Et Bernardus
testis est non sua tantum etate sacramentū hoc apud
omnes passim Christianos in usu fuisse, sed & ex-
imiam illius vtilitatem atque efficaciam vñcti
Deum miraculo comprobasse. In vita Malach.*

WHITAKERVS.

Marc. 6. 13.

Iacob. 5. 14.

62 Si Tridentina decreta satis scires, sacra-
menti institutionem ex Marci potius Evangelio,
quàm Iacobi Epistola peteres. Sed perinde est, quò
tandem commentitii sacramenti authorem facias.
Id quidem constat de re eadem & Marcum, & Ia-
cobum loqui. Marcus ait, *Damona multi exi-
bant, ungebantque oleo multos egrotos, & san-
bant eos.* Iacobus ait, *Infirmatur quis inter vos,
Accerset presbyteros Ecclesie, & orent pro eo, un-
gentque.*

gentes eum oleo in nomine Domini. His autem ver-
 bis non perpetuum Ecclesiæ sacramentum præscri-
 bitur, sed extraordinariæ sanationis miraculū in-
 dicatur. Oleum enim symbolum erat valetudinis
 recuperatę. Hoc vtantur, qui possunt ægrotis sani-
 tatem precibus impetrare: qui non possunt, absti-
 neant inani simbolo. Cū enim symbola nisi res
 subsint, nihil valeant, illud autem miraculum, cu-
 ius hoc symbolum fuit, iam dudum nusquam exti-
 terit, ipsum quidem symbolum necesse est esse o-
 tiolum. Quantum verò inter vestrum, & illud A-
 postolorum vnguentum interfit, ex eo perspicui po-
 test, quòd illi nullos inungerent nisi morbo libe-
 ratos, vos ferè nullos nisi quorum vita desperatur.
 Si enim remissionem peccatorum in vnctione cõ-
 sistere arbitraris, malè Iacobum intelligis. Hanc
 enim orationi, non oleo tribuit. Primū ergo cū
 ineptissimum sit ex simbolo *αγιόλαϊον* perpetuum
 sacramentum fabricari, deinde cū nulla sacra-
 menta Christus tradiderit, nisi publica, istam verò
 vnctionem priuatam esse constet: denique cū
 sacramenta non nisi à legitimis ministris celebra-
 ri debeant, hanc autem vnctionem Innocētius Pa-
 pa, vt ipsi tradunt, omnibus Christianis permise-
 rit, non erit illa vnctio sacramentum. Quid plu-
 ra contra rem nihili disputem? De patribus pa-
 rum laboro, quos tu tamen valde paucos habes.
 Sed fateor supersticiosum huius vnctionis morem
 diutius in Ecclesia, quàm oportuit, remansisse.
 Quanquam neque Chrysostomus, neque Prosper
 eam vocat sacramentum. Innocētii verò Epi-
 stolæ scis quantum tribuam: reliqua recentio-
 ra sunt.

Sigebert in
Chronic.

DVRÆVS, Fol. 270.

Pœnitentiam sacramentum esse, quis nisi diuinarum literarum contemptor & hostis negare audebit? Quorum remiseritis peccata (inquit Christus) remittuntur eis, & quorum retinueritis retenta sunt: & quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata in cælis. Ad quid enim clauus ecclesie data sunt, ait Augustinus, si nemo sua peccata confitetur? Neque tu ignorare perites Nouatum iam olim ab uniuersa damnatum ecclesie, quod uobiscum pœnitentia sacramentum negaret: cuius haresim Ambrosius duobus de pœnitentia libris acerrimè confutauit, & Pacianus Barcilonensis contra Symphorianum. Calvinus in remittendis peccatis clauium potestatem sustulit. Apud vos cum nulli sint sacerdotes, quid mirum si nullum pœnitentia sacramentum habetis?

WHITAKERVS.

63 De pœnitentia valde quidem exiliter remissèque disputas, nec causam ipsam & statum questionis attingis. Desuit nimirum tibi non voluntas, sed facultas. Cum enim ex scripturis nihil adducis, unde pœnitentiam esse ecclesie sacramentum intelligamus, tum ne patrem omnino alium quem in medium profers, qui de pœnitentia, tanquam de ecclesie genuino sacramento loquutus fuerit. Et tamen rem aggredieris tuo more confidenter: *Quis nisi diuinarum literarum contemptor & hostis negare audebit? Nisi vos diuinas literas* conte-

contemneretis minùs certè laboraremus. Sed nũc diuinas literas, quas à nobis contemni criminariis, paulisper expendamus. Christus ait, *Si quorũ peccata remiseritis, remittuntur eis: si quorum retinueritis, retenta sunt.* Agnosco. Nam illa, quæ ex Matthæi 18. subiungis, nõ possunt ad hanc causam pertinere, cum Tridentini magistri hoc sacramentum à Christo post resurrectionem institutum esse de creuerint. Sed quanam hinc ostenduntur indicia sacramenti? Nullam materiam, nullam formam video, qualem in omni sacramento certam ac præscriptam esse oportet. Iubetur Apostoli & remittere peccata, & retinere. Quòd in ipso quidẽ verbi ministerio fit, dum credentibus reconciliatio, reliquis condemnatio denunciatur. Si quod hinc sacramentum fuerit, ipsum verbi ministerium esse sacramentum consequitur. Nam in ministerio non tantum generales promissiones proponuntur, sed ex etiam priuatim ad quemuis fidelem, quem antea actæ vitæ poenitebit, accommodantur. Non ergo clauis tollimus, quas suæ Christus ecclesiæ mandauit, sed eas in verbi ministerio versari do- cemus, tum quando vniuersim declaratur, tum quando particulatim erga certos homines adhibetur. Nam istas clauis nõ oportet à ministerio seiungi, aut à sacrifici cuiusquam arbitrio suspendi, cum nullis peccata remittantur nisi credentibus, fides autem ex verbi ministerio nascatur.

Quod de Nouato narras, non ignoras quàm sit alienum. Damnatu ille est, non quòd poenitentia negarit esse sacramentum, sed quòd poenitentia nullum locum peccantibus reliquerit. Itaque illius hæresim merito Ambrosius & Pacianus re- fellunt, eamque nos ex animo auersamus. Tol- li verò à Caluino clauium potestatem vnde e-

uincis? Num enim qui vestram fictam, futilemque
 absolutionem reiecit, omnem clauium potesta-
 tem tollit? Et vestros etiam vobis cum Absolu-
 tione sacerdotes non grauatè relinquimus. Sacra-
 dotem enim noui Testamenti nullum nisi Iesum
 Christum agnoscimus, qui est æternus sacerdos
 secundum ordinem Melchisedechi; nec aliter de
 vestris sacerdotibus, quàm de aduersariis Christi
 eiusque sacerdotij hostibus iudicamus. Quare
 cum pœnitentiâ iis rebus careat, quæ sunt in om-
 ni sacramento necessariæ, elemento, & certa in-
 stitutione, manifestum est non esse sacramentum.
 Quod enim tandem fingemus in pœnitentiâ ele-
 mentum? Nam nec impositio manuum, de qua
 nihil Christus præcepit, nec contritio, confessio,
 satisfactio, vt plerique statuunt, in elementis cere-
 feri possent. Tum nullam Christus absolutionis
 certam rationem instituit. Deinde pœnitentiâ o-
 mnino eadem fuit veteris Testamenti, quæ est no-
 uæ nec Christus nouum aliquod pœnitentiæ ge-
 nus præscripsit; nec aliam Apostoli pœnitentiâ
 suaserunt, quàm qua olim sancti ante Christum vs-
 sunt. Neque enim vetus ecclesia aut clauibus, aut
 potestate remittendi peccata caruit. Denique ad
 illam pœnitentiâ, de qua Christus præcepit in
 20. Ioannis, nõ minùs ante Baptismum, quàm post
 Baptismum omnes inuitabantur: at pœnitentiâ
 sophistæ docent nunquam esse sacramentum ante
 Baptismum: Quare illis verbis Christus non in sti-
 tuit sacramentum.

D V R Æ V S, Fol. 271. 272.

*Postremum in sacramentorum numero est ma-
 trimoniũ, quod ipse Paulus sacramentum appellat.*

Sacramentum (inquit) hoc magnum est: Ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Cui enim nisi infideli dubium esse potest Christianis coniugibus ad liberos Christo procreandos, dum sancto matrimonio fœdere copulantur, gratiam tribuis? Vestra coniugia profana esse vultis. Calvini vestri ante Gregorij tempora matrimonium pro sacramento ait agnoscere. Augustinus ait, Bonum nuptiarum est in sanctitate sacramenti. De bono coniug. cap. 24. Et rursum, Quia matrimonium sacramentum est, dissolvi non potest.

WHITAKERVS.

64. Rectius dixisses nullum esse in numero sacramentorū matrimonium. Quid enim ineptius, quàm ex matrimonio facere sacramētum? Tamen hic etiam tuę tibi scripturę, patręsque suppetunt, de quibus breuissimę respondebo. Scripturam vnam habes, eamque præposterę intellectam. Nisi enim nescio quis tibi malus genius *πρῆγας ἐξέλετο*, non matrimonium, sed nostrę cum Christo coniunctionis vinculum dici sacramentum, id est, mysterium, facili perspiceres. Sic enim Paulus *Ephes. 5. 32.* Loquor autem de Christo, & de ecclesia: atque ita Paulum veteres interpretantur. Hanc autem mirificam & mysticam cum Christo communionem nostram matrimonio adumbrari concedo. An verò quia in matrimonio licet aliquam huius arctissimę societatis similitudinem agnoscere, proinde sacramentum esse statuemus? Tum enim quot sunt in scripturis parabola, tot erunt sacramenta. Chri-

Ioan. 15. 5.
Mat. 13. 33.

Itus ait, *Ego sum vitis, vos palmites.* Et alibi, *Simile est regnum celorum fermento: & sunt eiusmodi in scripturis innumeræ comparationes.* Quid ergo impedit, quo minùs sacramentis abundemus? Sed matrimonium nusquam Christus iussit esse sacramentum, nec est in matrimonio externum aliquod elementum, nec præscripta in scripturæ verborum forma. Tum institutum est matrimonium non in nouo Testamento, quemadmodum in sacramentis noui Testamenti requiritur, sed mox post hominem conditum in paradiso. Ne aliquid Christus ad primam illam institutionem addidit. Deinde veterum matrimonia non minima erant spiritualis coniunctionis symbola, quæ nostra. Si ergo matrimonium propter hanc significationem sit sacramentum, veteris etiam Testamenti fuit sacramentum. Præterea Christi sacramenta nõ ita inter se pugnant, vt qui vnum susceperit, altero vti nequeat. At ordinis sacramentum matrimonii sacramentum excludi atque elidi docetis. Denique scire ex te velim, num matrimonium illud, quod non fuerit à sacerdote celebratum, symbolum esse censeas illius arcane cum Christo nostræ communionis. Non potes id negare cum verum sit, vt ipsi conceditis, matrimonium. At esse sacramentum Canus pernegat. Ergo causa sacramenti non in illius mysterii symbolo cõsistit. Postremò etiam me certior fieri cupio, quid de infidelium coniugiis censeas, quæ vester Eccius pro sacramentis agnoscit. Sed nunc ad tua redeamus.

Melch. Canus lib. 8. cap. 5.

Christianis (inquis) coniugibus ad liberos Christo procreandos gratia tribuitur. Impius ergo Syriacus fuit, qui coniugium impuritatis & turpitudinis condemnauit. Verum si hæc ratio valet, tum etiam singulæ munerum functiones, quas dominus

dominus instituit, erunt sacramenta. Nullam enim ab idonea & necessaria gratia desertam esse patitur. At sacramenta non doni alicuius particularis sed vniuersalium de remissione peccatorū & reconciliatione promissionū sigilla sunt. Quamobrem verò cōiugia nostra vocas profana? quia non sunt sacramenta? Quasi quicquid sacramentum non sit, tanquam profanū haberi debeat. Nos cum Apostolo matrimonium esse *honoratum, & lectum impollutum* profitemur. Sed quanquam omnia sacramēta sunt sancta, non tamen sancta omnia sunt sacramenta, si propriè loqui de sacramentis volumus. Ad Augustinum venio, à quo coniugium dictum quemadmodū est Baptismus, & Eucharistia, ci sacramētum nemo nescit. Sed ita esse sacramētum quemadmodū est Baptismus, & Eucharistia, id verò Augustinus nunquam somniauit. Nam si erit legitimum & verum ecclesiæ sacramentum quicquid patres nomine sacramenti appellant, nullus erit sacramentorum numerus. Hoc autem nomine matrimonium Augustinus cohonestauit, quando eius dignitatem contra quorundam criminaciones defendit: quòd in illo libro doctissimè ac sanctissimè fecit. Quare matrimonium esse sanctum & purum docet: & quia similitudo est, quæ Christi atque ecclesiæ coniunctio significatur, sacramenti etiam nomen impropriè & latè sumptum illi tribuit.

Ang. de bono coniugal.

DVRÆVS, Fol. 273. &c.

Nos (inquis) baptizamus, quemadmodum Christus præcepit, & veteres illas nescio quas sordes abieciimus. Quas tu sordes appellas? Quis est antiquorum patrum, qui non earum meminuit, & ex iis grauissima interdum alia fidei

dogmata confirmavit? An tu Augustinum ignoras
 ex iis qui in Baptismo adhibentur exorcismus is-
 fantulos in originali peccato nasci contra Dosa-
 ristas demonstrasse? lib. 2. de nuptiis & coner-
 piscencia, cap. 17. An Basilium cum de Spiritu san-
 cti diuinitate disputaret, Eunomium hereticum
 confutasse? Basil. lib. de Spiritu sancto, cap. 27. An
 Tertullianum cum de corona militis differeret, es-
 qui ad scriptum Dei verbum prouocabant eor-
 guisse? Longum esset omnia hic patrum testimonia
 recensere. Vnum praterire Cyrillum Hierosolymita-
 num non possum, Catech. cap. 1. & Catech. 1. &
 Catech. 3. & Catech. 4. Plura de Baptismi cere-
 moniis si forte requiris, Dionysium lege Areopagi-
 tam, Tertullianum, Origenem, Cyprianum, Basili-
 um, Chrysostomum, Augustinum, ceterosque pa-
 tres qui sciam abunde tuam explebit. Nos V. & 6.
 nostris, ac tota veteri ecclesia sapientiores sumus.

WHITAKERVS.

65 Non equidem miror, si te pontificæ so-
 des delectent: de quibus non institui tecum val-
 de contendere. Facile enim matris tuæ te prece-
 ris mysteriis patior oblectari. Nec tamen vere-
 res dixi à nobis sordes, sed vestras abiici. Quan-
 quam enim nonnullæ ceremoniæ veteres sunt,
 tamen nec istæ olim tam sordidè atque impurè
 tractabantur, nec plerasque vestras verus eccle-
 sia celebrabat. Meâ verò non interest, quid Cle-
 mens, quid Leo, quid Damasus, quid quilibet
 alius pontifex ad baptismi sacramentum adiece-
 rit. Chri-

rit. Christus ecclesiæ nihil de istis ceremoniarum
 nugis mandavit, nec in illis crebris, quos in scri-
 ptura legimus, baptismis vlla harum rerum men-
 tio reperitur. Num verò putemus recentiorem
 ecclesiam meliùs perspectum habuisse, quibus
 in baptismo ceremoniis vti oporteret, quàm
 Christum eiusque Apostolos? Vbi autem Aposto-
 lorum aliquis in baptismo solitus est facem, lineã
 cucullam, oleum, sal, flatum, sputum, lutum adhi-
 bere? Quas res diuinas diuinis verbis comple-
 xi estis, *Sal, oleum, Chrisma, cereum chrismale, sali-
 ua, Flatus virtutem baptismatis ista figurant. Hæc
 cum patris non mutant esse, sed ornant.* Imò non
 hæc baptismum ornant, sed foedissimè conspur-
 cant ac contaminant. Exorcismorum quidem fre-
 quentem in patribus fieri mentionem intelligo:
 sed eorum ea ratio fuit, vt naturæ nostræ vitium
 ostenderent, cum in Baptismo erepti simus è Sa-
 tanz manu, qui nos captiuos tenuit per peccatū.
 Huc igitur spectauit exorcismus, vt nos de pec-
 cato natiuo commoneret, qui quanquam fuit su-
 perstitiosus, vestro tamè longè incorruptior fuit.
 Sic enim vos infantulos vestris exorcismis excan-
 tatis, quasi dæmonum legionibus obsessi essent,
 quod impium & insanum est. Mirum verò non est
 si Pelagianos Augustinus hoc argumèto refellat,
 si Pelagianos Augustinus hoc argumèto refellat,
 cum exorcismus inanis esset, si nullum in natura
 vitium hæreret. Illa enim Augustinus, si nescis,
 contra Pelagianos disputauit. Tertullianus autem
 illi castris conscripsit, quem proinde mirum non
 est de tacitis traditionibus magnificè prædicare.
 Atque hic Mōranus vos docuit in scripturis mul-
 ta desiderare. De Cyrilli Hierosolymitani libris,
 quæ hominum opinio sit, satis, vt arbitror nosti.
 Si enim hæc *19. 21. 22. 23. 24. 25.* conscriptæ sunt à Cyrillo,

Augustin. de
 nup. & con-
 cupisc. lib. 2.
 cap. 18.

Hiero. in ca-
tal.

quod dubium est, eas tamen ab illo adolescente
conscriptas esse Hieronymus testatur: ut interim
quid de illo Rufinus scripserit, non commemo-
rem. Quod verò vos non esse patribus vestris sa-
pientiores dicis, sic planè existimo. Si enim illi,
quos patres vestros vocatis, reuiuiscerent, & ve-
stras ridiculas anilesque *μυσωγίας* recognosce-
rent, equidem vos non valde sapientes iudicarem.

DVRÆVS, Fol. 275. &c.

A. C. 13.
1. Tim. 5.
Tit. 1.

Si verus (inquis) nobis baptismus, vera est
Eucharistia. Cùm panis & vinum vobis Eucha-
ristia sint (neque enim aliam Eucharistiam Chri-
stum in cœna dedisse creditis) vestram quoque vo-
bis Eucharistiam relinquimus. Vbi Laici, in que-
rum vos numero estis, Eucharistiam conficendi
potestatem aliquam à Christo acceperunt? Hanc
Paulus per manuum impositionem, ut ex Actis A-
postolorum constat, accepit: hanc ipse Tito ac Tri-
motheo contulit. Pulchrè contra Luciferianos Hie-
ronymus de quodam Hilario Diacono, Hilaris
(inquit) cùm diaconus de Ecclesia disc. Hic
Eucharistiam conficere non potest. Tertul-
lianus veterum hereticorum morem fuisse scribit:
etiam Laicis sacerdotalia munera iniungerent. Ve-
lud ostendit, quod in actis Alexandrinæ synodi de
Ischyra legitur. Decimus quartus Niceni concilii
canon instar omnium esse debet, ubi diaconis
confectam iam Eucharistiam populo exhibent in-
terdicitur: Solo igitur baptismo, quem Laici, ipse

que adeo mulieres dare possunt, contenti sitis.

WHITAKERVS.

66 Sinobis verus baptismus superest, quod tu cum Campiano, quia necesse est, fateris, veram quoque Eucharistiam esse constat. Quid enim causæ est, quamobrem quod in baptismo agnoscis, non idem in Eucharistia cõcedas, cum Christi in vtroque mandatum similiter obseruamus? Est enim baptismus nobis, qualem Christus præscripsit: est Eucharistia nobis, qualem Christus instituit. Quòd verò panem & vinum nobis Eucharistiam esse dicis, & nos credere affirmas, non aliam Christum in cœna Eucharistiam dedisse, magnam nobis iniuriam, & immane conuicium facis. Panis enim & vinum non nisi alteram huius sacramenti partem constituunt, quemadmodum cum antiquissimo Irenæo sanctisque primæ ecclesiæ Doctoribus docemus atque credimus. In Eucharistia verò non has modò externas creaturas, sed ipsum etiam Christi verum corpus & sanguinem percipimus. Vobis autem nulla Eucharistia esse potest, qui nullum omnino panem, nullum vinum vestra confessione sumitis: vt interrim de aliis innumeris Missæ sacrilegiis hoc loco taceam.

De Laicis quæ deinceps hîc commemoras, planè sunt *invidiæ*. Quis enim nescit, neque Laicis neque Diaconis concedi, vt Eucharistiam conficiant? aut quid tam multis in hac causa testimoniis opus fuit? Quanquam si Acta Apostolorum diligentius euoluisses, Paulum non Missæ conficiendæ, sed Euangelij gentibus annunci-

Act. 13. 2.

andi potestatem accepisse facile intellexisses. Ir-
bentur enim Antiocheni Prophetæ ac doctores
Paulum & Barnabam separare *eis ἐπιτοίαν*, id est, ad
opus, ad quod eos Dominus aduocauit. Nempe vo-
cati proculdubio sunt, vt Missas vbique terrarum
celebrarent, de quibus tamen nihil omnino legi-
mus. Si verò causam quæris, quamobrem imposi-
tæ illis manus sunt, eam te Græcus scholiastes de-
cebit *ὡς τε ἄλλοι ἐξουσίαν κηρύττειν*: hoc est, vt possent cum

Oecumen. in
Act. 13.

authoritate prædicare. Dimitti reliqua possunt
cùm nihil ad rem spectent. Non enim quærent, si
Laicis & diaconis liceat sacramenta administ-
re, quod nos etiam pernegamus. Sed te demor-
strare oportebat nostros ministros esse laicos. Il-
lud probas, quia facile fuit: hoc omnino præce-
mittis, in quo status controuersia totus versatur.
Sic causas tractant Iesuitæ. Id verò quod de laicis
& fæminis in conclusione ponis, nimis intole-
dum est. Si enim nemo sibi honorem sumit: sed

Hebr. 5. 4.

qui vocatur à Deo, quo modo isti ausint sine m-
datis res sacras per summam temeritatem ac sa-
crilegium tractare? Nõnne vos palàm hæretici e-
stis, si credimus Tertulliano, cùm Laicis, atque e-
tiam, quod indignius est, mulierculis sacerdotum
munera permittatis? Christus nullis nisi ministris
suis aut verbi annunciandi, aut administratorum
sacramentorum auctoritatem dedit. *Profecti (an-*

Matth. 28. 19.

quit) docete omnes gentes, Baptizantes eos. Et Pau-
lus ait, *Sic de nobis reputet homo, vt de ministris*

1. Cor. 4. 1.

Christi & dispensatoribus mysteriorum Dei. Sed
cùm vobis nec Episcopi, nec Presbyteri, nec Dia-
coni legitimi sint, mirum non est laicos etiam &
mulieres in hæc munera sacrilegas & impuras
manus intulisse.

DVRÆVS, Fol:277.

Tu mihi ex *Caluiniano* repente *Catholicus* factus videris. *Baptismus* (*inquis*) gratiæ est causalis, Christi merita in nos deriuat, neque salutem duntaxat significat, sed etiam præstat atque affert. *Hic* ne tuo *Luthero & Caluino* nuntium remittis? *Mimè* enim *Caluinus* in *B. p. s. f. m. o* vel gratiam, vel remissionem peccatorum nobis dari concedit: sed signum tantum ac veluti sigillum esse, qua de collata iam nobis gratia certi efficiamur. Sed vereor ne in suscepta semel sententia non diu persistas. Quid enim est quod paulo post adis? Non confert *baptismus* gratiam ex opere operato. *Nihil* hoc aliud est, quam quod in a sponte confessus es, sacramenta non signa tantum gratia esse, verum etiã eã efficere ac præstare, esseq; instrumenta ad eum finem diuinitus instituta. Vanum ergo est, quòd dicis nos in sacramentis tanquam in aluo inclusam esse gratiam existimare. Nam vel ipse te diuus *Thomas* longè aliud docere 3. q. 62. art. 3. potuisset. *Gratia* (*inquis*) est in sacramentis non vix legis, secundum quandam instrumentalem virtutem. *Ubi* vides gratiam in sacramento contineri, non tanquam in aluo, sed tanquam in instrumento.

Instit. lib. 4.
cap. 15. sect. 12

WHITAKERVS.

67 *Caluiniani* nomen non agnosco, ne schismaticus tui similis videar: *Catholicus* semper fui, si catholici idem nomen sit quòd christiani. Nam quòd tu me tibi repente factum *Catholicum* Sf. j.

videri dicis, equidem non ita sum huius nominis cupidus, ut tecum haberi Catholicus velim. Malo enim centies hæreticus à te putari, quam hoc modo Catholicus esse. Sed tuæ ignorantix tribuendum est, quòd me in hac causa magis quam Lutherum, aut Calvinum, aut quenquam nostrum Catholicum esse suspicaris. Quis enim unquam est nostrum de baptismo aliter, atque ego scripsi, locutus? Ineptum est quod nescis velle reprehendere, in quo tu non nunc primùm peccasti. Si tu nostrorum libros legeres, nec falsis aliorum sermonibus nimis futiliter crederes, minùs in tui exemplum nis refutadis negotij nobis facereres. *Calvinus (ais) in baptismo nec gratiam, nec remissionem peccatorum nobis dari concedit.* At hoc, inquam, egregiè falsum est: nec tu vllà in tam infinitis Calvini voluminibus vuculam inuenies, qua nobis in baptismo gratiam, & remissionem peccatorum, & Christum cum suis beneficiis totum dari non concedat. Quæ enim ex institutionibus à te afferuntur nihil sanè minùs, quam tale aliquid euincunt. Nisi baptismus sit symbolum nostræ purgationis, instar signati cuiusdam diplomatis, ut Calvinus loquitur, quod nobis peccata nostra deleta esse confirmet, num hinc sequitur non etiam dari nobis gratiam in baptismo & peccatorum remissionem? Quasi non signato diplomate & detur aliquid, & datum confirmetur. Nonne verò Eucharistia, & dat nobis Christum, & dari confirmat? Nonne in quotidiano verbi ministerio nobis Christus datur & confirmatur? Imperitè ergo disputatis non dari nobis in baptismo hæc dona, quia nobis in baptismo confirmantur, cum hæc ipsa confirmatio donationem vberiore indicet. Non ergo negamus in sacramentis donari nobis gratiam.

am, sed ita inclusam esse in sacramentis gratiam, vt ex *Opere operato* sacramenta gratiam conferant, id verò dare non possumus, quantumuis tibi, nisi demus hæretici videamur. Sed tu hîc mihi repentè ex pseudocatholico factus videris Christianus. Si enim sacramenta non contineant gratiam, vt in aluo, sed tanquam instrumenta eam ad nos perferant, veteres sophistæ nunc omnino à vobis deseruntur & damnantur, qui gratiam in sacramentis veluti emplastrum in pignore, aut sanitatem in medicamento concludunt. Nam vt medicamentum pellit morbum, siue id credat qui morbo laborat, siue non credat, modò sumat; sic sacramenta dixerunt gratiam conferre sine fide & bono motu voluntatis nostræ, modò nullum peccati mortalis obicem poneremus. Quid nunc sentiat me velim doceas: alios enim aliter de hac re iudicare video. Si Alani sententiam amplecteris, eam ego minime reprehendam. Sic enim ille de hac causa scribit, *Gratiam in anima hominis Deus operatur, per sacramenta, tanquam per instrumentalem causam, non alia ratione, nec minus verè, quam homo dicitur scribere per calamum.* Scribitio verò non includitur in calamo, sed calamo ad eam rem apto & instituto scribitur. Ita Deus per sacramenta sua, tanquam media & organa gratiam in nobis efficit: & tamen ipsa sacramenta nullam in se gratiam includunt, quemadmodum calamus, vt Alani nostri exemplo vtatur, nullam profectò scripturam continet. Instrumentaliter igitur conferri gratiam in sacramentis concedimus, quia Dominus his mediis atque instrumentis vtitur, quibus seipsum nobis, suaque dona omnia communicat. Ita Petrus ait,

S. l. ij.

Alan. de sacram. c. 31.

Act. 2. 38.

Galat. 3. 27.

Ephes. 5. 26.

Tit. 3. 5.

1. Cor. 10. 16.

Hebr. 4. 2.

Aug. in Ioan.
tract. 80.

Rom. 1. 16.

Baptizetur unusquisque vestrum in remissionem peccatorum. Et Paulus, Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Et alibi, ut Ecclesia sanctificaret purgas lanaero aqua per verbum. Et rudum. Sua misericordia seruanit nos per lauacrum regenerationis. Et de Eucharistia, Panis quem frangimus nonne est communio corporis Christi? Ita quam sic Deus in sacramentis suis efficax, perspicimus. Et tamen sine fide nihil sacramenta valent ad salutem. Cum enim sacramenta sint verba visibilia promissionum, ut loquitur Augustinus, fidem in nobis necessariò requirunt. Sermo enim auditus non prodest, nisi cum fide nostra permixtus, ut Apostolus docet. Itaque Augustinus disertè scribit, unde ista tanta virtus aqua, ut corpus tangat, & cor abluit? Nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Quare non aliter sacramenta gratiam continent, quam ipsum Euangelium expositum & annunciatum. His enim instrumentis Dominus per æquè utitur, nisi quòd quæ in verbo communis proponuntur, eadem in sacramentis particularium ad singulos accommodantur. Est enim Euangelium potentia Dei ad salutem omni credenti. Quæ admodum autem magicum est in verbis & syllabis ipsis, aut hominum sono vim diuinam includere, quàmquam Spiritus sanctus per hoc medium nobis mortem meritumque Christi efficacissimè proponit atque præbet, sic in sacramentis nulla virtus inhæret, etiamsi per sacramenta nulla Christus certissimè offertur & donatur. Hæc catholica est de sacramentis sententia: quam si reues, tibi gratulor: sin minus, hæresim tibi Catholicam tuam relinquo.

DVRÆVS, Fol. 278.

Cur eum loquendi morem in scholis sequamur, ut ex Opere operato gratiã conferre sacramenta dicamus, paucis te docebo. Ex opere operato, hoc est, quatenus à Christo ipso mouetur, gratiam conferre dicimus, quem loquendi morem eò sequimur libentius, ut omnem sacramentorum vim non à ministris præstantia, neque illius qui sacramenta suscipit, dignitate, sed à Christo ipso, qui per ea operatur, pendere omnes intelligant. Vos Calviniani siue de Christi sanguine, siue regno siue sacerdotio vobis sermo sit, ita omnia ac illius maiestate indignissima redditis.

WHITAKERVS.

68 Nihil est necesse, ut me hæc scholasticorum mysteria doceas: quæ sunt eiusmodi, ut occultanda potius, quàm diuulganda videantur. Et quidem constat Gropperum huius tam insulsi axiomatis puduisse. Itaque conatur scholasticos excusare, quasi nihil aliud senserint, quàm sacramentorum veritatem non pendere ex dignitate ministri, aut ex fide suscipientis, quò minus sacramenta vera sint, utcumque homines vel malitia vel perfidia laborarint. Atque hæc tua videtur esse sententia, nisi fortè sic suscipientis dignitatem interpretaris, ut sacramenta gratiam conferre statuas propter exhibitionem signi foris exhibiti, sine motu interiore in suscipiente, quemadmodum Biel ex Scholasticorum sententia tradit. Sed eum in eam opinionem incidis, quam reprehendis. Etenim si sacramenta conferunt gratiam i's, qui sa-

In lib. 4. q. 7.
dist. 1.

Sf. iij.

cramentis vtuntur ex opere operato, hoc est, quæ-
 tumuis ipsi homines qui sacramenta percipiunt,
 fide careant, quomodo hanc ad illos gratiam de-
 riuari intelligemus, nisi gratiam in sacramenti
 tanquam in vasis includimus? Nam vt de infanti-
 bus minimè loquar, quorum dispar ratio est, sic
 omnino fides in sacramētis requiritur, vt qui sine
 fide accesserit ad sacramenta, non modò gratiam
 nullam acquirat, sed maximam gratiæ ac salutis
 iacturam faciat. Ita Paulus ait, *Probet seipsum ho-*
mo: nam qui edit & bibit indignè, damnationem sibi
ipsum edit & bibit. Quod quanquam de coena dicitur,
 non minùs tamen in baptismo valet. Et sacra-
 menta Paulus alio in loco iustitiæ fidei sigilla vo-
 cat. Qui ergo fidei expers est, damnnum accipit.
 Sed vobis pietas in promptu est, modò non sis ho-
 micida, aut adulter, aut latro, aut flagitium ali-
 quod animo conceptum admittere cupias, sacra-
 menta ex opere operato te pium & gratia multa
 plene efficiunt. Et verò, si vestra omnia
 oculis perlustrare volumus, totam hanc pontifi-
 ciam religionem in opere operato consistere ani-
 maduertemus. Quod autem hic postremò adiun-
 gis, nihil aliud est nisi insulsum & ieiunium cor-
 uicium.

DVRÆVS, Fol. 279.

Vitio vobis Campianus verit, quòd nihilò plu-
ris Baptismum Christi, quàm Ioannis faciatis ce-
remonia. Ceremonia (inquit) eadem, doctri-
na eadem, gratia eadem fuit. At nemo unquam
Ioannis Baptismum gratiæ canalem dixit. Ioan-
nes non baptizabat in spiritu sancto: Christus in

1. Cor. II. 28.
19.

Rom. 4. II.

Matt. 3.

aqua & spiritu sancto: id quod ex scripturis sacris, & ex omnibus antiquis patribus perspicuum est: ut ne teipsum quidem quamvis ignarum la-

WHITAKERVS.

69 Multò magis Campiano & tibi vitio ver-
tendum est, quòd Ioannis Baptismum nihil nisi
nudam ceremoniã faciatis, quasi Ioannes id tan-
tùm egerit, vt tanquam balneator aliquis multo-
rum corpora ablueret. Christi nos baptismo nul-
lam iniuriam facimus, si Ioannis baptismo, quod
suum est, tribuamus: vos verò Ioannis ministerio
partè præstantissimam detrahitis, quando ex illius
baptismo gratiam omnem & remissionem pecca-
torũ excluditis. Sed vestras contumelias scripturæ
refutabunt, & Ioannis baptismum nec gratiæ nec
remissionis peccatorũ expertem fuisse clarissimè
demonstrabũt. Qualis enim Ioannis doctrina fuit,
talem quoque baptismum fuisse constat: verã au-
tem Ioannes pœnitentiam docuit, & peccato-
rum remissionem proposuit: ergo huius bapti-
sini in vera pœnitentia susceptus remissione
peccatorum minimè caruit. Itaque Lucas ait,
Veni predicans baptismum resipiscentiæ in remis- Luc. 3. 3.
sionem peccatorum. Atque hoc est quod Petrus Act. 2. 38.
de baptismo Christi ait, *Baptizetur vnusquisque*
vestrũ in nomine Iesu Christi in remissionem pec- Marc. 1. 5.
eatorum. Tum qui baptizati à Ioanne sunt, ii
peccata sua confitebantur, & remissionem
peccatorum impetrat. Deinde Ioannes quos
baptizauit, eos in Christum credere docuit: qui
verò in fide Christi baptizantur, ii peccatorum
Sf. iiii.

Luc. 7. 29.

Luc. 3. 7.

remissionem consequuntur: sic illi qui baptizati sunt baptismo Ioannis, dicuntur Deum iustificasse. Huc accedit, quod ipse Ioannes testatur, eos qui ad ipsius baptismum venerant, id quaesivisse, quemadmodum possent Dei iram imminenter effugere. Ioannis ergo baptismus Deum placatum reddidit, quod sine remissione peccatorum fieri non potuit. Denique Christus eodem baptismo tinctus est, quo nos. Ex his manifestum est Ioannis baptismum re eundem fuisse, quo noster est.

Mat. 3. 11.

Verum hinc à te aliquid obiicitur, quod breviter diluendum est. Cum enim Ioannes ait, *Ego baptizo vos aqua: qui venturus est vos baptizabit spiritu sancto & igne*, non id dicere voluit, Christi baptismum magis præstantiorem fore, sed docuit quantum ipso Christus potentior esset. Est ergo non rerum, sed personarum comparatio. Non enim Ioannes modò, sed ne Petrus quidem aut quisquam Euangelii minister conferre in eos Spiritum sanctum potest, quos baptizat. Non externum sacramentum præbent, mentes in eis Christus Spiritu sancto purgat. Iam verò quid de Ioannis baptismo patres senserint, non laboro. Rem enim scripturæ satis perspicuè expediunt, ut non sit necesse patrum varias & incertas opiniones inquirere. Nec ignoro Augustinum palam profiteri se non acturum pugnaciter, si quis in baptismo Ioannis dimissa esse peccata contenderit. Tu pugnas, ubi se pugnaturum negat Augustinus. Ita vetustis patribus novi sophistarum pugnaciores sunt. Quoniam autem præclaris verbis delectaris, cupio ut hos Prudentii tenarios edifcas, in quibus sic de Ioannis Baptismo pius poeta cecinit,

August. contra donat.
lib. 5. cap. 11.

Horatior

LIBER VIII.

649

Prudent.
Cathemer.
Hymn. 7.

Hortator ille primus, & doctor noua
Fuit salutis: nam sacro in flumine
Veterum piatas lauit errorum notas.
Sed tincta postquam membra defecauerat,
Celo refulgens influebat spiritus.
Si ista non satisfaciunt desiderio tuo, apponam
etiam sequentes alios, qui tuam proculdubio fa-
mem explebunt.

Hoc ex Lauacro labe dempta criminum,
Ibant renati non secus, quam si rudis
Auri recocta vena pulchrum splendeat:
Micet metalli siue lux argentei,
Sudum polito praeuens purgamine.

DVRÆVS, Fol. 280.

Quomodo qui baptismo Ioannis iam Baptiza-
ti erant, Christi rursus baptismo tincti sunt? sic enim Act. 19.
Paulus, His auditis baptizati sunt in nomine
Domini Iesu. Ac ne longior sum, si idem uterque
baptismus fuit, cur non Pauli baptismus, vel Petri
dici poterit, quem illi contulerunt, ut Ioannis bap-
tismus, quem ipse contulit.

WHITAKERVS.

70 Tuis quaestiunculis breuis responsio suffi-
ciet. Et primum nego duodecim illos viros, de
quibus in Actis Lucas meminit, iterum esse bap-
tizatos: quod tu etiam impudens fateris. Si enim Act. 19. 4. 5.
illa quae commemoras, Pauli verba sunt, ut dicis,
non de illis Ephesis intelligenda sunt, sed de po-
pulo, quem Ioannes baptizauit: quasi Paulus di-

ceret, qui ad Ioannis baptismum profecti sunt eos Ioannes in Christum venturum credere docuit: *illis autem his auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu.* Hæc horum verborum vera sententia est, quemadmodum orationis ipsa series demonstrat. Quare nihil hæc fuit, quamobrem patres illi esse Ioannis Christi que baptismum existimarent. Et tamen Ambrosius, quando hunc locum tractat, vobis dupliciter aduersatur. Primum enim ait istos duodecim, si rectè fuissent Ioannis baptismi initiati, rebaptizari minimè debuisse: in quo Ioannis baptismi nihil ad verum & Christianum baptismum defuisse confitetur. Deinde aliter scribit, *nec iteratum est in his baptisma, sed novum.* Vnum enim baptismum. Atque illis Ambrosij verbis inductus Lombardus statuit rebaptizandos non fuisse, quos Ioannes ritè baptizaret, quosquam hæc censores Parisienses notarunt, *Mysterium non teneri.* Deinde ne longior sis, quædam Ioannis potius baptismus, quam Pauli, cuius sacramentum paucis exponam. Pauli aut Petri baptismus dici non potuit, quia Christi non hominum sacramentum fuit. Nec verò aliter Ioannis baptismus extitit, quam quia baptismi Ioannes minister fuit. Sed quia Ioannes baptismi primus visus est, quum eum Dominus miserit ad baptizandum, totum illud Ioannis ministerium baptismi nomine vulgo vocabatur.

Ambros. de Spiritu. sancto li. 1. c. 3.

Sent. 4. dist. 2.

DVRÆVS, Fol. 280.

Sed urget fortasse vehementius, quod addit. Scilicet pœnitentia & peccatorum remissione Ioannis baptismi minima caruit, non video cur ita topere

topere à Christi baptismo alienum existime-
tur. *Quis unquam à Christi baptismo Ioannis ba-
ptisma alienum dixit.*

WHITAKERVS.

71 Sic te quidem hoc argumentum vrgebat,
vt nihil reperire posses, quod responderes. Cur
enim quod tuam explicationem flagitabat, non
attingis? Ioannis baptisus fuit pœnitentiæ, hoc
est, regenerationis sacramentum, quemadmodum
scriptura testatur: ergo remissionem peccatorum
contulit. Vbicūque enim vera pœnitentia & pec-
catorum confessio extiterit, regeneratio locū ha-
beat est necesse. Qui verò regenerantur, peccato-
rum remissionem accipiunt. Alienum autem verè
dicitur, quod toto genere aliud est, quemadmodū
vos de Christi & Ioānis baptismo iudicatis. Cū
enim illum baptismum, quem Ioannes celebrauit,
prorsus diuersum ab eo esse defenditis, quē Chri-
stus instituit, nōne Ioannis baptismum à Christi
baptismo alienum facitis?

DVRÆVS, Fol. 280.

Sed quid est (*inquis*) quod patres etiam i-
psi quærunt, cur Christus qui nulla regenera-
tione opus habuit, ad Ioannis baptisma ac-
cesserit, nisi illius baptismū ad regeneratio-
nem valuisse iudicarent. *Querebant patres, cur
ad baptismum Ioannis Christus accederet, quod
baptismus ille ad regenerationem preparabat, qua
preparatione Christus minimè egebat.*

WHITAKERVS.

72 Σοφοὶ φάρμακον. Sed quod dicitur sinceritate, facile potest ratione dilui. Nam si Ioannis Baptistismus homines duntaxat ad regenerationem preparabat, nec aliquid præterea valebat, nihil operaturam erat tam sollicitè quærere, cur Christus ad Ioannis Baptismum accesserit. Sic autem de Ioannis Baptismo quemadmodam de Circumcisione quæritur, quomodo obrem Christus cum esset purissimus, & circumcidi & à Ioanne baptizari vellet. Chrysolomus autem sic respondet, *Non ut ipse remissionem peccatorum acciperet per Baptismum, sed ut sanctificationis aquas relinqueret postmodum baptizandis.* Vnde non de præparatione, sed de remissione peccatorum loquitur. Sic Augustinus, *Saluator ideo baptizari voluit, non ut sibi mundiciam acquireret, sed ut nobis fluentia mundaret.* Sic ergo patres de Ioannis baptismo scribunt, quasi peccatorum remissionem & sanctimoniam contulerit. Sed quid hominum opiniones conlectamur, cum scripturæ satis aperte loquantur? Si enim Ioannis baptismus in corpore tantum ablutione versatus est, cur Christum Ioannes ipse repulit à baptismo? Sic enim Euangelista scribit, *Ioannes obmixtè prohibebat eum decernere. Ego necesse habeo à te baptizari, & tu venis ad me.* Cur Christum nollet externa quadam aspersione perfundere, nihil fuit: sed cum sciret Christum nulla peccatorum remissione indigere, id sibi exitum inuenit nullo modo faciendum, ut Christum omnino non baptizaret. Quis autem tam cæcus est, ut hic non videat de remissione peccatorum, & interna Spiritus sancti gratia verba fieri?

Chrysof. in
3. Matth.

August. in
cat. aur. in 3.
Matth.

Matth. 3. 14.

DUREVS.

DVRÆVS, Fol. 287.

Campianus vobis obiecit, si habeas, rectè: si careas, nihil damni: crede, & saluus eris, antequàm abluare. Non ita loquimur (inquis) vt fingis: tamen minimè putamus Baptisimum esse ad salutem à pccatis necessarium. Quid? si sine baptisimo salutem infantes assequi aeternam possunt, at non vestro iudicio, quòd baptisimo careant, nihil illis damni est? Longè Christus aliter, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non poterit intrare in regnù Dei. Vt patres alios pratermittam, Augustinum audi: Quisquis dixerit (inquit) quòd in Christo viuificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti perceptione de vita exeunt, hic profectò & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat ecclesiam.

WHITAKERVS.

73 Baptisimum Christianis necessarium esse cõcedimus, non absoluta quidem necessitate, sed ex hypothesi. Neque enim ita cuiusquam salus pendet ex baptismo, vt qui antè moritur, quàm ad baptismum peruenerit, spem salutis amiserit. Hanc opinionem vt impiam & inhumanã explodimus. Quis enim dixerit Iudeorum infantes ante octauùm diem extinctos periisse? Quod quia Lombardus sensit, à suis reprehenditur. Aut quis nescit baptismum olim fuisse à multis ad extrema vitæ temporibus dilatatum? Quod nunquam illi fecissent, si baptismum omnino & simpliciter necessarium sta-

Sentent. 4.
dist. 5. l.

Ambrosius de
obitu Valen-
tin.

Ioan. 3. 5.

Matth. 3. 11.

tuisent. Quare qui nunc infantes ante baptismum morientes à vita excludunt, contra scripturas, contra Dei misericordiam, contra antiquam consuetudinem loquuntur. Valentianum Ambrosius affirmat gratia baptismi haudquaquam caruisse etiãsi ipso baptismo priuatus fuerit. Ergo baptismus externus non est omnibus omnino ad salutem necessarius. Atque hoc est quod sententiarum magister docet, *gratiam Dei non esse alligatum sacramentis*. Alligatur autem sacramentis, si salus sacramentis deperditur. Quamquam autem baptismus sine baptismo infantes salutem consequuntur, quos nempe Dominus ad vitam prædestinavit, tamen inutilem esse baptismum sequitur. Est enim externum adoptionis pignus, quo nullus plus carere lubens velit. Si verò careat, modò ad Deiternam electionem spectet, perire non potest. At tu verò cuiusquam infantem non pertinere ad Deiternam electionem, neque esse in numero prædestinatarum concludes, quia illum mori Dominus ante baptismum voluit? Si facias, audax, & temerarius, & impius meritò habearis. *Sed Christus, inquit, legitur aliter, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non poterit intrare in regnum Dei: quare Christus senserit, sine externo baptismo nullum in cælos cuiquam aditum patere. Quin ergo etiam illum Latronem, quem Christus mox futurum in paradiso affirmavit, de cælo detrahis? Non enim renatus fuit ex aqua, ut tu aquam interpretaris. Sed qui locum vnum cum alio comparat, aquam caritari perspicient. Ita Christum Ioannes baptizatum dicit Spiritu sancto & igni: vbi ignis incredibilem in purgatione vim Spiritus sancti indicat. Atque eo modo hinc Spiritus sanctus aqua nominatur, ut eius in abluendo vis ostendatur. Exuri enim & abluere*

& ab lui nostræ naturæ vitia debent, quod vtrum-
 que Spiritus sanctus præstat. Si quid ergo hæc sibi
 aqua velit, intelligere cupis, recognosce quid in
 proximo capite Christus Samaritanæ mulieri re-
 spondeat. *Si scires quis sit qui dicit tibi, Da mihi po-* Ioan. 4. 10.
rum: tu petisses ab eo & dedisset tibi aquam vivam.
 Hæc aqua omnibus qui renascuntur, necessaria est.
 Augustinus verò quem citas, non baptismum mo-
 dō, sed Eucharistiam etiam infātibus necessariam
 esse sensit: in quo ne tu quidem illum potes excu-
 sare. Quid ergo nobis non desinis quos scripturis
 refellimus, patrum errores obiectare? Sic certè
 nunquam, mihi crede, vinces.

DVRÆVS, Fol. 281.

At Dei (inquis) clementia nullis alligata est
 sacramentis quo minùs sine illis seruare pos-
 sit, quos perire nolit. *Quis Deum sine baptismo*
paruulos seruare posse negat? Suam voluntatem Ioan. 3.
satis declarauit cum ait, nisi quis renatus &c.
Cum omnes homines ira filios nasci Paulus teste-
tur, si nullum huic tãto malo in diuinis literis aliud
a Baptismo remedium diuinitus datum videmus,
quid superest nisi vt qui sine baptismo ex hac vita
excedunt, eiusdem in qua nati sunt, ita filij
morianantur?

WHITAKERVS.

74 Ex nullis scripturæ verbis intelligimus hæc
 esse Dei voluntatem, vt qui baptismo caret perpe-
 tuò pereat. Si enim de voluntate cōstaret, nullum

Ephes. 2. 3.

1. Cor. 7. 14.

de potentia verbum faceremus. Quum autem
 quam dixerit, se illos perire velle, qui ante bap-
 tum moriuntur: quin eos sine baptismo seruire
 possit, non est dubitandum. De his Christi verbis
 multa diximus, quæ vt maximè essent de bap-
 ti sacramento interpretanda, ad nullos tamen
 nisi adultos pertinerent. Venio nunc ad Paulum
 & nasci omnes iræ filios fateor, sed quòd nullo
 modo nos eripi ex hoc misero statu nisi per bap-
 tum assumis, falsum esse affirmo. Nam Spiritus
 sanctus non tantùm in sacramentis, sed etiam in
 sacramentis sua nobis dona impartitur. Et Paulus
 liberos sanctorum sanctos esse docet. Cum ergo
 scires hoc *ἀληθεια* multis cõfirmationibus indige-
 re, miror te nullas saltem fingere voluisse:

DVREVS, Fol. 282.

*Virges tamen Dei promissionem, quæ Abrahæ
 facta est, Ero Deus tuus, & seminis tui post te
 Vos quid aliud quàm Deum quod promissit nomi-
 nè prestitisse dicitis, cum Abrahæ semen per totum
 uersum orbem defecisse contenditis. Nec mirum
 absurdum est, quòd fidelium filios ipso origine uari
 ad Abrahæ semen pertinere contendis. Non ali-
 ter nos Abrahæ semen ac filij quàm per fidem esse
 possumus, ut non quia fidelium filij, sed quia Chris-
 sto per fidem insiti in semine Abrahæ censamur.
 Etenim si quis non alia de causa sit natus par-
 tendus est, quàm quòd fidelibus sit benedictio,
 tibus, nimium profeculo multi ab hac benedictione,
 qua omnibus gentibus promissa est, erunt exclu-
 dendis: quod certè paradoxum adeo Calvinus pre-
 bant.*

*bavit, ut minime baptizandos infidelium pueros as-
firmavit. in 9. Antid. l. Paris.*

WHITAKERVS.

75 Deus se Abrahæ, eiúsque posteris promissio-
ne obstrinxit, cuius etiam promissionis sacra-
mentum illis in Circumcisione reliquit. Quàmuis
ergo circumcisio defuerit, Dei tamen promissio;
qua se illorum fore Deum sponndit, non potest
euanescere. Cùm ergo inclusi sint in Dei fœdere,
illorum salus ex Dei promissione, non è symbolo
externo promissionis pendet. Itaque circumcisio
in solitudine per annos quadraginta intermissa
est, quod maximo argumento esse potest, in sacra-
mentis ipsis nullam salutis copia præripitur, ipsa pro-
missio per se sufficiet, ut qui ad Dei internum fœ-
derus pertinent, ex sacramenti iactura nullum dam-
neas, ad duo conuicia digrederis. Primùm enim
ais nos contendere semen Abrahæ per totum or-
bem defecisse, quod quia omnes norunt esse fal-
sum, prætermittam. Deinde me dicere affirmas fi-
delium filios ipso originis iure ad Abrahæ semen
pertinere, quasi sentiam, quicumque ex piis pa-
rentibus nascuntur, eos genuinos esse Abrahæ fi-
lios: quod mihi nunquam in mentem venit. *Non enim qui filij carnis, is filij Dei, quemadmodum A. Rom. 9. 3.*
postolus docet. Id verò dico qui ex sancta stirpe
procreantur, quia in ipso Dei fœdere comprehen-
duntur, & promissio vitæ æternæ ad illos pertinet,
quantumuis externo sacramento sine sua culpa ca-
reant, nihil tamen esse de illorum interitu pronũ-
ciandum, Fieri enim posse ut sine sacramento vi-

promissionis seruentur. Contra hanc sententiam nihil quidem affers, aut omnino afferre potes. Id tantum ais, nos fide fieri semen Abrahæ, id est, ut interpretaris, baptismo. Nisi enim fides aut baptismus sit, aut sine baptismo esse ne queat, quomodo Abrahæ filium sine baptismo fieri nullum posse persuades? At quis nescit fidem posse in mères nostras sine baptismo infundi? Ita dicis aliquid, sed ut solent, qui quid dicant, parum attendunt. Postremo ludis in *ἰσχυροῦς* vocabuli. Infideles enim dicuntur, aut qui prorsus à fœdere alieni sunt, ut Turcæ, Iudæi, Ethnici, aut qui in Ecclesia locum tenent, sed vera fide carent. Illorum liberos Calvinus merito & verè negat esse baptizandos: illorum nihil minùs.

DVRÆVS, Fol. 283.

Desine tam impia heresis Bernardum facere assertorem. Non de infantibus loquitur, sed de iis qui iam fide imbuti, ne Baptizari possint immatura interdum morte præueniuntur. Hac enim de causa ad eum Hugo Epistolam scripsit. Ita Ambrosius in obitu Valentiniæ. Et Augustinus lib. 4. contra Donatistas, ca. 22. Quid verò Bernardus de fidelium infantibus, qui sine baptismi sacramento ex hac vita excedant, senserit, disertis sancti verbis eadem Epistola expressit. Sanè (inquam) infantes, quia hanc prohibente ætate non possunt habere fidem, hoc est, cordis ad Deum conversionem, consequentur nec salutem, si absque baptismi perceptione moriantur.

WHITA-

WHITAKERVS.

76 Ergo tua opinione hæretici sunt, qui par-
 tuulos antequam baptizantur, morientes non mox
 in barathrū detruserint, & de illis penitus actum
 esse conclamarint. Apage verò, atque hanc crude-
 litatem tuis Catholicis serua. Bernardus multò
 sanctiùs mitiùsque sensit, nō carere baptismo, sed
 contemnere baptismū esse capitale, quod ille qui-
 dem copiosè ac piè disputat. Tu Bernardum de
 infantibus loquutum esse negas, quod quàm mo-
 destè verèque dixeris, ex ipsa epistola diiudice-
 mus. Sic autem scribit, *Quis nesciat & alia præter
 baptismum contra originale peccatum remedia anti-
 quis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem & se-
 mini eius circumcisionis sacramentum in hoc ipsum
 traditum est. In nationibus verò quotquot inuenti si-
 deles sunt, adultos quidem fide & sacrificijs credimus
 expiatis: paruulis autem etiam solam profuisse, immò
 & suffecisse parentum fidem.* His verbis perspicuè
 fatetur paruulis ante Christum solam sine sacra-
 menti fidem parētum profuisse ac suffecisse. Num
 verò post Christum factam esse deteriorem paruu-
 lorum sortem existimemus? Itaque concludit Ber-
 nardus hoc præceptum ad eos tantum pertinere,
 ad quorum potuit notitiam peruenire, his verbis:
*Sed ex eo tempore tantum cuique capit antiqua ob-
 seruatio non valere, & non baptizatus quisque noui
 præcepti reus existere, ex quo præceptum ipsum inex-
 cusabiliter ad eius potuit peruenire notitiam.* Mittam
 alia: ex his licebit nam fidē agnoscere, quod mul-
 tō magis fieri potest ex iis, quæ mox è Bernardo
 adducis. Quod enim ille *ἐκ τοῦ ἀποστόλου* atque ex
 absurdo concludit, id tu sic proponis, quasi suā his
 verbis sententiam Bernardus exposuisset.

Tt. ij.

Forſitan credunt (*inquis*) infantes, quamvis hoc non ſentiunt. *Quin potius clare ac aperte reſponde. Si nulla in infantibus fides eſt, facit enim veſtri Evangelij dogma, ſacramenti vim omnium à ſuſcipientium fide pendere. Verbum enim promiſſionis, quod non niſi fide apprehendi dicitur, ut docetur eſt verbum ſacramenti, ſine quo ne eſſe quidem ſacramentum poteſt. Cum a tate Auguſtini quidam credere infantes dixiſſent, non tantum ſe hominum ingenijs diſſidere Auguſt. reſpondit, ut in tam inſano errore reſellendo ſibi diutius immorandum diceret.*

WHITAKERVS.

77 De fide paruulorum nō aliter ſentio, quam ſemper Eccleſia docuit. Campianus verò male concludit paruulos carere fide, quia viuunt, nec nondum intelligunt. Nō enim vitæ expertes ſunt, quia vitæ ſenſu carent. Nec tamen in ea vnquam opinione fui, quam tu mihi aſſingis, ut credere infantes iudicari, cum id nec ſcriptura doceat, nec ratio ſuadeat. Iam ergo quod quaeris aperte reſpondebo. Nego id noſtrum dogma eſſe, quod nobis tribuis, vim omnem ſacramenti à fide ſuſcipientium pendere. Adultis quidem niſi propriam fidem attulerint, ſacramentum eſt, ſed non eſt ſacramentum: paruulis verò quia fidelium parentum liberi ſunt, atque in foedere includuntur, etiamſi adhuc credere propter ætatem non poſſunt, eſt tamen ſalutis ſacramentum. Quāquam enim

enim in sacramentis fides requiritur, quæ promissionis verbum amplectitur, eam tamen fidem in infantibus versari, quibus sacramentum præbetur, necessarium nõ est. Nam circumcisio, quam Apóstolus iustitiæ fidei *opera* vocat, quæque Rom. 4. 11. sine verbo promissionis nihil valere potuit, tributa est infantibus, quos ipsi credere non putatis. Quamquam in ipsis etiam infantibus efficacem esse occulto miròque modo Spiritum sanctum, nulli dubium esse potest. Id enim illa exempla comprobant, quæ de Iacobo, Iudæ filiiis, Ieremia, Ioanne Baptista, multisque aliis legimus. Rectè Augustinus, aut quisquis illum librum scripsit: *Non excusat paruulos à culpa, quia eam non norunt, nec excludit gratiam ab eis, quia eam nesciunt. Queris in eis culpam, inuenis ex carne traductam: queris in eis gratiam, inuenis à Deo collatam.* Si hæc esse nostram sententiam nesciebas, quis tuam leuitatem non accuset, qui contra ignotas opiniones Andabatarum more dimicas?

Gen. 25. 26.
Gen. 38. 29.
Ierem. 1. 5.
Luc. 1. 15.
August. de
spirit. & ani
ma. c. 42.

DVRÆVS, Fol. 285.

Cupio (inquis) de fide paruulorum, quid imples sentias, cognoscere: gratiam opinor illis concedes: baptismus enim gratiam confert. An fidem non dabis? *Quid ni, ut hoc tuum argumentum ex D. Thome commentarijs clam surripuisti, illius etiam responsionem subiungis.* Dixerunt quidam (inquis) antiqui, quod pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes: causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum, & actum.

WHITAKERVS.

78 Non potes hac responsione Campianum defendere. Si enim nulli fidem habent, nisi qui se fidem habere sentiant, quemadmodum ille disseputavit, nullam paruulis, nec quidem post baptismum, fidem relinquere manifestum est. Nam fides nullus post baptismum sensus repente nascitur, nisi fortè nunc in illum insanum errorem deinde ueris, quem Augustinus hominum ingentis fœtus refutare noluit. Nihil ergo opus fuit istis Thomæ tui commentariis, è quibus tu me, nescio quid, turpissime fingis. Nam hæc quidem non satisfacunt interrogationi meæ. Si enim gratiæ nomine fidem significas, tum habitum fidei infantibus tribuis. Si uerò infantes habitu aliquo fidei præditi sunt, non norunt diuina, etsi explicare propter corporis impedimenta nequeunt. Quæro igitur num illum habitum postea amittant, necne? Id credo, quia est absurdum, non affirmabis. Si ergo hunc habitum retinent, mysteria fidei prius cognoscunt, quam docentur. Sin fidem ab hac gratia seungis, extra causam egrederis.

DVRÆVS, Fol. 286.

Lutherum uerissimè Campianus dixisse ait. Nisi credat insans nequicquam lauatur. Tu tamen aliud quam laterem lauas. Ita enim aperit ille sensu, in li. contra Cocleum. Ex quibus suauiter ab baptista hæresim hauserunt.

WHI.

WHITAKERVS.

79 Lutherum sic loquentem Campianus introduxit, quasi diceret præstare omitti Baptismū. In illorum verò opinionem Lutherus inuehitur, qui paruulos ad baptismum adducunt, & num credant, etiam interrogant, nullam tamen infantibus fidem, id est nullam internam Spiritus sancti gratiam & efficacitatem tribuunt, sed quasi res inanimatas baptizant. His autem supersedeo, quia factis multa Campiano respondi. Vnde hæresim Anabaptistæ suam hauserint, quid nostrâ interest? Nihil vnquam Lutherus docuit, quod Anabaptismū vel leuissimè redoleret, & quis anabaptistas Luthero potentiùs repressit, aut doctiùs refutauit? Sed vobis datum est, vt semper vestrum similis sitis, & Æthiopum instar pellem nūquam muteris.

DVRÆVS, Fol. 286.

Tu verò cum Anabaptistis nihil vobis negotij esse asseris. Non ignoro quam vos acriter Calviniani cum anabaptistis configatis, sed quibus armis? An non ad Ecclesie Traditionem vestri ille

Lib. 4. ca. 16.
sect. 3.

Apostolus Calvinus confugit? Nullum enim apertum ille scripturæ locum neque profert, neque proferre omnino potest.

WHITAKERVS.

80 Anabaptistas, Duræ, scripturarum armis
Tt. iij.

opprimimus, quibus solis hæretici superantur. Si enim nulla nobis arma suppetere, nisi hæc, que tu commemoras, næ Anabaptistæ nostrum impetum non valde reformidarent. Sed hîc vide, quæso, tuorum immane flagitium: scripturas proditis, ut traditiones teneatis. Quid enim dici poterit, ut in scripturam contumeliosius, aut ad confirmandam Anabaptistarum audaciã vehementius, quam hanc hæresim nullis scripturis refellat? Tu verò nec scis Calvinum firmissima ex scripturis argumenta sumpsisse, quibus illorum hæreses omnes, quæ sunt multiplices, profligavit? Suscipe igitur Anabaptistarum patrocinium, & mihi ad has rationes ex scripturis depromptas responde. Circumcisi olim infantes sunt propter fœdus: ergo nunc propter eandem causam baptizandi sunt. Id enim ex analogia utriusque sacramenti necessario cõsequitur. Et huic argumento non omnes Anabaptistæ vel te patrono resistent. Infantulos Christi ad adduci iussit: ergo ad baptismum recipiendi sunt. Quod Christus dixit, *Baptizate eos*, pertinet ad mûm ad homines adultos, tum ex vi fœderis ad illorum etiam liberos. Non persequar omnia: hæc satis & Anabaptistas, & te redarguunt. Consultane ergo est Calvinus ad Ecclesiæ Traditione confugere, idque ob eam causam, quod nõ satis firmas ex scripturis argumenta occurrere videret? ut tuã frontem nostri Academici agnoscant, Calvinus hæc in eodem loco verba sunt, *Nemo iam est, qui non videat, pædobaptismum nequaquam humanitus factum fuisse, qui tãta scripturæ approbatione faciatur.* Pædobaptismũ ergo Calvinus ait, scripturis approbari ac fulciri. At inquires, etiam ad Traditionem confugit. Id quemadmodum faciat, at tẽdite. *Quod autẽ (inquit) apud simplicem vulgum*

Gen. 17. 4.

Mat. 19. 13.

Mat. 23. 19.

Instit. lib. 4.
cap. 16. sect. 8.

LIBER VIII.

665

disseminant, longam annorum seriem post Christi resurrectione præterisse, quibus incognitus erat pado-
baptismus, in eo fœdissime mentiuntur. Siquidem nul-
lus est scriptor tam vetustus, qui non eius originem
ad Apostolorum seculum pro certo referat. Num hoc
est ad traditionem Ecclesiæ confugere, quia nulla
ex scripturis argumenta, ut dicis occurrebant?

DVRÆVS, Fol. 287.

Sed risum mihi VVhitakere excitas, cum A-
nabapristas tanquam seditiosos homines ex rebu-
pub. vestris expulisse vos dicitis. Non miraculis
crescit vel crevit aliquando hoc vestrum Euange-
lum, sed armis. Quod sanè Lutherus maxime
sibi gloriæ duxit.

Luther. in c.
10. Matt.

WHITAKERVS.

8r Satis sanè iam dudum ex multis locis per-
spexi, quàm ridiculus esses. Nostram verò tran-
quillitatem, pacisquæ perpetuum studium omnes
respub. testari possunt. Itaque tuam calumniam &
risum minimè moror. Lutherus verò quid aliud
dixit, quàm quod ipsum dixisse Christum legimus?
Non veni ut mittam pacem, sed gladium. Si ergo
Lutheri doctrinam variæ turbæ & seditiones ex-
ceperunt, dum filij huius seculi lucem Evangelij
extinguere conarentur, & veritatem totis viribus
oppugnarent, mirandum non fuit, atque ad do-
ctrinæ potiùs confirmationem spectavit. Est enim
semper necessarium, ut Christus sit *σημείον ἀντιλε-* Luc. 2. 34.
26847, quæadmodum sanctus ille Symeon prædixit.

DVRÆVS, Fol. 187. &c.

De moribus.

Cetera quæ adhuc super sunt novi Euangelij paradoxæ examinemus, quorū illud ex mystica Lutheri Theologia depromptum est, Si non vult vxor, aut non possit, veniat ancilla. Nonne ista te portentosa defendere pudet VVhitakere? Ubi legisti iustam hanc ac legitimam vxoris repudiandæ causam esse? Lutheri (inquis) in hoc genere diuortij sententiam minimè defendo. Quid ergo Luthero patrocinaris? Apud vos (inquis) causæ diuortiorum sunt infinitæ. Ignoras vtdelictæ solam apud nos diuortij causam esse alterius coniugum adulterium. Absurdiora à Clemente Romano pontifice scripta ais, Grecorum quidam sapientissimus hæc ita sciens esse ait communitia debere esse amicorū omnia: in omnibus autem sunt sine dubio & coniuges. Si vel vterque consulisses exemplaria, vel totius epistolæ ferri perpendisses, non fuisset difficile corruptum esse hunc Clementis locum iudicare.

WHITAKERVS.

82 Non est necesse vnā calumniam bis refutare. Respondi Campiano, quantum posset æquo lectori satisfacere. Desertionis Lutherus quoddam genus esse duxit, si qua vxor viro debitam beneuolentiam denegaret, atque hanc satis magnam esse diuortij causam iudicauit. Quam Lutheri de desertione opinionem palam professus sum mihi non probari. Num verò si in hoc iudicio non-

non nihil erravit, tam inhonesti consilij cuius illum vos tam improbè atque importunè insimularis, author fuit? Sed huius erroris æquum est Luthero facilem à vobis veniã dari, qui multò plures, quàm ille, causas diuortij facitis. Hic tu legum pontificiarum ignarus, solam apud vos diuortij causam esse adulterium respondes, quod omnes quàm verè dictum sit faciliè testari possunt. Nam ut alia pontificum & Canonum decreta prætermittam, cui ignotum est, quid de hac re patres Tridentini sauxerint? *Si quis (inquiunt) dixerit, Ecclesiam errare cum ob multas causas separationem inter coniuges, quoad thorum, seu quoad cohabitacionem ad certum, incertumue tempus fieri posse decernit, anathema sit.* Synodus multas causas admittit, tu vnum constituis: in quo nec cum tuis, nec cum Apostolo sentis. Nam præter adulterium Paulus 1. Cor. 1. 15. illam etiam separationis iustam causam agnoscit, si fidelem infidelis deserit. Clementem verò faciliè patior à te defendi. Nam ipsum Clementem non existimo tam turpis sententiæ authorem extitisse. Sed quando epistolæ antiquis Episcopis affingitis, quas illi nunquam scripserint, voluit Dominus vestram perfidiam clarissimis indiciis refutare. Si enim hanc epistolam Clemens Romanus Clem. Epi. 5. pontifex scripsit, tum certum est à pontifice Romano comprobata esse rerum omnium, etiam coniugum promiscuam communionem, qualem olim Plato somniauit, & hodie Anabaptistæ defendunt, atque exercent. De vetustis autè exemplaribus non laboro. Nulla enim nos exemplaria nisi à vobis sumpta nacti sumus, quæ verò ego vidi omnia siue recentiora, siue antiqua (vidi autè complura) eandem sententiam continent. Quam hic corruptas esse pontificum decretales

epistolas (quid ni etiam suppositas?) fateris, quod
alibi tamen vehementissimè pernegatis.

DVRÆVS, Fol. 289.

Tertul. de
Monog.
Hieron. l. r.
contra Iou-
nian.

*Aliud est Lutheri paradoxum, Res vxoria
tam est cuique necessaria, quàm esca, potus
somnus. Quid tu? Iubet (inquis) Apostolus
vt vnusquisque vxorem suam habeat. Tibi
lim Tertullianus respondit, Ostendit (inquis)
fuisse, qui in matrimonio à fide deprehensi
verebantur, ne non liceret iis matrimonia
suo exinde vti. Atque iisdem ferè verbis Hiero-
nymus, Vnusquisque (inquit Paulus) vxorem
suam habeat, non dixit, ducat vxorem, ne li-
bidini fræna laxaret, sed habeat, & sua vtatur
quam habebat, antequam crederet. Quamquam
quid ego de Christianis loquor? Philosophi ipse
gentiles risu potius ac sibilo Epicureum hoc dogma
excipiendum, quàm rationibus refutandum indica-
rent. Illud mihi respondeas velim: Si cuius vxor
longo ferè difficilique morbo laboret, &c. Si
mercatores, si quando in peregrinas proficiscantur
regiones, &c.*

WHITAKERVS.

83 Quæritur num iis sit necesse in matrimo-
nio viuere, qui castam & sanctam sine matrimo-
nio vitam ducere nequeunt. Hoc quia Lutherus
affirmavit, ab istis mirificè diueratur. Sed homi-
num insolentissimorum ludibria contemnamus, sanam

sanam doctrinam & veras sententias non ex sophistarum placitis, sed ex Dei verbo metiamur. Apostolus ait, & clarè præcipit, *Propter fornicationes suam quisque uxorem habeat, & suum quatuor virum.* Hanc tu Apostoli legem cum Tertulliano & Hieronymo de iis tantùm interpretaris qui versantur in matrimonio. Ita quæ pro Montano Tertullianus scripsit, à vobis egregiè protigunt longius prouectum esse in vituperandis nuptiis quam scripturæ patiuntur, is certè Hieronymi scripta pluris facit, quàm verbi diuini auctoritatem. De Hieronymo sic Erasmus scribit, *Hieronymus seruido quodam affectu sic interdum rapietur in admirationem virginitatis, ut pius etiam viris videretur ledere matrimonium. Sit hoc vanum si nõ in scriptis illius inueniuntur eadem verba, quæ sunt apud Tertullianum hoc nomine damnatum.* Sed istas interpretationes Apostolus ipse palàm respuit. Cùm .n. hoc se præcipere significat *Sed tãc non præcis, id est, Propter fornicationes,* quis non videt legem hanc ad cœlibes etiam pertinere, quibus fornicationes non minùs quàm coniugibus prohibentur? Verùm cur prætermittis, quod mox ex Apostolo adduxi, quòdque tuam responsionem planè iugulat? Nam palàm Apostolus cœlibes iubet, *ut si se non continent, matrimonium contrahant. Nam melius est matrimonium contrahere, quàm viri.* Itaque non modò mandat, ut qui priùs uxores duxerunt, eas teneant: sed qui nullas habent, ducant, si id sibi ad vitandam incontinentiam necessarium esse sentiunt. De Apostoli verbis *Thom. in 1. Cor. cap. 7. lect. 1.* Hieronymus. *Dictum est (inquit) quod bonum est homini mulierem non tangere: sed quia ad hoc bonum non sunt omnes homines idonei,*

1. Cor. 7. 2.

Eras. aduers.
Alber Pium,
de virgin.

vnusquisque vir propter fornicationē scilicet vitandam suam uxorem habeat, i. sibi determinatam tollantur vagi & incerti concubitus, quod pertinet ad fornicationem. Et deinceps, cū interpretatur illa verba, *Melius est nubere, quā vri*, quæ necessariorū sunt ad cōelibes referenda, sic concludit, *Hoc est quod supra dixit, propter fornicationem vitandam vnusquisque suam uxorem habeat.* Quæ re vt te cum tuis philosophis & Epicureis de libertate deliberantem relinquamus, Apostoli eam de libertate mentem constat, vt qui castitatis & continentie dono carent, ii matrimonio vti debeant, sic quidem vt grauissimè peccent, si aliter fecerint. Qui enim perpetuis libidinum flammis atque incendiis flagrant, hi Deo placere nullo modo possunt præsertim cū eo vti remedio nolint, quod Dominus instituit. Aut hoc refelle, aut desine calumniari. Quod de vxore morbo difficili laborantibus & mercatoribus quæris, supra respondi.

DV RÆVS, Fōl. 290.

Ad cetera pergamus. Matrimonium virginitate multò præstantius est, inquit Lutherus. *An non hoc paradoxo Iouinianum longissime superastis? Virginitati (inquit) coniugium æquiper numero præstat. Hoc cōtra pro tua auctoritate, vt pleraque alia concedi vis? Quis non ex sua suapte id natura excellentius esse, quod ex se magis arduum est ac difficile? In illa die (inquit Christus) neque nubent, neque nubentur. Scilicet profectò quatuor hæcenus Deo suam virginitatem consecrarunt. Atque vt hac omittam, non potest cum hoc loco, sed cum Paulo tibi negotium esse. Qui matrimonio (inquit) iungit virginem Iouinianus bene*

bene facit, & qui non iungit, meliùs facit.
Quid his verbis apertius?

WHITAKERVS.

84 Iouinianum minimè moror: nec mihi aliquid concedi cupio, quod non scripturarum auctoritate conuincam. Sæpe nobis obiicitis Iouinianum, cum ipsi palàm sitis Manichæi. Nam apud illos *Electi*, id est sacerdotes abstinebât à nuptiis: auditores, hoc est, Laici nuptiis utebantur, quem admodum Augustinus apertissimè testatur: ita vos Aug. epi. 74. denegatis. Cùm mihi tu de Manichæis responderis, ego tibi de Iouiniano satisfaciam. Sed nunc pergamus ad institutū. Tunc dico matrimonium cœlibatu præstabilius esse, quādo cœlibatus sine castitatis dono suscipitur. *Quis enim nisi homo impurus & belluinus negabit illius vitā sanctiorem esse, Deoque gratiorē, qui legitimum & castum coniugiū amplectitur, quàm qui cœlibatum inhonestum tuetur? Tūne audes talē cœlibatum tali coniugio præponere? Quin ergo vel statim transugis ad antiquos hæreticos, vel huius opinionis veram sententiam agnoscis? Sed difficilior (inquis) *virginitas est, quàm coniugium, ergo excellentior.* Contra virginitatem veram nihil disputo, quam ego & difficilem & excellentē esse fateor. At verò distinguendus est à sancta virginitate cœlibatus, quo nihil interdum esse potest virginitati magis inimicum. Eam paucissimi consequuntur, hunc quiuis eligere potest. Quam ergo hîc difficultatē atque excellentiam reperisti? Atque vt de vera virginitate sermonē instituamus, quale hoc argumentū est, virginitas est difficilior quàm coniugiū, ergo virginitas est simpliciter excellentior,*

quàm coniugium. Primum enim cum casta virginitate sanctum coniugium comparandum est: hinc utrum difficilius sit existimetur. Deinde quæ sunt difficillima, non omnia sunt præstantissima. Difficillimum est ad annum centesimum ætatem producere: an ergo quibus Dominus concessit, ut tam diu viuerent, hos omnium excellentissimos fuisse sentiemus? Quid si tu omnium excellentissimus, oratorum, philosophorum, theologorum summus, quod tibi nondum contigit, ceteris omnibus proinde aliis hominibus diceres esse meliorem? Nec valet aliquid, quod in regno cælorum nullæ sint futuræ nuptiæ. Loquimur enim de fine huius vitæ, postquam nullus erit aut contractus matrimonii, aut coelibatus vitæ locus. Subteritæ verò nullos accuso, qui suam Deo virginis vitam consecrarunt: nec quenquam reprehendo, qui castitatis donum diuino munere consequutus vitam viuit perpetuò virginalem. Ad Paulum accedo, quem tu falsò tuæ opinionis patronum esse putas. *Melius* hoc loco vocat Paulus, quod est *commodius*. Si enim id omni modo & simpliciter melius esset, nunquam aliter facere liceret. At Paulus ait, *Qui dat nuptum, bene facit*. Ergo Paulus non propter rei naturam, sed propter circumstantias coelibatum nuptiis prætulit, quemadmodum ipse disertè suam mentem exponit. Sic enim ait, *Propter instantem necessitatem bonum est homini in carne esse, & paulò post, Afflictionem habebimus in carne: & mox, Volo vos esse sine sollicitudine*. Denique, *Hoc autem dico vestro commado*. Quid magis perspicuè dici potuit? Id ergo bonum Apollolus dicit, quod est nobis commodum, & aptum ad pietatem.

1. Cor. 7. 38.

Vers. 26. 28.

Vers. 32. 35.

DVRÆVS, Fol. 291.

lis (inquis) qui possunt castitatem virginalem perpetuò cōseruare, virginitas expetenda est, non omnino, sed propter molestias, quæ matrimonium plerumque cōsequuntur. Quid aliud olim Hieronymo, ac priscis ecclesiæ pairibus à Iouiniano responsum fuit? Quod te vel solus docere tuus Augustinus potuisset, de sancta virginitate. cap. 21. 22. 24.

WHITAKERVS.

85 Nobis cum Iouiniano nihil est negotii. Cùm enim dicimus expetendum esse propter molestias cœlibatū, non id affirmamus, vt tu inep̄te somnias, nihil aliud nobis proponi debere, quàm vt nosmet ipsos istis communibus molestiis liberemus, & iucundam inter homines vitam transigamus, sed vt Deo meliùs & commodiùs seruiamus, & quemadmodum Apostolus loquitur, vt *decenter, & apte adherescamus Domino absque vlla distractione.* Qui enim ob illam duntaxat causam cœlibes esse volunt, vt hoc modo securiùs atque hilariùs viuant, nec curis sollicitis distrahantur, hi maximam cum Iouiniano reprehensionem merentur, atque hos Augustinus rectissimè refutauit. Est enim virginitas nō propter has humanas commoditates, amplectenda, sed multò magis propter illas, quas habet, summas sanctimonix ac religionis opportunitates, si quis ea sanctè & religiosè vtatur.

1. Cor. 7. 35.

DVRÆVS, Fol. 292. &c.

Apud vos (*inquis*) virginitas ornata est, matrimonium abiectum. *Sequeris & hic Iouiniani vestigia. Quomodo verò matrimonium, quod adeo sanctum esse volumus, ut etiam sacramentum sit, abiectum esse nobis potest? Illud præterire non possum quòd tam perfricta fronte Paulum virginitatem dissuasisse asseris, cum ille & eximias vobis virginitatis laudes, & quàm graues sepe molestias coniugium afferre soleat disertis verbis non alio sine expresserit, quàm ut virginitatem quàm posset modis persuaderet? Augustin. de sancta virginit. cap. 27. & 28.*

I. COL. 7.

WHITAKERVS.

86 Quàm præclarè atque honorificè de matrimonio sentiatis, nulli nesciunt. Nam qui eo vtuntur, pro impuris à vobis habentur, eamque ob causam à sacris & sacramentis arcentur. Quid Innocentius pontifex & Syricius contra matrimonii dignitatem scripserint, in Canonibus decretis extat ad perpetuam vestri de matrimonio iudicii memoriam. Sed me hinc pulchro argumento refellis: *Vobis matrimonium adeo sanctum esse, ut sit etiam sacramentum. Quasi ego refellas, si vobis non constatis. Quid enim magis absurdum à vobis fingi potuit, quàm pro sacramento matrimonium ducere, cuius actu non modò nos minimè fieri sanctiores, sed etiam multò inquinatiores doceatis? Olim autem non fuisse pro sacramento habitum magno iudicio esse potest, quòd id nunquam Iouinianus obiecerit. Nam si matrimonium*

trimonium est sacramentum, & virginitas non
 est sacramentum, quid impedit, quo minus san-
 ctius sit virginitate matrimonium? Equidem Hie-
 ronymum Iovinianus vehementius perpulisset, si
 illo tempore ecclesia matrimonium pro sacramen-
 to habuisset. De Paulo satis iam multa respondi-
 mus. Laudat ille quidem virginitatem, sed veram
 non fictam: deinde non per se, sed propter aliud,
 quia multa affert ad pietatem adiumenta. Matrimo-
 nium verò non modo *indulget*, vt tu existimas, 1. Cor. 7. 9.
 sed etiam præcipit iis, qui casti esse sine matrimo-
 nio nequeunt. Si enim castitas omni homini man-
 datur, illis certè matrimonium imperari constat
 qui aliter non possunt castitatem colere. Quie-
 nim finem præcipit, ea etiam præcipit, quæ neces-
 sariò ad finem pertinent. Itaque Paulus ait, *γυναι-*
κα ὡς κυριεύει, id est, qui non continent, ne putent sibi
 liberum esse vt matrimonium vel contrahant, vel
 non, sed omnino contrahant. Contumelias hoc
 loco tuas prætermitto, quas ipse etiam si mode-
 stus fuisses, prætermittèdas potius putauisses. Au-
 gustinus, fateor, multus est in prædicandis sanctæ
 virginitatis laudibus. Et quis sanctam virginita-
 tem vituperet?

DVRÆVS, Fol. 294.

*Iam quod reliquum est sententia huius vestra ex-
 hauriamus, Quanto sceleratior es, tanto vici-
 nior gratiæ es. An non igitur tibi diabolus ipse
 vel maxime vicinus gratiæ videtur? Nihil aliud
 (inquis) voluit Lutherus, quàm si verè scele-
 rum pœniteat, fore vt eum vberior gratia
 complectatur? Vbi quæso didicisti sceleratū vo-
 care hominē, qui scelerū suorū pœnitentiā ducitur?*

V. v. ij.

WHITAKERVS.

Rom. 5. 20.

87. Valde quidem improbum esse oportet, qui isto modo disputet. Lutherus sollicitas conscientias, & scelerum suorum magnitudine perturbatas consolari voluit spe diuinæ misericordiz, que quanto fueris antè nequior, si nunc ad dominum verè conuerteris, tibi vberior impartietur. Nam vt Apostolus ait, *Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia.* Atque hoc in ipso Apollolo illustrissimum fuit. Cum enim maxime furente odio Christi, atque Euangelii opprimendi cupiditate, tum subito receptus est in gratiam. Qui verò persistunt in flagitiis, ii quidem indies longius à diuina gratia remouentur. *At vbi inquis didicisti sceleratum vocare hominem, qui scelerum suorum pœnitentia ducitur? Dignum Duræo sapientina.* Sed quid ais nunc tandem? Tu oblitus es sacramentum dici à tuis panem, quia fuit panis? Quidni ergo sceleratus dici possit, qui fuit sceleratus, et si non sit? Cum Christus ait, *gaudium in celo fore super vno peccatore resipiscente,* quare quis illum docuerit peccatorem vocare, qui resipiscat. Et cum iubet venire ad ipsum, qui fatigati sunt, responde non posse venire, qui iam fatigantur. Cur non cum Apostolo litigas, cum scribit impium à Deo iustificari? Qui enim impius est, non iustificatur. Et quis quæso vocat sceleratum, quem scelerum pœnitet? Num enim qui dicit hominem teactæ pœnitebit, is hominem vera pœnitentia præditum vocat sceleratum? En quo te ieiunia

Luc. 15. 7.

Mat. 11. 28.

Rom. 4. 5.

DVRÆVS

DVRÆVS, Fol. 295.

Aliud sequitur Lutheri paradoxum: Omnes actiones bonæ sunt peccati, Deo iudice mortifera, Deo propitio leuiuscula. Tu verò, dixit (inquit) hoc Lutherus & verè dixit. Non verè ergo dixit Paulus, Si acceperis vxorè non peccasti. Non verè Petrus, Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Non verè Ioannes, In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli, si nullum opus sit, quod peccatum non sit. Neque rectè Paulus opera bona cum argento, auro, & lapidibus pretiosis comparauit: ad extremum non rectè nos Prophete, non Apostoli ad bona opera hortati fuissent. Dicite Caluimiani, si actiones quantumuis bona peccata sunt, annon dum fide vos iustificari creditis, ipsi peccatis? Nam fides opus est, cum Christus dicat, hoc est opus Dei vt credatis.

1. Cor. 7.

2. Petr. 1.

WHITAKERVS.

88 Actiones nostras quantumuis bonas aliquo vitio laborare, nulli dubium esse potest, qui vel scripturas nouerit, vel seipsum. Esaias ait, *Facti sumus immundi omnes nos: & quasi panniculus mestruate omnes iustitie nostre.* Si omnes nostræ actiones iustæ sordido & foedo panniculo similes sunt, aliquo certè vitio polluuntur. Propheta Dauid Dei iustum iudicium deprecatur, Deumque orat ne illum in iudicium vocet, quia nullus hominem illo iustificari potest. Nullum ergo opus

Esaï. 64. 16.

Vv. iiij.

Gal. 5. 17.
Rom. 7. 21.

quantumuis bonum nos à Dei iusto iudicio liberare potest. Atque hoc est quod Paulus ait carnem perpetuò aduersus spiritum concupiscere: & volentibus nobis facere bonum, *malum adiacere*. Dominus enim præcipit, non tantum ut bona sint quæ facimus, sed vt eadem etiam integro & perfecto studio faciamus, nec vel leuissima lateat in cordis nostri recessu cogitatio ab illius voluntate aliena. Prodeat, si quis id verè potest de suis factis affirmare. Nam templa extruere, vias publicas sternere, multos aquarum riuulos in ciuitatem deducere, crebras eleemosynas conferre, captiuos redimere, sæpe ieiunare, & quæ sunt huiusmodi, pulchra quidem & præclara merita censentur, sed tamen si ad regulam diuinæ iustitiæ exigantur, non possunt illius iudicij seueritatem sustinere. Iobus ait, *Verè scio, quòd non iustus homo composuit Deo*. In quem locù sic Gregorius

Iob. 9.
Greg. Moral.
lib. 9. cap. 1.

scribit, *Sanctus vir quia omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspicit: si ab interno iudicio debite ètè iudicetur, rectè subiungit, Si voluerit, &c.* Vicia vocat Gregorius merita virtutum nostrarum, hoc est, nostra opera præstantissima. Deinde Iobus ait, *Si habuero quippiam iustum, non respondebo: sed meum iudicem deprecabor*. Vbi sic iterum Gregorius, *vt enim sæpe diximus, Omnis humana iustitia iniustitia esse conuincitur, si districte iudicetur*. Qui iustitiam nostram vocat iniustitiam, quid aliud dicit, quàm quod Lutherus docuit, herere in omni opere bono aliquid vitij? Hoc ergo Lutherus ex scripturis, & sanctis patribus *Idèdè* didicit.

Cap. 14.

Cor. 7. 28.

Sed nunc ad tuas ratiunculas accedamus. Paulus ait, *si acceperis uxorem, non peccasti*. Tu verò peccas in fallacia accidentis. Nam ducere uxorem non est peccatum, sed qui uxores ducunt, aliquid

aliquid mali admiscet in bona actione. Et iterum peccas in Petro *ὁ τὸ χῆμα τῆς λῆξεως: stude- 2. Petr. 1. 10.*
te, inquit, vocationem & electionē vestram firmam
facere: hec enim si feceritis, & μὴ ὡσαύτως ποίητε, id
 est, nunquam sic impingetis, vt penitus à gratia
 & salute excidatis. Sed non venit (inquis) *Chri-*
stus vt opera diaboli dissolueret, si nullum opus sit,
quod peccatū nō sit. Non id dicimus opera bona esse
 peccata, sed habere aliquid adiunctum & ad-
 mixtum peccati. Non enim sequitur argentum
 esse scoriam, quia argento admixta est scoria. Et
 apparuit Christus non vt nullum in sanctis, dum
 hic viuunt, peccatum relinqueret, sed vt pecca- 1. Ioan. 3. 8.
 ti reatum tolleret. Quid si verò Paulus opera bo-
 na argento, & auro, & lapidibus preciosis compa-
 rauerit? An nescis in metallis & lapidibus posse a-
 liquid minùs purum reperiri? Sed sanam doctri-
 nam Apostolus his rebus comparat, qua quidem
 nihil excellentius cogitari potest, si feruatur inte-
 gra & incorrupta. Prophetæ verò & Apostoli re- 1. Cor. 3. 12.
 cõtē nos ad bona opera hortantur. Sed si illi nos
 iubent facere nostrum officium, an sequitur nos
 nihil peccare in officio faciendo? Quod postre-
 mò Calvinianos de fide interrogas, tuam in eo
 summam prodis imperitiam. Non enim fide nos-
 met dicimus, vt actione nostra iustificari, est enim
 imperfecta: sed fides iustificat, quia Christum, vt
 manus, amplexa tenet. Fidem autem Christus o-
 Ioan. 6. 29.
 sancti, qui illam in animis nostris accendit. Sic tu
 scripturis nostra pulchrè redarguis paradoxa.

DVRÆVS, Fol. 295.

Sed in omni actione (inquis) quantumvis
 V v. iij.

excellente aliquid inest quod ipsam actionē
penitus corrumpat, Deo que odiosam reddat.
*Nulla ergo actio vel excellens vel bona esse vi-
quam potest. Pulchrè Dionysius, bonum esse ex in-
tegra causa.*

WHITAKERVS.

89 Nisi interruptus à te cursus orationis meæ
fuisset, nullum istis captiunculis locum relicu-
isset. Adiunxi enim his quæ tu recitas, *Si quod agi-
tur, diuina iustitia statim examinetur.* Id autem
ci verissimè, iam satis exposui: sunt autem bona
& excellentes actiones sanctorū, non quod pro-
sus omni labe peccati careant, vt nihil in eo ge-
nere perfectius esse possit, sed quod à pio, licet
imbecilli diuinæ legis studio & fide proficiat-
tur. Quicquid autem inest vitij, ignoscitur. Quis
autem erit tam iniquus rerum æstimator, vt si
quid sit in toto corpore quod emendari possit
nullam omnino reliquam esse sanitatem affirmet
Dionysius de integro bono loquitur, cuiusmodi
nullum est in hac vita nostrum. Dum enim caro
cum spiritu conflictatur, nunquam possunt bona
ex integris causis prouenire.

DVRÆVS, Fol. 296.

*Confirmas tamen paradoxum hoc. Nam post-
quam Deus nos totos in Christo complexus est,
quæ sunt in nobis inchoata, maculisque nonnullis
conspersa, ei tamē placēt, vt integra ac pura. Quid
hic monstri audio? peccata iam etiam placere Deo
possunt?*

WHITA-

WHITAKERVS.

90 Nihil indocto sophista importunius. Quid enim ineptius disputari potuit, quàm peccata Deo placere, quia sanctorum virtutes Deo placent, et si aliquo vitio aspersæ? Ita nullum inter rei vitium & rem ipsam discrimen statuis? Bonus parens obedientiam & pietatem liberorum amat, quam tantum minimè esse tantam nouit, quanta esse debuerit. Quantò magis Deus suorum conatus, quamuis exiguos, suscipiat ac remuneret? Nulli ergo dubium est quin nostris operibus, si bona fuerint, Deus maximam mercedem & promittat, & persoluar. Sed illa merces ex Dei benignitate & paterno amore, non ex operum dignitate metienda est.

DVRÆVS, Fol. 297.

Decalogus nihil ad Christianos. *Paradoxum profectò Lutheri ingenio dignum. Quomodo ergo Christus querenti quid faciendo vitam æternam possideret, respondit, Serua mandata. Quòd si nihil ad Christianos Decalogus, neque fures sanè, neque adulteri omnino peccabunt. Si Dialogus abrogatur, non magis qui Decalogum non seruat delinquet, quam qui ex Mosaisca legis præscripto minimè Deo sacrificat.* Luc. 18.

WHITAKERVS.

91 Noli verò Duræ illas tui pectoris angustias

cum diuino Lutheri ingenio comparare. Est hic articulus Luthero certè, vt dicis, dignissimus, quia summam veritatem, & consolationem cõtinet. Si enim eo modo Decalogus ad nos pertineret, quo Lutherus non pertinere affirmat, nulla nobis ipsius salutis relinqueretur, nec omnino Christiani essemus. Decalogus nobis iustitiæ formam proponit vitam promittens, si totam legem seruamus, exitium denuntians, si ab illa vel tantulum aberramus. Sic ex Mose Apostolus ad Galatas docet, *Qui fecerit ea homo, viuet in ipsis. Execrabilis vero est, qui non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis huius, vt faciat ea.* Lutherus ergo Decalogum, id est, hanc Decalogi vel obedientiæ præstandæ, vel execrationis subeundæ conditionem nihil ad nos pertinere verissimè scribit, quia Christus hanc conditionem sustulit. Sic enim mox Apostolus subiungit, *Christus nos redemit ab executione legis.* Atque alio loco, *Non estis sub lege, sed sub gratia.* Et rursus, *Nunc liberi sumus à lege.* Eodem spectat, quod iterum Apostolus ait, *Ego per legem legi mortuus sum.* Et quod in eadem Epistola sequitur, *Si spiritu ducimini, non estis sub lege.* Tam multis variisque sententiis Apostolus non aliud docuit, quàm quod Lutherus sensit, quando Decalogum non pertinere ad Christianos affirmauit. Non hi iam belli sophistæ sunt, qui sic Lutherum interpretantur, quasi nihil prorsus ad nos pertinere Decalogum statuisset? At cur Apostolo non accusant? Nempe per Lutheri latera Apostolo vultus infligunt.

Quod autem adolescenti Christus respondit, id ipsum vobis dictum existi mate, *Ex lege iustitiæ quæritis, legem igitur seruate, si vultis ad vitam ingredi.* Verùm hinc nullus ad ingrediendum aditus patet. Sed quorsum doces, quod nemo dubi-

Galat. 3.12.
& 10.

Gal. 3.13.
Rom. 6.14.
Rom. 7.6.
Gal. 2.19.
Gal. 3.18.

Mat. 19.17.

LIBER VIII.

283

Lex enim pertinet ad Christianos, nec id vnamquam Lutherus negavit. Nam illa iustitia legis est immortalis, & quisque debet totis viribus eniti, ut quam proximè ad legis præscriptum viuat. Sed aliud est obligari lege, aliud ad legis normam informare & exigere vitam. Fures ergo peccant, & iure plectuntur, multoque magis, qui ceremonias penitus abrogatas reuocant.

DVRÆVS, Fol. 297.

Sed Decalogus (*inquis*) conditio dura est, & cui nunquam possit ab homine satisfieri. *Alia ergo est Christi ac Apostolorum doctrina, alia Caluini. Christus iugum suum suauè esse ac onus leue. Et Ioannes, qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. Quam rectius Hieronymus, Execramur blasphemiam, qui dicunt impossibile aliquid hominum à Deo præceptum esse. Ad Damas. Et August. de natur. & grat. c. 43. Nō igitur Deus impossibilia iubet. Et de Grat. & lib. arbit. c. 16. Magnū aliquid Pelagiani se scire putant, quādo dicunt, non iuberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri: quis hoc nesciat?* Matt. 23.
1. Ioan. 2.

WHITAKERVS.

92 Legis ea conditio est, ut qui perfectam legis obedientiam præstiterit, viuat, qui non præstiterit, pereat: quæ num dura sit, necne, facile existimare licet. Quis enim non legem sæpius violauit,

etiam qui legi diligentissimè seruiuit? Quid ergo superest, nisi vt poenas perpetuas luat, si ex lege iustitiam sperat? At priora (inquies) malefacta subsequentibus meritis redimet ac compensabit. Verùm id fieri nullo modo potest. Nam re debita nihil redimi aut compensari potest: at nostra opera bona legi debentur, quantacūque tādē fuerint. Deinde malefacta nostra nullis omnino pollunt benefactis exquiri. Nam in peccatis maior est auersio à Deo, quàm in virtutibus conuersio ad Deum. Sed hanc rem scripturæ expediunt. Peccatis sic de diuina lege loquitur, *Cur tētatis Deum, imposito iugo cervici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* Paulus ait, *Quod impossibile fuit legi: in quo infirmabatur per carnem.* Iacobus ait, *In multis labimur omnes. Quis uero in uno labitur, factus est reus omnium.* Christus etiam sanctos orare docuit, *Remitte nobis peccata nostra.* Intelligentia carnis Legi Dei non subijcitur: *nam ne potest quidem.* In quouis autem sancto reminet aliquid carnis, quod legi resistit: nullus igitur quantumuis sanctus huic legis conditioni satisfacere potest.

Act. 15. 10.

Rom. 8. 3.

Iacob. 2. 2. &
2. 10.

Luc. 11. 4.

Rom. 3. 7.

Matth. 11. 30.

1. Ioan. 5. 3. 4.

Quòd autem Christus ait, *Iugum meum leue est.* id Ioannes Apostolus explicat, cum inquit, *Mandata eius graua non sunt, quia omne quod genuitum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria, qua vincit mundum, fides nostra.* Hoc ergo iugum, in quo fide præditi sunt, non videtur graue aut molestum, quia diuinæ legis amore flagrant, nec eius execrationem metuunt, cum sint per fidem iniuncti in Christum. Custodire verò mandata Dei debemus omnes, & qui non custodit, tamen se nosse Deum affirmat, mendax est. Custodire enim dicitur, qui dant operam vt custodiant. Si quis autem sic custodire se mādāta existimat, vt peccato omni careat.

careat, id est mandatis perfecte obtemperet, eum
 Ioannes mendacem vocat. Nunc ad patres venio.
 Et primum Hieronymus iste *quod dicitur* est: itaque
 dimittendus. Augustinus vero quibusdam in locis
 fatetur quidem legem non esse *impossibilem* pro-
 pter Pelagianos, qui Dei potentiam urgebat. Sed
 quid sibi vellet Augustinus perspicue declaravit
 multis in locis, suamque mentem exposuit, nem-
 petribui renatis in hac vita studium seruandi mā-
 data, & si quid minus feruatur, ignosci. Sic ad Bo-
 nifacium scribit, & apertius alibi, *Omnia manda-*
ta Dei facta deputantur, quando quicquid non sit i-
gnoscitur. Vel etiam quia perficienda sunt a nobis
 aliquando, quemadmodum in alio libro scripsit.
 Nihil ergo minus voluit Augustinus, quam legem
 a nobis in hac vita penitus impleri posse: id quod
 multis in locis aperte indicauit. Nam illi præce-
 pro, quo iubemur Deum diligere toto corde totā-
 que anima: atque etiam illi, quo concupiscentia
 prohibetur a nemine in hac vita satisfieri posse di-
 fertissimè scribit c. 72. de spiritu & litera. lib. 3. ad
 Bonifacium. c. 7. Alio in loco sic habet, *Profecto qui*
de die in diem adhuc renouatur, nondum totus est re-
nouatus: & in quantum nondum est renouatus, in tā-
tum adhuc in vetustate est. Iterum Augustinus, *va-*
etiam laudabili hominum vitæ, si remota misericordia
discutias eam. Et sic ad Hieronymum scribit, *Cha-*
*ritas quæ non potest augeri, quamdiu hic homo viu-
 est in nemine: quamdiu autem augeri potest, profecto*
illud quod minus est quam debet, ex vitio est. Ex
 quo vitio non est iustus in terra, qui faciat bonum &
 non peccet. Ambrosius habet, *Tanta mandata sunt,*
ut impossibile sit seruari ea. Et Hieronymus, *Quomā-*
autem nemo possit explorare legem, & cuncta facere, quæ
inssa sunt, & alibi testatur Apostolus dicens, Quod

1. Ioan. 2.

Augustin. ad
Bonifac.

lib. 3. c. 7.

Retract. lib.

1. c. 19.

Ad Valerium,

lib. 1. c. 29.

De peccat.

merit. & re-

miss. li. 2. c. 7.

August.

Cōfess. li. 9.

c. 13.

Epist. 62.

Ambrosin

Gal. 3.

Hieron. in

Gal. 3.

Chrysoſt. in
Gal. 2.
Bernard in
Cantic
ferm. 50.

Thom. in
Gal. 3.
Lect. 4.

enim erat impoſſibile legis, & c. Chryſoſtomus ait
ὁ δὲ εἰς αὐτὸν ἐπιπέσει. N ullus legem implevit. Bernar-
 dus ait, *Quomodo ergo iubēda fuit, qua implenda*
nullo modo erat? Aut ſi placet tibi magis de affectu
li datum eſt mandatum, non inde contendendo, dummo-
modo acquieſcas & tu mihi, quod minime in iſta co-
ta ab aliquo hominum poſſit, vel potuerit adimpleri.
 Denique Thomas apertè ſcribit, ne plures com-
 inemoremus, *Implere totam legem eſt impoſſibile.*
 Nihil ergo hīc aliud Calvinus docuit, quàm quod
 ſcripturæ multique patres tradiderunt.

DVRÆVS, Fol. 298.

At maledictum pronunciat Moſes eum
 qui non permanet in omnibus, quæ ſcripta
 ſunt in libro legis vt faciat ea. Moſes excep-
 tionem illam non ad minima quaque legis præ-
 ſcripta retulit, ſed ad ea tantum, quæ ipſe illo loco
 numerat: quæ non leuia certè peccata, ſed grauiſ-
 ſima erant flagitia.

WHITAKERVS.

93 Ex hoc loco perſpicere licet quales ſint in-
 terpretes ſcripturarum Ieſuitæ, cum legis grauiſ-
 ſimam ſententiam tam miſerè & periculoſè cor-
 rumpant. Lex enim maledictos pronunciat, qui
 non perfecerint omnia quæ præſcripta & præce-
 pta ſunt in lege: quod iſti non niſi de maximis fla-
 gitiiſ intelligunt. Dummodo igitur non ſis idolo-
 latra, aut homicida, aut coinquinatus infanda li-
 bidine, aut reus maximorum criminum, quorum
 Moſes

Deut. 27. 26.

Moses supra meminit, hi te maledictionis metu liberant. Non est necesse multis opinionem vanissimam refellere. Si enim illa execrationis horrendæ sententia ad eos duntaxat pertinet quorû scelera hoc in loco Moses nominatim commemoravit, quid de blasphemis, adulteris, aliisque multis facinorosissimis hominibus sentiemus, de quibus hic nulla mentio reperitur? An arbitraris istos, quia non nominantur, ab execratione liberari? Id cum sit impium & absurdum, perspicuum est illam sententiam non modò de iis interpretandam esse qui nominatim execrabiles pronunciantur, sed de vniuersis etiam aliis, quicunque legem diuinam violarint. Cum enim solennes execrationes in quædam genera hominum flagitiosorum separatim editæ fuissent, ad extremum execrationi deuouentur non hi aut illi, sed quicunque legis verba non præstiterint, ac perfecerint. Atque ita Mosem Paulus interpretatur, qui proculdubio propheta mentem multò melius, quàm nostri philosophi intellexit. Galatas enim de iustitia legis instituens, hoc propheta testimonio probat nullum ex operibus legis iustificari, nisi qui legis omnibus præceptis paruerit, quia lex execrabiles esse declarat omnes, qui non permãserint in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Aut ergo nega vllam fuisse de minimis peccatis legem conscriptam, aut etiam minimis execrationem deberi confitere. Atque ita in eadem Epistola apostolus testatur eum qui circumciditur, debet esse totius legis seruandæ. Quare nihil omnino in lege præscribitur, quod sine execratione prætermitti potest, & nullum tam exiguum peccatum est, quod nos in æternam execrationem non coniecisset, nisi Christus illam in se execrationem suscepisset, eaque nos liberasset.

Si verò Apostolus sensisset, vt tu fingis, grauiduntaxat crimina his verbis damnari, nullo argumento Galatas refellisset. Respondere enim Paulo Galatæ potuissent, se esse ab illis flagitiis, & proinde ab illa execratione alienos: posse ergo lege iustitiam sperare. Ita dum pontificiæ dispertitioni incidis. Si nondum vides, quod est manifestum, aspice quod mox Apostolus subiungit: *Christus nos redemit ab execratione legis.* Num verò non

Gal. 3. 13.

Ambros. in Gal. 3.

Chrysostr. in Gal. 3.

Euseb. lib. 1. Demonstr. Euangel.

ἀεὶ κατὰ πάντων τῶν

μὴ τὰ πάν-

τα ἴσπουτων ἐπιτίθει.

Thom. in Gal. 3.

Christus ab illa solummodo execratione liberum iudicia requiris; Ambrosij hæc verba sunt: Hoc scriptum est in Deuteronomio, quia si quis legem præterisset aliquis, maledictus haberetur. Sic Chrysostr. Testimonio utrumque confirmat breuiter: tum quòd legem nullus impleuerit, ac proinde maledicti fuerint, tum quòd fides iustificet. Eusebius de perspicuus est, Præsertim (inquit) cum nullam veniam tribuat iis, qui transgrediuntur præcepta, sed execrationem omnibus infert, qui non omnia seruauimus. Quid verò aliud Thomas scripsit, cum illa verba qui non permanserunt in omnibus, sic ex illis interpretatur, Qui non impleuerit totam legem. Nunc opinor sentis commentitiæ huius interpretationis, quam te tui magistri docuerunt, turpissimum errorem, ac flagitium.

DVRÆVS, Fol. 298.

Sed quomodo (inquit) Paulus ait, qui non sunt, si nos legem hanc explendo maledictionem possumus euitare? Dicam vno verbo, quod non ex lege, sed ex gratia Christi legem implemus.

Per gratiam vires accipimus, quibus legem impleamus. Atque hoc sibi Paulum voluisse disertissima ipsius verba testantur. Lex (inquit) spiritus vitæ Christi Iesu liberavit me à lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudine carnis peccati, de peccato damnavit, peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui nõ secundum carnem ambulamus, sed secundum spiritum. Rom. 8.

WHITAKERVS.

24 Iterum vt tuam opinionem comprobes, Apostoli argumentum diluis. Nescis enim Apostolo rem fuisse cum Galatis, qui Christo nomen dederant, cuiusque gratiam amplexi fuerant? Quis ergo controuersie status fuit? possentne sine gratia legem implere? Nequaquam. Id enim Galatis nunquam venire in mentem potuit. Putabant ergo sibi necessarium esse, vt legis opera cum fide coniungerent, & quicquid illis ad iustitiam deducit, ex lege sumerent: se verò gratia Christi præditos legem implere posse sperabant. Si verò id præstare potuissent, immeritò fuissent ab Apostolo reprehensi. Ita enim illos fuisse insanos existimas, vt aliter impleri legem, quam Christi gratia crederet? Hos tamen Paulus hoc animo legem præstare cupientes, in legis execrationem incurrere testatur: quam vos nunquam, si rectè Paulus Galatas docuit, effugietis. Dum enim vos gratia fretos posse legem implere, & propter fidem simul & q.

Thom. in
Gal 2.

Gala. 3. 18.

Gala. 3. 15.
16. 17.

Rom. 8. 4.

pera beatos fore confiditis, eundem profusè
rorem defenditis, quem in Galatis Apostolus dis-
pugnauit, id quod ex ipso etiam Thoma intelligere
potuisti. Quia dixerat (inquit) quòd qui ex fide
sunt, benedicentur, cum sint filij Abrahæ, possent be-
dicere, quòd propter opera legis & propter fidem be-
nedicuntur, & ideo hoc excludens dicit, Quia non
ex operibus legis sunt, sub maledicto sunt. At quid à
postoli argumento respondebis, quod sequitur de
Abrahamo? Pactum cum illo Dominus de grati-
ta iustificatione pepigit: Abrahæ verò (inquit Apo-
stolus) per promissionem gratis donauit Deus heredi-
ditatem. Hæc enim promissionem fuisse gratuitam
constat, quia legi opponitur, quæ promissiones e-
tiam habuit, sed non gratuita. Cum ergo tale
nullo modo fuisse ex legis operibus iustum, quòd
pacta non possunt mutari aut infringi nouis con-
ditionibus: lex autem eo pacto multis seculis po-
sterior fuit. Non negabis Abrahamum eximia gra-
tia donatum facile. Num verò hanc gratiam
accepit, vt legem impleret? At lex post qua-
dringentos triginta demum annos extitit, vt Apo-
stolus argumentatur: nullis ergo legis operibus
sed sola Dei gratuita promissione per fidem appre-
hensa iustificatus fuit Abrahamus. Hæc quicquid
excogitaris, nunquam profectò effugeris, & ve-
dem sit causa vestra, quæ fuit Galatarum, & vel
concluserit. Quod ex alio Apostoli loco disceri
hil minùs euincit, quàm quod tu suspicaris. Iu-
stificatio legis in nobis impletur, quando in Chri-
sto sumus, vt priùs Apostolus loquitur, id est
Christi iustitia nobis imputatur. Nullis autem im-
putatur, nisi qui secundum spiritum ambulat.
Non enim Apostolus affirmat iustificationem le-
gis

LIBER VIII.

691

gis à nobis impleri, sed in nobis: nec quia incedimus secundum spiritum, ut hæc causa sit, sed ut hoc testimonio & iudicio intelligamus nos esse in Christo, & legis iustificationem in nobis impleri, qui secundum spiritum incedimus.

DVRÆVS, Fol. 298.

Sed nouam adhuc Theologiam audiamus. Liberamur (inquit) execratione legis, non obedientia. Si legis obedientia Christiani teneantur, cui te iudice obedire non possunt, quomodo obsecro legis execratione liberantur? Nam Christus in eos qui legi non obedierunt maledictionis sententiam in illa die pronuntiabit. Liberamur à legis execratione: Nam Christus (ut Paulus ait) de maledicto nos redemit, quia sua nos morte gratis, qua legem seruemus, promeruit.

WHITAKERVS.

25 Quàm exiguos feceris in Theologia progressus, hæ tuæ tam imperitæ interrogationes & Gal. 3. 13. disputationes ostendunt. Quis enim nescit Christum nos ab execratione legis liberare, cum id Apostolus tam perspicuè doceat? Etsi ergo non possumus legi omni ex parte obedire, quia tamen in Christi sumus, & ille suam nobis iustitiam communicauit, execrationem in lege propositam effugiemus. Mirum autem non est si Christus in reprobos execrationis sententiam pronuntiabit, qui nunquam fuerint ab illa execratione

liberati. Quæ verò te Theologia docuit, Christum nos redemisse de legis maledictio, quia sua morte gratiam promeruit, qua legem seruaremus. Hanc profectò Apostolus Theologiam ignorauit. Tum enim quid ni Galatæ legem seruarent? Lægè autem mellùs & diuiniùs Apostolus, quàm nostri Iesuitæ. Nos enim Christus ab execratione legis redemit, vt Apostolus tradit, quia factus ipse est pro nobis execratio, id est, non quia nobis gratiam, qua legem seruemus promeruit, sed quia culpam pœnamque nostram in se transtulit. Atque hæc vera est iustitiæ ratio, quæ nos iustos esse ostendit, non quia multis virtutibus & meritis abudamus, sed quia Christus execrationem pro nobis subijt, & quia peccata nostra à nobis in Christum deliuantur.

DVRÆVS, Fol. 299,

Christus conditionem (*inquis*) nobis aliam multò faciliorem proponit, Crede & saluus eris: hoc nouo fœdere vetus abrogatur, vt quisquis Euangelio crediderit, legis cõditione soluatur. Si abrogatur, quomodo non eum obedientia liberamur? Si nihil à vobis aliud, quàm si credatis, Deus exigit, legem profectò impletis, in cuius obseruatione cum vera hominis Christiani iustitia consistat, non iam imputatiua, sed inherente aut, Crede & saluus eris, sed, qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit? At qui baptizatus

LIBER VIII.

693

er, totius illi quidem Decalogi observandi bonam
 à Deo voluntatem acceperant, quem & in poste-
 rum per Christi gratiam observare constituerunt.

WHITAKERS.

96 Quis hoc quereret, quod tu queris, nisi qui
 nihil omnino attenderet, aut curaret? Decalogus
 abrogatur non *ἀπὸ λῶς*, sed *κτῆ π*: quare non est ne-
 cesse nos obedientia legis liberari, quia legis ali-
 quod munus abrogatur. Sed legem (inquis) imple-
 mus, si credimus, atque ita non imputativa, sed inhe-
 rente iustitia iustificamur. Monstra quidem loque-
 ris. Si enim qui credunt, legem implent, quis me-
 liorem quam fidei iustitiam requirat? Quid ergo
 secunda opus erit iustitia? Fides verò non implet
 legem, quia legi perfectam obedientiam præstat,
 sed quia Christum finem legis Christi que iustitiã
 amplectitur. Quare non inhaeret hæc in nobis iu-
 stitia, ut tu fingis, sed imputatur. Quis ferat Iesu-
 tam tam minutè ac ieiunè differetem? Christi ve-
 rò verba satis quidem confirmant, quod proposui. Marc. 16. 16.
 Nam baptismus non est legis opus, sed fidei sigil-
 lum. Cum ergo Christus ait, *Qui crediderit & ba-*
ptizatus fuerit, servabitur: qui verò non crediderit,
condemnabitur: sola fide nostram salutem contine-
 ri docet. Quanquam autem qui baptizantur, ad le-
 gis normam exigunt vitæ suæ rationem, & bona
 voluntate novisque viribus donantur, id tamè eo
 animo nequaquam faciunt, ut iustitiam coram Do-
 mino ex hac obedientia acquirant, quæ non in nostris
 iustitiam prorsus amitterent, quæ non in nostris
 meritis ac benefactis consistit, sed eiusmodi est,
 qualis ab Apostolo describitur, *Es qui non opera-* Rom. 4. 6.
 Xx. iij.

tur, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua pro iustitia.

DVRÆVS, Fol. 300.

Jacob. 2.
1. Ioan. 3.
Psal. 105.

Illud iam sequitur, Opera nostra Deus nequaquam curat, In nobis (inquis) iustificandis nullam omnino Dominus operum nostrorum rationem habet. In ijs qui vere iustificantur, magnam sanè operum rationem habet. Abraham enim ex operibus iustificatus fuit, & ut Ioannes ait, Qui facit iustitiam, iustus est. Et quid clarius, quàm quòd de Phinehes legitur, opus ipsius suum in iustitiam reputatum? Scriptura (inquis) iustum ex fide vivere testatur. Quis id negat? Non ideo quempiam Propheta iustum esse dicit, quia credit, sed fide, ut is qui iustus est, ex fide sua vivat, id est, sua se fide sustentet, neque de sponsione iustitia iustum esse atque aliena vita vivere.

WHITAKERVS.

97 Nihil minùs vnquam Lutherus sensit, quàm opera nostra à Deo contemni. Nullum enim opus est cuiusquam sancti fide susceptum, quod Deus non amplissimo præmio remuneretur. Verùm in opera, quia non propter opera nostra, sed propter Christi solius merita iustificamur. Sophisticum est, quod aliquo modo dictum fuit, omnino & simpliciter interpretari. Sed hic doces Deum in nobis

bis iustificandis magnam habere operum rationē.
 Ad Iacobi & Ioannis testimonia suprā respondi-
 mus. Quòd Phinees extraordinarium de adulteris
 supplicium sumpsit, id à fide profectum est: quare
 facti huius laus ad fidem referenda est. Thomas
 de hac re præclare scribit, quem si tanti faceres,
 quanti videris, rectiùs nonnunquam sentires. *Opera Thom. in*
ra (inquit) non sunt causa quòd aliquis sit iustus a Gal. 3.
apud Deum, sed potius sunt executiones & manife-
stationes iustitia. Nihil Lutherus, nihil nos aliud
 docemus. Tuam verò prophetici testimonii expo-
 sitionem admitterem, nisi Prophetæ mentē multò
 meliùs Apostolo, quàm tibi perspectam fuisse exi-
 stimarem. Eo enim Apostolus vsus est, vt nos fide
 non operibus legis, ne quidem post fidem iustifi-
 cari confirmaret. Sic enim argumentum instituit,
Nullum autem per legem iustificari apud Deum ma-
nifestum est, quia iustus ex fide viuet: lex autem non Gal. 3. 11.
est ex fide. Quid aliud Apostolus conclusit, quàm
 quod tu dixisse negas Prophetam, quia credit fie-
 ri quemque iustum? Atque ita Paulam Chryso-
 stomus interpretatur, *Ostendit quòd fides iustificet re-*
stimonio Prophetae Abacuc. Nisi autem fides sola iu-
 stificet sine vllis operibus fidem subsequentibus,
 quid illa ratio ad Galatas spectasset, qui iam fide
 imbuti erant, & cum fide opera coniungebant? Si
 verò absurdum sit aliquem esse iustū iustitia alie-
 na, velim me doceas, quemadmodum Scriptura
 Christum & execrationem & peccatū vocet. Nos
 cum Spiritu sancto absurdi esse malumus, quàm
 tecum sapientes.

DVRÆVS, Fol. 301.

Paradoxū aliud: Soli rectè participāt cœna

Xx. iiij.

Dominica, qui tristes, afflictas, perturbatas, confusas, erraticas apportant conscientias. Hoc tu quoque Lutheri paradoxum probas. *Ubi est ergo fides illa vestra, quæ & certos vos de peccatorum remissione facit, & ancipites omnes cogitationum fluctus sedat? At Christi, Apostoli, & alij viri sancti, cum seipfos, ut Paulus summa cura ac diligentia probassent, & quæ Christus præscripsit peccatorum remedia adhibuissent, nullius sibi sceleris conscij tranquillis animis accedebant. Præmissa temporibus non nisi post exomologesin, & plenam pro peccatis satisfactionem ad Eucharistiam sacramentum lapsi admittebantur. Diaconus clara voce pronunciauit, τὰ ἁγία τῶν ἁγίων.*

WHITAKERVS.

Psal. 42. 5. 6.
& 32. 4.

98 De fide quod quæris non est opus iterum respondere. Nunquam tu fidem vel labris primoribus degustati, si tristitiam omnem, & dolorem, & ancipites cogitationes profus ex animo pelli existimas, quum primùm fides in nobis locum nacta fuerit. Quoties propheta suam tristitiam commemorat? *Hæc recordans, effundo in me animam meam. Quid deiecis te anima mea, & perstrepis in me? Interdum & noctu grauis erat super me manus tua: conuertebatur prestansis humor meus in siccitates æstiuas.* Atque hoc fideles omnes in seipsis experiuntur, & tamè interim firmè præparati, qui maximos animo propter peccata dolores capiunt, & salutarem in verbo ac sacramento huic agritudini medicinam querunt. *Quor-*

LIBER VIII.

697

Quorsum enim instituta à Christo coena fuit, nisi ut fidem nostram erigeret ac confirmaret? Etsi ergo nulli rectè participant coena, nisi qui se diligenter antè explorauerint, & aliquam ex fide tranquillitatem senserint, hanc tamè tranquillitatem necesse est permistam esse cum multis tentationum & dolorum fluctibus. Ineptè autem veteris ecclesie morem mihi hoc loco narras. Num enim impios ac profanos esse statuis, quorum conscientie tristissimo peccatorum sensu & dolore conflantur? Sic quidem sanctissimos Dei seruos iniquo & profano iudicio condemnabis.

DVRÆVS, Fol. 302.

Sed huius paradoxici coronidem audiamus: Qui maximo (inquis) peccatorum suorum sensu & dolore afficiuntur, iis ille cibus caelestis semper esse solet saluberrimus. At ubi quæso legisi poenitentiam ac dolorem propter peccata conscientiam erraticam facere? Cum hæc sit virtus secundum Deum, quæ poenitentiam in salutem stabilem operatur.

WHITAKERVS.

99 Dolor ex peccatis conceptus mentem agitat, & grauius percellit, nec tantum ad horulæ vnius momentum durat, sed est interdum diuturnus. Quòd autem quæris ubi legerim poenitentia & dolore erraticas conscientias fieri, si Prophetæ Davidis Psalmum 38. attentè vnquam recitasses, id te quærere profectò puidisset. Quid e-

Pfal. 38. 4.

2. Cor. 7. 10.

μετάνοιαν
εἰς σωτηρίαν
ἀμεταμέλη-
τον.

1. Tim. 1. 7.

nim illa sibi volunt. *Non est pax in oculis meis propter peccatum meum, & quæ in illo Psalmo diuinissimè sequuntur? Sed pulchrè nos ex Apostolo refellis, qui dicit tristitiam secundum Deum efficere pœnitentiam in salutem stabilem. Verùm non sic loquitur Apostolus, vt tu illum loquẽtem introducis. Hæc Apostoli verba sunt, Tristitia secundum Deum pœnitentiam efficit ad salutem, cuius nunquam pœniteat: quod num quæso nullos ad cœnam dolores afferri probat? Quis verò negat hanc piorum tristitiam exitus habere lætissimos, & hanc pœnitentiam eiusmodi esse, vt illius nullum vnquam pœniteat? Sed tu planè ex eorum numero es, de quibus Paulus Timotheum monuit, Qui non intelligunt quæ loquuntur, vel de quibus affirmant.*

DVRÆVS, Fol. 302. & c.

Confitenda sunt crimina cuiuslibet, inquit Lutherus. Plurimum sanè Lutherani sibi, hoc præsertim Caluimiano debent, quòd tam strenuè Lutheri paradoxa defendas. Quis ignorat Nouatianos, quòd potestatem hanc penes sacerdotes esse negarent, ab vniuersa Ecclesia olim esse damnatos? Quis ignorat veterem hanc Ecclesia morem fuisse, quem Tertullianus describit, vt pœnitentes non nisi presbyteris aduocuerentur? Hinc Ambrosium, Potestas ligandi & soluendi solis sacerdotibus concessa est. Hinc Hieronymus, Claves regni cælorum, quibus peccata remittuntur, soli sacerdotes acceperunt. Hinc Chrysostomus sacerdotum potestatem regia antecellere dixit.

Tertul. de
pœnitentia
lib 1.
De pœn. c. 2.
In 16. Matt.

Chrysof. lib.
3. de sacerdot.

WHITA

WHITAKERVS.

100 Tibi verò parim profectò Campianus debet, quòd eius vanissimas calumnias non iacere potiùs, atque intermori permiseris, quàm tuam hac tam putida defensione redintegrare cœperis. Si enim nouæ Lutherus & inauditæ opinionis accusandus fuit, quòd peccata cuilibet confitenda esse dixerit, eiusdem criminis reus erit Iacobus Apostolus, qui cunctis Christianis præcepit, *ut confiterentur alij alijs peccata, & orarent alij* Iacob 5. 16. *pro alijs.* Doce nunc quid inter Lutheri sententiam, & Apostoli præceptum intersit, aut Lutheri Apostolus à vestro maledictò defendat. Quòd de Nouatianis & antiquo Ecclesiæ more narras, Lutherù non attingit. Nouatiani nullum aut confessioni aut pœnitentiæ locù in Ecclesia reliquerunt: Lutherus quid vnquam simile docuit? Olim qui Ecclesiam publicè offenderant, pœnitentiam publicè testabantur ac declarabant, quem morem nunquam Lutherus improbavit. Non enim illam publicam peccatorum cõfessionem cum publicis Ecclesiæ precibus coniunctam, sed hãc priuatam reprehendit, quando sacrificis populus in aurem insurrare cogitur, quicquid vnquam in vita admiserit: quod nullo vel scripturæ, vel sinceræ antiquitatis testimonio nritur. Cæptum quidè olim est tale aliquid in Ecclesia exerceri, sed nulla verbi diuini autoritate: itaque hunc morem Nestorius Episcopus Constantinopolitanus ex illa Ecclesia penitus sustulit propter Diaconi cuiusdam scelus. Hanc confessionem Chrysostomus multis in locis perstringit: & Augustinus non valdè probat. *Quid mihi (inquit) est cum hominibus,* Augusti confess. li. 10. c. 2.

Aug. in Ioan.
tract. 124.
Theophyl. in
Matt. 18.

ut audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi
omnes languores meos? Curiosum genus ad cognoscen-
dam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam su-
am. At clauēs (inquis) soli sacerdoti cōmilla iuris.
idque patrum quorundam verbis confirmas. Au-
gustinus verò longè aliter scribit, Cùm Christus
Petro diceret, tibi dabo clauēs regni celorum, unice-
sam significabat Ecclesiam. Et Theophylactus has
clauēs singulis Christianis attribuit. Si tu (inquit)
qui iniuriam accepisti, ut publicanum & Ebor-
cum habes eum, qui te iniuria affecit, erit ille in
celo etiam talis. Si verò solueris illum, id est, con-
naueris, erit etiam illi in celo condonatum. Non e-
nim tantum quæ soluunt sacerdotes, sunt soluta, sed
etiam quæ nos iniuria affecti vel ligamus, vel solu-
mus, ipsa erunt ligata vel soluta. Ita qui priuatum
docent, monent, hortantur, ignoscunt, ij clau-
um potestatem exercent, etiam si nullo sacerdo-
tio fungantur. Cùm verò præcipuum clauium
munus in verbi ministerio consistat, ministris tra-
ditæ clauēs dicuntur, quia soli ministri publicè
docere possunt.

ὁ δὲ μόνον
ἴσα λύσειν οἱ
ἱερεῖς εἰσὶ λε
λυμένα: &c

DVRÆVS, Fol. 303, &c.

Hoc aliud est Lutheri paradoxum, Quicum-
que te absoluerit, siue ioco, siue serio, modò
credideris, absolutus eris. Quid aperit esse
potest, quàm neminem sacramenti conferre, qui illi
us cōferendi, ne voluntatem quidem illam habeat.
Si quis equum tibi suum ioco dedisset, num mox
illum tuum esse diceres? Nos Vrbaniæ a peccatis
dimissos sacerdotes tanquam iudices à peccatis
reus

reos absoluere. Eleganter Hieronymus: Absit ut de his quicquam sinistrum loquar, qui claves regni caelorum habentes quodammodo ante iudicii diem iudicant. Et Chrysostomus sacerdotum potestatem regia maiorem esse ostendit, quod haec intra huius mundi ambitum contineatur, illa ad caelum ipsi quoque supremi iudicis tribunal usque pertingat. Stultum ac amentia plenum est, baptis- mi tantum recordatione opus esse, ut Calvinus delirat, ut quaecumque postea peccata commisimus, remittantur, cum baptismo non futurorum, sed praeteritorum veniam peccatorum consequamur. Quorum enim ad extremum usque vitae terminum baptismum tam multi distulerunt, si futura perinde ac praeterita peccata baptismo deleri existimassent? Quia facturi sunt infantes, qui baptizati sint, an non, recordari haudquaquam possint.

Hieron. ad
Helioid.

Chrysost. li.
3. de sacer.

WHITAKERVS.

101 Cum fides nostra à nullo cuiusquam alterius arbitrio pendeat, & fidem absolutio semper consequatur, nullius voluntas impedire potest, quo minus, qui credunt, absoluantur. Fiet enim nobis, non ut alii volunt, sed sicut ipsi nos credimus, quemadmodum Centurioni Christus respondit, *Sicut credidisti, fiet tibi.* Si verò in ministri voluntate positus esset absolutionis fructus, non fieret, ut nos credimus, sed ut minister cogitavit, quo nihil stultius fingi aut existimari potest. Christus ait, *Si potes credere, omnia fieri possunt credenti: Qui credit in filium, habet vitam aeternam:* Petrus ait, *Fide purificat corda nostra: remissionem accipiunt per nomen eius, omnes qui credunt*

Mat. 8. 13.

Marc. 9. 23.

Ioan. 3. 36.

Act. 15. 9.

Act. 10. 43.

Gal. 3. 14.

in eum. Paulus ait, *Promissionem spiritus accipimus per fidem.* Quæ omnia atque huiusmodi innumerata scripturarum testimonia perspicue declarant, cum primùm credimus, peccata nobis remitti, & nos regni cælestis hæredes institui. Nihil ergo meâ interest, ioceturne quispiam, an seriò loquatur: si ego me seriò credere scio, mihi nihil illius iocus officiet. Quis verò miserius, quàm sacramentoꝝ dignitatem ex ministro cogitatione suspendere? quæ qualis sit, nulli notum esse potest. Quanquam vt hoc de sacramentis verum est, nunquam fuit sacramentum. Quod de equo commemoras, eiusmodi est, vt asinum merito vocatur. Absolutio enim & remissio peccatorum Dei propria, non sacerdotum: tum enim necesse esset, vt quisquis absolueret, ipse primùm absolutionis particeps fieret. Equum enim nullus ab equo arguunt, nisi qui equum habet. Ita, si tuum hoc de sacerdotibus tantum valet: nulli sacerdotum non minus numerus est. Vos verò creditis, vt dicis, vt sacerdotes tanquam iudices absolueret, quorum non minus minimè profectò reprehendo. Tales autem iudices sunt, quales olim erant morborum sacerdotum quam ipse nec contulit, nec depulit: sic ministrum credentes pronunciat & iudicat absolutos, & impios contra. Nihil ergo opus erat in hac causa, vt nullo delectu proiicis. Proba autem, si potes, vt tuis testimoniis, ministros propria & sua auctoritate absolueret, aut qui credunt non absolui, nisi minister firma intentione absoluerit. De Baptismo smò nihil Calvinus docuit, nisi quod Scriptura iudicat.

Rom. 6. 3.

luculentissimè tradidit. Qui enim baptizantur, in Christi mortem baptizantur: mors autè Christi non tantùm valet ad ea peccata abluenda, quæ baptismum præcedunt, sed etiam quæ in omni vita baptismum consequuntur, vt non sit necessè nouum sacramentum, & secundam tabulam comminisci. Itaque Galatas Apostolus ad baptismi gratiam reuocat, *Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis*, nec nouum quoddam sacramenti genus proponit. Augustinus disertè scribit, *Eodem lauacro regenerationis, & verbo sanctificationis omnia prorsus mala hominũ regenerationum mundantur, atque sanantur, non solum peccata, quæ omnia nunc remittuntur in baptismo, sed etiam quæ posterius humana ignorantia vel infirmitate contrahuntur: non vt baptisma quoties peccatur, toties repetatur, sed quia ipso quod semel datur, vt non solum antea, verum etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur. Quod autem tam multi olim baptisma ad extrema vitæ tempora distulerint, id illorum hominum errori tribuendum est, quem constat multis Episcopis nunquam placuisse. Infantes verò quando adoleuerint, baptismi vim & naturam edocentur. Et si autem non possunt tempus ipsum, quo baptizati sunt, memoria repetere, tamen ex Dei verbo discunt baptismum sibi esse perpetuum renouationis suæ & regenerationis sacramentum.*

Gal. 3. 27.

August. de nupt. & concupisc. lib. 1. cap. 22.

DVRÆVS, Fol. 306. &c.

Legere preces horarias, non est sacerdotum, sed Laicorum, *inquit post pocula Lutherus.* Horæ vestræ Canonice *(inquis)* propter

infinitam superstitionē prorsus indignā sunt Christiano. *Nihil ostendere potes, in quo vel leuissimam superstitionis suspicionem deprehendas, nisi tibi fortē Psalmos in Dei laudem canere, peccatorum remissionem, diuinam gratiam, ceteraque ad corporum atque animorum salutem necessaria à Deo postulare, summāque fidei nostrae ac religionis mysteria hac nobis lectione ob oculos ponere. Atque id genus sacrae exercitationes, superstitionis videantur? Quis Catholicus nocturnos Ecclesiae Psalmos ignorat? Quis hymnos illos verē Ambrosianos ipso Ecclesiae usu tā diuturno celeberrimos? Quam vetustus hic mos fuerit, satis indicat quod in Apostolorum Actis legimus, Petrum & Ioannem ascendisse in templum ad horam orationis nominam: & quod Philo Iudaeus Christianorum mores qui tum Alexandriae agebant, describens refert: & Tertull. in Apologetico. Nam & ipsi Gentiles antelucanos Christianorum hymnos minime ignorabant. Quam eleganter Cyprianus quid in horarum distinctione mysterij lateat, nobis explicauit in explicat. orat. Dominica.*

WHITAKERVS.

2. Tim. 4. 3.

102. Quod maximè in horulis vestris Lutherus reprehendit, id tu sine omni defensione praetermittis. Cùm enim ministrorum officium sit, quemadmodū Paulus docuit, praedicare verbum, instare opportunè, importunè, arguere, obiurgare, exhortari cum omni lenitate & doctrina, ferendum non est, has tam necessarias & salutes sacri ministerii functiones in superstitionis praesentium incantationem conuerti. Quid enim magis

magis ineptum & superstitiosum esse possit, quam
tempus illud quod in populari institutione con-
suetum fuit, in Horarum lectionem impende-
re, præsertim ea lingua, quam nec populus, nec
sacerdos plerumque ipse intelligit? Hoc illud est,
quod ego superstitiosum dixi, quodque ut im-
pium etiam & sacrilegum merito damnare po-
tuit. Si hanc nefariam superstitionem defendas,
non te ebrium, ut tu Lutherum, sed planè amen-
tem iudicabo. Populū enim linguæ Latinæ igna-
tum sono precum & hymnorum Latinorum pal-
tere, est summam superstitionem cum summa
amentia & sacrilegio coniungere. Tum adme-
tici singulis diei noctisque horis ratum precatio-
num & Psalmorum numerum, quam putidum
est & superstitiosum? Huc accedit, quod ipsa ho-
rarum ratio totaque institutio manavit à super-
stitione. Nam illæ septem Horæ, Matutina, prima,
tertia, sexta, Nona, Vesperæ, Completorium, quas
causas habent? & quare non sunt aut plures, aut
pauciores? Opera precium erit hæc tam bella
mysteria recognoscere, eorumque principia &
causas videre. Itaque placet ex hymnis vestris,
huius religionis fontes indicare. Sic igitur poe-
ta vester de horis cecinit, Ad matutinam, *Patris*
scientia, veritas diuina, Deus homo captus est ho-
ra matutina: à notis discipulis cito derelictus, à Iu-
deis traditus, venditus & affluētus. Ad primam,
Horæ prima Dominum ducunt ad Pilatum, a falsis
testibus multum accusatum, Colaphis percutiunt
manibus ligatum, vultum Dei conspuunt lumen
celi gratum. Ad tertiam, Crucifige clamitant hora
tertiarum: illusus induitur veste purpurarum: caput
eius pungitur corona spinarum: crucem portat hume-
ris ad locum pœnarum. Ad sextam, Hora sexta Ie-
sus est cruci conclauius, Et est cum latronibus

pendens deputatus, praetormentis sitiens felle saturatus: agnus crimen diluens sic ludificatus. Ad nonam, Hora nona Dominus Iesus expiravit: Eli clamans spiritum patri commendavit: Latus ei lancea perforavit, terra tunc contremuit, & sol obscuravit. Ad vespertas, De cruce deponitur hora vespertina, fortitudo latuit in mente divina, talem mortem subit vite medicina: heu corona gloria iacuit supina. Ad completorium, Hora completorii datur sepultura, Corpus Christi nobile, spes vite futurae conditur aromate, complentur scripturae, Iugis sit memoria mors haec mihi cura. Quamquam non ignoro de horarum ratione aliter ab aliis iudicari: ita semper incerta est & varia superstitio. Ambrosianos verè Hymnos, quos commemoras, video esse plenos pietatis, atque ab istorum rythmorum superstitione alienos. Nemo autem nescit Christianos olim nocturnas horas obiisse, quia diurnis temporibus conuentus agere non licebat. An eum nunc morem retinebis, & te tamen non esse superstitiosum affirmabis? Quod de Petro & Ioanne ex Actis Apostolorum adducis, id tuam superstitionem magis prodit. Quam enim causam fuisse putas, qua commoti Apostoli sunt, ut vna in templum commearent? Num ut sacrificio interessent, aut horas recitarent? Nequaquam: sed ut populum in templo frequentem docerent. Nam hora nona populus ad vespertinum sacrificium confluebat. Si verò Cyprianus horarum mysteria rectè explicavit, nihil illis rythmis ineptius fingi potuit, quorum sententia cum Cypriani expositione nullo modo congruit.

D V R Æ V S,

DVRÆVS; Fol. 309.

Vltimum est paradoxum, Christiani liberi sunt à statutis hominum. Tu liberi (inquis) sunt Christiani non vt nullis legibus obtemperent, sed vt conscientias mentésque suas legum humanarum religione liberatas esse intelligant. Si Christiani humanis legibus obtemperare tenentur, quomodo humanarum legum religione liberatas habent conscientias? Humana certè, non diuina lex fuit, quam tulerunt Apostoli, vt à sanguine & suffocato Christiani abstermerent. Et ad Rom. c. 13. Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Et paulò post, Subditi estote non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Et Petrus, Subiectos nos esse omni humanæ creaturæ, quia sic (inquit) est voluntas Dei.

WHITAKERVS.

103 Nunquam certè cuiquam prudenti persuadebis legum hostem fuisse Lutherum, qui sic magistratus auctoritatem coluit, & leges defendit, vt ne pontifici quidem, & pontificiis legibus restitisset, nisi id sibi, si Christo parere vellet, necessariù omnino vidisset. Ipsa enim potestas pontificis Lutherum valde tenuit, & tenuisset, nisi exundum Babylone, & Deo potiùs, quàm hominibus obtemperandum esse didicisset. Quod autem ad humanas leges attinet, nunquam Lutherus

aut legitimas contempserit, aut contemnendas à quoquā docuit: imò semper magistratū in honore maximo habuit, & legum obseruatissimus fuit. Nec vlli vnquam homines magistratui maiorem obedientiam atque obseruantiam detulerunt, quam qui Euangelium profitentur, & faciunt, & facient dum docent. Sed aliud est Christianam libertatem defendere, aliud legum humanarum auctoritatem infringere. Conscientiæ nullis legibus astringuntur, nisi diuinis. Est enim, vt Propheta ait, *Le-houa legislator noster: & vt Apostolus, vnus legislator qui potest seruare & perdere.* Qui ergo conscientias leges imponunt, seruandi, & perdendi potestatem sibi vendicant, & Deum suo iure spoliant. Quid verò inter diuinas atque humanas leges interesset, si hæc, non minus quam illæ conscientias obligarent? Ita enim quæuis hominum edicta diuinis præceptis æquarentur. Et quidem à vobis non tantum in pari, sed etiam in sublimiore gradu collocantur. Dic enim Duræ, nonne à vobis grauius flagitium putatur quadragesimam violare, quam Dei verbum contemnere, mentiri, peierare, scortari, aliena cõcupiscere? Nonne sanctiores habentur qui cõsiliis, quam qui præceptis obtemperant? Nimis hoc quidem manifestum est. Sed quis non videt si magistratus conscientias imperat, eius omnibus decretis & placitis conscientias constringit? Illa autem libertas, quam in examinandis hominum legibus adhibemus, satis ostendit nulla earum religione nostras conscientias implicari. Sed tua nunc argumenta diluamus.

Christiani legibus humanis obtemperare debent, quomodo ergo humanarum legum religione liberatas habent conscientias? Quasi nihil faciendum sit, nisi quod conscientiam obstrictam teneat. Parendum est legibus politicis, quia sunt ad pacem

Esai. 33. 22.
Iacob. 4. 12.

pacem & tranquillitatem necessariam. Sed tamen leges humanam à diuinis discernendæ sunt. Diuinis enim simpliciter obsequendum est sine vlllo temporum, aut locorum, aut circumstantiarum discrimine; humanis eo modo, quo circumstantiæ postulant. Veluti qui Romanus est & Romam degit, Romanis legibus obedire debet: idem si migrarit in Persiam, non illa Romanarum legum necessitate obstringitur. Quod palam indicat conscientias nostras non fuisse illis legibus alligatas: tum enim erant & Romæ, & vbiuis gentium obseruandæ. Illa autem lex Apostolorum de sanguine & suffocato non obstrinxit conscientias absolute & simpliciter, sed tantum propter aliud, ne fratres infirmi offenderentur. Hæc autem diuina lex est, vt non offendas infirmos fratres, cui ista Apostolorum sanctio subseruiit: & proinde confirmatis Christianorum animis, iam dudum abrogata est. Tum non humana lex fuit, sed diuina ab ipso Spiritu sancto instituta. Quæ deinde subiungis scripturæ testimonia, quibus magistratum autoritas sancitur, agnosco: sed te male tuo more concludere video. Non enim Apostolus singulis magistratum edictis conscientias nostras illaqueat, sed de ipsa autoritate loquitur, quæ sacrosancta est, & contemni salua conscientia non potest. Est enim Dei præceptum vt magistratum nosmetipsos subiiciamus, & hoc Dei præceptum conscientiam attingit. Magistratum ergo quoad genus parendum est propter conscientiam, quia generali præcepto iubemur magistratum parere: particulae tamen magistratum leges nullum habent in conscientias dominatum. Deinde quando leges singulas obseruamus, non hæremus in ipsis præceptis, quasi his aut illis præstandis conscientiam satisfaceret: sed finem, id est, Dei vo-

luntatem spectamus, quæ obedientiam honestis
 & iustis legibus præscribit. Atque hîc nunc exi-
 tus est harum calumniarum: illas verò, quas mi-
 naris, flocci facimus. Satis nobis perspecta est fa-
 cultas tua: maledicis gnauiter, dissolutè & langui-
 dè disputas, vt decet Iesuitam. De nostrorum dis-
 fidiis, quæ commemoras, respondeo cum Nazian-
 zeno, *κρείστων ἐμπαιδῶν ὁμονοίας ἢ κατὰ δουλοκρατίας διέ-
 στασις.*

LIBER

LIBER NONVS,
DE SOPHISMATIS.

DVRÆVS, Fol. 312. &c.

Ruſtra hîc conaris VVhitakere ſo-
phistarum nomen à te, tuique ſimilibus
depellere. Monachos omnes ac vene-
randos religioſorum hominũ catus pe-
culanter inſectaris. Prodiere certè ex Monachorũ
familis innumeri, hac noſtra etate tã fortes ac ſtre-
nuis veſtrarum hæreſum expugnatores, ut quicquid
in illos à vobis dicitur, non niſi ab iniquiſſimo odio
proſectum intelligatur. Iam quod ſcholasticam
Theologiam multis verbis exagitas, & à Luthero
Caluinoque edoctus, ſophiſticam falſò appellas, mi-
nus equidem miror: nõ immeritò ſcholastica Theo-
logie peritos odiſtis, quorum vim ac differendi ra-
tionem ferre non poteſtis.

WHITAKERVS.

RATERVECTI ἡ ἀπολογία
argutias in ſpinas ſophiſmatũ de-
labimur. Sophiſtarum verò nomẽ,
quòd nobis Campianus tuus obie-
cit, nemo eſt tam rerũ imperitus,
qui non veſtrũ eſſe totum meritò fateatur. Si e-
nim vera argumenta è propriis ſcripturarũ locis
Yy. iiij.

desumpta valere possent, nec sophisticas pontificij Theologi & perpetuas in eludendis scripturis fraudes adhiberent, constitui iamdudum ac dirimi omnes controuersia potuissent. Dum autem Monachi in nomen causamque pontificiam iurati veram Theologiam suis captionibus & paralogismis corrumpunt, & tanquam Philistæi arcam Iehouæ huc atque illuc circumferunt, nullus contentionum finis esse potest. Prodiere quidem, vt dicis, è monachorum claustris nimis multi, quos in illis monasteriorum impuris diuerticulis perpetuò latuisse, quam ad ecclesiæ calamitatē prodiisse præstabat. Quid enim è monasterio nisi monasticum, superstitiosum, indoctum expectes? Aut quæ multis annis ingenuum monachum Christianus orbis vidit? Ex te licet de reliquis existimare. Qualis enim tu in hoc libro patronus pontificius extitisti, tales illi etiam innumeri sunt, quos è monachorum familiis prodiisse dicis. Eadem omnes officina perpoliuit, atque ex vno omnes agnoscipossunt. Nimum autem certè Duræ tuo, tuorumque collegarum ingenio tribuis, si nos tanti facere existimas doctrinam & acumen monachorum. Erumpant in nos omnes Monachorum familie, cum mille Turrianis, Campianis, Duræis: nunquã mihi crede, ex acie fugiemus, aut in hac tam bona causa vniuersas Monachorum cateruas pertimescemus. Scholasticam verò Theologiam minimè repudiamus, sed ab illa sophisticam fecerimus. Et quanquam acuti scholastici sunt, quando tamen veras sententias impugnant, quod sæpissimè faciunt, iis nihil obtusum magis aut ridiculum fingi potest, id quod nulli ignotum est, qui Scotum, Occamum, Thomam viderit aliquando. Facile autem existimo te quidem non valde

valde esse Theologiæ scholasticæ peritū, cūm tua
vis ac differendiaratio tam planè expers sit schola-
stici acuminis.

DVRÆVS, Fol. 314. &c.

*Lubet tibi VVhitakere, pauca de nostris, vt
notissimis paralogismis & sophisticis elē-
ctis degustare. Nemini mirum videri debet, si
accuratam illam omnibusque numeris absolutam
docendi rationem maiores nostri sapientissimi homi-
nes non semper obseruatunt, quibus nō semper cum
præfractis ac pertinacibus ingenijs negotium fuit.*

WHITAKERVS.

Scitè quidem tuorum paralogismos defen-
dis, quando maioribus vestris rem fuisse negas cū
aduersariis obstinatis. Quid enim si nulli erāt ad-
uersarii, quos refellere cupiebant, an propterea in
Theologia tractandā licebat paralogismos adhi-
bere? Miseram profectò esse causam necesse est,
quæ sine ineptissimis paralogismis non satis com-
modè exponi & defendi potuit. Cui verò dubium
est, & maiores vestros, viros sapientissimos his nū-
quam vsuros fuisse argumentis, si meliora inueni-
re potuissent, & homines illos, quibuscum ii rem
habebant, valde faciles extitisse, quos ista tā aōv-
rata atque ἀσυνλόγητα in vestram sententiam com-
pulerint. Præfractiores multò nunc sunt homines,
vt videtur, quàm olim fuerunt: qui se falli amplius
inanissimis præstigiis nolunt, & argumentorū fal-
lacias penitus discutere didicerūt. Itaque rē pro-

fectò ridiculam facis, dum hîc tuorum paralogismos defendere conaris : ex quo quid aliud, quàm sophistæ nomen, & infamiam lucrari potuisti?

DVRÆVS, Fol. 315.

Ac primùm quod ex Innocentio secundo contra presbyterorum nuptias affers, nullam nostram sophisticam, sed singularem tuam ignorantiam arguit. Perspicuum est illud pontificem pro comperto habere cœlibatus legem à sacerdotibus sua sponte susceptam fuisse, quam qui fœda libidine superari seruare nollent, quid mirum si in carne eos esse, ideòque placere Deo non posse dixerit? Eodẽ iure Apostolum Paulum sophistã appellaris, quod viduas dixerit damnationem habere, quia primã fidem irritam fecerunt.

3. Tim. 5.

WHITAKERS.

3 Vnde id verò perspicuum est, cœlibatus legem ab illis sacerdotibus susceptam esse, quorum Innocentius iste nuptias tam fastidiosè damnat? Imò de omnibus diaconis & presbyteris loquutum esse pontificem constat. Sic enim ait, *Neque eos ad sacra officia fas sit admitti, qui exerceant etiam cum uxore carnale consortium quia scriptum est, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus Deus vester.* De voto nullum verbum facit, & iis, qui ignorantia Syricianæ legis peccarunt, veniam tribuit, quod satis ostendit, nullum votum interuenisse. Qui enim matrimonium suscepto cœlibatus voto contrahunt, eos ponti-

Distinc. 82.
cap. Propo-
sisti.

pontifex suum gradum tueri minimè patietur. De voto quidem, de què illa prima fide iam pridem satis multa respondimus. Paralogismus est, *ἡ δὲ τῶν ἀγνοῖαν τῶ ἐλέσχε.* Quum enim ipsi intelligant coelibatus lege non astringi ecclesiam orientalem, & Apostolo nihil de ministrorum continentia præcepisse fateantur, tamen contra ministrorum nuptias multa scripturarum testimonia proferunt.

Dist. 31. Aliter.

Dist. 32.

Proposuiisti.

Glossa in margine.

DVRÆVS, Fol. 316.

Aliud sophisma scilicet nostrum ita proponis. Quod Paulus coniugibus permittit, seorsim ut possint ad tempus cubitare, ex eo colligit Pontifex hoc ipsum sacerdotibus multò magis faciendum. Quod hic vel leuissimum paralogismi signum esse potest? Etenim si orationi Laici, ut par est, vacare nisi ab uxorum commercio sese abstineant Paulo iudice nequeunt, an non tibi consentaneum videtur, ut quibus orationi sacrisq; alijs ecclesie functionibus perpetuò vacare ex officio incumbit, sibi penitus ab uxoribus temperent? Ante omnia enim, ut testis est Origenes, sacerdos castitate debet accingi: hoc si est sophistam agere, Hieronymus etiam sophista fuit, lib. I. cōtra Iouin. Fuit & Ambrosius, lib. I. offic. cap. 50. Epiphanius etiam in hæres. Cathar.

Origen. homil. 4. in. Leuit.

WHITAKERVS.

* In hoc pontificio argumento nullum paralogismi signum agnoscis, in quo tamen multiplex

paralogismus reperitur. Primum enim quod Paulus ad omnes Christianos scripsit, de Laicis duntaxat exponitur. Deinde quod de singulari & extraordinaria ieiunandi & precandi occasione intelligi debet, ad omne tempus accommodatur. Postremò sophisticè concluditur ex breui laicorum abstinencia perpetuus ministrorum cœlibatus. Quæ enim ratio cogit, ut quia laici debent ex cōsensu ad tempus secubare, proinde ministris necessarium esse existimemus à nuptiis per omnem vitam abstinere? Nam quòd ais, non posse aliter precibus, ut par est, vacare, quas preces Apostolus intelligat, parùm attendis. Nam de solennibus & extraordinariis, non quotidianis precibus, loquitur, quod duplici argumento demonstrabo. Primum est, quia cum istis precibus ieiuniū coniungit: deinde quia iubet Christianos omnes Christus & Apostolus perpetuò precari: itaque necessarius est, si hæc interpretatio valet, omnibus Christianis perpetuus in omni vita cœlibatus. Vitium est *ἢ τὸ μὴ ἀπλῶς, ὡς ἀπλῶς: & ἢ τὸ ἀνά ποῦ ὡς ἀπό ποῦ*. Non enim sequitur, Ministri semper debent esse puri, atque ad precandum idonei: ergo semper debent esse cœlibes. Castitatem vero ministro necessariam esse, quemadmodum Origenes scribit, nulli dubitant: at tu hic non tantum sophista es, sed etiam hæreticus, quādo à matrimonio castitatem separas: quasi qui coniuges sunt, casti esse nequeant: quod antiqui hæretici affirmarunt. Paphnutius autem in synodo Nicena longè aliter docuit, eiq̄ue patres omnes assensu sunt, *Congressum cum legitima uxore esse castitatem*. Hieronymum non conabor defendere, quæ scio multa contra matrimonium nec dialecticè, nec Theologicè disputasse, cuiusmodi illud est, *Βοσὺν ἐλθεῖν, nam est homini mulierem non tangere, ergo malum est*

1. Cor. 7. 5.

Luc. 18. 1.

1. Theſ. 5. 17.

Socrat. lib. 1.
c. 11.

σὺν πορνοῦν
ἐκείνῃ καὶ τῇ
νομίμῃ γυναικὶ
τῆν
σωεῖν δὲ σὺν.

est mulierem tangere. Et se Hieronymus ingenuè
 fatetur in disputando victoriam potiùs, quàm ve-
 ritatem quæsiuisse, quod in hac profectò cū Ioui-
 niano lite vel maximè fecit. Ambrosius ministrum
 à secundis nuptiis deterret, primas non damnat. Ambros. de offic. li. i. ca. 50.
 Sic enim scribit, *De castimonia quid loquar, quan-
 do vna tantum, nec repetita permittitur copula?* Sic
 etiam docet requiri à ministro Domini, *ut abstinēs
 se à vno.* Ita Epiphanius non primas, sed secūdas
 nuptias in ministris reprehendit.

DVRÆVS, Fol. 317.

Postremum de cœlibatu *sophisma nostrum ita re-
 tenses:* Cū sacerdotes templum Domini, spi-
 ritusque sacrarium esse debeant, non oportet
 cubilibus & immunditiis inservire. *Quid in
 his verbis non castum, quid non honestum, non san-
 ctum, non diuinis literis, patrumque omnium sen-
 tentiis cōsentaneum? Sacerdotes qui spreta sanctis-
 simi voti religione v. luptati succumbunt, cubili-
 bus seruire & impudicitis rectissimè pontifex di-
 xit. Quo argumento Tertullianus olim acutissimus
 vsus est in re non dissimili, ut digamos ostenderet à
 sacris ordinibus meruò arceri. lib. i. ad uxorem.*

WHITAKERVS.

Si qui contrahunt matrimonium, cubilibus
 atque immunditiis deseruiunt, quemadmodum Dist. 28. ca. Decernimus.
 iste impurus pontifex statuit, omnes profectò
 Christiani debent à matrimonio prorsus abstinere.
 Omnes enim quicumque Christo nomen dede-

Rom. 13. 13.

runt, ἐν κοίταις ἢ ἀσελγείαις viuere prohibentur: ita nullum erit inter Christianos matrimonium, si huius decreti sententia, ratioque constat. Sed iste pontifex errauit ἐπεὶ τὸ χῆμα τ' ἔλασεν. Non enim matrimonium Apostolus in vlllo hominū genere vt crimen damnauit, sed omnes à libidine & lasciuia & impudicitia absterruit. Quid ergo profanum magis, aut impium, aut inhonestum dici potuit, contra sacrosanctam matrimonii dignitatem? De voti verò religione nullam fecit mentionem, quemadmodum tu fingis, & satis intelligimus illud votum non fuisse omnibus necessarium. Iste autem Innocentius subdiaconos reliquosque omnes remouet à ministerio, si duxerint vxores, quia tunc templum Domini & Spiritus sancti esse & dici debeant, indignum est eos cubilibus & immunditiis inservire. Itaque hanc tui pontificis blasphemiam plusquam sophisticam nunquam defendes. Cum autem Tertullianum citas, quid aliud facis, quam te palam sophisticam prodire? Quis enim ignorat Tertullianum secundas nuptias, non tantum in ministris, sed in omnibus etiam Christianis damnare cum Montano? Interim non testimonio, qui & presbyter fuit, & vxorem in matrimonio habuit, & cum ea vixit, & in ministerio nihilominus permanfit.

 DVRÆVS, Fol. 318.

Nunc alium, quem nobis obijcis paralogismum, expendimus: Singulis gregibus singuli pastores præfunt, ergo papam oportet omnibus Ecclesijs dominari? Pontifex non dominatur
 Ec. le.

Ecclesiis, eum se ipse seruum esse seruorum Dei palam profiteatur? Verum ex vno singulorum gregū pastore vnum quoque vniuersa Ecclesia præesse pastorem debere catholici doctissimè docuerunt. Nullo argumēto *Whitakere* efficies singulis Ecclesiis non nisi singulos esse pastores præficiendos: quin eodem toti quoque Ecclesia suum esse concedendum pastorem vel inuitus fateri cogaris. Est enim illud vestrum per fugiū sanè vanissimum, vniuersalis Ecclesiæ Christum esse pastorem, cum & singularum quoque Ecclesiarum pastore esse Christum nemo ignoret. Inter duodecim (inquit Hieronymus) vnus eligitur, vt capite cōstituto schismatis tollatur occasio. Contra Iovin. Et Cyprianus, vt vnitatem manifestaret Christus, vnam cathedram cōstituit: & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua autoritate disposuit: de vnit. Eccles. Et Irenæus, ad hanc Ecclesiam propter potentiorem principitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiā. *ibid.*, ca. 3. Neque aliter vnā esse Ecclesiam posse Anglicanam existimas, nisi ministrorum vniuersis colluuiis, vni vestra regina tanquam capiti adhaerescat.

 WHITAKERVS.

◊ Quòd negas Ecclesiæ pontificem dominari, quia se seruum seruorum agnoscit, in eo nobis inceptè atque sophisticè conaris oculos præstringere. Non enim quem se vocet, sed qualem se præbeat, intuemur: & quādo sibi nomē serui sumit, tū

illum Domini auctoritatem atque imperium exercere perspicimus. Nā & præscribit, & iubet, & minatur, & punit, & denique facit quicquid vllus Dominus potest. Quid si verò Turcarum Imperator se suorum seruum appellaret, an esse Dominus desisteret? Noli ergo hoc te modo putare posse pontificis tui tyrannidem defendere. Nūc ad paralogismum veniamus, qui quāquam est infullus, tamen à pontificis sophistis magnificè iactatur: *Vnus esse debet pastor singulorum gregum, ergo vnus etiam toti Ecclesie pastorem præesse oportet.* Quod perinde omnino est, ac si quis concludat, Si singuli homines vnum caput habēt, ergo omnes vnum habere debent: & quia singulis ouium gregibus singuli certique pastores præficiuntur, omnibus vnum præesse oportet. Nam singulis gregibus singula Ecclesie similes sunt: nihil autem est, quam obrem vnus pastor omni potius Ecclesie, quam cunctis ouium gregibus præponatur. Quare quòd me nullo argumento efficere posse affirmas, singulis Ecclesiis singulos pastores præficiendos esse, quin eodem toti etiam Ecclesie vnum pastorem concedere cogar, tuam prodis incredibilem mentis *ἀπιστίαν*. Nam singulas Ecclesias singuli pastores viua voce docere, monere, exhortari, verbo & sacramentis pascere possunt: eamque ob causam suam quæque Ecclesia pastorem desiderat. Totam verò Ecclesiam per orbem terrarum fusam nullus hoc modo docere, aut ea præstare potest, quæ ad boni pastoris officium pertinent. Quare cum singula Ecclesie multò minùs possint in vnum locū congregari, vt vnum pastorem docentem audiant, quàm singuli greges in vnum cogi, atque ab vno homine pasci, nulla ratio persuadet, vt illis potius quàm his vnum pastorem præficiamus. Cū autē singula Ecclesie membra sint corporis Christi, omnes

omnesque vnum corpus constituât, huic nullum, nisi Christum, pastorem præsidere posse dicimus. Et quanquam ipse etiam non modò toti Ecclesiæ, sed etiam singulis Ecclesiis præest, hoc tamen notu euincit sic vnum toti præter Christum præfici oportere, quemadmodum singulis singuli præficiuntur. Nam singulæ Ecclesiæ visibiles sunt, & à suis pastoribus administrari per verbi & sacramentorum ministerium possunt, quemadmodum Christus instituit: at vnum ex his omnibus visibile corpus colligi nunquam omnino potest, quousque sunt particulares visibiles Ecclesiæ. Itaque in hoc argumento monstrum est, Singulis Ecclesiis singuli pastores præsent, ergo vniuersis vnus præesse debet. Fallis *ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐλέγχου*, quia non est eadè ratio partium & totius.

Ad patres accedo, quorù nemo est qui aliquid ad huius paralogismi defensionem conferat. Nam Hieronymus non ait vnum pontificem toti Ecclesiæ præpositum esse, sed inter duodecim vnum electum fuisse, vt capite constituto schismatis occasio tolleretur. Schismata enim nascuntur, quando omnes sunt in singulis pares. *Quòd postea (inquit) vnus electus est, qui ceteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne vnusquisque ad se trahens Christi Ecclesiam rumperet.* Nonne enim eodem in loco Hieronymus affirmat, *super omnes Apostolos Ecclesiam fundari, cunctos clauis regni cælorum accepisse, ex æquo super eos Ecclesiæ fortitudinem solidari?* Ita alio in loco scribit Hieronymus, *Idem est presbyter, qui Episcopus & antequam Diaboli instinctu &c.* tum sequitur, *In toto orbe decretum est, vt vnus de presbyteris electus superponeretur ceteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertinet, & schismatum semina tollerentur.* Cyprianus Ecclesiæ vnitatem ex eo probat, quòd Petro Chri-

Hieron. ad
Euagrium.

Hieron. con
tra Iouinian
lib. 1.

In 1. cap. ad
Titum.

stus dixerit, Pasce oues meas, cum tamen eandem omnibus potestatem tribuerit. Itaque non debere cōcludit plures esse in vna Ecclesia Episcopos. De primatu verò pontificis nunquam somniauit, quod satis in eodem libro mox ostēdit his verbis: *Hoc erant utique & ceteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis.* Et deinceps, *Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur.* Si ergo vnus sit Episcopatus, eiusque singuli Episcopi partem in solidū tenent, nihil amplius Romanus pōrifex habet, quàm reliqui omnes: sed quòd vnum Petrum Christus affatus est sapiens, in eo omnium Ecclesiarum vnitatem indicare voluit. Hæc Cypriani mens est, à tuo paralogismo prorsus aliena. Romanam verò Ecclesiam Irenæus *principalem* vocat, nō quia aliis Ecclesiis præfuit atque imperauit, sed quòd alias fide, constantia, magnitudine, fama, consilio superaret. De Anglicana Ecclesia quod subiungis, frigidum est & malitiosum. Vnitas Ecclesie nostræ verò Ecclesiarum ministris iure optimo regina præest, eosque in officio continet, quod omnes Christiani principes facere debent.

Cyprian. de
vnit. Eccle-
siaz.

Irenæus. lib.
3. cap 3.

DVRÆVS, Fol. 319.

Alius iam paralogismus sequitur. Petro Christus dixit, Pasce oues meas, ergo Petrus est summus ac princeps pastor Ecclesie. Quem tu hic paralogisimum inueneris equidem haud scio. Nam si Christus à Petro, num ipsum plus ceteris amaret, non alia de causa est percōtatus, quàm ut sua-

ut suarum illi ovium curam committeret, moxque
 audio Petri responso, addidit, Pasce agnos meos:
 Efficitur profecto maiorem illi quoque in pascen-
 dis omnibus auctoritatem tribuere Christum voluisse,
 adeoque Ecclesie totius sua caput ac fundamen-
 tum eum constituere, quod se facturum promiserat.
 Ne solos hic nos sophistas putes, eodem sophismate
 summam Origenes Ecclesie auctoritatem Petro con-
 cessam fuisse concludit in cap. 6. ad Rom. Eodem
 Chrysostomus lib. 2. de sacerdotibus. Eodem Gregorius
 lib. 4. Epistolae. 32. Eodem Bernardus lib. 2. ad Eugen.

WHITAKERVS.

7 Quem hic paralogismum inuenerim, pau-
 tis expediam. Nam ut omittam alios, est in hoc ar-
 gumento paralogismus, quem philosophus vocat
^{ἰσοπέδιοι} *ἰσοπέδιοι*. Non enim sequitur, nisi sophistic-
 ce, Petrus iubetur oves Christi pascere, ergo &
 solus iubetur pascere, & omnes pascere, & illi ma-
 ior pascendi, quam cæteris Apostolis auctoritas
 defertur. Nam omnibus Christus Apostolis eadẽ
 madata, & parẽ potestatem tribuit. Sic enim omnes
 alloquitur, *Profecti docete omnes gentes: & rursus*, Mat. 28. 19.
Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos. Ioan. 20. 21.
 Sicut nunc Christus Petrum nominatim interro-
 get, ei que oves pascendas tradat, ea causa est, quia
 voluit Petrum post lapsum confirmare, ne quis-
 quam de illius Apostolico munere & ministerio
 dubitaret. Itaque ut Augustinus ait, *Redditur tri-* Augustin.
na negationi trina confessio: ne minus amori lingua tract. in
seruiat, quam timori. Nihil autem hic de Petri Ioan. 123.
 primatu, nihil de Petri successore, nihil de pon-

tifice Romano accepimus. Amor autem ille Petri non potuit ad pontificem transire, vt si Petro oues suas Christus tradidit, quia Petrus plus amauit, easdem propterea pontifici reliquerit, qui nullum amoris indicium vnquam ostendit. Potui his cuius patrum testimoniis alia infinita opponere: sed quia id locus iste non flagitat prætermittam. Nihil autem hic patres commemorant, quod non agnoscam. Nam super Petrum fundatur Ecclesia, sed non solum: & Petro totius Ecclesiæ cura commissa est, sed non soli: quia hoc illi fuit cum reliquis Apostolis commune, quemadmodum & scripturæ & patres clarissimè testantur. Bernardum si placeat propter recentem ætatem dimittamus.

DVRÆVS, Fol. 320.

Illud forsân sophisma apertius est, quàm vt defendi à quoquam possit: Fecit Dominus duo magna luminaria, solem ac lunam, ergo Papa Imperatorem in splendore ac magnitudine superat. Non hoc quasi argumento pontifex nititur, sed explicanda veluti rei gratia solis illa luneque similitudine usus est. Solis instar latius pontificis, quàm imperatoris auctoritas manauit.

WHITAKERVS.

§ Nullum est tam apertum sophisma, quod tu noua arte instructus non coneris defendere. Quid enim impudentius aut arrogantius à pōrifice fingi potuit, quàm vt seipsum soli, imperatorem longè compararet, quasi non suo imperator, sed pontificis

tificis lumine luceret, & instar lunæ lucem amitteret, cum primùm aspectum à pontifice auerteret? *Sed hoc* (inquis) *pontifex quasi argumento non nititur.* Si nec argumentum est, nec quasi argumentum, quid aliud est, quàm sophisma? *Immo* (inquis) *explicande veluti rei gratia illa similitudine usus est.* Non ergo rem explicat, sed *veluti* explicat: hoc est, non explicat quidem, sed videtur explicare: quod semper sophistis in more positum est: non enim concludunt, sed videntur concludere. At alii putant hac similitudine rem præclare explicari: itaque quàm multis gradibus imperatorem pontifex dignitate superet, exponunt, nempe *septuagies septies.* Si verbi diuini vim atque authoritatem cū hominum principatu comparas, nemo dubitat illius excellentiorem esse, quàm huius dignitatem. Sed quid ea res ad pontificis primatum pertinet, cum isto argumento non tantùm pontificem, sed quænis sacrificulū imperatori anteferre possis. Error est, *ὅτι τὸ χημα ἰ λήξεως, & ὅτι τὸ συμβεβηκός.*

Ioannes
Andreas.

DVRÆVS, Fol. 321.

Insignis verò tua est in alio paralogisimo impudentia: Hic sunt duo gladii, ergo papa utrumque gladium gestare debet. *Nos ex hoc loco nihil aliud colligimus, quàm quod olim Bernardus expressit, lib. 4. ad Eugen.* Tuus ergo & ipse est, tuo forsitan nutu, et si non tua manu euaginandus. *In quam sententiam & Augustinus, epist. 48. Seruiunt reges Christo leges ferendo pro Christo. Et sic epist. 50. Ut taceam hoc loco utrumque vos gladium regina vestra concessisse.*

Zz. iij.

WHITAKERS.

9 Tuo quidem ego pudori parcam, quia non vidêris multum habere reliquum: sed paralogismum istum meritò possum appellare impudêtem. Quid enim hi duo gladij habent cù duplice pontificis iurisdictione conferendû? Discipulos Christus monuit de emendis gladiis: id illi perperam intelligunt, ac proinde respondent, *Ecce duo gladij hic*. Errorem Christus corrigit, quando ait, *satis est*, quasi dicat, non de istis gladiis loquor, nec talibus indigemus. Tamen hinc scilicet duo pontificis gladij fabricati sunt: cùm interim incredibile sit, vtrumque Petri gladium fuisse. Quid enim faceret cum duobus gladiis vnus cùm reliqui omnes gladiis carerent? Etsi pudet defendere ridiculum commentum, tamen Bernardi nomen sophismati prætexis. At quid interest, ipsinê sophismata excogitetis, an ab aliis sumatis? Nescis hunc à vestris Theologis paralogismû tractari? De duobus hisce gladiis sic Ioannes à Capistrano scripsit, *Satis est duos gladios iudiciarios in auctoritate summi pontificis, spiritualem videlicet potestatem actu, temporalem verò potestatem non actu, sed habitu retinere*. Tum adiungit, *Notandum est, quòd dixituum: nam per hæc pronomina meum, tuum, & suum, significatur dominium*. Itaque Bonifacius districte gladium sibi præferri iussit, vt se vtroque gladio armatû esse declarat. Quæ adducis ex Augustino, quorsum quæso spectant? Nû enim, Sireges Christiani pias leges cõdunt, & religionis aduersarios coërcent, papæ vtrumque gladiû tributum esse sequitur? Quod autem ais nos reginæ nostræ vtrumque cõcedere, id quidê meritò tacere potuisti: est enim (vt omnes norunt) egregiè falsû.

De Pap. &
conc. pag. 77

Paral. Vif.
Perg.

DVRÆVS, Fol. 323.

*Addis deinde paralogismum alium: Non est
 feruus supra magistrum: ergo nulli fas est pa-
 pam accusare aut reprehendere. Quis Catho-
 licus vel scripsit unquam, vel docuit, summum à
 nomine pontificè posse reprehendi? Pius Romanus
 pontifex non de Romano pontifice, sed de omnibus
 omnino episcopis loquitur, quos quum à suis accu-
 sari ouibus merito posse negat, illo um tantummo-
 do audaciam, qui sceleribus licet ipsi plurimis onu-
 sit, pastores tamen suos atque episcopos vel ex sola
 suspitione accusare non verebantur. Tu si in ea
 esse sententia Catholicos putas, nulli ut credant in-
 ferioris note homini licere episcopum accusare, hoc
 errore vel solus te D. Thomas, si eum consulisses,
 facile liberasset. De Romano pontifice idem tibi hic 2.2.q. 78.
 loco responsum puta, quod centum illi & octoginta art. 12.
 Episcopi Marcello olim Romano pontifici respon-
 derunt Tuo te ore, non nostro iudicio iudica.
 Nam prima sedes à nemine iudicatur.*

WHITAKERVS.

10 Ita Catholicum fuisse pontificè negas, qui
 scripsit & docuit, papæ culpas istic à nullo mortali-
 um redargui oportere, quantumuis innumerabi-
 les populos secum ducat primo mancipio gehem- Dist. 40. St
 ne cum ipso plagis multis in æternum vapulatu- papa.
 ros? An nescis alium etiam pontificem huiusmodi
 legem promulgasse, *Neque ab Augusto, neque* 9. qu. 3. cap.
ab omni clero, neque à regibus neque à populo index Demo.
iudicabitur? Quid alia huiusmodi legu & sactionu
 Zz. iiij.

pontificiarum fragmenta commemorem, quibus seipfos omni iudiciorum periculo liberarunt? Et verò ista duo pontificia axiomata rem Romanam præclare communiunt, Ecclesia Romana errare non potest, quicquid docuerit: pontifex Romanus non debet accusari, quicquid admiserit. Ex his intelligi potest, quid Pius pontifex decreuerit: cuius quoquo modo verba interpretaris, nunquam tamen effugies, quin scripturæ testimonio abusus fuerit, & paralogismo fefellerit. Quale enim argumentum est, Serui non sunt supra Magistrum: ergo Episcopus non debet ab aliis temerè accusari? Hoc quidem consequens verum est, sed nulla vi ipsius consecutionis. De Marcellino nihil est necesse respondere. Quum enim apostata & idololatra fuerit, illum accusari leges pontificiæ concedunt potuisse. Tu tamen aliter vidèris sentire, quando synodi Sinuesanæ verba profers. Ita nec tecum ipse, nec cum tuis congruis.

DVRÆVS, Fol. 298.

Addis pro paralogismo alio: Christus peccatus est, ut Petri fides non deficeret: ergo papa errare non potest. Quid hinc sophisticum VVhitakere? Cum enim ascensurus in calum Christus ecclesie sue caput, suumque in terris vicarium Petrum constitueret, quid aliud illa ad patrem oratione eum petiuisse credibile est, quam ut sui fides vicarij nullo unquam tempore deficeret? Cuius demonstrationis vim prisce Ecclesie patres satis perspexerunt. Aug. lib. 9. vet. & noui Testam. quest. 75. Cypr. Epi. 55. Leo Serm. 3. in anniuer. assumpt. Bernard.

Bernard. epist. 190. crebro & diligenter ex variis
Christiani orbis partibus Romani pontificis de gra-
uissimis rebus sententiam patres quæsiuerunt.

WHITAKERVS.

II Quod primò sumis vicariū esse Christi pon-
tificem, insignis paralogismus est *ὅτι τὸ ἐν ἀρχῇ
καταλόγηται*. Id enim nūc inter nos queritur, quod
tu tanquam certū & concessum arripis. Deinde vt
demus Petri successorem esse pontificem, quid
tamen illa precatio Christi, quam pro Petro fecit,
ad pontificem pertinebit? Christus enim ait, *Ro-*

Luc. 22. 32.

gavi pro te, non ait pro te, & tuis successoribus.

Quam verò hoc putidum sophisma est *ὅτι τὸ ἐ-*

καταλόγηται, Christus rogauit pro Petro, ergo pro quo-

uis pontifice Romano? Et Petri fides non defe-

cit: ergo nullius pontificis fides deficiet? Quam

hoc falsum sit cū multa pontificum exempla

testantur, tum ipsi sophistæ pontificij tatis intelli-

gunt. Si enim pontifices possunt in hæresim inci-

re, quod euenire posse ipsi concedunt, deficere

proculdubio pontificis fides potest. Et palàm Bo-

nifacius pontifex redargui papam permittit, *si de-*

Dist. 40. Papa

prehendatur à fide deuius. Si papa potest à fide de-

uius deprehendi, fides papæ deficere potest: at ve-

rū est antecedens, si pontifici, & pontificiis credi-

mus: verum igitur consequēs. Quid nunc de Chri-

sti precatōne statues? Christus enim proculdubio

impetrauit quod petiit: quare si pro Romanis pō-

tificibus precatus Christus fuisset, nullus à fide

aberrare Romanus pontifex potuisset. Si verò

queris quamobrem pro Petro Christus nomina-

tim precatus fuerit, non est difficile rationem ex-

pedire. Petro enim grauior & periculosior lapsus

Joan. 17. 9.
20.

imminebat, quàm cuiquam Apostolo: quare auxilio præstantiore Petrus indigebat. Quanquam Christus non tantùm pro Petro, sed pro reliquis etiam omnibus Apostolis precatus est: nec modò pro Apostolis, sed pro tota etiam ecclesia. Num verò Christi precationem credemus minùs in reliquis, quàm in Petro valuisse? Si ergo Petri successores errare nequeunt, quia pro Petro Christus precatus est: tum ne reliquorum quidem Apostolorum successores à fide deficere possunt, cum illis etiam Christum precatum esse constet. Et tamen hunc tam apertum paralogismum non pudet vocare demonstrationem, eamque à priscis ecclesiæ patribus perspectã affirmare. At quis vnquam pater antiquus isto modo disputauit, Christus precatus est pro Petro, ne illius fides deficeret: ergo Romanus pontifex nunquam errabit in fide? Nihil eiusmodi Augustinus, nihil Cyprianus, nihil Leo scripsit. Quanquam illum de quæstionibus veteris & noui Testamenti librum omnes norunt non esse Augustini. Ad Cypriani locum priùs respondimus. Leo ait, *specialem à Domino Petri curam susceptum esse, eumque principem vocat*, quod nos aliquo modo verum esse non negamus: sed ineptè facis, qui nobis Leonè in ista causa obiicis, quem constat suam sedem ac dignitatem nimium semper extulisse: multò verò ineptior es, quando Bernardù roties introducis, quasi nos Bernardù nesciamus, multis suorù temporù erroribus prauisq; opinionibus imbutù fuisse. Id verò plusquã ineptum est, quòd pontificem nunquam errare contendis, quia multi olim pontificem de grauissimis rebus consulebant. Quid ego istis deliriis verbum vnum referam?

DVRÆVS

DVRÆVS, Fol. 325.

*Ad missas priuatas transis, & mirificum nobis
paralogisimum proponis: Populus ad cœnam do-
minicam raro & negligenter accedit: ergo
sacerdos potest priuatas Missas celebrare.
Nullū hîc sophisma videres, si vel Malachia Pro-
pheta crederes, vel verum hoc sacrificium, illiusque
fructum esse vllum agnosceres. Satis iam multa de
hac re tibi suprâ respondisse videor.*

WHITAKERVS.

12 Malachia certè credo: sed eius vaticinium
nihil impedit, quo minùs sit in argumento ponti-
ficio paralogisimus. Quid si enim sacrificium ab
ortu solis ad occasum offertur, idne est necesse de
Missa intelligamus? At Tertullianus, Eusebius,
Hieronymus pias sanctorū preces his verbis de-
clarari disertè scribunt. Tum vt demus aliquid de
Missa prædicere Prophetam, de qua illi nihil vn-
quam in mentem venit, num sequitur, Missa offe-
retur in toto orbe, ergo priuata? Fructus verò
Missa, quis tandem ad populum peruenire ex ina-
ni aspectu potest? Nam fidei tantam, opinor, vim
nequaquam tribues, quam toties antehac risisti;
& cur sacerdos aliquid in Missa ore percipit, cum
solus aspectus vberimum fructum afferat? Si il-
lum esse publicum sacerdotem, & illam actionem
publicum sacrificium responderis, rogandus es vt
hæc primùm scripturarū testimoniis confirmes:
deinde hâc nobis argumentationē cõprobes: Mis-
sa est publicum sacrificium, ergo prodest spectan-

tibus & absentibus, quantumvis non sumatur. Perinde possis de verbi ministerio statuere, cum publicum sit; satis esse ut illud sacerdos solus tractet, solus audiat, solus credat, eo populum etiam absentem & nihil tale cogitantem seruari. Sed de priuata Missa satis antè multa diximus: paralogismus iste non causam pro causa ponit. Nam populi negligentia, aut impietas non est idonea causa priuatæ Missæ.

DVRÆVS, Fol. 326.

Illum paralogismum possem prætermittere, Christus solos Apostolos adhibuit ad cœnâ, ergo soli sacerdotes debent integrum sacramentum percipere: populum altera tantum parte contētum esse oportet. Hic tu mihi adeo delirare videris, ut nisi utramque sacramenti speciem populus sumat, integrum ab eo sacramentum sumi non existimes: cuius certè erroris regium prædere professorem merito deberet. Quid magis sophisticum, quàm quia Christus in cœna vltima dixit, Bibite ex hoc omnes, Christianis præceptum affirmare, ut ex calice bibant? Tamei si præceptum erat, ut ex agno typico omnes vescerentur, nullum tamen vini tunc sumendi præceptum à Deo datum fuit. Lucas Christum porrecto iam Apostolis eorum commemorationem, ut omnes nimirum Christiani eorum sibi Dominicum sumendum intelligerent: de sanguine nihil à Christo huiusmodi dictum expressit. Quin & Paulus ita loquutum esse Christum refert, Hoc facite quotiescunque bibetis, in meam

meam commemorationem: *ut intelligerent Corinthi, nullo se sumendi calicis præcepto teneri.*

WHITAKERVS.

13. Quid verò stultum magis aut delirum fingi poterit, quàm integrum sacramentum in altera specie sumi? Si enim altera tantùm species sumitur, integrum sacramentum non sumitur, nisi aut integrum, & pars integri idem sunt, aut Christus quando duas species præscripsit, plus quàm integrum sacramentum instituit. Quanto te sapientior fuit Romanus pontifex, qui alteram speciem non esse integrum sacramentum apertè scribit? Cùm enim de quibusdam hæreticis, vestris maioribus, mentionem fecisset, qui à calice abstinabant, præcipit *ut vel integra sacramenta percipiant, vel ab integris arceantur.* Quid nunc restat, nisi ut delirasse pontificem statuas, quia illos negat integra sacramenta percipere, qui non nisi alteram speciem sumunt? Æquum certè est ut te tui pudeat, nisi fortè ex eorum numero es, quos nihil pudere possit. Si verò illud sophisticum est, cùm Christus dixerit, *Bibite ex hoc omnes*, Christianis omnibus præceptum affirmare, ut ex poculo bibant, quid quæso theologicum esse potest? Quæro enim num solis Apostolis Christus præceperit, an non? Id non audes affirmare: itaque timidè respondes, sic de poculo præcepisse Christum, ut rem totam ecclesiæ iudicio prudentiæque relinqueret. Quod si ita est, idem quoque de altera specie statuas est necesse. Etenim ut de poculo dixit, *Bibite ex hoc omnes*, ita de pane, *Accipite, edite*: hoc tantùm interest, quòd poculum porrigens disertè omnes iubet bibere, cùm vniuersalem notam in panis distributione prætermisisset.

De Cõf. dist.
2. ca. Compe-
timus.

Aut ergo omnes Christiani utramque speciem sumere iubentur, aut neutram: si neutram, tum falsum est quod ais, *ut omnes Christiani corpus sibi Dominicum sumendum intelligerent*. In quo video tibi malè cum tuo Campiano convenire. Nam ille palàm confessus est potuisse ecclesiam de pane etiam Laicis non præbendo statuerè, quemadmodum de poculo statuit, quod Paulus egregiè refellit, quando ait se Corinthiis tradidisse, quod à Domino accepisset: & iubet ut se quisque probet, atque ita de pane illo edat, & de poculo bibat. Qui hoc præceptum ad solos presbyteros pertinere existimat, delirus meritò censeatur. De agnò paschali miserum est sophisma tuum, & vix quidem sophisticum. Agnus typicus sine vino, aut cum vino comedi potuit: ergo populus in Cœna Dominica vinum omittere potest, altera parte contentus esse debet. Si enim de vino tam apertè Dominus Iudæis præcepisset, quàm Christus nobis, non illis liberum fuisset agnum sine vino comedisse. Saltem cur non populo libertas illa relinquitur, ut vino vel utatur, vel abstineat. Nisi esses Iesuita, non isto quidem modo disputares. Mactet: Sic proculdubio restituetis rem.

Quid verò est quod subiungis, *Lucas refert Christum porrecto corpore dixisse, Hoc facite in meam commemorationem, de sanguine nihil eiusmodi retulit*. Non te delirare dicam, etsi quidem videtis parùm sapere. Sic enim Christum non tantum de corpore, sed etiam de sanguine dixisse, Paulus luculentissimè testatur. In utroque enim simbolo repetit, *Hoc facite ad mei recordationem*. Sed ait (inquis) Paulus, *Quotiescunque biberitis, ut intelligerent Corinthi nullo se sumendi calicis præcepto teneri*. Nunquam te istorum sophismatum pigebit? Nónne vides Paulum mox addere, *Quotiescunque*

neſcunq̄ue ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciat̄is uſquequo uenerit. Quare iſto argumento non poculum tantum, ſed panem etiam eripies populo. Non eſt neceſſe futilem paralogiſmum longiùs perfequi. Omnes Apoſtoli iubentur bibere, ergo nulli niſi Apoſtoli, id eſt, ſacerdotes iubentur bibere, fallit ratio *ὅτι τὸ ἐπὶ πόμον.*

DVRÆVS, Fol. 327.

Quis Catholicum ullum ſic differentem audiuit? Titulus quem cruci Pilatus affixit, Hebraicè, Græcè, Latinè inſcriptus eſt, ergo preces eccleſiaſtica nullo ſermone, niſi vel Hebraico, vel Græco, vel Latino recitan̄de ſunt. Cui dubium eſſe poteſt non vacaſſe mysterio triplicem hanc crucis Chriſti inſcriptionem? Auguſtinus ex eadem hac crucis inſcriptione contra Arianos retinèdum eſſe nomen *αριστον* probat: *Epist. 178.* Cernis opinor *VV* hitakere præcipuas Auguſtino linguas uideri, in quibus crucis Chriſti inſcriptio diuino concilio affixa eſt.

WHITAKERVS.

¹⁴ Nulli ignotum eſſe poteſt, qui libros pontificiorum legerit, ex triplice crucis inſcriptione ſummi argumentum contra vernaculas eccleſiarum preces, de quo nunc non eſt neceſſe multat̄e dicere, cum eius te pudere uideam. Erant illæ linguæ omnium proculdubio celeberrimæ, quas in titulo Pilatus inſcripſit, atque hiſ etiam linguis Euangelium Chriſti latiſſimè diſſeminatum eſt: ſed hoc non efficit, preces hiſ linguis facere eos

oportere, qui illas ignorant, multò minus omnia esse in Ecclesiis publicè his linguis peragenda, quantumvis populus ita sit imperitus, vt verbum nullum intelligat. De mysteriis respondebo, cum ea nobis enunciari: populi quidem ignorantia nihil habet mysterii. Augustinus ineptissimè citatur cum nihil dicat, quod tātulū faciat ad causam.

DVRÆVS, Fol. 328.

Ad alium nunc paralogismum veniamus: Non oportet quod sanctum est dare canibus: ergo populus à scripturis legendis prohiberi debet. Non nos populum à sacrarum literarum lectione arcendum dicimus: et si non passim omnibus ac sine discrimine sacrosancta illa diuinarum scripturarum mysteria committenda iudicamus: &c.

WHITAKERVS.

15 Debebas in ipsa causa insistere, quæ sunt aliena prætermittere: quod tu semper contra factis. Quasi enim quicquid vsquã legisses in librum tuum aliquo modo compingere statuisses, ita testimoniis non necessariis abundas, & lectionis potiùs quàm prudentiæ ac iudicii laudem quæris. Habendum esse aliquem hominum delectum, nec omnia omnibus passim nullo discrimine proponenda nemo dubitat: qui verò se canes & porcos ostendunt, ii quidem à sacris arceri atque abigi debent. Verùm nunc aliud quæritur, an quia Christus sancta canibus præberi vetuit, populus sit à scripturarum lectione remouendus, vt pontificii interdum disputant. Vel hoc probandum tibi, vel tacendum fuit.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 328.

Ad Eucharistiam redis, Hoc est corpus meum: ergo panis in corpus Christi conuertitur. Quis verò hic paralogismus est? Si quod Apostolus Christus dedit, suum ipsius corpus fuisse esse testatur, panis certè esse non potuit, ex quo efficitur panem in illius corpus transmutatum fuisse. Accipite (inquit Christus) & comedite: Quid tandem? Hoc (totam nimirum quam manibus tenebat substantiam demonstrans) est corpus meum. Illa Christi verba, Hoc est corpus meum, absque vlla figura in proprio sensu nativèque verissima sunt, ergo panis in corpus Christi transmutari fatendum est.

WHITAKERVS.

16 Transsubstantiationis Chimæram satis supra discussimus: nunc paralogismum paucis videamus. Christus ait, *Hoc est corpus meum*; ergo panis in corpus Christi transsubstantiatur, sophisticè & ridiculè, *ὡς ἐστὶν τὸ ἕνα τῶν ἀλλήλων*. Nam Christus more scripturis familiari symbolum appellavit nomine ipsius rei cuius symbolum est, quales sunt in sacris literis infinitæ enunciationes. Ac Christus quidem Apostolis & corpus dedit, & corporis sacramentum, illud fide, hoc ore sumentium & comedendum: iam qui concludet externum signum in corpus conuerti, quia corpus *ἡ ζωὴ* vocatur propter sacramentalem conjunctionem, non tantùm sophista, sed delirus merito videatur. Quid enim aliud sophistæ, quàm

planè delirant in hoc loco, dum alij aliud fingunt, nec sese tamen expedire possunt? Tu rem præclarè confecisti, quando *Hoc* significare dicis *totam illam substantiam, quam Christus manibus tenuit*. Illa verò substantia quænam fuit, panis an Christi corpus? Si panis, tum est verborum *verbum* & sacramentalis *verba*, quod nos verissimè affirmamus, vos ineptè & improbè negatis. Si corpus, tum transsubstantiatio exitit antequàm verba pronunciata sunt, quod palàm cum commentis placitisque vestris pugnat. Deinde hic verborum sensus fuit, *Hoc corpus meum est corpus meum*, quod nisi duo Christus illo tempore corpora diuersa habuit, verè dici non potuit. Aliud enim corpus fuit, quod illam substantiam dixit esse corpus suum, aliud quod ipsa fuit substantia. Non te vides hic miserè *ovis*? Quod etiam mox facis apertissimè, cum ais illa verba, *Hoc est corpus meum, absque vlla figura verissima esse*. In eo enim principium petis, & sumis vt concessum, quod nullis vnquam argumentis demonstrabis. Hinc quæso quid aliud concludi potuit, quàm *tutus iste præclarus solœcismus, Ergo panis in corpus Christi transmutari fatendum est? Turpior ne sit solœcismus an paralogismus, vix possum statuere.*

DVRÆVS, Fol. 329.

Eiusdem generis paralogismum alium recensens, Adorate scabellum pedum eius: ergo sacramentum adorandum est: qui si paralogismus est, non à nobis sanè innētus, sed à beato Ambrosio, & Augustino usurpatus est. Quod vos de arca Testamēti commentū estis, &c. Quis tantam Calvinianorum ignorantiam non admiretur, qui Eucha-

Eucharistia adorationem ex hoc loco non sine paralogismo colligi affirmant posse, arcam verò adorandam absque ullo paralogismo sibi videtur concludere?

WHITAKERVS.

17 Hunc paralogismum neque Ambrosius vn- Ambros. de Spirit. sancto lib. 3. cap. 12 Aug. in Psal 98.
quam, neque Augustinus vsurpauit. Docent illi Christum adorandum esse in mysteriis: ipsa autem mysteria nunquam dixerunt esse adoranda. Quã-
tus verò hic paralogismus est? Scabellum pedum eius, hoc est, vt Ambrosius atque Augustinus tradunt, caro Christi suscepta de terra adorari debet, idque etiam in sacramento: ergo ipsum sacramentum adorandum est. Quis enim patrum hoc modo disputauit? Aut quis sacramentum vocauit scabellum pedum eius? Patres secundæ synodi Nicenæ multò videntur prudentius consuluisse, *Adorate scabellum pedum eius, ergo imagines sunt adoranda.* Quod de Calvinianis narras, in eo quidem insulse calumniaris. Calvinus verè locum transtulit, *Adorate ad scabellum pedum eius.* i. Deum adorate Psal 99.5.
in templo eius, in quo habitat. Hinc tu colligis Calvinum docuisse arcam esse adorandam: quo nihil ieiunius comminisci quisquam potuit.

DVRÆVS, Fol. 329.

Pighio sophisma hoc tribuis: Deus non est ἀεικαλλιπής: ergo neminem designat ad vitam æternam, nisi meritorum ratione: cui viro id ipsum, quod tu ais, excidisse nihil moramur. In Catholicorum Academijs celeberrima est sententia meritorum præsciētiam prædestinationis causam nō esse.

WHITAKERVS.

18 Pighij paralogismum agnoscis, & Academi-
 arum vestrarum sententiam cum illius iudicio
 discrepantem proponis. Eum ergo si placet vestris
 Academiis exagrandum relinquamus: quanquam
 forsitan plures vestri cum Pighio, quam cū Acade-
 miis sentiunt. Quid si autem Academiæ non idem
 omnes doceant? Id enim in scholis vestris tritum
 est, regnum cælorum iis preparatum esse, qui il-
 lud meriti sunt suis benefactis: quod quid aliud
 est, quam prædestinationem ad meritum præ-
 scientiam alligare? Si enim nos ab æterno Deus
 ex sua solius misericordia prædestinauit atque e-
 legit ad vitam, necesse est vitam cælestemque hæ-
 reditatem gratuito nobis donari, non nostris vir-
 tutibus comparari, meritisque redimi: quod quã-
 do dicitis, prædestinationem aut tollitis, aut ex o-
 perum præscientia suspenditis, & Pighium ver-
 bis oppugnatis, re defenditis.

DVRÆVS, Fol. 330.

*Est & hic paralogismus. Ino V Whitakere iudi-
 cio valde ridiculus, Vngi ægros Iacobus iubet:
 ergo nobis nunc ægri perungendi sunt. Si quis
 aduersa nunc valetudine affliguntur, non minus
 cū corporis tum anime sanitate opus habent,
 quàm cum hæc olim Iacobus scriberet, æquissime
 tibi videri potest, ut tam salutari remedio nulla a-
 lia de causâ priuentur, quàm quòd Luthero aut
 Caluino non satis arrideat?*

WHITAKERVS

WHITAKERVS.

19 Paralogisimum paralogismo defendis. Quid si enim qui nunc aduersa valetudine laborant, non minus & corporis & animæ sanitate indigent, quàm olim, an sunt propterea vnguentis oblinendi? Quasi olei perfusio vel corpori, vel animæ salutem afferat. Fuit primis illis temporibus symbolum valetudinis restituta, quando extraordinaria dona in Ecclesia florebant: nunc signum ab illis retineri ac frequentari, qui muscant sanare nequeunt, plusquam ridiculum est. De Iacobi loco satis multa diximus alibi. Paralogismus est
 ἄγνοια τῆ ἐλέγχου.

DVRÆVS, Føl. 330.

De altero etiam paralogismo nihil est cur hic plura commemorem, Sacramentū hoc magnum est ergo matrimonium est sacramentum. Ad matrimonium enim hec Pauli verba propriè verèque pertinere abundè iam docui.

WHITAKERVS.

20 Te verò abundè quidem ex Apostolo refutavi, qui mysterium illud non de matrimonio, sed de Christi atque ecclesiæ mystica κοινωνία interpretantur. Nam matrimonium nec magni mysterij, nec omnino mysterij nomen meretur: in illo verò arcano vinculo, quod inter Christum atque ipsius ecclesiam intercedit, multa mysteria versantur. Etsi non nego interdum à parentibus communi quadā vocabuli viurpatione matrimonium

dici sacramentum, quia symbolum est illius no-
stræ cum Christo copulationis. Sed tum verbi
ὁμοουμίας omnes agnoscunt: huius autem paralo-
gismi vitium est *ἀήμα τ' ἀέθεος*.

DVRÆVS, Fol. 330.

*Paralogismi hic esse exclamas, Elias & Ioan-
nes in solitudine vixerunt, ergo monacho-
rum vitam ac disciplinam instituerunt. Ver-
rum si illi ob admirabilem, quam in eremo tradu-
xerunt vitam, in summo apud omnes honore semper
fuerunt, nihil equidem obstare video, quo minus
preclarum hominibus monastica vite exemplum
reliquisse videantur. Sanctissimi Ecclesie patres
ab hoc paralogismo minimè abhorruerunt. Chry-
sost. homil. 1. in Marcum. Hieron. ad Eustoch.
Theophil. in 1. Luc. Isidor. de offic. lib. 12. cap. 15.
Quid Augustinum referam, quid Palladium, quid
Theodoretum, quid Cassianum, quid Sozomenum,
quid Euagrium, quid alios penè innumeros?*

WHITAKERVS.

21 Eliam & Ioannem Monachi sine causa ia-
stant, cum illis simile nihil habeant. Nam vt de
priscis Eremitis loquamur, istos vrbanos mitta-
mus antiquis temporibus incognitos, si Elias mis-
sus à Deo cessit furori Iezebelæ, & reliquit homi-
num frequentiam, seque in môtēs syluâque con-
tulit, an idem illis faciendum est, quibus nec ta-
le aliquid Dominus mandauit, & qui in nullo vi-
tæ periculo versantur? Equidem Eliz nullo exem-
plo tam inepta κακὸς ἕλλησιν defendi potest. Minus
autem ferendi sunt, qui Ioannem Baptistam in la-
rebras

tebras syluestres extrudunt, atque illum solitariam vixisse vitam fingunt. Nam quòd Ioannem Lucas *in desertis* fuisse scribit, idde montosa illa regione Iudæorum intelligendū est, in qua Ioannes cum Zacharia habitauit. Ita enim Maria, cum Elizabetham inuiseret, profecta est *eis τῶν ὄρειων*, hoc est, *in montanam regionem*: & Ioannem Matthæus scribit in *deserto* prædicasse, quod ille procul dubio inter homines fecit. Etenim in libro Iosue sex ciuitates commemorantur sitæ in *deserto Iuda*: & Ioabus dicitur domi suæ *in deserto* sepultus. Potuit ergo Ioannes in deserto viuere, & tamen non deserere hominum consuetudinem, quia plagam illam & tractum, in quo Zacharias habitabat, propter rariores hominum conuentus & concursus, vulgò *desertum* vocabant. Quid patres de Ioannis vita senserint, id meâ nihil interest, qui plus scripturis, quàm patrum coniecturis deferre didici. Nec ignoro quàm magnificè vitam monasticam illi prædicent, sed quàm id rectè faciant, requiro. Nam illud *ἀποστολικόν* est & *ἀποστολικόν*. Patres ita senserunt & docuerunt: ergo hoc credendum est, atque ab omnibus sine controuersia suscipiendum.

DVRÆVS, Fol. 33r.

De sacramentorum numero paralogismum proferens, septē sunt peccata mortalia, ergo septem sunt sacramenta. Apud quem legeris, vellem ingenie indicasses. Ignorare non potes quàm solida nobis sunt argumenta, quibus septenarium sacramentorum numerum ex diuinis literis, totiusque Ecclesie consensione probamus. Neque verò noua hæc est ex analogia differendi ratio. Ita enim Ter-

Cont. Marc. *tullianus olim ex duodecim fontibus Elim, Apostolorum Christi numerum conclusit. Idem Iustinus probauit e: duodecim tintinnabulis.*

lib. 4.
Iust. in dia.

WHITAKERVS.

22. Nulli ignotum esse potest, qui sophistarum libros attigerit, quàm præclare & diuinitus factamentorum septenarius numerus demonstratur. Ioannes Ludouicus Viualdus magnam copiam demonstrationum effudit. *Conuenienter* (inquit) *caelestis medicus septem instituit sacramenta, quia septem sunt vulnera, quibus infirmatur humanum genus.* Deinde, *Ideo septem sunt sacramenta, quia disponunt nos ad septem virtutes habendas.* Nam baptismus est sacramentum fidei, confirmatio spei, Eucharistia charitatis, poenitentia iustitiæ, extrema vnctio perseverantiæ, ordo prudentiæ, matrimonium temperantiæ. Adiungit, *Aut septem sunt sacramenta, quia septem sunt diuersitates hominum in Ecclesia.* Der: prima est intrantium, quibus ordinatur baptismus: secunda est pugnantium, quibus conuenit confirmatio: tertia est vires resurgentium, quibus ordinatur Eucharistia: quinta ministrantium, quibus instituta est poenitentia: sexta ministerantium, quibus datur ordo: septima novos milites introducentium, pro istis institutum est matrimonium. Non persequar alia, quæ sequuntur huiusmodi. Hæc olim forsitan valebant, nunc contrita & contempta iacent: tamen hoc postremum Alanus non putauit omnino repudiandum. Tua verò quæ vocas solida argumenta satis confregimus. Nec tamen ignoramus ista analogia vsos olim esse veteres patres aliquando, vt earum rerum quæ in nouo Testamento

In libro, qui
inscribitur,
Aurei opus
de veritate
cõtentionis.
fol. 123.

Alan. de
sacr. cap. 41.

mento apertissime proponuntur, quasdam exve-
tere similitudines caperent. Ita Iustinus & Ter-
tullianus hoc loco multis figuris veteris Testa-
menti numerum Apostolorum declaratum fuisse
scribunt. Si tam apertus esset in nouo Testamento
sacramentorum numerus septenarius, quam Apo-
stolorum duodenarius, hoc patrum exemplo de-
fendere tuos posses. In re autem dubia nihil effi-
ciunt *συμβολικά* argumenta.

DVRÆVS, Fol. 332.

*Paralogisnum esse nostrum ais, Deus condidit
hominem iuxta imaginem suam: ergo ima-
gines in templis collocandæ sunt. Adrianus
pontifex, non tam hoc argumento legitimum esse i-
maginum usum demonstrat, quam sumpto inde scri-
bendi initio ex hominis ad Dei imaginem creatio-
ne ostendit, imaginum usum diuino hoc opere fuisse
adumbraturum.*

WHITAKERVS.

23 Præclarum certè Adrianus tuus initiū scri-
bendi sumpsit ab hoc scripturæ testimonio. Quis
enim ista imagine, quam Deus fecit, vestras ima-
gines adumbratas esse finisset, nisi aliquis delirus
senex, & supersticiosus *επιωλόατης*? Itaque mirum
non est exitum principio respondisse, atque illos
pseudepischos ad imaginum religionem confir-
mandam in synodo Nicena secunda congregatos
in illam sententiam frequentes abiisse.

DVRÆVS, Fol. 332.

Nunc manet fides, spes, charitas, tria hæc maior horū charitas: ergo nos charitate magis, quam fide iustificamur. *Cum nihil sit præstantius iustitia, consentaneum videtur, ut summū donum à præstantissima virtute promanet.*

WHITAKERVS.

Chrysoft. in
1. Cor. 13.
hōm. 34.

24 Paralogismus est, ὅτι τὸ μὴ ἀπλῶς, οὐκ ἀπλῶς λεγόμενον. Charitatem enim Apostolus nō omni modo, sed tantū κατὰ τὴν fidem ac spem maiorem vocat, quia nempe, ut Chrysoftomus scribit, *charitas in altero etiam seculo permanet, cum fidei atque spei nullum sit post hæc vitam munus. Nos autem quærimus, non vtra sit diuturnior, fides, an charitas, sed vtra Christum apprehendat, qui nostra est iustitia. Fide autem Christus, non charitate apprehenditur, quia nobis ea conditione Christus offertur, si credimus. Tu verò valde ineptus es, quādo cum virtute donum comparas, quasi fide nos merito beati iustique fieremus.*

DVRÆVS, Fol. 332.

Magni cuiusdam paralogismi loco adiungitur Vadam (inquit Dominus) ad locum meum, donec ponant in corde suo, & quærant faciem meam: ergo homines suapte voluntate atque ingenio possunt ad Dominū reuerti. Cui Catholico in mentem venit, solis hominem naturæ virtutibus

ribus ad Deum posse à peccato reuerti? Εἰρωνικῶς
(inquis) & μιμητικῶς dixit. Quid? an tu εἰρωνικῶς
ad pœnitentiam vocare nos Deum putas?

WHITAKERVS.

25 Quid pseudocatholici de arbitrii libertate doceant, supra expositum est. In argumento paralogismus est παρὰ τὸ χῆμα τ' ἀέθεος. Illorum enim hominum personam Deus induit, qui cum nihil beneficentia apud suos ac liberalitate proficiunt, illos deserunt, & suis ingeniis relinquunt. Hinc ergo colligi non debet, in voluntate nostra positum esse, ut nosmet ad Deum conuertamus, præsertim si à Deo deserimur. Itaque εἰρωνικῶς loquutum esse Dominum manifestum est: nec tamè ut tu fingis, nos ad pœnitentiam εἰρωνικῶς hortatur, sed qui Dei benignitate induci non possunt, ut Deum querant, mirum non est horum ingratitude, atque amentiam à Deo rideri. Tales enim frequentes sunt in scripturis εἰρωνεῖται.

DVRÆVS, Fol. 333.

Ad sequentem paralogismum propero: Multa præcipit Dominus ut faciamus, ergo ea possunt à nobis præstari. Augustinus hic nullum paralogismum deprehendere potuit. Quis vel inter homines legislator inuentus est, qui ciuibus leges præscriberet, quas à nemine seruari posse existimaret? Quo denique modo vel obtemperantibus præmia, vel supplicia alijs decerneret? Calvinus ait Deum hominum partem in eum finem cõdidisse, ut æterna eos

Lib. 3. Instit.
c. 21. sect. 5. 11

morte damnaret: qua blasphemia, nescio qua maior
Deo tribui vel ab Atheo possit.

 WHITAKERVS.

---

26 Cùm legem suam Dominus proposuit, non
quid nostris viribus, sed quid ipsius iustitiæ con-
sentaneum esset, spectauit. Mirum ergo non est, si
multa præcipiantur, quæ nostras vires omnino su-
perent: itaque non debet ex Dei præceptis nostra
facultas æstimari, vt quia Deus præcepit, nos posse
præstare existimemus. Augustinus quidem quan-
do rem habet cum Pelagianis, Deum interdum
negat *impossibilia* præcepisse, quod quo sensu fe-
cerit, superiore libro explicauimus. Nam & Ada-
mus illa, omnia præstare potuit, & nos ea in futu-
ra vita præstabimus, & nunc etiam præstare dici-
mur, quando quæ non præstantur, propter Chri-
stum ignoscuntur. Sic mentem Augustinus suam
perspicuè declarauit: multique locis diuinæ legi
à nemine in hac vita satisfieri posse docuit, quem-
admodum antè ostendimus. Argumenta tua à po-
liticis rebus sumpta nihil concludunt. Nam & le-
gislatores ipsi homines sunt, & diuina non sunt ex
humanis metienda: deinde, si hominem primum
spectamus, eius naturæ lex congruebat. Aequum-
ne verò fuit, vt postquam nos Deus integros con-
didisset, & nos nostra sponte peccassemus, suam
Deus iustitiam mutaret, & leges ad nostrum inge-
nium peccato corruptum & contaminatum acco-
modaret? Si crudelem fuisse Deum putas, quòd ea
præceperit, quæ nullus præstare posset, quid Eu-
sebio respondes, cuius hæc verba sunt, Θεωπων δὲ
ἢ ἀλλως τὰ ἀδύνατα πάντα ἀνθρώποις ἢ μάλιστα ἡμε-
θεύας? Ita legem Moysis apertè affirmat à nullis ho-
minibus

Euse. de de-
monstr. E-
uang. lib. 1.

minibus seruari potuisse. Atque eo modo Thomas scribit, *Moses multa quidem precepit, quae nullus implere potuit, ad demandam Iudeorum superbiam.* Calvinus postremo nihil aliud tradit, quam quod scripturae clarissimis verbis docuerunt. Salomon inquit, *Omnes operatus est Deus propter seipsum, etiam impium in diem malum.* Et Paulus ait, *Uasa irae coagmentata esse ad interitum.* Quare excellentem hanc doctrinam nulli praeterquam Athei damnabunt.

Thom. in Galat. 3. lect. 4.

Prou. 16. 4. Rom. 9. 22.

DVRÆVS, Fol. 334

Paralogismus tibi est. Ubiakere, Christus descendit ad inferos, ergo patres è limbo extraxit. Explica igitur si potes quorsum Christus ad inferos nisi patres liberaturus descēdit. Quid aliud Zacharias praedixerat, c. 9? Et alius propheta, Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: Psal. 67. Nondum enim teste Paulo, propagata erat sanctorum via, priori tabernaculo adhuc statum habente: Hebr. 9. Hieron. de obit. Blesille. Origē. in ca. 5. ad Rom. Basil. in Psal. 48. Ambros. lib. 3. de fide, cap. 3. Nazanzen. in epitaph. Basil. August. 137. & epist. 99. Neque verò te lateat, quam Puritani in vos grauiter inuecti sunt, quòd in Apostolorum symbolo versibus Anglicis redditò sic canatis:

His spirit did after this descend,
 Into the lower parts:
 To them that long in darkness were,
 The true light of their hearts: id est,
 Tunc ima Christi spiritus ad loca

Descendit, & lux splendida cordium:

Illuxit illis, quos tenebra

Nube diu tennere caca.

WHITAKERVS.

27 Vt Christum ad inferos descendisse vel maxime fateamur, non tamen illum eam ob causam descendisse sequitur, vt patres è limbo extraheret. Ita paralogismus est in argumento, cum sumitur pro concessio, quod versatur in quaestione. Merò nihil est quod interrogas, quamobrem ad inferos Christus descenderit, qui Christi animam à corpore solutam non modò ad inferos nequaquam descendisse, sed mox in cælum sublata esse credam. Tu primùm doce sic descendisse ad inferos Christum, vt vos putatis, tum hanc descensionis illius fuisse causam, quam fingitis. Nam hæ scripturæ de limbo nihil loquuntur. Zachariam supra explanauimus. Propheta Dauid de Christi in cælos ascensione ac sessione ad dexteram Dei variatus est. Sed quale argumentum est, Christus de hostibus suis triumphauit, partaque victoria in summos cælos ascendit, ergo descendit ad inferos, vt patres è limbo educeret? Si hoc ineptum est, illud multò ineptius ex epistola ad Hebræos sequitur. Stante tabernaculo nondum patefacta est via in sacrarium, id est, illis sacrificiis, quæ in priore tabernaculo fiebant, non sumus reconciliati Deo: ergo nulli in cælum ascenderunt, antequam Christus ex inferis emergeret, suòque ascensu cælum aperiret. Patrum in hac causa testimoniis supersedere, tuòque labori parcere potuisses. Nam sine scripturis nihil te patres inuare poterunt. De versibus Anglicanis, quos commemoras, responsum ab eo pete, qui versus ipsos condidit.

DVRÆVS, Fol. 335.

Alium mox nobis tribuis, Ecclesia scripturas diiudicat: ergo ecclesiæ maior est quam scripturarum authoritas. Non immeritò scripturas diiudicare ecclesia dicitur, quæ spiritu sancto afflata, sponsi sui vocem atque verba optime cognoscit. Neque maiorem ecclesiæ, quam scripturæ sacræ auctoritatem esse Catholici dixerūt. Aequum est ut in discernendis scripturis, nõ suo quisque entusiasmo, quod vos facitis, sed ecclesiæ iudicio nitatur.

WHITAKERVS.

28 Vera Ecclesia scripturas agnoscit & diiudicat, quia prophetarum & apostolorum fundamento nititur. Interim scripturis summam auctoritatem tribuit, iisq; obtemperat. Vestra autem pseudoecclesia non id modò sibi sumit ut scripturas sacras diiudicet, sed eas etiam suo iudicio interpretetur, cogitque omnes Christianos in illa interpretatione quantumvis manifestò falsa acquiescere. Nam ut mille proferas ex scripturis argumenta, & te nihil planè aliud docere, quàm quod scriptura tradidit clarissimè demonstrès, te tamè sola ecclesiæ, hoc est Romani pontificis auctoritate isti refutabunt, & hæreticum nisi sententiam mutaueris, pronuntiabunt. Qui sic scripturas diiudicant, maiorem sibi vendicant, quàm sacris literis relinquant auctoritatem. De entusiasmo quod subiungis, nihil aliud est, quàm putidum probrum.

DVRÆVS, Fol. 336.

Illud quale sit videamus, quod pro magno haberi paralogismo vis, Iubet Paulus Thessalonicenses, vt traditiones teneant quas fuerant edocti: ergo non omnia quæ sunt ad salutem necessaria, literis sunt prodita. O sagacissimos Calvinianos! Cùm Thessalonicenses Paulus ita alloquitur, State & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostram: An non luce clarius est, multa enim Thessalonicensibus commendasse, quæ literis minime mandaret? Nihil hic paralogismi, si magno illi Dionysio credimus. c. 1. Eccles. hierarch. Basil. lib. de Spiritu sancto, c. 29. Chrysostomo, hom. 1. in actus Epiphanius, hæresi, 61.

WHITAKERVS.

29. Huius paralogismi multa vitia sunt. Primum enim non est necesse, si Thessalonicenses Apostolus & verbis & scriptis docuit, vt alia illam verbis, alia scriptis docuisse existimemus. Quid enim impedit quò minus quod sermone præsens tradiderit, literis deinceps commendaret? Deinde quàm illud ἀπακόλυθον est, Apostolus non est complexus Epistola illa, quam ad Thessalonicenses scripsit, quicquid illos viua voce docuerat, ergo aliquid Apostolus docuit, quod neque in aliis illius Epistolis, neque in reliquis scripturarum libris reperitur? Postremò vt fingamus multa esse prætermissa, vnde tamen illa esse ad salutem necessaria

cessaria intelligemus? Num enim sequitur, Paulus non scripsit omnia; ergo non omnia ad salutem necessaria? Tam multi sunt in hoc argumento errores *ἄρα τὸ ἐπιπέδον*. Dionysium tuum mitto, de reliquis respondeo quod tibi satisfacere possit: primum quod affirmant, nonnulla Apostolos *ἀγάθων* tradidisse, id ex nullis scripturæ testimoniis cognosci potest: deinde non dicunt illa, quæ traditione non scripta continentur, esse ad salutem necessaria. Tu verò ex hoc Apostoli loco docere debes, non modò aliquid, quod Apostoli tradiderunt, nunquam esse sacris literis proditum, sed illud etiam ita esse necessarium, ut eo sublato seruari nequeas.

DVRÆVS, Føl. 37. &c.

Illud quoque Catholicorum sophisma vocat: Ignis servabitur, ita tamen ut per ignem: ergo per ignem purgatorium ad vitam pervenitur. Hoc loco Augustinus non esse paralogismum velum credidit in Psal. 37. Origen. hom. 12. in Jerem. Basil. de Spiritu sancto. c. 35. Ambros. in Psalm. 118. Dies Domini vel extremum iudicii diem significat, vel illum certum, quo singulos homines post mortem est indicaturus. Basilus, Nazianzenus, aliq. veteres Ecclesie scriptores in ipso iudicio adveniu quosdam illo igne purgandos senserunt.

WHITAKERVS.

30 Hunc ignem cuius Paulus meminit, flammis purgatorii dissimilem esse ex ipso loco multum.

1. Cor. 3. 15.

tis modis constat. Nam Paulus de culpa loquitur in purgatorio autem non culpæ exuritur, sed culparum poenæ perferuntur. Tum Paulus ignis examinationi cuiusque opus permittit, siue aureum, siue ligneum: isti in fectas purgatorii flammis non nisi lignum, & fœnum, & stipulas coniciunt. Deinde Paulus scribit hoc igne cuiusque opus manifestum fieri, quod de purgatorio igne intelligi non potest, cum ipse sit occultissimus, nec ullam unquam lucem ostenderit. Postremò ignis nomen sumi *ut τὸ πυρὸς* nulli dubium esse potest, nisi fortè de vero etiam auro, & argento, & fœno, & ligno loqui Apostolum existimemus: at ignis purgatorius, si horum in somniis credimus, verus est, non *ut τὸ πυρὸς*, & tantum superat calore nostrum, quàm noster pictum. Alius ergo ignis est, quem Apostolus significat, nempe Spiritus sanctus, qui tanquam ignis omnem doctrinam probat, atque adulterinam à vera secernit. Ambrosius in eodem libro quem tu citas, cum nullam purgatorii mentionem facit, tum hunc ignem de Christi sermone intelligit, *Ignis ergo hic* (inquit) *sermo Christi est.* Quanquam non ignoro veteres patres interdum aliquid de illo igne suspicari, Origenem tuum sequutos: quàm autem timidè ac dubiè, testatur Augustinus. Sic enim scribit, *Tale aliquid post hanc vitam fieri incredibile non est: & utrum ita sit, quæri potest.* Et in alio loco, *Non redarguo, quia forsitan verum est.* Deinde patres plerique purgationem istam in Christi aduentu futuram existimarunt, ut tu fateris, quod à Pontificiorum igne purgatorio, alienum est. Chrysostomus ait, *Deus quando peccata abolet, nullam reliquam facit cicatricem, nullam vestigium sinit manere: sed unà cum sanitate eximium etiam confert formam decus.* Simul enim argue eximit poena, donat & iustitiam: peccatorem enim facit

Ambros. in
Psal. 118.
Serm. 18. 3.

August. En-
chir. c. 69.
De ciuit.
Dei lib. 21.
c. 26.

Chrysost. in
proem in
Isaiam.

facit parem ei, qui non peccauit. Nihil ergo purgatorio referuatur. Tertullianus ait, *Exemplo reatu* Tertull. de baptif.
eximitur & pœna. Nulla ergo pœna restat in purgatorio luenda. Hieronymus ait, *Quod tegitur, non* Hieron. in Psal. 31.
videtur: quod non videtur, non imputatur: quod non
imputatur, nec punietur. Nullum ergo peccatum, quod hic remissum fuit, post vindicatur: nã Christus pœnam peccatis omnibus etiam minimis debitam pertulit. De die Domini ineptissimè commentaris. Adeo es in sacris literis hospes, vt die Domini præsens etiam vitæ tempus sepius clarari nescias? Ne multa loca commemorem, sic Propheta Ezechiel habet, *Propinqua est dies Iehoue: cum inuadet gladius Aegyptum.* Sed hic plane dormitabas. Non enim Apostolus ait, *Dies Domini declarabit,* sed simpliciter *ἡ γὰρ ἡμέρα δεηλώσει:* id est, *Dies enim declarabit.* Esaï. 53. 6. Ezech. 30. 8. 1. Cor. 3. 13.

DVRÆVS, Fol. 339.

Melius fortasse atque feliciter tua defendes, quam oppugnasti nostra. Ac primum vobis orationis vitium Campianus obiecit, cuius exemplum certe aptissimum mox addidit: Contra cœlibes Sciamachia, (inquit) iuratos, quod nuptiæ bonæ sint, virginitas melior, afferuntur scripturæ loquentes honorificè de coniugio. Quem feriunt? Hic in Syricum atque Innocentium secundum ferui respondes, eosque ais, multa de coniugio abiectè, contumeliose, nefariè loquutos esse. Quo nihil à te dici impudentius potuit. Matrimonium tam sanctissimum est: vt etiam sacramentum sit.

WHITAKERVS.

31 Satis adhuc feliciter videor & mea defendisse, & vestra oppugnasse: te verò in istis causis infelicissimè versatum esse hætenus omnes perspiciunt. De Syricio atque Innocentio non est necesse nunc plura dicere: quare ad *omnia christi* tuam veniamus. Cur verò nullum scripturæ testimoniū profers, ex quo virginitatem esse cōiugio sanctiorem constet? Non minùs enim scripturæ de nuptiis honorificè, quàm de virginitate loquuntur: ex quo perspicuum est tam sanctum esse matrimonium, quàm virginitatē. Quando ergo scripturas honorificè de matrimonio loquentes afferimus, æqualem esse matrimonii ac virginitatis sanctitatem a pertissimo Spiritus sancti testimonio demonstramus. Quæ enim hæc sanctitas est? Num omnes sancti sunt, qui cœlibem vitam degunt? At nullos esse impuriore totus terrarum orbis locupletissimè testatur. Ita in ipso vitæ genere nullam esse sanctitatem intelligimus: & quicquid est in cœlibatu sanctitatis, id nascitur aliunde: quare nihilo sanctior est coniugio cœlibatus. Si enim esset, tū cœlibes sanctiores esse, quàm coniuges oporteret. Id cum omnes falsissimum videant, sequitur nullam esse in ipso cœlibatu sanctitatem, quæ non in matrimonio etiam cadat. Quàm autè absurdè matrimonium & sacramentum faciatis, & tamè cœlibatum eo sanctiorem esse doceatis, omnes facile agnoscūt. Aequius sanè fuit cœlibatum esse sacramentum, quàm matrimonium, cum matrimonio sanctior sit opinione vestra cœlibatus.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol.339.340.

*Videamus tamen num argumentum constrin-
gendo fortius efficias. Si nuptiæ (inquis) sunt in
quouis hominum genere honorificæ, lectus
que sanctus, in nullis cenferi debent inhone-
stæ aut impuræ. At verum est antecedens: ergo
consequens. Quid est vno quævis, si hoc non est? Non
Campionum modo, sed Paulum etiam tuo hoc ar-
gumento consecisti. Nam & in illis viduis honori-
fica erunt nuptia, quas ille, quia nubere volunt,
damnationem habere dixit. Quod Tatiani nobis,
E: erat tarum, aliorumque hereticorum errorem
tribuere conaris, frontem te non perfricuisse modo,
sed omnino perdidisse ostendis. Quis unquam Ca-
tholicus nuptias pares scortationibus fecit?*

WHITAKERVS.

³² De hoc Apostoli loco aliquoties iam supra
diximus. Argumentum fortius constrictum est,
quàm vt dissolui à te possit. Quid enim comminif-
ci potes, quo minùs nuptiæ cum sint in quouis ho-
minum genere & honorificæ, & sanctæ, æquentur
virginitati, præsertim cum nusquam scriptura di-
xerit, virginitatem esse in omnibus honorificam
& sanctam? Illas verò viduas Apostolus damnan-
das esse scribit, non quòd nupserint, sed quòd
fidem ac professionem Christianam abiecerint,
quemadmodum supra copiosè docui. Quòd au-
tem frontem hic meam accusas, quàm id nulla
fronte facias manifestum est. Vt enim multiplices

Bbb. iij.

contumelias prætermittam, quibus vestri matrimonium affecerunt, nulli ignotum est, quibus argumentis hypodiasonos Innocentius secundus à nuptiis deterruerit, quia cum debent esse sancti & sacraria Spiritus sancti, non oportet eos immunditiis, & cubilibus inferuire, quemadmodum antè accepimus. Quid hoc aliud est, quàm scortationibus pares esse nuptias? aut quid vnquam ipse Tatianus dicere potuit in nuptias iniquum magis & sceleratum?

DVRÆVS, Fol. 340.341.

Contra meritum hominis Christiani promuntur testimonia (*inquit Campianus*) quibus iubemur nec naturæ, nec legi, sed sanguini Christi fidere. Quem ista refellunt? *Respondet*, Quæ contra hominum merita disputantur, ea vos apertissimè refellunt: natura corrupta est, & lex morbum indicat, non sanat: spes ergo salutis nostræ omnis in Christi sanguine collocatur. Omnia bonorum operum merita non nisi ex Christi sanguine vim suam atque efficientiam habere perspicuè docemus. Paulus ait, 2. Thessal. 1. ut digni habeamini regno Dei. 2. Timotheo 4. reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus iudex. Hebr. 6. Non enim iniustus est Deus, ut obliuiscatur operis vestri. Quoties verò vita æterna iustorum merces in scripturis vocatur? Sapient. 5. Matt. 5. Hebr. 10. Apoc. 2. merces verò sine merito esse non potest.

WHITA-

WHITAKERVS.

33 Quis vnquam putasset eò blasphemix pro-
 cessuros sophistas, vt Christi sanguini iusticiam,
 redemptione, salutem nostram detraherent, eam-
 que meritis nostris eodem Christi sanguine tin-
 ctis ascriberent? quasi Christus mortem obierit, &
 sanguinem suum profuderit, non vt ipse nos suo
 sanguine seruaret, sed vt nostris operibus hanc
 vim tribueret? Tingi quidem opera nostra Chri-
 sti sanguine fatemur, vt quæ prius erant penitus
 impura, & Deo odiosa, nunc illi propter Christi
 sanguinem placeant: sic autem tingi, quemadmo-
 dum sophistæ sacrilegè fingunt, vt vitam æternam
 hoc modo mereantur, id verò scripturæ toræ per-
 negant, & Christo, eiusque sanguini iniuriosum
 esse clamant. Nam antè multis scripturarum pa-
 trumque testimoniis euicimus, opera nostra quan-
 tumuis bona, vitio tamen aliquo laborare. Cùm
 ergo opera ipsa expiatione indigeant, mereri sum-
 mam foelicitatem nequeunt. Paulus ait, *Vnus* 1. Tim. 2. 5. 6.
Deus est, vnus etiam mediator Dei & hominum, ho-
mo Christus Iesus: qui semetipsum dedit redemptio-
nis precium pro omnibus. Si verò opera nostra san-
 guine Christi imbuta Dei iram placere, nostram-
 que redemptionem conficere possunt, non vnum
 certè redemptorem & mediatorem esse con-
 stat, quum operibus quisque suis redimatur. At
 Christus mortuus est, non vt nostris operibus di-
 uinam efficacitatem merendi afferret, sed vt no-
 stra peccata expiaret, quemadmodum scriptura in-
 finitis locis clarissimè docet. Si verò mortuus est
 vt peccatorum remissionem morte sua nobis impe-
 traret, quàm illud horrendum est, vt Christum non
 perfecisse quod in se suscepit, sed rem omnem in

Ioan. 1. 29.
Mat. 26. 28.
1. Pet. 2. 24.
Esai. 53. 6.
Act. 10. 34.

Esai. 43. 10.

1. Cor. 4. 4.
Gal. 6. 14.

Deut. 9. 4.

nostra opera transtulisse dicas. Si enim morte Christi nobis omnia peccata remittuntur, quid in nostris operibus remissionem peccatorum querimus? Christus autem ipse sua morte sustulit peccatum mundi: Christi sanguis pro multis effusus est in remissionem peccatorum: Christus peccata nostra pertulit in corpore suo super lignum: in Christum imposita est iniquitas omnium nostrum: quisquis in Christum crediderit, remissionem peccatorum per nomen eius accipiet. Hæc satis indicant remissionem omnem peccatorum ex solo Christi sanguine, non ex nostris meritis pendere. Dominus ait, *Ego ipse deleo peccata tua propter me*: non propter merita tua. Deinde si nostris meritis Christi sanguine tinctis fidendum est, tum non soli Deo fidendum est, nisi forte hæc merita, quæ Christi sanguis tinxit, in Deum commutentur. Paulus quidem cum præstantissimis operibus abundaret, his se iustitiam & vitam meritum esse tamen negavit: nec in vlla re præterquam in cruce Christi gloriari voluit. Iudæos prohibet Moyses ne putent propter suam iustitiam se in terram Chananzam introductos esse: nos sophistæ docent propter merita nostra celestem hæreditatem vitamque consequi. Quid conner pluribus profanum & blasphemum commentum refellere? Ad tua nunc argumenta venio, quæ duo sunt. Dignos nos regno Dei scriptura fieri, & vitam æternam esse mercedem testatur. Breuiter ad utrumque respondeo. Primum non sequitur, Sumus digni, ergo propter merita nostra. Omnis enim nostra dignitas in Christi meritis consistit. Deinde merces non arguit meritum, ut tu ineptè somnias. Merces enim quædam gratuita est, ut omnes norunt, quæ benignissimè donatur, non meritis persoluitur, Mercedis scriptura sæpius meminuit, meriti nunquam.

DVRÆVS, Fol. 342. &c.

Quicquid pro debito exigitur, (*inquis*) meritum nō est. Quicquid autem agimus, id totum debitum est: quare nullum est omnino nostrum meritum. *Quasi verò vestrum hoc ac non potius D. Thoma argumentum esset* 1. 2. *quæ. 104. art. 1. Erras VVhitakere dum meritum esse nullum putas, ubi quod agitur debitum est. Quid enim? An non caelestes illos ac beatos spiritus beatitudinē meruisse rectissimè dicemus? An non primi illi generis humani parētes si innocentia seruassent suam, beatitudinē mereri potuissent? At neque in Angelis, neq; in primis illis hominibus quidquā erat, quod Deo nō optimo iare deberetur. Hieronymus ait, Ideo præcipit, vt causas habeat remunerandi: neque dubitauit Augustinus nostra merita Dei dona appellare. Cùm bonis iustorum operibus æternæ vitæ mercedem promiserit, neque fallere omnino, mentiri, aut seipsum negare possit, hanc sibi veluti legem imposuit. Istam doctrinam Augustinus perspicuè confirmat in psal. 83. & psal. 100.*

Hieron. ad
Clement.
August. lib. 9.
confess. c. 13.

WHITAKERVS.

³⁴ Argumentum hoc non ex Thoma, sed à Christo, & Paulo didici. Christus enim ait, *Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite, serui inutiles sumus: nam quod debuimus facere, fecimus. Si Dominus seruo, quem non fecit, & cui nullam agendi vim præbuit, gratiam tamen pro omnibus*

Luc. 17. 10.

Rom. 8. 12.

1. 2. q. 114.
Art. 1. ad 1.

ad 3.

officiis nullam debet, quia seruus contrà Domino debet, quidquid omnino præstare potest: quanto minus nobis Deus aliquid debebit, quos & creauit, & redemit, & viribus donauit? Si fecimus quod debuimus, gratiam non meremur, quia debuimus, antequam fecimus; merentur enim aliquid, qui faciunt, quod non debent. Paulus verò nos debitores vocat, quod planissimè omnem debitorum rationem excludit. Nūquam enim quod debitum est, meritū esse non potest, nisi cum nos Deo omnia debeamus, nobis contrà Deum debere omnia existimemus, atque ex debito non debitum faciamus. Qui debet pecuniam, tam infans erit, vt ea se aliquid ab illo redimere possesperet, cui illam debet? Quàm verò præclare Thomas respondeat, non est difficile diiudicare. Sic enim ait, *Homo in quantum propria voluntate facit illud quod debet, meretur*: quasi hoc ipsum non sit debitum vt propria voluntate faciamus. Itaque coactus ad extremum, vt Deum sibi potius quàm nobis debitorem esse fateretur.

Nunc quemadmodum tu me errasse doceas, videamus. Angeli (inquis) beatitudinem meruerunt, & primi parentes nostri mereri potuissent, in quibus tamen nihil erat, quod non Deo deberetur. Primùm quis non videt res dissimiles comparari? Nostra enim opera multis modis vitiosa sunt, nec perfectioni legis diuinæ respondent. Angeli verò, parentesque nostri ante lapsum puras mentes, & integras vires habuerunt. Tum etiam, cui dubium est, si Christus verè docuit inuitiles esse seruos, qui quæ iubentur omnia præstiterint, cum nihil aliud omnino fecerint, quàm quod debuerat, quicquid autè angeli habet, aut parentes nostri habuissent, id nō illorū meritis, sed Dei gratuita misericordiæ tribuendū esse? Quæ affers ex
Hiero-

Hieronymo atque Augustino tam multa, vno verbo expediri possunt. Nostris operibus Deus amplissimam mercedem tribuit, quia ipsius in Christo filij sumus, & ad regni cælestis hæreditatem vocamur: quam ille nostris quidem operibus, sed non propter operum nostrorum merita & dignitatem reddit. Cùm ergo disputas, remuneratur opera nostra Deus, & nobis coronam debet, & factis mercedem reddit, ergo nos nostris operibus æternam vitam meremur, & ipse erras turpissimè, & alios in errorem inducere conaris. Est enim Dei hæc gratuita remuneratio, debitiò, merces.

DVRÆVS, Fol. 145.

Nunc alterum eiusdem generis syllogismum audiamus tuum. Si per legem est iustitia, sine causa Christus mortuus est: at si per merita iustificamur, per legem iustificamur: ergo si per merita iustificamur, Christus sine causa mortuus est. Si is Catholici meritis iustificari hominem dicerent, que suis ipse viribus sola legis conditione adiutus præstare posset, haberet certe probabilitatis aliquid ratiocinatio tua. Dum meritis, que ex Christi gratia fluunt iustificamur, non per legem nos, sed per gratiam iustificamur.

WHITAKERVS.

35 Nihil hæc responsione putidius excogitari potuit. Adeone enim hospes es in Apostolicis Epistolis, vt Paulo rem fuisse nescias cum

nos calumniis aggredieris, quibus maiores nostros patriarcha illi vestri gentiles, philosophi, Apostatae, heretici aggressi sunt. Sic Maximus Maudarenfis ad Augustinum scripsit, Epist. 43. Eadem quarela Manicheis olim familiaris fuit, August. cont. Faust. li. 20. c. 4. Quid de Iuliano loquar apostata? Cyril. lib. 6. contra Iulian.

WHITAKERVS.

36 Hæc *οὐταυρία* vestram *δουαρία* satis refellit. Scripturas enim perspicuas ac frequentes afferimus, quibus vnum Deum inuocare atque adorare præcipimur, & vllam diuini cultus partem ad alios transferre prohibemur. Nec illa vestram idololatriam umbra defensionis conteget, quòd sanctos dicis à vobis, non vt Deos, sed vt Dei amicos inuocari. Nam iste honor cum nullis Dei amicis communicari debet. Quantæ verò amenitiæ est, cum Deum ipsum adire atque alloqui possis, preces tuas ac teipsum Dei amicis commendare? Dominus ait, *Inuoca me*, nec vllum alium Psal. 5. 15.
 pij vnquam, præterquam vnum Deum leguntur inuocasse. Christus iubet vt quando precamur, dicamus *Pater noster qui es in calis*. Non ergo ad Luc. 11. 2.
 Dei amicos, sed ad ipsum Deum accedere debemus. Paulus ait, *quomodo inuocabunt, in quem non credunt?* Si ergo sanctos inuocamus, in sanctos credimus. Cum verò quicquid sine fide suscipitur, Deo ingratum sit, & fides ex Dei verbo nascatur, hunc sanctorum cultum necesse est Deo maximè displicere, quia nullo Dei verbo comprobatur. Huc etiam accedit, quòd sancti nec vbique sint, vt nos vbique precantes audiant, Rom. 10. 14.

nec mentium nostrarum cogitationes & inter nos sensus inspicere possint, vt veréne an ficté precemur, intelligant. Quod de Paulo refert Corinthiorum, & Romanorum se precibus adiuuari postulante, tuam & argumentorum & ingenii inopiam arguit miserádam. Viui iubentur alii alios suis precibus adiuuare: de mortuorum precibus nullum in scripturis verbum legitur. Tum viui possunt alii aliorum statum cognoscere: mortuis viuorum res notas esse vnde intelligemus? Postremò num Romanos Paulus, aut Corinthios, aut alios precibus inuocauit, quemadmodum vos sanctos soletis? Quid quæso afferri ineptius potuit? De Ethnicis, philosophis, apostatis, hæreticis, quorum nos similes videri vis, respondeo nihil esse dissimilius. Nam illi mortuos à Catholicis adorari falsò putabant, vobis nos non alium mortuorum cultum obiicimus, quàm qualem ipsi agnoscitis. Nam mortuos palàm colitis, adoratis, inuocatis, quod olim catholici à se alienissimum esse testabantur. Sic enim Maximo huic Madaurensi grammatico respondit Augustinus, *Scias à Christianis, catholicis nullum coli mortuorum.* Et in alio loco, *Honoramus eos charitate, non seruitute: nec eis templa constituimus.* Sic Vigilantio Hieronymus, *Quis O insanum caput aliquando martyres adorauit?* Quod de Fausto dixit Augustinus, de te mihi licet vsurpare; *Si Duræus cogitaret, non tam disertè deliraret.*

August. E-
pist. 44.
De vera re-
lig. cap. vlt.
Hieron. ad-
uerf. Vigi-
lant.

DVRÆVS, Fol. 348. Sec.

Iam quod addis, Nos diuos inuocando, omnibus in locis præsentés eos facere meram esse calumniam perspicuum est. Sanctos multos simul in

simul in locis, iisque maximo intervallo disjunctis
 diuina virtute esse posse minime dubitamus. Si in
 terris Elizabeth absentem licet seruum Giezi mu- 4. Regs.
 nera accipientem vidit: an non tibi consentaneum
 videtur, ut que in terris agimus, sancti etiam ab-
 sentes queant intueri? Vtinam differentem hac de
 re Augustinum audires, lib. de cur. pro mort. c. 15.
 & 16. Ex quibus perspicuum est neque absurdum
 beato Augustino videri, pluribus simul in locis
 sanctos versari, neque qui sanctos innocant, eos
 omnibus in locis presentes facere, cum & absentes
 inuare possint: quod & sanctus Maximus eleganter
 expressit, in natali Naza. & Celsi. In eandem
 sententiam Hieronymus Vigilantio respondit.

WHITAKERS.

37 Hic te nobis tui similem præbes, hoc est,
 egregiū sophistam, & merū Iesuitam. Quid enim
 istæ sibi tam ridiculæ ineptiæ volūt? Sanctos ubi-
 que inuocandos esse concedis, & tamen ubique
 presentes adesse negas. At qui sanctos innocant,
 id sibi primū persuadent, illos adesse, & preces
 omnes audire, immo cogitationes etiam ipsas co-
 gnoscere: aliās enim sic nunquam delirarent, ut
 absentium opem implorarēt. Qui Thomam apud
 Indos colunt, presentem esse in India Thomam
 existimant: similiter, qui Romæ, Parisiis, Venetiis,
 Babylone, denique remotissimis & disjunctis-
 simis locis Thomam inuocant. Aut verò abest
 Thomas quibusdam locis, aut hos simul omnes
 tam longinquis regionibus & spatiis precantes
 audit. Ita quod Deo soli conuenit, ubique erit

Thomas. Si enim ubique locorum Deum inuocamus, quia nullus locus diuina præsentia vacat, Deos etiam esse sanctos, & præsentes in omnibus locis versari oportet, si in omnibus locis inuocantur. Erit enim illud semper Basilii firmissimum argumentum, Spiritum sanctum esse Deum, quia preces piorum audit, quocumque tandem loco fiant.

Verùm attendite (quæso) Academici sophistici stuporem nostri Iesuitæ: non audet affirmare in omnibus locis præsentes esse sanctos, tamen in multis simul locis, iisque disunctissimis esse posse non dubitat, quod magis absurdum est, quam alterum. Si enim sancti in multis, iisque disunctissimis locis præsentes esse possunt, quid impedit, quò minus sint in omnibus? Quod enim facit vt in multis sint, idem vt in omnibus esse possint facit est necesse. Etenim si in multis sunt, incircumscriptam, & infinitam, ac pròinde diuinam naturam habent! At hoc ne angelis quidem tributum est.

Damasc. lib.
2. cap. 3.

Thom. 1. q.
52. art. 2.

Etenim vt Damascenus ait, sunt angeli *αγγελοι* *αεθροι*. Quando enim in calo sunt, non sunt in terra: & quando in terram à Deo mittuntur, non permanent in calo. Atque hoc ipsum Thomas apertissime docet, cuius te discipulum profiteris. Si verò angeli in multis simul locis esse nequeunt, multò minus sancti possunt. De Elizæo & Augustino iam semel respondi: & te miror argumento tam ineptorum vti voluisse. Nam hoc de Elizæo argumentum multò magis ad terrestres quàm cælestes sanctos pertinet. Num verò etiam sanctos in terra versantes tanta facultate præditos esse censes, vt in multis simul locis esse possint? Quanquam autem

2. Reg. 4. 27. Gehezin munera accipientem vidit Elizæus, tamen Shunamitidis filium mortuum esse nesciuit. Siccine ergo disputabis, Deus interdum sanctis suis dum

suis dum viuerent, quid in locis remotis fieret patefecit, ergo sancti post hanc vitam in multis simul locis sunt, vt omnium vbique preces audiant? Maximus & Hieronymus pompæ causa introducti sunt: neuter enim aliquid scribit, quod tuam causam attingat, nec quisquam præter te sic vnquam desipuit, vt in multis simul locis esse sanctos somniaret.

DVRÆVS, Fol. 350. & c.

Quod olim Vigilantio Hieronymus, idem ego nunc tibi respondeo. Quis enim (inquirit) ô insanum caput aliquando martyres adorauit? Eadem deinde ignorantia, vel sanè impudentia mox addis, Qui novos deprecatores, mediatorésque introducunt, ii sunt in Christum iniuriosi. Non quia vnus mediator, pro aliis alij orare, aut aliorum orationes expetere prohibemur, quin potius hac ipsa de causa, si D. Paulum audiamus, utrumque præstare debemus.

WHITAKERVS.

38 Si meritò insanos Hieronymus appellauit, qui martyres putabant adorandos, quid pontificiis insanus fingi potest, quorum maxima pietas ac religio in martyrum & sanctorum adoratione consistit? Nam sanctos in cælo versantes, & immensis locorum spaciis absentes inuocare, eorundemque opem implorare, nihil omnino aliud est, quam sanctos adorare. Quis enim dubitat, adorationis partem esse inuocationem? Martyres autem & sanctos inuocatis: id ergo facitis, quod vel suspicari de Catholicis insanum Hieronymus existi-

mauit. Sin ista inuocatio non alia tibi videatur, quàm quæ hominibus tribui possit, cur non viuos eo modo inuocatis, quo mortuos soletis? Id quidem negare non potestis, quin multò amplius vestris martyribus & sanctis deferatis, quàm aut angelo Ioannes, aut Petro Cornelius dare voluit. Quæ verò maior in Christum iniuria esse potest, quàm ista tam multorum mediatorum inuocatio? Cur enim Christum relinquitis, atque ad alios mediatores confugitis? Non vult Christus, quod illi volunt? Non potest, quod illi possunt? At vos indignos forsan indicatis, qui Christum inuocatis, & martyrum sanctorumque dignitatem vobis esse necessariam existimatis. Hoc nimirum illud est, quod summam in Christum blasphemiam atque iniuriam continet. Sic enim sanctorum meritis ac dignitati ascribitis, quod Christi sanguini debetur. Is enim solus est, qui vos suis meritis in Dei aspectum adducit: Christus ait, *Nemo venit ad patrem nisi per me. Et, quæcunque petieritis à patre meo, in nomine meo, dabit vobis.* Paulus ait, *Christus est ad dexteram patris, & interpellat pro nobis.* Apostolus ad Hebræos ait, *Christus semper viuuit, vt interpellat pro nobis.* Ioannes ait, *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum.* Ita Christum intelligimus nostrum esse solum non modò redemptionis, sed etiam intercessionis mediatorem: & vos blasphemos atque in Christum iniuriosos existere, qui sanctos inuocatis, vt vobis illorum merita prodesse possint. Id quod Apostolus apertissime in eo loco tradit, in quo *vnun esse mediatorum Dei atque hominum, hominem Iesum Christum scribit:* vbi palàm nõ nisi propter vnun Christum nostras Deo preces placere docet. Quare cum inuocantes audire, eosque Deo commendare spectet ad

Ioan. 14. 6.

Ioan. 16. 23.

Rom. 8. 34.

Hebr. 7. 25.

1. Ioan. 2. 2.

1. Tim. 2. 5.

Et ad Christum, & Christi sacerdotium ad alios transferri vel viuos vel mortuos sine sacrilegio non potest.

DVRÆVS, Fol. 352.

Tandem ad nescio quos rituales libros confugis, ex quibus obsoleta quedam undique corradis. An hæc (inquis) vestra audes defendere, Iure matris impera? Nihil illum qui hæc scripsit à vera religione alienum cogitasse planè mihi persuadeo: sed cum summa apud filium gratia atque authoritate beatissimam matrem valere non dubitaret, vulgarem loquendi consuetudinem est sequutus, quæ imperare eum nobis posse dicimus, cuius permagnam apud nos authoritatem esse significamus.

WHITAKERVS.

³⁹ Nunquam te profanæ blasphemix pudebit Iesuita? Qui Mariam Christo iure matris imperare iussit, eum tu nihil à vera religione alienum cogitasse defendis? Christo Mariam imperare vera religio docet? Apage sacrilegam vocem, atque hanc tibi ἀδελφῶν & ἀδελφῶν theologiam serua. Ne verò quis putet hoc vnus temeritati tribuendum, alia huiusmodi infinita publicè in ecclesiis pontificiis decantantur, quæ mihi animus horret vel recitare. Eiusmodi illud est, quod in horario quodam legitur, cuius inscriptio est, historia secundum chorum Augustensem de commemoratione beatissimæ virginis Mariæ: *Gaude matrona calica, Exultando magnifica Deum tuum saluarem, qui te fecit singularem: tu ancillam Iesu Christi te vocare vo-*

CCe. ij.

luisi, sed ut docet lex diuina, tu ipsius es domina: Namius habet & ratio Matrem præesse filio. Ergo ora suppliciter, & precipe sublimiter, ut nos in mundi vespera, ad regna ducat suprema. Tum in eodem sequitur, Tu sola sine exemplo, quam elegit Dominus, ut esses mediatrix Dei & hominum, reperatrix seculi, terminus exilij, ablutio peccati, via consilij, fiducia præmij, scala cæli, ianua paradisi. In officio Mariæ, quod Pius quintus reformauit, his verbis Mariam inuocatis, Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, Tu nos ab hoste procege, & horam mortis suscipe. Cui ignotum est illud virginis Psalterium, in quo omnes Psalmi ad Mariam transferuntur atque accommodantur per incredibilem blasphemiam? De alijs sanctis qui sunt innumerabiles taceo, quia hanc impurissimam sentinam commouere nolo. Si in te vlla esset reliqua pietatis scintilla, tibi hæc tam horrenda blasphemia grauior & merito displiceret.

D V R Æ V S, Fol. 353. &c.

In rythmo duo quedam, ni fallor, aures illas tuas teretes offendunt, quorum alterum est, quod deiparam virginem spem nostram nuncupemus. In quo sanè quequid est criminis, cum ipso nobis beato Paulo commune est, quem minimè puduit eum ad
 1. Thessal. 2. Thessalonicenses scriberet, spem illos suam nuncupare. Nos non aliter in deipara virgine, vllâue creatura spem collocamus, quam in causa efficiente secundaria & instrumentali. Intellexit hoc Epiphanius, hom. de laud. Mariæ. Enthem. de laud. us g. Nazianzenus orat. in laud. Cyprian. Ioannes ille Damascenus, & Theophil. Cilicia & conomus.
 WHITA.

WHITAKERVS.

40 Meas quidem aures non ista tantum offendunt, quæ commemoras, sed reliqua etiam omnia, quæ in hoc blasphemio rythmo perscribuntur, quantumuis ea tibi pulchra ac diuina videantur.

Quis enim Mariam ferat *dici spem certam miserorum, matrem orphanorum, leuamē oppressorum, medicamen infirmorum, omnibus omnia*, nisi fortè qui quod vni Deo conuenit, cum Maria communicandum esse censeat? Tu id mihi in primis displicere existimabas, quòd illam spem vestram nūcupetis, cum nihil sit in toto carmine, quod non Antichristianam impietatem spiret, & gloriam Deo suam detrahat. Vbi verò nos scriptura vquam in creaturis spem nostram collocare docuit? Propheta Dauid ait, *Tu es expectatio mea*

Psal. 71. 3.

Ier. 17. 5. 7.

Domine Iehoua: fiducia mea à pueritia mea. Et Ieremias, *Maledictus vir, qui fiduciam habet in homine: & statuit carnem brachium suum. Benedictus vir ille, qui fiduciam habet in Iehoua, & cuius confidentia est Iehoua.* Paulus Christum vocat *spem nostram*: Et Petrus *fidem ac spem nostram* in Deo collocat. Atque ita ex omnibus scripturis in Deo

1. Tim. 1. 1.

1. Pet. 1. 21.

solo sperandum esse discimus, qui nos solos perditos seruare, orbos suscipere, infirmos curare, oppressos liberare potest. Scitum verò est, & dignum acumine Iesuitico, quod ex Apostolo adducis, Paulus Thessalonicenses spem suam vocat,

1. Theff. 2. 19.

ergo nobis Mariam vocare spem nostram licet. Num ergo spem suam in Thessalonicensibus Paulus posuit, aut eos in aliquo discrimine inuocauit? Ita cæcus es, ita stupore mentis oppressus, ita ad blasphemiam defendendam proiectus, ut Thessalonicenses sic Pauli spem facias, quemad-

modum Mariam esse vestram spem putatis? Illos Apostolus spem suam & gaudium, & coronam dixit, quia ex suis laboribus, quos in illis docendis insumpsit, spem maximam percepit, & gaudendi ac gloriandi materiam adeptus est: Mariam vos spem vestram appellatis, quia illius meritis confiditis. Quod de efficiente instrumentali causa subiungis, in eo quid aliud facis, quam veterem blasphemiam noua defendis? Quis Mariam fecit nostræ salutis instrumentum? aut quando Dominus se huiusmodi instrumentis in nostra salute procuranda uti velle dixit? Quæ sequuntur de Epiphano, Ephremo, Ioâne Damasceno, Theophilo, ex putida sentina hauriuntur, nec ullam responsionem merentur. Nazianzeni Iustina multò meliùs fecisset, si Deum inuocare, quam Mariam maluisset.

D V R Æ V S, Fol. 354. 355.

Sed illud fortasse omnium tibi absurdissimum videtur, quod postremum ex illo rhythmo commemorasti, Omnibus esse omnia. Quam sanè phrasin nullo tu unquam Ecclesie Catholice calculo probatam fuisse ostendes: quanquam & suam illam interpretationem haud incommodam ferat. Sicut Eva seducta est (inquit beatus Irenæus) ut effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, ut virginis Eux virgo Maria fieret aduocata, & quemadmodum astrictum est morti genus humanum per virginem, sic saluatur per virginem. Nec dissimile est illud Tertull. Quod Eua non credendo deliquit, hæc credendo delcuit.

fib. s. c. 16.

carne
isti.

WHITA-

WHITAKERVS.

41 Quid verò absurdius dici potuit, quàm omnibus esse omnia Mariam? Quam phrasin etſi eccleſiæ calculo comprobataſſe negas, tamen interpretatione commoda deſendi poſſe arbitraris. Sed tuam interpretationem nondum eccleſiæ, opinor, calculus approbavit: itaque illam mittamus. Mariam Irenæus Eux aduocatam dicit, non vt plures aduocatos conſtituat, quàm vnum Chriſtum, ſed quia Chriſtū Maria peperit redemptorem & aduocatum noſtrum, qui reatum Eux peccato introductum ſoluit atque ſuſtulit. Atque hoc illud eſt, quod Tertullianus etiam de Maria ſcripſit, niſi fortè noſtram redemptionem Mariæ deinceps tribues, Chriſto derogabis. Idem Sedulius ſuis verſibus declarauit: non enim expectas vt aliquid Damalceno, aut tuo Iacobo respondeam.

DVRÆVS, Fol. 356. &c.

Nunc λογομαχίαν expendimus, quam vos ſingulararem committere Campanis ait, cum Miſſæ vobis nomen, aut purgatorij in diuinis libris oſtendipetitis. Primum qui Miſſæ ſacrificium in ſcripturis reperiri pernegas, nunquàmne apud Evangelistas legiſti in vltima cœna Chriſtum dixiſſe, Hoc eſt corpus meum? Nihil Evangelista clariuſ, nihil diſertiuſ ſcribere poterunt. At ubi forte non hoc idem eſſe videtur, quod Miſſæ ſacrificium inſtituiſſe cum Miſſa à nobis oblatio quædam ac ſacrificium eſſe dicatur. Ignoras videlicet

*quid oblationis nomine ac sacrificij intelligi debeat.
Est enim offerre nihil aliud, quàm alteri quidpiam
tradere atque donare.*

 WHITAKERVS.

---

42. De nominibus non pugnamus, quorum
vis in scripturis reperitur. Missæ verò & purga-
torij nomina meritò auersamur, quia rebus sacri-
legis & commentitiis tribuuntur. Nam Missæ
sacrificium Christi sacrificio palàm aduersatur,
& purgatorio nihil vnquam ineptius ac vanius
fingi potuit, quod ex scripturis facilè demonstra-
rem, si id locus iste postularet. Sed mihi nunc suf-
ficient tuam *επισημν* refutare, quæ tam ridicula
est, vt eam omnes Duræo dignam esse intelligant.
Quæris an apud Euangelistas nunquam legerim
Christum in cœna vltima dixisse, *Hoc est corpus
meum*. Et quis non tantam quæstionem à summa
sapientia profectam esse fateatur? Legi verò Du-
ræe, & hîc sacramentum à Christo institutum, non
sacrificium factum esse didici. Nam me scripturæ
Heb. 9. & 10. docent Christum hoc sacrificium non nisi semel
obtulisse. Quod si verò hoc sacrificium Christus
in cœna simul, & in cruce obtulit, bis profectò i-
dem à Christo oblatum esse sacrificium constat:
quo quid dici monstruosum magis aut scripturis
contrariū potest? Nā in omni sacrificio mors victi-
mæ requiritur: si ergo in cœna Christus immola-
tus est, in cœna etiā mortuū esse Christū sequitur:
at viuus in cœna Christus fuit: ergo & mortuus si-
mul & viuus extitit, quod in Missis omnib⁹ necel-
sariò verū esse perspicimus, si est vllum in Missis
Christi sacrificiū. Tū sacrificia externa, cuiusmo-
di hoc

di hoc vestrum Missæ sacrificium esse contenditis sub aspectum sensusque externos cadunt: at Christum vel in cœna, vel in Missis immolari nullus unquam vidit: quare nec vllum in cœna sacrificiū factum est, & nullum in Missis fieri perspicuū est. Hic tu me quid oblationis & sacrificii nomine intelligatur docere aggredieris, quasi id ego nescierim, aut hoc aliquid ad rem faciat. Et tamen hîc pueriliter admodum & ociosè longam hac de re orationem expromis, in qua nullam vel ingenii, vel lectionis, vel iudicii scintillulam ostēdis. Mitte (inquam) istas ἐμβολὰς τῶν λόγων & doce quod causa postulat, aliquam in Christi cœna fuisse vel oblationem, vel sacrificium.

DVRÆVS, Fol. 358. &c.

Tu verò *VV*hitakere expectas, ut suum in nobilissima cum Apostolis cœna corpus ac sanguinem Deo patri in sacrificium obtulisse Christum probeamus. Cum Dei filius sese eò usque demiserit, ut sub infimis egenisque panis ac vini symbolis contineri non recusarit, si tunc se patri minimè obtulit, nulla profectò vera esse oblatio unquam poterit. Corpus & sanguis Christi sacramentali modo in Eucharistia sacramento existunt. Christus sese patri obtulit toto vita tempore, atque etiamnum in celo. Quis non facile colligat, Christum in cœna cum panem, vinumque in corpus suum ac sanguinem transmulsit, incruento seipsum sacrificio secundum ordinem Melchisedech Deo patri obtulisse? Vidit hoc Irenæus li. 4. c. 32. Cyprian. lib. 2. epist. 3. August. in Psal. 33. Ambros. in c. 10. ad Hebr. Ac ne sim

prolixior in res factis aperta, qui hoc non viderit, patrum nemo est.

 WHITAKERVS.

Phil. 2. 7. 8.

43. Hoc quidem, ut dicis, expectabā, tu quem admodum expectationi meæ satisfacias, videamus. Quis, verò non mireretur tantum istorum sophistarum stuporem, qui se non omnium hominum vanissimos atque ineptissimos esse sentiant? Id nunc Duræ disputas, Christum in cœna suum corpus & sanguinem Deo patri obtulisse, quæ quàm magna quæstio sit non ignoras. Tuis verò argumentis, quibus ea confirmare conaris, quid unquam facilius aut ineptius esse potuit? Christus (inquis) eò se demisit, ut sub infirmis egenisque panis ac vini symbolis contineri non recusaret: quod quanquam concedimus, quid tamen ad sacrificium aut oblationem conferemus? Nam Christus se demisit, ut humanam naturā in virginis utero assumeret, in eoque verè non fictè existeret, quod tamen sine sacrificio factum esse nemo nescit. Verùm sic se Christum demisisse, ut sub egenis illis panis vini que formis latitaret, nunquam profectò Duræ euinces. Illam Christi demissionem Paulus multò, quàm tu, rectiùs de Christi humilitate incarnatione & morte interpretatur. Et vide (quæso) quàm malè tibi cum Paulo conveniat. Nam istam demissionem Paulus ait nunc esse cum summa gloria ac maiestate commutatam: tu Christum adhuc in illa demissione versari statuis, quando illum in egenis panis ac vini formis includis. Nihil huius iniuriæ ac contumeliæ, qua Christum afficis, pudet? Quod addis Christi corpus & sanguinem sacramentali modo esse in Eucharistia

itæ sacramento, facile quidem agnosco. Sed
 quid tum postea? Nõne etiam Christus est sa-
 cramentali modo in baptismi sacramento, in quo
 nullum esse sacrificium omnes intelligunt? Illam
 verò oblationem à Christo factam vitæ suæ tem-
 pore, semper etiamnum in cælo fieri, prodigio-
 sum est. Paulus eam ait semel esse factam, & qui- Heb. 9. 25. 26
 de cruce. Quia enim semel Christus mortuus est,
 semel oblatum esse Apostolus concludit. Si ergo
 nunc Christus offertur, nunc etiam moritur, at-
 que hoc ex tua opinione necessario sequitur.
 Tandem ad transsubstantiationem & incruentum
 sacrificium delaberis. Sed quàm absurdè! Nam
 transsubstantiatio non occidit, sed facit corpus,
 sacrificium non facit, sed occidit corpus. Ergo
 transsubstantiatio sacrificium non admittit. In cru-
 entum verò sacrificium Christi nullum scriptura
 propitiatorium agnoscit, quia mors necessaria est
 in peccatorum expiatione: eamque ob causam Chri-
 stus mortuus est, ut hoc sacrificio nostra peccata
 tolleret. Iam quæro illud sacrificium Christi
 eruentum an fuerit perfectum, necne? Si enim per-
 fectum fuit, atque ad omnium peccatorum expia-
 tionem valuit, quid eodem nunc opus est incru-
 ento? Ut taceam quàm absurdum sit, vnum idem-
 que numero sacrificium & cruentum simul esse,
 & incruentum. Patres autem isti de sacrificij sa-
 cramento loquuntur, cuiusmodi esse Eucharistiam
 confitemur. De illo verò externo reali propitiato-
 rio Missæ sacrificio, quod nostri sophistæ defen-
 dunt, nullus vnquam pater somniauit.

DVRÆVS, Fol. 362. 363.

Quæres & ex fine, ob quã est à Christo Eucha-

ristia instituta, demonstrari potest. Hoc facite (inquit) in meam commemorationem. i. in memoriam cruci in crucem sacrificii iugem ac perpetuam. Si nihil aliud est, quam cœna quædam Eucharistia, qua mortis Christi beneficium in nos derivatur, quis non videt nullam in ea propriam esse ac peculiarem Dominicæ passionis representationem? Vestra cœna nullam mortis Christi vel leuissimam memoriam continent. Ipse Eucharistia usu ac celebratione mortem Domini commemorare inbemur: quod veteres illos Ecclesia Catholice patres vno omnes ore testari perspicuum est. Clemens lib. 8. constit. Apost. cap. 5. Martial. ad Burd. gal. Chrysost. homil. 24. in 1. Corinth. Ambros. in Psal. 38. Augustinus. Leo serm. 7. de pass.

 WHITAKERVS.

1 Cor. 11.

44 Iussit Christus vt faceremus, quod ille fecit: atque hoc præceptum ad omnes Christianos pertinet cœnam Dominicam celebrantes, quemadmodum Apostolus Corinthios planissimè docuit. Quare si his verbis sacrificium institutum est, quicumque ad cœnam accedunt, sacrificium Deo offerunt, & quidem ex vestra sententia illud ipsum, quod Christus obtulit. Quid ergo tandem de vestro sacerdotum ordine statuemus, si hoc sacrificiū omnibus Christianis præscribitur? Quàm verò hoc insulsum argumentum est, Eucharistia instituta est, vt mortem Domini perpetua memoria celebremus: ergo Christus in Eucharistia offertur & immolatur? Quis enim tam stupidus est, & bardus, vt sacrificii memoriam sine sacrificio ipsius reperi-

repetitione atque usurpatione conseruari posse non intelligat? In nostris verò cœnis quid tandem desideras, quo minùs in illis mortem Domini, quemadmodum ipse præcepit commemoremus? Singularem quandam ac peculiarem in Eucharistia Dominicæ passionis representationem postulas, quæ non sit omnium sacramentorum communis. Et quis nõ videt in cœna mortem Christi singulari quodam modo declarati, & multò quidem illustrius, quàm vel in baptismo, vel in verbi prædicatione? Nam illa panis fractio, & vini effusio ipsam Christi mortem nobis ob oculos clarissimè proponit, in qua Christi corpus laceratum, & sanguis effusus fuit. Sic ipsa cœnæ actio viam ostendit Dominicæ mortis imaginem, multò certè magis expressam ac iucundam, quàm sacrificulorum ^{cap. 11.} Quod ergo contèdis & veterum testimoniis confirmas oportere nos in Eucharistia mortem Domini celebrare, atque in hoc sacramento nobis illius sacrificii memoriam, quod Christus peregit, commendari ac representari, nullus unquam dubitauit. Ita quicquid ex Clemente, Martiale, Chrysostomo, & reliquis cõmemoras, otiosum est & alienum. Quanquam Clementem tuum & Martialem nolim existimes tanti apud me fieri, vt quid illi vel dicant, vel non dicat, ad meam cogitationem aliquid pertinere censeam.

DVRÆVS, Fol. 363. 364.

Sed cur hic patres commemoro? Cùm clarissima sit ipsius Ecclesie Catholice vox, quæ sanè ab Apostolis ad nostra vsque tempora eodè semper, quo nos maioresq; nostri sensu illud Christi præceptum intellexit, Hoc facite in meam commemora-

tionem. Unde & in ipso quotidiano sacrificio postquam sacerdos dixit, Hęc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, mox addit, Unde & memores Domine nos serui tui, &c. Qualia tu ante annos mille recitata fuisse ex Ambrosio discere potuisti, lib. 4. de sacr. cap. 6. Prosper. lib. 1. de predest. cap. 6. Chrysoſt. hom. 83. in Mat. h.

WHITAKERVS.

45 Nihil certè fuit, cur tam multos patres commemorares, præsertim qui nullo causam tuam testimonio adiuarèt. Sed hoc tibi vnum semper reliquum est desperationis remedium, cum ex scripturis nihil suppetat, quo causam perditam defendas, tum aliquid ex patrum libris in medium profers, quod plerumque etiã ab instituto alienum est. Quorsum enim nunc Ambrosium, Prosperum, Chrysoſtomum introducis? His verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, in cruetum Ecclesię sacrificium præcipi affirmas, quod sit externum & reale, & illud ipsum, quod Christus obtulit. Num id Ambrosius, num Prosper, num Chrysoſtomus tradit? Nihil sanè minùs. Atque vt omnem in voluendis patribus ætatem atque industriam consumas, nunquam tamen hoc vestrum sacrificium inuenies. Eucharistiam patres nomine quidem sacrificii vocant, non quòd illud ipsum sit, quod Christus semel fecit, sed quia est eiusdem sacrificii *μνημόσυρον* ac sacramentum. Cùm omnia attuleris, quæ afferri ex patribus possunt, ad hanc responsionem obmutesces. Illa autem verba, *Hoc facite in meam commemorationem*, non in cruetum reale sacrificium præscribunt, sed fidelem Do-

minicæ

minicæ mortis in hoc illius sacrificii sacramento
recordationem præcipiant.

DVRÆVS, Fol. 365.

*De Purgatorio non agam hoc loco prolixius: om-
nium mihi instar erit pium illud ac celebre Iudæ
Maccabæi factum in libris Maccabæorum de-
scriptum.*

WHITAKERVS.

Purgatorium à te tam frigidè defensum esse
minimè miror. Quàm enim bonis argumentis
egeas facilè constat, cum illo Iudæ factò in Mac-
cabzorù libris perscripto potissimùm nitaris. Pri-
mum enim libri ipsi non sunt Canonici, quemad-
modum abundè in primo libro docui. Deinde ex
illo factò Purgatorium non concluditur. Nam illi
pro quibus obtulit Iudas, vt vos paratis, sacrificiis,
in maximo peccato perierunt. Surripuerant enim
quædam Idolis Ianniensium consecrata,
eaque inuenta fuerat sub illorum vestibus. At qui
in aliquo graui scelere moriuntur, cuiusmodi hoc
illorum fuit, iis vestra opinione locus est in infer-
no, non Purgatorio constitutus. Quare ex hoc lo-
co Purgatorium nunquam euinces.

DVRÆVS, Fol. 365.

*Quid cause est VVhitakere, cur presbyteri no-
men ad eas res certas vos minimè accommodatis, ad
quas ecclesiasticos scriptores accommodasse non i-
gnoratis? Idem in Evangelica lege presbyteri officium
est, quod olim in lege Mosis sacerdotum fuit.*

WHITAKERVS.

Pscist.

1. Tim. 5. 17.
Ambros. in
1. Tim. 5.

47 Presbyteri nomen libenter quidem retinemus, quod ipse nobis Spiritus sanctus in nouo Testamento commendauit. Quid ergo hinc potes dignum aliqua reprehensione reperire? Sacerdotum verò aut sacrificorum nomina nostris noui Testamēti ministris nullo modo, nisi *καταχρηστικῶς* & *ὁμωνύμως* conueniunt. Quum autem vtrunque nomen vnico Anglicano reddi solitū sit, id quæ nō presbyterorum, sed sacerdotum munus communi hominum opinione indicet, illud vobis non inuiti relinquimus, qui sacerdotes scilicet pontificiis freti sacris esse vultis. Idem verò esse presbyteri officium, quod olim fuit sacerdotum, absurdissimè affirmatur. Si enim idem sit amborū officium, cur sacerdotum nomen nunquam in nouo Testamento presbyteris tributum esse legimus? Aut quid nouo nomine opus fuit, si munus idem remaneret? Tum ita es ignarus, vt esse in Christi ecclesia presbyteros nescias, qui gubernationi tantam, non verbi aut sacramentorum administrationi operam darent?

DVRÆVS, Fol. 366.

Homonymia.

Ad homonymia igitur vitium deinceps pergamus. Christianos (inquis) omnes non Iohannes modò sacerdotes, sed Petrus etiā *ιερευια ἁγιον, ἢ βασιλειον* appellauit. Quid tum postea *VWhitakere*? Eodem argumento & Iudeis nullos fuisse ostendes. Eleganter duplicem hanc Sacerdotis significationem, communem (inquam) omnium Christiana-

Christianorum, & eam qua noui Testamenti sacerdotibus conuenit D. Augustinus expressit, lib. 20. De Ciuit. Dei, cap. 10.

WHITAKERS.

48 Ego verò tuas ineptias breuiter diluere pergam, Si quidem essent vlli in nouo Testamento sacerdotes, qui proprium aliquod & externum sacrificiũ diuina authoritate facerent, quales fuisse veteris Testamēti sacerdotes intelligimus, meritò nobis *quoniam* crimen obiiceres, Sed nulli tales sunt in ecclesia Christiana sacerdotes, & nobis scripturæ sacerdotem in nouo Testamēto nullum cui hoc propriè conueniat, præter Christum Iesum proponunt. Itaque sine vllò *quoniam* vitio contra pōtificios sacerdotes disputamus, cū nomen sacerdotis Euangeliũ nulli præterquam Christo in sua & propria significatione tribuat, cōmuni autem eiusdem nominis vsurpatione Christianos omnes appellet sacerdotes, absurdè atque iniquissimè facere pontificios, qui quod omnibus Christianis æquali iurè cōcessum est, sibi solis singulari ratiōne vendicent. Ioānes & Petrus omnes Christianos vocat sacerdotes. Esaias ait, *Vos sacerdotes Iehouæ vocabimini.* Sic Hieronymus scribit, *Genus sacerdotale & regale sumus omnes, qui baptizati in Christo, Christi censemur nomine.* Sic Chrysostomus, *Omnis sanctus est sacerdos.* Nunquam verò ostendes sacerdotis nomen propriè sumptum ad vestros potiùs sacrificos, quàm ad quosuis plebeios pertinere. Quod de Iudæis affers, insulsum est. Nam inter Iudæos Dominus sacerdotium certum & solenne constituit, quod tu inter Christianos factum esse velim me doceas. De Augustino respondeo, quod de aliis etiam patribus respon-

Apoc. 5. 10.
1. Petr. 2. 5.
Esai' 61. 6.
Hieron. in
Mala. 1. ca.

deri potest, hoc nomen tributum ab illis esse ministris Euāgelij *ἑκκλῆσιας* & improprie: quia nunc ministri in Ecclesia locum obtinent veterū sacerdotum, non quia verè & proprie sacerdotes sunt, quales illi extiterunt. Quàm igitur miserum illud tuum sophisma est in vocabuli *ἑκκλῆσιας* positum, Patres nonnunquam abusione quadam nomen sacerdotis tribuunt ministris Euangeliij: ergo ministri Euangeliij sunt proprie sacerdotes?

DVRÆVS, Fol.367.

Hoc nomen Sacerdos (*inquis*) nusquam in nouo Testamento ad Euangeliij ministros proprie accommodatur. *Sed neque in scripturis unquam sacramenti nomen baptismo, vel Eucharistiae tributum legimus. Christus in cœna sacrificium instituit. Esaias prædixit, Vos autem sacerdotes Domini vocabimini. Et alio loco, Assumam ex eis sacerdotes & Leuitas dicit Dominus. Non communem sed propriam sacerdotis appellationem à Propheta usurpata esse vox assumendi se docere potest. Omnis pontifex (inquit Paulus) ab hominibus assumptus, &c. Et certè quando procuranda apud Deum salutis hominum locus est, assumi semper ex hominibus quosdam necesse est, qui inter Deum & homines veluti mediatores quidam in ijs quæ ad Deū sūt, cōstituantur.*

Esai. 61.
Esai. 66.

Hebr. 5.

WHITAKERVS.

49 Sacerdotis nec nomen in noui Testamenti libris, nec res vlli, nisi Christo tribuitur: sacramenti

menti verò etsi nomen non est positum in scripturis, res tamen apertissimè baptismo & Eucharistiæ cōuenit. Iam vt tu munus ipsum sacerdotis in nouo Testamento remanere doceas, expendamus. *In cœna* (inquis) *sacrificium Christus instituit*. At nulum in cœna Christus sacrificium, sed sacrificiū duntaxat sacramentum instituit. Esaiæ primus locus de Christianis vniuersis, totòque fidei populo loquitur: alter de ministris, quos sacerdotes vocat nomine vsitato, quia in locum sacerdotū successerunt. Sic autem nunc pastores & episcopi sacerdotes sunt, vt Diaconi Leuitæ, hoc est, per *ἱεροῦ*, nisi nūc etiā Diaconi reuera sunt tuo iudicio Leuitæ. Apostolus verò ad Hebræos de veris quidem sacerdotibus meminit, quales & Leuitici fuerunt, & Christus. Sed num hinc conficies ministros Euangelii dici propriè sacerdotes? Quid si enim assumi semper ex hominibus aliqui debent, qui publico munere in ecclesia fungantur? Ex eòne sequitur perpetuos fore in ecclesia Christiana sacerdotes? Nunquam te tam dissolutè disputationis pudebit? Quasi nihil sit, cuius causa assumi semper aliquos oporteat, nisi vt sacrificium offerant, & tanquam mediatores inter Deum hominésque intercedant. Nos tale sacrilegium non agnoscimus, & vobis istos sacerdotes ac mediatores relinquimus.

DVRÆVS, Fol. 368.

Quid enim quorsum vestris illis ministris est opus? Cur non, vt pro se quisque orat, ita & sacramenta sibi conficit, sibi sumit, sibi denique omnia ipse administrat? Vos non nisi Laici estis, talesque haberi ab omnibus vultis.

Ddd. ij.

WHITAKERVS.

30 Ministris opus est non ad sacrificium offerendum (nam eo quidem nihil opus est,) sed ad publicum Ecclesiæ ministerium exercendum, quod in verbi prædicatione, & sacramentorum administratione consistit. Quid ergo ineptissimè nugaris, cum satis profectò scias hoc ministerium non omnibus Christianis, sed iis tantum concedi, qui ad illud gerendum ac procurandum deliguntur. Si vobis Laici videmur, equidem non dolemus: sacerdotes quidè nec esse, nec haberi volumus. At necesse non est Duræ, ut nos Laici simus, si non sumus sacerdotes. Qui enim in publico ministerio versantur, quod Christus instituit, atque in Ecclesia perpetuum esse voluit, ii faciunt, quod illis, quos tu Laicos vocas, attingere nefas est.

DVRÆVS, Fol. 369. &c.

At sacerdotis nomine (inquis) Apostoli in suis scriptis uti noluerunt, presbyteri nomen crebrò usurparunt. In promptu causa est, Nō enim nimirum Testamēti ministros ab iis distinguere voluerunt, qui in lege Mosis sacerdotes secundum ordinem Aaron dicti sunt. Presbyteri vero nomine quid Apostoli, atque Euangelista significarint, ab iis, qui vel cum ipsis vixerunt Apostolis, vel eorum aetate proximè secuti sunt, discēdum existimo. Quis nō videt ~~presbyteris~~ a Grecis ipsis possim vocari, à Latinis verò sacerdotis ac presbyteri nomen nullo discrimine pro eodē usurpari? Dionys. c. 5. Eccles. Hier. & Epist. 8. ad Demoph. Ignat. ep. ad Smyr. Clemēte. Quid Gregorium referam Nazianenum? De

*De Latinis scriptoribus quid astinet dicere? Ne
Anglicè quidem, ut nosti, nomē aliud ad eam rem
significandam hactenus inuentum est.*

 WHITAKERVS.

---

si Acutè atque elegāter. Distinguere Aposto-
li ministros noui Testamenti ab iis voluerunt, qui
erant in lege sacerdotes secundū ordinē Aaro-
nis. Cur ergo non sunt vsi eo nomine, quod erat sa-
cerdotibus cōsentaneum? Nū enim *πρεσβύτερος* sa-
cerdotem in offerendis sacrificiis occupatū signi-
ficat? Aut nomen Apostolis idoneum defuisse exi-
stimandum est, quo munus Ecclesiasticum & per-
petuū declararent? Si vero sacerdotes etiā presby-
teri sunt, nec tamen Aaronici, cuius tandē generis
sunt sacerdotes? Num quæso secundū ordinē Mel-
chisedechi? At hoc sacerdotio solus ipse per se
Christus fruitur, qui est *ἀπαρχή, ἀμύμων, ἀγενεαλόγητος* Hebr. 7. 3.
πρωτης, dierum principio vitæ que sine carēs: Talēsne
illi sunt vestri triobolares sacrifici? Aut tu audes
te ipsum inscribere sacerdotem secundū ordinem
Melchisedechi? Sacrilegum, infandum, blasphemū
est. Quare cū ministros noui Testamēti nūquam
ἐπίσκοπος, sed *ποιμένας, ἐπισκόπος, πρεσβύτερος, ποιρωστῆρας* in
Apostolicis & Euangelicis scriptis dici intelli-
gamus, nullum illis tributum esse sacerdotium
constat. Hic verò quasi ignotum dubiūque sit,
quid presbyteri nomine intelligatur, nos ad pa-
tres Græcos ac Latinos remittis, à quibus presby-
teri *ἐπίσκοπος* & sacerdotes nominātūr. Quis id negat?
Verū id sit, ut diximus, non propriè, sed *κατὰ γένε-
σιν*. Nam quod sit munus presbyteri multò cer-
tissimè & clarissimè ex ipso Apostolo discimus. Is
autem docet presbyteros institutos esse, non qui

2 Tim. 3. 17.

Missas conficiant, & sacrificia quædam deuorent, sed qui *εν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ* laborent: nec vnquã in scripturis presbyteri sacrificium facere iubentur. Quàm autem egens sis bonis argumentis, id ostendit, quod de verbo Anglico arripis, in quo tamen minus prudentes fuimus, quàm ipsi Apostoli vel tuo iudicio fuerunt. Si enim Apostoli nomine presbyteri potiùs quàm sacerdotis vsi sunt, vt noui Testamenti ministros ab illis Aaronicis distingueret, cur nos & illos & hos eodẽ nomine appellamus? Dabis ergo nobis deinceps veniam, vt Apostolorum exemplum sequamur, & illud nomẽ, quo ueteres sacerdotes significatur, vt pote à nobis alienum, repudiemus.

DVRÆVS, Fql. 371.

At Christus (*inquis*) factus in æternũ sacerdos iuxta ordinem Melchisedech, nullos huius sacerdotii collegas habet. *Quis hoc Catholicus negat? Ipse est enim Christus qui se sub panis ac uini symbolis presentẽ exhibet? Sacerdotes uerò qui sumus, ministrorum tantummodo locum tenemus, qui tamen non minus profectò uerè sacrificare, quàm & baptizare dicimur. Huius doctrinã Chrysost. testis est homil. 83 in Matth. & Hom. 2, in 2. Timoth. Eadem est Ambrosij, & cæterorũ patrum constans doctrina.*

WHITAKERVS.

52 Siccine tãdem ministri potiùs, quàm sacerdotes eritis? Quis hoc vnquam sperasset? Christus sacer-

sacerdos est: vos tantum ministrorum locum tenetis. Quamobrem ergo Christi nomen usurpatis, & vos sacerdotes dicitis? Si enim vos verè & propriè sacerdotes estis, tum Christus non est solus sacerdos, cum illius vos collegæ sitis. Semper autè hætenus, quod sciã, sacerdotes esse & dici voluistis, quam tu appellationem nunc fateris non satis commodè vobis tribui. Verum híc nobis nouum Christi sacerdotiũ ac sacrificium narras. *Ipse Christus* (inquis) *se sub panis ac vini symbolis presentem exhibet.* Sic tandem ista omnia in Transubstantiationem recidunt, quam moneo vt posthac diligentius communitas, sine qua nihil tenere potes. Quis verò ineptissimas Satanæ fraudes non miretur? Externum reale sacrificium offertur opinione vestra, & tamen nullum aut sacrificium, aut sacerdos apparet. Latet sacerdos, latet sacrificium, idque sub egenis panis & vini symbolis. Sed quænam hæc amentia est vestrorum sophistarum? In Missa idem scilicet ipsum numero sacrificium offertur, quod Christus obtulit in cruce. At in cruce omnes & sacrificium & sacerdotem viderunt: híc neutrum. In cruce nulli erant ministri, quales in hoc sacrificio necessarij sunt. Itaque aut idem est numero sacrificium aspectabile, & non aspectabile: offerri per ministros, & sine ministris, quod est profus *ἀνύστατον* & *ἀδύνατον*, aut hoc aliud est sacrificium, non illud ipsum, quod in cruce Christus obtulit. Huius tu doctrinæ testem fuisse Chrysostomum affirmas, qui certè nunquam isto modo delirauit. Id Chrysostomus docet in Eucharistia Christum ipsum efficacem esse, nec pendere è ministris vim sacramenti. Quid hoc ad tuum occultum sacrificij genus? Aut quis vnquam pater de tali sacrificio somniauit?

DVRÆVS, Fol. 371.&c.

Hebr. 5.

Sacerdos aternus aeternum quoque sacrificium postulat: quod autem semel tantum peractum est, aeternum dici quæ potest. Christum Paulus quia sacerdos & pontifex est, aliquod habere quod offerat, concludit. Translato sacerdotio, ut Paulus dissentit, legis fieri translationem necesse est. Cum ergo ab Evangelica lege sacrificium tollatis, legem quoque ipsam tollitis. Illud enim crucis sacrificium, si vim illius atque efficientiam spectemus, non ad Evangelicam modo legem, sed ad Mosaicam, adeo que ipsam naturam legem pertinere perspicuum est. Quis esse lex, quæ religio potest, ubi supremus ille religionis cultus, qui in sacrificio vel maxime consistit, nullus cernitur? Minorem in Christianis religione esse vis, quam in iis, qui sub natura lege, vel Mosaicis ritibus Deum coluerunt? Absit.

WHITAKERVS.

Hebr. 10. 14.

Apo. 13. 8.

53 Magnam effundis argumentorum copiam, è quibus tamen nihil conficitur ac demonstratur. Quod semel peractum est, inquis, æternum dici non potest. Quid nî? Apostolus enim disertè scribit, *Vnica oblatione consecrauit in perpetuū eos, qui sanctificantur.* Quanquam ergo vnica oblatio fuit, eam tamen Apostolus esse perpetuam confirmat. Nónne Christum Ioannes ab origine mundi occisum fuisse scribit? Nónne eodem modo ad mundi etiã finem occiditur? Et tamen Christus nõ nisi semel occisus fuit, quãquã mors illa vim æternam obti-

obtinet. Sacrificium verò vt Christus aliquod haberet necesse fuit, cùm pontifex esset. Et nõne Hebr. 8.3.¹
 Christus seipsum obtulit in sacrificium? Quem Hebr. 7.24-28.
 admodum autem æternus est sacerdos quando-
 quidem in æternum manet, atq; in æternum san-
 ctificatus est, vt Apostolus clarissimè tradit, ita
 nunc illud suum sacrificium retinet, quod æter-
 num meritò appellatur propter immortalè illius
 vim atque efficacitatem. Itaque Christus æternus
 pontifex est, suumque æternum sacrificium habet.
 Tolle autem à nobis ex Euangelio sacrificium e-
 gregia est calumnia. Nos enim Christi sacrificiũ,
 quod Euangelij proprium est, stabilimus: Missas
 vestras tollimus quidem, quia sunt huic sacrificio
 inimicæ. Sed híc mirificè disputas, Vis sacrificij
 Christi non tãtũ ad Euangelicam, sed etiam ad
 Mosaicam, & naturæ legem pertinet: ergo nisi i-
 psium in Euangelio sacrificium remanet, Euange-
 lium tollitur, quia *translato sacerdotio, necesse est le-*
gem transferri. Hebr. 7.12. Quæ tu Apostoli verba non intel-
 ligis. Probat enim Apostolus cùm iam Christi sa-
 cerdotium constitutum sit, legem illam quæ Aa-
 ronis sacerdotium confirmavit, mutari atque ab-
 rogari. Christi verò sacerdotium nunquam muta-
 ri potest. Euangelij ergo nulla vnquam mutatio
 erit. Quomodo nunc ista Apostoli sententia ad
 tuam causam pertinebat? Quanquam autem vis
 sacrificij Christi non fuit ab antiquis aliena, tamẽ
 qui ante Christum vixerunt eam obscurius in fi-
 guris & sacrificiis Leuiticis senserunt? Si verò
 religio esse sine sacrificio nulla potest, nos Chri-
 sti sacrificio fruimur, quod si tibi nullum videretur,
 aliam ergo legem & religionem quære. Sin nul-
 lam esse sine eiusmodi sacrificiis religionem exi-
 stimas, qualia erant Aaronica, aut quale est illud
 vestrum. Missæ sacrificium, id nunquam, Duræ,

nobis persuadebis. Sic tamen loqueris, quasi omnis pietas & religio in Missa consistat, quam summam esse religionis pestem omnes vident, qui videre aliquid possunt.

DVRÆVS, Fol. 373.

Sic veritas ipsa per Prophetas futurum iam olim prædixit, sic Prophetarum oracula patres interpretati sunt, futurum scilicet, ut pro cruentis illis brutorum animalium sacrificiis, sacrosancta Missa ipsius caro sanguisq; offerretur. Quod variis Hebræorum prolatis testimoniis abundè probavit Petrus Galatinus. Neque aliter profectò, qui Christi in terras aduentum sequenti sunt, intellexerunt. Arnob. in Psal. 109. Hieron. Epi. 17. ad Marcellinum. Et innumeris penè locis Augustinus sacerdotium Melchisedechi, id est, Christi & Ecclesie perpetuum fore atque æternum ait. Aaronicum autem iam olim fuisse abrogatum. Similia sunt Chrysostomi, Theophilacti, Occumenij verba.

Petr. Galat.
de arch. cath.
ver. lib. 10. 6.
5. 6. 7.

WHITAKERVS.

54 Nihil hinc affers, quod ullam refutationem aut responsionem postulet. Quis enim nescit sublata esse cruenta illa, atque Aaronica bestiarum sacrificia, solùmque nunc Melsæ sacrificium in ecclesia remanere? Tuum ergo in hac causa Petrum Galatinum minimè profectò desideramus, nec Hebræorum testimoniis illis indigemus. Nam Christi caro nunc offertur, quia vis illius oblationis nunquam interit, & quia perpetuum carnis & san-

& sanguinis Christi sacramentū, quod ipse Christus instituit, celebratur. Ipsam verò Carnem & sanguinem Christi nunc in externo sacrificio realiter, vt vos defenditis, offerri, impium est & blasphemum, nec vllis vnquam vel scripturarum, vel Hebræorum, vel patrum testimoniis euincetur. Quod autem patres Melchisedechi sacrificium de pane & vino interpretantur, id quanquam nihil ad vestram causam facit, tamē apud nos exiguum momentum habet, cū Apostolus quando Christum cum Melchisedecho comparat, de hoc sacrificij genere taceat. Si verò Christus fuisset sacerdos secundum ordinem Melchisedechi, quia panem & vinum obtulit, id Apostolus nunquam omnino prætermississet, & huius sacrificij disertè meminisset. At nullum Apostolus verbum de tali sacrificio facit, aliisq; in rebus cum Melchisedecho Christum comparat, in quibus illi Christus similis fuit: & nos potius in Spiritus sancti auctoritate, quàm hominum iudiciis ac coniecturis acquiescimus. Atque vt demus fuisse Christum hōc modo secundum ordinem Melchisedechi sacerdotem, id tamen sine externo reali sacrificio fieri potest. Si enim Melchisedechus sacerdos fuit, quia panem & vinum obtulit, quæ figuræ erant corporis & sanguinis Christi, nōne huius ordinis sacerdotibus sufficit, vt corporis & sanguinis Christi sacramentum in pane vinoque celebrent? Ita nullum hinc, quale vos fingitis, sacrificium concluditur. Quod Melchisedechus panem & vinum protulit, id patres ad Eucharistiam accommodant, in qua Christus corporis ac sanguinis sui sacramentum in panis & vini symbolis instituit. Quod quanquam sine scripturæ testimonio faciunt, quid tamen in eo tradunt, quod vestrum

reale externum sacrificium confirmet? Nunquam certè ista tam disiuncta coniunges. Nam quale argumentum est, Melchisedechus obtulit in pane & vino figurâ corporis ac sanguinis Christi: ergo sacerdotes nostri in formis panis & vini ipsum corpus & sanguinem Christi realiter offerunt? Nihil ergo Arnobius, nihil Hieronymus, nihil Augustinus, nihil Chrysostomus, nihil denique ullus antiquus pater de Melchisedechi sacerdotio, & sacrificio scripsit, quod aliquid pro pontificio sacerdotio, aut sacrificio faciat. Theophylactus autem atque Oecumenius veterum patrum ætate multis seculis recentiores sunt.

DVRÆVS, Fol. 374.

Mox illa adiungis, Tamen huius ministerij, quod Christus in Ecclesia sua perpetuum esse voluit, nullis administrationem permitimus, nisi iis quorum interest, qui que sunt ad illud munus certa lege euocati. Profer ergo si potes, quis Lutherum, quis Calvinum, quis Bezzam, reliquosque Euangelij vestri præcones ad munus illud euocarit.

WHITAKERVS.

55 Digressiones libenter captas: sed te sequar. Quæris quis Lutherum, & reliquos Euangelij præcones ad munus illud euocarit. De Lutero nihil fuit, quod quæreret, aut dubitaret. Fuit enim Lutherus vestro etiam ritu presbyter atque doctor: potuit ergo presbyteri doctorisque munus in ecclesia

clesia vestra administrare. Et talem fuisse Zu-
nglium, Bucerum, Oecolampadium, aliosque innu-
merabiles constat. Aut ergo nulli apud vos pres-
byteri sunt, aut hos fuisse presbyteros ad legiti-
mum munus euocatos negari non potest. Tum si
presbyteri erant, & sunt presbyteri iure diuino
iidem, qui Episcopi alios etiam Ecclesiis presby-
teros præficere potuerunt. Ita tibi facile de no-
stris præconibus ex vestro etiam iure responde-
tur. Sed nolim existimes à nobis vestros ordines
tanti fieri, vt sine illis nullam esse legitimam vo-
cationem statuamus. Itaque vestros vobis ordi-
nes seruate, Deus nullis ordinibus astringitur,
quò minus extra ordinem, quando id Ecclesiæ v-
lus postulat, ministros in ecclesiis constituat. Et
habent ecclesiæ potestatem legitimam suos mi-
nistros eligendi, vt nihil opus sit à vobis sumere,
qui ministerio inter nos fungantur. *Cyprianus Cypr. Epi. 68.*
*ait, Ipsa ecclesia maxime habet potestatem vel eli-
gendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi.* Cal-
uinus & Beza ministrorum atque ecclesiæ voce
in illo munere collocati sunt.

DVRÆVS, Fol. 375.

*Iam de ieiunio Christiano quam quorūque,
quamque ridiculè loquaris, paucis ostendam. Ci-
borum (inquis) delectum habere religio nis
causa, & dies certos statosque præscribere, in
quibus necessariò ieiunemus, alterum insanū,
alterum superstitiosum est. Egregiè his verbis
Lutherana secta spiritum expressisti. Ieiunij disci-
plinam, si beato Leoni credimus, inter prima cele-
stis doctrina sacramenta Spiritus sanctus Aposta-*

los docuit, *serm. 4. de ieiun. pentec.* Hanc doctrinam quibus vester ille spiritus argumentis oppugnet, videamus. Quis enim (inquis) eum ieiunare existimet, cui liceat, modò à carnibus absteineat, in omnes sese delicias ingurgitare? Quasi verò in sola carnum abstinentia sitam esse ieiunii vim ac rationem ullus unquam Catholicus dixerit.

WHITAKERVS.

36 Ad aliam nunc *quæritur* accedis, in qua ipso, de quo loqueris, ieiunio ieiunior es. Cùm enim de legitimo & Christiano ieiunio quærimus, primùm nobis exponis, non quid Spiritui sancto, sed quid beato scilicet Leoni videatur. At quis Leonem spiritus docuit edoctos esse à Spiritu sancto Apostolos inter prima cælestis doctrinæ sacramenta, vt certas quarta sextaque feria ieiuniorum solennitates obseruarent? Nihil in scripturis tale Spiritus sanctus tradidit, & nos loquentem in scripturis Spiritum sanctum audiemus: quod verò sine scripturarum authoritate dicitur, nobis Duræ nunquam vel à decem Leonibus persuadetur. Quale autem vestrum ieiunium sit, satis omnes norunt, vt quid Catholici dicant, parùm laboremus. Nonne enim ieiunia vestra omnia in diebus certis, & ciborum generibus consistunt? Qui quadragesima, quatuor temporibus, vigiliis sanctorum, feriis, & sabbatis abstinèt à carnibus, nonne hos ieiunare existimatis, etiamsi interim aliis cibus vtantur satis copiose? Ita qui his temporibus pisces multos deuorauit, vobis tamen non videtur sanctum ieiunium violasse: qui carnem semel momordit & gustauit, non modò ieiunii laudem

laudé amisit, sed se etiam magno scelere obstrinxit. Quid isto tuorum ieiunio insanius, aut superstitiosius fieri potest?

DVRÆVS, Fol. 376.

At delectum habere ciborum religionis causa insanum est. O insanum ergo Heliseum, ut cum beato loquar Ambrosio, qui sylvestribus ramis & amaris pascebat prophetas! O insanum Daniele, qui, ut diuinam placaret iram, carnibus & vino abstinuit! Insanum Ioannem baptistam, qui nõ nisi locustis ac melle sylvestri utebatur. Danielis exemplo docemur tempore ieiunij à cibus delicatioribus abstinere. Quam in Ecclesia consuetudinem perpetuo seruaram videmus, Chrysof. hom. 2. in Genes. Athanas. in vita Anton. Hier. in vita Hilar. Euseb. lib. 5. cap. 1.

WHITAKERVS.

57 Insanum est sic ex ciborum generibus ieiunium æstimare, ut qui non vescuntur carnibus, & tamen alios cibos adhibent non minùs delicatos, ii propter hunc delectum escarù ieiunare censeantur. Siccine Elizeus cù prophetis, siccine Daniel, siccine Ioannes, siccine vlli olim Christiani ieiunabant? Miror te non pudere tam putidæ sententiæ. Elizeus prophetas ramis sylvestribus & amaris paut. Idne verò religionis causa fecit, an quia alius cibus non suppetebat? Et quid si pulmetum ex oleribus confectù prophetis apposuit? An hunc illorum perpetuum fuisse victum sequitur? Daniel verò nõ tantum carnibus & vino abstinuit, sed omni etiam cibo rerum desid erabilium: idque non vt hoc ieiunio iram diuinam placaret,

quemadmodum tu existimas, sed vt fratrum suorum miserias quasi *συνεκαταβάδων* vehementius doleret, atque animo ad Deum solutiore ac paratio-re accederet. Id verò non magis carniùm, quàm piscium abstinentiam postulat. Tum Daniel non stato atque anniuersario tempore, vt vos soletis, ieiunauit, sed tum, quando Ecclesiæ calamitas ieiunium flagitabat. Ioannis verò ieiunio quid quæso vestra simile habent? Vosne locustas, & mel syluestre comeditis? Vos per omnem vitam victum vnum atque eundem colitis? Quid tibi de aliis respondeam, quos commemoras? Ieiunarunt olim Christiani, & ciborum generibus vsi sunt. Quis id negat, aut improbat? Cuius consentaneum est iis potissimum cibis uti, qui maximè ad sobriam sanctamque vitam accommodati sunt. At verò à carnibus simul vniuersos homines certis temporibus prohibere, aliorumque ciborum licentiam permittere, id quidem nihil ab insana superstitione, aut superstitiosa insania differt.

DVRÆVS, Fól. 377.

Paulus (*inquis*) reprehendit Galatas, quòd dies, menses, & tempora obseruarent. *Vetus nimiram hereticorum calumnia, quam eruditè Hieronymus eundem Apostoli locum explanans repulit.* Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet nò eosdem Indaicæ obseruationis dies esse, quos nostros. Nos enim non azymorum pascha celebramus, sed resurrectionis & crucis. *Et Augustinus*, Eos inculpat qui dicunt, quia Luna sic fertur, &c.

Epist. 119.

WHITA-

WHITAKERVS.

78 Cùm ego scripturas adducò, tu mihi Hieronymum mox aliquem, aut alium authorem obicis. Sed tamen isto modo non effugies. Quamquàm enim Ecclesia olim dies aliquos & tempora obseruauit, in eo tamen nullum conscientis hominum laqueum iniecit. At vos harum obseruationum lege necessaria conscientias alligatis, in quo palàm vestra eadem est causa, quæ fuit Galatarum. Gal. 4. 10: Quemadmodum enim illi dierum & temporum obseruationem sibi esse ad salutem necessariam existimabant, ita vos Christianis necessarium esse defenditis, vt certis temporibus more vestro ieiunent, quæ superstitio maior est, quàm illarum Galatarum fuit. Nam illi diuinam legem putabant esse retinendam, at vos conscientias decretis placitisque hominum constringitis. Quicquid verò patres vel senserint, vel factitarint, nobis nostra libertas tuenda est, qua nos Christus Gal. 5. 14 liberauit, vt nullo posthac seruitutis iugo nostras conscientias implicari patiamur.

DVRÆVS, Fol. 377.

Altero deinde Pauli loco abuteris, quo Coloss: præmuniebat (inquit) ne illorum superstitio- ne caperentur, qui cibos quosdam non attingendos, non guttandos, non contrectandos censerent. Et merito quidem præmuniebat, ne coruscante tam Euangelij luce ad antiquas illas iamque emortuas Iudæorum ceremonias relaberentur. Sic enim hæc verba Hieronymus explanat, q. 10. ad Algasiam. Ieiunant (inquit Tertull.) vt

Tertull. de cultu fami- narum.

EEe. j.

humilitatem animæ suæ victus castigatione Deo immolēt. *Quod & pulchrè Bernardus expressit, Abstineo (inquit) à carnibus, nedum nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia.*

WHITAKERVS.

59 Pauli locus iste vestram superstitionem clarissimè refellit. Nonne enim hæc est vestrorum hominum vox, *ne attigeris, ne gustaris, ne contrectaris?* Coloss. 2.21. *Quis nescit? At hoc illud est, quod Paulus clarissimè reprehendit. Nec vos Hieronymus ab ista reprehensione defendit. Num enim sequitur, Si Paulus Iudaicas cæremonias improbavit, vestras non improbavit? Quis unquàm tam ineptè & sophisticè responderet? Nam & Iudaicas à Paulo cæremonias, & alias præterea omnes, quæ similes essent, dånari cõstat, quod ex ipso Apostolo manifestissimum est. Sic enim ait, Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid ut viuentes in mundo sequamini? Sed, id est, ritibus & cæremoniis oneramini? Si cæremonia à Deo instituta pro mundi elementis habetur, quantò magis humanæ quædam traditiuncula stultissimis ineptiis refertæ repudiari debet? Sic enim mox sequitur, quod vestras cæremonias diluit, Ex mandatis & doctrinis hominum. Neque enim negare potes, humanam esse traditionem, quam defendis: aut nobis tabulas diuinas ostende. Itaque nunc ut vides nõ tantum Iudaicæ cæremonia, quas ipse Deus præscripsit, sed alias etiã vniuersas, quas homo quisquam tradidit & docuit, quales vestra omnes sunt, apertissimè prohibentur. Tertullianus nõ de vestro ieiunio loquitur, in quo carnes damnantur, pisces permittuntur, sed de illo*

Verf. 20.

Verf. 22.

de illo

de illo, in quo ab omnibus animalibus abstine-
tur. Carnem verò & carnis vitia nò minùs pifces
& reliquæ delicix quæ sunt in vestris ieiuniis vfi-
tate, quàm carnes nutriunt, quemadmodum in
vestris quarundam feftarù monachis fatis cõstat.

DVRÆVS, Fol. 378.

Postremò à certis abstinete cibis (*inquis*)
diabolicum atque hypocriticum Paulus esse
statuit: *Non te pudet? Whitakere Manichæo-
rum armis Catholicos oppugnare? Sic enim Fau-
stus, August. lib. 30. contra Faustum cap. 3. cui Au-
gustinus respondit. cap. 5.* Christiani non hære-
tici; sed Catholici edomandi corporis causa
propter animam ab irrationalibus motibus
amplius humiliandam, non quòd illa esse
immunda credant, non solùm à carnibus, ve-
rùm à quibusdam etiam terræ fructibus ab-
stinent: vel semper, sicut pauci, vel certis die-
bus atque temporibus, sicut per quadragesi-
mam ferè omnes, quantò magis quisque, vel
minùs seu voluerit, seu potuerit.

WHITAKERVS.

60 Apostolus diabolicum & hypocriticum ef-
se scribit, non cibos damnare, atque à malo Deo
factos affirmare, sed quò minùs illis vti liceat pro-
hibere. Quod à vobis fieri, nemo est qui nò intel-
ligat. Quid ergo nobis veteres hæreticos narras,
quasi Paulus homines, non ipsum genus doctrinæ
damnet? Quicumque ergo tandè fuerint, qui cibis
sanctis, à Deo creatis, & cum gratiarum actione

1. Tim. 4. 3.

sumendis abstinere lege necessaria cogunt, eos Paulus notauit. Hæccine sunt arma Manichæorū? An nunc Paulus Manichæus? Vtri verò Manichæorum similiores sint quis dubitat? Manichæi suis interdixerunt, ne cibis quibusdam vescerentur: idem vos etiam facitis, quibusdam in perpetuum, reliquis ad tempus. Cibos Manichæi immundos esse tradiderunt: Vos pollui cibis Christianos docetis. Nū hæc obscura sunt? Quod autē Fausto respondit Augustinus, id palàm ostendit, quantum à vestris ieiuniis vetera ecclesiæ ieiunia differabant. Nam olim vsi ieiuniis Christiani sunt, *ut corpus edomarent, animam humiliarent*: in vestris illis statis ieiuniis hic fructus minimè reperitur. Illi cibos nullos vnquam immundos putabant: vos immūdos fieri cibis vestros existimatis. Illi à carnibus non tantum terrestrium bestiarum, sed piscium etiam, & quibusdam fructibus abstinebant: vobis fructus & pisces ieiunantibus in deliciis sunt. Illi liberè ieiunabant, prout quisque aut vellet aut posset: vestræ de ieiuniis communes leges sunt. Ita vobis præclare cum Manichæis, malè cum priscis Catholicis conuenit.

DVRÆVS, Føl. 378. 379.

Et tamen adhuc petis à Campiano, ut Heliam, Dauidem, Ioannem baptistam, & Apostolos doceat, aut carnibus pisces prætulisse, aut statuti atq; anniuersariis ieiuniis vsos esse. Hoc te hoc docere quis nō potest? Quid quadragesima, quid feria quarta, & sexta, quid quatuor anni temporum ieiunio apud antiquissimos etiam Christianos notus, quid celebrius fuit? Clem. lib. 5. Apost. constit. Orig. Hom. 10. in Leuit. Epiph. in Doctr. compend. de fide cathol. August. epist. 86.

WHITAKERVS.

Et Appositè tu quidem, Duræ, respondes & pereleganter. Ego de Helia, Dauide, Ioanne baptista, Apostolis quæro, tu mihi de quadragesima, quartis sextisque feriis, quatuor temporum ieiuniis, antiquis Christianis multa commemoras. Sic te *origen* & nostris Academicis illudere decebat? Num enim Elias, aut David, aut Baptista, aut Apostoli vel carnibus pisces prætulerunt, vel hæc vestra ieiunia celebrarunt? Aut id istorum quisquam affirmat, quorum tu hîc testimonia ineptissimè introducis? De statis veterum quibusdã ieiuniis non dubito; in illis autem ieiuniis pisces carnibus prælatos esse istorum nullus vel vno verbo restatur. Non vides à te susceptam esse misericordie causæ defensionem?

DVRÆVS, Fol. 379. 380.

Denique quis nescit, Hæreticum ab Ecclesia Aërium iudicatum fuisse, quòd inter ceteras hæreses, eam etiam defendit quam tu nunc tueris? Epiphanius. hæres. 75. Vnde apud ipsos studium est (inquit Epiphanius) vt potius in die Dominica ieiunent, quarta verò & profabbato edant. Hoc vos num in Anglia obseruetis, ipsi videritis. in Scotia nostra si quis ieiunio dies eligatur, is potissimum est Dominicus. Augustinus die Dominico ieiunare scâdalum esse magnum dixit. Tertull. Die dominico ieiunare nefas ducimus. Vos Manicheorum & Marcionitarum vestigia persequimini. Vetusissimo ecclesie more factum

De coron.
milit.

est, ut nulla inter pascha & pentec. ieiunia Christi-
ani Catholici obseruarent. Vt a hæc non aliò spe-
ctant ieiunia, quam ut resurrectionis fidem his ve-
luti cuniculis euerterent?

 WHITAKERVS.

---

62. Eustathio rigidam quandam ieiuniorum dis-
ciplinam tradenti Aerius iste restitit: & Eusta-
thium vetus ecclesia improbauit, quemadmo-
dum ex Socrate & Sozomeno intelligimus. Ae-
rius verò, si fuit Arrianus, quod illi crimen obie-
cit Epiphanius, in hæreticis meritò numeratur.
De ieiunio verò nihil à fide Catholica alienum
docuit. Nam nulla ab Apostolis instituta fuisse ie-
iuniorum certa tempora Augustinus disertè scribit,
& Socrates in historia testis est. *Libere verò &*
voluntariè ieiunandum esse non ex imperio & lege
precepti docuit olim Christianorum ecclesia, que-
admodum perspicuè Tertullianus tradit in eo li-
bro, quem contra Catholicos de ieiunio scripsit.
Si hæc in Aerio hæretica erant, hæreticam fuisse
veterem ecclesiam est necesse. Cùm verò Eusta-
thium Epiphanius defenderet ac probaret, quem
priùs ecclesia reprehenderat, mirum non est ab
illo Aerium esse grauissimè damnatum. Quod au-
tem Aeriū Epiphanius accusat de Dominicæ diei
ieiunio, id Eustathio Socrates tribuit, à quo Ae-
rius maximo odio dissidebat. Vt cunque sit, ad nos
nihil pertinet. Etsi enim illis temporibus die do-
minica ieiunare nefas fuit propter hæreticos &
Iudæos, qui Christi resurrectionem impugnabāt,
iamdudum tamen illa offensio nullum in Ecclesia
locum habet, ut planè nugatorium sit, quòd tu
de nostris in Anglia & Scotia ieiuniis calumnia-
ris,

Socrat. lib. 2.
cap. 43.
Sozom. lib. 3.
cap. 13.

Aug. epi. 86.

Tertul. ad-
uers. psychi-
cos.

Socrat. lib. 3.
ca. 43.

ris, quasi eò spectent, ut his cuniculis resurrectionis fidem euertamus, quo quid insulsius cogitari aut malitiosius potuit? Et si eras nostris ieiuniis offensus, tam absurdum tamen crimē nobis obii- cere non debebas.

DVRÆVS, Fol. 381. &c.

Vestrum illud τὸ ἐν ἀρχῇ sophisma, quod quarto Campanianus loco recensui, paulisper excuciamus. Veras ecclesie notas dum Catholici querimus, legimus nobis sacramentorum administrationem, & Dei verbum obruditis. Cum petimus, ut hæc apud vos integra esse atque legitima ostendatis, mox sophistarum more, principium petitis, & vestrum esse Dei verbum contenditis. Quam excogitastis scripturarum sententiā, neque patrum auctoritate, neque conciliorum decretis, neque fidei regula, id est, cōmuni Christiani populi usu ac consuetudine probatis unquam. Humana industria nihil est incertius, pluribusque erroribus obnoxium.

Circulatio

WHITAKERVS.

63 Hæ repetitiones cuiusmodi in tuo libro crebræ sunt, egestatem inopiãque tuam produunt. Nostra ecclesia doctrinam Apostolicam tuetur: nostræ igitur ecclesiæ conuenit, quod veram ecclesiam constituit. Si non fateris doctrinam à nobis Apostolicam defendi ac propagari, sacros libros producimus, ex quibus nihil nos aliud docere demōstramus, quã quod prophætæ, Christus, Apostoli docuerunt. At de verborum sententiã

EEe. iij.

quæritur. Et hæc sententia, quæ est ad salutem necessaria, perspicuè ac dilucidè in scripturis proponitur, quemadmodum ipsi etiam patres consententur. Quæ verò obscuriora sunt, ex apertioribus explicari possunt: ita nullis ignota esse potest scripturarum sententia, qui verò studio religionis scripturas consulunt. Patres sæpe errant in scripturis interpretandis, quod illorum commentarij librique omnes loquuntur: in conciliis antiquis ne millesima pars scripturarum exposita fuit: usus & consuetudo populi pro regula fidei haberi non debet. Quemadmodum autem qui se Aristotelis aut Platonis discipulos esse profitentur, ex horum philosophorum libris diiudicantur: ita qui veri Christiani sunt, non aliter quàm ex sacris literis agnoscuntur. Quanquam autem multi ecclesiæ nomen ementiuntur, id tamen non euincit incertam aut obscuram esse scripturæ sententiam. Hominum enim hoc vitium est in suis opinionibus peruicaciùs atque obstinatiùs in hærentium, & nonnunquam in rebus etiam clarissimis hallucinantium. Industria verò illa, quæ in scripturis cognoscendis tota consumitur, si eam viam sequitur, quam Augustinus in libris de doctrina Christiana præscribit, ad earum rerum cognitionem certissimè perueniet, quæ sunt necessariae, quæque sine salutis iactura ignorari nequeunt. Sed hæc nugatis, & veteres nobis de ecclesia calumnias frigidissimas reponis, quas quia satis antè dilui, hoc loco prætermittam.

D V R Æ V S, Fol. 383.

Addis, de patribus responsum est, ij toti sunt in maximis iudiciis nostri, in leuioribus varij, in paucissimis ac minimis vestri.
Si patres

Si patres vestri essent, nunquam illorum auctoritate tantopere eleuaretis. Ne longius abeam, illud satis indicat, quod hoc ipso loco eorum iudicio stare recusas.

WHITAKERVS.

64 Si vestræ essent in his controuersis scripture, iis multò magis, quàm patribus confidertis. Quis enim cum scripturis diuino Spiritus sancti instinctu editis patrum commentationes conferat? Ab his autem palàm repulsi, eò confugere coacti estis, vnde subsidium omnino nullum ostenditur, id est ad patrum libros, & recentiora monumenta, in quibus saltem aliquid speratis posse reperiri, quod vestræ causæ sententiæque faueat. Quod cuiusmodi sit, satis antè expositum est. Quæadmodum enim post Apostolorum ætatem mox errores irrepere in Ecclesiam cæperunt, quod historia clarissimè testatur, ita fateor in veterum scriptis extare interdum aliquid, quod & ipsos fuisse homines arguit, & pontificiam hanc superstitionem olère videatur. Nam id satis perspicuum est ex omnium authorum & temporum vitiis atque erroribus conflatum hoc esse Antichristianæ *in-sensu* monstrum, & vobis ad omnem erroris ac superstitionis defensionem sufficere, si quid eritis in hoc aut illo patre nacti vitiosum, quod vobis vllò modo conueniat. Quàm sint autem patres in maximis causis à vobis alieni, satis hætenus patuit. Num verò nostros non esse patres sequitur, quia non ex Patrum libris, sed solis scripturis omnes de religione cõtrouersias diiudicari oportere defendimus? At hoc ipsi etiã patres apertissimè pro-

fitentur, ipseque in primis Augustinus, quem ad modum antè accepimus. Quanquam ergo iudices in omni causa patres reculamus, in multis tamen, iisque maximis testes libenter admittimus.

DVRÆVS, Fol. 383. 384.

Alium Augustini locum proferens epist. III. Quis Catholicus patris alicuius scripturas Canonicas habuit unquam? Addis deinde illam D. Thomæ Aquinatis sententiam. i. p. q. i. 8. art. Authoritatibus scripturæ sacræ vitur sacra doctrina ex necessitate argumentando: authoritatibus aliorum Ecclesiæ doctorum probabiliter arguendo. Ignoras videlicet nos non vnus alteriusne patris sententiam, sed communem pastorum, doctorumque Ecclesiæ consensionem, firmissimum esse ad vestra sophismata refellenda argumentum asserere.

WHITAKERVS.

65 De Catholico non quærimus, qui nunquam canonicis scripturis patrum scripta exæquavit: at pontificij patrum authoritatem non tantum comparant cum scripturis, sed etiam præferunt. Id quidem ex eo manifestum est, quod controuersias non ex scripturis, sed ex patribus decidi statuque volunt, & vnus potius patris sententiam, quam multas scripturas suscipiunt. Augustinus contra omnium hominum quantumuis Catholicorum & laudatorum disputationibus scripturas anteponebat. Et Thomas ex scripturis necessariò,
ex

ex doctoribus non nisi probabiliter argui scribit. Nec valet, quod de communi pastorū doctorūque consensione respondes. Nam scripturas doctoribus simul vniuersis opponit, atque ex his probabilia, ex illis necessaria sumi argumenta concludit. Hæc ergo Thomæ manifesta sententiā est, probabiles ex doctorum scriptis adferri posse rationes, at necessarias in Theologia argumentationes ex solis scripturis peti. Quid quæso dici illustrius, Duræ, potuit?

DVRÆVS, Fol. 384 & c.

Non me fugit tamen quanto fastu Calvinus patrum nos auctoritatem pro arbitrio reijcere iactet. Sic enim ille, Ex patribus erat, quorum aliter dixit Deum nostrum non edere, neque bibere, itaque non habere opus calicibus neque discis. Fuit ille quidem Acacius. Nihil ille aliud voluit, quam splendidam huiusmodi Ecclesie suppellectilem non ita esse necessariam, quin si viuorum Christi membrorum extrema necessitas postulet, ad subleuandam eorum inopiam vendi atque erogari possit.

Caluin. in.
præfat. in-
stitut.

Trip. hist. li.
II. c. 16.

WHITAKERVS.

66 A me nunc ad Calvinum digrederis, cuius quandam præfationem totis viribus oppugnās. Quanquā autem mihi non fuit necesse pro Caluino respondere, paucis tamen ostendā, quā tu frustra tuum illud, quo abundas, otium monasticum in Caluino refutando consumpseris. Acacius Deum negauit lancibus aut poculis indigere. Ex

eo Calvinus hunc splendorem magnificæ suppellectilis, quo pontificii vtuntur, nō esse Ecclesiis necessarium ostendit. Nec tamen decorum & consentaneum ornatum improbat, sed illas immodicas ac superuacaneas opes perstringit, quas pontificii iactant atque adhibent, quasi in illis pars magna cultus ac religionis diuinæ consistat.

DVRÆVS, Fol.386.

Ambros. de
offic. lib. 2.
ca. 28.

Alter (inquit Calvinus) pater erat, qui dixit sacra non aurum quærere, neque auro placere, quæ auro non emuntur. *Quis Catholicus dicat sacramenta sine auro administrari non posse? Ita quàm impudens Caluini calumnia, quo nos aut putare, sine argento, & auro, ebore, marmore, lapillis, sericis Deum ritè coli non posse?*

WHITAKERVS.

67 Quod de luxu pontificio Calvinus scripsit, id omnes verum esse intelligunt. Si enim, ille splendidus & sumptuosus apparatus remouetur, quid habet religio vestra, quod quisquam pili faciat? Quis sine maximis opibus Pontificem summum curet? Quis Cardinales, Episcopos, Monachos inopes non contemnat? Quis Missam ipsam remotis ornamentis non fastidiat? Denique quis non videt apud vos nihil esse sine diuitiis preciosum, & omnem vestram in externa quadam pompa positam esse religionem?

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 386.

Pater etiam erat (*inquit*) qui dixit ideo se liberè carnes edere, quo die cæteri abstinebāt, quia Christianus esset. *Immò hoc nullus pater unquam dixit sed merum est Caluini mendacium. Ex hoc Spyridionis factò nihil aliud effici potest, quàm homini Christiano ubi alij cibi ad vitam tuendam non suppetunt, carnibus etiam ieiunij tempore vesci licere: quod nemo sana mentis negauerit.*

Trip. hist. li.
I. cap. 10.

WHITAKERVS.

68 Si quidem hospiti mox pereundum fuisset, nisi illum istis carnibus Spyridion pauisset, aliquid dixisset. At cum hospes Christianus respondet nolle se tempore hoc ieiunii carnes comedere, satis indicat nullum fuisse mortis periculum, si abstineret. Sed illum tamen fessum ex itinere Spyridion noluit ieiunium permanere. Itaque hūc illi de genere cibi scrupulum adimit, *quia mundis omnia munda esse diuinus sermo declarauit.* Cum ergo hospes velle se quidem illis carnibus vesci diceret, nisi Christianus esset, hoc argumentum Spyridion in ipsum retorquet, eoque magis debere vesci cōfirmat, quia Christianus fuit. Quid hoc, *Duræ*, aliud est, quàm quod Caluinus ipse tradidit?

Sozom. lib.
I. cap. II.

DVRÆVS, Fol. 387.

Patres erant (*addit Caluinus*) quorum vnus dixit Monachum, qui manibus suis non la-

Hist. trip.
lib. 3. cap. 1.

boret, violento, aut, si mauiis, latrono iudicari
æqualē. *De illis loquitur, qui ne alijs oneri essent,
suis ipsi laboribus victum quærebant.*

 WHITAKERVS.

Theodor.
lib. 4. c. 11.

69 Quatum fuci vestri ab antiquis monachis
differant, hoc testimonium clarissimè demonstrat.
Tam erant olim laboriosi Monachi, vt qui laborē
Monachus fugeret, latroni similis videretur. No-
stra ergo monasteria, in quibus nullus Monachus
laborat, quid aliud esse possunt, quàm latronum
domicilia, cuiusmodi olim monachorum ^{ασιλαια} ^{ασιλαια} Letoius euertit? Tuum responsum admodū
puerile est. Loqui enim istum ^{ασιλαια} ^{ασιλαια} de illis, qui suis
laboribus victum quærebant, ne alijs oneri essent:
quod quidem necesse est, cum nulli omnino Mo-
nachi essent, qui victum aliter, quàm suis labori-
bus compararent. Iam verò si priscis Monachis tā
salutare fuit in perpetuo labore viuere, nostris
proculdubio perniciosum est in quotidiano otio
& luxu consenescere: si quæ, vt Cassianus tuus ait,
operans Monachus vno dæmonè passatur, otio-
sus innumeris, fieri non potest, quin illa am-
plissima & frequentissima otiosorum Monacho-
rum receptacula innumeris dæmonum legionibus
circumsedeantur.

 DVRÆVS, Fol. 388.

At pater etiam erat (*inquit*) qui dixit non
licere Monachis ex alieno viuere, etiam si af-
fidui sint in orationibus, in contemplationi-
bus, in studiis. *Hos Augustinus Monachos re-
prehen-*

prehendit, qui pigritia sua ac desidia hanc excu- August. de
opere Mo-
nach. c. 17.
sationem querebant, quid orationibus, psalmis, le-
ctiōni, & verbo Dei vacarent. Nunquam tamen
putavit non licere Monachis manuum labore ab-
stinere. Si alicui sermo erogandus est (inquit) Ibid. c. 17.
& ita occupatur, ut manibus operari non va-
cet, nunquid omnes hoc in Monasterio
possunt?

WHITAKERVS.

70 Et qua tuos Monachos alia excusatione
defendere potes, quàm ista, qua vsi illi Monachi
sunt, quos Augustinus vehementissimè reprehendit?
Si lectiōni, orationi, psalmis, verbo Christi va-
carent, facerēt quod pios Monachos facere oportet:
& tamen laborem manuum propter has occupa-
tiones intermittere non deberent, quemad-
modum statuit Augustinus. Quid ergo tam multi
Monachorum greges suæ inertiae atque otio præ-
texent? Quanquam si sit aliquis in numero mona-
chorum, qui in verbi ministerio occupatur, illius
habendam esse rationem Augustinus constituit:
sic tamen ut reliqui incumbant in labores, adeo
ut si possent omnes Monachi *vel lectiōnes diuinas*
exponere, vel de aliquibus questionibus salubriter
disputare, id tamen vicissim facere deberent. In
vestris verò Monasteriis paucissimi sunt, qui
facere omnino aliquid præterquam horas com-
munes percurrere, & cibum dimensum cape-
re possunt. *Quando ergo (ut inquit Augusti-*
nus) non omnes possunt, cur sub hoc obtentu omnes
vacare volunt? Ita vides Augustino nullum pla-
cere Monachum nisi manibus suis laborantem:

August. de
opere Mo-
nach. c. 18.

pōtificios ergo Monachos, quos omnes, quān sint otiosi, intelligunt, si videret Augustinus, non valde, opinor, probaret.

DVRÆVS, Fol. 389.

Epiphan.
Epist. ab
Hierō. vers.

Addit Calvinus, Pater erat, qui dixit horrendam esse abominationem videre depictā vel Christi, vel sancti vllius imaginē in Christianis templis. Immo nullus hoc unquam pater dixit. Hæc non sunt Epiphaniy. Nam Epiphanius cum hereses omnes refutauit, imaginum quidem vsum ne verbo quidem vno in vlllo opere reprehēdit. Et in septima synodo cum omnia Iconolasta ex Epiphaniis qua corradere poterant, obiecissent, hunc tamen locum ne attigerunt quidem. Ab hæretico adiectum hoc esse certissimum est, quod vel sola epistola series stilique dissimilitudo ostendit. Denique Gregorius pontifex in Epistola ad Serenum aperitissime indicat, nihil ipsius ætate de Epiphaniis huiusmodi fuisse auditum.

WHITAKERVS.

Epist. Epiphan. ad Ioan. Hierosol. in 2. Tom. Hieron.

71 Pungit εἰκονολάτρως hæc Epistola Epiphaniy tum propter facti gloriam, tum Epiphaniy atque Hieronymi auctoritatem. Itaque multa nūc à pōtificiis finguntur ad labefactādam Epistolæ fidem, in quo tamē isti nihil aliud, quān desperationem suam perfidiamque produunt. Hanc enim Epistolā Epiphanius scripsit ad Ioannem Hierosolymitanum, eamque Hieronymus transtulit in Latinum odio Ioannis & Ruffini, quemadmodum Erasmus scribit.

scribit. Nec verò minùs licet de quavis alia Hiero-
nymi Epistola, quàm de ista dubitare. Nobis quidè
succensetis, quando quæ manifestissimè suppositi-
tia sunt reiicimus: interim ipsi patrù vera & explo-
rata monumenta contemnitis vestro arbitrato sine
ratione. Nam hæ suspiciones tam futiles falsæ que
sunt, vt verbo diluantur. *Imaginum* (inquis) *vsu*
Epiphanius in illo opere ne verbo quidem vno repre-
hendit. Quid mirum, cùm nondum ista hæresis de-
colendis publicè imaginibus vllas in Ecclesia ra-
dices egisset? Quid tamen de illa omni idololatria
Epiphanius iudicarit, ex his ipsius verbis manife-
stum est. *Diabolus mortalem naturam in hominum*
oculis deificans: statuas imagines humanas preferen-
tes per artium varietatè expressit. Septimæ verò syn-
odo quanta fides tribuèda sit, nò ignoramus. Nec
sequitur, Nulla fuit in illa synodo mètio huius E-
pistolæ, Ergo hæc Epistola nò fuit in illa synodo i-
dololatriæ obiecta. Quod de Epistolæ serie, & styli
dissimilitudinè calūniaris, in eo te satis ridiculū
præbes. Nihil planè aut in rebus dissentaneum, aut
in verbis dissimile est. Si verò Gregorius hanc E-
pistolam nunquam legit, id nullam fuisse omnino
eiusmodi Epistolam ostendit? Non vides, quàm
temerè atque imperitè fidem detrahas pulcherri-
mæ Epistolæ?

Epiphanius
contra Col-
lyrid hæres.
79.

DVRÆVS, Fol. 390.

*At in concilio Elebertino decretum fuisse addit
Caluinus, ne quod colitur, in parietibus depin-
gatur. Quis hic summam impudentissimi hominis
fraudem non miretur? Pro imaginum honore Ele-
bertini concilij patres decreuerunt, ne scilicet in pa-
rietibus depingerentur, quia huiusmodi imagines*

defluentibus paulatim parietum crustis corrumpentur, & Paganorum incursionibus ac ludibrio exponerentur, dum fugientibus Christianis auferri non possent.

WHITAKERVS.

Eliber.
Conc. c. 36.
Harding.
contra. A.
polog. Etan.
not. in hunc
can. in lib.
consil.

72. Caluino impudentiam obiicis ipse omnem verecundiam & modestiam præteruectus. Synodus Elibertina picturas omnes ex Ecclesia tollit sic enim statuit, *Placuit picturas in Ecclesia esse non debere*: quod de omni picturarum genere intelligi oportere nulli dubium esse potest, idque pontificij iamdudum agnoscunt. Tu parietum solummodo picturas prohiberi affirmas, causis indutus ineptissimis. Nam tabulæ & statuæ non minus corrumpi ac deformari solent, quam illæ picturæ: & magis etiam paganorum contumeliis expositæ sunt, quemadmodum in excidio Constantino-politano apparuit. Quales autem hodie sunt in Hispania picturæ, id nimirum populus curat.

DVRÆVS, Fol. 390.

Ambros. li.
de Abrach.
1. cap. 9.

Alius pater consuluit (inquit) ut officio humanitatis erga mortuos in sepultura defuncti sineremus eos quiescere. *Ambrosium hic nobis obycere voluit, cuius neque verba ille, neque mentem callet. Nihil aliud quam immoderatum mortuorum luctum prohibet: preces verò pro defunctis & sacrificia offerre nequaquam: quod innumeris Ambrosij testimonijs probari possent.*

WHITA-

WHITAKERVS.

73 Ambrosii verba sunt, *Docemur ut non diu-
tius inhereamus mortuis, sed quantum satis est officij
deseramus.* Hoc autem officium in moderato luctu
& sepultura cōsistit: ex quo illas exequias, & per-
petuam de mortuis sollicitudinem ad hoc officium
minimè pertinere constat. Non tibi nunc Calui-
nus videtur & verba Ambrosii & mentē calluisse?
Sacrificia verò illa & preces cuiusmodi fuerint,
nulli ignotum est. Quamquam enim negari non
potest, in iis aliquid superstitionis fuisse, tamen
non eo animo fiebant, ut mortuorū animas è pur-
gatorio liberarent, sed ut viuis potiùs, quàm mor-
tuis prodesent. Nam Valentinianum & Satyrum
Ambrosius nō putauit in Purgatoria regione hæ-
rere, sed iam cælesti fælicitate perfrui.

DVRÆVS, Fol. 39t.

Ex patribus erat (*inquit*) qui substātiā pa-
nis & vini testatur in Eucharistia ita perma-
nere & non desinere, sicut manet in Christo
Domino substātia & natura hominis iuncta
diuinæ. *Hoc testimonium nullas aduersus catholi-
cum de Transsubstantiatione dogma vires habere
suprà ostendi.*

Gelas. Papa.
in Concil.
Rom.

WHITAKERVS.

74 Define Duræ monstrum illud hæreticæ
opinioniæ catholicum dogma nominare, & cū Ge-
lasio papa cōfiteri sic esse integrām in Eucharistia

panis viniq̄ue substantiam, quemadmodum natura hominis integra in Christo Domino cum diuina coniungitur.

D V R Æ V S, Fol. 391.

Chrysoft. in
c. 1. ad Ephe.
Calixtus
papa de con-
secrat. di. 2.

*Addit deinde: Patres erant, qui uti vniuersæ ecclesiæ vnã duntaxat Eucharistiam exhibebant, atque ut inde arcebant flagitiosos & sceleratos, ita grauissimè damnabant omnes qui præsentibus ea non communicarent. Chryso-
stomus populi tantum torporè reprehendit. Quod
verò de vna scribit Eucharistia vanissimum est.
Sapius eadem die atque in eadem ecclesia offerri
Eucharistia consuevit: quod olim à Leone præcep-
tum legimus epist. 81. Eadem vanitate queritur
Caluinus priuatis interdum in locis sacrificium à
nobis offerri. August. lib. 22. de Ciuit. Dei, cap. 8.*

W H I T A K E R V S.

75 De Missis priuatis diximus, & Chryso-
stomi sententiam exposuimus, Caluinus verò sa-
pius in die, quàm semel Eucharistiam celebrari
posse nunquam dubitauit, si id populi multitudo
postularet, quod à Leone cautum præceptumque
fuit. Ab otiosis autem sacrificulis Missas priuatas
vno die tam multas confici amentix, quàm reli-
gioni similis videtur. Ex Augustino præclarum
proculdubio testimonium adducis, quo licere
Eucharistiam in priuatis locis administrare do-
ceas. Erant certæ ædes dæmonibus infestæ: rogan-
tur præ-

tur presbyteri, ut aliquis illò pergeret, cuius orationibus cederent. Accessit quidam, sacrificium obtulit, oravit, exactionem sustulit. Hinc tu, ut quàm hoc legitimè factum fuerit ab Augustini presbytero non quæramus, efficies domi priuatim posse ab vno sacrificio fieri & percipi Missam, quemadmodum inter vos solet? Laodicensis synodus vetuit, *Ne fierent in domibus oblationes ab episcopis aut presbyteris*. Ita Iustinianus veterum legum & apostolorum autoritate inductus prohibet sacra in priuatis cuiusquam ædibus administrari.

Laodic. concil. cap. 58.
 ἡ δὲ ἐν τοῖς
 οἴκοις αἰετῶ
 ποιεῖται
 ἕως
 In Nouel.
 Constit. 57.

DVRÆVS, Fol. 392.

Pergit Calvinus: patres erant quorum vnus ab vsu sacræ Christi cœnæ in totum submo- uendos decreuit, qui alterius speciei participatione contenti ab altera abstinebant: alter fortiter pugnat non denegandum populo Christiano Domini sui sanguinem, pro cuius confessione sanguinem suum effundere iubetur. Prior ille *Gelasius est, quem contra nos testem denuo producit, sed quàm ineptè id supra ostendi. Alter verò Cyprianus est, cuius testimonium supra quàm dixi potest imprudenter abutitur. Nihil ille aliud, quàm pœnitentibus Eucharistiam urgente persecutione concedendam esse contendit. Non videt Calvinus, Cypriano iudice, tam verè Christi sanguinem martyres fumere, quàm suum ipsi funderent.*

Gelasean.
 Comperimus de com.
 sect. dist. 2.
 Cypria. lib.
 1. Epist. 2.

WHITAKERVS.

76 Gelasii decretum contra tuas calumnias
suprà defensum est. Quæ verò illa est Caluini im-
pudentia, quam tu tantis clamoribus insectaris?
Nunquam te istius petulantix ac leuitatis pude-
bit? Quid si enim nõ tum pugnauit Cyprianus pro
vtriusque speciei communione? An non populo
Christiano sanguinem Domini præbendum esse
contendit? Quamobrem igitur vos hunc san-
guinẽ populo Christiano denegatis? Aut quæ cau-
sa fuit, cur populum tanto beneficio priuaretis? Ita
quàm longè pontificia ecclesia ab antiqua Christi
Catholica ecclesia recesserit, in qua Cyprianus, &
illi præstantissimi patres vixerunt, facile animad-
uerti potest. Sumptũ verò esse à martyribus Chri-
sti sanguinem nullus negat, sed fidei ac mētis ore
spiritualiter, sine vlla vini in Christi naturalẽ san-
guinem commentitia Transsubstantiatione.

DVRÆVS, Fol. 393.

*August. lib. 2. de peccat. merit. & re-
miss. cap. vltim.* *Addit deinde Caluinus: Pater erat, qui teme-
ritatem esse asseruit, de re obscura in vtram-
uis partem definire sine claris atque euiden-
tibus scripturæ testimoniis. In obscurissimam
questionem de origine anime Augustinus incide-
rat, de qua nihil neque ex traditione, neque ex vlla
ecclesie decreto posset elicere. Sed obscura que-
stiones Augustino non sunt, de quibus clara extat
vel maiorum traditio, vel ecclesie sanctio, licet a-
pertis*

pertis scripturarum testimonijs demonstrari nõ possunt, ut disertè testatur lib. 1. contra Crescon. cap. 33.

WHITAKERVS.

77 Agnosce nunc temeritatem tuam, qui locum Augustini, quem non videris, interpretandum suscepisti. Neque enim Augustinus de origine animæ disputat, sed alias quæstiones commemorat, nempe quomodo Deus etiam si non creat ex traduce animas, non sit tamen author reatus. Hæc illa res est obscurissima de qua Augustinus meminit. Et quanquam non desunt scripturarum testimonia, quibus hæc difficultates expediuntur, præcipationem tamen Augustinus & præsumptionem cauendam esse monet, ut sine certis clarisque scripturarum documentis nihil temerè statuatur. Ita omnium quæstionum diiudicationem ex diuinis scripturis sumendam esse concludit: traditionis verò aut decreti ecclesiastici nullam mentionem facit. Nam his quantum tribuat, mox ostendit, quando omnem doctrinam Christiano necessariam ad salutem in diuinis eloquijs clarè expositam esse scribat. Hæc eius verba sunt: *Et si quodlibet horum, quemadmodum demonstrari et explicari possit, ignorem, illud tamen credo, quòd etiam hinc diuinorum eloquiorum clarissima autoritas esset, si homo illud sine dispendio promissæ salutis ignorare non posset.* Quicquid ergo sine salutis iactura non potest ignorari, non tantum proponitur in scripturis, sed etiam clarissimè docetur. In altero verò loco, quem asfers, Augustinus Cresconium eos qui baptizati sunt ab hæreticis iterum baptizandos esse contendentem, vniuersæ ecclesiæ autoritate reprimit. Quanquam priùs ait,

August. de
pecc. mer. &
rem lib. 2.
cap. 36.

August. contra Crescō. lib. 1. cap. 32. *Sequitur sanè nos in hac re etiam Canoniarū auctoritatem certissimam scripturarum.* Hoc autem ecclesie argumento Augustinus eò libentius utitur, quia res illi fuit cum Donatista, qui ecclesie auctoritatē contemnebat. Sed ut planè videas quàm exiguus ad tuam causam fructus ex hoc loco Augustini perueniat, do tibi quicquid vniuersa ecclesia tenet, à nobis etiam retinendum esse, *quantiuis* (ut inquit Augustinus) *huius rei de scripturis canonicis non proferatur exemplum*, modò nihil scripturis dissentaneum habeat. Hæc Augustini sententia est, ex qua nihil elicere potes, quod pontificias traditiones, impiasque superstitiones comprobet.

DVRÆVS, Fol. 393.

Euseb. lib. 5. cap. 17.

Pater erat (inquit Calvinus) qui Mōtano inter alias hæreses exprobrauit, quòd primus ieiuniorū leges imposuisset. *Et hoc quoque mendaciū est. Nihil minus Apollonius, quàm primum Montanum ieiuniorum leges instituisse ait, sed nouas leges & veteribus contrarias inuexisse.*

WHITAKERVS.

Euseb. lib. 5. cap. 17.

78 Vbiq̄ aliquod malitiosi spiritus indicium ostendis. De Montano sic Apollonius apud Eusebium scribit, *ὁ τὸς ἐστὶν ὁ διδὰξας λόγους γαμῶν, ὁμοσελας νομοθετήσας*, id est, *Hic ille est qui coniugiorum dissolutiones docuit, & leges de ieiunijs instituit.* Ex quo perspicuum est ante Montanum nullas fuisse

isse in ecclesia certas & necessarias de ieiuniis leges. Nam hæreticum ecclesia Montanum iudicauit, quia certa ieiunia præscripsit, cum prius Christiani liberè nulla necessitatis opinione aut conscientie seruitute ieiunarent, quemadmodum paulò prius ex ipso Tertulliano ieiunij Montanici patrono exposui.

DVRÆVS, Fol. 394.

Illud apud Calvinum sequitur, Pater erat, qui negauit ecclesie ministris interdicendum coniugium, castitatem pronunciauit cum propria vxore concubitus. Paphnutius, quem huius sententia patronum facit, illud tantum Niceni concilij patribus teste Socrate suasisit, ut qui in clerum ante ascripti erant, quam duxissent vxores, hi deinceps à nuptiis se abstinerent: non tamen quenquam ab illa, quam iam pridem, cum laicus erat, vxorem duxisset seiungi debere.

Hist. tripart.
lib. 2. cap. 14.

Soc. li. 1. ca. 8.

WHITAKERVS.

79 Crebris istis molestisque repetitionibus voluminis tui magnitudinem auxisti. De Paphnutio responsum est supra, ex quo perspicuè constat, primùm nullam esse diuinam legem, qua ministris Euangelij nuptiæ prohibentur, tum coniugalem consuetudinem in ipsis etiam ministris esse castissimam. Si qua sit ecclesie diuersa traditio, eam scripturis cedere par est.

DVRÆVS, Føl. 394. 395.

Cypri. epist.
2. lib. 2.

Pater erat (*inquit Calvinus*) qui censuit vni Christum audiendum esse, de quo dictum sit, ipsum audite, nec respiciendum quid alij ante nos aut dixerint aut fecerint, sed quid qui primus est omnium Christus præceperit. *Non me latet similia apud Cyprianum interdum legi. De hereticorum baptismo quaestio magna contentione agitabatur. Magna est Calvini impudentia, quem non puduit aduersum nos illud ex Cypriano proferre, quod nunquam ab eo, nisi ad confirmandum errorem usurpatum est, quodque in illo omnes Catholici deinceps reprehenderunt.*

WHITAKERVS.

Cypri. lib. 2.
epist. 3. apud
Pamel. epist.
63.

80. Quid hoc aliud est, quam temerè, quod nescias, effutire, & te planè ridiculum tuis, nobisque omnibus præbere? *Magna (inquit Calvinus) impudentia est, sed interim, quid de te homines iudicent, parum cogitas. Nam hinc certè nullum in te pudoris Christiani iudicium apparet. Quod enim ais, quæ ex Cypriano Calvinus protulit, nunquam ab eo nisi ad confirmandum errorem usurpata esse: id nunquam, opinor, dixisses, si Cyprianum ipsum legisses. Neque enim hoc loco de hereticorum baptismo disputat, sed Aquariorum hæresin refellit, qui solam aquam in Dominico calice adhibebant. Ita hoc argumento Cyprianus usus est, non ut eo errorem confirmaret, sed hæresin refutaret. Hæc Cypriani verba sunt, quorum Calvinus meminit: Id nos obaudire & facere*

facere oportet, quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandavit: quando ipse in Euangelio dicat, Si feceritis quod mando vobis, iam non dico vos seruos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, pater etiam de celo contestatur, dicens, Hic est filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid alius ante nos faciendum putauerit, sed quid qui ante omnes est Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, &c. Similia tu quædam scilicet legi interdum apud Cyprianum meministi. Verùm vt demus hæc Cyprianum ad malæ causæ defensionem attulisse, nullum propterea in hoc testimonio pondus erit? Quasi quicquid ad erroris confirmationem comparatur, vnà cum errore repudiandum sit.

DVRÆVS, Fol. 395.

Pergit Calvinus, Pater erat, qui contendit ecclesiam non debere se Christo præponere, quia ille semper veraciter iudicet, ecclesiastici autem homines plerumque fallantur. Nichil eiusmodi eo quæ Calvinus indicat loco Augustinus scriptum reliquit. Ecclesiastici indices in factis, vt loquuntur, questione errare interdum possunt: ubi verò de fide, vel de moribus agitur, fallax esse ecclesiasticum iudicium neque Augustinus, neque vllus vnquam scriptor Catholicus affirmavit.

August. contra Crescon. cap. 2.

WHITAKERVS.

Cōtra Ctes-
con. lib. 2.
cap. 21.

31 Hic iterum nobis egregium tuæ negligentix specimen ostendis. De Cæciliani iudicio loquurum Augustinum arbitraris : sed in eo falleris. Nam enim rem tractat isto in loco Augustinus, nimirum vt quos ecclesia iudicauit, baptizare posse doceat, quia baptizare eos Christus permittit, quos iam ipse iudicauit. Ecclesia autem subdita est Christo, ac proinde, se Christo præponere non debet: & *Christus semper veraciter iudicat, ecclesiastici autem iudices sicut homines plerumque falluntur.* Tua verò, quæ sequitur distinctio, sophistica est & ridicula. Idem enim ille spiritus, qui iudices ecclesiasticos in vera de fide & moribus sententia tenet, illos etiam à facti errore defendere potest, cum sit extraordinarius. Vbi enim vlli iudici quantūuis ecclesiastico Christus promissit, vt quanquā in facti quæstionibus interdum erraret, quicquid tamen de religione statueret, verum semper iudicaret? Nam quod ais, quando de fide & moribus agitur, errare ecclesiasticum iudicium. neque ab Augustino, neque à quouis scriptore catholico affirmari, quis nō videt, quā à te proiectè, & temerè dicatur? Nam hoc ipsum ecclesiasticum de baptismo hæreticorum iudiciū errauit, quemadmodum & Augustinus, & alij catholici patres agnoscunt. Ita, quod Calvinus asserit, solius Christi iudicium semper verum est, alij iudices, quicumque tandem fuerint, errare fallique possunt.

DVRÆVS, Fol. 396.

Illud iam superest quod ait, Patres omnes vno pectore

no pectore execrati sunt, & vno ore detestati
sanctum Dei verbum sophistarum argutiis
contaminari & dialecticorum rixis implica-
ri. *Quomodo Theologia scholastica, quam hic Cal-
vinus perstringit, sophistica censeri potest, qua so-
phisticas omnes argutias dignoscere & vitare do-
cet? Qua Augustinus, Basilus, Nazianzenus,
& quicunque hæreticorum sophismata feliciter
refutarunt, quàm optimè instructi fuerè?*

WHITAKERVS.

82 Nullam vnquam Calvinus artem repre-
hendit, nedum dialecticam, qua ipse excellit: sed
illas sophisticas argutias, quibus plena est schola-
sticorum Theologia, grauiſſima reprehensione di-
gnas esse meritò quidem iudicauit. Quàm enim
indignum est sacra Theologia, quod illi vbique
faciunt, dum controuersias causasque Theologi-
cas ex Aristotele, Auicenna, Alexandro, & philo-
sophis confirmant? Illæ verò innumerabiles quæ-
ſtiones ac captiones quorsum spectant, nisi vt ve-
ram Theologiam sepeliant, atque errores multi-
plices, miseramque ignoratiam pariant? Ita enim
ab istis Theologis sacrosanctam Dei doctrinam
non modò neutiquam esse fideliter tractatam &
traditam constat, sed etiam foedissimè multis mo-
dis contaminatam. Thomas grauitè scribit, *Cum* Part. 32. quæ.
aliquis ad probandam fidem inducit rationes, qua 1. art. in corp.
*non sunt cogentes, cedit in irrisionem infidelium. Cre-
dunt enim quòd huiusmodi rationibus imitantur, &
propter eas credamus. Quod si scholastici Theolo-
gi considerassent, illas multiplices λογολαχίας &
κενοφωνίας, & ἑτα διατριβὰς prætermisissent, quibus
disputationes suas & commentarios refererunt.*

DVRÆVS, Fol. 396. 397.

Hæc illa sunt V Whitakere, ut ad te nunc redeam, quæ ex innumeris antiquissimorum patrum voluminibus Calvinus in medium proferre potuit. Non unius fortè, alteriusve patris sententia, sed patrum consensio firmum Theologo argumentum suppeditat. Atque hæc de sophismatis vestris.

WHITAKERVS.

3; Calvinum nunc relinquis, quem infelicissimo conatu oppugnasti. Plura autem ex patribus afferri contra vos posse, quàm in hac præfatione Calvinus protulit, satis iam dudum, opinor, intelligis. Quod verò de patrum communi consensione scribis, suprâ dilui. Vobiscum enim omnes patres in nulla contra nos causa sentiunt: aut profer aliquod, si potes, dogma vestrum à nobis improbatum, quod patres, quicumque in Ecclesia vixerunt, communibus suffragiis & testimoniis comprobent. Vestram quidem communionem diminutam, Transsubstantiationem, Realem præsentiam, sacrificorum *μωροφαιαν*, sacramenti adorationem, externum reale sacrificium, liturgiam peregrino sermone habitam, Pontificis *αυτοκρατορικῶν* iurisdictionem, & multa huiusmodi alia omnes nobiscum antiqui patres vna voce sententiâque damnant, quemadmodum apertissimè ex illorum libris ostendimus. Quorum nunc sophismata sint, Lectores Christiani iudicent.

LIBER

LIBER DECIMVS,

De omni genere Testium.

DVRÆVS, Fol. 404.

VIS te hic tergiversari non videt,
 cum Campiano tantam pro se testium
 nubem producenti nihil aliud quam
 meras eum nugas agere respondeas.
 Audes tamen Campianum ridere quod nunc in
 celum subuolet, nunc in tartara dilabatur, nunc
 Iudeos, Ethnicos, Turcas inuisat. In quo si quid
 risu dignum est, Prophetam etiam rideas licet, ead-
 dem celeritate vniuersitatem hanc peragrantem.
 Et Paulum à prophanis etiam poetis veritatis te-
 stimonium petentem, quale est illud, τὸ πνεῦμα
 ἡμῶν: ἴψιος ἐνὶ γένει ἐσμὲν, ἀλλὰ καὶ οὐκ ἄλλο.
 nulla.

WHITAKERVS.

POSTREMVS hic locus ita
 totus sophisticus est, vt in eo
 nec principium argumenti, nec
 exitum inuenias. Quàm enim
 indignum est Theologo vel è
 scripturæ finibus erumpere, &
 externa quædam assumptaque testimonia con-

quirere, vel in disputationis fundamento ponere,
 quod si verbo sustuleris, totam molem disturba-
 ueris? Religionem pontificiam Campianus omni
 genere testiū confirmare voluit, cuius argumenti
 hæc summa fuit, nihil esse in omni rerum natura,
 quod nõ Ecclesiam fidemque pontificiam appro-
 baret. Quæ si ratio Pontificiis succederet, facili-
 controuersis finem imponeret. Sed quid ista ver-
 borum iactatione uanius, stolidius, puerilius? Ne-
 go enim aliquid omnino in tota rerum natura re-
 periri, quod illam religionē comprobet. Tu nunc
 potes illud Collegæ tui tam stupidum *ἀντιμα* de-
 fendere? Tu docere, quicunque nunc in cælis uer-
 santur, uestræ Ecclesiæ alumnos fuisse, qui ad infe-
 ros detrusi sunt, uestram ecclesiam odisse? Tu de-
 monstrare, quicquid in terris, Apostolicis sedi-
 bus, populis Christianis, aut denique usquam ex-
 tat, id totum uestræ fidei suffragari? Non te pudet
 insolentis amentix tuorum, qui cum bonorum
 argumentorum inanissimi sint, tantopere uerbis
 inflati perstreant? Ego uerò tecum non contem-
 dam uerbis, & hunc locum omnem tam vacuum
 rebus breuiter strictimque percurrain: si quid oc-
 currerit, quod explicationem requirat, aut argu-
 menti speciem præbeat, discutiam. Et quod de
 Propheta primū atque Apostolo commemo-
 ras, quis nescit Deum in creaturis agnosci, atque
 ex incorrupta natura religionem illustrari? Sed
 quæ natura docuit Campianum, ut isto modo de
 cælitibus, de damnatis, de rebus uniuersis iudi-
 caret? Num ex natura disci potest, qui religio-
 nem pontificiam professi sunt, eos nunc *felici-*
 tate cælesti frui, qui auersi ab illa fuerant, apud
 inferos cruciari? Sin terras, principes, populos,
 nationes obuiis, quid aliud facis, quàm quod o-
 lim impurum illum Symmachum fecisse legimus,
 qui re-

Ambros. e-
 pist. 30.
 Prudent.
 contra Sym-
 machum.

qui religionem Christianam iisdem armis & argumentis oppugnauit?

DVRÆVS, Fol. 405.

Aditum, inquis, ad Christi Ecclesiam pro- Esa. 35.
pheta describit planum, & facilem, & admo-
dum expeditū, quo loco magna ignoratione Pro-
phetam vis viam in Christi Ecclesiam describere,
Eam nō viam ille in Ecclesiam, sed Ecclesiā ipsam,
que unica est in cælum vecta via, nobis ob oculos
ponat: et ex alio loco, Esa. 2. Mich. 4.

WHITAKERVS.

2. Vtrouis modo viam interpreteris, nec meū
aliquid interest, nec tuā. Quis enim ecclesiam ne-
gat esse viam, qua nos in cælum peruenire oportet?
Sed quinam tandem istam viam inueniant,
in eaque ad cælum contendant, id demum queri-
tur. Non enim quia plana via est, ab omnibus per-
cipitur: nec quia recta est, ab omnibus tenetur: sed
qui Christum didicit, is in hac via sine vllō erro-
re ingreditur, quantumuis stultus atque imperi-
tus fuerit.

DVRÆVS, Fol. 406.

Hanc (inquis) huiusmodi fore Propheta
prædixit, vt nullus in ea homo pollutus, vel
leo, vel fera truculenta reperiatur. *Hac si ita
se habent, vera esse ecclesia non potest, qua homines*

GGg. j.

peccatis contaminatos pollutosque continet, ut patres intellexerunt, viam hanc ecclesia polluta hominibus inaccessam esse ait, id est, is, qui sacro baptismate emendati non sunt.

WHITAKERVS.

3 De electorum & sanctorum ecclesia loquitur
 Esa 35 8.9. 11. Prophetam constat, quia pollutos per hanc viam
 nullos transituros ait, eamque solis redemptis, quorum
 perpetuum gaudium erit, attribuit. Nam in
 ecclesiis aspectabilibus multi sunt impuri homines,
 quos Christus non redemit, & quorum gaudium peribit.
 Ephes. 5. 26. Baptismus verò nullos purgat, nisi
 qui promissionē gratuitā in Christo iustificationis accipiunt.
 Itaq; Apostolus ait nos purgari lauacro aquæ per verbum : & baptismi vim in
 regeneratione ac renouatione spiritus constituit. Si
 Tit. 2. 54. enim externus baptismus omnes omnino sordes
 ablueret, nulli essent in ecclesia maculari. Sancti
 autem quos Deus in Christo ad vitam æternam elegit,
 etsi multa peccant quotidie, tamen sancti esse nequaquam desinunt, quia Christi iusticia ac
 sanctitate per fidei imputationem donantur.

DVRÆVS, Fol. 408. &c.

Ad vos quod attinet, si vera sunt, quæ de
 Antichristo ante annos fere mille quadringentos
 Hippolyt. de sanctissimus Martyr Hippolytus scripsit, illius
 coniummat. profecto characterem geritis. Dabit enim (inquit
 ille) characterē in dextera manu, & in fronte,
 ne quis dextera sua preciosam illā crucē pin-
 gat in frōte. Et rursus, Dicimus fortasse, scri-
 pturam

pturā illius sigilli esse *ἀπρῶμα*. Hæc quàm in vos
 aptè conueniant, nemo est qui non videat. Etenim
 à signo crucis nō minus quàm demones abhorretis.
 à signo crucis verò quàm sit vobis familiare, quicumque
 vos norunt, satis experti sūnt. Quid enim Calu-
 nianis frequentius in ore, quàm nego hunc librum
 esse in Canone: nego omnes patres, nego omnia Cō-
 cilia, nego quicquid ante Lutherum Christiani
 crediderunt, nisi quantum ille probauerit. Nego
 efficere Deum posse, ut Christi corpus in Eucharis-
 tia sit, nego septem sacramenta, nego gratiam per
 sacramenta conferri, nego liberum hominis arbi-
 trium, &c.

Beza contra
 Brentium.

WHITAKERVS.

4. Hippolytum tuum, præclarum scilicet au-
 thorem non moramur. Si scriptura propriis ve-
 risque notis Antichristum descripsit, Romanum
 pontificem esse Antichristum profectò constat.
 Quid tuo Hippolyto visum fuerit, nemo est, opi-
 nor, qui tantuli faciat, præsertim cum sit perspi-
 cua de Antichristo scripturarū sententia. De cru-
 ce egregium est iudicium tuum. A cruce (*inquis*)
 non minus quàm demones abhorremus. Quid ita
 Duræ? Nos enim Christum in cruce peccata no-
 stra pertulisse credimus, & spes salutis nostra o-
 mnis in sola Christi cruce consistit. Idololatriam
 verò & superstitionem vestram, qua crucē *λατρεῖς*
 colitis, & vos innumeris crucib⁹ quotidie signa-
 tis, cum demones probant, tum pij omnes toto a-
 nimo execrantur. In altero autem Antichristi si-
 gno planè deliras. Num enim quia negamus, quæ
 neganda sunt, nobis illud Hippolyti *ἀπρῶμα* con-

GGg. ij.

ueniet? At vide quæso quanto illud pontifici Romano magis consentaneum sit. Hæ sunt enim pontificiæ negationes, Nego Christum esse solum Ecclesiæ prophetam, regem, sacerdotem: Nego Deum solum esse adorandum & inuocandum: nego scripturæ doctrinam nobis sufficere ad salutem: nego ecclesiam ex Dei verbo agnoscendam ac diiudicandam esse: nego nos sola fide & Christi meritis iustificari: nego sanctos vita defunctos mox à suis laboribus quiescere: nego Eucharistiam sic administrandam esse, quemadmodum Christus instituit: nego hominem carnalem libero arbitrio carere in bonis: nego quenquam certum esse de salute sua: nego peccata omnia mereri mortem æternam: nego Spiritum sanctum in scripturis iudicem esse omnium controuersiarum. Hæc atque huiusmodi alia Christianæ doctrinæ principia tuus pontifex negat: immo illi familiare est, quod omnes omnium negationum impietates superat, Nego Deum. Aut ergo malè tuum argumentum concluditur, aut pontifex tuus est Antichristus. Nos verò nihil negamus, quod nõ Spiritus sanctus in scripturis negat. De libris Canonicis, patribus, Conciliis responsum est. Beza verò, si negat Deum mentiri posse, non est, vt ego existimo, accusandus. Quæ subiungis de Antichristo, in alio libro satis diluimus.

D V R Æ V S, Fol. 410.

Hæc si ita Episcoporum sunt vt regum esse nullo modo possint, te iudice VV hucakere caput esse Regina Ecclesie Anglicana non potest. &c.

W H I T A.

WHITAKERVS.

5 Nos nullum ecclesiæ caput præterquã Christum agnoscimus. Principes verò etsi nec populum docere, nec sacramenta celebrare, nec claves regni cælestis tractare possunt, iis tamen qui ista faciunt, præsumunt ac præscribunt, vt suo officio diligenter fungantur, quod si neglexerint, illos auctoritate sua reprehendere, cogere, punire debent, quemadmodum sanctos ecclesiæ Israeliticæ & Christianæ reges semper fecisse legimus. Cuius verò cerebri est isto modo disputare, Principes non habent auctoritatem docendi, ergo non habent auctoritatem puniendi eos, qui falsam doctrinam populo Dei proponunt? Aut quid si principes non ita sunt in scripturis exercitati, vt de singulis doctrinæ capitibus per se iudicare possint? An proinde non pertinet ad principes, vt hæreses ex Dei verbo iudicatas è suis ecclesiis exterminent? Collige paulisper vires ingenij tui, & tecum expende quàm hoc sit, quod disputas, ab omni iudicio & ratione alienum.

DVRÆVS, Fol. 4II.

Nego (*inquis*) ab Apostolis sancitum omnino fuisse ieiunium Quadragesimæ: Ego testibus probo *Augustino, Hieronymo, Basilio, Ambrosio, Epiphano, Clemente, aliisque innumeris. De Clemente consule eruditam Turriani nostri in Clementis liberos præfationem.*

GGg. iij.

WHITAKERVS.

6 Nullum ieiunii certum tempus à Christo vel Apostolis institutum esse apertè scribit Augustinus: ergo Quadragesimam nec Christus nec Apostoli præscripserunt. Tum *indifferenter* olim Christiani, vt Tertullianus testatur, *ex arbitrio non ex imperio noua disciplina pro temporibus & causis vniuscuiusque ieiunabant*: Quod quadragesimæ necessariam & constitutam obseruationem tollit. Chrysostomus ingenuè fatetur, Christum non iussisse, vt ipsius ieiunium imitemur: at quadragesima quid aliud est, quàm illius ieiunii imitatio? Deinde statas ieiuniorum solemnitates primus Montanus induxit. Postremò huius ieiunii summam fuisse in prima Ecclesia varietatem Irenæus apud Eusebium narrat, eamque non suo tempore, sed multò prius cæpisse significat: itaque falsum est 40. dierum ieiunium esse à Christo aut ab Apostolis traditum. Vt interim prætermittam, inter vestra, & Manichæorum ieiunia nihil interesse, si Augustino fidem habemus. Nam Manichæi à carnibus abstinebant, & frugum delicias adhibebant, quod in ieiuniis vestris solenne & summum est. Clementis constitutiones sexta synodus nominatim damnauit his verbis: *Has constitutiones ad Christianissimi gregis adificationem ac securitatem utiliter reuocimus, heretica falsitatis sæctus nequaquam immiscentes, & germana ac integra Apostolorum doctrina inserentes.* Turrianum tuum tibi relinquo, & te illius eruditione ac iudicio frui non inuitus patios.

DVRÆVS,

August. E-
pist. 86.Tertullian.
aduers. phy-
sicos.Chrysost. in
Matt. hom.
47.Euseb. lib. 5
c. 17.Euseb. lib. 5
c. 26.August. de
mor. Ma-
nich. lib. 2.
cap. 15. & 13.
Synod. 6.
can. 2.

DVRÆVS, Fol. 413.

Victoris supremam in omnes Ecclesias auctoritatem agnitam fuisse ostendit Campianus, quod Asiam ille edicto coercuerit. Tu voluisse quidem coercere, sed non potuisse respondes. Neque Irenæus, neque ullus alius hanc Asianas Ecclesias excommunicandi potestatem Victori negavit.

WHITAKERVS.

7 Quanti Victorem Asianæ Ecclesiæ fecerint, satis ex historia constat. Cùm enim Victor acerrimo & violentissimo conatu contenderet legem Ecclesiis Asianis imponere, & excommunicationem etiam, ni morem gererent, denunciaret, coactus tamen est ad extremum desistere, nec omnino aliquid præstitit. Ex quo Romani pontificis primatum illis Ecclesiis incognitum fuisse intelligimus. Nam Victori tam multæ Christianorum Ecclesiæ nunquam restitissent, si Romanum pontificem esse Christi in terris vicariû, & summum Ecclesiæ caput existimassent. Victorem autem non ab Irenæo solo, sed à multis præterea catholicis Episcopis grauitè esse reprehensum Eusebius author est.

Euseb. lib. 5.
c. 25.

DVRÆVS, Fol. 414.

Quæ est ista colligendi ratio? Lis de Paschate ad Concilium vsque Nicenum perdurauit: ergo Victoris decretum nihil potuit in coercenda Asia. Eodem enim argumento efficias ne decretum quidem Nicenæ Synodi ad eam litem decidendam aliquid ponderis habuisse.

GGg. iiij.

WHITAKERVS.

3 Ratio fatis firmo vinculo continetur. Si enim Victor pontifex Romanus nec exemplo suo, nec argumentis, nec minis apud Ecclesias Afianas efficere potuit, vt Pascha Romano more celebrarent, tum Victorem ab illis non esse habitum pro capite Ecclesiæ manifestum est: at antecedens patet ex historia: ergo consequens verum est. Quamquam autem post synodum Nicenam quædã Ecclesiæ aliter Pascha obseruarent, tamen plurimæ secutæ sunt synodi iudicium atque autoritatem. Ita Concilii Niceni plus valuit, quàm Romani pontificis decretum.

DVRÆVS, Fol. 415.

Polycarpus propter hanc de die Pascha questionem Romam Hieron. recte profectus est, desunt eloque iam Pio cum Aniceto collocutus ab eo impetravit, ut Ecclesiis illis acceptum ab Ioanne Apostolo morem retinere liceret.

WHITAKERVS.

9 Quid hoc facit ad pontificis primatum, quòd Romam ad pontificem profectus sit Polycarpus? aut quis vnquam nisi inertissimus sophista tam leues coniecturas pro argumētis vendicaret? Multi enim de multis causis cōsuluntur, quorū nulla est singularis in alios autoritas. Si enim Polycarpus Ioannis Apostoli discipulus cōstitutum à Christo in sede Romana primatum agnouisset, nunquam vel à pii pontificis sententia discessisset, vel postquam Anicetum Romæ conuenerat, in pristina con-

na consuetudine perstitisset. Venisse autem Romam ut à pontifice aliquid impetraret, aut illius gratiã veniãque ambiret, nec Hieronymus, nec quisquam affirmat. Quid interim de Apostolicis Traditionibus statues? Si enim illa fuit Apostolica traditio, quã Polycarpus sanctissimus Martyr defendebat, tum Romani pontifices Apostolicã traditionem contemnebant.

DVRÆVS, Fol. 415. &c.

Reliquias (*inquis*) Polycarpi ecclesia Smyrnenensis collegit, non ut coleret, sed ut conderet, quemadmodum apud Eusebiũ legimus. *Smyrnensis igitur ecclesia Christianos apud Eusebium loquentes audiamus. Invidus, (inquiunt) & odiosus, &c. Rumperis invidia in tanto Martyrum reliquias honore apud Christianos haberi, in quo certè Judeorum te, adeoque ipsius demonis imitatore præclare ostendis.*

WHITAKERS.

10 Miror tuum otium, cui vacat tam multis verbis nihil dicere. Primùm Epistolam Smyrnenſis ecclesiæ bene lógam recitas, tum multa de sanctorum reliquiis testimonia commemoras. Ad utrumque breuiter respondeo. Et quidem collectas esse Polycarpi reliquias, non ut colerentur, sed ut conderentur, disertè scribit Eusebius his verbis, *Euseb. lib. 4. cap. 1.*
Nos colligentes eius ossa gemmis & auro pretiosiora condidimus ubi erat cosentaneum. Paulò autè priùs, ὅτε ἐτύρον
Nos Christum relinquere nunquã possumus, aut alen πικρὸς σέβειν

*aliquem colere, τὸν μὲν γὰρ ὄντα τοῦ θεοῦ μεροει-
 τῶν ἰσὶς δὲ μάρτυρας ἀγαπᾶμεν, id est: Christum ve-
 neramur, Martyres diligimus. At vos Martyrū re-
 liquias circumgestatis, ostentatis, colitis. Quod
 autem me invidia rumpi, & Iudeos ipsūque dæ-
 monem imitari dicis, agnosco egregiam. maledi-
 cendi facultatem tuam. Nullis ergo sanctorum re-
 liquiis inuideo, & ipsos sanctos pia memoria pro-
 sequor: nec illa miracula vana fuisse puto, quę in
 Martyrum monumentis facta narrantur. Quorum
 ergo tam multis historiis opus fuit? Sed cultas esse
 religioso honore Martyrum reliquias, quemadmo-
 dum nūc in vestris ecclesiis vīsitatum est, nondum
 audio, nec tu quantumuis rumparis ostēdere vi-
 quam poteris, etsi hanc superstitionem cepisse in-
 dies altiores ecclesia radices agere non ignoro.*

DVRÆVS, Pol. 419.

*Quis non videt summam in omnes ecclesias Ro-
 mani pontificis auctoritatem ex eo demonstrari,
 quod Africanum ille errorem resciderit, licet non
 Africanus, sed Romanus esset episcopus?*

WHITAKERVS.

Itane vel tu desipis vel nos delirare putas,
 vt quia errorem Romanus pontifex rescidit Afri-
 canum, hinc eius summam fuisse in ecclesias Afri-
 canas auctoritatem fateamur? At Paulus quam
 multos Galatarum, Corinthiorum, Romanorum,
 Iudæorum, & reliquorum errores refutauit, qui
 summus tamen pontifex nunquam fuit? An Au-
 gustinus, quia multos hæreticos repressit, sum-
 mam

nam in Ecclesiis potestatem exercuit? Aut quis vnquam ante nostros Iesuitas tam ineptè & peruersè disputauit? Quanquam non intelligo, quis hic error fuerit, quem à Romano pontifice sublatum esse defendis. Si enim illum de hæreticorum baptismo significas, què Cyprianus multiq̃ue Africani propugnauerunt, hunc quidem pontifex rescindere non potuit, ex quo perspicuum est episcopos Africanos, atque ipsum inprimis Cyprianum nunquam in ea fuisse opinione, vt Romano pontifici traditum esse à Christo primatum iudicarent. Si enim sancti Martyres, & innumerabiles sanctorum ecclesiæ Romanum pontificem esse caput Ecclesiæ, nec posse errare putauissent, nunquam certè ab illius iudicio ac sententia tantis animorum studiis dissensissent.

DURÆVS, Fol. 420.

*Iamne vides VWhitakere Sixtum Romanū pō-
tificem, sacerdotem diaconis astantibus in altari sa-
crificatē corpus & sanguinem Christi nostrum es-
se, Calvinianum esse non posse?*

WHITAKERVS.

12. Vnum video Duræ, nihil te videre. Quis enim vnquam isto modo concluderet, nisi sensus & mentis expers, Sixto Episcopo sacram Eucharistiam administranti septem diaconi astiterunt, ergo Sixtus vester fuit? quasi nulli apud nos diaconi sint, qui ministro Eucharistiam celebranti inseruiant.

DVRÆVS, Fol. 422.&c.

Addis verò, Helena crucem inuenit: Esto. num autem adorauit? Adi Ambrosium, Inuenit titulum, regem adorauit, non lignum vtiq; quia hic gentilis est error, & vanitas impiorum, Non ergo vestra fuit, quia crucem vobiscum minimè adorauit. Diuino numini supremum honorem deserimus, quem Græci λατρεία vocant: crucem exosculamur, & coram ea prosternimur, non vt diuinitatem illi inesse aliquam proficemur, sed vs excellentia opinionem quæcum possumus maximam Christo, qui cruci affixus est, consuemus.

WHITAKERVS.

Dist. 15. Sancta Romana

Ambrosius in oratione funebris Theod.

Thom. 3. Part. 25. q. art. 3. & 4.

13 Helena crucem inuenit: fateor: etsi Gelasius hanc de crucis inuentione historiã palàm perstringit. Sed demus esse inuentam ab Helena crucem: quid ea res in alterutram partem facit, cum idè ipse Ambrosius, qui Helenã inuenisse crucem scribit, adorasse neget? At vos crucẽ adoratis, non illam modò, quã Helena inuenit, in qua Christus ipse mortem obiit, sed quamlibet aliam à vobis ipsis factã ac fabricatam. Itaque Helena vestra non est, & vos planè idololatræ estis, qui lignum more Gentilium & impiorum adoratis. Nec vos illa distinctio λατρείας & δολείας excusabit, cum crucem & imaginem Christi omnes λατρεία adorandam esse doceatis, quod tam pestiferum est & horrendum, vt omnem veterum idololatrarum supersti-

perstitionem superet. Et tamen hinc patres tuos commemoras atque iactas, quasi vllus vnquam Catholicus senserit, aut dixerit crucem eodem genere cultus adorandam esse, quo Christus adoratur. Non sum nescius cruces olim in aliquo precio habitas esse, quia Christiani probrum illud & dedecus crucis subire atque in se suscipere cupiebant, vt veros se esse Christi discipulos, quos non illius crucis pudeat, quam hostes religionis ac nominis Christiani contemnebant, clarissimè demonstrarent. Ab vlllo autem illis temporibus Christiano ipsam crucem diuino cultu adoratam esse nunquam Duræ ostendes. Itaque nugaris, & tua nobis deliria non argumenta proponis.

DVRÆVS, Fol. 425 & c.

Nihil apertius, quàm quod Campianus scribit, flaguasse Monicam, vt pro ea corporis & sanguinis Christi sacrificium offerretur. Quod enim aliud est, aut esse potest precij nostri sacrificium, vel qua alia victima, qua delerum est chirographum, quod erat contrarium nobis? Orauit, inquit, Augustinus pro matre: non nego. Hoc tamen petuisse matrem impudentissimè negas.

WHITAKERVS.

14 De Monica respondi, quod tu nunquam dilues. Pro se fieri sacrificium nequaquam petiit, sed tantùm sui memoriã ad altare Augustino commendauit. Sic enim Augustinus scribit, *Tantum modo memoriam sui ad altare tuum fieri desiderauit.*

August. Cõ-
fess. lib. 9.
cap. 13.

Solita est autem Ecclesia patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, Mariæ virginis, martyrum, cōfessorum memoriam celebrare, quorum animas non putabat in purgatorio torqueri. At vestrum Missæ sacrificium pro iis offertur, quos nondum illis flammis perfunctos, atque in cælesti gaudio cōstitutos esse existimatis. Illud autem sacrificium quale fuerit, ipse Augustinus mox exponit his verbis, *Ad cuius præti nostri sacramentum ligavit ancilla tua animam suam vinculo fidei.* Eucharistiam igitur Augustinus victimam vocat, quæ delet chi-rographum nobis contrarium, quia est illius victimæ sacramentum. Num verò dixi Duræ, non petiisse Monicam, ut pro ipsa oraret Augustinus? Quasi nullæ sine Missæ sacrificio preces fieri pro mortuis possint. Tum quid si nihil tale petiit? Si pro Monica Augustinus oravit, id, ut faceret, ab Augustino petiisse Monicam constat? Quenam ergo illa est impudentia, quam narras? aut quis non maiorem in te modestiam requirat?

DURÆVS, Fol. 427.

Quia Catholicis papista nomen per ludibrium tribuis, illud mihi velim respondeas, a quo nos papa-papistas appelles: profer obsecro antiquum nomen: aliquod enim, opinor, nobis nomen fuit. At nullum certè aliud, quam Catholici nomē inuenies.

WHITAKERVS.

15 Num tibi displicet papistæ nomē? At quodnam vobis aptius tribui potest, cum toti ab ipso mune-

munere & persona papæ pèdeatis? Nos Lutherum & Calvinum tanquam excellentes Euangelii doctores suscipimus, tamen nec Lutherani, nec Calviniani, sed tantum Christiani sumus. Tu papista simul es, & Iesuita: & sis per me, qui voles, si quod præterea nomen desideras. Religio enim non consistit in nominibus. Antiquum verò si quod vestrum nomen fuerit, quæris, non est facile respondere. Nam interdum adulterini liberi nominibus carent. Quodcumque tamen vestræ sectæ nomen ipsi prætenderetis, eratis quidem re papista, hoc est, hæretici, non Catholici, Nam nominis possessio atque usurpatio nullam habet in theologia vim argumenti.

D V R Æ V S, Fol. 428.

Nostrium esse Satyrum Camp. dixit, qui trêmendam illam hostiam gestans in orario fide plenissimus, in Oceanum naufragus insiliit, & erantavit. Quis ex vobis Calviniana coena munitus idè præstaret? Et si aliud fortè argumentum requiris, recordare Satyrum eos solos censuisse Catholicos, quicum Romana Ecclesia fidei communionè servaret.

WHITAKERVS.

16 Si Satyrum Dominus in naufragio liberavit, quid hoc quæso ad vestram Transubstanciacionem pertinet? Nam sacramentum Satyrus collo appendit, non quia latere in sacramento Christum putavit, sed quia sacramento corporis Domini si se non nihil defendi iuvari que posse speravit.

Ambr. de
obitu fra-
tris.

Et fuit his temporibus in more positum circum-
gestare sacramentum, quod sine omni scripturæ
authoritate factum esse quis dubitat? Nec solus ta-
men Satyrus periculum euasit, sed reliqui etiã ser-
uati sunt. *Sed quis (inquis) ex vobis cœna Caluinia-
na munitus idem præstaret?* Et quis vestrum hostia
munitus in mare sese demittere auderet, nisi qui
fortè natare didicisset? Sed quia hoc leuiculū fuit,
alio argumento vestrum fuisse Satyrum demon-
stras. *Solos enim eos (inquis) censuit catholicos, qui
cum Romana Ecclesia fidei communionem seruaret.*
Et illo quidem tempore illi soli censendi erant ca-
tholici, qui cum Romana Ecclesia consentiebant.
At hanc Romam illi Romæ, hanc Ecclesiã illi Ec-
clesiæ similem esse nūquam probabis. Tum etiam
Satyrus cū Ecclesiã schismaticis plenam videret,
illorum commercium vitare summa cautione
voluit. Itaque ab Episcopo quærit, *utrum cum
Romana Ecclesia conueniat.* Hinc enim explorare
se posse intellexit, Catholicusne, an Luciferianus
esset.

DVRÆVS, Fol. 43i.

*Scotista certe, ac Thomista non sectarum nomi-
na sunt, sed eorum tantum qui Ioannis Duns Scoti
aut D. Thoma sententias sequuntur, contrarias il-
las quidem aliquando, sed nunquam nisi in ijs re-
bus, qua vel ad fidem non pertinent, vel salua fidei
regula utramque in partem disputari possunt. Do-
minicani, Franciscani, Iesuitæ, non hominum sunt
aliter atque aliter de fide sentientium nomina, sed
eorum qui in Ecclesie Catholica castris sub vno
Christi vexillo crucis quasi per diuersas classes
phalan-*

phalanges, atque ordines sunt distributi.

WHITAKERVS.

17 Nihil fuit quamobrem hoc loco de sectis vestris & putidis illis Scotistæ, Thomistæ, Franciscani, Dominicani, Iesuitæ nominibus tam multa responderes. Quid si enim idem isti omnes de fide sentiant, nū sequitur ex antiquis aliquem aut Thomistā, aut Scotistā, aut Dominicanū, aut Iesuitā fuisse? Verū id me doceas velim, vbi Christus istas vel in schola sua classes, vel in exercitu phalanges, vel in ciuitate ordines instituit? Aut quæ fidei regula rectior excogitari potuit, quàm Christiana? Quare cum hæc *ortia* nunquam fuerint à cælesti patre facta, tandem quidem radicitus euellentur. Vnum Christus verbum Ecclesiæ suæ commendauit, quod à doctoribus ac pastoribus vniuersis eodem modo tradi exponique voluit. At istis scholasticorum & theologorum ordinibus nihil fingi magis varium & multiplex potest. Si enim rem vnā eodem modo tractant, quorsum ista regularum & nominū distinctio instituta est? *Idem* (inquis) *omnes de fide sentiunt?* Est. cur ergo non vnā omnes regulam sequuntur? At Corinthios Paulus idem de fide sentiētes reprehendit, quòd plus ministris detulerint, quàm oportebat, dum se alii Paulo, alij Apollo, alij Petro addixerint: ex quo perspicuum est nefas esse in religione vilius hominis nomen assumere. Quid ergo Scotistis, quid Thomistis, quid reliquis fiet? Num Scoti, Thomæ, Francisci magis sancta ac legitima in discipulis suis nomina sunt, quàm Petri, Pauli, Apollos? Tum quanta fuerit non tantum in nominibus, sed in rebus etiam discrepantia, cui ignotum est? Nam Scotus eam de industria viam sequutus est,

Mat. 13. 15.

1. Cor. 1. 12.

De consecr.
dist. cap.
Vasa in

quam Thomæ maximè contrariam esse sensit, eique se in omni ferè causa aduersarium præbuit: & Thomistarum Scotistæ semper inimici fuerunt. Atque hinc ille scholasticorum pugnae tam asperæ ac terribiles extiterunt, non tantùm de rebus illis, quæ aut nihil ad fidem pertinebant, aut salua fidei regula defendi in vtramque partem poterat, vt tu existimas, sed quæ maximè ad fidem spectabant, & in quibus non potuit salua fide errari. Quid enim de illa quæstione statuis, crux & imago Christi sitne adoranda eo genere adorationis, quo Christus ipse adoratur? Nihil hoc ad fidem pertinet? At hinc errari sine idololatria non potest, Et aliis scholasticis iisque præcipuis aliter visum esse non ignoras. Quid de illa etiam controuersia iudicas, quæ tam diu scholas omnes atque Ecclesias exercuit, Mariæne originali vitio laborarit, an pura semper extiterit? Quid alias infinitas huiusmodi scholasticorum, & omnium ordinum contentiones repetam, quas tibi satis esse notas faciliè existimo.

DVRÆVS, Fol. 334. & c.

Nos non nisi in eadem cum maioribus nostris causa versamur, qui non curiositate, sed religione loca sacra adierunt. Hier. Epist. ad Marcel. & Paulin. Tameis Deus domo non egeat, quis tamen ignorat templa sibi illum delegisse, ubi precantibus largiora dona concederet? Iudei cum apud tabernaculum fœderis, postea que in templo Hierosolymitano Deo preces fundarent, presentior em sibi numinis opẽ persape senserunt. Sapienter Augustinus, Vbiq; Deus, &c. in ep. ad Cleric. & pop. Hipp.

WHITA

WHITAKERVS.

18 Si me tuis insolentissimis maledictis commoueri existimas Duræ, multum quidem falleris, nec illum quem sperabas petulentiæ tuæ fructum percipis. De peregrinationibus respondeo, quod ex scripturis didici, venisse horam quando nec in mōte illo, nec Hierosolymis, sed in veritate ac spiritu Pater adorandus sit. Quare si Deum possum in patria mea cū maximo fructu adorare, nō video, quorsum aut Hierosolymas aut peregrè vsp̄iā proficiscar. Dum autem ego me scripturarum auctoritate defendo, noli mihi Hieronymum aut Augustinum aut quemuis alium obicere, quos ego sine scripturis loquentes cōtra scripturas nō admittā. Si verò sunt vllis in locis miracula, his ij fruātur, quos illorum participes facere Dominus voluit: nos enim illis miraculis non egemus. Sed hīc duo argumenta proponis, quibus peregrinationes cōfirmare conaris, si modò argumētā sunt, quæ nihil concludūt. *Deus* (inquis) *templā sibi delegit*. Et nobis, inquam, *templa non desunt*. Coniūctis quidem Ecclesiæ precibus Deus vehemētius permouetur: quis id negat? Et nos eam ob causam publicos conuentus agimus, vt sua Deus in nos donā vberius effundat. In his autem, vel illis templis Deum esse magis propitium, atque a nobis Hierosolymis, aut Romæ fēlicius, sanctiusque orari, quā domi ex quo tandem Dei verbo intelligemus? Quod verò de Hierosolymitano tēplo & tabernaculo fœderis narras, id ante Christū valuit: si nūc tale aliquid fingis, in Iudaismum relaberis. Et quando patres tam arroganter obiectas, an ne scis omnem hāc peregrinationum superstitionē a

Greg. Nyss.

Gregorio Nysseno doctissima ac luculentissima ratione refutatâ esse? Nonne Bernardus scribit, *Hierosolymam caelestem, non terrenam requirere monachorum est, & hac non pedibus proficiscendo, sed affectibus proficiscendo.* Nec ista quidē Monachis potius, quàm aliis hominibus peregrinationes cōueniūt.

Gregor. Epist. 319. ad
Lelbertum.

DVRÆVS, Fol. 436.

Odiūm (inquis) Iudæorum in Christianos non inde exiit, quòd Christiani in illam regionem maximis numeris confluerent, sed Euangelium harum inter nos atque illos inimicitiarum causa fuit. *Quasi Christi passio, & quem illius monumentis honorem Christiani habemus ab Euangelio seungi possunt. Deinde non tam nos ob fidem oderunt, quàm quòd regno illos ac sacerdotio spoliauimus, atque e patris demum sedibus eiecimus. Paulus autem ait, non nobis propter Euangelium, sed Deo potius inimicos euasisse Iudæos. Obseruauit hoc certè Chrysostomus diligētior, hom. 10. in ep. ad Rom.*

WHITAKERVS.

19 Quid attinet de causis quærere odii illius, quo Christianos Iudæi prosequuntur? Quasi quos illi oderunt, eorum esse veram religionem necesse sit. *Nos oderunt (inquis) non tam ob fidem, quàm quòd regno illos ac sacerdotio spoliauimus. At quis Iudæos Christianus regno spolianit, aut illos e sedibus suis expulit? Num Caligula, num Titus, num* Adria

Adrianus Iudæos propter Christi religionem perdidit: Si vero nos Iudæi oderunt, quia sacerdotio spoliati sunt, nos propter fidem atque Euāgelium oderunt. Nam Euāgelium docet sacerdotium à posteris Aaronis ad Christum transiisse. De Pauli loco non contendam, nec eius aliam interpretationem attuli, quàm tuā. Quæ enim causa Iudæos Deo exosos reddidit, eadem nobis illos effecit infestissimos, ipsum nempe Euāgelium.

Rom. 11. 28.
1. 1. Thes. 2. 16.

DVRÆVS, Fol. 437.

*Catholicos certè ex Iudæis nouimus multos:
Caluinianum adhuc audiri neminem.*

WHITAKERVS.

20 Nos Iudæos nõ Caluinianos fieri, sed Christianos cupimus, quales sunt in nostris Ecclesiis plurimi. Quia neminem te audiuisse dicis, vnum nominabo, de quo si nõquam audieris miror. Emanuel Tremellius genere Iudæus ad Christi religionem traductus, Caluino semper charissimus fuit, eiusquæ Catechismum in linguam Hebraicam transtulit. Ego Iudæum adhuc nullam noui Iesuitam.

DVRÆVS, Fol. 439. &c.

Deinde inquis, Lychnos clara ac meridiana luce accendere, quemadmodum apud vos fieri solet, summæ amentix est. Annon hic patres amentes vocas? Antiquissimum hunc Ec-

Hlh. iij.

clesia mōrem fuisse Vigilantius apud Hieron. ostēdit, Hieron. contra Vigilant. August. in Psal. 65. Nazianz. in Monod. & in laud. Casar. Paulinus in natal. Felic. Prudent. in benedict. ceteri Paschat.

WHITAKERVS.

27 Lucente sole & lumen locis omnibus clarissimum præbente, non video cuius sit sapientiæ lychnos quærere. Semper enim stultum habitum est, & trito prouerbio notatum, *Solem facibus adiuuare*, atque, vt Græci loquuntur, τὸ φῶς κλίω δαρεύειν. Id quæ Lactantius grauiſsimè ridet ac reprehendit. *Nam igitur (inquit) mentis suæ compos putandus est, qui authori & datori luminis candelarum ac cerarum lumen offert pro munere?* Et quæ sequuntur in hanc sententiam multa. In vetere autè Ecclesia, cum primùm lucernæ in obscuritate tenebrisquæ nocturnis necessariæ essent, postea in publicos & meridianos cōuentus quibusdam in locis traductæ sunt. Verùm id qua scriptura aut ratione factum fuerit, quærimus. Nam mysterium quod fingis ridiculum est: oportet in mente accensum esse lumen fidei, ergo candelæ in templo accendi meridiæ debent. Ita quis tandem ineptissimorum mysteriorum finis erit? Nullus locus signis, symbolis, mysteriis vacabit. Sed vobis ignoscō, quibus obscurissima ignorantia & mentis caliginè oppressis nullum lumen sufficit.

Lactant. lib.
6. cap. 2.

DVRÆVS, Fol. 440. & c.

Pergis in Laurentij historia: Quod autem de auro, & scyphis argenteis, & sesterriorū milibus

libus tyrannus obiecit, id fictum crimen fuit. Immo verò falsa hac tua ac filta responsio est. Quod enim Laurentio obiectum à tyranno fuit, verum id quidem fuit, licet à crimine longissime abfuerit.

WHITAKERVS.

22 Ego nullas Ecclesiæ opes inuideo, & illam semper florentissimam atque opulentissimam esse cupio. Sed tamen quando Laurentius erat Ecclesiæ Romanæ diaconus, mediocres fuisse Ecclesiæ facultates ac diuitias constat. Ita enim apud Gratianum legimus: *Bonifacius martyr, & Episcopus interrogatus scilicet in vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit, quondam sacerdotes non aureis, sed ligneis calicibus utebantur. X epherinus 16. Romanus Episcopus patenis vitreis Missas celebrare constituit. Deinde Urbanus Papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hoc enim sicut & in reliquis cultibus magis ac magis per incrementa temporum decus succreuit Ecclesiarum.* Exuperius Tolofanus auctore Hieronymo corpus Domini in canistro vimineo, sanguinem in vitreo vasculo circumtulit: quod ille non fecisset, si supellex preciosa superpetisset. Hieronymus ait, *Ecclesia postquã ad Christianos principes peruenit, potentia quidem & diuitijs maior, sed virtutibus minor facta est.* Nec video quemadmodum Ecclesia regnantibus tyrânis potuerit tantis auri atque argenti diuitiis abundare.

De consecr.
dist. 1. cap.
Vasa in

Hieron. ad
Rustic.

Hieron. in
vita Malchi.

DVRÆVS, Fol. 434.

Multis (inquis) annis antè Syluester è viuis excesserat, quàm est baptismo tinctus Cõstã-
HHh. iiij.

tinus, quemadmodum ex Eusebio, Socrate, Theodor. Sozom. cognosci potest, *Non te latet eorum primum, quem ceteri secuti sunt, Arrianum fuisse.*

 WHITAKERVS.

23 Constantini baptismus non potuit ignotus aut obscurus esse: itaque mentiri Eusebium in re tam celebri incredibile est, præsertim cum redargui tam facile posset. Tibi sufficit illum vocare Arrianum, quod quo iure facias, ipse videris. At si Romæ à Syluestro tinctus esset baptizare Constantinus, id Socrates, Theodoritus, Sozomenus aliquo modo cognoscere potuissent, atque Eusebij mendacio rei fidem anteposuisent. Tui verò testes, Ammianus, Damasus, Zonaras, Gregorius Turonensis, Cedrenus, Nicephorus, non sunt cum illis conferendi.

 DVREVS, Fol. 444.

De cella Constantini parum referre scribis, summoque illum loco ante Episcopos sedisse contendis, quo nihil à te dici ineptius potuit.

 WHITAKERVS.

Euseb. lib. 3.
de vita Constant.

Sozom. lib. 1. cap. 19.

εὐσεβίου δὲ
τοῦ πρώτου, καὶ
τοῦ ἀλλοῦ
ὑπερφύρου.

24 Quod de sella ista scripti, id si refelles, errasse Eusebium atque Sozomenum ostendes. Nam Constantinum Eusebius qui synodo interfuit, in primo ordine in aurea sedecula cōsedisse scribit: Sozomenus illi thronū paratum esse, eumque & maximū, & aliis superiorem fuisse perhibet. Cū autem

autem Cōstantinus assedisset, tum iussam esse syn-
odum sedere in subfelliis vtrinque ad parietes
directis narrat.

DVRÆVS, Fol. 449.

*Si Calvinianus es, tuum esse hoc Simonis Ma-
gi dogma frustra negas, cum adeo Calvinus om-
nem è rebus libertatem sustulerit, ut necessitatem
Scoscorum fato longè maiorem induxerit.*

WHITAKERVS.

25 Ego sum Christianus, tu Iesuita. Si verò Dei
prouidentiam & prædestinationem nondum po-
tes à fato distinguere, agnosco imbecillitatem in-
genij tui. Calvinus voluntatis libertatem nunquã
iustulit, quemadmodum tu ipse satis intelligis: ni-
si fortè isto modo disputabis, voluntas hominum
non est libera in bonis, antequam à Spiritu sancto
regeneratur: ergo nulla omnino est libertas vo-
luntatis. Si verò fatum Calvinus posuit, quia di-
uinæ prouidentix nihil esse fortuitum docuit, quid
de tuo Thoma respondebis, qui fatum disertè sta-
tuit his verbis? *Sic igitur in quantum omnia, que
hic aguntur, diuina prouidentia subduntur, ita quam
per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere
possimus.*

Thom. 1. p.
116. q. 1. art.
in corp.

DVRÆVS, Fol. 450.

*Novatus præterea pœnitentiæ hostis ab ecclesia
iudicatus non est, quod à venia quæquam exclu-
serit, sed quia pœnitentiæ sacramentum, in quo sa-
cerdotes peccata remittunt, sustulerit. Socr. li. 4. c.
23. Ambr. li. cap. 2. de pœnit. Sez. om. lib. 1. cap. 21.*

WHITAKERVS.

26 Non illa fuit inter Catholicos & Nouatum contentio, si né pœnitentia sacramētum an non: sed num aliquis sit relictus peccantibus pœnitentiæ locus, vt illis minister fidem facere possit crimina condonari, si verè pœnitet. Nos hanc peccata remittendi potestatem ministris Euangelij tributam esse cōcedimus: itaque à Nouato quidem & illa omni Catharorum hæresi remotissimi sumus. Quorsum ergo testes in re perspicua non necessarios adhibes?

DVRÆVS, Fol. 450.

Baptismo omnem prorsus peccata remittendi ac conferēda gratia vim cum Manichæis detrahitis. Reipsa us etiā qui fide sunt præditi ex opere operato gratiā conferre Calusniani omnes pernegatis.

WHITAKERVS.

27 Nunquā te pudebit maledicti? Nos in baptismo peccata remitti & conferri gratiam credimus ac docemus, quod negare soliti sunt Manichæi: ergo nos à Manichæis alieni sumus. Illud autem operis operati commentum prorsus reuicimus, in iis etiam qui fide præditi sunt. Quid enim opus est, vt ex opere operato conferri gratiam fingamus, si fides non defuerit?

DVRÆVS, Fol. 451.

Respondes Vigilantium te & Iouinianum nec defendere, nec certè magnopere accusare. Acutè sanè. Sed alterum facias est necesse.

WHITA-

WHITAKERVS.

28 Semper nobis Vigilantium & Iouinianum obicitis, qui si aliquid contra scripturas defenderint, hæretici quidem fuerunt: sin minus, nullius ecclesiæ iudicio damnari potuerunt. Quanquam nos cum Vigilantio nequaquam dicimus Martyrum reliquias in sterquilinum proiciendas esse, nec cum Iouiniano cœlibatum iis, qui castè vivere in cœlibatu possunt, ad illud tantum conducere, vt licentiùs & minùs molestè vitam in hoc mundo transigant. Nam in illis, quibus continentia donum Dominus concessit multas habet ac præclaras ad pietatem oportunitates.

DVREVS, Fol. 452.

Non nego (*inquis*) illam summam, primariam, præcipuam, maximam, principem ecclesiam esse habitam. *Quid ni igitur VVhitakero, qui huic ecclesie præest, eum ceterorum præsulum maximum esse, adeoque principem ac summum sacerdotem fateris?* At id (*inquis*) Augustinus in Carthaginensi concilio vetuit, ne primæ sedis episcopus, princeps sacerdotum diceretur, aut tali aliquo nomine appellaretur. *Propterea sic appellari primates patres vetuerunt, quia vt in Romana ecclesia Apostolicæ cathedræ principatum semper viguisse non ignorabant, ita soli Romano pontifici summi sacerdotis nomen conuenire non dubitarunt.*

Can. 39. &
dist. 99. primæ sedis.

WHITAKERVS.

29 Nisi esses omni iudicio miserè spoliatus,

hoc argumento nihil ineptius esse facilè perspiceres. Num enim sequitur, si ecclesia Romana fuit omnium ecclesiarum maxima, celeberrima, primaria, princeps, huius ecclesie episcopum esse Christi vicarium, & tenere summum in omnes ecclesias principatum? Quid quæso te coniecit in istam mentis *ἀπορίαν*? Neque enim in excellentia semper inest authoritas ac dominatus, quod te docere infinita exèpla possunt. Quis tribu Iudah summam semper, & primariam, & principem fuisse nescit? Num verò proinde qui primæ familiæ in hac tribu caput fuit, imperiū in omnes tribus obrinuit? Princeps Philosophorum Aristoteles, poetarum Homerus, medicorum Hippocrates, pictorum Appelles habitus est: an ergo isti in reliquos auctoritatem exercuerunt? Ita quanquam diu Romana ecclesia multis nominibus inter alias excelluit, non tamè aliquā in reliquas Christi ecclesias dominationem atq; imperium tenuit. Patres autem Concilij Carthaginensis prohibent, ne quisquam primæ sedis episcopus dicatur aut *ἐπίσκοπος τῶν ἁγίων*, aut *ἀρχιεπίσκοπος*, hoc est, princeps sacerdotum aut summus sacerdos. aut aliquid huiusmodi: quod omnes primarum sedium episcopos ipsūque in cæteris Romanum episcopum attingit, quem fuisse primæ sedis episcopum nulli dubium est. Itaque pareat concilij decreto, atq; illo nomine contentus esto: principis, summiq; sacerdotis appellationem repudiet. Aniceti & Clementis epistolas tanti facio, quanti te.

DVRÆVS, Fol. 455.

Quanto rectius dixisses ab Evangelio longissime recedere, qui uniuersum orbem contra Christum coniurare posse affirmas? ô miserrimos Caluanos, quos

qui fidem suam aliter defendere non possunt, quàm
si & suum Christum regnum, & orbi Christiano fi-
dem eripiant!

W H I T A K E R V S.

30 Longissimè quidem, vt dicis, ab Euangelio
recedit, qui orbem vniuersum contra Christum
coniurare posse affirmat. Nos id verò vnquam,
Duræ, diximus? Siccine tuum illum maledicen-
di calumniandique morem ad extremum vsque
retinebis? O te potius miserum qui malicia & i-
gnorantia cæcatus tuam miseriam minimè sentis!
Nò orbis vniuersus, sed vestra synagoga in Chri-
stum coniurauit, quæ pars exigua orbis vniuersi
fuit. An verèdum autem est, ne Christus regnum,
orbis fidem amittat, si tuus pontificulus cum suis
gregalibus vniuersis ab Euangelio discesserit?
Quantumuis vos perfidi & nequam sis, Deus
semper fidelis permanebit.

D V R Æ V S, Fol. 457. Sec.

Societatem nostram inuadis, & Christum nos
ais diuidere. An quia sunt equites Spiritus sancti
qui se Spiritui sancto singulari quadã propriã ra-
tione dicarunt, propterea Spiritum sanctum di-
uisum esse pronuntiabis? Sic cerui homines hoc sibi
pra cæteris nomen elegerunt, vt Societatis Iesu di-
cerentur, quia se huic nomini propagando totos cõ-
secrarunt. An non Christi vos collegium in Aca-
demia Oxoniensi habetis?

WHITAKERVS.

31 Ego tecum multis non contendam de tua societate, quam certè nihili facio. Si verò vosmet ipsi Iesu certa & peculiari ratione consecratis, quæ tandem illa ratio est? Cur non doces, quid à vobis fieri Iesus flagitet, quod facere alij Christiani debeant? Si vestri instituti ratio postulat, vt Iesu nomen propagetis, illustretis, amplificetis, in hoc etiam studio si non omnes Christianos, at certè Episcopos, & vestrum in primis pontificem versari oportebat. Si ergo illi sunt Iesuitæ qui hoc faciunt, cur non omnes theologi, episcopi, cardinales, pontifices sunt Iesuitæ? Forsan hæc cura ab illis aliena est. Cùm ergo nomina rebus distinguendis inseruiant, inania verò sint, quando in re discrimen nullum est, aut ostendit quod Iesuitarum propriū ac peculiare munus sit, aut hoc à vobis sine causa assumptum esse cōfiteri. *Ar(inquis) annon Christi vos collegium in Academia Oxoniensi habetis?* Maximè: habemus etiam in Cantabrigiensi & Christi collegium, & Iesu. Sed qui in his collegiis viuunt, nullo nisi Christi nomine censentur. Num verò quot sunt collegia diuersis nominibus distincta, tot sunt ordinum inter ipsos homines & professionum discrimina? In locis distinctio nominum necessaria est, nec vllum periculum habet: nisi fortè aliqua murorum schismata esse possunt. Nihilne verò aliud, quod pro tua secta responderes, habuisti?

FINIS.

INDEX

**TOTIVS PRÆCEDENTIS
LIBRI INDEX ALPHABETICVS.**

<p>A A Catius. 811 A Omnis actionis Deus author, mali- tia eiusdem praua voluntas. 511 Actiones nostras optimas vicio laborare. 677. non sunt peccata. 679. loci, i. Johan. 3. 8. 1. Cor. 3. 12. explicantur. ibid. Deo placent. 681 Aerius 806 Agnum <i>Pesab</i> dici. 165 Synodi Alexandrinæ epi- stola supposititia. 377 Allegoriæ quando neces- sariæ. 155 Ambrosii locus, de iis qui initiantur myst. cap. 9. exposi- tus. 176 Anabaptistas ex scripturis refelli. 664. id Calvinus præ- stitit. Ibid. Angelorum cultores vetus Ecclesia hæreticos iudicauit. 68 Angelorum omnē cultum damnauit Paulus. 67 Sanctorum patrum animas in loca cælestia delatas fuisse. 549 Anima cum primū est cor-</p>	<p>pore exceſſerit, omnibus pec- catis, vitiiis, languoribus libe- ratur. 598 Bonifacio tertio pontifice, Antichristi solium palam in Romana Ecclesia collocatum erat. 486 Gregorius Magnus Roma- num pontificem Antichristū probat, quia vniuersalis Epi- scopus haberi vult. 445-449 Antichristus ecclesiam in latebras coget, Papistis testi- bus. 258 <i>ΑΝΤΙΤΥΠΩΝ</i> quid sit. 206. Panē & vinum quo sensu antitypa dixit Macarius. ibid. & Basi- lius. 206. Nazianzenus, Theo- dorus. 207 Apocryphos libros è Ca- none reiicit Hieronymus, sic & Epiphanius. 50 Antiquissima ecclesia eos non agnouit. 49 Origenes. 51. Cyrillus Hie- rosol. Athanasius, Nazianze- nus, Ruffinus. Ibid. Iudæorum ecclesia hos semper reprobauit. 52 Concilium Laodicenū eos reiicit. 51-97 Nunquam ab omni ecclesia</p>
--	---

I N D E X.

pro Canonicis habiti fuerūt.

54 Damascenus in sacris non reponit. ibidem. Hugo de S. Victore, Lyranus, Hugo Cardinalis. ibidem. Caietanus Cardinalis.

Apocryphos quo sensu Canonicos dicat Augustinus. 89. Interprete Caietano Cardinali.

Apostasiam à Paulo prædictam, de Ecclesia & religione à Patribus intelligi.

Arbitrium nostrū ante regenerationem in rebus bonis certium esse docet scriptura. & August. 357. Maxentius. Ibidem. Arausicanū Concil. cap. 5. 10. 21. Ibid.

Arbitrii libertatem necessitas nō tollit, sed coactio.

Arbitrii libertatē peccato amissam scriptura docet.

Patres idem testantur. Augustinus, Ambrosius, Bernardus. 76. Experientia cōfirmat. ibid.

August. locus Psal. 3. de figura corporis Christi expositus. 192. Alter locus cōtra Adimant. cap. 12. 195. Tertius, de doctrina Christi. lib. 3. cap. 16. de manducatione corporis Christi.

Augustini locus Enchir. cap. 30. expositus.

B

Verum Baptismum nobis concedunt pontificii.

Baptismi pontificii sordes

Baptismo omnia peccata præterita & futura ablui.

Ioannis Baptismum gratiæ, & remiss. peccatorum expertem nō fuisse.

locus Matt. 3. 11. expositus.

Prudérius. 649. Chrysostom. August.

12. illos viros de quibus Act. 19. 4. 5. non fuisse iterum baptizatos.

Baptismus non *ἀνάγκη* necessarius.

653. 656. Ambros. locus. Ioan. 3. expositus.

Baruchi librum partem Ieremie Hieronymus non putavit.

C

Quem librum patres citant, non omnis Canonicus est.

Catholicum nihil nisi quod Pontifici placet.

Augustinus multitudinem ceremoniarum damnat.

284. & humanas omnes præsumptiones refecandas statuit.

Charitas perfecta in nemine esse potest, nec ergo iustitia.

August.

Charitas quomodo maior fide.

De *Chrismate* in Scripturis nihil.

I N D E X.

- nihil. 376 Christus ad tempus se tantumquam hominem desertum sensit. 544
- Carnē Christi in cœna nisi fide non comedi, ex Aug. 199. & Chrysof. Ibid. Bertramus id docet ex Augustino. ibid. Christus anima peccati non stri pœnas luebat. 544
- Christum nō excludi è cœna. 158. &c. Christus quatenus Deus est, ex seipso est, quatenus filius, ex patre. 525. &c. Basilius. 526. August. 528. Durus licet inscius hoc fateretur. 529
- Christum præsentem esse vbi corpus eius non contingitur. 159. probatur ex scripturis. ibidem. Filius est genitus ex patris essentia, nō decisione aut propagatione, sed communicatione totius essentia. 526
- Christum in Euangelio, & Baptismo, & cœna eodē modo sumimus. 160 Patres sub veteri Testamento Christi corpore fruebantur. 161. probatur ex scripturis. ibidem. Christū quā homo erat creuisse sapientia. 532. &c. Patres contra hanc sententiam allegati de Christi diuinitate loquebantur. 534. Ambros. Iansenius, Erasmus sic senserunt. 537
- Christus ex iisdē signis partem accepit. Chrysof. 171 Christus peccatorū nostrorum sensu tangebatur. 346
- Corpus Christi in altaribus habitans, dixit Opatrus, sacramentaliter. 375 Christus à maledictione nos redemit, quo modo. 692
- Christum multiplicē necessariò constituunt Papistæ. 173 Vigiliis apertiss. humanitate Christi in cælis tantum collocat. 438
- Christi corpus ab impiis nō comedi. 186. ex Aug. ibid. Circumcisionem *foedus* dici in script. 173
- Christus quoad humanitatem diem iudicii ignorauit, sic sensit Cyrillus & Nazianzenus. 539 Claves de quibus Mat. 18. in verbi ministerio tantum verfantur. 631
- Christus ex iræ diuinæ & mortis acerbissimo sensu summos animo dolores cepit. 541. Item sic patres senserunt. 548. Item Melchior Canus. 548. & Catechif. Trident. Ibid. Claves cælorum vniuersæ dari ecclesie dixit Aug. idē Theophil. 700
- Legis de cœlibatu primum latorem fuisse Syricium, teste

I N D E X.

- Gratiano. 449. Idem Gratianus Concilia errasse. 278. sic patetatur, ab Apostolis ministro tres senserunt, & à conciliis ad scripturas prouocant. 279.
- fuisse institutum. ibidem. 500 August. ibid. Hieron. 280
- Cœlibatum nuptiis propter Nazianzeni de Conciliis iudicium. 282.
- circumstantias Paulus prætulit. 672. 675 Apostolici Concilij & Pontificij summa discrepantia. 284
- De Cœlibibus Pauli verba. 1. Cor. 7. 2. intelligenda 669. sic Verbum Dei scriptum tantum antiqua Concilia consulebant. 332
- Thom. Aqu. interpretatur. ib. Cœlibatû coniugio simpliciter non prætulit Paulus. 503. Concilia conciliis contraria. 98
- locus Heb. 13. 4. expositus. 504. hunc locum de quibusuis personis intelligit. 505 Vnius eruditi hominis sententiam toti interdum Concilio præferendam esse affirmant Gerson, & Panormitan. 334
- Votum perpetui cœlibatus temerarium est. 325 Niceni Concilij canon sextus pontificiam authoritatem conuellit. 288
- In cœnæ verbis tropum esse. 164. &c. 178. tropum hûc in copula esse, & ipso genere attributionis. 170 Calced. Concilio Romani pôtif. summa authoritas euer- titur. 290
- Christus in cœna non fuit perfectè atq; absolutè immo- latus. 307 Ephesina synodus summæ pontif. authoritati non fauit. 300
- In cœna multitudinem cõ- municantiû requiri. 411. ita senserunt Dionysius, Aquinas, Haymo, Chrysoft. Hieron. & Canones Apost. 412 Constantinopolitanum Cõ- cilium honoris tantum prærogatiuam, non authoritatis Romanæ sedi detulit. 298
- Gelasius Pontifex pontif. ec- clesiã sacrilegij damnat, quòd cœnam Dominicã mutilarent. 433. &c. hoc sacrilegium 600. post Christum annis inauditû erat. 439. 821 Concilium Carthaginense Romanum pontificem ambitionis & perfidiæ condemnat. 479
- Conciliorum quænam au- thoritas. 278. &c. Idem Concilium omnes omnium etiam Episcoporum prouocationes ad transmarinos nos

I N D E X

nos Episcopos damnat. 481. D
 August. locus hac de re Con- Decalogum ad Christianos
 cil. Carthag. cap. 101. expositus. non pertinere, quo sensu dixit
 482 Lutherus. 682. locus Mat. 19. 12.
 Cōcilium Elibert. de pictu- exponitur. 682
 ris. 818 Dei permissio ab ipsius vo-
 Sardicense Concil. Arriano- luntate nō potest separari. 520.
 rum fuisse testatur August. 488 & 522. sic sentit August. ibid.
 Concupiscentiam in renatis & Aquinas.
 esse peccatum ex August. 559 Vult aliquid Deus *ignotū*
 Auricularis confessio nullo quod non simpliciter probar.
 scripturæ vel synceræ antiqui- 522
 tatis testimonio nititur. 699 Deo soli preces offerendæ.
 Confitēda esse peccata cui- 67
 liber, Iacobi 5. 16. 699 Impiè ab hominibus fieri;
 De confirmatione in Actis quod Deus sanctè facit, multis
 Apost. nihil. 626 testimoniis scripturæ proba-
 Confirmationem sacramen- tur. 514. Augustinus idem do-
 tum non esse. 627. fatētur Ale- cet. 517
 xander Halensis & Bonauen- Apostolus in Diaconissis cæ-
 tura non esse à Christo aut A- liberatum cur postulavit, Episco-
 postolis institutum. ibid. idem pis nuptias permisit. 271
 Tertul. & Cyprianus. ibid. Apostolis suas vxores remā-
 In Episcopo culpa non est fisse. 272
 coniugium. Tit. x. 6. Chrysost. De Diaconissarum ætate in
 505. Leo pontifex. ibid. scripturis præscriptū esse. 323
 Conscientiæ nullis legibus: Diaconissas à Monialibus
 astringuntur nisi diuinis. 708 plurimum discrepare. 324
 Constantini baptismus. 856 Dierum observatio. 801
 Constantini Sella in Syno- Dionysii libros cur supposi-
 do. ibid. titios dicamus. 342
 Continentiā singulare Dei Dionysii Hierarchia vana. 64
 donum esse. 326. Hieron. ibid. Dioscoro Episcopi honorem
 Corpus aliquid ad pecca- cur patres detraxerunt. 292
 tum confert, ideo punitur. Disputatio Bernensis, Possia-
 545. cena, Londinensis. 8
 Cruces olim in precio ha- Pontificios multas diuortii
 bitæ, cur. 845 causas facere. 667

I N D E X.

Duces viæ nostræ habemus Ecclesiã non semper in ex-
Christũ, Apostolos, & omnes tera hominum successione
antiquiores eccles.patres. 406 quærendam esse. 251

E Latere Ecclesiam posse, non

Ad librorum sacrorum no- interire, vt prædixerunt pro-
titiam ecclesiæ approbatio re- phetæ. 253

quiritur. 104. Spiritu sancto in- } aspecta- } distinctio
digemus, qui omnem dubita- Eccle- } bilis } nem scri-
tionem excutiat. 105. hoc scri- sive } aspectũ } pturis p-
pturæ docent. 106 } latentis } poni. 275.

Ecclesia Christi est fidei cu- Ecclesia Catholica quã cre-
stos. 128 dimus, non est visibilis. 275. cõ-

Ecclesiam errare posse. 237 stat ex solis Christi membris

Verbi doctrinã Ecclesiæ no- Aug. Epiph. Aquin. 276

ram. 240. & c. id docet Irenæus, Christus prædixit raras fore

Augustinus, Hieron. Ambro- Ecclesias. 259. Locus Lucæ 18.8.

fius. 240. 241. item Augustinus, expositus patrum iudicio. 259.

Chrysostomus. 245 260

Hæreticos cuiusmodi eccle- Ecclesiam Catholicam aspe-
siæ autoritate premebant pa- ctabilem non esse. 262

tres. 242 Ecclesia visibilis perire po-
test, inuisibilis nunquam. 262

Scriptura ecclesia notior est. 243 Ecclesiam Christi nullis cer-

Episcoporum successionem tis locis alligari. 264

ecclesiæ notam non esse. 244 Nulli Apostolorum Eccle-

Ecclesiæ notam non esse vt sia tanquam capiti subiicieba-

fit Catholica. 246. nec omni ec- tur. Gregorius. 447

clesiæ nec semper conuenit. Ecclesiam externam tantum

247. loci è Psal. 79. Hieronymo à mysterio iniquitatis occupa-

contra Luciferianos, Augusti- tam esse. 266

no ad Honoratum, Tertul. Ire- Aduersus Ecclesiam inuisi-

næo, Vincentio exponuntur. bilem portæ inferorum non

Ecclesia instar Lunæ inter- valebunt. 461

durum in magna obscuritate ver- Christum Ecclesiam suam

satur. 249. vt Eliæ temporibus. nunquam de tot orbe perdi-

Ibid. & Christi. 251. quod aper- disse. 461

tè ex Durzo colligitur. ibid. Historiis proditum esse, Ec-

cclesiam

INDEX.

- clesiam post Apostolorum mor- bus peccauerit. 456
 tem indies factam esse corrupti- Ecclesia nullis locis coarctata
 orem. 464 tur. 458. 459. non itaque de pon-
 Bernar. perditis. ecclesie sta- tificis Cathedra suspendenda.
 tum deplorauit. 490. Itē, Nicol. ibid.
 Clemāgis. Ibi. Franc. Petrarch. Ecclesiam semper splendidam fore
 491. Ioan. à Capistrano ibid. A- prophetam non prædixerunt. 459
 neas Syluius ibi. Cornelius Bi- Locus Ecclesiastici. 15. 14. & c.
 tontinus, Adriā. sextus. Delect. De Adamo intelligitur. 76. Hu-
 Cardin. ad Paulū 3. ibid. ex qui- ius libri error. 77
 bus constat Rom. ecclesiam à pri- Ecclesiasticum iudicium er-
 stinis institutis desciuisse. 492 rare potest. 828
 Quo tempore ecclesia Hieros. Epiphanius Epistola. 816, & c.
 & Græca spiritum ecclesie ami- Episcopi soli de scrip. inter-
 serint, non magis constat, quam pretatione non debet diiudica-
 de Romana. 472 re, sed omnes verbi ministri.
 Mutationes in Ecclesia irre- 137. ergo non solus potifex. 144
 pere posse quamuis statim non Hieronymus Presbyterum &
 sentiantur. 466. 467 Episcopum iure diuino eundem
 Grauitate errare posse Eccle- esse scribit. 432
 sias interim ut sint ecclesie. 468 Episcoporum *oressia* nullam
 & 498 potestatem arguit. 294
 Corrupti Ecclesiam posse Veteres Eremitas à recetio-
 probatur. 474 ribus longius discrepasse. 377. Ef-
 Præstantissima illa Dei pro- sentia patris & filii vnica. 527
 missa ad Ecclesiam electorum Euangeliū rectissimè voca-
 pertinere. ibid. uit Lutherus Pauli Epistolas. 11
 Ecclesia habet potestatem fal- Eudoxia Christi efficax fuit si-
 sam doctrinam à vera diiudican- ne transub. *dyacrisia* erat. 175.
 di, sed ex scripturis hoc iudi- *Euzacrisia* quo sensu veteres
 cium faciendum est. 390 dixere *θυσια ἀδικιατων*. 305.
 Ecclesie olim non magnæ fa- 306. 307. & c. 782.
 cultates. 855 Eucharistia non celebranda
 Ecclesie nostræ formam ab priuatim. 820
 Apostolis & Euangelistis con- Examen omnium dictorum
 scriptam esse. 454 quale esse debeat. 357
 Ecclesiam nunquam fuisse, quæ Exequiæ. 819
 nihil in doctrina vel in mori- Exorcismus patrum & pon-

I N D E X.

- ificiorum quantum discrepāt. posse. 659
- 537
- F
- Fatum. 857
- Fide sola nos iustificari affirmat Paulus. 27
- Idem Patres affirmant Ambrosius 31. Augustinus 32. Basili⁹ 36. 37. Nazianzenus. 38
- Statim post Apostolos doctrinæ & fidei inclinatio facta erat. 476
- Fidei naufragium facere. i. sanæ doctrinæ. 1. Tim. 1. 19. 608
- Fides per se certa nouo pignore certior est. 609
- Fidem veram nunquam interire. sic patres docuerunt. 620
- Qui vera fide donati sunt, ij se vera fide præditos esse sciunt. 600
- Qualis Abrahæ talis nostra debet esse fides. 602
- Christi iustitiam fide apprehendi oportere. 585. sic patres sensere. 586
- Die iudicij pios fide liberari, quamuis ex factis sit pronuntianda sententia. 586
- Iustus ex fide viuit quo sensu. 795. ex Chrystomo. ibid.
- Fidei tranquillitatem cum multis doloribus esse permistam. 697
- Fideles ad cœnam pro peccatis dolores afferre. 696. & 698
- Fidelium liberos sine sacram. sub foedere esse. 657. & seruari
- Fideles alacres ex hac vitâ migrant, quamuis mortem timeant. 602
- Fideles de sua in finem perfeuerantia certos esse. 606. & c.
- multis argumentis probatur. ibid. patrum testimoniis. 614
- Nulli Deum patrem verè vocare possunt, nisi eius filij. 611
- Non funebria Christiana, sed horum superstitionem damnamus. 364
- G
- Galatarum & Papistarum eadem sententia de operibus cum fide coniungendis. 689
- Gratiæ nomine in scripturis Dei beneuolentia declaratur. 553. id Thô. Aquin. fatetur. ibi.
- Gratia gratis data, non tantum miracula sed vniuersa donorum genera ex Dei amore profecta comprehendit. 564
- Gratia infusa neminem liberat ab omni peccato. 573. locus Phil. 4. 12. expositus. 574
- Paulus infusa gratia præditus peccato in hærente laborauit. 576. loci 2. Cor. 12. 2. Rom. 7. 25. exponuntur. 577
- Gratia infusa quia non plenâ, ergo non verâ nobis iustitiâ confert. 570. & c. quia nihil imperfectum Deo placet. 571
- Omnis gratia iustificans in Deo est, vnde gratia sanctis cõmunicata est, quæ infusa dicitur

I N D E X.

tyr.		367.579	Hieronymus de ea dubita- uit.	15
	H			
Helena crucem inuenit, non adorauit.		844	Lutherus non ἀπλῶς strami- neam vocauit.	21
Origines & progressus here- fium in Hieros. ecclesia nō ma- gis quàm in Romana dignoscū tur.		469	Iacobus de ficta fide loqui- tur. 40. sic sentit Augustinus. 42 Ieiunium Mosis, Heliæ, aut Christi non esse à nobis imitā- dum testatur Chrysostrōmus.	42
Hæreticum non est ad scri- pturas prouocare.		57	360	
Hæreticum est nolle in scri- pturis acquiescere, Tertullia- nus.		ibid.	Ieiuniū non consistit in de- lectu ciborum.	799. &c.
Hesterę libri partem, tria ca- pita Danielis Hieron. è Cano- ne reiicit.		87	Ieiunia veterum Catholico- rum, & papistarum dissimilli- ma.	804
Hippolyti librū de consum- matione seculi suppo. fuisse. 352			806.	
Historiā non esse certam ec- clesiæ notam.		453	Iesuitæ.	862.
Historias ante <i>ἱστορίαι</i> ec- clesię nostrę res gestas perscri- psisse.		454	Epistolas Ignatij nuperrimē excussas suppos. fuisse.	345
In pōtificiis historiis nostrę ecclesię memoria viget.		ibid.	Non omnis ignorātia ab ori- ginali peccato fluxit.	538
Hortationes vt fideles sibi caueāt ne cadant, eò inferuiūt, vt securitatē carnalē fugiāt.		613	Conformes nos esse imagi- ni filij Dei quo sensu dixit Pau- lus. Rom. 8. 29.	579
Putida superstitio Hortularū pontif.		705	Lactātius Pontificiorū Ima- gines damnat. 421. sic etiā Con- cil. Elibert. Canone 36.	
Huisius contra fidem pub. in ipso concilio morte crudelif- sima interfectus.		337	Imaginum Iudæorum pecu- liarem fuisse rationem.	421
I			Imagines quando in eccle- sias introductæ.	266
Iacobus de vera iustitia est loquutus.		45. 46	Imagines cōfringēdas scrip- docet. 381. id præstiterunt Epi- phanus, Serenus Malsil. Epi- scopus.	ibid.
Iacobi Epistolam Eusebius adulterinam vocat.		11. &c.	Imaginū adorationem Gre- gorius damnat. 384. Nicena syn Ili. iij.	

I N D E X.

odus 2. adorari iussit. *ibid.* postea diuino cultu adorabantur. *ibid.*

Imagines ante Gregorium honore nullo colebantur. 384

Manuum impositio pia ceremonia est, non sacramentum. 624

Infantes non habere fidem. 660. &c. sacramentum tamen illis salutare esse potest. *ibid.*

Spiritum sanctum in his occulto modo efficacem esse. 661

Christi ad inferos descensum vetera symbola plusquam 50. caruere. 552. Roman. teste Rufino, quæ habent, pro sepultura accipiunt. *ibid.* oriental. ecclesie hoc articulo caruerunt. Rufinus. 553

Ioannes non vixit vitam solitariam 743. Iouinianus. 859

Iustificati pacem (eamque sempiternam) adepti sunt. Ergo de salute non dubitant. 604. sic Chrysoft. 605

Iustificationem integram fides affert. 34

Iustitia duplex, Legis & Evangelij. 29

Iustitiam imputatiuam scripturis celebrari. 564

Iustitiam *voluntariam* in Christo qualitatem esse, non in nobis. 581

Impiis Deus nullam iustitiam imputat dum impij sunt, 763

sed quos sua gratia complectitur, pios facit. 583. peccati reliquie eos impios non faciunt. *ibid.* Locus Rom. 5. 19. explicatur. *ibidem.*

Iustitiam nostram in hac vita perfectam esse, quia Christi obedientia est quæ est perfectissima. 472

Paulus Philip. 3. 4. 6. omnia operum genera excludit à iustificatione. 594. sic. 1. Cor. 4. 4. *ibidem* Gal. 3. 10. Iustitiam gratuitam & non ex meritis Patres docuerunt. 596

Renatorum iustitiam inherentem impuram esse luculenter probatur. 591. &c. Christi verò ipsis imputata purissima. 592

L

Laico licere de religione disputare. 336

Deus omni lege maior. 518

Legem Dei implere neminem posse. 684. Matt. locus 11. 30. expof. *ibidem.* Sic Augustin. 685. Hieronym. Chrysoft. Bernard. Aquin. 685. 686. 749.

Custodimus legem quo sentiu. 684

Iustificatio nulla per legem. 763

Legis maledictio non tantum de maximis flagitiis quod pontifici-

I N D E X.

tificii volunt intelligitur.	686.	Christus solus mediator in-	
fic patres fenserunt.	688	tercessionis.	770
Suas leges Pontificij diuinis		Melchiadis decretum.	376
præferunt.	708	Melchisedechi sacrif. 795. &c	
Humanis legibus quousque		Merces nõ arguit meritũ.	760
parendum.	708. & 709	Meritum nullum, quia quic-	
Obediẽtia legis nos non li-		quid agimus debitum.	761. ne
berari.	693	Angeli quicquã merentur.	762
Fides quo modo impleat le-		Ministros nostros non esse	
gem.	693	laicos.	640. 788
Limbum patrum & Bucerus		Ministorum Euãgelicorum	
& Calvinus explodunt.	549.	vocatio.	790
Nonnulli patres hic errarũt.	551	Ministorum coelibatus.	352
Loci, psal. 16. 10. Zachar. 9. 11.		Ministros propria authorita	
explicantur. Eccles. 1. 24. suppo-		te non absoluere	703
sititius est.	550	Miraculũ quid patres voca-	
M		runt.	182
Machab. librõrum errores.		Miraculum in sacram. non	
78. 79		esse ex Augustino.	181. &c. &c
Gregorius Canonicos negat		Nazianzeno.	ibid.
esse. 79. & Augustinus.	80	Missam non esse Christi sa-	
Liber Machzor Iudæorũ.	817.	crificium.	306
Malachię locus de iugi sa-		De reali missæ sacrificio pa-	
crificio.	741	tres nunquam cogitarunt.	779
Malitiã nulli infundit Deus.		Missam quæ non nisi vnum sa-	
512. sed insitam regit.	523	crificum cum pusione postulat	
Nihil ita natura sua malum,		priuatum esse quam Dionysius	
quin Deo iubente bene fiat.	518	non agnouit. 409. Aug. & Hier.	
Mariã pontificij blasphemẽ		non confirmarunt.	419
inuocant.	771	Misissis priuatis Christi præ-	
Matrimoniuũ coelibatu quan		scriptio apertiss. aduersatur.	411
doque præstabilis.	671	hãc Christi præscrip. vetus Ec-	
A matrimonio castitas non		clesia. 600. annis obseruauit.	412
separanda.	716	Monachi recẽtes à veteribus	
Matrimoniuũ nõ esse sacramẽ		plurimũ abhorrent.	362. 819
tum. 633. &c. Augustinus quo		De Monachis nullum verbũ	
sensu sacramentum dixit.	635	in scriptura.	362

I N D E X.

Monachorum nuptias nõ ef- se incestas docet Calc. synodus canone. 16. Monica Augustini mater. 845. &c. Montanus primus ieiuniorũ legislator. 824 De mortuorum precibus ni- hil scripturæ loquuntur. 766 Mysteria non esse adoranda. 739 N Nicene synodi canones tan- tũm. 20. fuisse teste Theodori- to. 485 Non renatis peccãdi neces- sitas imponitur. 513 Nouati hèresis. 858 Paulum. 1. Tim. 4. 3. pontificẽ perstringere, qui nuptias suis mancipiis interdicit. 502 Quosdam è pontificibus af- firmare nuptias esse malas. 501 O Obedientia ad quã hortatur Christus via est ad metam, quæ causa metę non est. 585. locus Lucę 10. 25. expos. 585 Olei perfusio. 741 Opera ne cum Christo qui- dem iustificant. 689. locus Rom. 8. 4. de imputatione intelligen- dus est. 790 Operum nullam habet ratio- nem Deus in nobis iustificãdis 694 Opera sanctorũ non sunt for- des & inquinamenta, sed Dei	dona. 47 Opera bona sunt instat viæ quam prius iustificati ingre- diuntur. 37 Opera tinẽta Christi sangui- ne non esse meritoria 759 Sanctorum opera non sunt tota peccata sed peccati labe polluta. 555 In sanctis sũt multa Deo gra- ta. ibid. Sacramentum Ordinis nul- lum est. 624. Augustinus lata sa- cramenti significatione Ordini- nem sacram. dixit. 624 Ornatus Ecclesiasticus. 812 Oves suas Christus non Pe- tro tantũm tradidit. 724 P Panem & vinum patres tũ- nus appellarunt, Theodorus, Nazianz. Chrysoft. Cyrillus Hierosol. 207 Panem dedit Christus post verba cõsecrationis. 174. id do- cet Cyrillus. 175. non solum pã- nem. 176 Panem & vinum populo ex- hibita fuisse testatur Iustinus. Apolog. lib. 2. 414 Panis <i>αἰώνιου</i> corpus di- citur. 737 Papistas immaniss. idolola- triæ reos esse. 385. 386 Vnum pastorem non posse toti Ecclesiæ præesse. 720. &c. Patrum sententiæ pro tran- sub. alligatæ explicantur. Igna- cius

I N D E X.

- eius quo sensu Eucharistiã car-
 nẽ Christi dixerit. Theodorit.
 dial. 3. ex Epist. Ignat. 208. Idem
 Iustinus Martyr Apol. 2. 209. Ire-
 næus lib. 5. cõtra hæres. 210. Ter-
 tul. de resur. 211. Orig. Hom. 5. in
 diuerfos locos. 212. Cyprian. de
 cœna Domini. 212. Hilarius lib.
 8. de Trinit. 213
 Basilii locus in regul. bre-
 uior quæst. 172. in hunc finem
 adductus. 214
 Greg. Nyss. in Catechetico. 215.
 Cyrilli Hierosol. Cateches. 215.
 mystag. 4. 216. Ambros. lib. 4. de
 sacram. c. 4. & 5. 217
 Epiphani in anchorato. 219.
 Gregor. Nazianz. in epitaphio
 Gorgonię sororis. 220. Chrysof.
 Homil. 24. in 1. Cor. & dial. 3. de
 Sacerd. 221. August. in psal. 33. &
 98. 222. Hieron. quæst. 2. ad Hedi-
 biam. 223. Cyrilli Alex. in Epist.
 ad Cęsaryrium, & in interpret.
 Anath. II. 224. Leonis serm. 6. de
 Ieiunio. 225. Damasc. lib. 4. cap.
 14. de fide orthodox. Theophi-
 lact. in cap. 22. Luc. 226
 Patrum expositiones nun-
 quam erunt nostrę fidei funda-
 mentum. 271
 Patres causę pontificiæ ad-
 uersari. 408. & c.
 Patres, nostros potius esse
 quàm Papistarum. 387
 Patres, cuiusmodi testes pu-
 blicę fidei. 388
 Papistarum de Patribus iu-
 dicio 389. profitentur se inte-
 gram patrum doctrinam susci-
 pere. Ibid.
 In Patrum interpretationi-
 bus acquiescere non est neces-
 sarium. 393
 A Patribus ad scripturas pro-
 uocationem esse legitimã. 494.
 Chryso. 395
 Patres in fidei errores inci-
 disse & de his inter se concer-
 tasse. 497. hoc etiã patribus cõ-
 sentientibus euenit. 398
 Patrum errores reiciendos. 347. 407
 Patres à Papistis sæpe reii-
 ciuntur. 348
 Ex Patribus probabiliter tã-
 tum argui. Aquin. 811
 Patres de pœnitentia multa
 incommodius scripsisse. 354
 Patribus quantum tribuen-
 dum, idque ipsorũ iudicio. 340
 Repentina *modi* voluntatis
 consensu carentia. 10. præcepto
 damnantur. 576
 Paulum 1. Cor. II. de vero pa-
 ne loquutum fuisse. 178
 Permissio nuda tollit Dei
 prouidẽriam. 513. permissio qua-
 tenus non improbanda. 518
 Peccatum esse accidens per-
 petuo ecclesię iudicio. 556. &
 558. nõ nudam priuationem te-
 ste Aquinate. 557. Põtificii fatẽ-
 tur esse actionẽ, ergo accidens.
 560
 Peccatum est praua actionis
 qualitas, quã Deus non probat,

I N D E X.

licet actionem prober.	522	Factum Phinees propter fidē	
De peccatorū nostrorum re-		laudatur.	695
missione nos certos fieri.	559.	Pœnitentiam sacramentum	
&c. sic Basil. Catech. Trid.	602	non esse	630. Tridentini magi-
Deum peccati esse authore,		stri post resurrectionē à Chri-	
nostri omnes vt blasphemum		sto institutū fuisse decreuerūt.	
derestantur.	509. &c.	631. Nouati hæresis qualis.	635
Deus vult peccatum, sed nō		Sub quibus Pōtificibus quę	
simpliciter & quatenus pecca-		dam noua dogmata inuecta e-	
tum. 513. sed vt decretū. 516. Du-		rant.	464
reus inuitus fatetur.	520	Pontifex Romanus genera-	
Peccata omnia mortifera,		lis pastor non est. 139. id docet	
nec tamen paria. 561. Peregri-		Cyprianus 140. Nec sol ^o script-	
nationes religiosæ.	875. 876	interpr.	143. &c.
Petrum Rom. ecclesiæ Epif-		Pōtificis querelam & exce-	
copū fuisse nullo scripturæ ver-		ptionem synodus Calcedonē-	
bulo potest demonstrari. 494.		sis reiecit.	295
immo huic opinioni scripturæ		Romani Pōtif. principatum	
inimicæ sunt. Ibid. Historici de		Cyprianus nunquam approba-	
ea multū ambigunt. 495		uit 418. sed cum summa contu-	
Patres Romę fuisse, non ta-		melia reijcit.	419
men vt Episcopū affirmant. 496		Nullum doctrinæ Pontif. ca-	
Petrus Apostolus nō debuit		put esse quod vniuersi Patres	
nec potuit esse Episcopus. 496		receptum in Ecclesia suis tem-	
Omnes bonos pastores Pe-		poribus testentur.	348
tri successores dixit Chryf. 145		Plurima esse Pontificię pro-	
Non super Petrum sed petrā		fessionis capita, veteris Eccle-	
ædificauit Christus Ecclesiam.		się patrūque disciplinæ dif-	
145. sic sentit August. Epipha-		sentanea.	456
nus.	ibid.	Romani Pontificis tribunal	
Petri cathedram, fidē Petri		aut ignorauit aut contempfit	
vocauit Hieronymus. 147		August.	234
Petri Cathedræ ad hærerere a-		Pontifices errasse.	729
pud Optatum sig. fidei confes-		Insignis Pontificiorum per-	
sionem Catholicā retinere. 374		fidia patrum sentētias corrup-	
Omniſus Christianis præ-		pendo.	417
ceptum est, vt bibant ex pocu-		Pontifices hæreticos fuisse.	
lo.	334. &c. 148.		

I N D E X.

- Pontificis Rom. status quo- modo creuit. 266
- Pontificū absurdiff. scriptu- rarū interpretationes. 150. &c.
- Prædestinatio gratuita est. 740.
- Preces pub. à populo nō in- tellectas ipsi non prodesse. 427.
- Chrysoft. ibid.
- Non quicquid precibus af- fidnis petimus id semper acci- pinus. 325
- Preces & vota à Pontificiis virgini cūctis que diuis fieri. 425
- Presbyteri in ecclesia. 784
- Principes iure possunt co- gere episcopos, vt officium fa- ciant. 837
- Purgatoriū nō euinci è Mac- cab. libris. 783. nec .1. Corint. 3. 754
- Q**
- Quadragesimæ obseruatio- nem Apostolicam non fuisse. 358. &c. 838.
- R**
- Reliquiæ Polycarpi. 840
- Roma 1. Pet. 5. 13. non dicitur Babylon. 493. 59. in Apocal. 18. 2.
- describitur Roma ab Antichri- sto instaurata. 597
- Solam ab historicis Roman. Ecclesiam nō fuisse agnitā. 458
- Romanam ecclesiam nō esse Catholicam. 255
- Romā. Ecclesiam nō esse ve- ram Christi ecclesiam. 506. &c.
- hanc errare potuisse sensit Cy- prianus. 507
- Romanæ Ecclesiæ Constan- tinopolitanam, synodus Calce- donensis æquauit. 293
- Romana ecclesia potestati sibi sumit libros non diuinos, diuinos & Canonicos facien- di. 97
- S**
- Sacerdotis nomen nostris ministris nō conuenit. 784. 787.
- Omnibus Christianis commu- ne est. 785
- In sacramentis donari nobis gratiam. 642. instrumentaliter Durzo & Alano fatēribus. 643. non sine fide. 644. &c.
- In sacramentis signum pro resignata sine rei mutatione metonymicōs accipitur. 167
- Duo tantū sacramen. esse affirmant Caluinus, Lutherus, Philippus, Bucerus. 621
- Rationes pro septem sacra- mentis. 744
- Nullus patrum 7. sacramen- ta constituit. 622. nec Cōcilium Florentino antiquius.
- Sacramenti alteram partem non esse integrum sacra- mentum. 733
- Veterem Ecclesiam duobus tantū sacramentis vsam fuis- se, patrum testimoniis proba- tur. 622. & scripturis. Ibid.
- Basilius docet sacra public. noto sermone olim facta fuisse. 427. cūm vniuersus populus

I N D E X.

- psalmos caneret. *ibid.* Post. 600
 à Christo nato annos hic mos
 erat. 428
- Quale sacrificiū patres Nice
 ni i sacra cœna intellexerūt. 303
- Sacrificiū omne in sacra cœ
 na *μυμνοινκδι* atque *εὐχαριστικδι*
 esse patrum iudicio. 311
- Sapiētīę liber teste Augusti
 no ab omnibus Ecclesiis nō e
 rat receptus. 94. Hieron. *μυμνοινκδι*
μυμνοινκδι vocat. *ibidem*
- Sapientia de qua. 1. Cor. 1. 30.
 ut & iustitia, & c. nostra sunt
 nisi imputatione. 590
- Sanctos mortuos nō esse inuo
 cados. 314. Augustinus. 321. Hie.
 320. 766. Quia internos animo
 rum motus perspectos non ha
 bent. 316
- Sanctos adorant pontificij,
 quod Hieron. insaniam vocat.
 769
- Sanctos mortuos ignorare
 quid nos agamus. 316. obiect. Pa
 pist. soluuntur. 317. & c. hoc Au
 gustino & Origeni incertum
 fuit. 318. 319. & c.
- Ambrosius sanctorum inter
 cessione nobis non esse opus
 docet. 430
- Sanctos in multis locis esse
 nō posse simul. 768. hoc ne ange
 lis quidem contingit. Dam. A
 quin. 768
- Sanctorum salus est gratui
 ta quia prędestinatio gratuita
 est. 588. Loci Mat. 25. 34. Gal. 5. 14.
- Rom. 13. 14. Luc. 16. exponuntur.
 597. & 1. Ioh. 3. 7.
- Epiphanius sanctorum cul
 tum damnat. 424
- Sanctificationem à iustifica
 tione in scrip. distingui. 568. nō
 ab ea diuelli. *ibid.* 569
- Fide & iustificamur, & san
 ctificamur. 596
- Satyrus Ambrosii frater. 848
- Scripturis solis controuersię
 dirimuntur. Pagina. 4. & 5. sic Pa
 tres ipsi senserunt, *ibid.* 6. & 450
- Scripturarum sensus ex ipsis
 script. petendus. 400. & c.
- Script. solas ad vitam salu
 tēmq; sufficere. 401. Athanas.
 422
- Christianis omnibus præce
 ptum esse scrutari scripturas.
 402. sic sentit Chrysof. in Co
 los. homil. 9. 440. Hierō. in Co
 los. 3. 403. Origenes in Esai. ho
 mi 2. *ibid.* Augustini locus hac
 de re, contra epist. Fundā. cap.
 4. expositus *ibid.* & Tertullia
 ni de præscript. 404
- Promiseuę fidelīū turbę nō
 esse datos script. libros affirmat
 Duræus. 404
- Ecclesiastica traditio inter
 pretandę scrip. norma nō est. 405
- Scripturę interpretatio om
 nis à generali Concil. petendā
 non est. 338
- In scripturarum iudicio ac
 quiescendum. 457
- Ecclesiarum interpretationē
 ad

I N D E X.

ad scripturas exigendam, non contrà.	66	Spyridion.	813
Quęcunque necessaria sunt, in script. manifesta sunt, Chry- so. idem August. 442. Hieró. lo- cus Epistola ad Paulum expo- situs. Ibid. August.	824	Perpetuam vnius loci, sedis succesſionis subscriptionē no- bis non esse necessariam.	273
Scripturę ex se, non ex Ec- clesia autoritatem mutuatur. 107. 135. spiritus testimonium nõ ad alios refellendos, sed ad nos ipſos persuadendos valet.	109	Fides Pastorum & Doctorũ succesſioni necessariò non ad- iungitur.	128
Scripturę multis argumētis præterquam spiritus æstiman- tur.	113. 114	Papiltę synodus omnes. 4. Euangeliis exæquant.	330
Scripturarum <i>αὐτάρχειαν</i> de- fendunt Tertulli. 57. Basilius. Augusti.	68	T.	
Verę scripturarum senten- tię inuestigatio è Cypriano. 132 ex Augustino. 129. ex sacris script.	135. 136	Theodoriti locus dialog. 2. 201. substantiam panis manere. 202.	
Scripturis non modò testi- monium, sed iudiciũ detulit August. 232. idem Basilius.	233	Tertulliani locus cõtra Mar- cian. lib. 4. expositus. 188. & c.	
Scriptura constans regula contra Cusanum.	153	Tertullianum multa contra Pontif. Ecclesiam præscripsisse. 349. 350. nihil contra nostram lib. de præscriptionibus. ibid.	
Scripturarum quadruplicem sensum fingere.	155	Tobię liber meritò culpan- dus.	72
Qui signa contemnit, & rem signatam. 185. Ambros. Au- gust.	186	Traditionis voce sig. Paulus doctrinam	57
Sophismata pontificiorum. 714. & c.		Transsubstantiationem non posse ex scripturis probari fa- tentur Papist.	172
Spes certa est, quia fidei cer- tę fructus est.	614	Argumenta <i>ἑποδτικῆς</i> ad- uersus Transsubstantiat. 228. & c.	
Nulla spes in creaturis col- locanda.	773	Transsubstantiationis commẽ- tum recens.	133
		Transsubstantiationem re- fellunt. August. 192. & c. Chryſ. 199. Theodoritus. 201. Maca- rius.	205
		V	
		Vnam veritatem antiquitati, consensioni, succesſioni præ- fert August.	374

I N D E X.

Victor papa.	839-840	Nullius voluntatem impe-
Vigilantius.	859	dire posse quo minus qui cre-
Sacris virginibus nuptias		dunt absoluantur. 701.&c.
permisit Cyprianus. 328. & Au-		Votū quod sine scelere per-
gust. 329. Epiphanius, Hieron.		solui nequeat irritum esse Ber-
Ibidem		nardus censet. 318
Virginitas propter sanctimo-		Extremam vnctionem sacra-
nię opportunitates amplecten		ment. non esse nec colligi pos-
da est. 673		se ex Marco aut Iacobo. 628. &c
Nazianzenus vitam <i>κοινωνι-</i>		Gręcos sacerdotes ab vxori-
<i>κλει</i> ἐπιμυκῆ exequat. 429		bus non abstinuisse. 500
Reuelatam voluntatem fieri		Z
quotidie precamur. 516. hęc e-		Zozimi pontif. fraude corru-
nim nostrarum actionum regu		ptos fuisse Nicenę synodi ca-
la est. ibidem		nones. 482. 483

F I N I S.

Lege pag. 22. lin. 8. Cum enim, &c. Ibid. l. 9. cum. pa. 25. l. 32. indi-
cabant. pa. 741. l. 28. patribus. pag. 624. l. 26. fit. pa. 824. l. 25. 741.
μωρ. p. 837. li. ult. libros.

PHARISAI SMVS
VETVS ET NOVVS:
SIVE DE FERMENTO
PHARISAEORVM ET
IESVITARVM,

LAVRENTII HUMFREDI
CONCIO IN FESTO CI-
NERVM; ANNO DOM. 1582.
HABITA:

Matth. 16.

*Videte & caute à Fermento Pharisaeorum
& Sadduceorum.*

PHARMACEUTICVS

VETVS ET NOVVS

SIVE DE FERMENTO

PHARMACEVTICORVM ET

LABORVM

AVTHORVM H. M. R. R. D. I.

CONCIO IN FES TO CI.

IN FES TO ANNO DOM. 1787.

HABITA.

Math. 23.

Traktat über die Fermente Pharmaceutica
von H. M. R. R. D. I.

DE FERMENTO

VITANDO, LAURENTII

Humfredi Concio.

Matth. 16. Mar. 8. Luc. 12.

Iesus dixit illis (Discipulis) Videte & Cauete à fermento Pharisæorum & Sadduceorum.

Satis iam satis (Auditores)

Theatricis spectaculis aures & oculos oblectauimus: satis laruarum ac lemurum, vidimus, audiuius: satis & risui Comico, & luctui Tragico indulsumus: nunc

Comædiæ.
& Tragæd.
Oxon. in fine Febr.

hæc dies, hoc festum quasi Cineritiu, alios mores, aliam dictam, aliam personam ab vnoquoque nostrum postulat: vt quæ à tergo sunt oblitæ, porrò pergamus, & quæ ante oculos, & quæ præ manibus sunt, agamus sedulo: vt à ludicris ad seria, à

socco ad saccu, à Cothurno ad Cineres, à prophænis ad sacra, à fabulis ad ipsam veritatis inuestigatione & disciplinã transeamus: quandoquidem omni quantumuis apparatissima scena nostra veritatis imago est illustrior, & Græcorum Helena pulchrior & amabilior est Christianorũ veritas.

Veritas cognoscenda.

Nam si, vt rectè placet Philosophis vestris, cõtraria se ita habent, vt nosse alterum non posses, nisi vtrumque cognoueris: cum iam per aliquot dies

Augustinus.

4 DE FERMENTO VITANDO,

& noctes fabulis iucundis illis quidem & laudabiliter actis, fabulis tamé operam dederitis: multò certè maius studium in veritatis cognitione & contemplatione ponendum: & ita ponendum, vt illas spectasse tantùm & intellexisse suffecerit: hæc amare & amplecti oporteat. Vt enim Ignoti nulla cupido: sic postquam nouimus, concupiscendum, desiderandum, amandum est. At non amat qui amat frigidè: non amat qui non feruet, qui non ardet, non deperit. In amore hæc inest vis, omnifque zeli boni mali, considerati cæci, hæc est natura, hæc proprietates, vt nisi vehemens, intensus incensus fuerit, omnium verè amatorum sententia, amor gelidus aut omnino nullus esse iudicetur. Quod etiam in illis vestris fabulis vidisse & animaduertisse vos arbitror: in quibus Amoris flamma sic apparuit & erupit, vt non amor sed amor, non feruor sed furor esse videretur. An nõ meministis Euclionem sic ollam suam, Antonium sic Cleopatram, Alexandrum sic Bagoam suum Eunuchum, Philarchum sic Phædrum suam, Meleagram suam Atalantam, & Menechmum Plautinum meretricem Erotium, Oedipum etiam matrem Iocastam, Iulium Cæsarem sic imperium deamasse, vt regni causa iurandum imò omne ius violandū censeat? Et nos amore Christianæ veritatis nõ flagrabimus, cuius faciem, ac formam si oculo mentis vestræ paulisper iutuere libeat, mirabiles profectò amores sui excitabit?

2. Veritas amanda.

3. ardentem.

Fabula in coll. D. Ioannis, Christi, M. Magd.

4. Antithesis: vana & mixta Religio.

Hanc autem veritatē, si non sponsam Iesu Christi, aut amicam, aut filiam non potestis amare, nisi simul Romanæ meretrici ceruffatæ fortassis & fucatae, sed rugosæ iam anui & cadauerolo scorto mittatis repudium. Nec potest quisquam veritatem, pietatem, religionem deamare: nisi qui vanitatem, impietatē, superstitiones omnes ex animo deleat

deleat & oderit. Nō potestis simul duobus Domi-
 nis Deo & Mammonæ seruire, vni Domino adhe-
 rere, nisi contempnatis alterum. Nam sicut omnis
 virtus non dispersa sed collecta & vnita fortior
 est: sic amor Christianus vnio est, & mystica Ec-
 clesix vni spōso Christo agglutinatio & cōsocia- Aug. de ve-
 tio: & teste Augustino, Religio vni Deo religa- ra Reli.
 tur, non pluribus. Nolite iugum alienum & impar-
 trahere cum infidelibus. Quod est enim iustitię cū
 iniustitia consortium? Quæ luci cum tenebris cō- 2. Cor. 6.
 munitas? Quæ Christo cum Belial concordia? aut
 quod fideli cum infideli commercium? Quæ Dei
 templo cum simulacris consensio? Qui zelus Chri-
 stianorum contra gentes, gentium contra Chri-
 stianos, Iudæorum cōtra vtrumque populum fue-
 rit, quid referam? Christianorum zelus olim hic
 fuit, apud Tertullianū de Spectaculis, Non sacri-
 ficamus, nō parentamus, sed neque de sacrificio
 & parentato edimus: quia non possumus Cœnam
 Dei edere & cœnam Dæmoniorum. Alibi zelus l. de Ide
 gentium hic fuit, O melior fides nationum in suā
 sectam, quæ nullam solennitatum Christianarum
 sibi vendicat, non Dominicum diem, non Pente-
 costen, etiam si nossent, nobiscum non communi-
 cassent: timerent enim ne Christiani viderentur.
 Zelus Iudæorum hic fuit, gentes pro canibus ha-
 bere: suam legem, templum, Patres tanti facere, vt
 non Samaritanos vicinos, non Christi Apostolos,
 non Christum ipsum ferrent, sed abhorrerēt. Chri-
 sti amor est, non modò zelo domus Dei inflamma-
 ri & tantū non deuorari, sed omnes boum &
 columbarum venditores, omnes spirituales siue
 latrones, siue mercatores flagello è funiculis con-
 fecto è templo eiicere: Phariseis vā vā semel &
 sæpe detonare. Hoc zelo nunc concitatus docet
 suos discipulos, vt videant & CAVEANT A Matth 16.

6 DE FERMENTO VITANDO,

FERMENTO PHARISAEORVM ET SADDUCEORVM. Non potest enim cordi & curæ esse vera religio, nisi fermentata doctrina odio sit & fastidio. Oues qui rectè curat & diligenter custodit pastor, arcet lupos. Qui tutò & securè nauigat gubernator, nauim non modò secundo vento & fauente cœlo regit & prouehit, sed aduersas tēpestates prospicit, syrtes scopulos præcauet, ac ne intus ab insidiatoribus, foris à piratis & hostibus, vllum ei periculum creetur, summa diligentia & circumspectione prouidet. Omnem enim inscēforem vehere potest nauis præter fugitiuū, vt optimè Epiphanius, id est, vt hoc loco interpretatur Christus, præter Pharisæū. Quo autem vos hunc Piratam, Pharisæum, fugitiuū iis nostris temporibus rectius intelligatis, & propius aspicatis, sic accipite: Bonos ministros, & malos magistros, Christi Apostolos & pseudapostolos, Cæsaris amicos & Papæ coniuratos, Anglos Reginae Elisabethæ subditos & Anglos trāsugas, Iesu feruos & Iesu socios obstinatos, vna hac Angliæ nauicula non posse ferri nec capi, sine communi omnium naufragio. Isti enim sunt fugitiui & piratæ, qui nauem hanc nostram conscenderunt: isti hanc nostram Christo duce & *ωεγοία & ευ-ωλοία* comite hæctenus satis tranquillam inuasērunt & suo appulsu turbarunt.

Epiph.

Piratæ Iesu-
fuitæ.

Propositio
de Pharisæis-
mo & Iesui-
tismo

Quare hoc thema explicādum in hoc tempore apud vos, Oxonienses, suscepi: & cum Christo vos vos eius discipulos moneo ac hortor, Cauete à fermento Pharisæorum, cauete à fermento Iesuitarum: Nam Pharisæismus & Iesuitismus ita conueniunt, vt similia esse oua ouorum & apes apum pereleganter dixit Cicero.

Diuisio.

Verum vt sectæ vtriusque fermentum melius cernere & cauere possitis, primùm de doctrinæ tum

tum de morum ac vitæ istorum Phariseorum & Iesuitarum similitudine dicendum esse mihi videtur. Id dum paucis ac particulatim manifestum facio, ἀπλῆν τῆς ἀληθείας τὸ χῆμα, vt Cyril. loquitur, & simplicem hanc veritatis narrationem, audientia qua debetis, patientia qua soletis, attendite. *Preceamur, &c.* Quanquam ego neque de vestra in iudicando perspicacitate, neque de singulari, in vera doctrina persequenda studio, neque de insigni in fermento fugiendo zelo quicquam dubito, & vos bona bene amare, & mala bene odisse & posse & velle facile credo, tamen quia hæc solennitas est baccalaureorum hac Quadragesima initiantium & determinantium quasi proprium festum: patiamini, Patres & Fratres, sicut olim Socrates Atheniensis Academix alumnos suos, sic me Oxonienses nostros adolescentes ad hoc speculum, ad hanc legem libertatis, Iacobo interprete, vocare: quod minus fallax est, imò illo Socratico puri^o, pellucidius, verius: maximè quia vt olim Phariseorum hypocritica doctrina multis imposuit: sic Iesuitismus iste noui nominis commendatione irrepens, & suorum dogmatum contagione ad nos vsque irrumpens credulis & incautis posset fucum facere.

In Iesaiam.

Confirmatio
nis pars
prima, de do
ctrinæ fer
mento.

Campanus in Academia Perusina quondam, vt apparet, professor, hoc quasi problema proponit: Cur infantes ignem non formidant, non serpentes, non cædes parentum, non incendia patriæ, non denique vlla rerum discrimina? Cur homines sæpe veneno conficiuntur? Vnam hanc putat esse rationem, quoniam videlicet non cognoscunt. Hæc est responsio Campani: Et sanè Campianum quondam nostrum, imò totū Iesuitif.

De ingratis
fug. l. 2.

8 DE FERMENTO VITANDO,

Fermentū
quid.

Aug. de do-
ctrina Chri-
stiana 1. 2.
cap. 25.

1 Ortus Pha-
risæorum &
Iesuitarum
similis.

Ante Chri-
stum, anno
125.

num, nostri homines magis vitarent, si qualis sit, magis callerent. Itaque, studiosi iuvenes, hoc doctrinæ fermentum primum cognoscite, tum ex hac nostra collatione magis cauebitis. Cognoscetis autem, si primò intellexeritis fermenti nomen in Scripturis dupliciter, in bonam scilicet & in malam partem accipi, sicuti vos docet illa aurea Augustini regula: Quoniam multis modis res similes rebus apparent: non putemus esse præscriptum, ut quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit, hoc eam semper significare credamus. Nam & in vituperatione fermentum posuit Dominus quum diceret, Cauete à fermento Phariseorum: & in laude, quum diceret, Simile est regnum cœlorum mulieri quæ abscondit fermentum in tribus mensuris farinæ donec fermentaretur totum, fermentum autem exponit Scriptura apud Matthæum esse doctrinam, apud Lucam esse hypocrisim: quod vtrumque Phariseorum & Iesuitarum, cum dicitur di rationi, tum viuendi regulæ aptissimè competit. Doctrinæ autem corruptelam origo Doctorum non pessimè demonstrat, quorum sanè ortus fuit simillimus, vterque nimirum paulò ante Christum: Phariseus sub Ioanne Hircano Sinonis filio, Iesuita sub Paulo tertio à quodam milite glorioso Loiola: ille antequam Christus veniret in carne, iste tum quum Christus iterum ad iudicium venturus expectaretur: ille in ipsa Iudaici regni & sacerdotij per Antiochum dissipatione, iste in ipsa Antichristiana perturbatione sanctitatis, probitatis, rerum omnium: vterque in fece ac fine (ac fortassis eodem annorum numero & curriculo) eius seculi quod aduentum Christi præcedit. Eandem doctrinæ inclinationem seu fermentum indicare videtur

detur apud eos sectarum diuisio. Apud Iudæos ^{z. Sectarum} sectæ tum grassatæ sunt præcipuè tres, Essæorum, Sadducæorum, Pharisæorum, & istorum ordines ^{diuisio simili-} septem ex Rabinis colligunt, Sichimitas carnales, Impingetes, sanguinis effusores seu flagelliferos, quarto Mortuariarios seu Cucullatos, quinto gloriosos Thrasones vel Quæstionistas, quid debeo facere & faciam? sexto amantes, septimo Timentes: omnes Pharisæi sunt, & diuisi, quibus nomen à diuisione inditum est, quia se ab aliis ritu & exactiori religionis formula segregarunt. Est ergo hæc quædam Iudæorum secta seu hæresis. Annon simile est apud nos Monachorum & Iesuitarum schisma, & illæ tot Jacobitarum, Augustinianorum, Franciscanorum, Dominicanorum factiones & fraternitates ab hominibus excogitatæ, religiones selectæ & singulares? Num diuisus est Christus, aut à Christo Iesus, vt Christiani sine causa, sine verbo Dei tot distinctionibus à se diiungerentur ac dilacerarentur? Deinde vt inter illos Iudæorū sectarios Pharisæi, inter Manichæos Electi, inter omnes hæreses quidam egregiè præcellentes sunt, sic Iesuitæ inter Monachos præcipui, inter Papistas quasi Puritani habentur: ^{Iesuitæ Papistarū Puritani.} Quibus tamen Pharisæis quantumuis electioribus Iesus & sæpius & seuerius comminatur. Jam verò licet Iesuitæ ad nostram religionem se ferè conformare, & propè accedere, & maiores suos obsecurare velle videantur: extant tamen & eminent signa quædam, quibus discerni possunt veri & falsi Iesu discipuli: Vt aurum lapis Lydius, asinum cum anum prominètes auriculæ, leonem vngues, arborem fructus, sic Pharisæum & Iesuitam fermentum doctrinæ ostendit.

Doctrinæ genus congruit. Ioannes Euangelista, tales doctores qui vndique circumuolant, qui ^{3. Doctrinæ genus simile}

doctrinæ suæ venenum spargunt, videtur locustis nec in seipsum nec iniuste comparare: non solum propter multitudinem, quæ infinita est, sed multo magis propter nocendum quod ore suo & prædicatione hominibus inferunt. Annon hoc est ore impuro nocere, cum docent Pharisei artem Cabalisticam, *אגפאפא* non minus quam *הגפאפא*, scripturam simul cum traditionibus, plurima opera supererogationis, cultus asceticos & voluntarios & sexcenta noua præcepta, ut in libro de Iudeorum præceptis aientibus & negantibus apparet, quos etiam Christus perstrinxit: Quare vos transgredimini mandatum Domini propter traditionem vestram? Et iterum, Sinite eos, duces sunt cæci cæcorum. Idem confirmat Iosephus, quod accuratorem cæteris hominibus legis notitiam sibi arrogarent, & præter alios pietatem quãdam præ se ferrent, & fœminas diuinæ religioni superstitiosè deservire docerent. Chrysostomus etiam in Matthæum egregiè depinxit, ut qui longis orationibus, quasi magnis retribus viduarum facultates piscarentur. Idem confessum & notum est de Iesuitis, qui dum præter scripturas urgent constitutiones à patribus traditas, dum sanctissimas Dei leges violant, eius clarissima præcepta conculcant, & sua & consilia & commenta introducunt, & decalogum novum procudunt, annon hoc est Pharisæizare? Certè Hieronymus ait, Qui cauet à fermento Phariseorum & Sadduceorum, legis ac literæ præcepta non servat, traditiones hominum negligit, ut servet mandata Dei.

Quæstio ventilatur inter nos & Iesuitas de sensu Scripturæ, in quo tum à Phariseis tum à Iesuitis fœdissimè aberratum esse dicimus. Phariseos reprehendit Christus, Væ vobis Scribæ & Pharisei hypocritæ, qui hominibus regnum cælo-

Scriptura & traditiones.

Matth 15.

Antiq. Iudai. l. 17. cap. 3.

De Bello Iudaic. l. 1. ca. 4. Cap. 23.

2 Sensus scripturæ.

Matth 23.

cœlorum præcluditis: reprehendit Chrysoſtomus
 tanquam malos clauicularios, quòd peruerſa in-
 terpretatione clauderent ianuam legis Propheta- Matth. 5.
 rum & veritatis: reprehendantur maximè quòd
 externam legis corticem intuerentur, & internū
 ac ſpiritualem ſenſum adulterarent, vt apud Mat-
 thæum illorum literalem commentarium Chri-
 ſtus aperuit. In Deuteronomio ſcriptum eſt, vt Deute. 6. 6.
 Dei mandata manibus alligarent, & oculis ſem-
 per tanquam monumenta admouerent, vt ſcilicet
 legem memoriter tenerent, & imo pectore re-
 ponerent: illi ad literam interpretantes ſchedu-
 las fronti & poſtibus affixerunt, in membranulis,
 in Totaphot, in Phylacteriis, in ſimbriis geſta-
 runt: Annon ſic Pſeudochriſtiani Euangelium In Matth. 23.
 Iohannis circumferebant, quod olim & vidit &
 notauit Chryſoſtomus: Dic, inquit, ſacerdos inſi-
 piens, nonne quotidie Euangelium in Eccleſia le-
 gitur & auditur ab hominibus? Cui ergo in auri-
 bus poſita Euangelia nihil profunt, quomodo eū
 poterunt circa collum ſuſpenſa ſeruare? Deinde
 vbi eſt virtus Euangelij, in figuris literarum an in
 intellectu ſenſuum? Et Hieronymus docuit, non
 in corpore ſed in corde portanda. In hanc lite-
 ram offendunt Ieſuitæ, & in toto Papatu impin-
 gunt, dum aquæ, oleo, pani, ſali, Agnis Dei, Granis Aqua luſtra-
lis Alexan.
Papæ creatu-
ra.
 benediſtis, aliis que creaturis ſuo exorcismo exe-
 crando conſecratis, & Euangelio ſuo penſili ni-
 mium tribuunt, & ad opiniones ſuas propugnand-
 as ſcripturæ literam ineptiſſimè detorquent.
 Hoc literæ fermentum olim damnauit Hiero-
 nymus his verbis: Et nunc Ieſus multa patitur ab
 his qui ruruſum ſibi cruciſigunt filium Dei: &
 cū ſeniores putentur in Eccleſia, & principes
 ſacerdotum, ſimplicem ſequentes literam oc-
 cidunt filium Dei, qui totus ſentitur in ſpiritu. In 16. Matth.

12 DE FERMENTO VITANDO,

Realis prae-
sentia. Hæc Iesuitæ considerent in sua crassa manduca-
tione corporis Christi, qui non modò cum Apo-
postolis à Phariseis malè informatis fermentum
hoc loco & panes ad literam accipientibus, sed
etiam cum Capernaitis veram Christi carnem
comedendam somniantibus errarunt. Hac litera
decepti Christum agnum, Spiritum sanctum co-
lumbam, Deum Patrem feniculum nobis in tem-
plo finxerunt & pinxerunt.

Claues.

Ex hac litera Papa & pôtificij claves sibi vsur-
parunt, de quibus & Pharisei gloriati sunt, & nò
solum de materiali clauè Papæ iactitant, sed ea in
Confessionibus suis, in Bullis, in aliis, regnum cœ-
lorum quibus volunt claudunt, & aperiant, da-
mnant iuocentes & noxios absoluunt, quod su-
percilium esse Phariseorum dixit Hieronymus.

Missa,

Iesaiæ. I.

Osce. 6.

Eodem modo, eodem sensu literæ in sacrificij ra-
tione & interpretatione vtrinque peccatur, quo-
niam hodie vtrinque sacrificatur, nisi quòd magis
sacrilegi videtur Iesuitæ quòd Pharisei pecudes,
Iesuitæ Christi corpus patri offerunt, Christi cor-
pus eleuant, deuorant. Proinde vtrique audiant,
Ad quid multitudo vestrorum sacrificiorum, di-
cit Dominus. Et, Quis requisituit ista de manibus
vestris? Et, Misericordiam volo non sacrificium.
Non enim externas istas sed spirituales hostias,
non corporum animantium, non corporis Chri-
sti, sed corporum & opum & rerum nostrarum im-
molationem requirit. In vtrisque & opus ipsum
& operis finem taxat Chrysostronus, Magis enim
cupiebant, inquit, vt lege manente in vsu essent
sacrificia, quibus ipsi ditabantur non Deus, quàm
lege cessante sacrificium iustitiæ in vsum veniret.
Hoc iustitiæ sacrificium, quod Christi est, postu-
lat Christus, quo Deus delectatur. In Missa autem
nò est sacrificium iustitiæ, sed quia seipsum Chri-
stus

stus obtulit, illa Pharisæica cessare, & Iesuitæ suis oblationibus missaticis carere debent.

De iustificatione summo fidei nostræ capite & ³ Iustifica-
 cardine inter nos & Iesuitas cōtrouertitur, quam ^{no.}
 illi ex parte in operibus collocant, sed Pharisai- ^{In Augusti-}
 cum est. Sic argumentatur Hieronymus Torren- ^{na confess-}
 sis Iesuita, fides, opus in scripturis dicitur, quare ^{in mar.}
 si per fidem iustificamur, per opus iustificamur:
 quod nos fallaciam æquiocationis dicimus: non
 enim fidei opus, sed fidei obiectum Christus sola
 fide apprehensus iustificat. Dicimus, Nisi iustitia ^{Matth. 5.}
 vestra excelluerit plus quàm Scribarum & Pha-
 risæorum, in regnum cœlorum non intrabitis.
 Dicimus, non tales Pharisæos sed humiles Publi- ^{Luc. 18.}
 canos iustificatos è templo recedere.

De libero arbitrio agitur inter nos: Iosephus ^{De Bello Ju-}
 monstrat esse Pharisæorum stipulam his verbis: ^{daic. l. 2. c. 7.}
 Et quidem vel agere, quæ iusta sunt, vel negligere,
 secundum maiorem partem esse in hominibus
 profitentur. Quod & Sadducæi sentiunt, Electio- ^{4. Lib. Arb.}
 ni hominum vel bonum vel malum esse proposi-
 tum, & secundum voluntatem propriam, alteru-
 trum vnicuique contingere.

De Messie dominio & Primatu Christi con- ^{5. Primatus.}
 tenditur: Historiis proditum est, & Sadducæos, &
 Pharisæos de rege politico & externo somniasse:
 & adhuc miseri ea spe & expectatione viuunt:
 imò pendent, & primos accubitus, ac primæ se-
 dis ambitum Christus Pharisæis exprobrat.

Offerunt Iesuitæ non Deo soli sed diuis aliis ^{6. Cultus}
 cultum, inuocationem. A Pharisæis haustum est, ^{diuorum.}
 qui defunctos coluerunt, sanctorum mortuorum
 sepulchra ornarunt, & memoriam celebrarunt,
 & quorum superstitem sermones ipsorum patres
 ferre non poterant, eorum corpora omni suppli-
 ciorum immanitate diuexarunt. Romanisæ vt

sibi omnes diuos placarent, nullum offenderent, offa quasi iniecta omnibus, omnium Sanctorum festum instituerunt, & Romæ Pantheon Ethnicum in horum omnium memoriam verterunt: deterriti, credo; miserando Ocnei regis exemplo, qui cum omnibus Diis sacra fecisset, Dianam solam præterisset, neglecti officii poenas dedit ipse, vxor, liberi, vt vobis Scena Tragicè representauit.

Sophocel:
Ioseph. 1.2.
de B. Iud.
cap. 7.
Cōiugium.

De nuptiis & diuortio & aliis quid sentiant Pharisæi & Essæi, quomodo cum aduersariis consentiant & conspirent: nihil est opus hoc loco, nec certè licet per temporis angustiam dicere. Nam istos sectarios tam Pharisæos quàm Iesuitas ita depinxit Iosephus: Nuptias fastidiunt, alienos verò filios, dum molles sunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, suis moribus diligenter instituunt.

Ex iis, optimi fratres, colligitis, magnam esse in omnibus capitibus doctrinæ conuenientiam & syncretismum: esse eorum doctrinam hypocriticum fermentum. Quare cauetis, &c. Atque hæc de priori hætenus.

Sectada
pars fermentum vitæ.

Matth. 23.

Cum iam de ipsorum doctorum ortu, nomine, diuisione & sectis, & de genere doctrinarum expositum sit, audiamus fermentum vitæ, aliam hypocrisin, quæ lepræ quædam species est, intus fordescens omnibus vitiis inquinamentis, foris tamen apparens sæpe nitidius ac speciosius, vt Christus vocauit sepulchra dealbata & incrustata exterius pulchra, intus plena foeditate & nudis ossibus. Qui igitur Deum sibi benefactis demereri, qui operum præstantia & dignitate in coelum viam sibi munire, qui reliquis omnibus sanctiores, iustiores, honestiores videri volunt: quænam obsecro præclara opera faciunt? quæ edunt

edunt facinora? Nec Deo placent: nec sibi pro-
 sunt: & aliis vniuersis & singulis perniciem ac
 ac pestem struunt. An enim sacrificare, missare, *Opera Pha-
 risæ & Iesait.
 testia.*
 operari in iis meriti pōdus, salutis suæ præsidium
 collocare, Deo gratum opus esse potest? aut men-
 tham & anethum decimare, & grauiora legis iu-
 dicium, misericordiam, fidem omittere, culicem *Opera Deo
 ingrata.*
 colare & camelum deglutire? aut præcepta Dei
 de cultu Dei, de Sabbatho, Iuramento, in prima
 tabula, & in secunda de homicidio, de adulterio,
 de lege Talionis, de honore in parentes, de cha-
 ritate in proximos & erga inimicos maledicta
 glossa corrumpere? Quibus nihil aliud quàm to- *Matth. 5.*
 tum decalogum aut peruerterunt aut commuta-
 runt, & exteriora calicis solummodo purgarunt,
 legique diuinæ aut nullo modo aut in speciem
 tantum obediunt? Nam mandatis hominum
 Phariseos Deum coluisse, testis est Iosephus: Nūc *Ant. Iud. l.
 13. c. 18.*
 inquit iudicandum est, quòd multas constitutio-
 num à maioribus per manus acceptas Pharisei
 tradiderint populo, quæ non sunt scriptæ inter
 Leges Mosaicæ: & ideo Sadducei his authorita-
 tem abrogant, dicentes oportere eas tantum ser-
 uari, quæ scripto continentur: atque hinc magna
 inter utrosque exorta est controuersia. Quod Ie-
 suitis quadrare, illorum Catechismi, Censuræ,
 Loci communes, Pii Quinti preces, Maturinæ, ve-
 spertinæ, Missale, aliisque Pontificiorum libri cla-
 rissimè testantur. De quibus Pius Episcopus ser-
 uis seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam,
 quàm magnificè prædicat? Cùm inter alia sacri *In Missal.
 Rom. Præ-
 fat.*
 Tridentini Concilii, decreta nobis statuendum
 esset de sacris libris, Catechismo, Missali, & Bre-
 uuario edendis atque emendandis, &c. à sacro-
 sancta Romana Ecclesia cæterarum Ecclesiarum,
 matre & magistra, tradita vbique amplectantur

« omnes & obseruent, &c. huic Missali nostro nu-
 « per edito, nihil vnquam addendum, detrahen-
 « dum, aut immutandum esse decernendo, sub in-
 « dignationis nostræ pœna, ac nostræ perpetuò va-
 « litura constitutione statuimus, & ordinamus. An
 iis operibus sine mandato Dei, sine fide placere
 se Deo existimant?

Opera inu-
 rilia ope-
 rantib.

Sibi verò quomodo profunt? Orant? sed in pla-
 tæis battologizant: ieiunant? sed squalida, retrica;
 & deformata facie, ostentationis causa: dant ele-
 emosynam? sed tuba clangente: alia operantur?
 sed vt ab hominibus collaudentur, & inanè glo-
 riolam aucupentur. Hieronymus: Quicumque ita
 facit quodcumque, vt videatur ab hominibus;
 Scriba & Phariseus est. Hic finis est meriti & va-
 næ gloriæ, vt in fumum & ventum abeant. Est &
 aliud ventosæ & vanissimæ gloriæ aucupium in
 nomine: Dum isti Rabbini magistri nostri volunt
 saluari, Patres: Pater Campianus, Pater Parso-
 nus, omnes Iesuitæ superbo & singulari nomine:
 Nullus enim Iesuita dici potest, vnus Iesus & est,
 & dici nunc debet. Nam si à Christi nominibus
 aliquid mutamur: vt quando à Christo Christia-
 ni vel magistratus Christi vocantur: id Scriptura
 meminit, & Christus probauit. Sicut ipse lumen
 « Apostolis donauit, inquit Hieronymus, vt lumen
 « mundi appellarentur, cæteraque ex Domino sor-
 « titi sunt vocabula: ita & Simoni qui credebat in
 Petram Christum, Petri largitus est nomen. Cùm
 ergo Petrus sibi nec Petra nec Christi nomen ar-
 rogauerit, multò minus ad Iesu nomen quod ipsi
 soli & semper cōuenit, & verè peculiare & pro-
 prium est vsurpare voluisset. Quòd se Patres di-
 cant: ex Palestinæ vsque hoc, & ex Ægypti mo-
 nasteriis profectum est. Singularis etiam est &
 ambitiosa venditatio in vestibus: Phariseorum
 in Phy-

In Matth. c.
 26.

Patres Ie-
 sui tici.

in Phylactertis largis, togis laxis, fimbriis longis: Iesuitarum in sua certa vestitus forma: quam tamen in Anglia nunc gestare aut erubuerunt, aut ausi nō sunt, ne canes forsan lupos ouilla veste te-
 ctos agnoscentes oblatrarent. Siccine ad orbem conuertendum veniunt Iesuitæ, plumati, ornati, à capite ad calcem variegati, molliculi, elegantuli? Siccine processit Helias pilosus? siccine Ioan. Baptistæ? Sic Petrus ac Paulus mundum subegerunt? In domibus regum sunt, qui mollibus vestiuntur. Propheta, dic quæso, tinctura coloratur? Prophe-
 ta sibi pingitur? Propheta ornandi studio deditus est? Sic enim de Montanistis & pseudoprophetis Apollonius. Itaque eos omnes ambitiosos & gloriosos Christus aliunde præmium suum accepisse, à Domino nihil reportaturos pronuntiat: nec dū crēdo, à Domino adepti sunt in vinea suæ operæ præcium, suum denarium.

Picturatus ornatus Iesuitarum in Anglia.

Matth. 23.

Ecc. hist. 1. 5. ca. 12.

At sunt publicum bonum, Ecclesiæ, aliis utilitatem afferunt? Quibus? Num viduis? earum domos deuorant, iis prætextu longarum præcium, confessionum, exhortationum, aniles fabulas inanissimè & sophisticè insufurrant. Sic Pharisei in Euangelio & Alexandra Regina ab illis sic infatuata, & Circeo quasi poculo dementata est, ut mirabilis imò monstrosa facta sit Metamorphosis foemine: non sicut in Theatro audiuistis Oenei filias tres in aues transformatas, sed Regina in feram & mancipium Phariseorum commutata est: ut quæ aliis omnibus optimatibus imperauerat, Phariseis morem gerere & famulari videretur.

Opera aliis perniciosa.

Mulieronla.

Ioseph. B. Iud. 1. 1. ca. 4.

Antiq. 17. c. 3.

Idem ait mulieribus charos, & imprimis Pheroæ vxori, gratos fuisse Phariseos, utpote qui illis beatum nescio quem suarum rerum statum & nouam conuersionem præfagirent.

Nouitij pueri.

Quibus ergo profunt? Nouitiis? O Deum im-

Matth. 23.

mortalem: Illúdne in Iesuitis erit laudabile quod Christi ore in Pharisæis est execrabile? Væ vobis Scribæ & Pharisæi Hypocrite, quia obitis mare & terram, vt faciatis vnum profelytum. Circuitus ille pestifer & exitialis est, erat & erit. Exitus alius quis esse potest, quàm vt filios gehennæ faciant, se duplo nequiores? O nostræ Academiæ labé, cladem non nisi vestro vestro, Oxoniéses, studio, pietate, sedulitate expiandam. Nostros Martinos, Cápianos, Bristoos, Copos profelytos fecerunt, captiuos abduxerunt, multos nobilium filios & nostros & alios in seditiosum suum seminarium compegerunt. An erit opus hoc meritorium? Certè sed mortis, quàm quidam suo malo merito, pró pudor, pró dolor subierunt, qui alioqui longiore spatio, maiore eruditione, vberiore Dei gratia, amicis solatio, Principi subsidio, Ecclesiæ emolumento, Academiæ nostræ ornamento esse potuissent: alii si sapiunt Pharisæicum hoc fermentum fugiant, eius morsum venenatum & mortiferum caueant.

Principes

At quibus tandem bono sunt? Nunquid principibus? At qui possunt esse principum fautores, qui Papæ Paranympi sunt? Non bene conuenit, nec in vna sede moratur maiestatis & Papatus amor. Tota reclamitat Antiquitas, & disertè narrant historiæ, hoc seminarium Pharisæicum semper insidiosum, perniciosum, infestum esse Regibus. Hieronymus narrat Pharisæos licet Herodianis supparasitari viderentur, tamè hoc dogma populo Dei propinasse: non debere eum, qui decimas solueret, & primitias daret, & cætera quæ in lege scripta erát, faceret, humanis legibus subiacere. An non auditis híc in ore Pharisæorum Iesuitas & Papas & Papiſtas de clericorum im-

muni-

munitatibus, priuilegiis, & libertatibus strepen-
tes? Sed progrediamur. Iosephus narrat sibi Pha-
risæos habuisse ex Dei colloquio quandam futu- Antiq. l. 17.
c. 3.
rorum prænotionem, genus hominum esse arro-
gans, principibus inimicum, reliquos Cæsari iu-
rasse, Phariseos non iurasse, & ea apud populum
gratia & autoritate polluisse, vt non veriti fuerint
regibus obloqui, aulicos muneribus corrupisse,
illos adiutos à Bagoa quodam & Pheroræ coniu-
ge impudenti muliercula conspirasse, dissidia in
rep. seuisse, & de regni translatione prophetasse.

Quicquid prætendant Iesuitæ, horum vestigia
prementes, horum institutis edocti, horum stra-
tegematis armati, Romani Pontificis solium in
Anglia Dei misericordia deiectum, omni cogi-
tatione, molitione, omni iure, iniuria erigendum
& restituendum credunt, & ex decreto Curie
constituunt. De hypocrita Hieronymus, Aliud Eth. 9.
est, aliud simulat, aliud opere agit, aliud voce
præterdit. Aristoteles vester: Qui fingit se ami-
cum & non est, peior est eo qui fingit falsam mo-
retam.

Scio inter Phariseos fuisse Nicodemum, qui
noctu ad Christum venit: & Gamalielelem qui pro
Apostolis dixit præclaram sententiam, qui que in
Concilio Christum defendit: qui que post, vt re- Lib. 11. c. 9.
fert Nicephorus, Stephanum protomartyrem se-
pulture honore decorauit. Nec dubito fore in-
ter Iesuitas, qui relicto Iesuitismo Christianis-
mum sequentur, quando Dominus suo tempore
eorum præfractos animos aut frangere aut flecte-
re dignabitur.

At quibus vtilis sunt? An Christianis & Eu- Christiani
angelij professoribus? at fermentum eorum cru-
delitate refertum est, respersum ac maceratum
sanguine. Nam Pharisei omnibus Christi sectato-

20. DE FERMENTO VITANDO,

ribus accerrimi hostes extiterunt: & Iesuitæ hodie acerbissimi Inquisitores hæreticæ prauitatis nominantur. Pharisei Christum in Concilio de medio tollendum decreuerunt, & cum non possent Christo verbum respondere, nec calumniando, nec disputando vincere, vltra non interrogant, inquit Hieronymus, sed apertissime comprehensum Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena inuidiæ posse quidem superari, sed difficulter conquescere. Exortus est iterum nouus Caiphas Pontifex Romanus, non illud solùm proclamans: Vnus moriatur pro populo, sed in Concilio Tridentino exiit sanguinarium decretum: Pereat omnium Christianorum protestantium vniuersitas. Hinc Pôtificii auspicijs Papæ multis modis & machinis cum nos aggressi essent, nec successus votis hætenus responderet, duplici nos iam oppugnarūt ariete, vt hic in Anglia certamen offerrent, hæc lingua persequerentur, illic in Hibernia manu decertarēt. Sed vt Deus exercituum illie præstigit: sic disputando hic nõ proficiunt: nec immeritò. Non enim voto descendit sed studio cognoscendi, quid nos possemus respondere, nos in aciem prouocarunt: hoc dico cum Hieronymo esse Pharisæicum, quia non quasi discipuli sed quasi têtatores accedunt.

DIXIT: fermentum doctrinæ & morum perfecti vtrumque vitandum, neutrum comedendum, vtrumque cauendum, neutrum vobis recipiendũ est. Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis: exterminate. Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento erit: ne offerre, sed auferte. fermentum inflat, in flãdo vanum facit, & corrumpit. fermentũ est pasta vetus & ex vetustate corrupta, & in acorem versa: expellite. fermentum est, nolite gustare, laret sub melle venenum.

Pas

In Mat. 23.

In Mat. 23.

Epilogus.
Deut. 16.
Leuit. 2.Bonauen. in
ca. 12.
Luc.
Idem in c.
23. Luc.

Pascha nostrum Christus est: ergo in azymis ve-
 ritatis & sinceritatis non in fermento nequitiae
 & malitiae epulamini. fermentum Aegyptii habeat?
 Iudaeus in agni esu abiicit, abiicite. Ferus Mogun-
 tinus Ecclesiastes quantumuis ferus, tamen bene ^{Ferus.}
 monuit, fermentum ad Aegyptios pertinet, syn-
 ceritas ad Israelitas, illis relinquit. Veritas defen-
 denda est, defendite: vanitas oppugnanda, oppu-
 gnate. Patres & fratres, communibus copiis com-
 munem hostem propulsemus: Papae vero Cathedram per se iam nutantem & ruinae proximam nul-
 lis opibus nostris, nullis humeris nostris, nulla ma-
 nu, nulla ratione, nulla oratione, nullo nutu, nullo
 modo fulciamus. Vos autem, charissimi Inuenes,
 iterum hortor magnopere, & obtestor, ut Sirenes
 in aurem cantillantes non audiatis: fermentum
 vos caute: Paululum fermenti totam massam cor-
 rumpit: Cauete ne hoc seminario nostro illud se-
 minarium Romanum compleatur: Cauete ne illa
 profelytorum accessione amplietur. vos doctrinae
 puritatem e fontibus Iesu, non e lacunis Iesuita-
 rum haurite: eam puris ac probis moribus expri-
 mite: ut fermento expurgato noua sitis conspersio:
 lac, id est, sermonem Dei simplicem, doli nescium
 tanquam initiati nunc Christo, tanquam nuper na-
 ti infantes recipite, in Christo renati in eo adole-
 scite, crescite, grandescite, viuite, moriamini, ut
 doctrina probati, moribus ornati, omni fermento
 vacui, tanquam Christi fideles serui, patriae boni
 ciues, Principi morigeri Subditi, vobis, nobis om-
 nibus vtilis, semper viuatis & nunquam moria-
 mini. Quod faxit Dominus Iesus: cui cum Patre,
 & Spiritu Sancto, vni & Trino Deo sit honor, Ma-
 iestas, gloria & gratia, in omne aeuum Amen.

The first part of the book is devoted to a general
 description of the country and its inhabitants.
 The second part contains a detailed account of
 the various tribes and their customs.
 The third part is a collection of
 the most interesting stories and legends
 which have been handed down from
 generation to generation.
 The fourth part is a list of the
 principal places and their names.
 The fifth part is a list of the
 principal occupations and trades.
 The sixth part is a list of the
 principal animals and plants.
 The seventh part is a list of the
 principal minerals and metals.
 The eighth part is a list of the
 principal diseases and their cures.
 The ninth part is a list of the
 principal laws and customs.
 The tenth part is a list of the
 principal events and occurrences.
 The eleventh part is a list of the
 principal names and titles.
 The twelfth part is a list of the
 principal words and phrases.
 The thirteenth part is a list of the
 principal numbers and figures.
 The fourteenth part is a list of the
 principal letters and characters.
 The fifteenth part is a list of the
 principal signs and symbols.
 The sixteenth part is a list of the
 principal colors and tints.
 The seventeenth part is a list of the
 principal sounds and tones.
 The eighteenth part is a list of the
 principal smells and odors.
 The nineteenth part is a list of the
 principal tastes and flavors.
 The twentieth part is a list of the
 principal feelings and emotions.
 The twenty-first part is a list of the
 principal thoughts and ideas.
 The twenty-second part is a list of the
 principal actions and deeds.
 The twenty-third part is a list of the
 principal virtues and vices.
 The twenty-fourth part is a list of the
 principal sins and crimes.
 The twenty-fifth part is a list of the
 principal rewards and punishments.
 The twenty-sixth part is a list of the
 principal prayers and supplications.
 The twenty-seventh part is a list of the
 principal hymns and songs.
 The twenty-eighth part is a list of the
 principal dances and games.
 The twenty-ninth part is a list of the
 principal sports and exercises.
 The thirtieth part is a list of the
 principal arts and crafts.
 The thirty-first part is a list of the
 principal sciences and professions.
 The thirty-second part is a list of the
 principal books and writings.
 The thirty-third part is a list of the
 principal teachers and scholars.
 The thirty-fourth part is a list of the
 principal students and disciples.
 The thirty-fifth part is a list of the
 principal conferences and assemblies.
 The thirty-sixth part is a list of the
 principal councils and synods.
 The thirty-seventh part is a list of the
 principal decrees and edicts.
 The thirty-eighth part is a list of the
 principal laws and regulations.
 The thirty-ninth part is a list of the
 principal orders and commands.
 The fortieth part is a list of the
 principal punishments and penalties.
 The forty-first part is a list of the
 principal rewards and honors.
 The forty-second part is a list of the
 principal titles and dignities.
 The forty-third part is a list of the
 principal offices and positions.
 The forty-fourth part is a list of the
 principal ranks and grades.
 The forty-fifth part is a list of the
 principal honors and distinctions.
 The forty-sixth part is a list of the
 principal privileges and immunities.
 The forty-seventh part is a list of the
 principal exemptions and dispensations.
 The forty-eighth part is a list of the
 principal dispensations and relaxations.
 The forty-ninth part is a list of the
 principal dispensations and relaxations.
 The fiftieth part is a list of the
 principal dispensations and relaxations.

CHARACTERES IESVITARVM,

id est

NOTÆ, ex Prophetarum, Apostolorum, & Apostolicorum virorum scriptis per Centurias collectæ, quibus NOVÆ illius SOCIETATIS, sibi nomen Iesu falsò tribuentis, facies & artes ad viuum depictæ representantur.

AD CHRISTIANVM LECTOREM

Præfatio.

DOMINVS noster Iesus Christus, nihil esse populo Christiano magis noxiũ, maiorẽque studio ac zelo fugiendum, quàm falsos Prophetas, quos Apostolus hæreticos appellare solet, grauissimis verbis docuit & admonuit. De tyrannis, Iudæis, aliisq̃ Ecclesiæ & salutaris doctrinæ hostibus, etiamsi scriptura ita loquatur vt eorum insidias nos declinare velit: tamen nihil expressius iubet quàm vt nobis ipsi à pseudopphetis & Apostatis attendamus. Cauete vobis, inquit Christus, à falsis Prophetis, qui ad vos accedunt in vestimẽtis ouium, intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces. Primũ autem illud nos obseruare iubet, Pseudopphetas videlicet venturos. Deinde non nudè & simpliciter illos nobis fugiendos esse docet, sed etiam eius suæ tam necessariæ monitionis duplicem adfert causam. Summã eorum qui fugiendi sunt astutiam & dolos: *Veniunt ad vos, inquit, in vestimentis ouium: & parem astutiæ ac versutiæ rabiẽ & ferocitatẽ intrus autem sicut lupi rapaces.* Vt enim eos scopulos, dicebat magnus ille Naziænus, magis nauarẽ declinare solêt, qui sub aquis recti delitescunt, quàm eos qui extant & eminent: ita & illi inimici vitandi sunt, qui vt latentes scopuli sub

aquis, sic illi sub variis similitudinibus integumentis latent & occultantur, & qui tum demum se produnt, cum iam nauis fracta, mercésque dissectæ sunt. Et præsertim, cum, ut ait Ambrosius, caput petat, iugulum iunadat, vitalibus vulnus infligat, corpore saluo animam occidat: merito Christus tales inimicos maxime metuendos esse diligenter monuit. Idem igitur & nos agamus: ac quis sit hic vestitus ouium, quæ integumenta sub quibus falsi prophetæ latere solent, qui ite fructus per quos dignosci possint, paucis ex sacra scriptura doctorumque virorum iudiciis ad piorum utilitatem doceamus, ut ubi eos semel cognouerimus, tandem aliquando, amare desinamus. Nemo autem alius hac nostra offendetur disputatione nisi is, qui suo prius iudicio aut pseudodoctorem se esse, aut falsa dogmata amplecti & sequi agnouerit: quod ubi cognoscet laqueo errorum liberatus, gratias potius nobis, qui eas pelles lupis exitiosissimis detrahimus, agat, quam ut succensere debeat. Quod propositum nostrum Christus benedictione sua prosequatur.

Prophetæ vox non eum modo significat qui de futuris vaticinatur, sed Doctorem quemuis, qui ordinaria vocatione ad ministerium Ecclesiæ destinatus, voluntatem Dei ex scripturis interpretatur, & ad usum præsentem accommodat, ut auditores ex eo doctrinam & consolationem percipiant, atque in Christo ad salutem æternam ædificentur. Sic Paulus de Prophetæ officio disserit in priori ad Cor. cap. 14. scribens, Qui prophetat hominibus loquitur ædificationem, exhortationem & consolationem. Falsi ergo Prophetæ sunt, qui non legitime ordinati sunt, neque auditoribus vtilia & ad ædificationem pertinentia loquuntur, sed sub hoc plausibili & piis omnibus venerando prophetarum titulo incau-

tis

tis ac simplicibus imponunt. Ideo dicit Christus, *Qui veniunt*: ex priuato nimirum instinctu, non autem à Domino mittuntur: eorum similes, de quibus ipse per Ieremiam, cap. 23, ait, Currebant, & ego non misi eos. Deinde *in vestimentis ouium* eos venire dicit, quia se oues esse, & ad populi Dei gregem siue ecclesiam pertinere simulant: inò huius doctores, Pastores, procuratores dici & esse volunt, cum intrinsecus, id est ingenij, & intentionis suæ respectu sint lupi rapaces, vt vt se blanditiis mirificis insinuent. De his verò suos admonens Christus, vt iam dictum est, non obscure innuit à talibus periculum esse, & Ecclesiæ statum nunquam fore tam bene constitutum, quin tales possint subreperere. Etenim omnes homines naturâ mendaces, & proinde ad fabulas & fallacias propensi sunt, & fictis narrationibus potius quam veritatis doctrina delectantur. Quò fit, vt si nemo nos fallat, plerique se ipsos fallant, & mendaci aliqua persuasione animos suos pascant, dum sibi ipsis vel in superstitionibus suis, vel in turpi scelerum licentiâ blandiuntur. Non deest ergo isti occasione Satan, sed mox suos seruos emittit, qui Dei nomine sese venditant, salutis publicæ studium profitentur, Diuinum cultum, semina-ria Religionis, verbum Dei in ore habent, & (vt mirè ingeniosa est hypocrisis) ieiuniis, preculis, vestitu tetrico & ad simulationem composito, disciplina quadam ciuili, fictis item blanditiis, quæremoniis, declamationibus, suspiriis crebris & lacrymis, se mundo mortuos esse, se Iesu seruos & socios, totòque cælestium amore atque desiderio ardere simulant: cum non aliud quærant quàm vt suis commodis & priuatæ existimationi consulant.

Tales olim cum tota factione sua Corint̄ fuerunt, qui totius Ecclesiæ causam agere volebāt videri, vt & hęc ex Mosis atque Aaronis manu eriperēt, Deo suum honorem atque cultum vindicarent, Num. 16. Tales prophetarum temporibus multi erant, quos canes mutos dicit Isaias cap. 56. qui item (vt Micheas cap. 2. ait) de vino & sicera concionabantur, & populum inanibus promissis lactabant. Similes horum erant Pharisei, Scribæ & Sacerdotes, qui cum Mosis Cathedram occupassent, populū inani traditionū fūco decipiebāt, & sub lōgarum precatōnū prætēxtu domos viduarum & orphanorum deuorabant. Huius generis impostores nouissimis temporibus passim exorturos esse, Christus & Apostoli prædixerunt: & verè quidem hoc prædictum fuisse, res ipsa loquitur, si quid inter Christianos ab annis quingentis factū sit, ex historiis animo repetas, & quid quodidie fiat paulò attentius obserues.

Nobis ergo Christum loqui putabimus, & de nostro nos officio admonere, in cuius consideratione nos eo diligentius versari conuenit, quòd multi hęc grauiter offendunt. Sunt enim qui admonitionem istam minimè ad se pertinere, nec quicquam referre putant, quæ vel qualis doctrina prædicetur & admittatur. Et hi semper ratū fore aiunt, quod Christus dixit, Ioan. 10. Oues meæ vocem meam audiunt, & sequuntur eam, alieni autem vocem non sequuntur. Ad hęc doctores pro ipsis & toto populo rationem reddituros esse dicunt: se ergo apud Deum excusatos esse, si suorum Principum voluntati atque exemplo sese accommodent, & eos doctores simpliciter sequantur, quos illis probari vident. At longè aliter Christus, qui ouibus suis dicit, Cauete vobis à pseudo-prophetis. Cauēdi verbo diligentē attentionē requirit, & ne vllū securitati locū demus. His con-

sentit Apostolorum admonitiones: Omnia probare, quod bonum est tenere. 1. Thess. 5. Item, Charissimi, ne cuius spiritui credatis, sed probate spiritus num ex Deo sint. 1. Ioan. 4. Qui ergo quousvis promiscuè audiunt & sectantur, ijs satis ostendunt se nulla veritatis dilectione teneri, & proinde dignos esse quos Deus impostoribus seducendos, expilandos & dilaniandos propinet. Sibi ergo hoc Christi dictum singuli priuatim applicet: qui verò Reipublicæ habenas moderantur, plus quiddã abs se præterea requiri sciant: vt nimirum hic potissimũ vigilèt pro publica populi salute, ne doctrinæ fontes toxico humanarũ traditionũ inficiètur: ideòq; autoritate sua in illis coercendis vtatur qui illud audèt. Extat de hac re lex Dei, Deut. 13. quæ pseudopropheta lapidari iubet, quã Christus minimè abrogauit, vt neq; alias morales atq; iudiciales, quæ ad conseruandã honestatẽ, iustitiã & pacẽ publicã sunt necessariæ. Qua verò moderatione Legis istius rigor temperari debeat & intendi facillè intelliget princeps verè Christianus, si, quid cuiusq; salus & Dei gloria requirat, expenderit.

At querat aliquis: Quo autè iudicio ego, qui scripturarũ inexpertus & rudis sum, lupos illos agnosca, si sub pellib⁹ ouillis latitãt, & oves atq; pastores tã mirifico astu mètiri possunt? Huic ergo questionì occurrès Dominus, verũ Iudicem siue Lydium lapidẽ nobis porrigit, ad quem cùm doctores, tum doctrinas exploremus. *A fructibus eorum*, inquit, *agnosceis eos*. Et quod breuius dictum videri poterat, similib⁹ ex vulgo petitis interpretatur, dicens: *Nũ colligunt ex spinis vnã, aut ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos, putris autem arbor fert fructus malos, &c.* Quibus verbis hac omnino vult dicere, vt vnaquæque ar-

bor sui generis fructus fert, nec aliquis tā vecors facile fuerit, vt ex spinis vvas colligere, aut ex tribulis ficus decerpere velit: vt itē arbor bona fructus bonos, putris autē arbor putres & insipidos fructus gignit, neq; aliter fieri potest, ideo arbor quæq; ex suis fructibus, qualis sit, agnoscitur: Ita ex fructuum indicio Prophetæ etiam siue doctores agnoscuntur, & qui illos obseruare volet nō facile falli poterit, nisi sciēs volēsq; cęcutiat.

Cæterum hic probè teneamus oportet, quinam fructus illi sint, de quibus Dominus loquitur. Nā multi hos ad vitam & mores Doctorum siue Prophetarum referūt, & ex illis de Doctrina iudicāt. At licet hi in doctore respici debēāt, & nulla venia dignus sit, qui mali exēpli author est sūtis auditoribus, tamen vitæ exemplum siue mores non sunt proprii illi fructus, ex quibus semper certū iudicium de Doctrina fieri possit: & sæpe fit vt veritatem purè ac sedulò doceant, qui malè viuunt: quod Christus quoque obseruauit, quādo de Scribis & Pharisæis dicebat, In Cathedra Moſis ſedent, Matth. 23. Omnia ergo quæ dixerint vobis vt ſeruetis, ſeruate & facite: at ſecundum opera eorum ne feceritis: dicunt enim, & non faciunt. Vt ergo huius loci verū ſenſum teneamus, Prophetæ aut Doctoris vocabulo inſiſtere nos oportet. Huius proprius & germanus fructus eſt, Doctrina. Hæc ergo examinari debet, vt nimirū ex quibus fontibus deriuetur, ad quem finem item ſue ſcopum dirigatur, & quæ eius effecta ſint, videamus. Ita nos ipſe Chriſtus docet, quando ſuæ doctrinæ authoritatē contra Iudæos aſtruēs, inquit, Doctrina mea non eſt mea, ſed eius qui miſit me. Ioan. 7. Suam eſſe negat, ex hominis ſolius, quem aſſumpſerat, reſpectu loquens, vt eam non humanam, aut ex hominibus acceptam, ſed diuinā eſſe ostendat.

ostendat. Et mox hoc ipsum probat, dicens: Siquis voluerit eius voluntatem facere, id est, Si quis ferio dirinæ voluntatis studio tenetur, facile intelliget, num doctrina mea ex Deo sit, an ex meipso loquar, nimirum vt vulgaris homo & carnis affectui deditus. Nam qui a semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriâ eius qui misit ipsum, hic verax est, & iniustitia in eo non est: videlicet quo ad doctrinâ. Quo ad vitam enim, & inhæretē nobis vitiositatē, omnes homines peccatores sunt, & in multis labimur omnes.

Ex his colligimus, quinam doctoris veri & fidi fructus sint. Nimirum non ex seipso loqui, sed scripturâ ex Dei ore, id est, ex scripturis acceptâ proponere, Dei gloriam quærere, huic soli homines adducere per eum qui solus ad Patrē via est: hominū itē salutē studere, vt omnia ad ecclesiæ ædificationem referâtur, curare, sub qua pacis publicæ & charitatis studium continetur. Qui hoc sermō & ex corde faciunt, ij proculdubio curabunt, vt vita & mores ipsorum doctrinæ respondeant. Nec enim quod aliis sedulo inculcant, verbū Dei, in semetipsis negligent, aut segnescere patiētur. Ecōtrā Pseudoprophete & falsi doctoris fructus atque effecta erunt, proprii capitis figmenta, aut ab aliis excogitatas traditiones pro Dei oraculis venditare: suas paleas cum tritico Dei miscere: non Dei sed propriam gloriam quærere: non auditorum salutē, sed priuato commodō & quæstui studere: homines non Deo per Christum adducere, sed sibi ipsis discipulos parare: eorūdem propriæ iustitiæ fiducia inflare, & circa ceremonias inutiles occupatos tenere: denique Respubl. turbare, coniugia dissipare, economiam in familiis euertere, & dissensiones non necessarias serere. Qui ista faciunt, ij ferē

sectatoribus suis licentiæ authores sunt, dum peccata ridiculis nugis facilè expiari posse fingunt: ipsi autem ex aliorum stultitia & superstitione voluptatem capiunt, & in sinu suo rident suauiter, quando nânias atque fumos suos, quos nimium credulis vendunt, in tanto pretio, & sibi quæstuosissimos esse cõspiciantur. Quauis autem interdum pietatè & ardens sanctimonix studium simulent, intrinsecus tamè sunt lupi rapaces: imò, vt Christus alibi ait, Io. 10. fures & latrones sunt. Nã vt Deo gloriã suam eripiunt, & Iesum Christũ meriti sui laude spoliant, incautos verò pecuniis emungunt, atque multorum conscientias diris ac horrendis fermentis excruciat. Tales fuisse Christi tempore Pharisæos & Sacerdotes Iudæorum ipse non vno loco testatur, & eosdem propter sacrorum nundinationem, instar canum impudentissimorũ flagello factõ ex templo eiecit, Ioan. 2. nimirum ad Patris dictũ respiciens, qui olim per Zachariam prædixerat, cap. 14. Chananæis & mercatoribus non locum fore in domo sua. Similes horum sunt hodie, qui sibi primatum in Ecclesiã vendicant, honorem Christo debitũ in creaturas & ritus ridiculos atque frigidissimas superstitiones transferunt, & (quod facturos D. Petrus prædicit, epist. 2. cap. 2.) de Christianis hominibus turpissimè nundinatur. Tales hodie inter omnes sectas apparent Noui Sodales, nomine Iesu rãquam ouilla pelle tecti, qui in familias irrũpunt, & affectas conscientias fictis blanditiis atque suspiriis, imagunculis, confessionibus, precibus inescant, vt salutis dubias factas facilius in partes suas pertrahant: qui seditionum, diuortiorum & turbarum publicarum authores sunt, vt ipsi sub ementito Sacrosancti nominis titulo, ex alieno securi viuant. Hi ergo omnes cauendi sunt. Nam
 quacunquo

quacunq; sanctitatis & eruditionis specie polleant, reuera tamē arbores putres sunt, ex quibus non potest fructus aliquis sperari: spinæ item & tribuli sunt, qui conscientias superstitione delibutas acutissimè quidem pungunt, easdem verò neque uis suauibus, neque ficibus, qui cælestis dulcedinis saporem referant, recreare aut exhilarare possunt. Quid enim ex illis errorum magistris tibi promittas, qui suos sectatores, quos suis traditionibus sibi seruos fecerunt, per ludibrium bonos Christianos vocitare solent?

Tantæ hypocriseos cogitatio, & Iesuitica rabies, quæ sub pietatis & eruditionis pelle in miserum ouile Christi per Europam & Orientis partes longè latèq; grassatur, me impulit, Christiane Lector, vt characteres seu notas, quib⁹ pseudonymos istos faciliùs ab aliis sectariis dignosceres, tibi colligerem. Tametsi enim quæ illis tribuit scriptura & orthodoxa Antiquitas aliis etiã pseudopphetis & falsis doctōrib⁹ ante & post Christū in carne manifestatū cōueniāt, nihilominus quædam peculiariter huic postremæ Antichristi fœturæ tribuenda sunt: vt poteris facilè conicere, si mores & docendi methodum huius sectæ paulò propiùs inspicias. Quid in nos, quos insulsè & falso hæreticos vocant, pro concionibus apud Principes, & in scholis debacchētur satis notum: sed mecum cogita, Lector, quales fuerint istorum hominum artes, qui per exiguum temporis spatium amplissimos proventus sibi gratis compararunt, hæredes legitimos multos exhæredarunt, infinitos auri acervos emunxerūt, regna integra labefactant, Consilia publica moderantur, & emissarij sedis Antichristianę facti horrendas tristium tragediarum faces accendunt, quibus miseram Europam, ni Deus auertat, breui in cineres vet-

sam lugebunt posteri.

Characteribus autem seu notulis nostris ex Prophetarum, Apostolorum, Apostolicorumque virorum laboribus collectis, interpretationes nō adiunximus: tum quòd per se facile percipiuntur istæ notulæ, tum vt iudicium tuum acueremus, vt de noui istius sodalitiij ingenio & instituto acrius cogitares. Horrenda enim monstra sub pellibus Iesuiticis latuisse præsens dies ostendit, & infinita alia adhuc latere quis, nisi prorsus stupidus, negare audeat? Prior verò Centuria (plures enim tibi in sequentem tomum parauimus) quæ de pseudoprophetis sancti Prophetæ, Christus & Apostoli tradunt, Iesuitico gregi apprimè conuenientia, continet. Tu opellam nostram precibus ad Deum tibi vtilem redde, expere pacem Ierosolymorum: dic, tranquilli sint amantes tui. Sit pax in præmunitione tua & tranquillitas in palatijs tuis, & c.

CHARACTERVM

Iesuiticorum

TVRIA PRIMA.

I. CHA-

I. CHARACTER.

Varitia.] Isti canes avidissimi non norunt saturitatem: propterea ipsi pascunt se, nesciunt docere: quotquot sunt, ad viam suam se convertunt, quisque ad lucrum suum, ab extremitate illius. *Isai. 56. 3.*

I I.

Artes.] Oua aspidis excludunt, & telas aranei texunt: qui comedit ex ovis eorum morietur. *Isai. 59. 5.*

I I I.

Acta seu res geste.] Telæ illorum non erunt pro panno, neque operient se factis suis: facta illorum sunt facta iniquitatis, & opus violentiæ est in manibus eorum. *Isai. 59. 6.*

I I I I.

Malitia.] Pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad fundendum sanguinem innoxium: cogitationes eorum sunt cogitationes iniquæ: vastitas & contritio in aggeribus illorum est. *Isai. 59. 7.*

V.

Cecitas mentis.] Viam pacis ignorant, nullum est ius in orbitis illorum: semitas suas depravant istis, cuique incedenti per aliquam earum, hic expers est pacis. *Isai. 59. 8.*

V I.

Turpis lucri cupiditas.] A minimo eorum usque ad maximum quisquis est, deditus est questui. *Ierem. 6. 13.*

V I I.

Confusionum dissimulatio.] Curant contritionem filiarum populi mei secundum curationem mali leniculi, dicendo, pax, pax: & si nulla est pax. *Ierem. 6. 14.*

V I I I.

Desperata contumacia.] Omnes sunt contumacia. *MMm. ij.*

ciū contumacissimi, ambulantes cum detractiōe, chalybei & ferrei: omnes corruptores sunt. *Ierem. 6. 28.*

IX.

Doctrina.] Visionem animi sui loquuntur, nō ex ore Iehouæ. Dicunt continenter iis qui spernunt Deum, loquutus est Iehoua, pax erit vobis: & cuiq; ambulanti ex sententiā animi sui dicunt, nō superueniet vobis malum. *Ierem. 23. 16. 17.*

X.

Impij conatus.] Putāt se facturos vt obliuiscatur populus nominis Dei per somnia sua, quæ enarrant quisque amico suo. *Ierem. 23. 27.*

XI.

Erroris efficacia.] Seducunt populū falsitatibus suis, & rapiditate sua, cum Deus nō miserit eos, neque præceperit eis, & omnino nō profint populo huic. *1. er. 23. 32.*

XII.

Audacia.] Sequuntur spiritū suū, & quæ nō viderūt. Vident vanitatem, & diuināt mendaciū. Multis modis fecerunt vt erraret populus, dicentes pacē esse vbi nulla esset pax: quūque alius (*pseudopropheta*) extruit lutum parietem, ecce illi obducunt ipsum insulso tecto. *Ezec. 13. 3. 9. 10.*

XIII.

Crudelitas.] Similes sunt Leoni rugienti, prædanti prædā: animas comedūt, robur & res pretiosas capiūt, viduas eius multiplicant in medio eius. *Ezec. 23. 25.*

XIII.

Adulationes fraudulentæ.] Malitia sua exhilarant Regem, & menda ciis suis Principes. *Hosæ. 7. 3.*

XV.

Rapacitas.] Concupiscūt agros & rapiūt, domosque concupiscunt & adimunt: opprimentes virum cum domino eius, quemque cum possessione sua. *Mich. 2. 2.*

XVI.

Ambitio fallax.] Si vir ventosus & falsus mentiat, dicens, stillabo tibi pro vino aut pro potu inebriante, is stillator (doctor) est populi huius. *Mich. 2. 11.*

XVII.

Ventris cura.] Mordentes dentibus suis proclamant

pacem, & in eum, qui non indiderit ori ipsorum, indicunt bellum. *Mich. 3. 5.*

XVIII.

Amor pecunie. Horum sacerdotes pretio docent, & horum Prophetæ pecunia diuinant: interea Iehoua nituntur, dicendo, An non Iehoua in medio nostri est: nõ superueniet vobis malum. *Mich. 3. 11.*

XIX.

Ingenium. Optimus istorum similis est spinæ, rectissimus præ spineto est. *Mich. 7. 4.*

XX.

Hypocrisis. Obscurant facies suas, vt appareât hominibus ieiunare. referunt mercedem suam. *Matth. 6. 3. 61*

XXI.

Mansuetudo ficta. Veniunt cum vestimentis ouium, sed intrinsecus sunt lupi rapaces. A fructibus eorum agnoscetis eos. *Matth. 7. 15.*

XXII.

Impia superstirio. Quare & vos transgrediamini mādātum Dei per traditionē vestrā? Nam Deus mādauit dicens, Honora patrem tuum & matrem: & qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur. Vos autē dicitis, Quicumque dixerit patri aut matri, Donū quodecūque à me erit, tibi proderit, etiā si nequaquā honoraue rit patrē suū, aut matrē suā, insons erit. Et irritū fecistis mādātum Dei per traditionem vestram. *Mat. 15. 3. & c.*

XXIII.

Vana Religio. Frustra Deum colunt, docentes doctrinas quæ sunt mandata hominum. *Matth. 15. 2.*

XXIIII.

Tyrannis. Dicunt, & non faciūt. Ligant enim onera graua difficultaq; portatu, & imponūt in humeros hominū: digito autē suo nolunt ea mouere. *Mat. 23. 4.*

XXV.

Ambitio. Omnia opera sua faciūt vt spectētur ab hominibus. *Matth. 23. 5.*

XXVI.

Impietas. Væ vobis, hypocritæ, quoniam clauditis

regnum cælorum corâ hominibus. Vos enim non introitis, nec introentes finitis introire. *Matth. 23. 13.*

XXVII.

Detestanda pietatis simulatio.] Væ vobis, hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum, & in speciem vtiimini longis precibus: propterea auferetis grauius iudicium. *Matth. 23. 14.*

XXVIII.

Periculose concursationes.] Væ vobis, hypocritæ, quoniam circumitis mare & aridam, vt faciatis vnum profelytum: & quum fuerit factus facitis eum filium gehennę, duplo magis quàm vos sitis. *Matth. 23. 15.*

XXIX.

Iniquitas hypocritica.] Væ vobis, hypocritæ, quoniã asimiles estis sepulchris dealbatis, quę extra quidẽ apparent speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorũ omniq; immunditia. Ita & vos extra quidẽ apparetis hominibus iusti, intus autẽ pleni estis hypocrisis & iniquitate. *Matth. 23. 27.*

XXX.

Ementitum nomen speciosum vt facilius seducant.] Multi veniẽt in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: multosq; seducent. *Matth. 24. 5.*

XXXI.

Erroris efficacia.] Edẽt signa magna & miracula: ita vt seducant (si fieri possit) etiam electos. *Matth. 24. 24.*

XXXII.

Ostentatio ridicula.] Diligent primum confessum in conuentibus, & salutationes in foris. *Luc. 11. 43.*

XXXIII.

Fraus latens.] Sunt veluti monumẽta quę non apparent, & quę nesciunt ij, qui super ea ambulãt. *Luc. 11. 44.*

XXXIII.

Insanabilis peruicacia.] Si cæci essetis non haberetis peccatũ: nunc verò dicitis, videmus: itaque peccatum vestrum manet. *Ioan. 9. 41.*

XXXV.

Superbia.] Dilixerunt gloriam hominũ potius quàm gloriam

gloriam Dei. *Iohann. 12. 43.*

XXXVI.

Desperata rebellio.] Duri ceruice, & incircūcisi corde & auribus, vos semper Spiritui Sācto obnitimini: sicut Patres vestri, ita & vos. *Act. 7. 51.*

XXXVII.

Via effigies.] Domino nostro Iesu Christo non seruiunt, sed suo vētri: & per blādiloquētiā & assentationē corda hominū minimē malorū seducunt. *Rom. 16. 18.*

XXXVIII.

Opum conquisitio.] Quæ sua ipsorum sunt quærūt, nō quæ Christi Iesu. *Philip. 2. 21.*

XXXIX.

Terrestrium cura.] Complures incedunt, quos saepe dixi, nūc autem & flēs dico, hostes esse crucis Christi. Quorū finis est exitiū: quorū Deus est venter, & gloria cū cōfusione ipsorū: qui terrestria curāt. *Philipp. 3. 18. 19.*

XL.

Presumptio.] Sese ingerunt in ea quæ non vident, & temerē turgent carnis lux sensu. *Coloss. 2. 18.*

XLI.

Ferox ingenium.] Neque Deo placent, & omnibus hominibus aduersantur. *1. Thessal. 2. 15.*

XLII.

Studia & occupationes.] Attendūt fabulis & genealogiis infinitis, quæ potius quæstiones præbent quàm edificacionem Dei, quæ est per fidem. *1. Tim. 1. 4.*

XLIII.

Vaniloquētia.] Finis mādati est charitas ex puro corde, & conscientia bona, & fide non simulata. A quibus quum quidam (Iesuitæ, nostro seculo) vt à scopo aberrarint, deflexerunt ad vaniloquentiam. *1. Tim. 1. 5.*

XLIIII.

Impudens ignorantia.] Volūt esse legis Doctores, nec intelligunt quæ loquuntur, neque de quibus asseuerāt. *1. Tim. 4. 7.*

XL.

Falsa doctrina.] Posterioribus temporibus desciscēt

quidam à fide, spiritibus deceptoribus attendentes ac doctrinis dæmoniorum, per hypocrisim falsiloquorū: quorum conscientia cauterio resecta est, prohibētium contraherē matrimoniū, iubētū abstinere à cibis quos Deus creauit ad participādū cū gratiarū actiōe, fidelibus, & iis qui cognouerunt veritatem. 1. *Tim.* 4. 1. 2. 3.

XLVI.

Insania.] Si quis diuersam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatē est doctrinæ: is turget, nihil sciens, sed insaniēs circa quæstiones ac verborū pugnas, ex quibus nascitur inuidia, lis, maledicētīe, suspiciones malæ, peruersæ exercitationes hominum mente corruptorū, & qui priuati sunt veritate, & quæstui habent pietatem. 1. *Tim.* 6. 3. 4. 5.

XLVII.

Inanis gloriatio.] Auersate profanos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatę sciētiæ: quam nonnulli (*Iesuitæ hodie inter ceteros omnes sophistas*) præ se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. 1. *Tim.* 6. 20. 21.

XLVIII.

Profani clamores.] Profanos de rebus inanibus clamores cohibe: ad maiorem enim procedent impietatem. 2. *Tim.* 2. 16.

XLIX.

Quæstiones inerudite.] Stultas autem & ineruditas quæstiones reiice, sciēs eas gignere pugnas. 2. *Tim.* 2. 23.

L.

Hypocrisis.) Habentes formam pietatis, sed vim eius abnegantes. 2. *Tim.* 3. 5.

LI.

Turpis occupatio.] Irrepunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas, onustas peccatis, actas cupiditatus variis. 2. *Tim.* 3. 6.

LII.

Mens reproba.) Quemadmodum Ioānes & Iambres resistērūt Moysi, ita & hi resistūt veritati, homines mēte corrupti, reprobi circa fidem. Sed non procedent amplius: nam amētia istorum euidentis erit omnibus, vt & illorum

Illorum fuit 2. *Tim.* 3. 8. 9.

LIII.

Pessima conditio.) Improbi homines & impostores procedunt in peius, tum seducendo alios, tum seducti ipsi. 2. *Tim.* 3. 13.

LIIII.

Perversitas.] Refractarii, vaniloqui, & mentium deceptores: qui totas domos subuertunt, docetes quæ non oportet, turpis lucri gratia. *Tit.* 1. 10. 11.

LV.

Cauterio resecta conscientia.] Hæreticum hominem post unam & alteram admonitionem reiice: ut qui nonis eversum eum esse qui sit huiusmodi, & peccare, ut qui suo præiudicio sit condemnatus. *Tit.* 3. 10. 11.

LVI.

Abnegatio veri Christi.] Fuerunt pseudoprophetae in populo, ut etiam inter vos erunt falsi doctores, qui subintroducunt hæreses exitiales, etiam Dominum qui illos mercatus est abnegantes, accersentes sibi ipsis velox exitium. 2. *Petr.* 2. 1.

LVII.

Erroris efficacia.] Multi sequentur eorum exitia, per quos via veritatis blasphemabitur. 2. *Petr.* 2. 2.

LVIII.

Auara negotiatio.] Per auaritiam fictis sermonibus Christianos negotiabantur. 2. *Petr.* 2. 3.

LIX.

Miser exitus.] Iis damnatio iam olim non otatur, & horum exitium non dormitat. 2. *Petr.* 2. 3.

LX.

Impura vita.] Carnem sequentes in impura cupiditate incedunt, & dominatum despiciunt, & ut sunt audaces & sibi placentes non horrent dignitates conuitiis incescere. 2. *Petr.* 2. 10.

LXI.

Mentis cacitas.] Isti velut animantia rationis experientia, quæ naturali impetu feruntur, facta ad eum finem ut capta intereant, ea vituperantes quæ ignorat, sua ipsorum corruptela interibunt. 2. *Petr.* 12.

LXII.

Luxus.] Pro voluptate ducunt quotidianas deli-

LXIII.

Fraudes.] Labes ac maculæ, quæ fraudibus suis se oblectant. 2. Petri. 2. 13.

LXIIII.

Turpitude.] Oculos habentes plenos adulterij, & qui à peccando cessare nesciant. 2. Petri. 2. 14.

LXV.

Artes perpetue.] Inescantes animas instabiles. 2. Petri. 2. 14.

LXVI.

Deploratus amor habendi.] Cor habentes ad auaritiã exercitatum. 2. Petri. 2. 14.

LXVII.

Impia maledictentia.] Execrandi homines, qui religia recta via aberrarunt, sequuti viam Balaam, filij Borsor, qui mercedem iniquitatis amauit. 2. Petri. 2. 15.

LXVIII.

Vanitas.] Isti sunt fontes aquæ carentes, nebula à turbine agitata, &c. 2. Petri. 2. 17.

LXIX.

Ambitio noxia.] Prætumidam vanitatem loquendo per carnis cupiditates lasciuas eos inescant, qui verè effugerant eos qui in errore versantur. 2. Petri. 2. 18.

LXX.

Falsa iactantia.] Libertatè pollicentur, quum ipsi serui sint corruptionis. 2. Petri. 2. 19.

LXXI.

Conditio.] Facta est vltima eorum conditio deterior priore. 2. Petri. 2. 20.

LXXII.

Scriptura S. deprauatio.] In Epistolis Pauli nonnulla sunt difficilia intellectu, quæ indocti parùmque stabiles detorquent, vt & reliquas scripturas, suo ipsorum exitio. 2. Petri. 3. 16.

LXXIII.

Anticristianismus.] Quicumque spiritus non cõfiteretur

tetur Christum in carne venisse, ex Deo nõ est, sed hic est ille Spiritus Antichristi, de quo audistis eum vëturum fuisse, & iam nunc in mundo esse. 1. *Johan.* 4.3.

LXXIII.

Antiesuitissimus.] Multi impostores ingresi sunt in mundum qui non consentunt Iesum Christum venisse in carne. Qui est eiusmodi, impostor est & Antichristus. 2. *Johan.* 7.

LXXV.

Dogmata & mores.] Hæc graphicè depinguntur in epistola S. Iudæ, cuius testimonia quoniam consentiunt cum iis quæ citavimus ex 2. Petri cap. 4. iterum adscribere nolui.

LXXVI.

Noxie concursationes.] Ex fumo putei abyssi exierunt locustæ in terram: datæque est illis potestas qualem habent terrestres scorpionum. *Apocal.* 9.3.

LXXVII.

Furiosa audacia.] Vidi equos per visionem: & ipsorum sessores habentes thoraces igneos & hyacinthinos & sulphureos: erant autè capita equorum vt capita leonum: & ex ore ipsorum prodibat ignis, & fumus, & sulphur. *Apo.* 9.17.

LXXVIII.

Metuendus impetus.] Potestas eorum in ore eorum est, & in caudis eorum: nam caudæ eorum similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ nocent. *Apocal.* 9.19.

LECTORI CHRISTIANO S.

Vt integram Centuriam primã haberes hoc Tomo expressam, viginti duos characteres ex Apostolicis viris prioribus adiungere visum est. Alias autem Centurias tertius Tomus cõtinebit. Cæterum, illud animadvertas velim, ante aliquot annos variis scriptis à Iesuitica secta editis Ecclesiæ Christianæ Pastores infinitis conuiciis fuisse laceratos. Maledictis autem certe cum isto sodalitiõ non est nobis constitutum: illis tantum regerimus quod olim insignis Philosophus cuidam sophistæ respondit, qui conuictis multis futili-

bus argumentis probare conabatur Philosophum illum non esse animal rationale: *Conclude* (inquit) *de te quod de me dixisti, & verum dixeris.* Reposuimus ergo veros Characteres ex sacris literis, quos quotidiana experientia, mores, conatus & scripta Iesuuitarum huic sectæ ante alias omnes omnino conuenire testantur, & posteritati nostræ (nisi Deus talem mundo pestem auerterit) amplius testabuntur.

LXXIX.

Sunt nonnulli vaniloqui, & seductores, non Christiani, sed Christum, id est Christi lucrones quique ex nomine Christi quæstum faciunt: fraude circumferentes illius nomen, & adulterantes verbum Evangelij, & errores venenum allinētes dulcibus alloquiis, velut mulso aconitum miscentes, vt suauissimo sapore deceptus gustandi sensus, incautè mortem hauriat. *Ignatius ad Trallianos, Epist. 5.*

LXXX.

Speciem quidem pietatis habent, virtutem verò ipsius abnegāt, sub Christi nomine & pretextu mercatum exercentes, verbum Dei adulterantes, & Iesum vendentes: corruptores, alienique appetētes, & pecuniarum violentissimi sectatores. *Ignatius ad Magnesianos, Epist. 6.*

LXXXI.

Multi lupi velleribus tecti in Dei stadio currentes perniciosis voluptatibus illectos captiuos comprehendunt. *Item.* Si quis graditur iuxta aliena præscripta, hic non est Christi, sed est vulpes & corruptor vineæ Christi. *Ignatius ad Philadelphenses, Epist. 9.*

LXXXII.

Insidam simulatē inter se exercent, charitatis nullam habent rationem, futura negligunt, præsentia seu stabilia (visibilia) bona curant, præcepta contemnunt, viduam & orphanū despiciunt, oppressum despuunt, vincitum rident. *Ignatius ad Smyrnenses, Epist. 10.*

LXXXIII.

... malo dolo nomen quidem circumferre: sed

patrant quædam indigna Deo, & sentiunt ea quæ pugnant cum Dei doctrina in exitium proprium, & eorū qui illis credunt. *Item.* Erraticus ille & falsus spiritus seipsum prædicat, sua loquitur, sibi namque placet, seipsum glorificat, plenus enim fastu est, mendax, fraudulentus, assentatione & adulatione gaudens, subdulus, nugax, inconstans, verbosus, lubricus, meticulosus.

Ignatius ad Ephesios, Epist. 14.

LXXXIII.

Relinquamus multorum vanitates falsasque doctrinas, & ad illud quod traditum est nobis à principio verbum reuertamur. *Polycarpus in epistol. ad Philippenses.*

LXXXV.

Venient præsumptores absque gratia Dei loquentes, quorum gloria labiorum procedit ex superbia. Hi docebunt doctrinam quæ aliena est à Deo, amica autem diabolo: per quam ipse Spiritus erroris animas post se trahere festinabit. *Martial. in epist. ad Burdigalenses, cap. II.*

LXXXVI.

Non desunt quidam qui iuxta carnem proficiunt, iracundiæ suæ patrocinantés ex Euangelio, & sententiæ, in quam proniores sunt, accommodates Seruatoris nostri oracula: in quorum potestate si esset situm gehennæ quoslibet addicere, totus mundus exhaustus esset eorum sæuitia: attamen, quantum in ipsis est, & condemnant, & ignis fornaces aperiunt. *Item.* Sunt quidam sic addicti suis opinionibus, vt, quantum in ipsis est, ex die noctem faciant: & quia in absurda imaginatione occalluerunt, non credunt alios rectè sapere, his tam iniqui vt malint mendacibus obrectationibus credere: nequid dicam de his, qui propter malam conscientiam, quod de aliis dicitur, ad se trahunt, & quicquid de quouis loquaris, ad se pertinere putant: atque inde, vt fit, nouas confingunt fabulas & tragœdias, contenti suas suspiciones dicere vel scribere. *Item.* Non est conten-

dēdum cum eo qui dat operā vt quomodocunque fiat superior, & modo victor habeatur, veras rationes negligit. *Iustinus Martyr in Epist. ad Zenam & Serenum.*

LXXXVII.

Philosophiam nomine habitūque profitentur quidā, qui nihil præstant dignum hac professione. *Iustinus Martyr in 2. Apologia pro Christianis.*

LXXXVIII.

Veteratoriè instructa persuadendi arte seducūt mentes imperitorum, eosque captiuos ducunt, deprauātes eloquia Domini: mali enarratores facti eorū quæ bene dicta sunt. *Item.* Verborum quidem artificio Simples eò probabiliter adducunt, vt aliquo modo inquirant: Sed improbabilitate ipsos perdunt, dum aduersus summum opificem impiam reddūt & blasphemam ipsorū mentem, ita vt ne verum quidē à falso discernere possint. *Irenæus in præfatione lib. 1. adu. hæreses.*

LXXXIX.

Non ostenditur per se imposturā, ne nuda deprehendatur: Sed amictu verisimili callidè ornata, ita vt imperitoribus videatur externa specie se veritate ipsa veriore exhibere. *Ibidem.*

XC.

Quū tale sit principium doctrinæ ipsorum quam neque Prophetæ prædicauerūt, neque Dominus docuit, neque Apostoli tradiderūt, de qua gloriantur se plusquā alii de vniuersis rebus cognouisse, quū ex iis quæ scripta nō sunt pronuncient, ac studeant, vt vulgò dici solet, ex harena testes connectere, conantur ad faciendam fidem iis quæ dicta sunt, accommodare aut parabolas Domini, aut dicta prophetica, aut sermones Apostolorum, ne ipsorum figmentum testimonio carere videatur. Qua in re transfiliunt ordinem & seriem scripturarum, ac (quantum in ipsis est) dissoluunt membra veritatis. Transferunt enim & transformant, & dum aliud ex alio faciunt, multos fallunt sapientia malè compacta ex dictis Domini quæ errori suo aptant. *Cap. 1. libri 1. adu. hæreses.*

XCI.

XCI.

Quemadmodum si quis pulchram regis imaginem preciosis lapidibus ab artifice sapiente constructam dissoluat, deleta hominis forma quam ille statuerat, atque lapillos illos transferat quibus efficiat formam canis aut vulpis, quam etiam malè struat: postea definiat ac dicat hanc esse pulchrâ illam regis imaginem, quâ sapiens artifex construxerat, ostensis lapillis illis qui à primo artifice pulchrè compositi fuerât in regis imaginem, malè verò translati à posteriore in formam canis, ac per phantasiâ lapillorum astutè fallat imperitos qui regis formæ notionè non habent, persuadeâtque hanc turpem canis formam esse pulchram illam imaginem regis: Eodem sanè modo hi consarcinant fabulas anicularum, quibus postea verba, dictiones & parabolas hinc inde euulsas applicant, & fabulis suis adaptare volunt eloquia Dei. *Ibidem.*

XCII.

Quemadmodum ij qui in phreneticum affectum lapsi, quo plus rident & se valere putant, ac tanquam sani omnia peragunt, quædam verò etiam plus quam sani, tanto peius se habent: similiter & isti qui sapiëntia præcellere sibi videntur, ac seipsum eneruant, tanto magis desipiunt quanto supra vires iaculantur. *Eodè lib. c. 13.*

XCIII.

Nemo est perfectus inter ipsos, qui non magna mendacia veluti fructus producit. *Eodem libro, cap. 15.*

XCIII.

Adferunt inmensum apocryphorû & scripturarum notarum multitudinem, vt stupefaciant amentes & ignaros veterum literarum. *Eodem lib. cap. 17.*

XCV.

Veritati non credentes, in mendacio volûtatis perdidit panem veræ vitæ, in vacuum & in profundum vmbre incidentes, similes Æsopi cani, qui panem quidem reliquit, in vmbra autem eius impetum fecit, & perdidit escam. *Lib. 2. cap. 12.*

XCVI.

Nō magis idonei hi quā scripturæ, nec relinquentes nos eloquia Domini, & Mosen & reliquos Prophetas, qui veritatem præconauerunt, his credere oportet, sanum quidem nihil dicentibus, instabilia autem delirantibus. *Eodem lib. cap. 54.*

XCVII.

Quum ex scripturis arguuntur in accusationem conuertuntur ipsarum scripturarum, quasi non rectè habeant, neq; sint ex autoritate, & quia variè sint dictæ, & quia non possit ex his inueniri veritas ab his qui nesciant traditionem. *Lib. 3. cap. 2.*

XCVIII.

Sophistæ verborum magis volunt esse, quā discipuli veritatis. *Eodem lib. cap. 40.*

XCIX.

Quæcunque cum grauitate summa dixerint, in vltimum ad hoc deueniunt vt blasphement Creatorem, & contradicant saluti plasmatis Dei. *In præfat. lib. 4.*

C.

Non accepta à Deo prophetica gratia, nec Deum timentes, sed aut propter vanam gloriam, aut ad quæstū aliquem, aut aliter secundum operationem mali spiritus, fingunt se prophetare, mētientes aduersus Deum. *Item.* Schismata operantur, sunt immanes, non habentes Dei dilectionem, suauitque vtilitatem potius considerantes quā vnitatem Ecclesiæ, propter modicas & quaslibet causas magnū & gloriosum corpus Christi conscindunt & diuidunt, & quantum est in ipsis interficiunt pacem loquentes, & bellum operantes: verè liquantes culicem, & camelum transglutientes. Nulla enim ab eis tanta potest fieri correptio, quāta est schismatis perniciēs. *Lib. 4. cap. 61. & 62.*

Admonitio. Legite diligentius id quod ab Apostolis est Euangeliū nobis datum, & legite diligentius Prophetas, & inuenietis vniuersam actionem, & omnem doctrinam, & omnem passionem Domini nostri prædicatam in ipsis. *Irenæus lib. 4. cap. 66.*

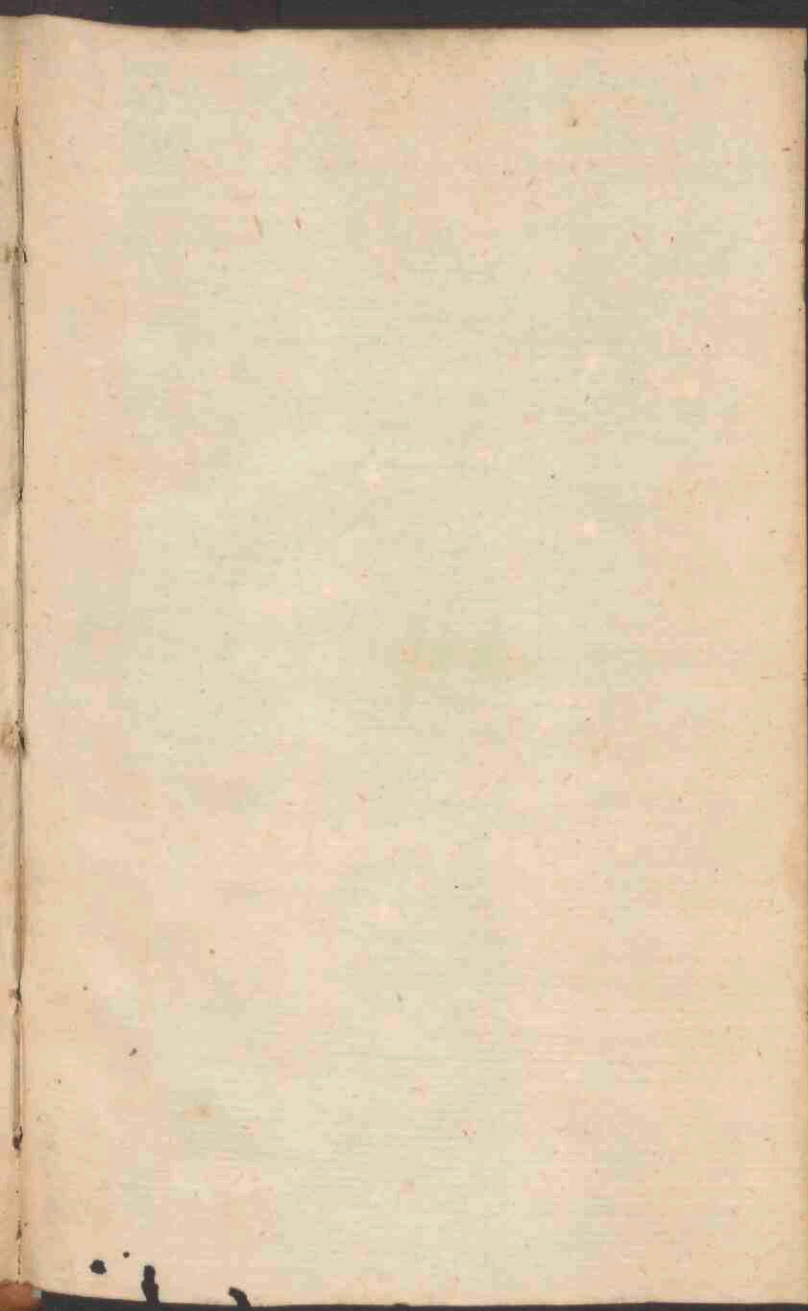
FINIS.

III

in fignificatiōe psonam rima

in d' fignificatiōe ceteri nō paretur
mandatū rima rima rima rima rima

1
Ligatura 4ta f. 59

Calvini Institutio

Idem in Pentateuchum

Borhay in Pentate. et lib. Hist.

Chytræi Onomasticon

